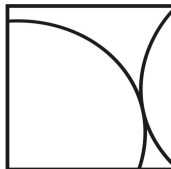

[M U H A M M E D I - J E T A E T I J S I P A S B U R I M E V E M Ë T Ë H E R S H M E]

MUHAMMEDI
JETA E TIJ SIPAS BURIMEVE MË TË HERSHME

Martin Lings

© LOGOS·A

S H K U P
P R I S H T I N Ë
T I R A N Ë
2 0 1 1

[M U H A M M E D I - J E T A E T I J S I P A S B U R I M E V E M Ë T Ë H E R S H M E]

Martin Lings

MUHAMMEDI

JETA E TIJ SIPAS BURIMEVE MË TË HERSHME

Boton: Logos-A

Biblioteka: Mendimi islam

Redaktor biblioteke: Nexhat Ibrahim

Për botuesin: Adnan Ismaili

Kryeredaktor: Husamedin Abazi

Redaktor gjuhësor: Ornela Ademovi

Redaktor artistik & disenji: Edi Agagjyshi

Redaktor teknik: Afrim Gashi

Faqësës: Sedat Halimi

Përgatitja kompjuterike: Focus Pro - Shkup

Shtypi: Focus - Shkup

Copyright©Logos-A, 2011

ISBN 978-9989-58-376-6

www.logos-a.com.mk

*Të gjitha të drejtat janë të rezervuara.
Ky libër mund të kopjohet pjesërisht për përdorim personal dhe jofitimprurës.
Kjo rekomandohet për qëllime promovuese të librit
apo edhe për afirmim të kulturës së leximit në përgjithësi.
Por, nuk lejohet riprodhimi, transmetimi apo kopjimi i këtij libri në tërësi
pa lejen paraprake të Logos-A.*

[M U H A M M E D I - J E T A E T I J S I P A S B U R I M E V E M Ë T Ë H E R S H M E]

MUHAMMEDI

JETA E TIJ SIPAS BURIMEVE MË TË HERSHME

Martin Lings

E PËRKTHEU NGA ANGLISHTJA:

Edin Q. Lohja

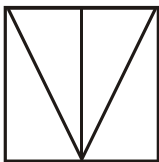
TITULLI I ORIGJINALIT:

Martin Lings

Muhammad:

His Life Based on the Earliest Sources

Rochester: Inner Traditions International, Ltd., 1983

MENDIMI ISLAM

[M U H A M M E D I - J E T A E T I J S I P A S B U R I M E V E M Ë T Ë H E R S H M E]

Përmbajtja:

- I. Shtëpia e Zotit 9*
- II. Një humbje e madhe 12*
- III. Kurejshët e Lugores 14*
- IV. Shlyerja e një humbjeje 18*
- V. Betimi për të flijuar një bir 21*
- VI. Nevoja për një profet 24*
- VII. Viti i Elefantit 28*
- VIII. Shkretëtira 32*
- IX. Dy morte 36*
- X. Murgu Behira 38*
- XI. Pakt kalorësiak 40*
- XII. Çështje martesë 43*
- XIII. Familja 47*
- XIV. Rindërtimi i Qa'bes 52*
- XV. Shpalljet e para 55*
- XVI. Adhurimi 59*
- XVII. "Paralajmëroje familjen tënde" 64*
- XVIII. Kurejshët veprojnë 66*
- XIX. Evsët dhe Hazrexhët 70*
- XX. Ebu Xhehli dhe Hamzai 73*
- XXI. Kurejshët bëjnë kërkesa dhe oferta 75*
- XXII. Prijësat kurejshë 79*
- XXIII. Habi dhe shpresë 82*
- XXIV. Ndarje familjare 86*
- XXV. Ora 91*
- XXVI. Tri pyetje 93*
- XXVII. Abisinia 97*
- XXVIII. Umeri 102*
- XXIX. Ndalimi dhe heqja e tij 105*
- XXX. Parajsa dhe përjetësia 111*
- XXXI. Viti i Pikëllimit 114*
- XXXII. "Nuri i Fytyrës Tënde" 120*

- XXXIII. *Pas Vitit të Pikëllimit* 124
 XXXIV. *Jethribi përgjigjet* 127
 XXXV. *Shumë mërgime* 133
 XXXVI. *Komplot* 136
 XXXVII. *Hixhreti* 139
 XXXVIII. *Hyrja në Medine* 145
 XXXIX. *Harmoni dhe stonim* 147
 XL. *Familja e re* 155
 XLI. *Praglufta* 159
 XLII. *Marshimi në Bedr* 162
 XLIII. *Beteja e Bedrit* 171
 XLIV. *Kthimi i të mposhturve* 179
 XLV. *Të kapurit* 181
 XLVI. *Beni Kajnuka* 186
 XLVII. *Vdekje dhe martesë* 190
 XLVIII. *Njerëzit e Stolit* 195
 XLIX. *Luftim pa lidhje* 199
 L. *Përgatitje për betejë* 201
 LI. *Marshimi drejt Uhudit* 206
 LII. *Beteja e Uhudit* 209
 LIII. *Hakmarrje* 220
 LIV. *Varrosja e dëshmorëve* 223
 LV. *Pas Uhudit* 227
 LVI. *Viktima të hakmarrjes* 231
 LVII. *Beni Nedirët* 236
 LVIII. *Paqe dhe luftë* 239
 LIX. *Hendeku* 250
 LX. *Rrethimi* 256
 LXI. *Beni Kurejdheh* 267
 LXII. *Pas rrethimit* 273
 LXIII. *Hipokritët* 276
 LXIV. *Varësja* 279
 LXV. *Gënjeshtër* 282
 LXVI. *Dilema e Kurejshëve* 287
 LXVII. *“Një fitore e qartë”* 292
 LXVIII. *Pas Hudejbijes* 297
 LXIX. *Hajberi* 304

- LXX. "Kë do më shumë?" 313
LXXI. Pas Hajberit 318
LXXII. Haxhi i Vogël dhe rrjedhoja e tij 325
LXXIII. Vdekje dhe premtimi i një lindjeje 332
LXXIV. Shkelje armëpushimi 338
LXXV. Marrja e Mekës 345
LXXVI. Beteja e Hunejnit dhe rrethimi i Taifit 353
LXXVII. Pajtime 358
XXVIII. Pas fitores 363
LXXIX. Tebuku 367
LXXX. Pas Tebukut 371
LXXXI. Gradat 378
LXXXII. E ardhmja 382
LXXXIII. Haxhi i Lamtumirës 385
LXXXIV. Zgjedhja 391
LXXXV. Pasuesia dhe varrimi 397
Pema e Kurejshëve 402
Çelësi i referencave 403
 Vepra jetëshkrimore dhe historike 403
 Përmbledhje të thënieve të Profetit 403
Indeks i personave 405

[M U H A M M E D I - J E T A E T I J S I P A S B U R I M E V E M Ë T Ë H E R S H M E]

I. Shtëpia e Zotit

Libri i Zanafillës na tregon se Abrahami nuk kishte fëmijë e as shpresë për fëmijë, dhe se një natë, Zoti e thirri të dilte nga tenda e i tha: “Vështroje qiellin dhe numëroji yjet, në mundsh.” Dhe teksa kundronte yjet, Abrahami dëgjoi zërin t’i thoshte: “E tillë do jetë dhe fara jote.”¹

Bashkëshortja e Abrahamit Sara ishte asokohe shtatëdhjetë e gjashtë vjeçe, ndërsa ai tetëdhjetë e pesë; dhe ajo i dha shërbëtoren e saj egjiptiane Agar si grua të dytë. Por midis zonjës e shërbëtorese lindi mëria, dhe Agari u largua nga zemërimi i Sarës dhe i thirri Zotit e pikëlluar. Ai i dërgoi një Engjëll me mesazhin: “Do të ta shumoj farën pa masë, aq sa nuk do të ketë të numëruar.” Engjëlli i tha gjithashtu: “*Pa shiko, tani je me fëmijë dhe do të lindësh djalë, të cilin do ta quash Ishmael; sepse Zoti yt ta dëgjoi vuajtjen.*”² Atëherë Agari u kthye tek Abrahami dhe Sara e u tregoi ç’i kishte thënë Engjëlli; dhe kur i lindi djali, Abrahami e quajti Ishmael, që do të thotë “Zoti do të dëgjojë”.

Kur djaloshi arriti moshën trembëdhjetë vjeçare, Abrahami ishte në vitin e njëqindtë, ndërsa Sara nëntëdhjetë vjeçe; dhe Zoti i foli sërish Abrahamit e i premtoi se edhe Sara do t’i lindte një djalë që duhej quajtur Isaak. Nga droja se mos djalit të madh i binte pozita në sytë e Zotit, Abrahami u lut: “Ah sikur Ishmaeli të jetonte përpara Teje!” Dhe Zoti i tha: “*Sa për Ishmaelin, të dëgjova. Pa shiko, e kam bekuar... dhe do ta bëj komb të madh. Kurse zotimin Tim do ta kem me Isaakun, që Sara do të ta lindë në k’ të vakt të caktuar vitin e ardhshëm.*”³

Sara e lindi dhe e tajiti vetë Isaakun; dhe kur ia ndau gjirin i tha Abrahamit se Agari dhe i biri nuk mund të rrinin më tej në familjen e tyre. Dhe Abrahami u pikëllua thellësisht, nga dashuria e tij për Ishmaelin; por Zoti i foli sërish dhe i tha që ta ndiqte këshillën e Sarës e të mos pikëlluhej, duke i premtuar rishtazi se Ishmaeli do të bekohej.

Jo një, por dy kombe të mëdha do ta shihnin Abrahamin si babain e tyre – dy kombe të mëdha, pra dy fuqi të udhëzuara, dy instrumente për zbatimin e Vullnetit të Zotit, sepse Zoti nuk premtonte si bekim profanen e as nuk ekzistonte madhështi para Tij veç madhësisë në Shpirt. Abrahami ishte

¹ 15: 5.

² 16: 10-11.

³ 17: 20-1.

kësisoj kroi i dy rrëkeve shpirtërore, të cilat nuk duhet të rrjedhin së bashku, por secila në udhën e vet; dhe ai ia besoi Agarin e Ishmaelin bekimit të Zotit dhe kujdesit të Engjëjve të Tij, me sigurinë se gjithçka do t'u shkonte mbarë.

Dy rrëke shpirtërore, dy fe, dy botë për Zotin; dy rrathë e kësisoj dy qendra. Një vend nuk është kurrë i shenjtë me zgjedhjen e një njeriu, por se është zgjedhur në Qiell. Kishte dy qendra të shenjta brenda orbitës së Abrahamit: njëra e qasshme, tjetrën mbase nuk e njihje akoma; pikërisht te tjetra u udhëzuan Agari e Ishmaeli, në një luginë jopjellore të Arabisë, nja dyzet ditë me deve në jug të Kanaanit. Lugina quhej Bekka, disa thonë për shkak të ngushtisë së saj: e rrethuar nga kodra në çdo anë, përveç tre kalimeve, një në veri, një në jug dhe një tjetër që hapej nga Deti i Kuq, i ndodhur pesëdhjetë milje në perëndim. Librat nuk na tregojnë se si arritën Agari dhe i biri në Bekka; mbase disa udhëtarë u kujdesën për ta, sepse lugina ndodhej në udhën e një prej rrugëve të mëdha të karvaneve, të quajtur nganjëherë “rruga e temjanit” sepse parfumet, temjani e artikuj të tillë silleshin andej nga Arabia jugore e në Mesdhe; dhe pa dyshim Agari ishte udhëzuar ta linte karvanin, me të mbërritur atje. Jo shumë kohë më vonë, edhe nënën edhe birin i kapi etja, aq sa Agari u frikua se Ishmaeli po vdiste. Sipas traditave të pasardhësve të tyre, ai i thirri Zotit nga vendi ku rrinte shtrirë mbi rërë, ndërsa e ëma qëndroi mbi një shkëmb, rrëzë një vendi të ngritur aty pranë, për të parë nëse ndihma dukej kund. Duke mos parë kënd, ai nxitoi tek një pikë tjetër e epërme, por as prej aty nuk dukej frymë e gjallë. Gjysm' e trallisur, ajo kaloi gjithsej shtatë herë nga njëra pikë në tjetrën, gjersa në fund të vrapimit të shtatë, tek po ulej të pushonte te guri më i largët, një Engjëll i foli. Me fjalët e Zanafillës:

Dhe Zoti e dëgjoi zërin e djaloshit; dhe engjëlli i Zotit i thirri Agarin nga qielli e i tha: Ç'të mundon, Agari? Mos ke frikë, sepse Zoti e dëgjoi zërin e djaloshit aty ku ndodhet. Çohu dhe çoje djalin e mbaje për dore, se do të bëj prej tij një komb të madh. Dhe Zoti ia hapi sytë e ajo pa një pus uji.⁴

Uji ishte një burim, të cilin Zoti e bëri të gufonte nga rëra e t'i prekte thembrën Ishmaelit dhe që atëherë lugina u bë vend ndalimi për karvanet, për shkak të cilësisë dhe bollëkut të ujit; dhe pusi u quajt Zemzem.

Sa për Zanafillën, ajo është libri i Isaakut dhe i pasardhësve të tij, jo i linjës tjetër të Abrahamit. Për Ishmaelin ajo na tregon: *Dhe Zoti ishte me djaloshin; dhe ai u rrit e banoi në shkretëtirë dhe u bë harkëtar.⁵* Pastaj, ajo zor se

⁴ 21: 17-20.

⁵ po aty.

ia përmend emrin, përveçse për të na njoftuar se dy vëllezërit Isaak e Ishmael e varrosën së bashku babain në Hebron dhe se vite më vonë Esau u martua me kushërirën e tij, bijën e Ishmaelit. Por ekziston lavdërim i tërthortë për Ishmaelin dhe të ëmën në Psallmin që hapet me fjalët *Sa të dashura faltoret e Tua, o Zot i mikpritësve*, dhe i cili na e tregon mrekullinë e Zemzemit të shkaktuar nga kalimi i tyre nëpër luginë: *I bekuar është njeriu që e ka fuqinë në Ty; në zemrën e të cilit janë rrugët e atyre që, duke kaluar luginës së Bekkës, e kthejnë atë në pus.*⁶

Kur Agari dhe Ishmaeli mbërritën, Abrahami kishte edhe shtatëdhjetë e pesë vjet jetë dhe i bëri vizitë të birit në vendin e shenjtë, drejt të cilit ishte udhëzuar Agari. Kur'ani na tregon se Zoti ia tregoi atij pikën e saktë, pranë pusit të Zemzemit, mbi të cilën duhej të ndërtonin një shenjtërore;⁷ dhe atyre iu tha gjithashtu se si duhej ta ndërtonin. Emri i saj, *Ka'ba* (kub) vjen nga trajta e saj, që është afërsisht kubike; katër cepat e saj janë kah katër anët e busullës. Por objekti më i shenjtë në atë vend të shenjtë është një gur qiellor, i cili – siç thuhet – iu soll Abrahamit nga një Engjëll, prej kodrës Ebū Kubejs aty pranë, ku ishte ruajtur qëkur kishte mbërritur në tokë. “Ai zbriti nga Xhenneti më i bardhë se qumështi, por gjynahet e bijve të Ademit e nxinë.”⁸ Këtë gur të zi e futën në cepin lindor të Qa'bes; e kur shenjtërorja përfundoi, Zoti i foli përsëri Ibrahimit dhe e urdhëroi të themelonte ritin e Haxhit në Bekka – ose Meka, siç u quajt më vonë: *Dëlire Shtëpinë Time për ata që i rrotullsillen e i rrijnë përbri dhe përkulen e përdhesen. Dhe shpallua njerëzve haxhin, që të të vijnë në këmbë e në çdo deve të padhjamë nga çdo grykë e thellë.*⁹

Tani Agari i kishte treguar Abrahamit për kërkimin e saj për ndihmë dhe ai e bëri pjesë të ritit të Haxhit që haxhiu të kalojë shtatë herë mes Safasë e Mervës, sepse kështu u emërtuan dy vendet e ngritura, ndërmjet të cilave ajo kishte kaluar.

Dhe më vonë Abrahami u lut, mbase në Kanaan, duke vështruar përreth kullotat e pasura dhe fushat me grurë e misër: *Vërtet, e vendosa një linjë të pasardhjes time në një luginë të palëruar te Shtëpia e Shenjtë ... Ndaj ano nga zemrat e tyre dhe mbaji me fryte që të jenë mirënjohës.*¹⁰

⁶ Psallmi 84: 5-6.

⁷ XII, 26.

⁸ Thënie e Profetit, Tir. VII, 49. (Të shihet *Çelësi i Referencave*, f. 431)

⁹ XXII, 26-7.

¹⁰ XIV, 37.

II. Një humbje e madhe

Lutja e Abrahamit mori përgjigje dhe në Mekë mbërrinin vazhdimisht dhurata të pasura nga haxhinjtë, që vinin të vizitonin Shtëpinë e Shenjtë në numra gjithnjë e më të mëdhenj, nga të gjitha pjesët e Arabisë dhe më gjerë. Haxhi i Madh bëhej një herë në vit; por Qa'bia mund të nderohej kurdo edhe me haxh të vogël; dhe këto rite vazhduan të kryheshin me zjarr e devotshmëri sipas rregullave që kishin vendosur Abrahami dhe Ishmaeli. Edhe pasardhësit e Isaakut e nderonin Qa'ben, si tempull që ishte ngritur nga Abrahami. Për ta, ajo mbetej një nga faltoret e largëta të Zotit. Por me kalimin e shekujve, dëlirësia e adhurimit të Zotit Një filloi të ndotej. Pasardhësit e Ishmaelit u bënë tepër të shumtë për të jetuar të gjithë në luginën e Mekës; ndërsa ata që shkuan të vendoseshin gjetiu morën me vete gurë nga vendi i shenjtë dhe kryenin rite për nder të tyre. Më vonë, nën ndikimin e fiseve pagane fqinje, gurëve iu shtuan idhuj; dhe më në fund pelegrinët nisën të sillnin idhuj në Mekë. Ata ishin vendosur pranë Qa'bes dhe pikërisht atëherë çifutët reshtën s'e vizituar tempullin e Abrahamit.¹¹

Idhujtarët pretendonin se idhujt ishin fuqi që vepronin si ndërmjetës mes Zotit dhe njerëzve. Për rrjedhojë, të qasurit e tyre Zotit u bë gjithnjë e më pak i drejtpërdrejtë, dhe sa më i largët dukej Ai, aq më e zbehtë u bë ndjesia e tyre për realitetin e Botës-së-ardhshme, gjersa shumë prej tyre reshtën së besuari në jetën pas vdekjes. Mirëpo në mesin e tyre, për ata që mund ta interpretonin, ishte një shenjë e qartë se ishin larguar nga e vërteta: ata nuk kishin më qasje ndaj Pusit të Zemzemit, të cilin madje e kishin harruar se ku ndodhej. Xhurhumët e ardhur nga Jemeni ishin përgjegjësit e drejtpërdrejtë. Ata ishin vënë në kontroll të Mekës dhe pasardhësit e Abrahamit e kishin toleruar këtë sepse gruaja e dytë e Ishmaelit ishte me fis nga Xhurhumi; mirëpo erdhi një kohë që Xhurhumët nisën të kryenin çdo lloj zullumi, për çka më në fund u përzunë; dhe përpara se të iknin ata e mbuluan Pusin e Zemzemit. Pa dyshim, ata vepruan kështu për hakmarrje, por mundet që edhe të kenë shpresuar të kthehen e të pasurohen prej tij, sepse e kishin mbushur me një pjesë të thesarit të shenjtërores, ofrime të haxhinjve që ishin akumuluar në Qa'be ndër vite; dhe e mbuluan atë me rërë.

¹¹ I.I., 15.

Vendi i tyre si të zotët e Mekës u mor nga Huzaejt, një fis arab që rridhte nga Ishmaeli, i cili kishte mërguar në Jemen për t'u kthyer më pas kah veriu. Mirëpo Huzaejt nuk bënë asnjë përpjekje për t'i gjetur ujërat që i ishin dhënë mrekullisht paraardhësit të tyre. Që nga koha e tij, në Mekë ishin shpuar puse të tjera; dhurata e Zotit nuk ishte më diçka e domosdoshme dhe Pusi i Shenjtë u bë një kujtim gjysëm i harruar.

Kësisoj, Huzaejt ndanë fajin e Xhurhumit. Ata kishin edhe faje të tjera: gjatë kthimit nga një udhëtim në Siri, një prijës i tyre u kishte kërkuar Moabitëve t'i jepnin një nga idhujt e tyre. Ata i dhanë Hubelin, të cilin ai e solli në Harem, duke e vendosur brenda vetë Qa'bes; dhe ai u bë idhulli kryesor i Mekës.

III. Kurejshët e Lugores

Një tjetër nga më të fuqishmet fise arabe me prejardhje nga Abrahami ishin Kurejshët; rreth katërqind vjet pas Krishtit, një burrë kurejsh i quajtur Kusejj u martua me të bijën e Hulejlit, i cili ishte prijësi i Huzaejeve. Hulejli e pëlqente dhëndrin edhe mbi bijtë e vet, sepse Kusejji shquhej ndër arabët e kohës dhe, me vdekjen e Hulejlit, pas një beteje të ashpër që përfundoi me arbitrim, u ra në pajtim që Kusejji të sundonte Mekën dhe të ishte mbikëqyrësi i Qa'bes.

Me këtë rast, ai i solli Kurejshët që i kishte më të afërt dhe i vendosi në luginë, bri Shenjtërores – vëllain Zuhrah; xhaxhain Tejm; Mahzumin, djalin e një xhaxhai tjetër; dhe një ose dy kushërinj më pak të afërt. Ky grup dhe pasardhja e tyre u bënë të njohur si Kurejshët e Lugores, ndërsa farefisi pak më i largët i Kusejjit u vendosën në grykat e kodrave përrotull dhe në fshatrat matanë, dhe njiheshin si Kurejshët e Rrethinave. Kusejji sundoi mbi të gjithë ata si mbret me pushtet të padiskutuar dhe ata i paguanin taksë çdo vit me tufat e tyre, që ai të ushqente haxhinjtë që ishin tepër të varfër për t'u ushqyer vetë. Deri atëherë, mbajtësit e Haremit kishin jetuar përrotull në tenda. Mirëpo tani Kusejji u tha që të ndërtonin shtëpi për vete, pasi kishte ngritur vetë një banesë të gjerë, që njihet si Shtëpia e Kuvendit.

Gjithçka shkante mbarë, por farërat e mosmarrëveshjes do të mbilleshin shpejt. Një karakteristikë dalluese e linjës së Kusejjit ishte se në çdo brez kishte një njeri që ishte krejt më i shquari. Ndër katër bijtë e Kusejjit, ky njeri ishte Abdu Menafi, i nderuar qysh në kohën e të atit. Mirëpo Kusejji parapëlqente djalin e madh, Abdu-Darin, edhe pse ishte më pak i aftë nga të gjithë; dhe pak përpara se të vdiste, i tha: "O bir, do të të vë në një nivel me të tjerët, ndonëse njerëzit i nderojnë ata më shumë se ty. Nuk do të hyjë kush në Qa'be pa ia hapur derën ti, dhe vetëm dora jote do t'ua lidhë Kurejshëve stemën për luftë, e as nuk do marrë ndonjë haxhi ujë për të pirë në Mekë pa ia dhënë ti lejen, e as nuk do hajë ushqim pa ia siguruar ti, e as nuk do të zgjidhin Kurejshët ndonjë çështje përveçse në shtëpinë tënde."¹²

Nga devotshmëria birësore Abdu-Menafi i pranoi pa mëdyshje dëshirat e të atit; por në brezin vijues gjysma e Kurejshëve u mblodhën përrotull

¹² I.I.83. Përgjatë krejt librit, gjithçka e futur në thonjëza është përkthyer nga burime tradicionale.

birit të Abdu-Menafit, pa dyshim burri më të shquar të kohës së vet, duke i kërkuar që të drejtat të kaloheshin nga fisi i Abdu-Darit në fisin e tij. Ata që e mbështetën Hashimin dhe vëllezërit e tij ishin pasardhësit e Zuhras dhe Tejmit, si dhe të gjithë pasardhësit e Kusejtit përveç atyre të linjës më të vjetër. Pasardhësit e Mahzunit dhe të kushërinjve të tjerë më të largët pohonin se të drejtat duhet të mbeteshin në familjen e Abdu-Darit. Ndjenjat u ndezën aq fort saqë gratë e fisit të Abdu-Menafit sollën një tas parfumi të shtrenjtë dhe e vendosën bri Qa'bes; Hashimi dhe vëllezërit e tij i ngjyen dyert në të e u betuan solemnisht se nuk do ta braktisnin njëri tjetrin kurrë, duke i fërkuar duart e parfumosura mbi gurët e Qa'bes, në konfirmim të paktit të tyre. Kështu, ky grup u njoh si Kundërmuesit. Edhe aleatët e Abdu-Darit ndërmoren një betim bashkues dhe u bënë të njohur si të Bashkuarit. Dhuna ndalohej rreptësisht jo vetëm në Shenjtërore, por edhe brenda një qarku të gjerë përreth Mekës, me diametër disa milje; dhe dy palët ishin gati ta linin këtë vend të shenjtë për të zhvilluar një betejë për vdekje, kur u sugjerua një kompromis dhe u ra në pajtim që bijtë e Abdu-Menafit të kishin të drejtën e marrjes së taksës dhe të sigurimit të ushqimit e ujit për haxhinjtë, ndërsa bijtë e Abdu-Darit të mbanin çelësat e Qa'bes dhe të drejtat e tyre të tjera, ndërsa shtëpia e tyre do vazhdonte të ishte Shtëpia e Kuvendimit.

Vëllezërit e Hashimit u pajtuan që ai të kishte përgjegjësinë e furnizimit të haxhinjve. Kur afrohej koha e Haxhit ai ngrihej në Kuvend dhe thoshte: "O burra të Kurejshit, juve jeni fqinjët e Zotit, njerëzit e Shtëpisë së Tij. Ata janë mysafirët e Zotit dhe s'ka mysafirë me një pretendim të tillë ndaj mikpritjes tuaj si mysafirë të Tij. Sikur pasuria ime të mund ta përfshinte, nuk do t'jua lija juve këtë barrë."¹³

Hashimi nderohej shumë, si në vendlindje ashtu dhe jashtë. Pikërisht ai i vendosi dy rrugët e mëdha të karvaneve nga Meka, Karvanin Dimëror drejt Jemenit dhe Karvanin Verior drejt Arabisë veri-perëndimore dhe matanë në Palestinë e Siri, e cila ishte nën sundimin bizantin, si pjesë e Perandorisë Romake. Të dyja rrugët shtriheshin përgjatë udhës së vjetër të temjanit; dhe një prej ndalesave të para kryesore të karvaneve verore ishte oazi i Jethribit, njëmbëdhjetë ditë larg Mekës me deve. Këtë oaz e kishin banuar dikur kryesisht çifutët, por tani e kontrollonte një fis arab nga Arabia jugore. Megjithatë çifutët vazhdonin të jetonin aty me mbrothësi të konsiderueshme, duke marrë pjesë në jetën e përgjithshme të bashkësisë

¹³ II.87.

dhe ruajtur ndërkaq fenë e tyre. Kurse arabët e Jethribit kishin tradita të caktuara matriarkale dhe njiheshin së bashku si bij të Kajlehut, njërit prej të parëve të tyre, mirëpo tani ishin degëzuar në dy fise që quheshin Evs dhe Hazrexh, sipas dy bijve të Kajlehut.

Ndër gratë më ndikuese të Hazrexhëve ishte Selma, e bija e Amrit të fisit Nexhxhar, dhe Hashimi i kërkoi martesë. Ajo u pajtua, me kusht që kontrolli i çështjeve të saja të mbetej tërësisht në duart e saja; dhe kur i lindi një djalë ajo e mbajti me vete në Jethrib gjersa ai mbushi katërmbëdhjetë vjeç a më shumë. Hashimi nuk kishte gjë kundër, sepse megjithë të nxehtit e oazit, që përbënte më shumë rrezik për mysafirët sesa për vendasit, klima ishte më e shëndetshme se në Mekë. Veç kësaj, ai shkonte shpesh në Siri dhe qëndronte me Selmën e të birin gjatë shkuarjes dhe kthimit. Por jeta e Hashimit nuk ishte shkruar të ishte e gjatë dhe në një prej udhëtimeve të tij ai u sëmur në Gaza dhe vdiq atje.

Ai kishte dy vëllezër, Abdu-Shemsin e Muttalibin,¹⁴ dhe një gjysëmvëlla, Neufelin. Por Abdu-Shemsi ishte tejet i zënë me tregtinë në Jemen e më vonë edhe në Siri, ndërsa Neufeli ishte jo më pak i zënë me tregtinë në Irak, dhe të dy mungonin në Mekë për periudha të gjata. Për këto e mbase edhe arsye të tjera, vëllai i vogël i Hashimit, Muttalibi mori përsipër të drejtat e furnizimit të haxhinjve me ujë dhe të marrjes së taksës për ushqyerjen e tyre; dhe tani ai e pa si detyrë që ta mendonte çështjen e pasuesit të vet. Hashimi kishte pasur tre bij nga gra të tjera veç Selmës. Por sikur ajo që thuhet të ishte krejt e vërtetë, asnjëri prej këtyre – dhe ç’është e vërteta asnjëri nga djemtë e vetë Muttalibit – nuk krahasoheshin dot me djalin e Selmës. Megjithë rininë e tij, Shejbah – kështu ia kishte vënë emrin ajo – kishte treguar shenja fort premtuese për dhunti prijësie e fjalë të shkëlqyera për të vinin pareshtur në Mekë nga udhëtarë që kishin kaluar nëpër oaz. Më në fund Muttalibi shkoi të shihte vetë e ajo çfarë pa e shtyu t’i kërkonte Selmës t’ia besonte nipin e tij kujdesit të vet. Selma nuk dëshironte ta linte të birin të ikte dhe djali refuzoi ta linte të ëmën pa pëlqimin e saj. Por Muttalibi nuk u shkurajua dhe i vuri në dukje nënës dhe birit se mundësitë që ofronte Jethribi nuk krahasoheshin dot me ato të Mekës. Si mbikqyrës të Shtëpisë së Shenjtë, qendrës së madhe të pelegrinazhit për krejt Arabinë, Kurejshët kishin rang më të lartë dinjiteti se çdo fis tjetër

¹⁴ Emri është el-Muttalib, përveç në trajtën e pashquar, kur “el” duhet hequr. Por meqë kjo nyje shquese është e pavolitshme në transkriptim, forma e pashquar është tejzgjatuar këtu në shumicën e emrave të përveçëm që fillojnë me këtë nyje.

arab; dhe kishte gjasa të forta që Shejbah të mbante një ditë postin e dikurshëm të të atit, duke u bërë një nga prijësit kurejshë. Por për këtë ai duhej të integrohej më parë tek populli i vet. Asnjë ekzil dosido nga jashtë nuk mund të shpresonte ta arrinte një nder të tillë. Selma u impresionua nga argumentet e tija, dhe nëse i biri shkonte në Mekë ajo do ta kishte të lehtë ta vizitonte atje dhe ai ta vizitonte atë, kështu që u pajtua ta linte të shkonte. Muttalibi e mori nipin me vete mbi shpinë të devesë; dhe tek po futeshin në Mekë ai dëgjoi njërin prej shikuesve të thoshte, me sytë nga i huaji: “Abdul-Muttalibi”, pra “skllavi i Muttalibit”. “Eja në vete” - i tha Muttalibi, “ai është hiç më pak se djali i tim biri, Hashimit.” Qeshja me të cilën u përshëndetën fjalët e tij ishte veçse pararendje për gazmendin e shkaktuar anekënd qytetit, teksa rrëfimi i ngatërresës kaloi gojë më gojë; dhe që prej asaj dite djaloshi njihej përkëdhelisht si Abdul-Muttalib.

Jo shumë gjatë pas arritjes së tij, ai u përfshi në një debat për pronën e të atit me xhaxhain e tij Neufelin: por me ndihmën e xhaxhait të tij kujdes-tar dhe trysnisë nga Jethribi, Abdul-Muttalibi arriti t'i siguronte të drejtat e tij. Ai nuk i zhgënjeu shpresat e inkurajuara nga premtimi i tij i mëher-shëm; dhe kur, pas disa vitesh, Muttalibi vdiq, askush nuk i diskutoi kualifikimet e nipit të tij për ta pasuar në përgjegjësinë e rëndë të ushqyerjes dhe furnizimit me ujë të haxhinjve. Madje thuhej se ia kalonte edhe të atit edhe xhaxhait në përmbushjen e kësaj detyre.

IV. *Shlyerja e një humbjeje*

Ngjitur me anën veri-perëndimore të Qa'bes është një hapësirë e vogël e qarkuar nga një mur i ulët gjysëmrrëthor. Dy skajet e murit thuajse prekin kulmet veriore dhe perëndimore të Shtëpisë, duke u lënë një kalim haxhinjve. Por shumë haxhinj e zgjerojnë rrethin e tyre në këtë pikë dhe e përfshijnë zonën në orbitën e tyre, duke kaluar përreth anës së jashtme të murit të ulët. Hapësira mes tij quhet Hixhr Isma'il, sepse varret e Ishmaelit dhe Agarit ndodhen nën gurët e shtruar në të.

Abdul-Muttalibit i pëlqente aq shumë të ishte pranë Qa'bes, sa që nga njëherë urdhëronte t'i shtronin një divan në Hixhr; dhe një natë kur po flinte aty, një figurë e përhimtë i erdhi në ëndërr dhe tha: "Gërmo kthjelltësi të ëmbël." "Ç'është kthjelltësia e ëmbël?" - pyeti ai, por folësi u zhduk. Megjithatë, ai ndjeu gëzim e paqe të tillë shpirtërore kur u zgjua sa që vendosi ta kalonte aty edhe natën tjetër. Vizitori u kthye dhe tha: "Gërmo bamirësi." Por pyetja e tij nuk mori përgjigje as këtë herë. Natën e tretë iu tha: 'Gërmoje thesarin e vënë mënjanë' dhe folësi u zhduk sërish me t'u pyetur. Por natën e katërt urdhri ishte: "Gërmo Zemzemin"; dhe kësaj radhe kur ai tha: "Ç'është Zemzemi?", folësi iu përgjigj:

Gërmoje, se nuk do pendohesh
 Sepse ajo është trashëgimia jote
 Nga i pari yt më i madh.
 Ajo s'do thahet kurrë, e as nuk do dështojë
 S'e ujituri krejt turmën e haxhinjve.

Pastaj folësi i tha të kërkonte një vend ku kishte gjak dhe pleh, një fole milingonash, dhe korba çukitës. Në fund, atij iu tha të lutej "për ujë të kulluar vërshues që do t'i furnizojë me ujë haxhinjtë gjatë tërë haxhit."¹⁵

Teksa po agonte dita e re, Abdul-Muttalibi u ngrit dhe e la Hixhrin në qoshen veriore të Shtëpisë së Shenjtë, që quhet Cipi Iraken. Pastaj eci përgjatë murit veri-lindor, në skajin tjetër të të cilit është dera e Qa'bes; me ta kaluar, ai u ndal pak hapa matanë, në cepin lindor, ku puthi plot nderim

¹⁵ I.I. 93.

Gurin e Zi. Së andejmi, ai filloi ritin e rrotullimeve, duke kaluar përtej derës së Cepit Iraken, matanë Hixhrit e për tek qoshja perëndimore – Cepi Sirian – dhe prej këtu në Cepin Jemenas që ndodhet nga jugu. Bijtë e Abrahamit, linjat e Ishmaelit dhe të Isaakut, u rrotullsillen faltoreve të tyre me një lëvizje të kundërt me atë të diellit. Tek ecte nga Cepi Jemenas drejt Gurit të Zi, ai mund të shihte përjetën e errët të Ebu Kubejsit dhe përtej saj kodrat më të largëta lindore, të konturizuara thekshëm kundër dritës së verdhë. Ai u soll rrotull shtatë herë, dhe çdo herë drita ishte dukshëm më e shndritshme, sepse në Arabi agimet dhe muzgjet janë të shkurtra. Me ta kryer ritin, ai shkoi nga Guri i Zi tek dera dhe, i kapur pas unazës metalike që varej nga dryni, bëri lutjen që ishte urdhëruar të kryente.

Një tingull krahësh u dëgjua dhe një zog zbriti në rërë pas tij. Pastaj u ul edhe një tjetër e me të mbaruar lutjen, ai u kthye t'i shihte tek krekoseshin me ecjen e tyre prej korbi drejt dy gurëve skulpturorë që ishin rreth nëntëdhjetë metra larg, thuajse përballë me derën. Këta ishin përvetësuar si idhuj e pikërisht mes tyre i bënin Kurejshët flijet e tyre. Abdul-Muttalibi e dinte mirë, ashtu sikurse dhe korbat, se atje kishte gjithmonë gjak mbi rërë. Kishte edhe pleh; e tek po afrohej, ai tani pa se aty ishte një fole milingonash.

Ai shkoi në shtëpi e mori dy kazma, njëren prej të cilave ia dha të birit, Harithit, të cilin e solli me vete në vendin ku e dinte se duhej gërmuar. Zhurma e mbytur e veglave në rërë dhe pamja e pazakontë - oborri mund të shihej nga çdo anë - tërhoqi shpejt një turmë; dhe megjithë respektin e përgjithshëm për Abdul-Muttalibin, disa prej tyre protestuan se ishte sakrilegj të gërmohej në vendin e flijimit mes idhujve dhe se ai duhet të ndalonte. Ai u përgjigj se nuk do ta bënte këtë dhe i tha Harithit t'i qëndronte pranë që ndokush të mos i përzihej gjatë gërmimit. Ishte një çast i tendosur dhe përfundimi mund të kishte qenë i pakëndshëm. Por dy hashimitët ishin të vendosur e të bashkuar, ndërsa shikuesit të befasuar. Nuk ishte se këta idhuj, Isafi dhe Na'ilah, kishin pozitë të lartë mes idhujve të Mekës - disa madje thonin se ishin një burrë e një grua xhurhumitë që ishin gurosur pse kishin përdhosur Qa'ben. Kështu, Abdul-Muttalibi vazhdoi të gërmonte pa kurrfarë lëvizjeje nga ndokush për ta ndaluar; dhe disa nga njerëzit po iknin nga faltorja kur papritur ai goditi kapakun e gurit të pusit dhe lëshoi një thirrme falënderuese për Zotin. Turma u rimbodh dhe u rrit; e kur ai filloi të nxirrte thesarin që kishte propozur aty Xhurhumi, të gjithë shfaqën pretendim për pjesën e tyre. Abdul-Muttalibi u pajtua që të hidhej short për çdo objekt, mbi atë nëse duhej mbajtur në

faltore, duhej marrë prej tij personalisht, apo të ndahej mes fisit. Kjo ishte bërë mënyra e pranuar e vendosjes së një çështjeje me dyshim dhe kryhej me hedhje shigjetash brenda Qa'bes, përballë idhullit moabit, Hubelit. Kësaj here, një pjesë e thesarit i shkoi Qa'bes e një pjesë Abdul-Muttalibit, por asgjë kurejshëve në përgjithësi. U ra në pajtim gjithashtu se klani i Hashimit duhej të merrte kujdestarinë e Zemzemit, ngaqë gjithsesi ishte funksioni i tyre që t'u siguronin ujë haxhinjve.

V. *Betimi për të flijuar një bir*

Abdul-Muttalibi respektohej nga Kurejshët për bujarinë, besueshmërinë dhe urtinë e tij. Ai ishte gjithashtu një burrë shumë i pashëm, me një prani mëse imponuese. Pasuria e tij ishte arsye shtesë përse duhet ta konsideronte veten me fat; dhe tani të gjitha këto u kurorëzuan me nderin e të qenit instrumenti i zgjedhur, nëpërmjet të cilit kishte rigufuar Zemzemi. Ai i ishte thellësisht mirënjohës Zotit për këto bekime; por shpirtin ia trazonin akoma mendimet për çastin kur i kishin thënë të reshtte së gërmuari e kur gjithçka ishte dukur se varej në peshore. Gjithçka kishte shkuar mirë, lavdi Zotit! Por kurrë më parë s'e kishte ndjerë ai kaq mprehtë varfërinë – se e tillë i dukej atij – e të paturit vetëm një djalë. Kushëriri i tij Umejjah, për shembull, kryetari i klanit të Abdu Shemsit, ishte bekuar me shumë bij; dhe sikur gërmuesi të kishte qenë Mugirah, prijësi i Mahzumëve, bijtë e tij do të kishin bërë një rreth të madh e të fortë përçark tij. Por vetë ai, ndonëse kishte mëse një grua, ishte vetëm me një djalë për ta mbështetur. Ai tashmë ishte gjysëm i dorëzuar ndaj kësaj; por Zoti, që i kishte dhënë Zemzemin, mund ta shtonte edhe në aspekte të tjera; dhe, i inkurajuar nga ndera që i ishte bërë, ai iu lut Zotit t'i jepte bij të tjerë, duke i shtuar lutjes betimin që, nëse Ai e bekonte me dhjetë djem e i linte të arrinin burrimin, ai do ta flijonte njërin prej tyre në Qa'be.

Lutja e tij u dëgjua: vitet kaluan dhe atij i lindën nëntë djem. Kur ishte betuar, ai dukej se i ishte referuar një mundësie shumë të largët. Por erdhi koha kur të gjithë bijtë e tij u rritën, përveç më të riut, Abdullahut, dhe betimi i tij nisi t'ia zaptonte mendimet. Ai krenohej me të gjithë djemtë, por nuk i kishte dashur kurrë njëlloj, dhe atij i ishte bërë e qartë me kohë se Abdullahun e donte më shumë. Ndofta Zoti preferonte pikërisht këtë bir, të cilin e kishte dhuntisur me bukuri të spikatur dhe mbaste zgjidhte atë për flijim. Sido që të bëhej, Abdul-Muttalibi ishte burrë i fjalës. Ideja e shkeljes së betimit as që i shkonte ndër mend. Ai ishte edhe njeri i drejtë, me ndjesi të thellë përgjegjësie, që donte të thoshte se ai e dinte se cilat përgjegjësi duheshin shmangur. Ai nuk do ta ngarkonte veten me barrën e vendimit se cili bir duhej flijuar. Kështu, kur Abdullahu nuk konsiderohej dot më thjesht djalosh, ai i mblodhi të dhjetë bijtë, u tregoi për paktin e tij

me Zotin dhe u bëri thirrje ta ndihmonin në mbajtjen e fjalës. Ata nuk kishin zgjedhje tjetër, përveçse të pajtoheshin; betimi i babait ishte betimi i tyre, kështu që e pyetën se ç'duhet të bënin. Ai u tha që secili të bënte shenjën e vet mbi një shigjetë. Ndërkaq, ai i kishte çuar fjalë shorthedhësit zyrtar me shigjeta të Kurejshëve, duke i kërkuar të ishte i pranishëm në Qa'be. Atëherë, i mori të bijtë në Harem dhe i udhëhoqi për te Shtëpia e Shenjtë, ku i tregoi shorthedhësit për betimin e tij. Secili bir nxori shigjetën e vet dhe Abdul-Muttalibi zuri vend pranë Hubelit, nxori një thikë të madhe që e kishte marrë me vete dhe iu lut Zotit. Shorti u hodh dhe ra shigjeta e Abdullahut. I ati e mori për dore dhe me thikën në dorën tjetër e çoi drejt derës, me synim që të nisej drejt e te vendi i kurbanit, thua se druhej se mos i jepte vetes kohë për t'u menduar.

Por ai s'i kishte llogaritur gratë e shtëpisë dhe sidomos nënën e Abdullahut, Fatimen. Bashkëshortet e tjera ishin nga fiset e largëta dhe kishin relativisht pak ndikim në Mekë. Por Fatimja ishte grua kurejshe, e fisit të fuqishëm të Mahzumëve, ndërsa nga ana e së ëmës ajo rridhte nga Abdi, njëri nga bijtë e Kusejjit. E gjithë familja e saj ishin pranë, një thirrje larg, të gatshëm për ta ndihmuar, po të nevojitej. Tre nga dhjetë djemtë ishin të sajët, Zubejri, Ebu Talibi e Abdullahu. Ajo ishte gjithashtu edhe nëna e pesë bijave të Abdul-Muttalibit, të cilat ishin të përkushtuara ndaj vëllezërve të tyre. Këto gra s'kishin ndenjor duarkryq, dhe pa dyshim gratë e tjera kishin kërkuar ndihmën e Fatimes duke patur parasysh rrezikun që varej mbi kokat e të dhjetë bijve, njëri prej të cilëve ishte zotëruesi i shigjetës së flijimit.

Kur shigjetat po hidheshin, një turmë e madhe ishte mbledhur tashmë tek oborri i Haremit. Kur Abdul-Muttalibi dhe Abdullahu u shfaqën në pragun e Qa'bes, të dy të zbehët si vdekja, një murmurimë u ngrit nga Mahzumët, teksa e kuptuan se viktima e synuar ishte një nga bijtë e motrës së tyre. "Ç'ne ajo thikë?" - thirri dikush, dhe të tjerë e përsëritën pyetjen, ndonëse të gjithë e dinin përgjigjen. Abdul-Muttalibi nisi t'u tregonte për betimin e tij, por u ndërpre nga Mugirah, prijësi i Mahzumëve: "Nuk do ta flijosh atë; por bëj kurban në vend të tij, e sikur t'i jetë shpagimi sa tërë pasuria e bijve të Mahzumit, do ta shlyejmë." Tashmë vëllezërit e Abdullahut kishin dalë nga Shtëpia e Shenjtë. Asnjëri prej tyre nuk kishte folur, por tani u kthyen nga i ati e iu lutën ta linte vëllain e tyre të jetonte e të ofronte ndonjë fli shlyejtës. Nuk pati të pranishëm që nuk mori anën e tyre dhe Abdul-Muttalibi dëshironte me ëndje të bindej, por ishte njeri plot skrupuj. Megjithatë, në fund, ai u pajtua të këshillohej me një grua të

urtë në Jethrib, e cila do mund t'i tregonte a ishte shlyerja e mundur në këtë rast, dhe nëse po, ç'formë duhet të kishte.

Duke marrë me vete Abdullahun dhe një ose dy bij të tjerë, Abdul-Muttalibi shkoi në vendlindje, për të mësuar se ajo grua kishte shkuar në Hajber, një vendbanim i pasur çifut në një luginë pjellore, dhe kur e gjetën e ia treguan faktet ajo premtoi të këshillohej me shpirtin e saj familiar, duke u kërkuar të ktheheshin të nesërmen. Abdul-Muttalibi iu lut Zotit dhe mëngjesin tjetër gruaja tha: "Më ka ardhur fjalë. Sa është shpagimi i gjakut te ju?" Ata u përgjigjën se ishte dhjetë deve. "Kthehuni në vendin tuaj" - tha ajo, "dhe vendosni njeriun e juaj dhe dhjetë deve karshi karshi dhe hidhni short mes tyre. Nëse shigjeta bie te njeriu juaj, shtoni deve të tjera e hidhni short sërish; dhe nëse nevojitet shtoni deve të tjera, gjersa Zoti juaj t'i pranojë dhe shigjeta t'u bjerë atyre. Pastaj flijojini devetë dhe lëreni njeriun të jetojë."

Ata u kthyen me një frymë në Mekë dhe e çuan solemnisht Abdullahun e dhjetë deve në oborrin e Qa'bes. Abdul-Muttalibi u fut në Shtëpinë e Shenjtë dhe bri Hubelit iu lut Zotit t'ua pranonte atë që po bënin. Atëherë hodhën short dhe shigjeta i ra Abdullahut. U shtuan dhjetë deve, por shigjeta sërish tregoi se devetë duhet të jetonin dhe njeriu të vdiste. Ata vazhduan të shtonin deve, nga dhjetë çdo radhë, dhe të hidhnin short me të njëjtin rezultat, gjersa numri i deveve arriti njëqind. Vetëm atëherë, shigjeta u ra atyre. Por Abdul-Muttalibi ishte jashtëzakonisht i skrupullt: për të, dëshmia e një shigjete nuk mjaftonte për të vendosur një çështje aq të madhe. Ai ngulmoi që të hidhnin short për së dyti dhe së treti, gjë që ata e bënë, dhe çdo herë shigjeta u ra deveve. Më në fund, ai ishte i sigurt se Zoti ia kishte pranuar shlyerjen dhe devetë u flijuan në vend.

VI. Nevoja për një profet

Abdul-Muttalibi nuk i lutej Hubelit; ai gjithmonë i lutej Zotit – *Allāhut*. Por idhulli moabit kishte qëndruar për breza të tërë në Shtëpinë e Zotit dhe ishte bërë për Kurejshët njëfarë personifikimi i hirit (*barakah*), pra i bekimit, ndikimit shpirtëror, që përshkonte më të madhen e të gjitha faltoreve. Kish-te edhe faltore të tjera më të vogla në të gjithë Arabinë, më të rëndësishmet prej të cilave në Hixhaz ishin tempujt e tri “bijave të Zotit”, siç i mbanin disa prej adhuruesve të tyre, el-Lat, el-Uzzah dhe Menat. Qysh në vogëli, ashtu sikurse arabët e tjerë të Jethribit, Abdul-Muttalibin e kishin rritur me nderimin për Menatin, tempulli i të cilës ishte në Kudejd, Deti i Kuq, pothuajse në Perëndim të oazit. Më e rëndësishme për kurejshët ishte faltorja e Uzzasë në luginën Nahlah, një ditë me deve në jug të Mekës. Një tjetër ditë udhëtim në të njëjtën kahje të çonte në Taif, një qytet i rrethuar me mur, mbi një pllajë të gjelbër, i banuar nga Thekifi, një degë e fisit të madh arab Havazin. Lati ishte “zoja e Taifit” dhe idhulli i saj ishte strehuar në një tempull të pasur. Si mbikëqyrës i kësaj, fisit Thekif i pëlqente ta shihte veten si homologu i Kurejshëve; dhe Kurejshët shkuan deri aty sa të flisnin tani për “dy qytetet” kur përmendnin Mekën e Taifin. Por, megjithë klimën e mrekullueshme dhe pjellorinë e “Kopshtit të Hixhazit” - siç quhej Taifi, njerëzit e tij nuk ishin joxhelozë për luginën e thatë në veri të tyre, sepse e dinin në zemër që tempulli i tyre, sado që të vazhdonin ta promovonin, nuk krahasohej kurrë me Shtëpinë e Zotit. Ata as nuk donin që të ishte ndryshe, sepse edhe vetë rridhnin nga Ishmaeli dhe i kishin rrënjët në Mekë. Ndjenjat e tyre ishin të përziera e nganjëherë ndërkundërshtuese. Kurejshët, nga ana tjetër, nuk ishin xhelozë për askënd. Ata e dinin se jetonin në qendër të botës dhe se kishin mes tyre një magnet, të aftë për të tërhequr pelegrinë nga të gjitha pikat e busullës. Varej prej tyre nëse bënë diçka që mund t’ua zbehte marrëdhënien e mirë që kishin vendosur me fiset e largëta.

Posti i pritësit të haxhinjve në Qa’be i impononte Abdul-Muttalibit një vetëdije të mprehtë për këto gjëra. Funkzioni i tij ishte ndërfitnor e ndahej deridiku nga tërë Kurejshët. Haxhinjtë duheshin bërë që të ndiheshin se Meka ishte shtëpi e kaluar shtëpie dhe mirëpritja e tyre nënkuptonte mirëpritje të asaj që ata adhuronin, si dhe mosdështim në të respektuarit e idhujve që sillnin me vete. Përligjja dhe autoriteti për pranimin e idhujve

dhe të besuarit në efikasitetin e tyre ishte ajo e traditës: baballarët, gjyshërit e stërgjyshërit e tyre kishin vepruar kështu. Prapseprap, për Abdul-Muttalibin, Zoti ishte realiteti i madh; dhe ai ishte pa dyshim më i afërt me fenë e Abrahamit sesa shumica e bashkëkohësve të tij në mesin e Kurejshëve, Huzaejve, Havazinëve dhe fiseve të tjera arabe.

Por ishin – siç kishin qenë gjithmonë – disa që e ruanin pastërinë e plotë të adhurimit abrahamik. Vetëm ata e kuptonin se, larg nga të qenit tradicional, adhurimi i idhujve ishte risi – një rrezik të cilit i duhej ruajtur. Nevojitej thjesht një vështrim më i gjatë në histori për të parë se Hubeli nuk ishte më i mirë se viçi i artë i bijve të Izraelit. Këta *hunefā*,¹⁶ siç e quanin veten, nuk donin të kishin asgjë me idhujt, praninë e të cilëve në Mekë e shihnin si përdhosje e ndotje. Refuzimi i tyre për të bërë kompromis dhe çiltërsia e tyre e shpeshtë i degdisnin ata në thekën e shoqërisë mekase, ku respektoheshin, toleroheshin ose keqtrajtoheshin, pjesërisht sipas personalitetit të tyre dhe pjesërisht sipas gatishmërisë së klaneve të tyre për t'i mbrojtur ose jo.

Abdul-Muttalibi njihnte katër *hunefā* dhe njëri nga më të respektuarit e tyre, me emrin Varakah, ishte biri i kushëririt të tij të dytë, Neufelit,¹⁷ nga klani i Esedit. Varakah ishte bërë i krishterë; dhe në mesin e të krishterëve të atyre anëve besohej se ardhja e një Profeti ishte e afërt. Ky besim mund të mos ketë qenë i fortpërhapur, por ai mbështetej nga një ose dy dinjitarë të përndëruar të kishave lindore si dhe nga astrologët e fallxhorët. Sa për çifutët, për të cilët një besim i tillë ishte më i lehtë, ngase për ata linja e Profetëve përfundonte vetëm me Mesinë, ata ishin thuajse të njëzëshëm në pritjen e një Profeti. Rabinët dhe të moçmit e tyre i siguronin se një i tillë ishte pranë; shumë nga shenjat e parashikuara për ardhjen e tij tashmë ishin përmbushur; dhe, sigurisht, ai do të ishte çifut, sepse ata ishin populli i zgjedhur. Të krishterët, mes tyre edhe Varakah, kishin dyshimet e veta për këtë; ata nuk shihnin arsye përse të mos ishte arab. Arabët kishin nevojë për një Profet edhe më shumë se çifutët, të cilët të paktën e ndiqnin akoma fenë e Abrahamit përderisa adhuronin Zotin Një dhe nuk kishin idhuj; dhe kush tjetër përveç një Profeti mund të ishte i aftë t'i shqitte arabët nga adhurimi i zotave të rremë? Në një rreth të gjerë përqark Qa'bes, në njëfarë largësie prej saj, kishte 360 idhuj; e krahas këtyre, thuajse çdo shtëpi në Mekë kishte zotin e saj, një idhull të madh ose të vogël që ishte qendra e familjes. Si veprim të fundit para se të linte banesën, sidomos në rast udhëtimi, një njeri shkonte te idhulli dhe e godiste për të marrë beki-

¹⁶ Fjala *hanif*, shumësi *hunefā*, ka kuptimin e "besimdrejtë". Të shihet K. VI, 161.

¹⁷ I cili nuk duhet ngatërruar me vëllain e Hashimit Neufelin, sipas të cilit quhej klani Neufel.

me prej tij, çka përbënte edhe veprimin e parë me t'u kthyer në shtëpi. Meka nuk bënte përjashtim në këtë drejtim, sepse këto praktika mbizotëronin anekënd shumicës së Arabisë. Është e vërtetë se kishte disa bashkësi të stabilizuara kristiane arabe në jug, në Nexhran e Jemen, si dhe në veri, afër kufirit me Sirinë; por ndërhyrja më e fundit e Zotit, që kishte shndërruar Mesdheun dhe vise të gjera të Evropës, nuk kishte patur - për thuajse gjashtëqind vjet - praktikisht asnjë ndikim mbi shoqërinë pagane, e cila qendërsohej te faltorja mekase. Arabët e Hixhazit dhe të rrafshinës së madhe të Nexhdit në lindje të tij dukeshin shpërfillës ndaj mesazhit të Ungjijve.

Jo se Kurejshët dhe fiset e tjera pagane ishin armiqësorë ndaj Krishterimit. Kristianët vinin nganjëherë t'i bënë nderim Shenjtërores së Abrahamit dhe mikpritëshin si të gjithë të tjerët. Veç kësaj, një i krishterë ishte lejuar e madje inkurajuar të pikturonte një ikonë të Virgjëreshës Mari dhe foshnjës Krisht mbi një mur të brendshëm të Qa'bes, ku kontrastonte thekshëm me të gjitha pikturat e tjera. Por Kurejshët ishin pak a shumë të pandjeshëm ndaj këtij kontrasti: për ta, ishte thjesht çështje e shtimit të morisë së idhujve me dy të tjerë; dhe ishte pjesërisht toleranca e tyre që i bënte aq të padepërtueshëm.

Ndryshe nga shumica e fisit të tij, Varakah dinte të lexonte dhe kishte bërë një studim të shkrimeve të shenjta e të teologjisë. Kështu që ishte i aftë të shihte se në njërin premtim të Krishtit, të interpretuar përgjithësisht nga të krishterët se i referohej mrekullisë së Pentekostit, kishte prapsepap elemente që nuk puthiteshin me atë mrekulli dhe duheshin marrë si referim ndaj diçkaje tjetër – diçkaje që nuk ishte përmbushur akoma. Por gjuha ishte kriptike – cili ishte kuptimi i fjalëve: *ai nuk do të flasë nga vetja, por çfarëdo që do të dëgjojë, do ta flasë*.¹⁸

Varakah kishte një motër të quajtur Kutejlah, me të cilën ishin shumë të afërt. Ai i fliste shpesh për këto gjëra dhe fjalët e tij i bënë aq shumë përshtypje asaj sa që mendimet për Profetin e prituri i silleshin shpesh ndër mend. Të ishte thua vallë i pranishëm në mesin i tyre?

Tani që flijimi i deveve ishte pranuar, Abdul-Muttalibi e ndau mendjen t'i gjente një bashkëshorte të birit të kursyer dhe pas njëfarë peshimi zgjedhja ra mbi Eminen, të bijën e Vahbit, një nipi të Zuhrait, vëllait të Kusejtit.

Vahbi kishte qenë prijës i klanit Zuhrah por kishte vdekur ca vite më herët dhe Eminja tani ishte nën kujdestarinë e vëllait të tij Vuhejbit, që e kishte pasuar atë si prijës i klanit. Vetë Vuhejbi kishte një bijë në moshë martese, të quajtur Halah, dhe kur Abdul-Muttalibi kishte ujditur martesën e të

¹⁸ Gjoni 16:13.

birin me Eminen, ai kërkoi që Halah t'i jepej në martesë atij. Vuhejbi u pajtua dhe u bënë të gjitha përgatitjet që dasma e dyfishtë të kryhej njëkohësisht. Ditën e caktuar, Abdul-Muttalibi e mori të birin për dore dhe ata u nisën drejt banesës së Beni Zuhras.¹⁹ Rrugës iu desh të kalonin nëpër vendbanimin e Beni Esedit; dhe ndodhi që Kutejlah, motra e Varakah, po qëndronte në hyrje të shtëpisë së saj, mbase me dashje, për të parë çfarë mund të shihej, sepse gjithkush në Mekë ishte njoftuar për dasmën e madhe që do të ndodhte. Abdul-Muttalibi ishte tani shtatëdhjetë vjeç, por dukej mjaft i ri për moshën në çdo drejtim; dhe afrimi i ngadaltë i dy dhëndurve, hiri i tyre natyror i përforcuar nga solemniteti i rastit, ishte me të vërtetë një pamje mbresëlënëse. Por teksa po afroreshin, Kutejlah ia kishte ngjityr sytë më të riut. Për bukuri, Abdullahu ishte Jozefi i kohës së vet. As burrat dhe gratë më të vjetra të Kurejshëve nuk kujtonin të kishin parë të barabartin e tij. Ai ishte tani në vitin e njëzet e pestë, në lulëzimin e plotë të rinisë. Por Kutejles i bëri përshtypje mbi të gjitha – dhe ajo ishte impresionuar më parë, por kurrë si tani – rrezatimi që i përndriste fytyrën dhe që dukej se ndriçonte nga matanë kësaj bote. Mos vallë Abdullahu ishte Profeti i pritur? Apo ndofta babai i Profetit?

Ata sapo e kishin kaluar atë dhe, e kapluar nga një impuls i papritur, ajo tha “O Abdullah”. I ati ia lëshoi dorën sikur të donte ta nxiste të fliste me kushërirën e tij. Abdullahu u kthye ta takonte dhe ajo e pyeti se ku po shkonte. “Me tim atë” - tha ai thjesht, jo nga përmbajtja por sepse ndihej i sigurt që ajo e dinte se ai ishte nisur për në dasmën e vet. “Më merr këtu dhe tani për grua” - tha ajo “e do të kesh aq deve sa ato që u therën në vendin tënd.” “Jam me tim atë” - u përgjigj ai. “Nuk mund të veproj kundër dëshirës së tij dhe nuk mund ta lë.”²⁰

Martesat ndodhën sipas planit dhe çiftet qëndruan për ca ditë në shtëpinë e Vuhejbit. Gjatë kohës kur Abdullahu shkoi të merrte diçka nga shtëpia, u takua sërish me Kutejlen, motrën e Varakas. Sytë e saj ia qëmtuan fytyrën me aq seriozitet sa që ai ndaloi pranë saj, në pritje se ajo do fliste. Kur ajo mbeti e heshtur, ai e pyeti përse nuk ia tha ato që ia kishte thënë një ditë më parë. Ajo iu përgjigj: “Drita që ishte me ty dje të ka lënë. Sot nuk mund ta përmbushësh dot nevojën që kisha për ty.”²¹

Viti i martesave ishte 569 A.D. Viti pas këtij është njohur qysh atëherë si Viti i Elefantit, dhe ishte vendimtar për mëse një arsye.

¹⁹ Bijtë (d.m.th. pasardhësit) e Zuhras; *beni* është shumësi i *ibn*, bir.

²⁰ I.I. 100.

²¹ I.I. 101.

VII. Viti i Elefantit

Asokohe Jemeni ishte nën sundimin e Abisinisë dhe kishte mëkëmbës një abisinas të quajtur Abrahah. Ai ndërtoi një katedrale madhështore në Sana, duke shpresuar që kështu ajo t'ia kalonte Mekës si kryepika e pelegrinazhit për krejt Arabinë. Ai urdhëroi të sillej mermer për katedralen nga një prej pallateve të braktisura të Mbretëreshës së Shebas dhe ngriti kryqe ari e argjendi në të, dhe foltore fildishi e abanozi, pastaj i shkroi zotëriut të tij, Negusit: "Ju kam ndërtuar një kishë, O Mbret, e ngjashmja e të cilës nuk është ndërtuar për asnjë mbret para Jush; dhe s'do pushoj gjersa ta kem devijuar pelegrinazhin e arabëve tek ajo." Ai as nuk e fshehu qëllimin e tij, dhe zemërimi i fiseve anekënd Hixhazit e Nexhdit ishte i madh. Më në fund një burrë nga Kinanët, një fis i afërt me Kurejshët, shkoi në Sana me qëllimin e posaçëm për ta përdhosur kishën, gjë të cilën e bëri një natë, duke u kthyer pa rrezik tek të tijet.

Kur dëgjoi për këtë, Abrahah u betua se do ta rrafshonte Qa'ben përdhé në shenjë hakmarrjeje; dhe pasi u përgatit mirë, u nis drejt Mekës me një ushtri të madhe, në pararojën e të cilës vendosi një elefant. Disa nga fiset arabe në veri të Sanasë u përpoqën ta pengonin rrugës, por abisinasit i detyruan t'ia mbathnin dhe zunë rob prijësin e tyre, Nufejlin e fisit Hatham. Si shlyerje për jetën e tij, ai ofroi t'u shërbente si udhërrëfyes.

Kur ushtria arriti në Taif, burrat e Thekifit dolën për t'u përballur me të, nga frika se Abrahah mund të shkatërronte gabimisht tempullin e Latit, në vend të Qa'bes. Ata nxituan t'i thoshin se nuk kishte mbërritur akoma dhe i ofruan një udhërrëfyes deri në fund të marshimit. Ndonëse kishte Nufejlin me vete, ai e pranoi ofertën e tyre, por udhërrëfyesi vdiq rrugës, afro dy milje larg Mekës, në një vend të quajtur Mugammis, ku e varrosën. Më vonë arabët nisën t'ia gjuanin varrin me gurë dhe njerëzit që jetojnë atje e gjuajnë me gurë edhe sot e kësaj dite.

Abrahah ndaloi në Mugammis dhe nisi një togë kalorësish në rrethinat e Mekës. Rrugës ata morën çfarë mundën dhe ia dërguan gjërat e plaçkitura Abrahah, përfshirë dyqind deve që ishin pronë e Abdul-Muttalibit. Kurejshët dhe fiset e tjera fqinje mbajtën një këshill lufte dhe vendosën që ishte e kotë t'i bëhej qëndresë armikut. Ndërkaq, Abraha dërgoi një lajmëtar në Mekë, duke

e urdhëruar të kërkonte prijësin e tyre, të cilit duhet t'i thoshte se nuk kishin ardhur për luftë por vetëm për të shkatërruar tempullin, dhe nëse dëshironte të shmangte gjakderdhjen duhet të vinte në kampin abisinaz.

Kurejshët nuk kishin pasur prijës zyrtar qëkur privilegjet dhe përgjegjësitë e tyre ishin ndarë mes shtëpive të Abdu-Darit e Abdu Menafit. Por shumica e njerëzve e kishin mendimin e tyre se cili nga prijësat e klaneve ishte faktikisht - nëse jo me hak - kryetari i Mekës, dhe në këtë rast lajmëtarin e drejtuan tek shtëpia e Abdul-Muttalibit i cili, bashkë me njërin nga të birët, u kthye me lajmëtarin në kamp. Kur e pa, Abrahah ishte aq i impresionuar nga pamja e tij saqë u ngrit nga karriga e tij mbretërore për ta përshëndetur dhe pastaj u ul karshi tij mbi qilim, duke i thënë përkthyesit që ta pyeste nëse kërkonte ndonjë nder. Abdul-Muttalibi u përgjigj se ushtria i kishte marrë dyqind deve dhe kërkoi që t'i ktheheshin. Abrahah u habit disi nga kjo kërkesë dhe tha se ishte i zhgënjyer prej tij, se nuk duhej të mendonte për devetë e tija por për fenë e tij, që ata kishin ardhur të shkatërronin. Abdul-Muttalibi u përgjigj: "Unë jam i zoti i deveve, dhe tempulli po kështu e ka një zot që do ta mbrojë." "Ai nuk mund ta mbrojë prej meje" - tha Abrahah. "Do ta shohim" - tha Abdul-Muttalibi. "Por kthemi devetë." Dhe Abrahah urdhëroi t'ia kthenin.

Abdul-Muttalibi u kthye te Kurejshët e i këshilloi të tërhiqeshin në kodrat mbi qytet. Pastaj shkoi me disa anëtarë të familjes dhe të tjerët tek Haremi. Ata i qëndruan përkrah, duke iu lutur Zotit për ndihmën e Tij ndaj Abrahah dhe ushtrisë së tij, ndërsa vetë Abdul-Muttalibi u kap pas unazës metalike në mesin e derës së Qa'bes dhe tha: "O Zot, skllavi yt e mbron shtëpinë e vet. Mbroje edhe Ti Tënden!" Pasi u lut kështu, ai shkoi me të tjerët për t'iu bashkuar Kurejshëve në kodra, në pika nga ku mund të shihej se ç'ndodhte poshtë në luginë.

Në mëngjes, Abrahah u përgatit të marshonte për në qytet, duke synuar shkatërrimin e Qa'bes dhe kthimin më pas në Sana rrugës nga kishin ardhur. I mbulur me takëme, elefanti u vendos në ballë të ushtrisë, e cila tashmë ishte rreshtuar; dhe kur kafsha e fuqishme arriti në pozicionin e vet, mbajtësi i saj Unejsi e ktheu andej nga ishin kthyer trupat, pra nga Meka. Por Nufejli, udhërrëfyesi ngurrues, kishte marshuar shumicën e rrugës në pararojë të ushtrisë me Unejsin, prej të cilit kishte mësuar disa nga urdhrat që kuptoheshin nga elefanti; dhe ndërsa koka e Unejsit ishte kthyer për të parë sinjalin për luftë, Nufejli e kapi veshin e madh e i përcolli një urdhër zëmbytur por të prerë për t'u gjunjësuar. Paskëtaj, për çudi në dhe lemertijen e Abrahah dhe të trupave, elefanti u gjunjësua ngadalë e

me dashje përtokë. Unejsi e urdhëroi të ngrihej, por fjala e Nufejlit kishte përkuar me një urdhër shumë më të fuqishëm sesa ai i kujtdo njeriu, dhe elefanti nuk lëvizte. Ata bënë gjithë çka mundën për ta ngritur në këmbë; madje e goditën me shufra hekuri në kokë dhe e shpuan me çengelë në bark, por ai qëndronte si shkëmb. Atëherë përdorën marifetin e kthimit të krejt ushtrisë nga thembrat dhe të ecjes ca hapa në drejtim të Jemenit. Ai u ngrit menjëherë në këmbë, u kthye nga thembrat e i ndoqi ata. Plot shpresë, ata e kthyen sërish mbrapsht, e bashkë me ta edhe ai, por me t'u vënë me fytyrë nga Meka ai u gjunjëzua sërish.

Kjo ishte shenjë ndër më të qartat për të mos hedhur asnjë hap përpara, por Abrahah ishte verbuar nga ambicia personale për faltoren që kishte ndërtuar si dhe nga vendosmëria e tij për rrënimin e rivalit të saj të madh. Sikur të ishin kthyer mbrapsht atëherë, mbase do t'i ishin shmangur tmerrrit. Por papritur u bë tepër vonë: nga ana e perëndimit qielli u nxi dhe u dëgjua një tingull i çuditshëm; buçitja e tij u shtua teksa një valë e madhe errësire vërshoi mbi ta nga drejtimi i detit, ndërsa ajri mbi kokat e tyre, aq lart sa ç'mund të shihnin, ishte mbushur me zogj. Mbijetuesit tregonin se ata fluturonin me fluturimin e petritave, dhe çdo zog kishte tre guriçka sa një bizele e tharë: një në sqep e nga një në kthetrat e çdo këmbë. Ata turreshin mbi rreshta dhe largoheshin shpejt, duke lëshuar shiun me guralecë, të cilët ishin aq të fortë dhe gjuheshin me aq shpejtësi saqë depërtonin edhe mbulojet prej zhgualli. Çdo gur e gjeti shëjestrën dhe vrau njeriun e vet, sepse me t'u goditur një trup, mishi i tij fillonte e kalbej, në disa raste shpejt e në të tjera më ngadalë. Jo të gjithë u goditën, dhe mes të kursyerve ishin Unejsi dhe elefanti, por të gjithë ishin të lebetitur. Disa mbetën në Hixhaz, ku e fitonin bukën si barinj ose me punë të tjera. Por pjesa kryesore e ushtrisë u kthye e shpartalluar në Sana: shumë vdiqën rrugës dhe shumë të tjerë, përfshirë Abrahah, vdiqën pak pas kthimit. Kurse Nufejli ishte përvjedhur nga ushtria kur e tërë vëmendja ishte përqendruar tek elefanti, dhe ai arriti i padëmtuar në kodrat mbi Mekë.

Pas kësaj dite Kurejshët u quajtën "njerëzit e Zotit" nga arabët dhe respektoheshin edhe më tepër se përpara, sepse Zoti u ishte përgjigjur lutjeve të tyre dhe e kishte shpëtuar Qa'ben nga shkatërrimi. Ata nderohen akoma, por më tepër falë një ngjarjeje të dytë – pa dyshim, jo të palidhur me të parën – e cila ndodhi po në atë Vit të Elefantit.

Abdullahu, biri i Abdul-Muttalibit, nuk ishte në Mekë ditën e mreku-llisë së zogjve. Ai kishte shkuar për tregti në Palestinë e Siri me një nga karvanet e tij; dhe rrugës për në shtëpi kishte buajtur te familja e gjyshes

në Jethrib, ku edhe ishte sëmurrur. Karvani vazhdoi pa të për në Mekë e kur i solli Abdul-Muttalibit lajmin e sëmurrjes së tij, ai nisi Harithin që ta shoqëronte të vëllain për në shtëpi sapo të përmirësohej mjaftueshëm për udhëtim. Por kur Harithi arriti në shtëpinë e kushërinjve jethribas ata iu përgjigjën përshëndetjeve të tija me ngushëllime, dhe ai e kuptoi menjëherë se i vëllai kishte vdekur.

Meka ra në pikëllim të madh kur u kthye Harithi. Ngushëllimi i vetëm i Emines ishte fëmija i palindur i bashkëshortit të saj të vdekur, dhe lehtësimi i saj rritej sa më shumë afrohej lindja. Ajo ishte e ndërgjegjshme për një dritë brenda saj, dhe një ditë ajo ndriçoi prej saj aq fort sa që ajo mund të shihte kështjellat e Bostras në Siri. Dhe ajo dëgjoi një zë t'i thoshte: "Po mban në barkun tënd zotëriu e këtij populli; dhe kur ai të lindë, thuaj: 'E lë nën mbrojtjen e të Vetmit, ndaj të keqes së çdo ziliqari'; atëherë quaje Muhammed."²²

Disa javë më pas fëmija u lind. Eminja ishte në shtëpinë e xhaxhait dhe i çoi fjalë Abdul-Muttalibit që të vinte e ta shihte nipin. Ai e mori djalin në krahë dhe e mbajti deri tek Haremi dhe në Shtëpinë e Shenjtë, ku i bëri një lutje falënderimi Zotit për këtë dhuratë. Pastaj e solli sërish tek e ëma, por rrugës ia tregoi familjes së vet. Së shpejti ai do të kishte edhe vetë një bir, nga kushërira e Emines, Halah. Asokohe, djali i tij më i ri ishte i biri trevjeçar Abbasi, i cili e takoi te dera e shtëpisë. "Ky është vëllai yt; puthe" - i tha ai duke i zgjatur foshnjën, dhe Abbasi e puthi.

²² I.I. 102.

VIII. Shkretëtira

Familjet e mëdha të qyteteve arabe e kishin zakon t'i dërgonin bijtë e tyre në shkretëtirë pak kohë pas lindjes, që të tajiteshin dhe të shqiteshin nga gjiri, duke kaluar një pjesë të fëmijërisë tek njëri prej fiseve beduine. As Meka nuk kishte arsye të bënte përjashtim, sepse epidemitë ishin jo të rralla dhe shkalla e vdekjes së foshnjeve e lartë. Por ata nuk donin që fëmijët e tyre të thithnin vetëm ajrin e pastër të shkretëtirës. Kjo lidhej me trupat e tyre, ndërsa shkretëtira kishte begatinë e vet edhe për shpirtërat. Kurejshët ishin dhënë pas jetës sedentare vetëm vonë. Deri pa u thënë Kusejji që të ndërtonin shtëpi për vete rrotull Haremit, ata kishin qenë pak a shumë nomadikë. Vendbanimet e fiksuara ishin mbase të paevitueshme, por edhe të rrezikshme. Mënyra e të jetuarit të paraardhësve të tyre kishte qenë fisnikja - jeta e banuesve në tenda, që ishin shpesh në lëvizje. Fisnikëria e liria ishin të pandashme dhe nomadi ishte i lirë. Në shkretëtirë njeriu ishte i ndërgjegjshëm për të qenurit zoti i hapësirës, dhe falë këtij zotërimi ai i shqitej në njëfarë kuptimi mbisundimit të kohës. Duke fushuar, ai hidhte tej të djeshmet e tija; dhe e nesërmja dukej më pak fatalitet nëse *ku* dhe *kur* i saj nuk kishte ardhur akoma. Kurse njeriu i qytetit ishte i burgosur; dhe të fiksoheshe në një vend – dje, sot, nesër – donte të thoshte të ishte shënjestër e kohës, rrënueses së gjithçkaje. Qytetet ishin vende çoroditjeje. Plogështia dhe fëlliqësia strehohej në hijen e mureve të tyre, të gatshme për t'ia topitur syçeltësinë dhe vigjilencën njeriut. Gjithçka shthurej atje, madje edhe gjuha, një nga zotërimet më të çmuara të njeriut. Pak prej arabëve mund të lexonin, por bukuria e të folurit ishte një virtyt që të gjithë prindërit arabë ua dëshironin fëmijve. Vlera e një njeriu çmohej kryesisht sipas gojtarisë së tij dhe kurora e gojtarisë ishte poezia. Të kishe një poet të madh në familje ishte vërtet diçka për t'u krenuar; dhe poetët më të mirë ishin thuajse gjithmonë nga njëri fis i shkretëtirës apo tjetri, sepse pikërisht në shkretëtirë gjuha e folur ishte më e afërt me poezinë.

Kështu që lidhja me shkretëtirën duhej përtërirë çdo brez - ajër i pastër për kraharorin, arabishte e kulluar për gjuhën, liri për shpirtin; dhe shumë prej bijve kurejshë mbaheshin deri në tetë vjet në shkretëtirë, në mënyrë që ajo t'u linte përshtypje të pashlyeshme, edhe pse më pak vjet se aq mjaftonin për këtë.

Disa nga fiset kishin nam të madh për kujdesjen dhe rritjen e fëmijëve dhe ndër ta ishin Beni Sad ibn Bakr, një degë e largët e Havazinëve, territori i të cilëve shtrihej në juglindje të Mekës. Eminja e dha pëlqimin për t'ia besuar të birin kujdesit të njëres prej grave të këtij fisi. Ato vinin periodikisht te Kurejshët për foshnje gjiri dhe së shpejti pritej një prej tyre. Udhëtimi i tyre drejt Mekës me këtë rast u përshkrua në vitet e mëvonshme nga njëra prej tyre, Halimja, e bija e Dhuejbit, e cila shoqërohej nga burri i saj, Harithi, dhe një bir i tyre lindur së fundmi, për të cilin ajo po kujdesej. "Ishte vit thatësire" tregon ajo, "dhe s'na kishte mbetur asgjë. U nisa mbi një gomaricë gri dhe me vete kishim një deve plakë që nuk nxirrte asnjë pikë qumësht. Ndenjëm zgjuar gjithë natën nga biri ynë që qante nga uria, sepse nuk kisha gji të mjaftueshëm për ta ushqyer; dhe gomarica ime ishte aq e dobët dhe e holluar saqë shpesh i lija të tjerët duke më pritur."

Ajo tregon se si vazhduan rrugën duke mos shpresuar asgjë tjetër veç rënies së shiut, që do t'i mundësonte devesë dhe gomaricës të kullosnin mjaftueshëm për t'iu fryrë një çikë gjinjtë, mirëpo në Mekë mbërritën pa shi. Me të mbërritur, nisën të kërkonin foshnje për gjidhënie dhe Eminja ia ofroi të birin në fillim njëres pastaj tjetrës gjersa më në fund i kishte provuar të gjitha dhe secila kishte refuzuar. "Kjo", tregon Halimja, "sepse shpresonim ndonjë nder nga i ati i djalit. 'Jetim!' thamë. 'Çfarë mund të bëjnë për ne e ëma dhe gjyshi i tij?'" Jo se do të kishin kërkuar pagesë të drejtpërdrejtë për shërbimet e tyre, pasi mbahej gjë e turpshme për një grua që të merrte pagesë për gjidhënie e një fëmije. Shpërblimi që ato shpresonin, ndonëse më pak i drejtpërdrejtë e më pak i menjëhershëm, kishte shtrirje shumë më të gjerë. Shkëmbimi i përfitimeve mes njeriut nga qyteti dhe nomadit ishte në natyrën e gjërave, sepse çdonjëri ishte i varfër aty ku tjetri ishte i pasur, dhe i pasur aty ku tjetri ishte i varfër. Nomadi kishte mënyrën e qëmotshme të të jetuarit, të dhënë nga Zoti: mënyrën e Abelit. Bijtë e Kainit - se pikërisht ai i ndërtoi fshatërat e para - kishin zotërime dhe pushtet. Avantazhi për beduinin ishte bërja e një lidhjeje të qëndrueshme me njëren prej familjeve të mëdha. Mëndesha fitonte një bir të ri që do ta shihte si nënë të dytë, duke ndjerë detyrë birësore ndaj saj tërë jetën. Ai do të ndihej gjithashtu edhe vëlla i bijve të saj. As nuk ishte kjo marrëdhënie thjesht nominale. Arabët e shohin gjirin si një prej kanaleve të trashëgimisë dhe foshnja thith në natyrën e tij cilësi nga mëndesha që e tajit. Mirëpo nga fëmija i birësuar mund të pritej pak ose aspak gjersa të rritej, dhe ndërkohë mund të pritej normalisht nga i ati që të përmbushte detyrimet e

të birit. Gjyshi ishte tepër i largët; dhe në këtë rast ato duhet ta kishin ditur se Abdul-Muttalibi ishte një plak që me arsye nuk mund të pritej të jetonte shumë më gjatë. Kur të vdiste, do ta trashëgonin të bijtë e jo nipi. Sa për Eminen, ajo ishte e varfër; ndërsa për vetë djalin, babai i tij kishte qenë tepër i ri për të arritur pasuri. Ai i kishte lënë të birit jo më shumë se pesë deve, një tufë të vogël delesh e dhishë, e një shërbëtore. Djali i Abdullahut ishte vërtet bir i njëjës prej familjeve të mëdha; por ai ishte ku e ku më e varfra foshnje gjiri që u ishte ofruar këtyre grave atë vit.

Nga ana tjetër, ndonëse nga birësuesit nuk pritej që të ishin të pasur, ata nuk duhej të ishin tepër të skamur dhe ishte e qartë se Halimja dhe i shoqi ishin më të varfër se cilido prej shoqëruesve të tyre. Saherë që duhej zgjedhur midis saj e një tjetre, preferohej dhe zgjidhej tjetra; dhe nuk kaloi shumë e çdonjëres prej grave të Beni Sadit përveç Halimes i ishte besuar një foshnjë. Vetëm kujdestarja më e varfër ishte pa një foshnjë; dhe vetëm foshnja më e varfër ishte pa një kujdestare.

“Kur vendosëm ta linim Mekën” - vazhdon Halimja, “i thashë tim shoqi: ‘Nuk më pëlqen të kthehem me shoqet pa e marrë një bebe për ta ushqyer. Po shkoj te ai jetimi dhe do ta marr.’ ‘Si të duash’ - i tha ai. ‘Ndofta Zoti na bekon përmes tij.’ Kështu, shkova dhe e mora thjesht sepse nuk gjeja tjetër. E mora me vete deri te vendndalimi i kafshëve tona dhe me ta vendosur në kraharor, gjinjtë e mi vërsuan me qumësht për të. Ai piu gjersa u ngop dhe po kështu edhe vëllai i tij i gjirit. Pastaj fjetën të dy; dhe im shoq shkoi tek deveja e jonë plakë, kur ja! Gjinjtë e saj ishin plot. Ai e mjeli dhe piu nga qumështi i saj e unë piva me të gjersa nuk mund të pinim më dhe uria na u shua. Kaluam natën më të mirë dhe në mëngjes im shoq më tha: ‘Pasha Zotin, Halime, ke marrë një krijesë të bekuar.’ ‘Ashtu vërtet, shpresoj’ - iu përgjigja. Atëherë u nisëm dhe unë hipa mbi gomaricën time dhe e mbajta foshnjën me vete mbi shpinën e saj. Ajo e kaloi tërë vargun dhe asnjëri nga gomerët nuk ia dilnin me hapin e saj. ‘Ngadalë!’ - më thonin, ‘Na prit! A nuk është kjo gomarica jote ajo me të cilën erdhe?’ ‘Po, për Zotin’ - i thosha, ‘bash e njëjta.’ ‘Duhet t’i ketë rënë ndonjë çudi’ - thanë ata.

“Mbërritëm tek tendat tona në vendin e Beni Sadit dhe nuk njoh pikë tjetër mbi tokën e Zotit më të shkretë se ç’ishte ajo atëherë. Por pasi e morëm djalin të jetonte me ne, tufa ime kthehej në shtëpi e ngopur çdo mbrëmje dhe plot qumësht. Ne i mjelnim dhe pinim, ndërsa të tjerët nuk kishin një pikë qumësht; kështu që fqinjët tanë u thoshin barinjve të tyre: ‘Tunduni, shkoni e kullotini tufat e juaja aty ku i kullot ai të tija’, duke

nënkuptuar bariun tim. Por prapë, tufat e tyre ktheheshin në shtëpi të uritura, pa nxjerrë aspak qumësht, ndërsa imja vinte e mirëushqyer, plot qumësht; dhe ne nuk reshtëm s’e shijuari këtë rritje dhe begati nga Zoti, gjersa djali i kaloi dy vjetët e unë ia hoqa gjirin.²³

“Ai po rritej mirë” - vazhdon ajo, “dhe askush nga djemtë e tjerë nuk matej me të për rritje. Kur kishte mbushur dy vjeç, ai ishte një fëmijë i lidhur dhe e çuam sërish tek e ëma, ndonëse kishim ëndje që ai të qëndronte me ne, për bekimet që na sillte. Kështu që i thashë asaj: ‘Lëre vogëlushin tim me mua gjersa të forcohet, sepse druaj se mos e pllakos murtaja në Mekë.’ Dhe ne iu qepëm asaj gjersa na e dha për ta mbajtur dhe e sollëm sërish në shtëpi.

“Një ditë, disa muaj pas kthimit, kur ai dhe i vëllai ishin me disa nga qingjat tanë pas tendave tona, vëllai i tij erdhi me vrap tek ne dhe tha: ‘Vëllai im Kurejsh! Dy burra të veshur me të bardha e kanë marrë dhe e kanë shtrirë dhe ia hapën gjoksin e po ia përziejnë me duart e tyre.’ Kështu që unë dhe babai i tij shkuam tek ai dhe e gjetëm në këmbë, por me fytyrën shumë të zbehtë. E morëm brenda dhe i thamë: ‘Ç’ të dhemb, o bir?’ Ai u përgjigj: ‘Dy burra të veshur me të bardha erdhën tek unë, më shtrinë përtokë dhe ma hapën gjoksin dhe kërkuan nuk e di çfarë.’”²⁴

Halimja dhe Harithi shikuan këndej dhe andej, por nuk kishte asnjë shenjë të tyre; e as nuk kishte gjak apo ndonjë plagë që ta konfirmonte atë që thanë djemtë. Kurrfarë sasi marrjeje në pyetje nuk i bëri t’i tërhiqnin fjalët ose t’i ndryshonin në asnjëfarë drejtimi. E megjithatë, nuk kishte asnjë gjurmë plage mbi kraharorin e të birësuarit të tyre si dhe kurrfarë ceni në trupin e tij të vogël të përkryer. I vetmi tipar i zakonshëm ishte në mes të shpinës, mes dy shpatullave të tija: një nishan i vogël por i dallueshëm vezor ku mishi ishte paksa i ngritur, sikur të ishte nga mbresa e një kupe; por atë e kishte patur qysh në lindje.

Në vitet e mëvonshme, ai mundi ta përshkruante ngjarjen më plotësisht: “Erdhën tek unë dy burra, të veshur me të bardha, me një tas të artë plot borë. Pastaj më mbajtën dhe, duke ma hapur kraharorin ma nxorën zemrën. Kështu e çanë dhe morën prej saj një droçkë të zezë që e flakën tej. Pastaj ma lanë zemrën dhe gjoksin me dëborë.”²⁵ Ai ka thënë gjithashtu: “Shejtani prek çdo bir të Ademit ditën kur e lind e ëma, përveç Merjemes dhe të birit.”²⁶

²³ I.I. 105.

²⁴ *po aty*.

²⁵ I.S. I/1, 96

²⁶ B. LX, 54.

IX. *Dy morte*

Halimja dhe Harithi ishin të bindur se djemtë flisnin të vërtetën dhe si rrjedhojë u tronditën së tepërmi. Harithi u frikësua se mos djali i tyre i birësuar ishte poseduar nga një shpirt i keq ose ishte goditur nga ndonjë magji dhe i tha të shoqes ta çonte me shpejtësi tek e ëma, përpara se dëmi që kishte pësuar t'i bëhej i dukshëm. Kështu Halimja e çoi sërish në Mekë, me nijetin që të mos fliste asgjë për arsyen e vërtetë të ndërrimit të mendjes së saj. Por ndryshimi ishte tepër i beftë dhe, për të mos u mashtruar, Eminja më në fund e detyroi t'ia tregonte krejt ngjarjen. Me ta dëgjuar, ajo e hodhi poshtë frikësimin e Halimes, duke thënë: "Gjëra të mëdha e presin tim bir." Pastaj i tregoi për shtatzaninë e saj dhe dritën që kishte qenë e ndër-gjegjshme se mbartte përbrenda. Halimja u qetësua, por kësaj radhe Eminja vendosi ta mbante të birin. "Lërma mua" i tha ajo, "dhe rrugë të mbarë për në shtëpi."

Djali jetoi i lumtur në Mekë me të ëmën për afro tre vjet, duke fituar dhimbsurinë e gjyshit, xhaxhallarëve e hallave, si dhe kushërinjve të shumtë me të cilët luante. Veçanërisht të dashur kishte Hamzain dhe Safijjen, fëmijët e martesës së fundit të Abdul-Muttalibit, që kishte ndodhur në të njëjtën ditë me atë të prindërve të Muhammedit. Hamzai ishte në një moshë me të, ndërsa Safijja pak më e vogël – xhaxhai e halla e tij dhe njëkohësisht bijtë e tezes – dhe një lidhje e fuqishme dhe e përhershme u formua mes atyre treve.

Kur ishte gjashtë vjeç, e ëma vendosi ta merrte për vizitë tek farefisi në Jethrib. Ata iu bashkuan njërit prej karvaneve të nisura për në veri, duke nisur dy deve, Eminja mbi njëren e ai mbi tjetrën, me shërbëtorën e tij të devotshme, Barakah. Më vonë ai tregonte se si mësoi të notonte në një bazen që i përkiste farefisit të tij hazrexh, tek të cilët qëndruan dhe se si djemtë i mësuuan të fluturonte një balonë. Por jo shumë pas nisjes për t'u kthyer Eminja u sëmur dhe ata u detyruan të ndalnin, duke e lënë karvanin të vazhdonte pa ta. Pas disa ditësh ajo vdiq – në Abva, jo shumë larg Jethribit – dhe u varros aty. Barakah bëri çfarë mundi për ta ngushëlluar djalin, tanimë jetim të dyfishtë, dhe në shoqërim të disa udhëtarëve e ktheu edhe një herë në Mekë.

Gjyshi i tij tani e mori në kujdestari të plotë dhe shpejt u bë e qartë se dashuria e tij e veçantë për Abdullahun i qe kaluar të birit të Abdullahut. Abdul-Muttalibi ishte gjithmonë i lumtur të qëndronte pranë Qa'bes, si atëherë kur kishte bërë zakon të flinte në Hixhr, pasi ishte urdhëruar të gërmonte Zemzemin. Kështu që familjarët i shtronin çdo ditë një minder në hijen e Shtëpisë së Shenjtë dhe nga respekti për babain e tyre asnjëri prej të bijve, biles as Hamzai, nuk guxonte të ulej ndonjëherë mbi të; por nipi i tij i vogël nuk kishte skrupuj të tillë, dhe kur xhaxhallarët i thoshin të ulej gjetiu, Abdul-Muttalibi u thoshte: "Lëreni djalin tim. Se pasha Zotin, të madhe e ka të ardhmen." Ai e ulte pranë vetes në minder e ia fërkonte shpinën; dhe i pëlqente gjithmonë të shihte se çfarë po bënte ai. Mund t'i shihje bashkë thujse çdo ditë, dorë për dorë, në Qa'be ose diku tjetër në Mekë. Abdul-Muttalibi madje e mori Muhammedin me vete kur shkoi të ndiqte Kuvendin, ku prijësat qytetit, të gjithë mbi dyzet vjeç, takoheshin për të diskutuar çështje të ndryshme, e as nuk ngurronte tetëdhjetë vjeçi ta pyeste shtatë vjeçin për mendimin e tij rreth kësaj apo asaj; dhe kur dinjitarët e tjerë i kërkonin llogari, ai u thoshte gjithmonë: "Tim bir e pret një e ardhme e madhe."

Dy vjet pas vdekjes së të ëmës, jetimi mbeti edhe pa gjyshin. Kur po vdiste, Abdul-Muttalibi ia besoi nipin Ebu Talibit, që ishte vëlla i plotë i babait të djalit; dhe Ebu Talibi e tejzgjati dashurinë dhe mirësinë që nipi i tij kishte marrë prej plakut. Qysh atëherë ai u bë një nga bijtë e tij dhe e shoqja Fatimja²⁷ bëri çfarë mundi që t'ia zëvendësonte nënën djaloshit. Më vonë, Muhammedi e kishte zakon të thoshte për të se ajo linte pa ngrënë fëmijët e saj në vend të tij.

²⁷ Sikurse Ebu Talibi, ajo ishte mbesë e Hashimit, bijë e të birit, Esedit, gjysëmvëllait të Abdul-Muttalibit.

X. Murgu Behira

Pasuritë e Abdul-Muttalibit ishin venitur gjatë pjesës së fundit të jetës së tij, dhe ajo që ai la kur vdiq ishte jo më shumë se një trashëgimi e vogël për secilin prej djemve të tij. Disa prej tyre - sidomos Abdul-Uzzai, që njihej si Ebu Leheb - kishin arritur pasuri të tyren. Por Ebu Talibi ishte i varfër dhe nipi i tij e ndjente për detyrë të bënte çfarë mundte për të nxjerrë jetesën. Këtë ai e bënte kryesisht si bari delesh e dhishë e kështu kalonte ditë pas dite i vetëm në kodrat mbi Mekë ose në shpatet e luginave matanë. Por xhaxhai i tij e merrte nganjëherë në udhëtimet e veta dhe një herë kur Muhammedi ishte nëntë, ose sipas disave dymbëdhjetë vjeç, ata shkuan me një karvan tregtie deri në Siri. Në Bostra, pranë njërës prej ndalesave ku karvanet e Mekës ndaleshin gjithmonë, ishte një qelë, e cila ishte banuar nga një murg i krishterë, brez pas brezi. Kur vdiste njëri, tjetri i zinte vendin duke trashëguar gjithë çka ndodhej në qelë, përfshirë ca dorëshkrime të vjetra. Mes tyre ishte njëri, që përmbante parashikimin e ardhjes së një Profeti tek arabët; dhe Behira, murgu që jetonte tani në qelë, e njihte mirë përmbajtjen e librit, i cili i interesonte edhe më tepër ngaqë, ashtu sikurse Varakah, edhe ai e ndjente se ardhja e profetit do të ishte në gjallje të tij.

Ai e kishte parë shpesh karvanin mekas të afrohej e të ndalej jo larg qelës së tij, por teksa ky i fundit po vinte në pah, vëmendjen ia tërhoqi diçka që nuk e kishte parë kurrë më parë: një re e vogël që varej ulët u lëvizte ngadalë mbi koka duke qëndruar gjithmonë midis diellit dhe një ose dy udhëtarëve. Me shumë interes ai i vështroi tek afroreshin. Por papritur interesimi i tij u kthye në mahnitje, sepse me t'u ndalur ata, reja reshtte së lëvizuri, duke qëndruar në vend mbi pemën që ata e morën për strehë, ndërsa vetë pema i uli degët mbi ta, kështu që ata ishin dyfish në hije. Behira e dinte që, ndonëse e rezervuar, një shenjë e tillë ishte tejet domethënëse. Vetëm një prani e madhe shpirtërore mund ta shpjegonte, dhe atij i shkoi mendja te Profeti i prituri. A thua vallë kishte ardhur më në fund dhe ishte mes këtyre udhëtarëve?

Qela ishte mbushur së fundmi me furnizime, dhe duke i mbledhur tok të gjitha, ai i çoi fjalë karvanit: "Kurejshë, ju kam përgatitur ushqim e do të doja të vinit, pa përjashtim, të rinj e pleq, skllevër e të lirë." Kështu, ata

erdhën në qelën e tij, por megjithë atë që u tha ai, ata e lanë Muhammedin të kujdesej për devetë dhe ngarkesën e tyre. Tek po afroheshin, Behira ua skanoi fytyrat një nga një, por nuk pa asgjë që të përkonte me përshkrimin e ndodhur në librin e tij, e as nuk dukej se kishte njeri mes tyre që përputhej me madhështinë e dy mrekullive. Mbase nuk ishin futur të gjithë. “Burra Kurejshë”, tha ai, “mos lini askënd pas.” “Nuk ka mbetur kush mbrapa” iu përgjigjën ata, “përveç një djaloshi, më të riut ndër ne të gjithë.” “Mos e trajtoni ashtu” tha Behira, “por thërriteni të vijë dhe lëreni të rrijë me ne për darkë.” Ebu Talibi dhe të tjerët qortuan veten për shkujdesjen e tyre. “Është vërtet faji ynë”, tha njëri prej tyre, “që biri i Allahut u la mbrapa dhe nuk u mor të ndante këtë gosti me ne” me ç’rast shkoi tek ai, e përqafoi dhe e solli të ulej me të tjerët.

Një shikim mbi fytyrën e djalit i mjaftoi Bahirës për t’i shpjeguar mrekullitë; dhe tek e vështroi me vëmendje gjatë tërë darkës vërejti shumë tipare në fytyrë dhe trup që përkonin me atë që ndodhej në librin e tij. Kështu që, kur mbaruan së ngrëni, murgu shkoi te mysafiri i tij më i ri dhe e pyeti se si jetonte, si flinte dhe për punët e tij në përgjithësi. Muhammedi e informoi me gatishmëri për këto gjëra sepse ai burrë ishte i venerueshëm dhe pyetjet ishin të njerëzishme e dashamire; ai nuk ngurroi as të hiqte hirkën kur më në fund murgu i kërkoi nëse mund t’ia shihte shpinën. Behira kishte ndjerë siguri tashmë, por tani ajo iu dyfishua, sepse aty, mes shpatullave të tij, ishte nishani që priste të shikonte, vula e profetësisë, tamam siç ishte përshkruar në librin e tij, bash në të njëjtin vend. Ai iu kthye Ebu Talibit: “Ç’lidhje fisi ka djali me ty?” “Është im bir” - iu përgjigj Ebu Talibi. “Nuk është yt bir” - tha murgu, “babai i këtij djaloshi nuk mund të jetë gjallë.” “Është djali i vëllait tim” - tha Ebu Talibi. “Po i ati?” - pyeti murgu. “Ka vdekur” - u përgjigj tjetri, “kur djali ishte në barkun e të ëmës.” “Kjo është e vërteta” - tha Behira. “Çoje djalin e vëllait tënd në vendin e tij dhe ruaje nga çifutët sepse, për Zotin, nëse e shohin dhe dinë atë që di unë, do të thurin ligësi ndaj tij. Gjëra të mëdha e presin këtë djalë të vëllait tënd.”

XI. Pakt kalorësiak

Kur mbaroi tregtimin në Siri, Ebu Talibi u kthye në Mekë me nipin e tij, i cili vazhdoi jetën vetmitare si më parë. Por xhaxhallarët e tij i ranë mbrapa që ai, sikurse dhe Abbasi e Hamzai, të merrte njëfarë përgatitjeje në përdorimin e armëve të luftës. Hamzai ishte destinuar qartësisht për t'u bërë burrë shtatfortë, i dhuntisur me fuqi të madhe fizike. Ai tashmë ishte shpatar i mirë dhe mundës i mirë. Muhammedi ishte me shtat mesatar dhe fuqi mesatare. Ai kishte një aftësi të spikatur për shigjetarí dhe premtonte të ishte një harkëtar i shkëlqyer, si paraardhësit e tij të mëdhenj, Abrahami dhe Ishmaeli. Një dhunti e fortë për këtë qëndronte tek fuqia e tij e shikimit: ai kishte nam se mund të numëronte jo më pak se dymbëdhjetë yje të yjesisë së Pleiadës.

Asokohe Kurejshët nuk ishin përfshirë në ndonjë luftim përveç një konflikti me ngërçe e ndërprerje që u njoh si lufta përdhosëse sepse kishte filluar në njërin prej muajve të shenjtë. Një plëngprishës i fisit të Kinanes kishte vlarë pabesisht një burrë të Amirëve, njërit prej fiseve havazine të Nexhdit dhe ishte strehuar në qytetin e padepërtueshëm fortesor të Hajberit. Rrjedha e ngjarjeve ndoqi modelin e zakonshëm shkretinor: nderi kërkonte hakmarrje, kështu që fisi i të vllarit sulmoi Kinanët, fisin e vrasësit, dhe Kurejshët u përfshinë, disi palavdishëm, si aleatë të Kinanëve. Konflikti u zgjat për tre-katër vjet, gjatë të cilëve pati vetëm pesë ditë luftimi të vërtetë. Kryeplaku i fisit të Hashimit asokohe ishte Zubejri, vëlla i plotë i babait të Muhammedit, sikurse Ebu Talibi. Zubejri dhe Ebu Talibi e morën nipin me vete në njërin prej betejave, por thanë se ishte tepër i ri për të luftuar. Megjithatë, e lejuan të ndihmonte duke mbledhur shigjetat armike që nuk e kishin kapur shënjestrën e duke ua dhënë xhaxhallarëve, që t'i gjuanin mbrapsht.²⁸ Por në një nga betejat vijuese, ku Kurejshët dhe aleatët e tyre e patën pisk, ata e lejuan të tregonte aftësinë si harkëtar dhe ai u lavdërua për guximin e tij.²⁹

Lufta ndihmoi që të ndizej pakënaqësia në rritje që ndjen çdo bashkësi sedentare ndaj ligjit të shkretëtirës. Shumica e prijësve kurejshë kishin udhëtuar në Siri dhe e kishin parë vetë drejtësinë relative që mbizotëronte

²⁸ I.H. 119.

²⁹ I.S. I/1, 81.

në Perandorinë Romake. Edhe në Abisini ishte e mundur drejtësia, me anë të luftimit. Por në Arabi nuk kishte sistem të krahasueshëm ligjor, me anë të të cilit viktimat e një krimi, ose familja e tij, mund të merrte ndreqje; dhe ishte e natyrshme që, ashtu sikurse shumë konflikte të tjera më parë, lufta për sakrilegj duket të ketë nxitur shumë koka për të menduar rrugë dhe mjete për të parandaluar që e njëjta gjë të përsëritej. Por kësaj here rezultati ishte më shumë se mendime e fjalë të thjeshta: sa u takonte Kurejshëve, ekzistonte tashmë një gatishmëri e përgjithshme për të vepruar; dhe ndjesia e tyre për drejtësi u vu në sprovë nga një incident skandaloz që ndodhi në Mekë në javët e para pas pushimit të luftimeve.

Një tregtar nga porti jemenas i Zabidit i kishte shitur ca mallra me vlerë një burri nga paria e klanit Sahm. Me t'i marrë këto, sahmiti refuzoi të paguante çmimin e premtuar. Tregtari mazllum, siç e dinte fare mirë zullumqari, ishte i huaj në Mekë dhe nuk kishte aleat ose mbështetës në tërë qytetin të cilit t'i lypte ndihmë. Por ai nuk e la veten të frikësohej nga vetsiguria e paftyre e tjetrit; dhe, nga shpati i Ebu Kubejsit, u bëri thirrje Kurejshëve në tërësi, me gojtari buçitëse e të furishme, që haku të çohet në vend. Një përgjigje e rrufeshme erdhi nga shumica e atyre klaneve që nuk kishin aleancë tradicionale me Sahmin. Kurejshët ishin të prirur mbi të gjitha për të qenit të bashkuar, pavarësisht nga klani; por brenda atij bashkimi ekzistonte akoma një ndërgjegje e mprehtë për të çarën që i kishte ndarë, për trashëgiminë e Kusejtit, në dy grupe, të Parfumosurit e Aleatët, dhe Sahmi ishte i Aleatëve. Njëri nga prijësit e grupit tjetër e njëkohësisht ndër më të pasurit e Mekës asokohe, ishte prijësi i Tejmit, Abdullah ibn Xhudani, i cili tani ofroi shtëpinë e tij si vend tubimi për të gjithë dashamirët e drejtësisë. Nga të Parfumosurit mungonin vetëm klanet Ebu Shems dhe Neufel. Hashimi, Muttalibi, Zuhrah, Esedi dhe Tejmi ishin përfaqësuar të gjithë dhe atyre iu bashkua Adiu, që kishte qenë i Aleatëve. Me të vendosur, pas një diskutimi serioz, se ishte e detyrueshme të themelohej një rend kalorësiak për mbështetjen e drejtësisë dhe mbrojtjen e të dobtëve, ata shkuan si një trup në Qa'be, ku hodhën ujë mbi Gurin e Zi, duke e lënë të rridhte në një enë. Pastaj secili pui nga uji i shenjtëruar kësisoj; dhe me duart e djathata të ngritura mbi krena u betuan se tani e tutje, për çdo rast nëpërkëmbjeje në Mekë, ata do të ngriheshin së bashku si një trup i vetëm në anën e të shtypurit kundër shtypësit, gjersa haku të vihet në vend, qoftë nëse i nëpërkëmburi ishte Kurejsh apo ndonjë i ardhur. Sahmiti u detyrua në vend që të paguante borxhin dhe asnjë nga klanet që ishin tërhequr nga pakti nuk i ofruan ndihmë.

Bashkë me prijësin e Tejmit, Zubejri i Hashimive ishte mes themeluesve të këtij rendi dhe ai solli me vete nipin e tij Muhammedin, që mori pjesë në betim dhe i cili do të thoshte më vonë: “Unë isha i pranishëm në shtëpinë e Abdullah ibn Xhudanit te një pakt aq i shkëlqyer saqë nuk do ta ndërroja vendin tim në të për një tufë deveshë të kuqe; dhe sikur të thërri-tesha atje tani [që jemi] në Islam, do të përgjigjesha me kënaqësi.”³⁰ Një tjetër nga të pranishmit ishte kushëriri i parë i mikpritësit, Ebu Kuhafe i Tejmit, bashkë me të birin Ebu Bekrin, që ishte një vit a dy më i ri se Muhammedi dhe do të bëhej miku i tij më i ngushtë.

³⁰ I.I. 86.

XII. Çështje martesë

Muhammedi e kishte kaluar tashmë vitin e njëzetë dhe, si rridhte koha, ai merrte më tepër ftesa për t'iu bashkuar një të afërmi në udhëtimet jashtë. Më në fund erdhi dita kur atij iu kërkua të kujdesej për mallrat e një tregtari që nuk mund të udhëtonte vetë dhe suksesi i tij në këtë funksion çoi në të tjera detyra të ngjashme. Kështu, ai arriti të fitonte jetesë më të mirë dhe martesë u bë mundësi reale.

Xhaxhai dhe kujdestari i tij Ebu Talibi asokohe kishte tre djem: i madhi, Talibi, ishte pothuajse moshatar i Muhammedit; Akili ishte trembëdhjetë ose katërbëdhjetë vjeç, ndërsa Xhaferi katër. Muhammedi i donte fëmijët dhe pëlqente të luante me ta; ai u bë veçanërisht i lidhur me Xhaferin, që ishte një fëmijë i bukur e inteligjent dhe i cili i përgjigjej dashurisë së kushëririt të tij me një devocion që do të dilte i përhershëm. Ebu Talibi kishte edhe bija, njëra nga të cilat ishte në moshë martesë. Emri i saj ishte Fahite, por më vonë u quajt Umm Hani, siç njihet gjithmonë. Mes saj dhe Muhammedit kishte lindur një afekcion, dhe ai i kërkoi xhaxhait nëse do ta lejonte të martohej me të. Por Ebu Talibi kishte plane të tjera për të bijën: Hubejrah, djali i dajës së tij, nga klani Mahzum, i kishte kërkuar po ashtu dorën e Umm Hanisë; dhe ai ishte jo vetëm njeri me njëfarë substance por, ashtu sikurse Ebu Talibi, poet i dhuntisur. Për më tepër, fuqia e Mahzumëve në Mekë ishte në rritje aq sa ç'ishte në venitje ajo e Hashimit; dhe pikërisht me Hubejrën e martoi Ebu Talibi Umm Haninë. Kur nipi e qortoi butësisht, ai thjesht u përgjigj: "Ata na kanë dhënë bijat e tyre për martesë" – pa dyshim duke iu referuar të ëmës – "dhe bujari duhet ta kthejë bujarinë."³¹ Përgjigja ishte jo bindëse përderisa Abdul-Muttalibi tashmë ia kishte shlyer ku e ku borxhin në fjalë, duke martuar dy prej bijave të tij, Atikën dhe Barranë, me burra të Mahzumëve. Muhammedi, pa dyshim, i mori fjalët e xhaxhait si një zëvendësues i njerëzishëm e i sjellshëm ndaj të thënit haptasi se nuk ishte akoma në pozitë për t'u martuar. Kjo, gjithsesi, ishte ajo që ai vendosi për vete; por rrethana të papritura do ta shtynin të ndërronte mendje.

³¹ I.S. VIII, 108.

Një nga tregtarët më të pasur të Mekës ishte një grua – Hatixhja, e bija e Huvejlidit, të klanit Esed. Ajo ishte kushërirë e parë me Varakain e krisherë dhe motrën e tij Kutejlën, dhe, si ata, ishte kushërirë e largët e bijve të Hashimit. Ajo ishte martuar dy herë më parë, dhe që me vdekjen e burrit të dytë e kishte zakon të pajtonte njerëz për të tregtuar në emër të saj. Tani Muhammedi ishte njohur anekënd Mekës si *el-Emin*, i Besueshmi, Besniku, i Ndershmi, dhe kjo fillimisht në sajë të fjalëve të atyre që ia kishin besuar mallin në raste të ndryshme. Edhe Hatixhja kishte dëgjuar shumëçka të mirë rreth tij nga burime të familjes; dhe një ditë i dërgoi fjalë, duke i kërkuar të çonte ca mallra të saj në Siri. Pagesa e tij do të ishte dyfishi i asaj që ajo i kishte paguar ndonjë kurejshi; gjithashtu, ajo i ofroi për udhëtim shërbimet e një djaloshi të saj, të quajtur Mejsarah. Ai e pranoi propozimin dhe, i shoqëruar nga djaloshi, u nis me mallrat e saj për në veri.

Kur mbërriti Bostrën në jug të Sirisë, Muhammedi u strehua nën hijen e një peme jo larg nga qela e një murgu të quajtur Nestor. Duke qenë se ndalesat e udhëtarëve mbeteshin shpesh të pandryshuara, mund të kishte qenë po ajo pemë nën të cilën ishte strehuar nja pesëmbëdhjetë vjet më parë rrugës përmes Bostrës me xhaxhain. Ndofta Behira kishte vdekur e ishte zëvendësuar nga Nestori. Sido që të ishte – sepse dimë vetëm ç’ka raportuar Mejsarai – murgu doli nga qela dhe e pyeti djaloshin: “Kush është ai burrë nën pemë?” “Është një kurejsh”, tha Mejsarai, duke shtuar shpjegimin “prej atyre që kanë kujdestarinë e Haremit.” “Askush përveç Profetit nuk është ulur nën atë pemë”, tha Nestori.³²

Tek u futën më thellë në Siri, fjalët e Nestorit i zunë vend në shpirt Mejsarait, por nuk e habitën gjithaq, sepse ai ishte vetëdijësuar gjatë gjithë udhëtimit se ishte në shoqërinë e një njeriu të ndryshëm nga kushdo që kishte takuar ndonjëherë. Kjo u konfirmua edhe më tej nga diçka që ai pa rrugës për në shtëpi: ai kishte vënë re shpesh se vapa ishte çuditërisht jo munduese, dhe një ditë aty nga dreka iu dha mundësia të shikonte dy Engjëj që e mbronin Muhammedin nga rrezet e diellit.

Me të mbërritur në Mekë, ata shkuan te shtëpia e Hatixhes me mallrat që kishin blerë në pazaret e Sirisë për çmimin e asaj që kishin shitur.

³² I.S. I/1, 83. Sipas traditës islame, Muhammedi nuk është tjetër veçse Shilohu i mistershëm, të cilin do t’i kalohej “ditëve të mbrame” autoriteti shpirtëror që deri atëherë kishte mbetur prerogativë e çifutëve, ku vetë Jezusi kishte qenë Profeti i fundit i linjës së Judesë. Profecia në fjalë u bë nga Jakobi menjëherë para vdekjes: *ndërsa Jakobi i thirri të bijtë dhe tha: Mblidhuni bashkë, t’ju them diçka që do t’ju ndodhë të gjithëve ditëve të mbrame... Skeptri nuk do të nisët nga Judea, e as ndonjë ligjvënës nga mesi i këmbëve të tij, gjersa të vijë Shilohu; dhe tek ai do të jetë grumbullimi i njerëzve (Zanafilla 49:1, 10).*

Hatixhja u ul të dëgjonte Muhammedin tek i përshkruante rrugën dhe i tregonte për ndërveprimet që kishte bërë. Këto dolën shumë fitimprurëse, sepse ajo mund t'i shiste mallrat e sapomarra thuajse për dyfishin e asaj që kishte paguar për to. Por konsiderata të tilla ishin largmendsh për të, sepse e tërë vëmendja i ishte përqendruar tek folësi. Muhammedi ishte njëzet e pesë vjeç. Ai ishte trupmesëm, i prirë nga hollësia, me kokë të madhe, shpatulla të gjera dhe pjesën tjetër të trupit në përpjestim të përkryer. Flokët dhe mjekra e tij ishin të dendura dhe të zeza, jo krejt të drejta por paksa të dredhura. Flokët i mbërrinin në mesin ndërmjet bulave të veshëve e shpatullave, kurse mjekra ishte me gjatësi kombinuese. Ai kishte një gjerësi fisnike balli dhe vezaket e syve të tij të mëdhenj ishin të gjera, me qerpikë jashtëzakonisht të gjatë dhe vetulla të shpeshta, paksa të përkulura por jo të bashkuara. Në shumicën e përshkrimeve të hershme thuhet se sytë i kishte të zinj, por sipas një a dy prej tyre ato ishin bojë kafe, apo kafe e lehtë. Hunda e tij ishte si e një shqiponje, ndërsa goja e gjerë dhe e mirë-trajtësuar – një hijshmëri përherë e dallueshme pasi, edhe pse mbante mjekër, ai nuk i linte kurrë qimet e mustaqeve t'i kalonin mbi buzën e sipërme. Lëkurën e kishte të bardhë, por të rreshkur nga dielli. Krahas bukurisë natyrore, ai kishte edhe një dritë në fytyrë – po ajo që kishte shkëlqyer nga i ati, por tek biri ishte më e fuqishme – dhe kjo dritë ishte veçanërisht e dukshme në ballin e tij të gjerë, si dhe në sy, të cilët ishin jashtëzakonisht të shndritshëm. Hatixhja e dinte se ishte ende e bukur, por ajo ishte pesëmbëdhjetë vjet më e madhe. A do të ishte ai prapsepap i gatshëm të martohej me të?

Sapo ai u largua, ajo u këshillua me një shoqe të sajën, të quajtur Nufejsa, e cila i ofroi ta kontaktonte në emër të saj dhe, nëse ishte e mundur, të rregullonte një martesë mes tyre. Mejsarai shkoi tani tek zonja e tij dhe i tregoi për dy Engjëjt dhe atë që kishte thënë murgu, me ç'rast ajo shkoi te kushëriri i saj Varakah dhe ia përsëriti këto gjëra. "N'qoftë e vërtetë, Hatixhe" tha ai, "atëherë profeti i popullit tonë asht Muhammedi. E kam ditë me kohë se pritet një profet, dhe koha e tij tashma ka ardhë."³³

Ndërkaq Nufejsah erdhi tek Muhammedi dhe e pyeti përse nuk martohej. "Nuk i kam mjetet për martesë", u përgjigj ai. "Po sikur të të jepe shin", pyeti ajo "dhe të të takonte një lidhje ku ka bukuri e pasuri dhe fisnikëri e bollëk, a s'do pranoje?" "Kush është ajo?" - i tha ai. "Hatixhja",

³³ I.I. 121

tha Nufejsah. “E si mund të jetë një martesë e tillë e imja?” tha ai. “Lërma mua!” - u përgjigj ajo. “Sa për mua” - tha ai, “jam i gatshëm.”³⁴ Nufejsah u kthye me këto habere tek Hatixhja, e cila atëherë i çoi fjalë Muhammedit duke i kërkuar që të shkonte tek ajo; dhe kur ai erdhi, ajo i tha: “O djali i xhaxhait tim, të dua për farefisninë me mua dhe sepse je gjithmonë në qendër, pa anuar kurrë mes njerëzve për këtë a për atë; dhe të dua për besnikërinë dhe bukurinë e karakterit tënd, si dhe bukurinë e fjalës tënde.”³⁵ Pastaj ajo ia ofroi veten në martesë dhe ata u pajtuan që ai të fliste me xhaxhallarët e tij, ndërsa ajo do të fliste me xhaxhain e saj Amrin, të birin e Esedit, sepse babai i saj Huvejlidi kishte vdekur. Megjithë rininë e tij, ishte Hamzai ai që Hashimitë deleguan për t’i përfaqësuar me këtë rast, pa dyshim sepse ai ishte më i lidhuri ndër ta me klanin e Esedit, sepse motra e tij e plotë Safijjah ishte martuar së fundmi me vëllain e Hatixhes Avvamin. Kështu që Hamzai shkoi me nipin e tij tek Amri dhe i kërkoi dorën e Hatixhes; dhe u pajtua që Muhammedi t’i jepte njëzet deve si dhunti.

³⁴ I.S. I/1, 84.

³⁵ I.I. 120.

XIII. Familja

Dhëndri la shtëpinë e xhaxhait dhe shkoi të jetonte te shtëpia e nuses. Përveçse bashkëshorte, Hatixhja ishte edhe shoqe për burrin e saj, bashkëndarëse e prireve dhe idealeve të tij në një shkallë të jashtëzakonshme. Martesa e tyre ishte mrekullisht e bekuar dhe përplot me lumturi, ndonëse jo pa pikëllime mortit. Ajo i lindi gjashtë fëmijë, dy djem dhe katër vajza. Fëmija i tyre më i madh ishte një djalë me emrin Kasim, dhe Muhammedi u bë i njohur si Ebu'l-Kasim, babai i Kasimit; por djali vdiq përpara ditëlindjes së dytë. Fëmija tjetër ishte një vajzë të cilën e quajtën Zejneb; dhe ajo u pasua nga tre vajza të tjera, Rukajjah, Umm Kulthumi e Fatimja, dhe më në fund me një tjetër djalë jetëshkurtër.

Ditën e martesës, Muhammedi e liroi Bereken, skllaven besnike që kishte trashëguar nga babai; dhe po atë ditë Hatixhja i bëri dhuratë njëin nga skllëverit e saj, një të ri pesëmbëdhjetë vjeçar me emrin Zejd. Bereken e martuan me një burrë në Jethrib, të cilit ajo i lindi një djalë, prej të cilit mori emrin Umm Ejmen. Kurse Zejdi dhe disa të rinj të tjerë ishin blerë në panairin e madh të Ukadhit nga nipi i Hatixhes Hakimi, djali i vëllait të saj, Hizamit; dhe radhën tjetër që halla e tij i erdhi vizitë Hakimi kishte dërguar dikë të skllëverit e tij të sapoblerë dhe e kishte ftuar të zgjidhte një për vete. Ajo kishte zgjedhur Zejdin.

Zejdi krenohej me të parët e tij: babai i tij Harithi ishte nga fisi i madh verior i Kalbit, territori i të cilit shtrihej në fushat mes Sirisë dhe Irakut: e ëma ishte një grua e fisit jo më pak të shquar fqinj të Tajjit, njëri nga prijësat e të cilit asokohe ishte kalorësi-poet Hatim, i famshëm anekënd Arabisë për kalorësinë dhe bujarinë e tij përrallore. Tashmë kishin kaluar disa vjet qëkur Zejdi ishte marrë nga e ëma për të vizituar familjen e saj, dhe fshati ku po rrinin ishte bastisur nga disa kalorës të Beni Kajnit, të cilët e kishin marrë djalin me vete për ta shitur si skllav. Harithah, i ati, e kishte kërkuar më kot; Zejdi nuk kishte parë asnjë udhëtar nga Kalbi që mund t'i çonte fjalë prindërve. Por Qa'bjja tërhiqte pelegrinë nga të gjitha pjesët e Arabisë dhe vetëm gjatë sezonit të shenjtë, disa muaj pasi ishte bërë skllav i Muhammedit, ai pa disa burra e gra të fisit dhe të klanit të tij rrugëve të Mekës. Sikur t'i kishte parë një vit më herët, ndjenjat e tij do të kishin qenë shumë të ndryshme. Atë e kishte djegur malli për një takim të

tillë; mirëpo tani që më në fund kishte ndodhur, kjo e kishte vendosur në mëdyshje. Ai nuk mund ta linte me dashje familjen të painformuar për vendndodhjen e tij. Po ç'mesazh t'u dërgonte? Cilido të ishte kuptimi i tij, ai e dinte, si bir i shkretëtirës, se asgjë më pak se një poezi nuk do të ishte me vend për një rast të tillë. Ai thuri ca vargje që shprehën diçka nga mendimet e tija, por të cilat nënkuptonin më tepër se ç'shprennin. Atëherë iu drejtuar pelegrinëve kalbinj dhe, pasi u tregoi kush ishte, u tha: "Familjes time këto vargje t'ia lexoni dua, se fort mirë e di - pikëlluar janë për mua:

Ndonëse vetë jam larg, çujuani fjalët
 njerëzve të mi: tek Shtëpia e Shenjtë
 banoj, mes begative që ka falur Zoti.
 Lërin, pra mënjanë mërzitë që ju kanë pikëlluar,
 e mos i këputni devetë, duke kruajtur tokën për mua,
 se, lavdi Zotit, jam në më të mirën
 e familjeve fisnike, të madhe në krejt linjën e saj."

Kur pelegrinët u kthyen në shtëpi me haberet e tyre, Harithah u nis menjëherë për Mekë me të vëllain, Kabin; dhe duke shkuar te Muhammedi iu lutën t'u lejonte që ta shlyenin Zejdin, për çfarëdo çmimi të lartë që të kërkonte. "Të zgjedhë ai" - tha Muhammedi, "e nëse ju zgjedh juve, është i juaji pa dëmshpërblim; por nëse më zgjedh mua, nuk jam ai që vë kënd tjetër mbi atë që më zgjedh mua." Atëherë ai e thirri Zejdin dhe e pyeti nëse i njihnte dy burrat. "Ky është im atë", tha djaloshi, "e ky xhaxhai." "Mua më njeh" tha Muhammedi "dhe e ke parë shoqërinë time ndaj teje, zgjidh pra midis meje dhe atyre." Por Zejdi e kishte bërë zgjedhjen dhe tha menjëherë: "Nuk do zgjidhja askënd mbi ty. Ti je për mua si nënë e babë." "Eja në vete, Zejd!" thirrën burrat e Kalbit. "Do zgjedhësh skllavërinë ndaj lirisë, babait, xhaxhait e familjes tënde?" "Ashtu vërtet" - tha Zejdi, "pse te ky njeri kam parë gjëra të tilla, që s'do mund të zgjidhja kurrë një tjetër mbi të."

Çdo fjalosje e mëtejshme u ndërpre nga Muhammedi, i cili u kërkoi të vinin me të në Qa'be; dhe, duke qendruar tek Hixhri, ai thirri me zë të lartë: "Të gjithë ju të pranishëm, dëshmoni se Zejdi është im bir; unë jam trashëguesi i tij dhe ai i imi."³⁶

Babait e xhaxhait iu desh kështu të ktheheshin me qëllim të përealizuar. Por tregimi që duhej t'i dëftonin fisit, rreth dashurisë së thellë të ndërsjellë

³⁶ I.S. III/I, 28.

që kishte prurë adoptimin e tij, nuk ishte e palavdishme; dhe kur panë se Zejdi ishte i lirë e i vendosur në nder, me diçka që premtonte të ishte pozitivë e lartë mes njerëzve të Haremit, e cila mund t'u ishte me leverdi vëllezërve dhe të afërmeve të tjerë të tij viteve të ardhshme, ata u pajtuan dhe morën rrugën pa idhnim. Që prej asaj dite, hashimiu i ri u njoh në Mekë si Zejd ibn Muhammed.

Ndër vizitorët më të shpeshtë të shtëpisë ishte Safijjah, kunata e Hatixhes, më e reja e tezeve të Muhammedit, më e re edhe se ai; ajo sillte me vete djalin e saj të vogël Zubejrin, të cilit i kishte dhënë emrin e vëllait të saj të madh. Zubejri, pra njihej mirë me kushërirat e tij, bijat e Muhammedit, qysh në vogëli. Me Safijjen vinte edhe mbajtësja e saj besnike, e cila kishte pritur të gjithë fëmijët e Hatixhes dhe e konsideronte veten të familjes.

Tek rridhnin vitet, kishte vizita me raste nga Halimja, mëndesha e Muhammedit, dhe Hatixhja ishte gjithmonë bujare me të. Një nga këto vizita ndodhi gjatë kohës së një thatësire të rëndë dhe të përhapur, e cila ia kishte prerë seriozisht tufat Halimes, dhe Hatixhja i dhuroi dyzet dele e një deve hovdah.³⁷ Po kjo thatësirë, që solli uri në Hixhaz, ishte shkaku i një shtese shumë të rëndësishme në familje.

Ebu Talibi kishte më shumë fëmijë se ç'mund të mbante me lehtësi dhe uria i peshoi rëndë. Muhammedi e vërejti këtë dhe mendoi se duhej bërë diçka. Më i pasuri i xhaxhallarëve të tij ishte Ebu Lehebi por ai ishte disi i largët nga pjesa e tjetër e familjes, pa dyshim pjesërisht ngase nuk kishte patur asnjë vëlla ose motër të plotë mes tyre, duke qenë fëmija i vetëm i të ëmës. Muhammedi preferoi t'i kërkonte ndihmë Abbasit, i cili mund ta përballonte, si tregtar i suksesshëm, që ishte i afërt me të sepse ishin rritur bashkë. Po kaq e afërt, madje edhe më shumë, ishte e shoqja e Abbasit, Umm el-Fadl, e cila e donte shumë dhe e mirëpriste gjithmonë në shtëpinë e tyre. Kështu, ai shkoi tek ata dhe u sugjeroi që secila nga dy familjet e tyre të merrte kujdestarinë e bijve të Ebu Talibit gjersa rrethanat të përmirësoheshin. Ata u pajtuan menjëherë dhe dy burrat shkuan tek Ebu Talibi, i cili kur dëgjoji propozimin e tyre tha: "Bëni ç'të doni, por më lini Akilin dhe Talibin." Xhaferi ishte tani rreth pesëmbëdhjetë vjeç, por prapë nuk ishte më i riu i familjes. E ëma, Fatimja, i kishte lindur një tjetër djalë Ebu Talibit, nja dhjetë vjet më të vogël, dhe e kishin e quajtur Ali. Abbasi tha se do kujdesej për Xhaferin, me ç'rast Muhammedi u pajtua që të bënte të njëjtën me Aliun. Pikërisht rreth kësaj kohe Hatixhja kishte lin-

³⁷ I.S. I/I, 71.

dur fëmijën e saj të fundit, një bir të quajtur Abdullah, por foshnja kishte vdekur në moshë edhe më të njomë se Kasimi. Në njëfarë kuptimi ai u zëvendësua nga Aliu, i cili u rrit si vëlla i katër kushërirave, duke qenë afërsisht në moshë të njëjtë me Rukajjen dhe Umm Kulthumin, paksa më i ri se Zejnebia dhe paksa më i madh se Fatimja. Këta të pestë, së bashku me Zejdin, formuan familjen e afërt të Muhammedit dhe të Hatixhes. Por kishte shumë kushërirë të tjerë për të cilët ai ndjente një përngjitje të thellë, dhe të cilët kanë hisen e tyre, të madhe a të vogël, në historinë e kronikuar këtu.

Xhaxhai më i madh i Muhammedit, Harithi, që tani kishte vdekur, kishte lënë shumë fëmijë, dhe një prej bijve të tij, kushëriri i tij, Ebu Sufjani, ishte edhe vëllai i tij nga gjiri, pasi ishte ushqyer nga Halimja te Bani Sadi, disa vjet pas tij. Njerëzit thoshin se Ebu Sufjani ishte ndër ata që kishin ngjashmërinë më të afërt familjare me Muhammedin; dhe ndër tiparet e përbashkëta kishin gojtarinë. Por Ebu Sufjani ishte një poet i dhuntisur – mbase edhe më shumë se xhaxhallarët e tij Zubejr dhe Ebu Talib – ndërsa Muhammedi nuk kishte treguar kurrë asnjë prirje për të thurur poezi, ndonëse ishte i pakalueshëm në zotërimin e arabishtes, dhe në bukurinë e të folurit.

Tek Ebu Sufjani, që ishte pak a shumë moshatar me të, ai kishte njëfarë miku dhe shoku. Paksa më të afërt me lidhje gjaku ishin fëmijët e shumtë të hallave të tija të plota, pra pesë vajzat më të mëdha të Ebu Talibit. Ndër më të vjetrat e këtyre kushërirëve ishin pesë fëmijët e hallës së tij Umejmah, e cila ishte martuar me një burrë të quajtur Xhahsh, nga fisi arabo-verior i Esedit.³⁸ Ai kishte një shtëpi në Mekë dhe ishte e mundur për dikë që jetonte në një fis tjetër nga i tiji, të bëhej – me aleancë të ndërsjellët – the aleati i një anëtari të atij fisi, në të cilin ai kësisoj integrohej, duke ndarë deri në njëfarë pike përgjegjësitë dhe privilegjet e tij. Harbi, tanimë prijës i degës umejjade³⁹ të klanit të Abdu Shemsit, e kishte bërë Xhahshin aleat, kështu që duke u martuar me të Umejma mund të thuhej se gati gati ishte martuar me një shemsit. Djali i tyre më i vjetër, i quajtur Abdullah sipas vëllait të saj, ishte dymbëdhjetë vjet më i ri se Muhammedi dhe të dy kushërirët kishin dashamirësi të madhe për njëri tjetrin. E bija e Umejmes, Zeinebja, disa vjet më e vogël se vëllai i saj, një vajzë me bukuri të rrallë, u përfshi në këtë lidhje. Muhammedi i kishte njohur dhe dashur

³⁸ Esed ibn Huzajmeh, një fis në verilindje të Mekës, territori i të cilit shtrihet në skajin verior të rrafshinës së Nexhdit. Nuk duhet ngatërruar me klanin kurejsh të Esedit.

³⁹ Sipas babait të Harbit, Umejjes, birit të Abdu-Shemsit.

ata të dy që nga fëmijëria e tyre e hershme; kjo ishte e vërtetë edhe për të tjerë, veçanërisht Ebu Selemen, djalin e hallës së tij Barrasë.

Tërheqja e fuqishme e qendërsuar përreth el-Eminit – siç e quanin shpesh – shkonte shumë përtej familjes së tij; dhe Hatixhja ishte me të në atë qendër, e dashur dhe e nderuar nga të gjithë që ndodheshin brenda rrethit të gjerë të rrezatimit të tyre, një rreth që përfshinte edhe shumë prej të afërmve të saj. Veçanërisht e afërt me të ishte e motra, Halah, djali i të cilës, Ebu'l-As, ishte vizitor i shpeshtë i shtëpisë. Hatixhja e donte të nipin si ta kishte djalë; dhe kur erdhi koha – sepse asaj i kërkohesh vazhdimisht ndihma dhe këshilla – Halah i kërkoi t'i gjente një grua për atë. Kur Hatixhja u këshillua me të shoqin, ai sugjeroi bijën e tyre Zejnebin, e cila së shpejti do të kishte moshë për martesë; dhe kur erdhi koha ata u martuan.

Shpresat e Hashimive dhe Muttalibive – dy klaneve që llogariteshin politikisht si një – ishin vendosur tek Muhammedi për përtëritjen e ndikimit të tyre në venitje. Por matanë kësaj çështjeje të klanit, ai kishte filluar të konsiderohej nga prijësat kurejshë si një ndër burrat më të aftë të brezit që do t'i vijonte ata dhe që, pas tyre, do të kishte detyrën e ruajtjes së nderit dhe fuqisë së fisit anekënd Arabisë. Lavdërimi i el-Eminit ishte vazhdimisht në gjuhët e njerëzve; dhe ndofta pikërisht për këtë Ebu Lehebi erdhi te nipi me propozimin që Rukajjah e Umm Kulthumi duheshin martuar me bijtë e tij Utbah dhe Utejbeh. Muhammedi u pajtua, sepse kishte mendim të mirë për këta dy kushërinj, dhe martesat u kryen.

Pikërisht rreth kësaj kohe Umm Ejmeni u bë rishtas pjesëtare e familjes. Nuk është regjistruar nëse ajo u kthye si e vejë apo nëse i shoqi e kishte divorcuar. Por ajo nuk kishte asnjë dyshim se vendin e kishte atje dhe Muhammedi nga ana e tij i drejtohej shpesh si “nënë” e u thoshte të tjerëve: “Ajo është e gjitha që më ka mbetur nga njerëzit e shtëpisë.”

XIV. Rindërtimi i Qa'bes

Pak përpara ngjarjeve të lartpërmendura, afërsisht në kohën kur Aliu u mor në familje dhe Muhammedi ishte tridhjetë e pesë vjeç, Kurejshët vendosën të rindërtonin Qa'ben. Asokohe muret e saj ngriheshin paksa mbi lartësinë e një njeriu dhe nuk kishte çati, çka nënkuptonte se hyrja ishte e lehtë edhe kur dera mbyllej; dhe së fundmi ishte vjedhur një pjesë e thesarit të saj, që ishte vendosur në një qemer të hapur brenda ndërtesës për këtë qëllim. Tashmë ata e kishin siguruar tërë drurin e nevojitur për çatinë: anija e një tregtari grek ishte shtyrë në breg duke u dëmtuar përtej riparimit në Xhiddeh, kështu që ia kishin marrë trarët për të shërbyer si mahi; dhe asokohe në Mekë rastisi një kopt që ishte marangoz i shkathët.

Por frikënderimi i tyre ndaj Qa'bes ishte i atillë që ngurruan të vinin dorë mbi të. Plani ishte që t'ia rrënonin muret, të cilat ishin ndërtuar me gurë të çlirët e ta rindërtonin të tërën; por druheshin se mos shkaktonin fajin e sakrilegjit, dhe ngurrimi i tyre u rrit së tepërmi me shfaqjen e një gjarpri të madh, që e kishte bërë zakon të dilte çdo ditë nga qemeri për të marrë diell në ndonjërin prej mureve të Qa'bes. Nëse ndokush afrohej, ai ngrinte kokën dhe fërshëllente me nofulla gogësitëse, dhe ata ishin të tmerruar prej tij. Por një ditë, teksa ai po rrinte në diell, Zoti dërgoi një shqiponjë, e cila e kapi dhe fluturoi tej me të. Kështu, Kurejshët thanë me vete: "Tani vërtet mund të shpresojmë se Zoti është i kënaqur me njetin tonë. Kemi një mjeshtër, zemra e të cilit është me ne, si dhe drurin; dhe Zoti na e hoqi qafe gjarprin."

I pari që ngriti një gur nga maja e njërit prej mureve ishte mahzumasi Ebu Vahb, vëllai i Fatimes, gjyshes së Muhammedit; por me t'u ngritur, guri i rrëshqiti nga dora dhe u kthye në vend, me ç'rast të gjithë u tërhoqën nga Qa'bja, të frikësuar nga vazhdimi i punës. Atëherë kryetari i Mahzumëve, Velidi, biri i Mugires tashmë të vdekur, mori një kazëm dhe tha: "O Zot, pa frikë, O Zot, duam veç të mirën." Atëherë, ai rrëzoi një pjesë të murit midis Gurit të Zit dhe Cepit Jemenas, pra të murit juglindor; por të tjerët u tërhoqën. "Të presim e të shohim" - thanë ata. "Nëse ai goditet, nuk do të rrëzojmë më prej murit, por do ta rikthejmë tamam siç ishte; por nëse ai nuk goditet, atëherë Zoti është i kënaqur me punën tonë dhe do ta rrëzojmë të

gjithin përtokë.” Nata kaloi pa bela dhe Velidi nisi punën sërish herët në mëngjes, kështu që iu bashkuan edhe të tjerët; dhe kur muret ishin rrëzuar të gjitha deri te themeli i Abrahamit, ata ndeshën gurë kalldrëmi të gjelbër të mëdhenj si gunga deveje, të vendosur bri njëri tjetrit. Dikush vendosi një qysqi mes dy prej këtyre gurëve për ta nxjerrë njërin prej tyre; por qysh në lëvizjen e parë të gurit një dridhje rrëqethëse përshkoi krejt Mekën, dhe ata e morën si shenjë që themeli duhej lënë i patrazuar.

Brenda Cepit të Gurit të Zi gjetën një copë shkrimi në siriakisht. Ata e ruajtën, pa e ditur se ç’ ishte, gjersa njëri prej çifutëve ua lexoi: “Unë jam Zoti, Zotëruesi i Bekkës. E krijova atë ditën që krijova qiejt dhe tokën, ditën kur sajova diellin e hënën, dhe vendosa përreth saj shtatë engjëj të pacenueshëm. Ajo do të qëndrojë për sa kohë të qëndrojnë dy kodrat e saj, e bekuar për popullin e vet me qumësht dhe ujë.” Një tjetër copë shkrese u gjet nën Mekamin e Ibrahimit, një gur i vogël pranë derës së Qa’bes që mbart vulën e mrekullishme të këmbës së tij: “Meka është shtëpia e shenjtë e Zotit. Furnizimi i vjen nga tre drejtime. Të mos jenë njerëzit e saj të parët që do ta përdhosin.”

Tani Kurejshët mblodhën më shumë gurë, krahas atyre që kishin tashmë, për ta rritur lartësinë e ndërtesës. Ata punuan veç e veç, klan pas klani, gjersa muret ishin mjaft të larta për të ndërtuar sërish Gurin e Zi në cepin e vet. Atëherë plasi një mosmarrëveshje e dhunshme mes tyre, sepse çdo klan donte të kishte nderin e vënies së gurit në vendin e vet. Bllokimi zgjati për katër a pesë ditë dhe tensioni ishte rritur deri në atë pikë sa të bëheshin aleanca dhe të nisnin përgatitjet për luftë, kur më i moçmi propozoi një zgjidhje. “O kurejshë” - tha ai, “merrni si arbitër mes jush, për këtë rreth të cilës po dalloni, të parin që do të hyjë në portën e kësaj Xhamie.”⁴⁰ Rrethina rrotull Qa’bes quhej xhami, *mesxhid* në arabisht, vend përdhesjeje, sepse riti i vendosjes së ballit mbi dhé për Zotin në drejtim të Shtëpisë së Shenjtë ishte kryer atje qysh në kohën e Abrahamit dhe Ishmaelit. Ata u pajtuan të ndiqnin këshillën e plakut; dhe i pari që hyri në xhami qe Muhammedi, i cili sapo ishte kthyer në Mekë pas një mungese. Pamja e tij prodhoi praninë të menjëhershëm dhe spontan se ja ku ishte person i duhur për këtë detyrë, dhe mbërritja e tij u përshendet me thirrje dhe murmurime kënaqësie. “Është el-Emini” - thanë disa. “E pranojmë gjykimin e tij” - thanë të tjerë, “është Muhammedi.” Kur ia shpjeguan

⁴⁰ I. I. 125.

çështjen, ai tha: “Sillmëni një gunë.” Dhe kur ia sollën, ai e shtroi përtokë, dhe duke e marrë Gurin e Zi e vendosi në mes të saj. “Secili nga klanet të kapet për anën e gunës” - tha ai. “Atëherë ngrijeni lart, të gjithë së bashku.” Dhe kur e ngritën në lartësinë e duhur ai e mori gurin dhe e vendosi në cep me duart e tija; dhe ndërtimi vazhdoi e u përfundua përmbi të.

XV. Shpalljet e para

Ju shumë pas kësaj shenje të jashtme të autoritetit dhe misionit të tij, ai filloi të përjetonte shenja të brendshme të fuqishme, krahas atyre për të cilat kishte qenë i ndërgjegjshëm më parë. Kur pyetej rreth tyre, ai fliste për “vizione të vërteta” që i vinin në gjumë dhe thoshte se ishin “si dalja e dritës në agim.”⁴¹ Rezultati i menjëhershëm i këtyre vizioneve ishte se vetmia iu bë e shtrenjtë dhe ai shkante për veçime të përsëritshme në një shpellë të Malit Hira, jo larg rrethinave të Mekës. Këtu nuk kishte asgjë që do t’u ishte dukur veçanërisht e çuditshme Kurejshëve, sepse halveti kishte qenë praktikë tradicionale mes pasardhësve të Ishmaelit, dhe në çdo brez kishte pasur një a dy syresh që tërhiqeshin herë pas here në një vend të vetmuar, që të kishin një interval të pandotur nga bota e njerëzve. Në përputhje me këtë praktikë të moçme, Muhammedi merrte me vete furnizime dhe i kushtonte një numër të caktuar netësh adhurimit të Zotit. Atëherë kthehej te familja e tij dhe rastiste që, pas kthimit, të merrte furnizime të tjera e të shkante prapë në mal. Gjatë këtyre pak vjetëve i ndodhte shpesh që, pasi linte qytetin dhe i afrohej strehës së tij të oshënarisë, të dëgjonte qartë fjalët “Paqe pastë mbi ty, O i Dërguar i Zotit”,⁴² dhe ai kthehej për të parë ndonjë folës, por askush nuk shihej aty pari dhe dukej sikur fjalët vinin nga ndonjë pemë a gur.

Ramazani ishte muaji tradicional i halvetit, dhe një natë, pikërisht aty nga fundi i Ramazanit, në vitin e tij të dyzetë, kur ishte i vetëm në shpellë, atij i erdhi një Engjëll në formën e njeriut. Engjëlli i tha: “Recito!” dhe ai u përgjigj: “Nuk jam recitues”, me ç’rast, siç tregon ai vetë, “Engjëlli më mori e më mbërtheu në rrokjen e tij gjersa arriti cakun e durimit tim. Pastaj më lëshoi dhe tha: ‘Recito!’ ‘Nuk jam recitues’ - i thashë, dhe ai më mori sërish e më mbërtheu në rrokjen e tij dhe përsëri kur kishte arritur cakun e durimit tim, më lëshoi dhe tha: ‘Recito!’ e unë prapë i thashë ‘Nuk jam recitues’. Atëherë, për të tretën herë ai më mbërtheu si më parë, pastaj më lëshoi dhe tha:

⁴¹ B. I, 3.

⁴² I.I. 151.

*Recito në emër të Zotit tënd që krijoi!
E krijoi njeriun nga një droçkë gjaku.
Recito; dhe Zoti yt është Më i Begati,
Ai që ia mësoi penën,
i mësoi njeriut çfarë nuk dinte.⁴³⁴⁴*

Ai i recitoi këto fjalë pas Engjëllit, i cili atëherë e la; dhe ai tregonte më pas se: "Ishte tamam sikur fjalët të më ishin shkruar në zemër."⁴⁵ Por ai druhej se kjo mund të nënkuptonte që ai ishte bërë një poet i frymëzuar nga xhinnët ose njeri i poseduar. Kështu që u largua nga shpella dhe kur kishte zbritur gjysmën e shpatit të malit, dëgjoi një zë mbi të t'i thoshte: "O Muhammed, ti je i Dërguari i Zotit e unë jam Xhibra'ili." Ai ngriti sytë nga qielli dhe ja ku ishte vizitori i tij, i dallueshëm por tashmë qartësisht një Engjëll, tek mbushte horizontin dhe i thoshte prapë: "O Muhammed, ti je i Dërguari i Zotit e unë jam Xhibra'ili." Profeti qëndroi duke vështruar ngultasi Engjëllin; pastaj u kthye me shpinë, po ngado që të shikonte, Engjëlli ishte gjithmonë aty, kaluar horizontit, qoftë nëse kthehej nga veriu, nga jugu, nga lindja apo perëndimi. Më në fund Engjëlli u largua dhe Profeti zbriti rrëpirën e shkoi në shtëpi. "Mbulomë! Mbulomë!"⁴⁶ - i tha Hatixhes, teksa shtrihej në minderin e tij, me zemrën akoma duke iu dridhur. E alarmuar, porse prapë pa guxuar ta pyeste, ajo i solli shpejt një gunë dhe ia shtroi përsipër. Por kur intensiteti i frikës të tij kishte rënë, ai i tregoi çfarë kishte parë e dëgjuar; dhe pasi i tha fjalë siguroese, ajo shkoi t'i tregonte kushëririt të saj Varakah, i cili tani ishte plakur e verbuar. "I Shenjtë! I Shenjtë!" - tha ai. "Pasha Atë, që ia ka Varakas shpirtin në dorë, Muhammedit i ka ardhur *Namusi*⁴⁷ më i madh, bash ai që i vinte Moisiut. S'ka dyshim se Muhammedi është Profeti i popullit të vet. Thuaji të mos mëdyshet!" Kështu, Hatixhja shkoi në shtëpi dhe ia përsëriti këto fjalë Profetit, i cili tani u kthye mendjeqetë në shpellë, për të përmbushur numrin e ditëve që i kishte kushtuar Zotit për halvetin e tij. Kur ato u plotësuan, ai shkoi drejt e në Qa'be, sipas zakonisht të tij, dhe kreu ritin e rrotullimeve, pas të cilit përshëndeti plakun e verbër Varakah, të cilin e

⁴³ K, XCVI, 1-5.

⁴⁴ B.I, 3.

⁴⁵ I.I. 153.

⁴⁶ B.I, 3.

⁴⁷ Fjala greke *Nomos*, në kuptimin e Ligjit Hyjnor apo Shkresës, i identifikuar këtu me Engjëllin e Shpalljes.

pikasi mes atyre që ishin ulur në Xhami; dhe Varakah i tha: “Tregomë, o bir i tim vëllai, se ç’ke parë e ç’ke dëgjuar.” Profeti i tregoi dhe plaku përsëriti ç’i kishte thënë Hatixhes. Por kësaj here shtoi: “Do të të quajnë gënjeshtar e të keqtrajtuar, do të të dëbojnë dhe luftojnë; dhe në jetofsha ta mbërrij atë ditë, Zoti e di që do ta ndihmoj kauzën e Tij.”⁴⁸ Atëherë ai u përkul drejt tij e i puthi ballin, pastaj Profeti u kthye në shtëpi.

Të siguruarit e Hatixhes dhe Varakas e vijoi një sigurim nga Qielli, në formën e një Shpalljeje të dytë. Mënyra e ardhjes së saj nuk është regjistruar, por kur u pyet se si i vinte Shpallja, Profeti përmendi dy mënyra: “Nganjëherë ajo më vjen si tringëllimat e një zileje, dhe kjo është më e vështira për mua; tringëllimat pushojnë kur vetëdijësohem për mesazhin e tyre. Dhe nganjëherë Engjëlli merr formën e njeriut dhe më flet e unë jam i vetëdijshëm për atë që thotë.”⁴⁹

Herën e dytë, shpallja filloi me një gërmë të vetme, rasti më i hershëm ky i atyre gërmave kriptike, me të cilat fillojnë mjaft prej mesazheve kur’anore. Gërmës i vijoi një betim Hyjnor, *për penën* që ishte përmendur edhe në Shpalljen e parë si mjete parësor i mësimit të urtisë së Tij nga Zoti për njerëzit. Kur pyetej për këtë penë, Profeti thoshte: “Gjëja e parë që Zoti krijoi ishte pena. Ai krijoi rrasën dhe i tha penës: ‘Shkruaj!’ Pena u përgjigj: ‘Çfarë të shkruaj?’ Ai tha: ‘Shkruaj dijen Time për krijimin Tim deri ditën e ringjalljes.’ Atëherë pena përshkoi atë që ishte urdhëruar.”⁵⁰ Betimi *për penën* vijohet nga një tjetër, *për atë që shkruajnë*; dhe ndër ato që ata, pra Engjëjt, shkruajnë në Qiell me pena më të vogla, në rrasa më të vogla, është arketipi qiellor i Kur’anit, të cilit Shpalljet e mëpasme i referohen si *recitim (kur’ān)*⁵¹ në një rrasë të *pacenueshme*⁵² dhe si *libri amzë*.⁵³ Dy betimet pasohen nga sigurimi Hyjnor:

*Nun. Pasha penën, dhe atë që shkruajnë, ti s’je kurrfarë i çmenduri, me hirin e Zotit tënd mbi ty, dhe e jotja do jetë një shpërblesë e padyshimtë; se vërtet, madhështore e ke natyrën.*⁵⁴

Pas ardhjes së Mesazheve të para, pati një periudhë heshtjeje, gjersa Profeti nisi të druhej se mos kishte nxitur pakënaqësinë e Qiellit, ndonëse

⁴⁸ I.I. 153-4.

⁴⁹ B.I, 3.

⁵⁰ Tir. 44.

⁵¹ Pikërisht nga ky e merr emrin Shpallja Hyjnore mbi të cilën mbështetet Islami.

⁵² LXXXV, 21-2.

⁵³ XIII, 39.

⁵⁴ LXVIII, 1-4.

Hatixhja i thoshte vazhdimisht se kjo nuk ishte e mundur. Atëherë, heshtja më në fund u thye dhe mbërriti një sigurim tjetër, e bashkë me të i pari urdhër i drejtpërdrejtë i lidhur me misionin e tij:

Pasha ndriçimin e agimit, dhe natën kur është e prehur, Zoti yt s'të ka harruar e as nuk të urren, dhe e mbramja do të jetë për ty më e mirë se e para, dhe Zoti yt do të të japë e japë, e ti do të kënaqesh. A s'të gjeti jetim e të strehoi, të gjeti mënjanë e të udhëzoi, të gjeti nevojtar e të pasuroi? Kështu që jetimin mos e shtyp dhe lypësin mos e përzë, dhe hirin e begatë të Zotit tënd shpall!⁵⁵

⁵⁵ XCIII.

XVI. Adhurimi

Në përputhje me këto dy fjalët e fundit, ai tani filloi t' u fliste për Engjëllin dhe Shpalljet atyre që, pas të shoqes, i kishte më të afërt e më të shtrenjtë. Hëpërhë, ai nuk kishte kërkesa për ta, përveç që të mos ia nxirrnin sekretin. Por kjo gjendje nuk zgjati shumë: Gabrieli i erdhi një ditë në ngrehinën e lartë mbi Mekë dhe goditi me thembër torfën e kodrës, me ç' rast prej saj gufoi një krua. Pastaj mori abdes për t' i treguar Profetit se si të dëlirej për adhurim e Profeti ndoqi shembullin e tij. Pastaj i tregoi pozat dhe lëvizjet e namazit: qëndrimin në këmbë, përkuljen, përdhesjen e uljen ndenjtur, me madhërimin e përsëritur - pra fjalët *Allahu Ekber, Zoti është Më i Madh*, dhe përshëndetjen përmbyllëse *es-Selamu 'alejku*, Paqe pastë mbi ju, dhe Profeti sërish ndoqi shembullin e tij. Pastaj Engjëlli e la dhe Profeti u kthye në shtëpi, ku i mësoi Hatixhes gjithçka kishte mësuar, dhe ata u falën së bashku.

Feja tashmë ishte vendosur mbi bazën e dëlirjes rituale dhe lutjes; dhe pas Hatixhes, të parët që e përqafuan atë ishin Aliu dhe Zejdi, si dhe miku i Profetit, Ebu Bekri nga klani i Tejmit. Aliu ishte vetëm dhjetë vjeç, ndërsa Zejdi nuk kishte akoma ndikim në Mekë, por Ebu Bekri pëlqej dhe respektohej, sepse ishte njeri me dije të gjerë, sjellje të butë dhe prani të këndshme. Shumëkush vinte të këshillohej me të rreth kësaj apo asaj dhe tani ai filloi t' u hapej të gjithëve që mendonte se mund t' u besonte, duke i nxitur të ndiqnin Profetin. Shumë konvertime u kryen përmes tij; dhe dy prej më të hershmëve që u përgjigjën ishte një burrë i klanit Zuhrah, Abdu Amri, biri i Afit, në fafisni të largët me nënën e Profetit, dhe Ebu Ubejdeh, i biri i Xherrahut të Beni'l-Harithëve.⁵⁶

Lidhur me të parin prej këtyre, Abdu Amrin, u vendos një precedent i rëndësishëm. Ndër tiparet më goditëse të Shpalljes ishin dy Emrat Hyjnore *err-Rrahmān* dhe *err-Rrahīm*. Fjala *rrahīm*, një formë theksuese e *rrāhim*, i mëshirshëm, ishte në përdorim në kuptimin e shumë të mëshirshmit apo pakufishmërisht të mëshirshmit. Edhe më e theksuara *rrahmān* kishte rënë në mospërdorim, për mungesë koncepti që t' i puthitej. Shpallja e ringjalli atë, në përputhje me nevojën themeore të fesë së re për të qëndruar në

⁵⁶ Të shihet pema gjenealogjike, f. 402.

lartësitë e Transhendencës. Duke qenë më i fortë se edhe *er-Rrahim* (Plotmëshiruesi), Emri *err-Rrahman* i referohet vetë thelbit ose rrënjës së Mëshirës, pra, Bamirësisë ose Mirësisë së Pafundme të Zotit, dhe Kur'ani e bën atë shprehimisht të njëvlershëm me *Allāh: Thërrisni Zotin (Allāh) a thërrisni Pafundësisht të Mirin (err-Rrahman), cilindo të thërrisni, të Tijët janë Emrat më të Bukur*.⁵⁷ Ky Emër i Mirësisë ishte shumë i dashur për Profetin, dhe meqenëse Abdu Amr ("skllavi i Amrit") ishte tepër pagan, ai e ndërroi emrin e besimtarit të ri në Abdu-Rrahman ("skllavi i Pafundësisht të Mirit"). Biri i Afit nuk ishte i vetmi, të cilit ai do t'ia ndërronte emrin në Abdu-Rrahman.

Disa nga përgjigjet më të hershme u shtynë fillimisht nga motive që nuk i visheshin dot asnjë përpjekjeje njerëzore për bindje. Ebu Bekri ishte njohur për një kohë të gjatë në Mekë për aftësinë e tij për të interpretuar ëndrra; dhe një mëngjes ai pati një vizitë të papritur nga Halidi, biri i një shemsiti të fuqishëm, Said ibn el-Asit. Fytyra e djaloshit tregonte ende shenja se ishte shtangur së fundmi nga ndonjë përvojë tmerruese; dhe ai nxitoi të shpjegonte se gjatë natës kishte parë një ëndërr të cilën e dinte se ishte domethënëse, ndonëse nuk e dinte se ç'donte të thoshte. A mundej vallë Ebu Bekri t'ia tregonte kuptimin e saj? Ai kishte parë në ëndërr se po qëndronte buzë një humnere të madhe në të cilën ishte një flakadan i harburar, aq i gjerë sa nuk i shihej fundi. Pastaj erdhi i ati dhe u përpoq ta shtynte brenda; dhe tek përlesheshin në buzëgreminë, në çastin e llahtarit të tij më të madh, ai ndjeu rreth mesit kapjen e fortë të dy duarve që e mbajtën në vend, megjithë përpjekjet e të atit. Duke vështruar përrotull, ai pa se shpëtimtari i tij ishte el-Emini, Muhammedi biri i Abdullahut, dhe në atë çast u zgjua. "Të uroj lumturi", tha Ebu Bekri. "Ky njeri që të shpëtoi është i Dërguari i Zotit, ndaj ndiqe – jo, ti do ta ndjekësh dhe do të hysh në Islam, i cili do të të mbrojë ndaj rënies në zjarr." Halidi shkoi drejt e te Profeti dhe pasi i tregoi ëndrrën e vet, e pyeti se cili ishte mesazhi i tij. Profeti ia mësoi dhe Halidi hyri në Islam, duke e mbajtur sekret nga familja.⁵⁸

Afërsisht në të njëjtën kohë një tjetër burrë i Abdu-Shemsit, një tregtar që po kthehej në shtëpi nga Siria, u zgjua një natë nga një zë që qante në shkretëtirë: "Flejtës, zgjohuni, se vërtet doli Ahmedi në Mekë."⁵⁹ Ky tregtar ishte Uthmani, i biri i Affanit umejjad, dhe nip, nga e ëma, i njëjës prej

⁵⁷ XVII, 110. Në vijim, Emrat e Mëshirës do të përkthehen "i Miri, i Mëshirshmi" për hir të përdorimit të një fjale të vetme, sikurse në arabisht, dhe duke u mbështetur në njëjën shquese për të treguar Absolutin. E njëjta praktikë ndiqet edhe me Emrat e tjerë Hyjnorë.

⁵⁸ I.S. IV/1, 68.

⁵⁹ I.S. III/1, 37.

bijave të Abdul-Muttalibit, Umm Hakim el-Bejdas, hallës së Profetit. Kjo fjalë i zuri vend në zemër, ndonëse nuk kuptonte se ç'donte të thoshte "doli", e as nuk e pikasi që sipërorja Ahmed "më i lëvduari" nënkuptonte Muhammedin, të "lëvduarin". Por para se të mbërrinte në Mekë ai u arrit nga një njeri i Tejmit i quajtur Talha, një kushëri i Ebu Bekrit; dhe Talhai kishte kaluar nëpër Bostra, ku ishte pyetur nga një murg nese Ahmedi ishte shfaqur mes njerëzve të Haremit. "Kush është Ahmedi?" kishte thënë Talhai. "Djali i birit të Abdul-Muttalibit, Abdullahut" i ishte përgjigjur murgu. "Ky është muaji në të cilin ai do të dalë; dhe ai është i fundit i Profetëve." Talhai ia përsëriti këto fjalë Uthmanit, i cili i tregoi për përvojën e tij dhe gjatë kthimit Talhai sugjeroi të shkonin te kushëriri i tij Ebu Bekri, i cili njihej si miku më i afërt i njeriut që tani ishte kryesori në mendjen e tyre. Kështu, ata shkuan te Ebu Bekri dhe kur i thanë ç'kishin dëgjuar, ai i çoi menjëherë te Profeti, që t'ia përsërisnin fjalët e murgut dhe të zërit të shkretëtirës. Paskëtaj, shqiptuan dëshmimin e besimit.

Një kthim i katërt, jo më pak i spikatur se këta për nga mënyra se si ndodhi, ishte ai i Abdullah ibn Mesudit, një aleati të ri të Zuhrejve. Tek e tregonte vetë, ai thoshte: "Asokohe isha një i ri që sapo ishte bërë burrë dhe kulloj tufat e Ukbeh ibn Ebi Muejtit, kur një ditë Profeti dhe Ebu Bekri kaluan pranë. Profeti më pyeti nëse kisha ndopak qumësht t'ua jepja për të pirë. Iu përgjigja se tufat nuk ishin të miat, por më ishin besuar në përkujdesje dhe s'u jepja dot për të pirë. Profeti tha: 'A ke një dele të njomë të cilës s'i është avitur akoma asnjë dash?' I thashë se po e ua solla. Pasi e lidhi pas hurit, Profeti ia vuri dorën në gji dhe u lut, me ç'rast ai u fry me qumësht dhe Ebu Bekri solli një popël që ishte e lugët si një kupë. Profeti e mjeli aty dhe ne pimë të gjithë. Pastaj i tha gjirit: 'Thahu' e ai u tha.⁶⁰ Disa ditë më vonë Abdullahu shkoi te Profeti dhe pranoi Islamit. Nuk kaloi shumë dhe ai kishte mësuar prej tij shtatëdhjetë sure⁶¹ përmendësh, duke qenë jashtëzakonisht i dhuntisur në atë rrugë; dhe ai u bë shpejt ndër recituesit më të mirë dhe më autoritativë të Kur'anit.

Profeti ishte mërziur nga periudha e heshtjes nga Qielli; porse prapë shpirti i tij ende tkurrej karshi marrjes së impaktit të Fjalës Hyjnore, të cilin ajo e pohonte vetë në një varg akoma të pashpallur: *Sikur t'ia zbrisnim këtë Kur'an një mali, do ta shihje të përdhesej përulësisht, i plasur copash nga*

⁶⁰ I.S. III/1, 107.

⁶¹ Kur'anin e përbëjnë 114 sure, me gjatësi të pabarabartë. Më e gjata ka 285 vargje, më e shkurtra vetëm tre.

frika e Zotit.⁶² Shtysa që e kishte bërë të thërriste “mbulomë, mbulomë” i vinte akoma, me raste; dhe një natë, tek rrinte i mbështjellë në gunën e tij, ia behu papritur në veçimin e tij një Urdhër Hyjnor më i rreptë dhe urgjent sesa çdo tjetër që kishte marrë deri atëherë, duke e urdhëruar t’i paralajmëronte njerëzit për Ditën e Gjykimit: *O i mbështjellë në gunën tënde, ngrihu e paralajmëro! Zotin tënd madhëro! Rrobën tënde pastro! Ndytësinë largo! ... Se kur të bjerë boria, do të jetë një ditë vuajtjeje, jo rehatie, për jobesimtarët.*⁶³ Një tjetër natë pak pas kësaj, ai u ngrit nga urdhëra të mëtejshëm që i tregonin intensitetin e adhurimit që pritej nga ai dhe ndjekësit e tij, duke konfirmuar plotësisht drojat e tij për një barrë të rëndë që do t’i ngarkohej: *O i veshur në rrobën tënde, vigjëlo tërë natën përveçse pak prej saj, gjysmën ose diç më pak se gjysma, ose shtoji, dhe me kujdes e qartësi këndo Kur’an. Ne vërtet tash të ngarkojmë me një fjalë peshuese.*⁶⁴ Në të njëjtin fragment ndodhej edhe urdhri: *Dhe thërrite në përkujtim Emrin e Zotit tënd, dhe kushtoj Atij me përkushtim të plotë. Zotit të lindjes e perëndimit - s’ka zot veç Tij. Atë pra merr, tek Ai vendose mbështetjen!*⁶⁵ Erdhën edhe Shpallje të tjera, më të buta në ton, të cilat ia konfirmuan dhe rritën Profetit siguritë që i ishin dhënë tashmë; një herë, i shikueshëm vetëm prej tij, siç ndodhte normalisht, Engjëlli i tha: “Jepi Hatixhes përshendetje Paqeje nga Zoti i saj.” Kështu, ai i tha asaj: “O Hatixhe, ja ku është Xhibraili që po të dërgon Paqe nga Zoti yt.” Dhe kur arriti të gjente fjalë për t’u shprehur, Hatixhja u përgjigj: “Zoti është Paqe dhe prej Tij është Paqja, Paqe pastë mbi Xhibrailin!”⁶⁶

Ndjekësit e parë të fesë së re i morën urdhërat e parë drejtuar Profetit si të zbatoheshin për ta, kështu që bënë vigjëlime të gjata si ai. Sa për namazin, tani ata ishin të kujdesshëm jo vetëm të merrnin abdes në përgatitje të tij por edhe të siguroheshin që rrobat e tyre ishin të pastra nga çdo ndotje; dhe ishin të shpejtë në të mësuarit përmendësh të gjithçkaje të shpallur në Kur’an, që të mund ta këndonin si pjesë të adhurimit. Shpalljet tani nisën të vinin më bollshëm. Ato u përcilleshin menjëherë nga Profeti atyre që ishin me të, pastaj kaloheshin gojë më gojë, mbaheshin mend e recitoheshin – një litani e gjatë që rritej shpejt dhe fliste për natyrën kalimtare të të gjitha gjërave tokësore, vdekjen dhe padyshueshmërinë e Ringjalljes dhe Gjykimit të Fundit, të pasuar nga Ferri ose Parajsa. Por mbi

⁶² LIX, 21. Ndryshimi i beftë nga veta e parë në të tretën *Ne... Zoti*, është e shpeshtë në Kur’an.

⁶³ LXXIV, 1-10.

⁶⁴ LXXIII, 1-5.

⁶⁵ LXXIII, 8-9.

⁶⁶ I.H. 156.

të gjitha ai tregonte për Lavdinë e Zotit, Njëshmërinë e Tij të Pandashme, të Vërtetën, Urtinë, Mirësinë, Mëshirën, Begatinë dhe Fuqinë e Tij; dhe si tejpgjatje u referohej pareshtur Shenjave të Tija, mrekullive të natyrës dhe të bashkëfeksionimit të tyre të harmonishëm, që dëshmonin aq shkoqur për Njëshmërinë e Buruesit të tyre të Vetëm. Harmonia është gjurma e Njëshmërisë mbi shumësi, dhe Kur'ani tërheq vëmendjen kah ajo harmoni si një temë meditimi për njeriun.

Kur nuk ndrydheshin nga prania e jobesimtarëve armiqësorë, besimtarët përshëndeteshin me fjalët që Gabrieli ia kishte dhënë Profetit si përshëndetja e banorëve të Parajsës, "Paqe pastë mbi ju!", përgjigjja e të cilës është "Dhe mbi ju pastë Paqe!" ku shumësi përdoret për të përfshirë dy Engjëjt roje të personit të përshëndetur. Edhe vargjet e shpallura të shenjtërimit dhe falënderimit luanin një rol gjithnjë e më të rëndësishëm në jetën dhe botëvështrimin e tyre. Kur'ani ngulmon mbi nevojën për mirënjohje dhe sakramenti i falënderimit është të thuhet *Lavdi pastë Zoti i botëve*, ndër- sa ajo e shenjtërimit ose kushtimit *Në Emër të Zotit, Pafundësisht të Mirit, Plotmëshiruesit*. Ky ishte vargu i parë i çdo sureje të Kur'anit,⁶⁷ dhe duke ndjekur shembullin e Profetit ata e përdornin për të përruar çdo recitim kur'anor, dhe me tejpgjatje çdo rit tjetër, dhe me tejpgjatje të mëtejshme çdo veprim ose nismë. Feja e re nuk pranonte asgjë profane.

⁶⁷ Vetëm njëra sure, e nënta (të shihet faqja 323) fillon pa përmendjen e Emrave të Mëshirës, por ajo nuk ishte shpallur akoma.

XVII. “Paralajmëroje familjen tënde”

Akoma nuk ishin bërë thirrje publike në Islam, por ekzistonte një grup në rritje besimtarësh të devotshëm e adhuruesish të fortë, burra e gra, shumica e të cilëve ishin të rinj. Ndër të parët që erdhën, përveç të përmendurve tashmë, ishin kushërinjtë e Profetit Xhaferi dhe Zubejri; pastaj kushërinjtë e tjerë, të tij dhe të tyre, bijtë e hallës së tyre Umejmes, Abdullah ibn Xhahshi dhe vëllai i tij Ubejdullahu, si dhe djali i hallës së tyre Barra, Ebu Selemeh. Ishin edhe dy kushërinj nga e ëma, Sadi, i biri i Ebu Vakkasit të klanit Zuhrah dhe vëllai i tij më i ri Umejri. Por asnjë nga katër xhaxhallarët e Profetit nuk treguan ndonjë prirje për ta ndjekur: Ebu Talibi nuk bëri vërejtje ndaj Islamit të dy bijve të tij Xhaferit dhe Aliut, por vetë tha se nuk ishte gati të linte fenë e të parëve; Abbasi ishte shmangës ndërsa Hamzai jokuptues, edhe pse të dy e siguruan për dashurinë e tyre të palëkundshme për të; por Ebu Lehebi e tregonte haptasi bindjen e tij se nipi i vet ishte vetëmashtruar, në mos mashtrues.

Pas shpalljes së vargut *Paralajmëroje familjen tënde më të afërt*⁶⁸ Profeti thirri Aliun pranë vetes e i tha: “Zoti më ka urdhëruar ta paralajmëroj familjen, të afërmit më të ngushtë, dhe kjo detyrë është matanë takatit tim. Por bëj gati ushqim, me një këmbë deleje dhe mbush një kupë me qumësht e mblidhi Beni Abdul-Muttalibët, që t’ua tregoj atë që jam urdhëruar të them.” Aliu bëri tamam siç ishte porositur, as më shumë as më pak, dhe shumica e klanit të Hashimit erdhën në gosti, rreth dyzet burra. “Kur u mblodhën”, kujton Aliu, “Pejgamberi më tha të sillja ushqimin që kisha përgatitur. Atëherë mori një copë mish, e kafshoi dhe e hodhi sërish në pjatë, duke thënë: ‘Merreni në Emër të Zotit.’ Burrat hëngrën në ndërresa, disa njëherësh, gjersa asnjëri prej tyre nuk mund të hante më. Por,” - tregon Aliu, “nuk shihja asnjë ndryshim në ushqim, vetëm se ai ishte përzier nga duart e tyre; dhe pasha ymrin tim, sikur të kishin qenë vetëm një burrë, do ta hante të gjithë atë që u kisha vënë përpara. Pastaj, Pejgamberi tha: ‘Jepu të pijnë’, kështu që u solla kupën dhe secili piu gjersa u ngop, ndonëse një njeri i vetëm mund ta kishte zbrazur atë kupë. Po kur Pejgamberi

⁶⁸ XXVI, 214.

mori t'u drejtohej, Ebu Lehebi i parapriu e tha: 'Bujtinari juaj ju ka bërë magji', me ç'rast ata u shpërndanë përpara se ai të fliste."

Të nesërmen Profeti i tha Aliut të vepronte njëlloj si një ditë më parë. Kështu, një tjetër gosti e ngjashme u gatit dhe gjithçka shkoi si më parë, veçse këtë radhë Profeti vigjëloi dhe u sigurua që t'u drejtohej. "O bij të Abdul-Muttalibit," tha ai, "nuk njoh arab që t'i ketë ardhur njerëzve të vet me një mesazh më fisnik se i imi. Unë ju sjell më të mirën e kësaj bote dhe tjetrës. Zoti më ka urdhëruar t'ju ftoj tek Ai. Cili nga ju, atëherë, do më ndihmojë në këtë, dhe do jetë vëllai (*ahi*), i porosituri (*vasijji*) dhe mëkëmbësi im (*halifi*) ndër ju?" Mbi tërë klanin ra heshtja. Xhaferi dhe Zejdi mund të kishin folur të dy, por ata e dinin se Islami i tyre nuk ishte në pikëpyetje dhe se qëllimi i tubimit ishte për të sjellë të tjerë veçmas tyre. Por kur qetësia mbeti e pathyer, trembëdhjetë vjeçari Ali u ndje i shtyrë të fliste dhe tha: "O i Dërguari i Zotit, unë do të jem ndihmësi yt në të." Profeti e vuri dorën mbi pjesën e pasme të qafës së Aliut dhe tha: "Ky është vëllai, i porosituri dhe mëkëmbësi im ndër ju. Dëgjojeni dhe bindjuni." Njerëzit brofën në këmbë duke qeshur dhe i thanë Ebu Talibit: "Ai të urdhëroi ta dëgjosh tënd bir e t'i bindesh."⁶⁹

Sa për hallat e Profetit, Safijjah nuk ngurroi ta ndiqte siç kishte bërë i biri Zubejri, por pesë motrat e saja nuk merrnin dot një vendim. Qëndrimi i Arvasë ishte tipik për to: "Po pres të shoh ç'do bëjnë motrat", thoshte ajo. Nga ana tjetër, tezja e tij nga martesja, Umm el-Fadl, gruaja e Abbasit ngurrues, ishte gruaja e parë që hyri në Islam pas Hatixhes; dhe së shpejti arriti të sillte tri motra të saja tek Profeti – Mejmunën, motrën e saj të plotë, dhe dy gjysëm-motra, Selmën dhe Esmanë. Pikërisht në familjen e Umm el-Fadlit ishte rritur Xhaferi dhe atje i kishte lindur dashuria për Esmanë, me të cilën ishte martuar së fundmi; ndërsa Hamzai ishte martuar me të motrën e saj, Selmën. Një tjetër nga të parat që u përgjigjën ishte Umm Ejmeni. Profeti tha për të: "Kush don të martohet me një grua të Xhennetit, të martohet me Umm Ejmenin"⁷⁰ dhe ky pohim u dëgjua nga Zejdi, që e mori thellësisht për zemër. Ajo ishte shumë më e madhe se ai, por kjo nuk e frenoi dhe ai iu hap për këtë Profetit, i cili nuk pati vështirësi ta bindte Umm Ejmenin që të pajtohej për martesën. Ajo i lindi Zejdit një bir, të cilin e quajtën Usameh dhe ai u rrit si nip i Profetit, i cili e donte shumë.

⁶⁹ Tab. 1171.

⁷⁰ I.S. VIII, 162.

XVIII. Kurejshët veprojnë

Në këto ditë të hershme të Islamit, Shoqëruesit e Profetit dilnin shpesh në grupe tek luginëzat jashtë Mekës, ku falnin namaz së bashku pa rënë në sy. Por një ditë, një grup idhujtarësh iu afruan tek po faleshin dhe i ndërprejnë vrazhdësisht me tallje. Më në fund ata u përplasën dhe Sadi i klanit Zuhrah e goditi njërin nga idhujtarët me kockën e nofullës së një deveje dhe e plagosi. Ky ishte gjaku i parë i derdhur në Islam. Por paskëtaj ata vendosën të përmbahen nga dhuna gjersa Zoti të vendoste ndryshe, sepse Shpallja i urdhëronte vazhdimisht durim Profetit, pra edhe atyre. *Durojua çfarë thonë e ndahu prej tyre me lamtumirë të njerëzishme,*⁷¹ si dhe *Sillu butësisht me jobesimtarët, jepu prehje për ca kohë.*⁷²

Ky rast dhune kishte qenë njëfarë përjashtimi në të dyja anët, sepse Kurejshët si tërësi ishin të prirur ta toleronin fenë e re, madje edhe pasi Profeti e kishte shpallur haptasi, gjersa panë se ajo drejtohej kundër zotave, parimeve dhe praktikave të tyre të rrënjosura. Me ta kuptuar këtë, disa nga kryesorët e tyre shkuan si trup tek Ebu Talibi, për të ngulmuar që ai t'u vinte fre veprimtarive të nipit. Ai i hoqi qafe me një përgjigje pajtuese; por kur panë se nuk kishte ndërmarrë asgjë, erdhën përsëri dhe thanë: "O Ebu Talib, e jotja është një pozitë e lartë dhe e nderuar mes nesh dhe të kemi kërkuar ta mbash në kontroll birin e tënd vëllai, por këtë ti nuk e bërë. Për Zotin, nuk do të durojmë që baballarët të na fyhen, zakonet të na përqeshen, dhe zotat të na shahen. Ose bëje të heqë dorë, ose do t'ju luftojmë të dyve." Pastaj e lanë dhe, shumë i mërzitur, ai i çoi fjalë të nipit, dhe pasi ia tregoi se ç'kishin kërcënuar, i tha: "O bir i tim vëllai, më kurse mua dhe veten. Mos më ngarko me një barrë më të madhe se ç'mund të mbaj." Por Profeti iu përgjigj me fjalët: "Betohem në Zotin, sikur të më vendosnin diellin në dorën e djathtë dhe hënën në të majtën me kusht që të braktis këtë rrugë përpara se Ai ta ketë bërë ngadhënjimtare ose unë të jem shuar në të, nuk do ta braktisja."⁷³ Pastaj, me lot në sy, u ngrit në këmbë dhe mori të shkonte, por xhaxhai e thirri mbrapsht: "O bir i vëllait tim, shko dhe thuaj çfarë të duash, sepse për Zotin nuk do të të braktis për asnjë arsye."

⁷¹ LXXIII, 10.

⁷² LXXVI, 17.

⁷³ I.I. 168.

Kur panë se fjalët e tyre nuk kishin arritur asgjë tek Ebu Talibi, Kurejshët ngurruan akoma ta sulmonin të nipin drejtpërsëdrejti, sepse, si kryetar fisi, Ebu Talibi kishte fuqinë e dhënies së mbrojtjes së padhunueshme, dhe ishte në interes të çdo prijësi tjetër në Mekë që rregullat e prijësisë fisnore të respektoheshin siç duhej. Kështu që hëpërhë u mjaftuan me organizimin e një persekutimi të shumëpërhapur të të gjithë atyre ndjekësve të fesë së re që nuk kishin kënd për t'i mbrojtur.

Ndërkohë ata u këshilluan mes vedi në një përpjekje për të formuar një politikë të përbashkët për shkakun e telashit të tyre. Gjendja ishte skajmish e rëndë; së shpejti do t'u vinte koha e Haxhit dhe arabët do të vinin në Mekë nga e tërë Arabia. Kurejshët kishin nam të madh për mikpritje, jo vetëm sa i përket ushqimit e pijes por edhe sepse bënë të mirëseardhur gjithsecilin, bashkë me zotat e tij. Por këtë vit pelegrinët do të dëgjonin Muhammedin dhe ndjekësit e tij t'ua shanin zotat dhe do të shtyheshin të braktisnin fenë e të parëve e të merrnin një fe të re që dukej se kishte disavantazhe të shumta. Pa dyshim, shumë prej tyre nuk do të vinin më në Mekë, çka jo vetëm do të ishte e keqe për fenë, por edhe do ta mpakte ndërrimin në të cilin mbaheshin kujdestarët e tanishëm të Haremit. Më e keqja, arabët mund të lidheshin së bashku për t'i dëbuar nga Meka dhe vendosur një fis ose grup fisesh të tjera në vend të tyre – siç kishin bërë ata vetë më parë me Huzaejt, dhe Huzaejt me Xhurhumët. Ishte kësajsoj e domosdoshme që arabëve vizitues t'u thuhej se Muhammedi nuk i përfaqësonte assesi Kurejshët. Por edhe pse ishte e lehtë të mohohej profetësia e tij, kjo thjesht nënkuptonte shprehjen e një opinioni dhe tërthorazi të ftuarit e të tjerëve për t'i dëgjuar pretendimet e tij dhe për të gjykuar vetë. Diçka tjetër duhej thënë veç kësaj; dhe këtu qëndronte dobësia e tyre, sepse disa kishin nisur të thoshin se ai ishte fallxhor, të tjerë se ai ishte i poseduar, kurse të tjerë se ishte poet, e akoma të tjerë se ishte magjistar. Ata u këshilluan me Velidin, të birin e Mugirës, me siguri njeriu më ndikues i fisit asokohe, se cila nga këto akuza do të kishte gjasa më të mira të bindte, dhe ai i kundërshtoi të gjitha si larg shënjestrës; por si u rimendua, vendosi që ndonëse njeriu në fjalë nuk ishte magjistar, ai kishte të paktën një gjë të përbashkët me magjistarët: fuqinë për ta ndarë dikë nga i ati ose i vëllai ose e shoqja apo e tërë familja. Kështu që i këshilloi ta bënin akuzën e përbashkët në këto linja, pra se Muhammedi ishte magjistar i rrezikshëm, që duhej shmangur me çdo kusht. Pasi u pajtuan kollaj për të ndjekur këshillën e tij, ata vendosën që jashtë qytetit, të gjitha rrugët me të cilat vihej në Mekë të mbaheshin e që vizitorët të paralajmëroheshin paraprakisht që të ruheshin

nga Muhammedi, sepse e dinin nga përvoja sa fitues mund të ishte ai. A s'kishte qenë ai, përpara se të niste predikimin, ndër njerëzit më të dashur në Mekë? As gjuha e tij nuk kishte humbur ndopak nga elokuenca e saj, as prania e tij ndogjë gjë nga madhështia e saj imponuese.

Ata i ndërморën planet e tyre me zell dhe përpikmëri. Mirëpo, të paktën në një rast të veçantë, ata ishin dënuar nga fillimi që të dështonin. Një burrë i Beni Gifarit i quajtur Ebu Dherr – fisi i tij jetonte në veriperëndim të Mekës, jo larg nga Deti i Kuq – kishte dëgjuar tashmë për Profetin dhe kundërvënien ndaj tij. Sikurse shumica e farefisit të tij, Ebu Dherri ishte kusar; po ndryshe prej tyre ishte besues i patundur në Njëshmërinë e Zotit dhe refuzonte t'u bënte çfarëdolloj nderimi idhujve. Vëllai i tij Unejsi shkoi në Mekë për diçka dhe kur u kthye i tregoi Ebu Dherrit se ishte një kurejsh që pretendonte të ishte Profet dhe i cili thoshte nuk ka zot përveçse Zoti, dhe njerëzit e tij e kishin mohuar për rrjedhojë. Ebu Dherri u nis menjëherë për në Mekë, me sigurinë se bëhej fjalë për një Profet të vërtetë dhe kur mbërriti, Kurejshët që kontrollonin hyrjet i thanë gjithë çka donte të dinte përpara se të kishte kohë të pyeste. Ai e gjeti pa vështirësi rrugën për tek shtëpia e Profetit. Profeti po flinte në një minder në oborr, me fytyrën e mbuluar nga një palë e hirkës së tij. Ebu Dherri e zgjoi dhe i uroi mirëmëngjesin. “Paqe pastë mbi ty!” tha Profeti. “Tregomi shqiptimet e tuaja” - tha beduini. “Nuk jam poet” i tha Profeti, “por ajo që shqiptoj është Kur’ani, dhe nuk jam unë ai që flet, por Zoti!” “Recito për mua” - tha Ebu Dherri dhe ai recitoi një sure, me ç’rast Ebu Dherri tha: “Dëshmoj se nuk ka zot përveçse Zoti dhe se Muhammedi është i Dërguari i Zotit.” “Kush janë njerëzit e tu?” tha Profeti, dhe pasi mori përgjigje e vështroi njeriun lart e poshtë me mahnitje e tha: “Vërtet, Zoti udhëzon kë do Ai.”⁷⁴ Dihej mirë se Beni Gifarët ishin kryesisht kusarë. Pasi e udhëzoi rreth Islamit, Profeti i tha të kthehej tek të vetët dhe të priste urdhrat e tij. Kështu, ai u kthye te Beni Gifarët, shumë prej të cilëve u futën në Islam përmes tij. Ndërkohë vazhdoi zanatin e tij si kusar, me vëmendje të posaçme ndaj karvaneve të Kurejshëve. Por kur plaçkiste një karvan, ofronte t’ua kthen-te ç’kishte marrë, me kusht që të dëshmonin Njëshmërinë e Zotit dhe profetësinë e Muhammedit.

Një tjetër takim me Profetin pati si rezultat ardhjen në Islam të Beni Davsëve, të cilët, sikurse Gifarët, ishin një fis i largët perëndimor. Tufejli, një burrë i Davsëve, tregon më vonë se kur kishte mbërritur në Mekë ishte

⁷⁴ I.S. IV, 164.

paralajmëruar që të mos i fliste magjistarit Muhammed e madje as të mos e dëgjonte, që të mos e shihte veten të ndarë nga të tijët. Tufejli ishte poet dhe njeri me pozitë të konsiderueshme në fisin e vet. Kësisoj, Kurejshët ishin veçanërisht këmbëngulës në paralajmërimin e tyre dhe e frikësuan aq shumë se mos magjepsej, saqë përpara se të shkonte në Xhami ai i mbushi veshët me pamuk. Profeti ishte aty dhe sapo kishte marrë pozicion për namaz, midis Cepit Jemenas e Gurit të Zi, siç e kishte zakon, me fytyrë nga Jerusalemi, ku murin juglindor të Qa'bes e kishte mu përpara. Recitimi i vargjeve kur'anore prej tij nuk ishte me zë shumë të lartë, por një pjesë e tij megjithatë depërtoi në veshët e Tufejlit. "Zoti nuk deshi ndryshe, por të më bënte të dëgjoja diçka nga ajo që u recitua, dhe unë dëgjoja fjalë të mrekullueshme. Kështu që thashë me vete: jam njeri tejevshtrues, poet, dhe jo i paditur rreth dallimit mes të drejtës e të shëmtuarës. Përse atëherë të mos e dëgjoj ç'po thotë ky njeri? Në qoftë e drejtë do ta pranoj, në qoftë e shëmtuar do ta flak tej. Qëndrova gjersa Profeti u largua dhe pastaj e ndoqa dhe, kur hyri në shtëpi, i shkova pas e i thashë: 'O Muhammed, të tutë më kanë thënë kështu e ashtu dhe më frikësuan aq shumë për gjendjen tënde saqë i mbusha veshët për të mos ta dëgjuar fjalën. Por Zoti nuk deshi ndryshe veçse të më bënte të të dëgjoja. Tregoma, pra të vërtetën e asaj çka je.'"

Profeti ia shpjegoi Islamin dhe recitoi Kur'anin e Tufejli bëri dëshminë e fesë. Pastaj u kthye tek të tijët, i vendosur t'i konvertonte. Babai dhe bashkëshortja e pasuan, kurse të tjerët e fisit Davs u tërhoqën, dhe ai u kthye në Mekë me zhgënjim e zemërim të madh, duke i kërkuar Profetin t'i mallkonte. Mirëpo në vend të kësaj, Profeti u lut për udhëzimin e tyre dhe i tha Tufejlit: "Kthehu tek të tutë, thirri në Islam e sillu butë me ta."⁷⁵ Këto udhëzime ai i ndoqi me besnikëri dhe, me kalimin e viteve, gjithnjë e më shumë familje davse u kthyen.

Përpara se të takonte Profetin, Tufejli kishte takuar vetëm armiqtë e tij; por pelegrinë të tjerë takuan edhe ndjekësit e tij, të cilët i thanë një histori shumë të ndryshme nga ajo që i kishin treguar armiqtë, dhe secili besoi atë që natyra e tij e shtynte të besonte. Si rrjedhojë, feja e re përflitej, për mirë a për keq, anekënd Arabisë; por askund nuk ishte temë bisede më shumë se në oazin e Jethribit.

⁷⁵ I.I. 252-4.

XIX. Evsët dhe Hazrexhët

Fiset Evs dhe Hazrexh kishin aleanca me disa prej fiseve çifute që jetonin pranë tyre në Jethrib. Por raportet mes tyre ishin shpesh të tendosura dhe përplot me mëri, jo vetëm ngaqë çifutët monoteistë, të ndërgjegjshëm si populli i zgjedhur i Zotit, i urrenin arabët politeistë, duke iu dashur ndërkaq t'i nderonin deridiku për fuqinë më të madhe. Në çaste konflikti dhe frustrimi, çifutët thoshin gjithmonë: “Koha e një Profeti që do dërgohet është e afërt, me të do t’ju vrasim, tamam siç u vranë Adi dhe Irami⁷⁶.” Dhe, kur pyeteshin se nga do vinte Profeti, rabinët dhe fallxhorët e tyre bënë me shenjë gjithmonë kah Jemeni që, për ta, ishte edhe drejtimi i Mekës. Kështu që kur arabët e Jethribit dëgjuan se një burrë në Mekë në të vërtetë e kishte deklaruar veten Profet, hapën veshët; dhe u interesuan edhe më tepër kur dëgjuan diçka për mesazhin e tij, sepse ishin të familiarizuar me shumë prej parimeve të fesë besimdrejtë. Në çaste më miqësore, çifutët u flisnin shpesh për Njëshmërinë e Zotit dhe pikësynimet përfundimtare të njeriut, çështje këto të cilat i diskutonin së bashku. Ideja se do të ngriheshin nga të vdekurit ishte veçanërisht e vështirë për t’u pranuar nga politeistët; dhe duke e vënë re këtë, njëri nga rabinët tregoi nga jugu dhe tha se së andejmi po vinte një Profet, i cili do të pohonte vërtetësinë e Ringjalljes.

Por përgatitja e tyre më e thellë për haberet nga Meka kishte ardhur, tërthorazi, nga një çifut i quajtur Ibn el-Hajjaban, i cili qe shpërngulur nga Siria dhe e kishte shpëtuar mëse një herë oazin nga thatësira me lutjet e tij për shi. Ky njeri i përzotshëm kishte vdekur rreth kohës kur Profeti kishte marrë Shpalljen e parë; dhe kur e kishte parë veten buzë vdekjes – siç iu tregua më vonë Evsëve dhe Hazrexhëve – ai u kishte thënë atyre rreth tij: “O çifutë, si mendoni, ç’më bëri të lija një tokë me bukë dhe verë për një tokë me mundime dhe uri?” “Ti e di më mirë” i thanë. “Erdha në këtë vend”, u përgjigj ai, “në pritje të daljes së Profetit, koha e të cilit është afër. Në këtë vend ai do shpërngulet. Shpresoja se do të nisej në një kohë që unë të arrija ta ndiqja. Vakti i tij po ju afrohet.”⁷⁷ Këto fjale u morën fort

⁷⁶ Fise të lashta arabe, të shkatërruara papritur për shkak të refuzimit që t’u bindeshin Profetëve që iu dërguan.

⁷⁷ I.I. 136.

për zemër nga disa të rinj çifutë që i dëgjuan dhe të cilëve ato u mundësuan që, me të ardhur koha, ta pranonin Profetin edhe pse nuk ishte çifut.

Por përgjithësisht, ndërkohë që arabët ishin pro personit por kundër mesazhit, çifutët ishin pro mesazhit por kundër personit. Sepse, si mund të dërgonte Zoti një Profet që nuk ishte nga populli i zgjedhur? Megjithatë, kur pelegrinët sollën habere për Profetin në Jethrib, çifutët u interesuan pavarësisht nga vetja dhe i pyetën etshëm për më shumë hollësi; dhe kur arabët e oazit e ndjenë këtë etje dhe panë se si natyra monoteiste e mesazhit e rriste dhjetëfish interesimin e rabinëve, nuk dështuan s'u impresionuari sepse ishin ata lajmsjellësit.

Veç konsideratave të tilla, Hazrexhët ishin plotësisht të vetëdijshëm për lidhjet e tyre të forta fisnore pikërisht me njeriun që tani pohonte të ishte Profet dhe i cili e kishte vizituar Jethribin me të ëmën në fëmijëri, dhe qysh atëherë, mëse një herë, rrugës për në Siri. Sa për Evsët, njëri prej prijësve të tyre, Ebu Kejsi, ishte martuar me një mekase, e cila ishte halla e Varakas dhe e Hatixhes. Ebu Kejsi kishte ndenjur shpesh me familjen e të shoqes dhe e respektonte opinionin e Varakas për Profetin e ri.

Të gjithë këta faktorë, të plotësuar nga raportimet e vazhdueshme të haxhinjve dhe vizitorëve të tjerë nga Meka, filloi të bënin efekt mbi njerëzit e oazit. Por hëpërhë shumica e vëmendjes së tyre ishte qendërsuar tek problemet urgjente të punëve të tyre të brendshme. Një grindje që përfundoi me gjakderdhje mes një evsiti dhe një hazrexhi kishte përfshirë gjithnjë e më shumë klane të dy fiseve. Madje edhe çifutët kishin marrë anë. Ishin zhvilluar tashmë tri beteja, por në vend që të ishin vendimtare ato ua kishin ndezur shpirtrat burrave edhe më tepër, duke shumëzuar nevojat për hakmarrje. Një betejë e katërt në shkallë më të madhe dukej e pashmangshme; dhe pikërisht për arsye të saj kryetarët e Evsit patën idenë të dërgonin një delegacion në Mekë për t'u kërkuar Kurejshëve ndihmë ndaj Hazrexhëve.

Tek po prisnin një përgjigje, Profeti shkoi tek ata dhe i pyeti nëse do të donin diçka më të mirë se ajo për të cilën kishin ardhur. Ata pyetën se ç'mund të ishte kjo, dhe ai u tregoi për misionin e tij dhe fenë që ishte urdhëruar të predikonte. Kështu, ai u recitoi disa sure të Kur'anit, dhe kur përfundoi, një i ri me emrin Ijas, djali i Muadhit, thirri: "O njerëz, pasha Zotin kjo është më e mirë se ajo për të cilën keni ardhur!" Por prijësi i delegacionit mori një grusht dhë e ia hodhi të riut në fytyrë, duke i thënë: "Boll fole! Pasha jetën time, kemi ardhur për tjetërgjë." Ijasi ra në heshtje dhe Profeti i la. Kurejshët ua refuzuan kërkesën për ndihmë dhe ata u

kthyen në Jethrib. Pak pas kësaj Ijasi vdiq dhe ata që ishin të pranishëm në vdekjen e tij thanë se e dëgjuan të dëshmonte pareshtur Njëshmërinë e Zotit e ta madhëronte, lavdëronte e lartësonte Atë deri në fund. Kështu, ai numërohet si njeriu i parë në Jethrib që hyri në Islam.

XX. Ebu Xhehli dhe Hamzai

Në Mekë, rritja e vazhdueshme e numrit të besimtarëve solli me vete një rritje përkuese në armiqësinë e jobesimtarëve; dhe një ditë, kur disa prijës kurejshë ishin mbledhur së bashku tek Hixhri, duke përzier me idhnim zemërimin e tyre ndaj Profetit, ndodhi që vetë Profeti u fut në Harem. Duke shkuar te cepi lindor i Qa'bes, ai puthi Gurin e Zi dhe nisi të bënte shtatë rrotullime. Tek po kalonte Hixhrin, ata i ngritën zërat në shpifje gojëlëshuar ndaj tij, dhe nga fytyra e tij u pa qartë se e kishte dëgjuar ç'kishin thënë. Ai i kaloi sërish në këtë rrotullim të dytë dhe ata prapë e shanë. Por kur vepruan po kështu tek i kaloi për së treti, ai ndaloi dhe tha: "O Kurejshë, a po më dëgjoni? Vërtet, pasha Atë që ma mban shpirtin në Dorë, ju sjell vdekjen!"⁷⁸ Kjo fjalë dhe mënyra se si e tha duket se i mbërtheu tamam si me një magji. As edhe njëri prej tyre nuk lëvizi e as nuk foli, gjersa heshtja më në fund u thye nga njëri prej atyre që kishin qenë më të dhunshëm, duke thënë me butësi: 'Vazhdo në tënden, o Ebu'l-Kasim se, për Zotin, nuk je ndonjë budalla injorant.' Por pushimi nuk zgjati tepër, sepse shumë shpejt ata nisën të fajësonin veten pse ishin magjepsur aq papërgjegjesisht e u betuan se në të ardhmen do ta ndreqnin këtë dobësi të çastit.

Një nga armiqtë më të këqinj të Islamit ishte një burrë i Mahzumëve i quajtur Amr, i njohur për familjen dhe miqtë e tij me emrin Ebu'l-Hakam, të cilin muslimanëve s'iu desh shumë kohë që ta kthenin në Ebu Xhehl, "babai i injorancës". Ai ishte nip i Mugirës dhe i Velidit tashmë të plakur, prijësit të klanit. Ebu Xhehli ndihej i sigurt se do ta pasonte xhaxhain dhe i kishte ndërtuar vetes tashmë njëfarë pozite në Mekë përmes pasurisë dhe mikpritjes së tij mburracake, si dhe pjesërisht duke u bërë i frikshëm për shkak të pamëshirës e gatishmërisë së tij për t'iu hakmarrë kujtdo që i kundërvihej. Ai kishte qenë më i palodhuri i atyre që kishin kontrolluar hyrjet në Mekë gjatë Haxhit të fundit, dhe më i potershmi në akuzimin e Profetit si magjistari i rrezikshëm. Ai ishte gjithashtu më aktiv në persekutimin e besimtarëve më të pazotë të klanit të vet, dhe në nxitjen e klaneve të tjera për të vepruar njëlloj. Por një ditë, përkundrajt vetes së tij, ai i bëri fesë së re një shërbim të madh.

⁷⁸ I.I. 183.

Profeti ishte ulur jashtë Xhamisë, pranë Portës Safa, të quajtur kështu sepse haxhinjtë dalin prej saj për të kryer ritin e kalimit shtatë herë mes kodrës së Safasë, që ndodhet pranë portës dhe kodrës së Mervës, nja 400 jardë në veri. Një gur pranë rrëzës së Safasë shenjon fillimin e ritit të lashtë dhe Profeti ishte i vetëm në këtë vend të shenjtëruar kur kaloi Ebu Xhehli. Ja ku i doli rasti mahzumit të tregonte se ai të paktën nuk ishte magjepsur; dhe duke qëndruar përballë Profetit nisi ta shante me të gjitha fyerjet që i vinin. Profeti thjesht e shikoi, por nuk tha asnjë fjalë; dhe më në fund, pasi kishte bërë piring mbi të fyerjet më të rënda që i vinin ndër mend, Ebu Xhehli hyri në Xhami për t'iu bashkuar atyre Kurejshëve që ishin mbledhur në Hixhr. Profeti u ngrit trishtueshëm në këmbë dhe u kthye në shtëpi.

Ai zor se kishte ikur kur u duk Hamzai nga drejtimi i kundërt, tek kthehej nga gjahu, me harkun e varur mbi shpatull. Ai e kishte zakon që, saherë kthehej nga gjahu, t'i bënte nderet Shtëpisë së Shenjtë përpara se të shkonte te familja. Kur e pa të afrohej, një grua doli nga shtëpia e saj pranë Portës Safa dhe iu drejtua. Ajo ishte një grua e liruar e familjes së tashmë të ndjerit Abdullah ibn Xhudan të Tejmit, burrit që njëzet vjet më parë kishte qenë një nga përruesit e paktit kalorësiak, Hilf el-Fudul. Familja Xhudan ishin kushërinj të Ebu Bekrit, ndërsa vetë ajo, duke qenë e predispozuar mirësisht ndaj Profetit dhe fesë së tij, ishte zemëruar nga fyerjet e Ebu Xhehlit, të cilave ua kishte dëgjuar çdo fjalë. "Ebu Umarah"⁷⁹ i tha ajo Hamzait, "veç ta shihje se si u trajtua tashti Muhammedi, djali tënd vëllai, nga Ebu'l-Hakami, i biri i Hishamit. Ai e gjeti të ulur aty dhe e shau mëse urryeshmi dhe e fyu. Pastaj ai e la" – ajo bëri me shenjë nga Xhamia për të treguar se nga kishte shkuar – "dhe Muhammedi s'i ktheu asnjë fjalë." Hamzai ishte miqësor për nga natyra dhe hijebutë. Megjithatë, ai ishte më i fuqishmi i Kurejshëve, dhe kur ngacmohej ishte mëse i frikshëm dhe i paepur. Pamja e tij e madhe tani u dridh me zemërim të tillë që nuk e kishte ndjerë kurrë, dhe zemërimi i tij i zgjidhi diçka në shpirt, duke plotësuar një vendim gjysëm të marrë. Duke u futur me hapa të mëdhenj në Xhami ai shkoi drejt e te Ebu Xhehli dhe, duke qëndruar mbi të, ngriti harkun e vet dhe ia lëshoi me tërë forcën mbi shpinë. "A po e fyen" - i tha, "tani që unë jam i fesë së tij dhe pohoj ç'pohon ai? Kthema goditjen një për një, në mundsh." Ebu Xhehlit nuk i mungonte kurajoja, por në këtë rast e ndjeu qartë se ishte më mirë që incidenti të mbyllej. Kështu që, kur disa mahzumas të pranishëm brofën në këmbë për ta ndihmuar, ai u bëri shenjë të uleshin, duke thënë: "Lëreni Ebu Umaren, se pasha Zotin ia shava djalin e të vëllait me një sharje tamam të shëmtuar."

⁷⁹ Umarah ishte e bija e Hamzait. Forma politeiste e të adresuarit ndër arabë ishte që burri të thërritej "Babai (Ebu) i filanit" ndërsa gruaja "Nëna (Umm) e filanit".

XXI. Kurejshët bëjnë kërkesa dhe oferta

Qysh atë ditë Hamzai e mbajti besnikërisht Islamin dhe i ndoqi të gjitha porositë e Profetit. Kthimi i tij nuk dështoi së paturi efektin e vet mbi Kurejshët, të cilët tani ishin më ngurrues për t'i rënë në qafë Profetit drejtpërsëdrejti, duke e ditur që Hamzai do ta mbronte. Nga ana tjetër, kjo ngjarje krejtësisht e papritur i ndërgjegjësoi edhe më shumë për atë që ata e mbanin si rëndesën e gjendjes dhe ua rriti ndjesinë e nevojës për të gjetur një zgjidhje dhe frenuar një lëvizje që, siç u dukej atyre, mund të përfundonte veçse me rrënimin e pozitës së tyre ndër arabë. Duke patur parasysh këtë rrezik ata u pajtuan që të ndërronin taktikë dhe të ndiqnin një sugjerim që tani u bë në kuvend nga njëri prej burrave kryesorë të Abdu Shemsit, Utbah ibn Rabie. "Përse të mos shkoj te Muhammedi" - tha ai "dhe t'i bëj ca oferta, disa nga të cilat edhe mund t'i pranojë? E kur të pranohet, do t'ia japim, me kusht që të na lërë rehat." Kështu, erdhën fjalë se Profeti ishte ulur i vetëm rrëzë Qa'bes, kështu që Utbah e la fill kuvendin dhe shkoi në Xhami. Ai ishte vetëpropozuar për këtë detyrë pjesërisht ngase ishte nip i Abdu Shemsit, vëllait të Hashimit; dhe ndonëse klanet e quajtura sipas këtyre dy bijve të Abdu Menafit, djalit të Kusejrit të madh, ishin ndarë, dallimet e tyre mund të binin, për arsye të të parit të tyre të përbashkët. Për më tepër, Utbah ishte me natyrë më pak të dhunshme e më pajtuese se shumica e Kurejshëve; dhe më i zgjuar gjithashtu.

"Bir i tim vëllai" - i tha ai Profetit, "siç e di, ti je një fisnik i yni e preardhja të siguron një vend nderi. Dhe tani i ke sjellë popullit tënd një çështje tepër shqetësuese, me të cilën ia ke përçarë bashkësinë, quajtur mënyrën e jetesës të budallepsur, folur paturpësisht për zotat dhe fenë e tyre e ia ke quajtur të parët jobesimtarë. Dëgjo, pra ç'po të propozoj dhe shih nëse diçka prej saj është e pranueshme për ty. Nëse është pasuria ajo që kërkon, do të të grumbullojmë një pasuri nga pronat tona të ndryshme që të jesh më i pasuri ndër ne. Nëse do nderim, do të të bëjmë zotëriun tonë dhe nuk do të marrim vendim pa miratimin tënd; e nëse dëshiron mbretëri, do të të bëjmë mbretin tonë; e nëse nuk e heq vetë këtë gishtë që të është shfaqur, do të të gjejmë një mjek dhe harxhojmë pasurinë tonë gjersa kurimi yt të plotësohet." Kur kishte përfunduar fjalën, Profeti i tha: "Tashti më dëgjo,

O Babai i Velidit.” “Po të dëgjoj” - tha Utbah, me ç’rast Profeti i recitoi një pjesë të Shpalljes që sapo kishte marrë.

Utbah ishte i gatshëm të jepte të paktën përshtypjen se po mbante vesh, nga politika ndaj një njeriu të cilin shpresonte të bënte për vete, por pas pak fjalive të gjitha këto mendime ishin shndërruar në mrekullim me vetë fjalët. Ai rrinte ulur aty, me duart pas shpine, i mbështetur mbi to tek dëgjonte, i mahnitur nga bukuria e gjuhës që po i rridhte në veshë. Shenjat⁸⁰ e recituara flisnin për vetë Shpalljen dhe krijimin e tokës e të kupës qiellore. Pastaj tregonin për Profetët dhe popujt e shkuar që, pasi u kishin bërë qëndresë, ishin shkatërruar dhe dënuar me Skëterrë. Pastaj erdhi një fragment që fliste për besimtarët, duke u premtuar mbrojtjen e Engjëjve në këtë jetë dhe kënaqjen e çdo dëshire në tjetrën. Profeti e përfundoi recitimin me fjalët: *Dhe ndër shenjat e Tij janë nata e dita dhe dielli e hëna. Por mos iu përulni në adhurim diellit apo hënës, por Zotit Krijues të tyre, në adhurofshi vërtet Atë*⁸¹ - duke vendosur sakaq ballin mbi tokë në përdhesje. Pastaj tha: “Dëgjove ç’ dëgjove, O Ebu'l-Velid, dhe tani gjithçka është mes teje dhe saj.”

Kur Utbah iu kthye shokëve të tij, ata i goditi aq shumë ndryshimi i shprehjes në fytyrën e tij sa që bërtitën: “Ç’ të ka gjetur, O Ebu'l-Velid?” Ai iu përgjigj duke thënë: “Kam dëgjuar një fjalë, të ngjashmen e të cilës s’ e kam dëgjuar ende. Nuk është poezi, për Zotin, e as magji a fall. O burra kurejshë, dëgjomëni dhe bëni si t’ju them. Mos dilni mes këtij njeriu dhe asaj për çka është nisur, por lëreni, se për Zotin fjalët që kam dëgjuar prej tij do të merren si sihariqe. Nëse arabët e këpusin, do jua kenë hequr qafe të tjerët; nëse ai i mposht arabët, atëherë sovraniteti i tij do të jetë i juaji dhe fuqia e tij do jetë e juaja, dhe ju do të jeni njerëzit më me fat.” Por ata e përqeshën duke i thënë: “Të ka magjepsur me gjuhën e tij.” “Unë mendimin tim jua dhashë” - u përgjigj ai, “ndaj bëni ç’ t’ju duket më mirë.” Ai s’iu kundërvu më e as nuk qe ndikimi i vargjeve kur’anore mbi të më shumë se një përshtypje fluturake. Ndërkaq, meqenëse nuk kishte sjellë përgjigje për asnjërën prej pyetjeve që kishte shtruar, një nga të tjerët tha: “T’i çojmë fjalë Muhammedit e të flasim dhe të debatojmë me të, që të mos fajësohemi se lamë shteg pa provuar.” Kështu, i çuan fjalë: “Fisnikët e popullit tënd janë mbledhur së bashku që të flasin me ty”, dhe ai shkoi tek ta me tërë shpejtësinë, duke menduar se mund të ishin bindur të ndërronin qëndrim. Ai endej t’i udhëzonte tek e vërteta, por shpresat iu venitën porsa ata

⁸⁰ Çdo varg i Kur’anit quhet ‘shenjë’, pra mrekulli, në sajë të shpalljes së vet të drejtpërdrejtë.

⁸¹ XLI, 37.

filluan t'i përsëritnin ofertat e bëra. Kur përfunduan, ai u tha: "Nuk jam i poseduar e as nuk synoj nderim mes jush, a mbretërim mbi juve. Por Zoti më ka nisur te ju si i dërguar e më ka shpallur një libër, duke më urdhëruar të jem sihariqdhënës e paralajmërues për ju. Bash kështu jua kam përcjellë mesazhin e Zotit tim e ju kam dhënë këshillë të mirë. Nëse pranoni nga unë atë që ju kam sjellë, do të jetë fati juaj i bardhë në këtë botë dhe tjetrën; por nëse kundërshtoni ç'ju kam sjellë, atëherë do ta pres me durim gjykimin e Zotit mes nesh."⁸²

Përgjigjja e tyre e vetme ishte të ktheheshin aty ku e kishin lënë dhe të thoshin që, nëse nuk ua pranonte ofertat, atëherë të bënte diçka që do t'ua vërtetonte se ishte i dërguar nga Zoti dhe e cila njëkohësisht do t'ua lehtësonte jetën. "Kërkoji Zotit të na i heqë këto male që na rrethojnë e të na e rrafshojë tokën, dhe të bëjë që lumenj të rrjedhin mbi të si ato të Sirisë e Irakut; dhe të ngrëjë për ne disa nga të parët tanë, mes tyre Kussejin, që t'i pyesim nëse ajo çfarë thua është e vërtetë apo gënjeshtër. Ose, në qoftë se nuk të pëlqen t'i bësh këto për ne, kërko favore për vete. Kërkoji Zotit të dërgojë me ty një Engjëll që do t'i konfirmojë fjalët e tua dhe të na përgënjeshtrojë neve. Dhe kërkoji Atij të të dhurojë kopshte, pallate e thesare ari dhe argjendi, që të dijmë sa mirë i ke punët me Zotin tënd." Profeti iu përgjigj me fjalët: "Nuk jam ai që i kërkon Zotit të vet gjëra të atilla e as nuk jam dërguar për këtë, por Zoti më ka nisur për të paralajmëruar dhe për të dhënë sihariqe." Duke refuzuar të dëgjonin, ata thanë: "Atëherë bëje qiellin të na bjerë copash mbi kokë" - në referim tallës ndaj vargut tashmë të shpallur: *Po të duam, Ne e bëjmë tokën gojëhapur dhe i gllabërojmë, ose e bëjmë kupën qiellore t'u bjerë copash mbi krena.*⁸³ "Atë e vendos Zoti" - tha ai. "Nëse do, e bën."

Pa u përgjigjur, përveçse me vështrime të ndërsjellëta përçmuese, ata shkuan në një pikë tjetër. Për ta, një nga tiparet më çuditëse të shpalljes ishte rishfaqja e pareshtur e emrit të mistershëm *Rahman*,⁸⁴ i cili dukej se lidhej me burimin e frymëzimit të Muhammedit. Njëra nga Shpalljet niste me fjalët *Pafundësisht i Miri (err-Rahman) ua mësoi Kur'anin*,⁸⁵ dhe ngaqë i kënaqte rrokja e thashethemit se Muhammedit ia mësonte fjalët dikush në Jemameh, përgjigjja e tyre e fundit në këtë rast ishte të thoshin: "Kemi dëgjuar se e gjithë kjo të mësohet nga dikush në Jemameh i quajtur Rahman, dhe në Rahmanin nuk do besojmë kurrë!" Profeti nuk foli dhe ata

⁸² II, 188.

⁸³ XXXIV, 9.

⁸⁴ Të shihet Kreu XV më lart.

⁸⁵ LV, 1.

vazhduan: “Tash jemi shfajësuar para teje, Muhammed; dhe betohemi për Zotin se nuk do të të lëmë rehat e as nuk do të heqim dorë nga trajtimi i tanishëm ndaj teje gjersa të të shkatërrojmë ne ty ose ti ne.” Dhe njëri prej tyre shtoi: “Nuk do të besojmë në ty gjersa të na e sjellësh Zotin dhe Engjëjt si garanci.” Si u thanë këto fjalë, Profeti u ngrit në këmbë, dhe teksa po bëhej gati t’i linte, Abdullahu, djali i Ebu Umejjes të klanit Mahzum u ngrit po ashtu dhe i tha: “Kurrë nuk do të besoj në ty, jo besa, jo gjersa të sjellësh katër Engjëj për të dëshmuar se je ai që pretendon se je; madje edhe atëherë mendoj se nuk do të besoja.” Nga i ati, Abdullahu ishte kushëri i parë i Ebu Xhehlit; por e ëma ishte Atikah, bija e Abdul-Muttalibit, dhe ajo i kishte dhënë të birit emrin e vëllait, babait të Muhammedit. Kështu që Profeti shkoi në shtëpi me trishtim të madh kur i dëgjoi ato fjalë nga një farefis aq i afërt, shtuar kjo hidhërimit të përgjithshëm për distancën e madhe që tani shtrihej mes tij e prijësve të popullit të vet.

E megjithatë, nga klani i Mahzumit, ku dukej se ishte përqendruar shumë urrejtje, ai kishte të paktën devocionin e Ebu Selemes, djalit të hallës së tij Barra; dhe nga ai drejtim tani erdhi një ndihmë dhe forcë e papritur për fenë e re. Ebu Selemeh kishte një kushëri të pasur nga babai, me emrin Arkam – gjyshërit e tyre mahzumas ishin vëllezër – dhe Arkami erdhi te Profeti e i shqiptoi dy dëshmimet *la ilahe il-la ‘Llah*, nuk ka zot përveçse Zoti, dhe *Muhammedun resulu ‘Llah*, Muhammedi është i Dërguari i Zotit. Atëherë ai vendosi shtëpinë e tij të madhe buzë Malit Safa në shërbim të Islamit. Që andej e tutje besimtarët kishin një strehim mu në zemër të Mekës, ku mund të takoheshin dhe të luteshin bashkë pa frikën se do shiheshin ose bezdiseshin.

XXII. Prijësat kurejshë

Ndjekësit e Profetit shtoheshin vazhdimisht, por saherë një i kthyer i ri vinte e i jepte besën, ishte më shpesh një skllav, ose një skllav i liruar, ose një nga Kurejshët e Rrethinave apo një i ri ose e re nga Kurejshët e Lugores, nga një familje ndikuere por pa ndikim në veten e tyre, kthimi i të cilëve e dhjetëfishonte armiqësinë e prindërve ose të afërmeve të tyre më të rritur. Abdur-Rahmani, Hamzai dhe Arkami kishin qenë përjashtime, por ishin larg nga të qenit prijës; dhe Profeti digjej të afronte ndonjë nga kryetarët, asnjëri nga të cilët, madje as xhaxhai i tij Ebu Talib, nuk kishte treguar asnjë prirje për t'iu bashkuar. Do ta ndihmonte shumë në përhapjen e mesazhit sikur të kishte mbështetjen e dikujt si xhaxhai i Ebu Xhehlit, Velidi, i cili ishte jo vetëm kryetar i Mahzumëve por edhe, nëse diçka e tillë mund të thuhej, prijësi jozyrtar i Kurejshëve. Për më tepër, ai ishte një njeri që ishte më i hapur ndaj argumentit sesa shumë prej të tjerëve; dhe një ditë Profetit i erdhi rasti të fliste me Velidin vetëm për vetëm. Por kur ishin thelluar në bisedë aty pranë kaloi një i verbër, i cili së fundmi kishte hyrë në Islam dhe, duke dëgjuar zërin e Profetit e luti t'i recitonte diçka nga Kur'ani. Kur iu kërkua të bënte durim e të priste një çast më të mirë, i verbri iu qepaq fort sa në fund Profeti u vërenjt dhe u kthye mënjandë. Biseda e tij ishte rrënuar; por ndërprerja s'u bë sepse për asnjë humbje, sepse Velidi nuk ishte më i hapur ndaj mesazhit sesa ata që dukeshin raste të pashpresa.

Një sure e re u shpall thujt në vend, dhe fillonte me fjalët: *Ai u vërenjt dhe u kthye mënjandë, sepse i erdhi i verbri*. Shpallja vazhdoi: *Sa për atë që i mjafton vetes, me të je i zënë, por nuk është shqetësimi yt nëse ai nuk është i dëlirë. Mirëpo sa për atë që të vjen në dëshirë të singertë dhe me frikën ndaj Zotit, prej tij kthehesh mënjandë.*⁸⁶

Jo shumë kohë pas kësaj, Velidi do ta tradhëtonte vetëkënaqjen e tij me fjalët: "Muhammedit i vikan shpallje, ndërsa mua jo, kur unë jam kryetari i Kurejshëve dhe i zoti i tyre? Nuk më vikan as mua as Ebu Mesudit, të zotit të Thekifit, kur neve jemi dy burrat e mëdhenj të dy qyteteve?"⁸⁷ Kundërpërgjigja e Ebu Xhehlit ishte më pak gjakftohtë në vetëbesim e më

⁸⁶ LXXXI, 5-10.

⁸⁷ I.I. 238; të shihet K. XLIII.

pasionante. Mundësia që Muhammedi të ishte Profet i dukej tepër e padurueshme për t'u çuar ndërmend qoftë edhe për një çast. "Ne dhe bijtë e Abdu Menafit" - thoshte ai, "kemi garuar për nderim me njëri tjetrin. Ata kanë ushqyer e ne kemi ushqyer. Ata kanë mbajtur barrat e të tjerëve e edhe ne i kemi mbartur. Ata kanë dhënë e ne kemi dhënë, gjersa, kur ishim barabar, gju më gju, si dy pela në garë, ata thanë: 'Një nga tanët është Profet; atij i vijnë Shpallje nga Qielli!' E kur do ta arrijmë ne të ngjashmen e kësaj? Pasha Zotin, nuk do t'i besojmë kurrë e as do ta pranojmë si folës të së vërtetës." Sa për shemsitin Utbah, reagimi i tij ishte më pak negativ, por me thujtë të njëjtën mungesë ndjesie përpjestimi; sepse mendimi i tij i parë nuk ishte që Muhammedi duhet ndjekur nëse është Profet, por që profetësia e tij do t'i nderonte bijtë e Abdu Menafit. Kështu që një ditë, kur Ebu Xhehli bëri shenjë me tallje kah objekti i urrejtjes së tij dhe i tha Utbes: "Ja ku e keni profetin tuaj, o bij të Abdu Menafit", Utbah ia ktheu thekshëm: "E përse do të të dukej pa vend po të kishim një profet, ose një mbret?" Fjala e fundit i referohej Kusejrit dhe ishte përkujtim i hollë për mahzumi-tin se Abdu Menafi ishte djali i Kusejrit, ndërsa Mahzumi vetëm kushëriri i tij. Profeti ndodhej aq pranë sa ta dëgjonte këtë fjalosje dhe shkoi tek ata e u tha: "O Utbah, ti nuk u krenove për hir të Zotit e as për të dërguarin e Tij, po për hatrin tënd. Kurse mbi ty, Ebu Xhehl, do bjerë një bela. Sa pak do qeshësh e sa shumë do të vajtosh!"⁸⁸

Fatet e klaneve të ndryshme të Kurejshëve lëkundeshin vazhdimisht. Dy nga më të fuqishmit në këtë kohë ishin Abdu Shemsi dhe Mahzumi. Utbah dhe i vëllai Shejbah ishin prijësit e një dege të klanit Shems. Kushëriri i tyre Harb, prijësi i mëparshëm i degës së saj umejjade, ishte pasuar pas vdekjes nga i biri, Ebu Sufjani, i cili ishte martuar, mes grave të tjera, me bijën e Utbes, Hindin. Suksesi i Ebu Sufjanit, si në politikë edhe në tregti, ishte pjesërisht në sajë të rezervimit të tij në gjykim dhe aftësisë për peshim gjakftohtë e durues – si dhe vetëpërmbytja, nëse ndjesia e tij e mprehtë për oportunitizëm shihte se mund të nxirrej ndonjë avantazh. Kokëftohtësia e tij ishte shpesh shkak tërbimi për të rrëmbyerën e idhnaken Hind, por ai rrallë e asmot i lejonte asaj ta lëkundte kur e kishte ndarë mendjen. Siç mund të pritej, ai ishte më pak i dhunshëm se Ebu Xhehli në armiqësinë e tij ndaj Profetit.

Por nëse prijësat kurejshë dallonin paksa nga njëri tjetri në qëndrimin e tyre ndaj Muhammedit, ata ishin të njëzëshëm në kundërshtimin e vetë mesazhit. Duke qenë se kishin arritur të gjithë njëfarë suksesi në jetë –

⁸⁸ Tab. 1203, 3.

ndonëse më të rinjtë shpresonin se për ta ky ishte thjesht fillimi – ata kishin arritur me pajtim të përbashkët diçka nga ajo asaj që ishte pranuar në Arabi si ideali i madhështisë njerëzore. Pasuria nuk mbahej si një aspekt i asaj madhështie, por në të vërtetë ishte thujse e domosdoshme si mjet drejt qëllimit. Për të qenë i madh, një njeri duhej kërkuar shumë si aleat dhe mbrojtës, çka donte të thoshte se ai vetë duhet të kishte aleatë të besueshëm. Këtë mund ta sajonte pjesërisht duke thurur vetë, përmes martesave të tija dhe të të bijve e bijave, një rrjet lidhjesh të fuqishme e të frikshme. Shumë nga ky respekt mund të arrihej me pasuri, e cila i duhej njeriut të madh edhe në rolin e tij si mikpritës. Virtytet ishin aspekt thelbësor i idealit në fjalë, sidomos ai i bujarisë, por jo me synim ndonjë shpërblim hyjnor. Të lavdëroheshe nga njerëzit, anekënd Arabisë e mbase edhe matanë, për begati dorëshpuar, për trimëri luaneshe, për besnikëri të patundshme ndaj fjalës së dhënë, qoftë për aleancë, mbrojtje, garanci apo çfarëdolloj qëllimi tjetër – të lëvdohesh për këto virtyte në gjallje dhe pas vdekjes ishte nderi e pavdekësia që u dukej atyre se i jepte kuptimin jetës. Burra si Velidi ndjenin diçka nga një madhështi e tillë, çka gjeneroi tek ta një vetëkënaqësi që i bëri të shurdhër përpara një mesazhi që theksonte kotësinë e jetës tokësore – kotësinë e vetë suazës ku kishte ndodhur suksesi i tyre. Pavdekësia varej nga të qëndruarit e Arabisë ashtu siç ishte, nga përjetësimi i idealeve arabe prej së shkuarës në të ardhmen. Ata ishin të gjithë të ndjeshëm, në shkallë të ndryshme, ndaj bukurisë së gjuhës së Shpalljes; ndërsa për kuptimin e saj, shpirtrat e tyre mbylleshin spontanisht para vargjesh si vijuesi, që u tregonte se ata dhe të parët e tyre të nderuar nuk kishin arritur asgjë dhe se të gjitha përpjekjet e tyre ishin vënë gabim: *Kjo jetë e poshtme është veçse argëtim dhe lojë; dhe s'ka dyshim se banesa e Ahiretit - ajo është Jetë, veç sikur ta dinin.*⁸⁹

⁸⁹ XXIX, 64.

XXIII. *Habi dhe shpresë*

Të rinjtë dhe më pak të suksesshmit assesi nuk e pranuan të gjithë mesazhin Hyjnor me të parën; por të paktën vetëkënaqësia nuk ua kishte bllokuar të dëgjuarit ndaj mprehtësisë dhe vrullit të thirrjeve, që kishin çarë botën e tyre të vogël si me notat e një trombe. Zëri që Uthmani kishte dëgjuar të thërriste në shkretëtirë “Flejtës, zgjohuni!” i ngjante vetë mesazhit dhe për ata që tashmë e kishin pranuar atë ishte vërtet sikur të ishin zgjuar nga një gjumë dhe të kishin hyrë në një jetë të re.

Qëndrimi i jobesimtarëve, në të kaluarën dhe tani, përmbledhej në fjalët: *Nuk ka asgjë përveç jetës së kësaj bote ... e nuk do të ringjallemi.*⁹⁰ Këtyre u erdhën xhevapet Hyjnore: *Nuk i krijuam qiejt e tokën dhe gjithë ç’ka mes tyre për lojë*⁹¹ dhe *Pandehni se thjesht ju krijuam kot e se nuk do silleni mbrapsht te Ne?*⁹² Për ata, tek të cilët mosbesimi nuk ishte kristalizuar, këto fjalë kumbonin me të vërtetën; e po kështu edhe me Shpalljen në tërësi, e cila e përshkruante veten se ishte dritë dhe kishte në vetvete fuqinë për të udhëzuar. Një shkak paralel shtytës për pranimin e mesazhit ishte vetë Muhammedi, një njeri që – dhe për këtë ishin të sigurtë – ishte tepër plot me të vërtetën për të mashtruar dhe tepër plot me urti për t’u vetëmashtruar. Mesazhi përmbante një paralajmërim dhe një premtim: paralajmërimi i nxiste të vepronin, ndërsa premtimi i mbushte me gëzim.

*Nuk ka dyshim se mbi ata, që thonë: “Zoti ynë është Allahu” dhe pastaj ndjekin udhën e Tij, zbresin Engjëjt duke thënë: “Mos u frikoni e as mos u pikëlloni, por sihariqet e Xhennetit që ju premtohet dëgjoni. Ne jemi miqtë e juaj mbrojtës në këtë jetë të ulët, ndërsa në Ahiret do t’ju jepet ajo për çka ju ënden shpirtrat, ajo për të cilën luteni, begatisht nga Ai që është Gjithfalës, Plotmëshirues.”*⁹³

Një tjetër nga vargjet e shumta për Parajsën që ishin shpallur tashmë ishte ai që fliste për *Kopshtin e Pavdekësisë që u premtohet të përzotshmëve*. Për të cilin thoshte: *Për ta në të është ajo që dëshirojnë, përgjithmonë – një premtim që Zoti i tyre ia ka bërë Vetes detyrë ta përmbushë.*⁹⁴

⁹⁰ VI, 29.

⁹¹ XXI, 16; XLIV, 38.

⁹² XXIII, 115.

⁹³ XLI, 30-2.

⁹⁴ XXV, 15-16.

Besimtarët e vërtetë përkufizohen si *ata që i vënë shpresat te takimi me Ne*, ndërsa jobesimtarët janë *ata që nuk i vënë shpresat te takimi me Ne, dhe të cilët kënaqen me këtë jetë të ulët dhe paqen e tyre më të thellë e gjejnë në të dhe nuk i trajtojnë shenjat Tona si të tilla.*⁹⁵ Qëndrimi i besimtarit duhet të jetë i kundërti në çdo kuptim. Një aspekt i iluzionit ëndërrimtar në të cilin ishin zhytur jobesimtarët ishte që bekimet e natyrës të merreshin për të mirëqena. Të mbaje sytë çelur përpara realitetit donte të thoshte jo vetëm t'i zhvendosje shpresat nga kjo botë tek tjetra, por edhe të mahniteshe në këtë botë me shenjat e Zotit që shpalosen këtu. *I Bekuar është Ai që ka vendosur në qiej yjësitë e zodiakut dhe ka vendosur në të një kandil e një hënë dritëdhënëse. Ai është që e ka bërë natën dhe ditën të vijojnë njëra tjetrën, si shenjë për kë thellohet e falënderon.*⁹⁶

Prijësat kurejshë kishin kërkuar sfidueshmi për shenja si zbritja e një Engjëlli për të konfirmuar profetësinë e Muhammedit, dhe ngjitjen e Muhammedit në Qiell. Një herë, natës hënëplotë, jo shumë pasi ajo ishte ngritur e shihej tek varej në qiell mbi Malin Hira, një trup jobesimtarësh iu afruan Profetit e i kërkuan ta ndante Hënën dysh si shenjë se ai ishte vërtet i Dërguari i Zotit. Shumë të tjerë ishin gjithashtu të pranishëm, përfshirë besimtarë e ngurrues, dhe kur kërkesa u bë, tërë sytë iu kthyen ndiqeses. E madhe qe mahnitja e tyre ta shihnin atë ta ndante në dy gjysma që u ndanë nga njëra tjetra gjersa u panë të ndriçonin secila nga njëra anë e malit. "Dëshmoni!" - tha Profeti.⁹⁷ Por formuluesit e kërkesës e hodhën poshtë këtë mrekulli optike si thjesht magji,⁹⁸ duke thënë se ai u kishte bërë mëni. Besimtarët, nga ana tjetër, u gëzuan, dhe disa nga ngurruesit hynë në Islam, ndërsa të tjerët iu afruan kësaj.

Kjo përgjigje e menjëhershme ndaj një sfide nënçmuese përbënte përjashtim. Të tjera shenja nga ato që kërkuan Kurejshët u dhanë në të vërtetë, por jo tamam siç kishin kërkuar ata dhe jo kur donin ata, por Zoti. Pati gjithashtu edhe shumë mrekulli më të vogla të cilat i dëshmuuan vetëm besimtarët. Por çudi të tilla nuk u lejuan kurrë të rrinin në qendër, sepse vetë Libri i shpallur ishte mrekullia qendrore e ndërhyrjes Hyjnore që po ndodhte, ashtu siç kishte qenë Krishti mrekullia qendrore e ndërhyrjes pararendëse. Sipas Kur'anit, Jezusi është edhe *i Dërguar i Zotit* edhe *Fjalë e Tija që Ai hodhi në Merjemen, dhe Shpirt prej Tij*,⁹⁹ dhe siç kishte qenë rasti

⁹⁵ X, 9.

⁹⁶ XXV, 61-2.

⁹⁷ B. LXI, 24.

⁹⁸ K. LIV, 1-2.

⁹⁹ IV, 171.

me Fjalën-e bërë-mish, po ashtu analogjikisht edhe tani, pikërisht nëpërmjet Pranisë Hyjnore në këtë botë të Fjalës-së bërë-libër, Islami ishte fe në kuptimin e vërtetë të lidhjes apo hallkës me Ahiretin. Ndër funksionet e Fjalës-së bërë-libër, në drejtim të fesë së qëmotshme që Islami pretendonte se ishte,¹⁰⁰ që të rizgjonte tek njeriu ndjesinë e kahershme të mrekullimit që, me kalimin e kohës, ishte zbehur ose keqdrejtuar. Kështu që, kur Kurejshët kërkonin mrekulli, përgjigjja kryesore e Kur'anit është t'u vinte në dukje ato që i kishin patur para sysh gjithmonë, pa ua dalluar the çudinë:

*A s'i vështrojnë devetë, se si janë krijuar?
Dhe kupën qiellore, si është ngritur sipër?
Dhe malet, se si janë vendosur?
Dhe tokën, si është shtrirë?*¹⁰¹

Mrekullimi dhe shpresa e besimtarit janë që të dyja qëndrime të të kthyerit kah Zoti. Sakramenti i falënderimit, të thënit *Lëvduar qoftë Allahu, Zoti i botëve*, përfshin habi dhe e shpie gjënë e lëvduar, e bashkë me të edhe lëvduesin, tek Origjina Transhendente e çdo të mire. Sakramenti i shenjtërimit, të thënit *Në Emër të Zotit, Pafundësisht të Mirit, Plotmëshiruesit*, e shpejton shpirtin në po atë kahje përgjatë rrjedhës së shpresës. Në këtë shteg kthimi qendërohet lutja bazë e Islamit, Fatihaja ("Hapja"), e quajtur kështu sepse është Kreu i parë i Kur'anit¹⁰²:

*Lavdet i qofshin Allahut, Zotit të botëve,
Pafundësisht të Mirit, Plotmëshiruesit,
Zotëruesit të ditës së gjykimit.
Ty Të adhurojmë dhe tek Ti ndihmë kërkojmë.
Udhëzona rrugës së drejtë,
rrugës së atyre mbi të cilët është hiri Yt,
jo të atyre mbi të cilët është zemërata Jote,
e as të atyre që janë të shmangur.*¹⁰³

¹⁰⁰ XXX, 30.

¹⁰¹ LXXXVIII, 17-20.

¹⁰² E para në radhitjen e renditjes përfundimtare, por jo të shpalljes. Vendi i saj në liturgjinë islame siguron të recituarit e saj të paktën shtatëmbëdhjetë herë në ditë.

¹⁰³ I, 2-7.

Gjithashtu themelore, si shprehje e përsosur dhe e përqendruar e doktrinës së Islamit, është *Suretu 'l-Ihlas*, Kreu i Sinqeritetit, i venduar në mbyllje të Kur'anit, i treti nga fundi, që u shpall kur një idhujtar i kërkoi Profetit t'ia përshkruante Zotin:

*Thuaj: Ai, Zoti, është Një,
Zoti, i Synuari i Vetëmjaftueshëm i gjithkujt.
As nuk lind e as nuk lindet,
dhe si Ai nuk është asnjë.*

XXIV. Ndarje familjare

Talibi dhe Akili, djemtë e mëdhenj të Ebu Talibit, nuk kishin ndjekur shembullin e vëllezërve të vegjël, Xhaferit e Aliut, por sikurse i ati kishin mbetur të pakonvertuar po tolerantë. Shumë i ndryshëm ishte qëndrimi i Ebu Lehebit: që prej përballjes së fundit me prijësat kurejshë ai ishte bërë armiqësor haptasi; dhe gruaja e tij Umm Xhemil, motra e prijësit shemsit Ebu Sufjan, kishte zënë urrejtje për Profetin. Mes njëri tjetrit, ata i detyruan dy bijtë e tyre të mohonin Rukajjen e Umm Kulthumin - nuk dihet nëse martesat tashmë kishin ndodhur, apo nëse ishin akoma të fejuara. Por kënaqësia e Umm Xhemilit me këtë prishje u mpak kur ajo dëgjoi se kushëriri i saj i pasur umejjad Uthman ibn Affan kishte kërkuar dorën e Rukajjes dhe ishte martuar me të. Kjo martesë ishte mëse kënaqëse për Profetin e Hatixhen. Vajza e tyre ishte e lumtur e dhëndri i ri ishte i përkushtuar ndaj saj dhe tyre. Ishte edhe një konsideratë që i nxiste të ishin falënderues: Rukajjah ishte më e bukura e bijave të tyre dhe ndër gratë më të bukura të brezit të saj në tërë Mekën; dhe Uthmani ishte burrë mjaft i pashëm. T'i shihje bashkë ishte në vetvete arsye për t'u gëzuar. "Zoti është i bukur dhe e do bukurinë".¹⁰⁴ Pak kohë pas martesës së tyre, kur që të dy mungonin në Mekë, Profeti u dërgoi një lajmëtar, i cili u kthye mjaft më vonë se ç'pritej. Kur filloi të nxirrte shfajësimet e tij, Profeti ia preu: "Ta tregoj unë, nëse do, ç'të mbajti: ti nderje atje duke kundruar Uthmanin e Rukajjen, i habitur me bukurinë e tyre."¹⁰⁵

Halla e Profetit, Arva, e kishte ndarë mendjen të hynte në Islam. Shkaku i menjëhershëm i vendimit të saj ishte i biri Tulejbi, një djalosh pesëmbëdhjetë vjeçar, i cili së fundmi kishte bërë dëshmimin e besimit tek shtëpia e Arkamit. Kur i tregoi së ëmës, ajo tha: "Sikur të mund të bënim atë që bën njerëzia, do mund ta mbronim djalin e vëllait tonë." Por Tulejbi refuzoi të pranonte një vagullti të tillë. "Ç'të pengon ty", tha ai, "të hysh në Islam dhe ta ndjekësh atë? Vëllai yt Hamza e bëri këtë." Dhe kur bëri shfajësimin e saj të zakonshëm se po priste motrat, ai e ndërpreu me fjalët: "Po të lus për Zotin që të shkosh e ta përshëndesësh dhe t'i thuash se beson në të e të dëshmosh se *Nuk ka zot përveçse Zoti*." Ajo bëri ç'i kishte thënë ai dhe paskëtaj mori kurajo dhe e qortoi të vëllain Ebu Leheb për trajtimin e nipit të saj.

¹⁰⁴ Thënie e Profetit, A.H. IV, 133-4.

¹⁰⁵ S. 205.

Sa për kushërinjtë e Hatixhes, me t'u bërë Islami i njohur në Mekë, gjysëm-vëllai i saj Neufeli u kthye në një ndër armiqtë më të këqinj e më të dhunshëm të tij. Megjithatë, kjo nuk e pengoi të birin Esvedin që të pranonte fenë, çka përbënte për Hatixhen kompensim të armiqësisë së Neufelit. Por qe zhgënjim që nipi i saj i preferuar, shemsiti Ebu'l-As, dhëndër i saj për disa vjet tashmë, nuk kishte hyrë në Islam si e shoqja Zejneb; dhe tani atij po i bëhej presion i madh nga prijësit e klanit të tij dhe të tjerët që ta divorconte të shopen. Ata shkuan deri aty sa t'i sugjeronin të kërkonte nusen më të pasur, me lidhje më të forta e më të bukurën që disponohej në Mekë, duke i premtuar, me kusht që të divorcohej, se do bashkonin përpjekjet e tyre për ta rregulluar martesën në fjalë. Por Zejnebi dhe Ebu'l-Asi duheshin thellësisht: ajo kishte shpresuar dhe ishte lutur gjithmonë që ai t'i bashkohej në Islam; ndërsa ai nga ana e vet u tha të afërmve se ai e kishte gjetur gruan e tij dhe nuk donte tjetër. Hakimi, një tjetër nip i Hatixhes – djali i vëllai të saj Hizamit, i cili afro njëzet vjet më parë i kishte dhuruar Zejdin – e ruajti afeksionin e tij për hallën e vet dhe familjen e saj, pa hequr dorë nga zotat e Kurejshëve; por vëllai i Hakimit Halidi hyri në Islam.

*Vërtet, nuk udhëzon ti kë do ti, por udhëzon Zoti kë dëshiron Ai.*¹⁰⁶ E vërteta e shprehur në këtë varg përsëritet vazhdimisht përgjatë Kur'anit. Por nëse Shpallje të tilla ndihmonin t'ia lehtësonin Profetit ndjesinë e përgjegjësisë, ato nuk e pengonin nga mërztitja për vetëdijen rreth kushëririt të tij mahzumas Abdullahut; dhe një tjetër rast i tillë, i cili i shkaktonte mbase edhe më tepër mërzi, ishte ai i djalit të xhaxhait të tij Harith, Ebu Sufjanit, vëllait të tij nga gjiri, kushëririt dhe shokut të dikurshëm. Ai kishte shpresuar se Ebu Sufjani do t'i përgjigjej mesazhit të tij, mirëpo mesazhi përkundrazi kishte shkaktuar ndarje mes tyre, dhe largimi e ftohtësia e Ebu Sufjanit rriteshin me kohën, mbase nga ndikimi i Ebu Lehebit, xhaxhait të tyre. Edhe të tjerët u bënë që ta ndjenin të vërtetën e vargut të lartcitur: Ebu Bekri ishte pasuar në Islam nga e shoqja Umm Ruman dhe nga Abdullahu e Esmaja, djali dhe bija e tij nga një grua tjetër, që siç duket kishte vdekur. Umm Rumanit sapo i kishte lindur një bijë të dytë, të cilën e quajtën Aishe dhe e cila tani ishte, sikurse djali i Zejdit Usamah, ndër fëmijët e parë të lindur në Islam. Por ndonëse Ebu Bekri kishte qenë përgjegjës për aq shumë kthime ai nuk ishte në gjendje të kthente djalin e tij të madh, Abdul-Ka'bah, i cili u rezistoi të gjitha përpjekjeve të të atit dhe të ëmës – Umm Rumanit – për ta bindur që të hynte në Islam.

¹⁰⁶ XXVIII, 57.

Nëse besimtarët kishin zhgënjime, edhe kundërshtarët e tyre kishin the irritimin e të ndjerit ballë për ballë me një prani të re të pallogaritshme në Mekë, e cila kërcënonte të përçante mënyrën e tyre të jetesës dhe t'ua prishte të gjitha projektet për të ardhmen, sidomos ato që lidheshin me planifikimin e martesave të fëmijëve të tyre. Beni Mahzumët ishin kënaqur kur i afërti i tyre Abdullahu i qe kundërvënë aq mprehtë kushëririt të tij Muhammed në Kuvend. Edhe vëllai i Abdullahut Zuhejri, ndonëse disi më pak armiqësor ndaj fesë së re, kishte refuzuar të hynte në të. Sikurse Abdullahu, ai ishte i biri i Atikës, vajzës së Abdul-Muttalibit, por babai i tyre tashmë i vdekur kishte patur një grua të dytë po me emrin Atikah, e cila i kishte lindur një vajzë. Hindi, sepse kështu quhej, ishte një grua me bukuri të madhe, tashmë në vitin e saj të nëntëmbëdhjetë, dhe nuk kishte shumë që ishte martuar me kushëririn e dy gjysëmvëllezërve të saj, Ebu Selemen e degës tjetër të Mahzumëve. I tërë klani ishte i kënaqur me këtë lidhje mes dy degëve. E madhe, kësisoj ishte lemeria e tyre kur Islami i Ebu Selemes u bë i njohur; dhe kjo lemeri u dyfishua kur Hindi – apo Umm Selemeh siç quhet gjithmonë – në vend që ta linte të shoqin, u bë sikurse ai një prej ndjekseve më të devotshme të Profetit.

Pas vdekjes së babait të Ebu Selemes, e ëma Barraah ishte martuar me një kurejsh të klanit Amir, me të cilin kishte një djalë të dytë, të njohur si Ebu Sabrah. Suhejli, kryetari i klanit, i kishte dhënë së fundmi Ebu Sabrah të bijën Umm Kulthum për martesë. Ndryshe nga e motra Arva, Barraah nuk kishte hyrë akoma në Islam; por Ebu Sabrah iu nënshtrua ndikimit të tij jo vetëm përmes gjysëmveçillit të vet Ebu Selemeh, por edhe njerksës së tij, gruas së dytë të babait, Mejmunes. Pikërisht Mejmunes dhe motrave të saj, bashkëshorteve të Abbasit, Hamzait e Xhaferit, iu referua Profeti kur tha: “S’ka dyshim se motrat janë besimtare të vërteta”;¹⁰⁷ dhe martesa e Mejmunes u sollli Amirëve një prani të fuqishme besimi.

Suhejli kishte një motër tjetër, Sahlah, të cilën ia kishte dhënë Ebu Hudhejfes, djalit të prijësit shemsit Utbah. Amirët ishin rritur shpejt në pushtet së fundmi dhe kjo martesë konsiderohej e leverdisshme nga të dyja klanet. Mirëpo, jo shumë kohë më vonë, çifti hyri në Islam; ata u vijuan, ose u paraprinë, nga çifti tjetër, Ebu Sabrah dhe Umm Kulthum. Kështu, Suhejli humbi dy bija nga feja e re, dhe dy dhëndurë të zgjedhur me kujdes. Po kështu, ai humbi tre vëllezërit e tij, Hatibin, Salitin e Sakranin, bashke me të shoqen e Sakranit, kushëririn e tyre, Savden. Por, më e keqja - sipas Suhejlit - edhe djali i tij i madh Abdullahu ishte bërë ndjekës i

¹⁰⁷ I.S. VIII, 203.

devotshëm i Profetit. Abdullahu kishte shpresa se i ati mund t'u bashkohej një ditë, të cilat ndaheshin edhe nga vetë Profeti, sepse Suhejli ishte njeri me më shumë përztotshmëri dhe inteligjencë se shumica e prijësve të tjerë dhe madje njihej si njeri që bënte veçime të përshtirshme. Por hëpërhë ai tregohej armiqësor, jo dhunshëm, por gjithsesi vendosmërisht, dhe mosbindja e fëmijëve dukej se kishte efekt rëndues.

Tek Abdu-Shemsët, Hudhejfa nuk ishte biri i vetëm që sfidoi autoritetin prindëror. Halidi, që kishte ëndërruar Profetin tek e shpëtonte nga zjarrri, e kishte mbajtur të fshehtë Islamit, por i ati dëgjoi për të dhe e urdhëroi të hiqte dorë. Halidi tha: "Më parë vdes se lë fenë e Muhammedit",¹⁰⁸ me ç'rast ishte rrahur pamëshirshëm e ishte burgosur në një dhomë pa ushqim e as pije. Por pas tre ditësh ai kishte ikur dhe i ati e mohoi, pa ndërmarrë veprim tjetër. Utbah karakterizohej më pak nga dhuna dhe ishte më i durueshëm me Ebu Hudhejfen, i cili nga ana e vet ishte i lidhur me të atin dhe shpresonte se ai do arrinte t'i kuptonte gabimet e idhujtarisë.

Sa për degën umejjade të Abdu-Shemsëve, krahas Islamit të Uthmanit dhe martesës së tij me Rukajjen, pati humbje të tjera serioze. Shumë nga aleatët e tyre të Beni Esed ibn Huzejmes kishin pohuar gjithashtu besimin e tyre në fenë e re, katërmbëdhjetë gjithsej, përfshirë familjen Xhahsh, të cilët, si kushërinj të Profetit, ishin pa dyshim të parët. Me këta aleatë të çmuar kryetari umejjad Ebu Sufjan humbi edhe të bijën, Umm Habibeh, të cilën e kishte martuar me Ubejdullah ibn Xhahshin, vëllaun e vogël të Abdullahut.

Në klanin Adi, tek familja e njërit prej pirjësve të saj, fuqia e lidhjes së të vërtetës për të thyer lidhje më të vogla kishte parafiguruar në brezin e fundit. Nufejli kishte patur dy djem, Hattabin e Amrin, nga dy gra të ndryshme; dhe kur vdiq Nufejli e ëma e Hattabit u martua me thjeshtin e saj Amrin dhe i lindi një djalë, të cilin e quajtën Zejd. Hattabi dhe Zejdi ishin kështu gjysëmvëllezër nga nëna. Zejdi ishte ndër të paktit që, ashtu si Varakah, i shihte praktikën idhujtare të Kurejshëve siç ishin; dhe jo vetëm që refuzonte të merrte pjesë në to vetë, por nuk pranonte as të hante çfarëdolloj gjëje që u ishte flijuar idhujve. Ai deklaronte se adhuronte Zotin e Abrahamit dhe nuk ngurronte t'i qortonte të tijet publikisht. Hattabi, nga ana tjetër, ishte ushtrues i paepur i praktikave të regjura të Kurejshëve dhe skandalizohej nga mosrespekti i Zejdit për zotat dhe perënditë që ata adhuronin. Kështu që e persekutoi deri aty sa ta detyronte të linte lugoren e Mekës e të jetonte në kodrat sipër; madje organizoi një bandë të rinjsh, të

¹⁰⁸ I.S. IV I, 68.

cilët i udhëzoi të mos e linin Zejdin t'i afrohej Haremit. I dëbuari kësisoj e la Hixhazin dhe shkoi aq larg sa Mosuli në Irakun verior dhe së andejmi në juglindje të Sirisë, duke pyetur gjithmonë murgjër e rabinë për fenë e Abrahamit, gjersa më në fund takoi një murg që i tha se ishte e afërt koha kur, mu në vendin e lënë prej tij, do të dilte një Profet që do të predikonte fenë që po kërkonte. Zejdi atëherë bëri mbrapsht, por duke kaluar territorin e Lahmit në kufirin jugor të Sirisë u sulmua dhe vdiq. Profeti e ka lavdëruar edhe atë dhe ka thënë se në ditën e Gjykimit "ai do të ringjallet duke mbajtur në vetvete vlerën e një populli të tërë."¹⁰⁹

Tashmë kishin kaluar shumë vjet nga vdekja e Zejdit: edhe Hattabi kishte vdekur, dhe i biri i tij Umeri e kishte mirë me djalin e Zejdit, Saidin, i cili ishte martuar me motrën e Umerit, Fatimen. Plasa mes dy degëve të familjes ishte mbyllur. Por me ardhjen e Islamit, Saidi që ndër të parët që iu bashkuan, ndërsa Umeri, nëna e të cilit ishte motra e Ebu Xhehlit, u bë ndër kundërshtarët e tij më të egër. Fatimja ndoqi të shoqin, por ata nuk guxonin t'i tregonin vëllait të saj, duke njohur natyrën e tij të dhunshme. Umeri ishte rrethuar nga Islami edhe në një anë tjetër: e shoqja Zejnebia ishte motra e Uthmanit, të birit të Mazunit të klanit Xhumah; dhe ky Uthman ishte asketik nga natyra dhe kishte patur prirje drejt monoteizmit përpara zbritjes së Shpalljes. Ai dhe dy vëllezërit e tij ishin ndër të parët që iu përgjigjën asaj; dhe ata e Zejnebi kishin edhe tre nipa të futur në Islam. Rreth vetë Zejnebit, bashkëshortes së Umerit, nuk regjistrohet gjë në këtë stad, pa dyshim sepse, ngado që t'i ndodheshin simpatitë, ajo kishte arsye të fuqishme për t'i mbajtur të fshehta. Vëllai i saj Uthmani ishte edhe më i pakompromis se Umeri, ndonëse më pak i dhunshëm.

Zejnebi dhe vëllezërit e saj ishin kushërinj më të rinj të kryetarit të klanit të tyre, Umejeh ibn Halefit, njërit prej armiqve më të pazbutshëm të Islamit, ashtu si familja e tij e afërt. Pikërisht vëllai i tij Ubejji çoi një ditë një kockë të kalbur te Profeti dhe i tha: "Prapë pretendoke o Muhammed, se Zoti mund ta sjellë këtë në jetë?" Atëherë me një zgërdhimë e thërmoi kockën në dorë dhe ia fryu grimcat në fytyrë të Dërguarit, i cili tha: "Tamam këtë pohoj: Ai do ta ngrejë atë dhe ty po ashtu, kur të jesh siç është ajo tani; atëherë do të të fusë në zjarr."¹¹⁰ Pikërisht Ubejjit i referohet Shpallja: *Ai harroi të qenurit e tij i krijuar dhe tha: Kush do t'u japë jetë kockave kur të roniten? Thuaj: Ai që u dha qenien për së pari do t'u japë jetë sërish.*¹¹¹

¹⁰⁹ I.I. 145.

¹¹⁰ I.I. 239.

¹¹¹ XXXVI, 78.

XXV. Ora

Ndër pretendimet më të shpeshta të jobesimtarëve ishte që, nëse Zoti vërtet kishte një mesazh për ta, do të kishte dërguar një Engjëll. Kësaj, Kur'ani iu përgjigj: *Sikur engjëjt të ecnin rehat mbi tokë, Ne vërtet do kishim zbritur mbi ta një të dërguar engjëll.*¹¹² Zbritja e herëpashershme nuk e bënte Gabrielin të Dërguar në kuptimin kur'anor të termit. Për këtë, ishte e nevojshme të qëndrohej mbi dhé, mes njerëzve të cilëve u duhej shpalosur mesazhi. Shpallja thoshte gjithashtu: *Ata që nuk i vendosin shpresat në takimin me Ne thonë: 'Përse nuk na zbriten engjëj neve?' apo 'Përse nuk e shohim Zotin tonë?' Vërtet ata krekosen me krenari brenda vetes dhe janë arrogantë me një arrogancë të madhe. Ditën kur t'i shohin engjëjt s'do të ketë sihariqe për zullumqarët dhe ata do thonë: Një pengesë që pengon!*¹¹³ Pra, do thërrasin, por më kot, që pengesa të rivendoset mes Qiellit dhe tokës. Ai do jetë fundi, kur kontakti i drejtpërdrejtë me Qiellin do t'i bëjë kushtet tokësore të hapësirës e kohës të fshihen dhe tokën vetë të shpërbëhet. *Atë ditë njerëzit do jenë si flutura të shpërhapura nate, e malet pluskojnë si xhufka leshi;*¹¹⁴ *Një ditë që do t'i thinjë fëmijët.*¹¹⁵ Fundi paralajmërohet vazhdimisht përgjatë Kur'anit. Ai është Ora, që është fare pranë – *qiejt e toka janë shtatzënë me të.*¹¹⁶ Vakti i saj ende nuk ka ardhur; e kur shkrimet e përshkruajnë si të afërt, duhet mbajtur mend se *vërtet, një ditë në sytë e Zotit tënd është si njëmijë vjet të asaj që njehni ju.*¹¹⁷ Por periudha e mesazhit është prapsepër një parapritje e Orës.

Kjo është në përputhje me natyrën e gjërave, jo të atyre tokësore në vetvete, por në kontekst më të gjerë. Pasi, nëse ka ndërhyrje Hyjnore për vendosjen e një feje të re, ekziston doemos një kalim nëpër pengesën mes Qiellit e tokës, një hapje kjo jo aq e madhe sa të shndërrojë kushtet tokësore, por e mjaftueshme që ta bëjë kohën e misionit të Profetit krejtësisht të jashtëzakonshme, siç kishin qenë kohët e Jezusit, Moisiut, Abrahamit dhe

¹¹² XVII, 95.

¹¹³ XXV, 21-2.

¹¹⁴ CI, 4-5.

¹¹⁵ LXXIII, 17.

¹¹⁶ VII: 187.

¹¹⁷ XXII, 47.

Noes. Kur'ani thotë për Natën e Vlerës, *Lejletu'l-Kadr*, kur Gabrieli i erdhi Muhammedi tek shpella në Malin Hira: *Ajo Natë është më e mirë se njëmijë muaj. Në të zbresin engjëjt, edhe Shpirti*.¹¹⁸ Dhe, diçka nga ajo veçanti vërshoi doemos në krejt periudhën e bisedimit ndërmjet Profetit dhe Kryeengjëllit.

Me parapritë Orën do të thotë me parapritë Gjykimin: dhe Kur'ani e kishte deklaruar veten së fundmi *el-Furkan*,¹¹⁹ Kriteri, Dallimbërja. E njëjta duhet të vlejë për çdo Shkrim të shpallur, sepse një Shpallje përbën prani-në e të Amshueshmes të kalimtarja, dhe ajo prani e atëbotshme lëshon diçka nga një gjykim përfundimtar. Kjo nënkuptonte se, në shumë raste, krejt në mënyrë të pavarur nga ajo që vetë Profeti mund të profetizonte, fatet e përfundme të Parajsës dhe Ferrit bëheshin qartësisht të dukshme. Thellësi-të e fshehura të së mirës dhe së keqes thërriteshin në syprinë. Prania e të Dërguarit prirej gjithashtu të jepte një efekt paralel, sepse fuqia tërheqëse e udhëzimit të tij përmasonte krejt perversitetin e atyre që i rezistonin, duke i tërhequr ndërkaq ata që e pranonin në vetë orbitën e përsosjes së tij.

Vetëkuptohej menjëherë se Shpallja do t'i bënte të mirët që ta tejkalo-nin veten. Por për shumë besimtarë nuk ishte vetëm e hidhur por edhe hutuese, që disa prej atyre të cilët i kishin parë gjithmonë si jo të këqinj të bëheshin padiskutueshmërisht të ligj. Kur'ani u thotë se duhet ta presin këtë, sepse vargjet e tij ua rrisin kundërvënien kundërshtarëve të tij më të këqinj:

Vërtet, Ne u kemi dhënë në këtë Kur'an boll arsye për të marrë mësim, porse prapë ai veçse i rrit në kundërshtim.¹²⁰

Ne u japim shkas të frikohen, por ai veçse i rrit në mizorinë e përbindshme.¹²¹

Askush nuk kishte qenë i vetëdijshëm më parë për natyrën themelore të Ebu Lehebit; dhe, për të marrë një shembull tjetër, Abdur-Rahman ibn Aufi madje kishte qenë shok me kryetarin e Xhumahve, Umejje ibn Halef. Kur'ani ofron një paralele të ekzaltuar tek tregon se Noeja iu ankua Zotit se mesazhi i tij shërbeu veç e veç që ta zgjeronte hendekun mes tij e shumicës së popullit të tij, dhe t'i shmangte ata edhe më tutje.¹²²

¹¹⁸ XCVII, 3-4.

¹¹⁹ Ky është titulli i Sures XXV.

¹²⁰ XVII, 41.

¹²¹ XVII, 60.

¹²² LXXI, 6.

XXVI. Tri pyetje

Në çdo kuvendim të Kurejshëve kishte të paktën njëfarë diskutimi për atë që dukej të ishte problemi i tyre më i madh; dhe tani ata vendosën të çonin njerëz në Jethrib për t'u këshilluar me rabinët çifutë: "Pyetini për Muhammedin" u thanë ata dy të dërguarve të tyre. "Përshkruajani dhe tregojuni çfarë thotë; sepse ata janë populli i shkrimit të parë dhe kanë njohuri për Profetët, të cilën ne s'e kemi." Rabinët kthyen këtë xhevap: "Pyeteni për tri gjëra, në të cilat do t'ju udhëzojmë ne. Nëse ju përgjigjet, atëherë është Profet i dërguar nga Zoti, e nëse jo, është shpikës gënjeshtresh. Pyeteni për disa të rinj që lanë popullin e tyre kohëve të moçme, ç'u bë me ta, sepse e tyrja është një ndodhi habitëse; dhe kërkoni habere për një udhëtar të largët që mbërriti në skajet e tokës në lindje e perëndim; dhe pyeteni për Shpirtin, ç'është ai. Nëse jua dëfton këto gjëra, ndiqeni, sepse është Profet."

Kur të dërguarit u kthyen në Mekë me lajmet e tyre, prijësat kurejshë çuan dikë te Profeti dhe ia shtruan pyetjet. Ai u përgjigj: "Do t'jua them nesër", por nuk tha "në dashtë Zoti"; dhe kur erdhën për përgjigjet, atij iu desh t'i kthente, dhe kështu vazhdoi ditë pas dite gjersa kishin kaluar pesëmbëdhjetë netë dhe ai nuk kishte marrë asnjëfarë Shpalljeje e as Gabrieli nuk i kishte ardhur qëkur ishte pyetur. Mekasit e thumbonin dhe ai hidhërohej me atë që i thonin dhe trishtohej shumë që nuk kishte marrë ndihmën e shpresuar. Atëherë Gabrieli i solli një Shpallje që e qortonte për hidhërimin e tij me çfarë thoshte populli i vet, duke ia treguar përgjigjet e tri pyetjeve. Pritja e gjatë që iu desh të duronte u shpjegua në fjalët: *Dhe mos thuaj për asgjë: vërtet do ta bëj nesër, përveçse duke thënë: në dashtë Zoti!*¹²³

Por, ndonëse e dhimbshme për Profetin dhe ndjekësit e tij, shtyerja e kësaj Shpalljeje ishte në fakt fuqi shtesë. Armiqtë e tij më të këqinj refuzuan të nxirrnin përfundime prej saj, por për shumë kurejshë që ishin dy mendjesh ajo përbënte vërtetim të fuqishëm të pohimit të tij se Shpallja i vinte nga Qielli dhe se ai nuk kishte hise në të e as kontroll mbi të. A ishte e përfytyrueshme që, nëse Muhammedi i kishte shpikur Shpalljet e mëhershme, ai mund ta kishte shtyrë kaq gjatë shpikjen e kësaj të fundit, sidomos kur dihej se ishte në lojë aq shumë?

¹²³ XVIII, 23-4.

Edhe besimtarët morën forcë, si përherë, nga vetë Shpallja. Kur Kurejshët i kërkuan ngjarjen e të rinjve që kishin lënë njerëzit e tyre ditëve të moçme – një ngjarje që askush në Mekë s’e kishte dëgjuar ndonjëherë – ata nuk e dinin se kjo do të lidhej me gjendjen e tanishme, në diskreditim të tyre dhe në kreditim të besimtarëve. Ajo quhet shpesh ngjarja e fjetësve të Efesit, sepse pikërisht aty, në mesin e shekullit të tretë AD, disa të rinj i kishin qëndruar besnikë adhurimit të Zotit Një, kur njerëzit e tyre kishin rënë në idhujtari dhe i persekutonin pse nuk i ndiqnin ata. Për t’i ikur këtij persekutimi ata u strehuan në një shpellë, ku u vunë mrekullisht në gjumë për mëse 300 vjet.

Krahas asaj që dinin çifutët, rrëfimi kur’anor¹²⁴ tregonte hollësira që s’i kishte parë sy njeriu, si për shembull pamja që kishin fjetësit kur bënëin gjumin e tyre të padëshmuar në shpellën e tyre përgjatë shekujve, dhe se si ndejti qeni besnik me putrat e përparme të shtrira mbi prag.

Sa për pyetjen e dytë, udhëtari i madh quhet Dhu'l-Karnejn, *dybrirëshi*. Shpallja e përmend udhëtimin e tij deri në perëndimin e skajshëm dhe lindjen e largët, dhe atëherë, duke u përgjigjur më shumë se ç’i kërkohet, tregon për një udhëtim të tretë misterioz tek një vend midis dy maleve ku njerëzit e lutën të ngrinte një pengesë që do t’i mbronte nga Gogu e Magogu dhe xhinët e tjerë që po ua shkretinin tokën; dhe Zoti i dha fuqi t’i mbante shpirtrat e këqinj brenda një hapësire, nga e cila nuk do të dalin deri në ditën e caktuar hyjnerisht,¹²⁵ kur, sipas Profetit, ata do të bëjnë shkatërrime të tmerrshme mbi faqen e dheut. Dalja e tyre do të ndodhte përpara Orës së fundit, por do të ishte ndër shenjat se fundi është afër.

Në përgjigje të pyetjes së tretë, Shpallja pohonte transhendencën e Shpirtit ndaj mendjes së njeriut, që është e paaftë ta rrokë: *Tash të pyesin për Shpirtin: Thuaju, Shpirti vijon nga urdhri i Zotit tim; e s’ju është dhënë nga dija, veçse pak.*¹²⁶

Çifutët kishin qenë shumë të etur të dëgjonin ç’përgjigje u kishte dhënë Muhammedi pyetjeve; dhe, lidhur me këtë fjali të fundit mbi dijen, ata e pyetën, me t’iu dhënë rasti, nëse i referohej popullit të vet apo atyre. “Të dyve” tha Profeti, me ç’rast ata protestuan se u ishte dhënë dija e të gjitha gjërave, sepse e kishin lexuar Torën, në të cilën kishte *shtjellim të gjithçkaje*, siç pohonte vetë Kur’ani.¹²⁷ Profeti u përgjigj: “E tëra, përveçse pak, është për Dijen e Vetë Zotit; porse prapë në të keni mjaftueshëm për

¹²⁴ XVIII, 9-25.

¹²⁵ XVIII, 93-9.

¹²⁶ XVII, 85.

¹²⁷ VI, 154.

nevojat e juaja, sikur vetëm ta zbatonit.”¹²⁸ Pikërisht atëherë erdhi Shpallja për *Fjalët e Zotit*, që shprehin thjesht një pjesëz të dijes së Tij: *Sikur të gjitha pemët në tokë të ishin penë, dhe deti i shtuar me shtatë dete të tjera të ishte bojë, Fjalët e Zotit nuk do mbaronin s’u shkruari.*¹²⁹

Prijësat kurejshë nuk ishin angazhuar t’ua dëgjonin këshillën rabinëve e as vetë rabinët nuk e njohën Profetin për të tillë, megjithëse iu përgjigj tri pyetjeve tej pritshmërive të tyre. Por përgjigjet shërbyen që të konvertoheshin të tjerë; dhe sa më shumë shtoheshin ndjekësit e tij, aq më shumë e ndjenin kundërshtarët se bashkësia dhe mënyra e tyre e jetesës ishte në rrezik, dhe aq më vendosmërisht e organizonin persekutimin e të gjithë atyre besimtarëve që mund të keqtrajtoheshin pa u ndëshkuar. Çdo klan merrej me muslimanët e vet; ata i burgosnin dhe i mundonin me rrahje, uri dhe etje; i shtrinin mbi dheun e pjekur nga dielli i Mekës kur nxehtësia arrinte kulmin, për t’i detyruar të mohonin fenë e tyre.

Kryetari i Xhumahve, Umejjah kishte një skllav afrikan të quajtur Bilal, i cili ishte një besimtar i paepur. Umejjah e nxirrte në mesditë në vend të hapur dhe e gozhdonte përtokë me një gur të madh mbi gjoks, duke u betuar se do ta linte ashtu gjersa të vdiste, ose të mohonte Muhammedin e të adhuronte Latën dhe Uzzanë. Tek duronte këtë, Bilali thoshte “Një, Një”; ndodhte që i moshuari Varakah kalonte atypari teksa ai vuante këtë torturë dhe përsëriste “Një, Një.” “Vërtet Një, Një është, O Bilal” - pohonte Varakah. Atëherë, duke iu kthyer Umejjes, thoshte: “Betohem për Zotin që, në e vritsh kështu, do t’ia bëj varrin faktore.”

Jo çdo kurejsh jetonte me klanin, dhe Ebu Bekri kishte marrë një shtëpi në mahallën e Beni Xhumave. Kjo nënkuptonte se ata kishin më shumë rast ta shihnin Profetin sesa klanet e tjera, sepse ai i bënte vizitë Ebu Bekrit çdo pasdite; dhe thuhet se Profeti e ka të shkruajtur gjithmonë një pjesë të mesazhit në fytyrë. Fytyra e Ebu Bekrit ishte edhe ajo njëfarë libri; dhe prania e tij në atë lagje të Mekës, e mirëpritur më parë si pasurí nga i tërë klani, tani përbënte burim ankthi për prijësit e tij. Pikërisht prej tij ishte futur Bilali në Islam; dhe, kur pa se si po e torturonin, ai i tha Umejjes: “A s’i druhash Zotit vallë, që e trajton kështu të gjorin?” “Ti e ke prishur atë” - ia ktheu Umejjah, “ndaj shpëtoje nga ç’po sheh.” “Do ta bëj” - tha Ebu Bekri. “Kam një djalosh të zi që është më i fortë dhe më energjik se ai, një i fesë tënde. Ta jap atë për Bilalin.” Umejjah u pajtua dhe Ebu Bekri e mori Bilalin dhe e liroi.

¹²⁸ I.I. 198.

¹²⁹ XXXI, 27.

Ai kishte liruar tashmë gjashtë të tjerë, të parin nga të cilët Amir ibn Fuhejren, një njeri me fuqi të madhe shpirtërore, që kishte qenë ndër të kthyerit më të hershëm. Amiri ishte bari dhe, pasi u lirua, mori përsipër tufat e Ebu Bekrit. Një tjetër nga ata që ai kishte liruar ishte një skllave që i përkiste Umerit. Ajo ishte futur në Islam dhe Umeri e rrihte që ajo të hiqte dorë, kur Ebu Bekri ndodhi të kalonte atypari dhe e pyeti nëse pranonte t'ia shiste. Umeri u pajtua dhe Ebu Bekri e bleu dhe e liroi.

Ndër persekutuesit më shpirtgurë ishte Ebu Xhehli. Nëse besimtari kishte familje të fuqishme për ta mbrojtur, Ebu Xhehli thjesht e fyente dhe i premtonte t'ia rrëronte emrin dhe ta bënte gazin e botës. Nëse ishte tregtar, e kërcënonte se do t'ia ndalonte tregtimin duke i organizuar bojkot të përgjithshëm mallrash, që të rrënohej. Nëse ishte i dobët e i pambrojtur nga klani i vet, e torturonte; dhe ai kishte aleatë të fuqishëm në shumë klane të tjera, të cilët mund t'i bindte të vepronin njëloj me të kthyerit e tyre të dobët e të pambrojtur.

Pikërisht nëpërmjet tij i torturuan pjesëtarët e klanit të tij tre nga aleatët e tyre më të varfër, Jasirin me Sumejjen dhe birin e tyre Ammarin. Ata refuzuan të hiqnin dorë nga Islami, dhe Sumejjah vdiq nga vuajtjet që i shkaktuan. Por disa nga viktimat e Mahzumëve dhe klaneve të tjera nuk mund të duronin atë që ishin detyruar të kalonin, dhe persekutuesit e tyre i çuan në një gjendje ku mund të pajtoheshin për çkado. Atyre u thuhej: "A s'janë Lata dhe Uzzaja perënditë e juaja ashtu si Allahu?" Ata thoshin po; dhe nëse një brumbull u zvarritej pranë dhe pyeteshin "A nuk është ky brumbull zoti i juaj sikurse Allahu?" ata thoshin po, thjesht për të shmangur dhimbjen e padurueshme.

Këto tërheqje ishin në buzë, jo në zemër. Por ata që i kishin bërë nuk mund të ushtronin Islamin përveçse në privatësinë më të madhe, të cilën disa prej tyre nuk e kishin fare. Megjithatë, ishte një shembull për ta në ngjarjen e saposhpallur të djelmoshave që kishin lënë popullin e tyre dhe ishin strehuar tek Zoti, në vend që t'u nënshtroheshin zotave të tjerë. Dhe kur pa që, megjithëse i kishte ikur persekutimit vetë, shumë prej ndjekësve të tyre nuk kishin mundur, Profeti u tha: "Sikur të shkonit në vendin e abisinasve, do të gjenit një mbret, nën të cilin askush nuk pëson zullum. Është një tokë singëriteti në fe. Derisa Zoti të bëjë për ju një mjet lehtësimi nga ç'po vuani tani."¹³⁰ Kështu, disa nga shoqëruesit e tij u nisën për Abisini; dhe ky ishte mërgimi i parë në Islam.

¹³⁰ I.I. 208.

XXVII. Abisinia

Mërgimtarët u pritën mirë në Abisini dhe atyre iu lejua liri e plotë adhurimi. Në tërësi, pa llogaritur fëmijët që morën me vete, ata ishin rreth tetëdhjetë në numër; por nuk shkuan të gjithë njëherësh. Ikja e tyre u planifikua fshehtasi dhe u krye qetësisht në grupe të vogla. Familjet e tyre *do t'i* dhe *mund t'i* kishin ndaluar, sikur të dinin gjë; por lëvizja kishte qenë krejtësisht e papritur dhe ata nuk arritën të kuptonin ç'kishte ngjarë, gjer sa besimtarët kishin arritur të gjithë në vendsynimin e tyre. Megjithatë, prijësat kurejshë ishin të vendosur të mos i linin të qetë, për të vendosur atje, përtej kontrollit të tyre, një bashkësi të rrezikshme që mund të dhjetëfishohej sikur konvertë të tjerë t'u bashkoheshin. Kështu që shpejt e shpejt pleqëruan një plan dhe përgatitën një sasi dhuratash të llojit që abisinasi dihej se e vlerësonin më tepër. Punimet e lëkurës çmoheshin mbi të gjitha, kështu që u mblodh një sasi e madhe lëkurash të shkëlqyera, të mjaftueshme si ryshfet i majmur për çdonjërin nga gjeneralët e Negusit. Kishte edhe dhurata të pasura për vetë Negusin. Atëherë zgjodhën me kujdes dy burra, njëri nga të cilët ishte Amr ibn el-Asi, i klanit Sahn. Kurejshët u thanë atyre saktësisht se ç'do të bënin: duhej t'i drejtoheshin secilit gjeneral veçmas, t'i jepnin dhuratën e t'i thoshin: "Ca djelmosha e vasha të budallëpsura të vendit tonë janë strehuar në këtë mbretëri. E kanë lënë fenë e tyre, jo për tuajën, po për një fe që e kanë shpikur vetë, të panjohur për ne dhe ju. Fisnikët e popullit të tyre na kanë dërguar tek mbreti juaj në emër të tyre, që ai t'i nisë në shtëpi. Kështu që, kur t'i flasim për ta, këshillojeni të na i dorëzojë neve dhe të mos ketë fjalë me ta; se njerëzit e tyre e dinë më mirë si është puna e tyre." Gjeneralët u pajtuan të gjithë, dhe dy kurejshët ia çuan dhuratat Negusit, duke i kërkuar që të ikurit t'u dorëzoheshin atyre dhe shpjeguar arsyen, siç kishin bërë me gjeneralët, e duke shtuar më në fund: "Fisnikët e popullit të tyre, që janë etërit, xhaxhallarët dhe të afërmit e tyre ju lusin t'ua ktheni atyre." Gjeneralët ishin të pranishëm në audiencë dhe e nxitën Negusin njëzëri të puqej me kërkesën e tyre dhe t'ua dorëzonte të ikurit, përderisa të afërmit janë gjykuesit më të mirë të punëve të farefisit të tyre. Por Negusi ishte i pakënaqur dhe tha: "Jo, për Zotin, njerëz që kanë kërkuar mbrojtjen time dhe e kanë bërë vendin tim

banesë të tyre duke më zgjedhur mua mbi të gjithë të tjerët nuk do tradhëtohen! Nuk i dorëzoj, pa i thërritur dhe pa i pyetur rreth asaj që këta thonë për ta. Nëse është siç thonë këta atëherë do t'ua dorëzoj, që të mund t'ua kthejnë të vetëve. Por nëse jo, do të jem mbrojtësi i tyre i mirë për sa kohë të kërkojnë mbrojtjen time.”

Atëherë ai dërgoi dikë t'i thërriste shoqëruesit e Profetit duke mbledhur njëkohësisht peshkopët, të cilët sollën me vete librat e tyre të shenjtë dhe i hapën përreth fronit. Amri dhe i dërguari tjetër kishin shpresuar ta parandalonin këtë takim mes Negusit dhe të ikurve, dhe ishte vërtet në interes të tyre që ta parandalonin, madje edhe më tepër se ç'mendonin. Sepse ata ishin të pavetëdijshëm se, ndërkohë që abisinasit i toleronin për arsye komerciale dhe politike, ata i përçmonin si paganë dhe ishin të ndërgjegjshëm për një hendek midis tyre. Ata vetë ishin të krishterë, shumë prej të cilëve të devotshëm; ata ishin pagëzuar, adhuronin Zotin Një dhe mbartnin në mish kungatën e Eukaristit. Si të tillë, ata ishin të ndjeshëm ndaj dallimit ndërmjet sakrales e profanes dhe fort të ndërgjegjshëm për profanitetin e njerëzve si Amri. Aq më shumë ndijues ishin ata – askush më tepër se vetë Negusi – ndaj përshtypjes së sinqeritetit të shenjtë dhe thellësisë që u bëri atyre grupi i besimtarëve, të cilët ishin futur tani në sallën e fronit, dhe një murmurimë habie doli nga peshkopët dhe të tjerët teksa dalluan se këtu kishin burra e gra shumë më të ngjashëm me ta sesa Kurejshët që kishin hasur më parë. Veç kësaj, shumica prej tyre ishin të rinj dhe në shumë prej tyre përzotshmëria e mënyrës së sjelljes rritej nga një bukuri e madhe natyrore.

Mërgimi nuk kishte qenë i domosdoshëm për çdonjërin prej tyre. Familja e Uthmanit kishte hequr dorë nga të detyruarit për ta tërhequr mbrapsht, por Profeti megjithatë e lejoi të shkonte bashkë me Rukajjen. Prania e tyre ishte burim fuqie për bashkësinë e të ikurve. Një çift tjetër shumë i këndshëm për syrin ishin Xhaferi dhe e shoqja Esmaja. Ata mbroreshin mirë nga Ebu Talibi; por mërgimtarëve u duhej një zëdhënës dhe Xhaferi ishte folës elokuent. Ai ishte gjithashtu mëse ngadhënjyes si person, dhe Profeti i tha në një rast: “Ti je si unë në pamje dhe në karakter.”¹³¹ Pikërisht Xhaferin kishte zgjedhur ai për t'i prirë bashkësisë së mërgimtarëve; dhe cilësitë e tija të tërheqjes e inteligjencës vijoheshin bollshëm nga Musabi i Abdu-Darit, një i ri të cilit Profeti më vonë do t'i besonte një mision me rëndësi të jashtëzakonshme, në sajë të dhuntive të tija natyrore.

¹³¹ I.S. IV/I, 24.

Po kaq i spikatur ishte mahzumasi i njohur si Shammas, e ëma e të cilit ishte motra e Utbes. Emri i tij, që do të thotë “dhjak”, i ishte vënë sepse një herë Meka ishte vizituar nga një dinjitar i krishterë i asaj grade, një njeri aq tejet i pashëm sa të shkaktonte admirim të përgjithshëm, me ç’rast Utbah kishte thënë: “do t’ju tregoj një *shammas* më të bukur se ai”, dhe kishte shkuar e kishte sjellë përpara tyre djalin e të motrës. Zubejri, djali i Safijjes, ishte gjithashtu i pranishëm, si dhe kushërinj të tjerë të Profetit: Tulejbi i biri i Arvasë; dy djemtë e Umejmes, Abdullah ibn Xhahshi dhe Ubejdullahu bashkë me gruan e tij umejjade, Umm Habiben; si dhe dy djemtë e Barra-së, Ebu Selemeh dhe Ebu Sabrah, të dy me gra. Pikërisht nga e bukura Umm Selemeh janë përcjellë shumica e rrëfimeve të mërgimit të parë.

Kur ata u mblodhën, Negusi u foli dhe tha: “Ç’është kjo fe, ku jeni ndarë nga të juajt, edhe pse nuk keni hyrë as në fenë time as në fenë e cilit do populli përreth?” Dhe Xhaferi iu përgjigj: “O mbret, neve ishim një popull i zhytur në injorancë, duke adhuruar idhuj, ngrënë ngordhësira të paflijuara e kryer paturpësi, ku të fortit i zhvasnin të dobëtit. Të tillë ishim ne, gjersa Zoti na nisi një të Dërguar nga mesi ynë, të cilit ia njihnim prejardhjen, vërtetësinë, besnikërinë ndaj amanetit e integritetin. Ai na ftoi për tek Zoti, që të dëshmonim Njëshmërinë e Tij dhe Ta adhuronim duke hequr dorë nga ajo që adhuronim me baballarët, si gurë e idhuj; na urdhëroi të flasim të drejtën, t’i përmbushim premtimet, të respektojmë lidhjet farefisnore e të drejtat e fqinjve dhe të përmbahemi nga krimet e gjakderdhja. Kështu, ne adhurojmë vetëm Zotin, pa i vënë asgjë përkrrah, duke e njehur të ndaluar atë që ka ndaluar Ai dhe të lejuar atë që ka lejuar Ai. Për këto arsye janë kthyer tanët ndaj nesh dhe na kanë persekutuar që të na detyrojnë të braktisim fenë tonë dhe të kthehemi nga adhurimi i Zotit në adhurimin e idhujve. Ja përse kemi ardhur në vendin tuaj, duke ju zgjedhur juve mbi të gjithë të tjerët; dhe kemi qenë të lumtur në mbrojtjen e juaj, dhe shpresojmë, O Mbret, se këtu me ju nuk do na bëhet zullum.”

Përkthyesit mbretërorë përkthyen gjithë çka tha ai. Negusi atëherë pyeti a kishin me vete ndonjë Shpallje që t’ua kishte sjellë Profeti i tyre nga Zoti dhe, kur Xhaferi pohoi, ai tha: “Atëherë këndomani”, me ç’rast Xhaferi recitoi një fragment nga Sureja e Marisë, që ishte shpallur pak përpara nisjes së tyre:

Dhe përmende Merjemen në Libër, kur u tërhoq nga të sajët, në një vend drejt lindjes, dhe u veçua prej tyre; dhe Ne i dërguam Shpirtin Tonë e ai iu shfaq në gjasimin e një burri të përkryer. Ajo tha: ‘Kërkoj strehë ndaj teje tek Pafundësisht i

Miri, në paç ndopak drojë.’ Ai tha: ‘Jam veçse i dërguar nga Zoti yt, që të të dhuroj një bir mëse të dëlirë.’ Ajo tha: ‘Si mund të ketë bir për mua, kur s’më ka prekur burrë e as jam e përlyer?’ Ai tha: ‘Bash kështu do jetë; Zoti yt ka thënë: Është e lehtë për Mua. Që ta bëjmë shenjë për njerëzimin dhe mëshirë prej Nesh; kjo gjë ka marrë fund.’¹³²

Negusi qau e po kështu edhe peshkopët e tij kur e dëgjuan të reciton-te; dhe kur iu përkthye, ata qanë sërish e Negusi tha: “Kjo pa dyshim ka ardhur nga i njëjti burim si ajo që solli Jezusi.” Pastaj iu kthye dy të dërguar-ve të Kurejshëve dhe tha: “Mund të shkoni, se për Zotin, nuk jua dorë-zoj; ata nuk do të priten në besë.”

Por kur ishin larguar nga prania e mbretit, Amri i tha shoqëruesit të vet: “Nesër do t’u them diçka që do t’ua shkulë këtë mbrothësi të gjelbër nga rrënjët. Do t’u them se ata pohojnë që Isai i biri i Merjemes është shërbëtor.” Kështu, të nesërmen në mëngjes shkuan te Negusi e i thanë: “O mbret, ata shqiptojnë një gënjeshtër të stërmadhe për Jezusin të birin e Marisë. Pa thirri dhe pyeti ç’thonë për të.” Kështu që ai u çoi fjalë të vinin tek ai sërish dhe t’i tregonin ç’kishin thënë për Jezusin, me ç’rast ata u shqetësuan, sepse diçka e tillë s’i kishte gjetur kurrë më parë. Ata u këshilluan së bashku se ç’duhet të përgjigjeshin kur t’u shtrohej pyetja, ndonëse e dinin se nuk kishin zgjedhje përpos që të thonin ç’kishte thënë Zoti. Kështu që, kur hynë në prani të mbretit dhe u pyetën: “Çfarë thoni ju për Jezusin, birin e Marisë?” Xhaferi u përgjigj: “Ne themi për të atë që na ka sjellë Profeti ynë, se ai është shërbëtor i Zotit dhe i Dërguar i Tij dhe Shpirt i Tij e Fjalë e Tija që Ai e hodhi në Marinë, virgjëreshën e bekuar.” Negusi mori një copë dru e tha: “Jezusi biri i Marisë nuk e kaloi çfarë the ti as sa gjatësia e këtij shkopi.” Dhe kur gjeneralët rreth tij turfolluan, ai shtoi “Megjithë turfollimën tuaj.” Pastaj iu kthye Xhaferit dhe shoqëruesve të tij: “Shkoni rrugës tuaj, se jeni të sigurt në tokën time. As për male ari nuk do lëndoja kënd prej jush”; dhe, me një lëvizje të dorës nga të dërguarit e Kurejshëve, u tha shërbëtorëve të tij: “Kthejuani këtyre njerëzve dhuratat, se nuk më duhen.” Kështu që Amri dhe shoqëruesi i tij u kthyen të turpëruar në Mekë.

Ndërkaq, lajmet e asaj që kishte thënë Negusi për Jezusin ishin përhapur ndër njerëz dhe, të trazuar, i dolën kundra, duke i kërkuar shpjegim dhe akuzuar se e kishte lënë fenë e tyre. Kështu që pas kësaj ai e thirri Xhaferin dhe shoqëruesit e tij, dhe u bëri gati anije e u tha të hipnin dhe të

¹³² XIX, 16-21.

përgatiteshin për lundrim nëse nevojitej. Pastaj mori një pergamenë ku shkroi: “A dëshmon se nuk ka zot përveçse Zoti dhe se Muhammedi është shërbëtor i Tij dhe i Dërguar i Tij dhe se Jezusi i biri i Marisë është shërbëtor i Tij dhe i Dërguar i Tij dhe Shpirt i Tij dhe Fjalë e Tija që Ai hodhi në Marinë.” Pastaj e vendosi nën xhybe dhe shkoi te populli i vet që ishin mbledhur ta takonin. Dhe u tha: “Abisinas, a nuk jam më i denji për të qenë mbreti juaj?” Ata pohuan se ishte. “Atëherë ç’mendim keni për jetën time mes jush?” “Ka qenë më e mira e jetëve” - thanë ata. “Atëherë ç’ju mundon?” - pyeti ai. “E ke lënë fenë tënde” - i thanë “dhe ke pohuar se Jezusi është një shërbëtor” u përgjigjën ata. “E çfarë thoni ju për Jezusin, atëherë?” - pyeti ai. “Themi se ai është djali i Zotit” - u përgjigjën ata. Atëherë ai vuri dorën në gjoks, duke shenjuar aty ku fshihej pergamena dhe dëshmoi besimin e tij “në këtë”, që ata e morën t’u referohej fjalëve të tyre.¹³³ Kështu që mbetën të kënaqur e u larguan, sepse ishin të lumtur nën sundimin e tij dhe donin veçse të siguroheshin; e Negusi i çoi fjalë Xhaferit dhe shoqëruesve të tij se mund të zbarkonin e t’u ktheheshin banesave të tyre, ku vazhduan të jetonin si më parë, në rehati dhe siguri.

¹³³ I.I. 224.

XXVIII. Umeri

Kur dy të dërguarit u kthyen në Mekë me lajmin se ishin refuzuar dhe se muslimanët ishin stabilizuar në përkrahjen e Negusit, Kurejshët u indinjuan e u lemeritën. Ata nisën menjëherë të intensifikonin shtypjen dhe persekutimin e besimtarëve, kryesisht nën drejtimin e Ebu Xhehlit, nipi i të cilit Umeri ishte ndër më të dhunshmit e më të papërbajtshmit në zbatimin e udhëzimeve të tij. Asokohe Umeri ishte njëzet e gjashtë vjeç, një i ri kokëfortë, që nuk zbrapset kollaj dhe kishte vendosmëri të madhe. Por ndryshe nga daja, ai ishte i devotshëm, çka në të vërtetë përbënte motivin e tij kryesor për t'iu kundërvënë fesë së re. Hattabi e kishte rritur që ta nderonte Qaben e të respektonte gjithçka të lidhur pashkëputshmërisht me të si zotat dhe perëndeshat. Për të, e gjithë kjo ishte ndërthurur në një unitet të shenjtë që nuk duhej diskutuar e aq më pak ngacmuar. Edhe Kurejshët kishin qenë një; por Meka tani ishte qytet me dy fe e dy bashkësi. Për më tepër, ai e pa qartë se telashi kishte vetëm një shkaktar. Hiqe njeriun që ishte sepse dhe gjithçka do të ishte si më parë. Nuk kishte derman tjetër, por ky ishte derman i sigurt. Ai vazhdoi ta bluante këtë mendim dhe më në fund erdhi dita – pak pas kthimit të delegatëve të pasuksesshëm nga Abisinia – kur një valë e beftë zemërate e nxiti të vepronte, dhe duke marrë shpatën doli nga shtëpia. Me të dalë në rrugë, u përball me Naim Abdullahun, një nga të afërmit e tij. Naimi ishte futur në Islam, por e kishte mbajtur të fshehur nga frika e Umerit dhe të tjerëve në klan. Shprehja e zymtë që pa në fytyrën e Umerit e shtyu ta pyeste se ku po shkonte. “Po shkoj te Muhammedi, ai femohues, që i ka ndarë Kurejshët dyshë” - tha Umeri, “dhe do ta vras.” Naimi u përpoq ta ndalonte duke vënë në dukje se do të vritej patjetër. Po kur pa se Umeri ishte i shurdhër ndaj një argumenti të tillë, mendoi një rrugë tjetër me të cilën mund të paktën ta pengonte, për të fituar kohë që të jepte alarmin. Kjo nënkuptonte nxjerrjen e një sekreti të muslimanëve të cilët, sikurse ai, e fshihnin Islamin e tyre; por ai e dinte se do ta falnin dhe madje lëvdonin, për rrethanat. “O Umer” - tha ai, “përse nuk shkon njëherë te njerëzit e shtëpisë tënde dhe t'i rregullosh?” “Çfarë njerëzish të shtëpisë sime?” - tha Umeri. “Kunati yt Saidi dhe jot motër Fatimja” - tha Naimi. “Ata janë të

dy ndjekës të Muhammedit në fenë e tij. Të raftë në rrashtë nëse i lë rehat." Pa thënë asnjë fjalë, Umeri u kthye e shkoi drejt e te shtëpia e së motrës. Tani, ishte një konfederat i varfër i klanit Zuhrah me emrin Habbab, i cili vinte shpesh t'i recitonte Kur'an Saidit dhe Fatimes; dhe ai ishte me ta atëherë, me ca faqe të Sures *Ta Ha*, që sapo ishin shpallur dhe të cilat po i lexonin së bashku. Kur dëgjuan zërin e Umerit duke thërritur zemërueshëm emrin e së motrës tek afrohej, Habbabi u fsheh në një qoshe të shtëpisë dhe Fatimja e mori dorëshkrimin dhe e vendosi nën xhybe. Por Umeri e kishte dëgjuar tingullin e leximit të tyre dhe kur hyri brenda u tha: "Ç'ishte ajo dërdëllitje që ndiva?" Ata u përpoqën ta bindnin se nuk kishte dëgjuar gjë. "Sigurisht që po" - tha ai, "dhe më thanë se jeni bërë ndjekës të Muhammedit të dy." Pastaj iu vërsul kunatit Saidit dhe u kacafyt me të, e kur Fatimja shkoi ta mbronte të shoqin, Umeri i dha një të goditur që i çau lëkurën. "Bash kështu është" - i thanë, "neve jemi muslimanë dhe besojmë në Zotin dhe në të Dërguarin e Tij. Ndaj bëj ç'të duash!" Plaga e Fatimes po nxirrte gjak dhe kur pa gjakun, Umerit i erdhi keq për çfarë kishte bërë. Një ndryshim e kaploi dhe ai i tha të motrës: "Jepma atë shkrim që ju dëgjova ta lexonit, që të shoh se ç'është ajo që ka sjellë Muhammedi." Ashtu sikurse ata, edhe Umeri dinte lexim; por kur kërkoi shkresën, ajo i tha: "Druajmë të të zëmë besë për të." "Mos ke frikë" - i tha ai e, duke zbrëthyer brezoren dhe ulur shpatën, u betua për zotat e tij se do t'ua kthente me ta lexuar. Ajo e pa se ai ishte zbutur dhe u mbush me dëshirë që ai të hynte në Islam. "O vëllai im" - tha ajo, "ti je i përlyer në idhujtarinë tënde dhe vetëm të dëlirët mund ta prekin." Atëherë, Umeri shkoi dhe u la e ajo ia dha faqen ku ishte shkruar hapja e Sures Ta-Ha. Ai filloi ta lexonte dhe kur kishte lexuar një fragment, tha: "Sa të bukura e fisnike këto vargje!" Kur e dëgjoi këtë, Habbabi doli nga vendi ku ishte fshehur e tha: "Umer, shpresoj që Zoti të ka zgjedhur me lutjen e Pejgamberit të Tij, të cilin e dëgjova dje të lutej: 'O Zot, forcoje Islamin me Ebu'l-Hakamin të birin e Hishamit ose Umerin të birin e Hattabit!" "O Habbab" - tha Umeri, "ku mund të jetë Muhammedi tani, që të shkoj tek ai e të hyj në Islam?" Habbabi i tregoi se ai ishte te shtëpia e Arkamit pranë Portës Safa, me shumë prej shoqëruesve të tij; dhe Umeri mbërtheu prapë shpatën në rrip dhe shkoi në Safa, trokiti në derë e tha kush ishte. Ata ishin paralajmëruar nga Naimi, kështu që ardhja e tij nuk ishte e papritur, por u habitën nga toni i nënshtruar i zërit të tij. Njëri nga shoqëruesit shkoi te dera dhe pa përmes një plase e u kthye më njëfarë stepjeje: "O i Dërguari i Zotit" - tha ai,

“është me të vërtetë Umeri, me shpatë pas brezi.” “Të hyjë” - tha Hamzai. “N’pastë ardhë me nijet të mirë, do t’i japim hajr shumë; e n’pastë nijet të keq, do ta vrasim me shpatën e vet.” Profeti u pajtua ta linin brenda dhe, duke bërë përpara që ta takonte, e kapi për rripi dhe e tërhoqi në mes të dhomës, duke thënë: “Ç’të solli këtu, O Ibn Hattab? S’të shoh duke reshtur gjersa Zoti të të dërgojë ndonjë bela.” “O i Dërguari i Zotit” - tha Umeri, “Të kam ardhur që të mund të deklaroj besimin tim në Zot, në të Dërguarin e Tij dhe në atë që ai ka sjellë nga Zoti.” “*Allahu Ekber*” - tha Profeti, në mënyrë të atillë që çdonjëri në shtëpi e kuptoi se Umeri kishte hyrë në Islam; dhe ata të gjithë u gëzuan.¹³⁴

As nuk diskutohej që Umeri ta mbante Islamin të fshehur. Ai dëshironte t’i tregonte gjithkujt, sidomos atyre që ishin më armiqësorët ndaj Profetit. Vite më vonë, ai thoshte: “Kur hyra në Islam atë mbrëmje, thashë me vete: kush nga mekasit është më i dhunshmi në hasmërinë ndaj të Dërguarit të Zotit, që të shkoj e t’i them se jam bërë musliman? Përgjigjja ime ishte Ebu Xhehli. Kështu që, mëngjesin e të nesërmes shkova dhe i trokita në derë. Ebu Xhehli doli e tha: ‘Mirëseardhja më e mirë për djalin e motrës sime! Ç’e mirë të sjell?’ I thashë: ‘Erdha të të them se besoj në Zotin dhe në të Dërguarin e Tij Muhammedin; dhe dëshmoj për të vërtetën e asaj që ai ka sjellë.’ ‘Zoti të mallkoftë!’ - më tha, ‘dhe mallkimi i Tij qoftë mbi haberet që solle!’ Pastaj ma përplasi derën në fytyrë.”¹³⁵

¹³⁴ I.I. 227.

¹³⁵ I.I. 230.

XXIX. *Ndalimi dhe heqja e tij*

Për Umerin ishte e padurueshme që Kurejshët t'i adhuronin zotat e tyre haptasi në Qa'be, ndërsa besimtarët ta adhuronin Zotin fshehurazi. Kështu që falej përballë Qa'bes dhe i inkurajonte muslimanët e tjerë të faleshin me të. Nganjëherë ai dhe Hamzai shkonin me një grup të madh besimtarësh te vendi i shenjtë dhe në raste të tilla prijësat kurejshë rrinin mënjanë. Do të kishte qenë humbje dinjiteti për ta që të rrinin aty e ta lejonin këtë, mirëpo edhe po të rezistonin, e dinin se Umeri nuk do ndalej. Megjithatë, ata ishin të vendosur të mos e lejonin këtë të ri të kujtonte se i kishte mundur dhe, nën trysninë e Ebu Xhehlit, vendosën se zgjidhja më e mirë do të ishte të shpallej ndalim mbi krejt Hashimitë të cilët, me përjashtim të Ebu Lehebit, ishin të vendosur t'i mbronin të afërmit qoftë nëse e besonin se Muhammedi ishte Profeti apo jo. U hartua një dokument, sipas të cilit askush nuk do të martohej me një grua hashimite ose t'i jepte të bijën një burri hashimi; dhe askush nuk duhej t'u shiste asgjë apo të blinte diçka prej tyre. Kjo do vazhdonte gjersa vetë Hashimitë ta nxirrnin jashtë ligji Muhammedin, ose deri kur ai të hiqte dorë nga pretendimi si profet. Jo më pak se dyzet prijës kurejshë e vulosën këtë marrëveshje, ndonëse jo të gjithë ishin njëlloj pro saj, ku disa madje duheshin pajtuar. Klani i Mutalibit refuzonte t'i braktiste kushërirët hashimi, por u përfshi në ndalim. Dokumenti u vendos solemnisht brenda Qa'bes.

Për hir të sigurisë së ndërsjelltë Beni Hashimët u mblodhën rreth Ebu Talibit në lagjen e lugët të Mekës ku jetonte ai dhe shumica e klanit. Me ardhjen e Profetit dhe Hatixhes në familjen e gjerë të tyre, Ebu Lehebi dhe e shoqja u larguan dhe shkuan të jetonin në një shtëpi tjetër që ishte pronë e tija, për të treguar solidaritetin me Kurejshët në tërësi.

Ndalimi nuk zbatohet rreptësisht gjithmonë e as nuk ishte e mundur të mbylleshin të gjitha shtigjet, në sajë të faktit se një grua mbetej anëtare e familjes edhe pasi martohej në një klan tjetër. Ebu Xhehli e mbante situatën në mbikëqyrje të paprerë, por nuk e impononte dot vullnetin e tij gjithmonë. Një ditë ai takoi nipin e Hatixhes Hakimin me një skllav që mbante një thes me miell, dhe ata dukeshin se ishin drejtuar nga lagja e Beni Hashimëve. Ai i akuzoi se po i çonin ushqim armikut dhe i kërcënoi se do

ta padiste Hakimin përpara Kurejshëve. Tek po debatoni, Ebu'l-Bahtariu, një tjetër burrë i klanit Esed, erdhi dhe pyeti si ishte puna, e kur ia shpjeguan, ai i tha Ebu Xhehlit: “Është mielli i hallës së tij dhe ajo ka dërguar dikë ta marrë. Lëre të shkojë në punë të vet.” As Hakimi as Ebu'l-Bahtariu nuk ishin muslimanë, por kalimi i këtij thesi me miell nga njëri anëtar i klanit Esed tek tjetri nuk ishte punë e askujt jashta klanit. Ndërhyrja e mahzumasit ishte fyese dhe e patolerueshme; dhe kur Ebu Xhehli ngulmoi, Ebu'l-Bahtari mori një nofull deveje dhe ia lëshoi mbi kokë me aq forcë sa që ai u bë gjysëm i shushatur dhe ra përtokë, me ç’rast ata e shkelën rëndë me këmbë, për kënaqësinë e Hamzait që ndodhi të kalonte aty pari atë çast.

Hakimi ishte brenda hakut të vet, por të tjerët thjesht e shpërfillnin ndalimin nga dhembshuria për viktimat e tij. Hisham ibn Amri i klanit Amir nuk kishte gjak hashimi, por familja e tij kishte marrëdhënie të ngushta me atë klan; dhe nën mbulimin e natës sillte shpesh një deve të ngarkuar me ushqim tek hyrja e mahallës së Ebu Talibit. Atëherë ia hiqte kapistrën dhe e godiste në ijë që ajo të kalonte pranë shtëpive të tyre; dhe një natë tjetër e ngarkonte me rroba e dhurata të tjera. Krahas një ndihme të tillë nga jobesimtarët, vetë muslimanët e klaneve të tjera, veçanërisht Ebu Bekri dhe Umeri, sajuan mënyra të tjera për thyerjen e ndalimit. Kur kishin kaluar dy vjet, Ebu Bekri nuk mund të njehej më si njeri i pasur. Por megjithë një ndihmë të tillë, në mesin e klaneve të viktimizuara kishte vazhdimisht mungesë ushqimi, e cila shkonte nganjëherë deri në uri.

Gjatë muajve të shenjtë, kur mund ta linin veçimin dhe të dilnin lirshëm pa frikën se do të ngacmoheshin, Profeti shkonte dëndurazi në Harem dhe prijësat kurejshë e shfrytëzonin praninë e tij për ta fyer e përqeshur. Nganjëherë, kur ai recitonte Shpallje që i paralajmëronin Kurejshët për çfarë u kishte ndodhur popujve të mëparshëm, Nadri i klanit Abdu-Dar ngrihej në këmbë dhe thoshte: “Për Zotin, Muhammedi nuk është më i mirë se unë si folës. Fjalët e tija janë veçse përralla të lashta. Ato i janë shkruar atij siç më janë shkruar mua të miat.” Atëherë tregonte ndodhi të Rustemit, Isfandijarit dhe mbretërve të Persisë. Lidhur më këtë u shpall një prej vargjeve të shumta që i referohen zemrës si aftësia me të cilën njeriu vështron realitetet mbinatyrore. Ndonëse i mbyllur tek njeriu i rënë, syri i zemrës është i aftë të marrë një vezullim drite dhe ky është besimi. Por një mënyrë e ligë të jetuari bën që një mbulesë si ndryshku të akumulohet mbi zemër, kështu ajo nuk e ndijon origjinën Hyjnore të Mesazhit të Zotit: *Kur i recitohen Shpalljet Tona, ai thotë: ‘Përralla të njerëzve të lashtë.’ Jo,*

por ajo që kanë fituar është si ndryshk mbi zemrat e tyre.¹³⁶ Sa për gjendjen e kundërt, mundësinë e epërme të tejevshtrimit, Profeti pohoi për veten e tij mëse një herë, se syri i tij i zemrës ishte i hapur edhe në gjumë: “Syri im flë, por zemra rri zgjuar.”¹³⁷

Një tjetër Shpallje, ndër të rrallat që përmendin me emër ndonjë bashkëkohës të Profetit, kishte ardhur tani duke pohuar se Ebu Lehebi dhe e shoqja ishin destinuar për Ferr.¹³⁸ Umm Xhemili e dëgjoji këtë dhe shkoi në Xhami me një shtypës gurësh në dorë duke kërkuar Profetin, i cili ishte ulur me Ebu Bekrin. Ajo erdhi tek Ebu Bekri dhe i tha: “Ku e ke shokun?” Ai e dinte se ajo e kishte fjalën për Profetin që ishte mu përpara saj, dhe ishte tepër i mahnitur të fliste. “Kam dëgjuar” - tha ajo, “se më ka satirizuar, dhe për Zotin, po e gjeta do t’ia dërrmoj gojën me këtë shtypëse.” Pastaj tha: “Sa për mua, jam poete vërtet,” dhe nxori një rimë për Profetin:

“Të poshtëruarin s’e dëgjojmë
të gjithë urdhrat ia përçmojmë
dhe fenë e tij aspak s’e dojmë.”

Kur ajo kishte ikur, Ebu Bekri e pyeti Profetin nëse ajo e kishte parë. “Nuk më pa” - i tha ai. “Zoti ia hoqi shikimin nga unë.” Sa për “i poshtëruar” – në arabisht *mudhammem*, i fajësuar, tamam i kundërti i *muhammed*, i lavdëruari, i lëvduari – disa nga Kurejshët kishin zënë ta quanin kështu si sharje. Ai u thoshte shoqëruesve të tij: “A nuk është e mahnitshme se si m’i mënjanon Zoti lëndimet e Kurejshëve? Ata shajnë Mudhammemin e unë jam Muhammedi.”¹³⁹

Ndalimi mbi Hashimitë e Muttalibët kishte zgjatur dy vjet a më shumë dhe nuk jepte shenja se kishte cilindo prej efekteve të dëshiruara. Për më tepër, ai pati efektin e padëshiruar dhe të paparashikuar të tërheqjes së vëmendjes së mëtejshme ndaj Profetit dhe të bërit që feja e re të përflitej më shumë se kurrë në Arabi. Por pavarësisht nga këto konsiderata, shumë kurejshë filluan të ndërronin mendje për ndalimin, sidomos ata që kishin të afërm mes viktimave të tij. Kishte ardhur koha për një ndërrim në mendim dhe i pari që veproi ishte i njëjti Hisham që

¹³⁶ LXXXIII, 13-14.

¹³⁷ I.I. 375; B. XIX, 16; etj.

¹³⁸ XCI.

¹³⁹ I.I. 234.

kishte dërguar aq shpesh devenë e tij më ushqime e rroba për hashimitë. Por ai e dinte se nuk mund të arrinte gjë i vetëm, kështu që shkoi te mahzumasi Zuhejr, njëri nga djemtë e hallës së Profetit, Atikës, dhe i tha: “A je i kënaqur të hash ushqime, të veshësh rroba e të martohesh duke ditur se ç’bëhet me të afërmit e nënës tënde? As nuk blejnë dot as nuk shesin, as nuk mund të martohen e as të japin për martesë; dhe betohem në Zot që, sikur të ishin vëllezërit e nënës së Ebu'l-Hakamit” – pra Ebu Xhehli – “dhe ta thërrisje të bënte atë që të ka thërritur ai ta bësh, nuk do ta bënte kurrë.” “Ngatërrohesh, Hisham” - tha Zuhejri. “Ç’të bëj? Jam vetëm një. Të kisha edhe dikë tjetër, s’do pushoja pa e anuluar.” “E kam gjetur unë” - tha Hishami. “Kush është?” “Unë.” “Gjena një të tretë” - tha Zuhejri. Kështu, Hishami shkoi te Mu’tim ibn Adiu, njëri nga kryesorët e klanit Neufel - i cili ishte nip i vetë Neufelit, vëllait të Hashimit dhe Abdu-Mutalibit. “A dëshiron” - tha ai, “që dy nga bijtë e Abdu-Menafit të shuhen ndërsa ti të bësh sehir në miratim të Kurejshëve? Për Zotin, nëse i lejon ta bëjnë këtë do t’i shohësh shpejt duke ta punuar njëlloj dhe ty.” Mu’timi kërkoi një të katërt, kështu që Hishami shkoi te Ebu'l-Bahtariu i Esedit, i cili e kishte goditur Ebu Xhehlin për thesin me miell të Hatixhes, dhe kur ai kërkoi një të pestë, Hishami shkoi te një esedas tjetër, Zamah ibn el-Esvedi, i cili u pajtua të ishte i pesti pa kërkuar një të gjashtë. Atë natë ata ndërmorën të kufizoheshin në rrethinat e Haxhunit, mbi Mekë, ku u pajtuan për planin e tyre të veprimtimit dhe u zotuan të mos e linin pasdore çështjen e dokumentit, gjersa ta anulonin. “Unë jam më i prekuri” - tha Zuhejri, “ndaj do të flas i pari.”

Të nesërmen herët, ata iu bashkuan grumbullit të njerëzve në Xhami dhe Zuhejri, i mbështjellë në një rrobë të gjatë, u soll rreth Qa’bes shtatë herë. Pastaj u kthye me fytyrë nga grumbulli dhe tha: “O popull i Mekës, a të hajmë ushqim dhe të veshim rroba, ndërkohë që bijtë e Hashimit shuhen, në pamundësi për të blerë dhe shitur? Për Zotin, nuk do rri ndenjor gjersa ky ndalim i lig të griset.” “Ti rren!” - i tha kushëriri i tij Ebu Xhehli. “Nuk do griset.” “Ti je rrencaku më i madh” - tha Zamai. “Ne nuk ishim pro që ai të shkruhej, kur u shkrua.” “Zamai ka të drejtë” - tha Ebu'l-Bahtariu. “Ne nuk jemi pro asaj që shkruhet në të, e as nuk e miratojmë.” “Që të dy keni të drejtë” - tha Mu’timi, “dhe kush thotë jo është gënjeshtar. E thirim Zotin të dëshmojë pafajësinë tonë rreth kësaj dhe asaj që shkruhet në të.” Hishami foli gati njëlloj dhe kur Ebu Xhehli filloi t’i akuzonte se e kishin komplotuar gjatë natës, Mu’timi ia preu duke shkuar në Qa’be për

të marrë dokumentin. Ai doli ngadhënjyeshëm me një copë të vogël lëme-se në dorë: krimbat kishin ngrënë krejt ndalimin, përveç fjalëve hapëse “Në Emrin Tënd, O Zot”.

Shumicës së Kurejshëve pothuajse u ishte fituar zemra ndërkaq, dhe ky ogur i padiskutueshëm ishte një argument përfundimtar dhe krejtësisht vendimtar. Ebu Xhehli dhe një a dy bashkëmendues të tij e dinin se ishte e kotë të rezistohej. Ndalimi u tërhoq zyrtarisht dhe një grup kurejshësh shkuan t’i jepnin sihariqet Beni Hashimit dhe Beni Muttalibit.

Pati goxha lehtësim në Mekë pas heqjes së ndalimit dhe hëpërhë hasmëritë ndaj muslimanëve u zbutën. Raportime të ekzagjeruara të kësaj mbërritën shpejt në Abisini, me ç’rast disa prej të mërguarve nisën menjëherë përgatitjet për t’u kthyer në Mekë ndërsa të tjerë, mes tyre Xhaferi, vendosën të rrinin për ca kohë aty ku ishin.

Ndërkohë prijësat e Kurejshëve i përqendruan përpjekjet në të bindurit e Profetit për t’u pajtuar me një kompromis. Kjo ishte qasja më e afërt që i kishin bërë deri atëherë. Velidi dhe kryetarët e tjerë propozuan që të gjithë ata të ushtronin të dyja fetë. Profeti u kursye nga telashi i formulimit të refuzimit të tij nga një përgjigje e menjëhershme, që erdhi direkt nga Qielli në një sure gjashtëvargëshe:

Thuaj: O jobesimtarë, unë nuk do të adhuroj atë që adhuroni ju, e as ju nuk do të adhuroni atë që adhuroj unë, e as kam adhuruar unë atë që adhuroni ju, e as keni adhuruar ju atë që adhuroj unë. Ju fenë tuaj, unë timen.¹⁴⁰

Për rrjedhojë, e mira e përkohshme do ishte mpakur tashmë goxha, gjersa mërgimtarët në kthim të kishin mbërritur buzë vendit të shenjtë.

Me përjashtim të Xhaferit dhe Ubejdullah bin Xhahshit, të gjithë kushërinjtë e Profetit u kthyen. Me ta u kthyen edhe Uthmani e Rukajjah. Një tjetër shemsit që erdhi me Uthmanin ishte Ebu Hudhejfeh. Ai mund të mbështetej tek i ati Utbah për mbrojtje. Por Ebu Selemeh dhe Umm Selemeh s’mund të shpresonin tjetër veç persekutimit nga klani i tyre, kështu që përpara se të hynin në Mekë, Ebu Selemeh i çoi fjalë dajës së tij hashimi Ebu Talibit, duke i kërkuar mbrojtjen e tij, të cilën ai u pajtua t’ia jepte, për indinjatën e mahzumëve. “Ti ke mbrojtur prej nesh nipin tënd Muhammed” - i thanë, “përse po mbron të afërmin tonë?” “Ai është djali i motrës sime” - tha Ebu Talibi. “Po të mos e mbroja djalin e motrës, nuk do të mbroja dot as djalin e vëllait.” Ata nuk kishin zgjedhje porse t’ia lejonin të drejtat e kryetarit. Për më tepër, kësaj radhe Ebu Lehebi mbrojti të vëllain,

¹⁴⁰ CIX.

dhe Mahzumët e dinin se ai ishte një prej aleatëve të tyre më të fuqishëm kundër Profetit, kështu që nuk dëshironin ta fyenin. Sa për atë, ndofta ishte pishmanosur që kishte treguar aq qartë, gjatë ndalimit, urrejtje të pae-pur për nipin e vet. Jo se kjo urrejtje ishte mpakur në cilindo kuptim; por ai dëshironte të kishte marrëdhënie më të mira me familjen për arsye se pas vdekjes së vëllait të tij të madh ai mund të shpresonte normalisht t'i zinte vendin si kryetar i klanit; dhe ndofta tani ai pa tek Ebu Talibi shenja se nuk kishte shumë gjatë për të jetuar.

XXX. *Parajsa dhe përjetësia*

Një tjetër mërgimtar i kthyer, që kërkonte ndihmë ndaj të vetëve, ishte kunati i Umerit, Uthman ibn Mazuni, i klanit Xhumah, sepse ai e dinte mirë që kushërirët e tij Umejeh dhe Ubejj do ta persekutonin. Kësaj radhe ishin Mahzumët që ruajtën një njeri të një klani tjetër: Vetë Velidi e mori Uthmanin nën mbrojtje; por, kur pa bashkëfetarët e tij të persekutoheshin ndërsa ai mbetej i sigurt, shkoi te Velidi dhe hoqi dorë nga mbrojtja e tij. "O biri i vëllait tim" - i tha plaku, "a të ka lënduar kush nga të mitë?" "Jo" - tha Uthmani, "por do të doja mbrojtjen e Zotit dhe nuk dëshiroj mbrojtjen e askujt veç Tij". Kështu, ai shkoi me Velidin në Xhami dhe e liroi atë publikisht nga mbrojtja e tij.

Disa ditë më vonë, ndodhi që poeti Labid po recitonte para Kurejshëve, dhe Uthmani ishte i pranishëm në tubimin e madh që ishte mbledhur për ta dëgjuar. Në një nivel diç më të lartë se ai i dhuntisjes së përgjithshme të arabëve për poezi, ishin poetët e shumtë të dalluar, si: Ebu Talibi, Hubejreh dhe Ebu Sufjani, i biri i Harithit. Por përmbi ta ishin të paktit që numëroheshin si të mëdhenj; dhe Labidi pranohej si një prej tyre. Ai ishte ndofta poeti më i madh i gjallë arab dhe Kurejshët ndiheshin të privilegjuar që e kishin mes tyre. Njëra nga strofat që ai recitoi tani fillonte:

"Pa dyshim, gjithçka veç Zotit është një hiç."

"Të vërtetën the" - foli Uthmani. Labidi vazhdoi:

"Dhe të gjitha kënaqësitë do të zhduken."

"Gënjen," thirri Uthmani. "Kënaqësia e Xhennetit nuk do zhduket kurrë." Labidi nuk ishte mësuar ta ndërprisnin; ndërsa Kurejshët jo vetëm që shtangën e u zemëruan por edhe u turpëruan në skaj, sepse poeti ishte mysafir i tyre. "O kurejshë" - tha ai, "ata që janë ulur me ju si miq s'e kanë patur zakon të keqtrajtohen. Qëkur kështu?" Njëri nga të pranishmit u ngrit dhe nisi të paraqiste shfajësimet e fisit. "Ky njeri s'është veçse një gdhë" - tha ai, "nga një bandë gdhëshë që e kanë lënë fenë tonë. Mos të ta ngacmojë shpirtin fjala e tij!" Uthmani ia kthey me aq furi, saqë folësi erdhi e i ra mbi sy dhe vetulla iu bë e jeshile; ndërsa Velidi, që ishte ulur pranë, vërejti se syri i tij nuk do të ishte lënduar kurrë sikur të kishte mbetur nën mbrojtjen e tij. "Kurrsesi" - tha Uthmani, "syri im i mirë është krejt

i vobektë në krahasim me ç'e ka gjetur të vëllain në rrugën e Zotit. Unë jam në mbrojtjen e Atij që është më i fuqishëm dhe më përcaktues sesa ju." "Eja, o biri i vëllait tim" - tha Velidi, "përtërije paktin tënd me mua." Por Uthmani nuk pranoi.

Profeti nuk ishte i pranishëm atje. Por ai dëgjoji për poezinë e Labidit dhe çfarë kishte pasuar. I vetmi koment i regjistruar i tij ishte: "Fjala më e vërtetë që ai poet ka thënë ndonjëherë është: Pa dyshim, veç Zotit gjithçka është një hiç."¹⁴¹ Ai nuk e fajësoi Labidin për fjalët që kishin vijuar fill më pas. Poetit mund t'i njihej kuptimi se "të gjitha kënaqësitë tokësore do të shuhen"; dhe nga ana tjetër, të Gjitha Parajsat dhe Kënaqësitë e Përjetësishme mund të mendohen si të përfshira te Zoti ose te *Fytyra e Zotit*. Në këtë periudhë kishte ardhur Shpallja: *Gjithçka zhduket përveç Fytyrës së Tij*¹⁴² dhe në një Shpallje të mëhershme ndodhen fjalët: *E Amshueshme është Fytyra e Zotit tënd në Madhëstini dhe Begatinë e Saj*.¹⁴³ Ku të jetë kjo Begati e Përjetësishme, atje duhet të jenë marrësit e saj, si dhe kënaqësitë e saj.

Kurse tani erdhi një Shpallje edhe më e hapët, që përmbante fragmentin e mëposhtëm. Vargu i parë i referohet Gjykimit: *Ditën kur ai vjen, asnjë shpirt nuk do të flasë përveçse me lejen e Tij; disa mjeranë, të tjerë të hareshëm. Sa për mjeranët, në Zjarr do jenë, psherëtima dhe vajtimi është hisa e tyre, aty do rrinë përsa të zgjasin qiell e tokë, përveçse si do Zoti. Vërtet, Zoti yt bën gjithmonë çfarë do. E sa për të hareshmit, në Kopësht do jenë, banues aty sa të zgjasin qiell e tokë, përveçse si do Zoti – një dhuratë që nuk do të tërhiqet*.¹⁴⁴

Fjalët përmbyllëse tregojnë se nuk është Vullneti Hyjnor që dhurata e Parajsës për njeriun pas Gjykimit t'i merret atij, siç ndodhi me Parajsën e parë. Pyetjeve të tjera që lidhen me këtë fragment iu përgjigj vetë Profeti, i cili u fliste vazhdimisht ndjekësve të tij për Ringjalljen, Gjykimin, Parajsën dhe Ferrin. Në një rast, ai tha: "Zoti, që sjell kë do Ai në Mëshirën e Tij, do të fusë në Xhennet njerëzit e Xhennetit e në Xhehenem njerëzit e Xhehenemit. Atëherë do t'u thotë [Melekëve]: 'Kërkoni atë, në zemrën e të cilit mund të gjeni besim me peshën e një grimce të farës së melit, dhe nxirreni nga Ferri' ... Atëherë ata do të nxjerrin një mizëri njerëzish e do të thonë: 'Zoti ynë, nuk kemi lënë aty asnjë prej atyre që na urdhërove', dhe Ai do të thotë: 'Kthehuni dhe nxirreni atë, në zemrën e të cilit do të gjeni mirësi me peshën e një atomi.' Atëherë ata do të nxjerrin një mizëri njerëzish dhe

¹⁴¹ B. LXIII, 26.

¹⁴² XXVIII, 88.

¹⁴³ LV, 27.

¹⁴⁴ XI, 105-8.

do të thonë: 'O Zot, nuk kemi lënë mirësi atje.' Atëherë Melekët do të ndërmjetësojnë, pastaj Pejgamberët e besimtarët. Atëherë Zoti do të thotë: 'Melekët ndërmjetësuan e pejgamberët ndërmjetësuan. Mbetet vetëm ndërmjetësimi i Më të Mëshirshmit të mëshiruesve.' Dhe Ai do t'i nxjerrë nga zjarri ata që nuk kanë bërë asnjë të mirë dhe do t'i hedhë në një lumë në hyrje të Xhennetit, që quhet Lumi i Jetës."¹⁴⁵

Dhe për ata në Parajsë, Profeti ka thënë: "Zoti do t'u thotë njerëzve të Xhennetit: 'A jeni të plotkënaqur?' dhe ata do të thonë: 'Si të mos jemi të plotkënaqur, O Zot, përderisa Ti na ke dhënë atë që s'ia ke dhënë asnjë krijese tjetër?' Atëherë Ai do të thotë: 'A t'ju jap edhe më mirë se aq?', dhe ata do të thonë: 'Ç'është më mirë se kjo, O Zot?' dhe Ai do të thotë: 'Do të lëshoj mbi ju *Ridvan*-in Tim'."¹⁴⁶ Lumtunimi i përfundëm i *Ridvan*-it, i përkthyer nganjëherë si "Kënaqësi e Mirë", interpretohet si pranimi përfundimtar dhe absolut i një shpirti nga Zoti dhe marrja e tij tek Vetja e Vet dhe Përjetshmja Kënaqësi e Mirë e Tij me të. Parajsa sipërore nuk duhet marrë sikur përjashton atë që njihet si Parajsë në kuptimin e zakonshëm, ngase Kur'ani premtion që për çdo shpirt të bekuar do të ketë dy Parajsa,¹⁴⁷ dhe duke four për gjendjen e tij në Ahiret, Profeti foli po ashtu për të si bekim i dyfishtë, "takimi me Zotin tim, dhe Xhenneti".¹⁴⁸

¹⁴⁵ M. I, 79; B. XCVII, 24.

¹⁴⁶ M. I.I, 2.

¹⁴⁷ LV, 46.

¹⁴⁸ I.I. 1000.

XXXI. Viti i Pikëllimit

Në vitin 619 AD, jo shumë pas anulimit të ndalimit, Profeti pësoi një humbje të madhe me vdekjen e bashkëshortes së tij Hatixhes. Ajo ishte rreth gjashtëdhjetë e pesë vjeçe ndërsa ai pranë të pesëdhjetave. Ata kishin jetuar së bashku në harmoni të thellësishme për njëzet e pesë vjet, dhe ajo kishte qenë jo vetëm gruaja por edhe mikja e tij intime, këshilluesja e urtë dhe nëna e tërë familjes së tij, përfshirë Aliun dhe Zejdin. Katër vajzat e tij u kapluan nga pikëllimi, por ai arriti t'i ngushëllonte duke i thënë se Gabrieli i kishte ardhur një herë dhe i kishte thënë t'i jepte asaj përsëritjet e Paqes nga Zoti i saj dhe t'i thoshte se Ai i kishte përgatitur një banesë në Parajsë.

Një humbje tjetër pasoi me shpejtësi vdekjen e Hatixhes, një humbje më pak e madhe dhe më pak depërtuese në vetvete, por njëkohësisht më pak e ngushëlluese dhe më serioze në rrjedhojat e jashtme. Ebu Talibi u sëmur dhe shpejt u bë e qartë se po vdiste. Në shtratin e vdekjes, ai u vizitua nga një grup prijësash të Kurejshëve – Utbah, Shejbeh dhe Ebu Sufjani nga klani Abdu-Shems, Umejjehe i klanit Xhumah, Ebu Xhehli i Mahzumëve e të tjerë – dhe ata i thanë: “Ebu Talib, ti e di vlerësimin që kemi për ty; dhe tani të ka rënë kjo që po sheh, ndaj druhemi për ty. Ti e din se ç’është mes nesh dhe djalit të vëllait tënd. Prandaj thirre dhe merr për të një dhuratë prej nesh e merr për ne një dhuratë prej tij, që të na lërë rehat e ta lëmë rehat. Të na lërë ne dhe fenë tonë të qetë.” Kështu që Ebu Talibi i çoi fjalë e, kur erdhi, i tha: “Djali i vëllait tim, këta fisnikë të popullit tënd janë mbledhur për shkakun tënd, që të japin e marrin.” “Ashtu le të bëhet!” - tha Profeti. “Jepmëni një fjalë - një fjalë me të cilën do t'i sundoni arabët dhe persët do të jenë të nënshtruarit e juaj.” “Po, pasha yt atë” - tha Ebu Xhehli, “për këtë do të të japim një fjalë e dhjetë të tjera.” “Të thoni *nuk ka zot përveçse Zoti*, e të mohoni atë që adhuronit përveç Tij.” Ata përplasën duart dhe thanë: “Doke t'i bësh zotat një zot, O Muhammed? I çuditshëm ky pazari yt, vërtet!” Pastaj i thanë njëri tjetrit: “Ky njeri nuk do t’ju japë asgjë nga ç’i kërkoni, ndaj shkoni në punën tuaj dhe mbani fenë e etërve tuaj, gjersa Zoti të gjykojë mes jush dhe atij.”

Kur ikën, Ebu Talibi i tha Profetit: “Djali i vëllait tim, me sa pashë, ti s’u kërkove gjë të shtrembër.” Këto fjalë e mbushën Profetin me dëshirë që ai të hynte në Islam. “Xhaxha” - i tha, “shqiptoji fjalët, që të ndërmjetësoj

me to për ty në ditën e Ringjalljes.” “Djali i vëllait tim” - tha ai, “po të mos druhesha se Kurejshët do të mendonin se i kam thënë nga frika e vdekjes, do t’i thoja. Por shqiptimi i tyre nga unë do të ishte për të ta bërë qejfin.” Atëherë, kur vdekja iu afrua Ebu Talibit, Abbasi e pa të lëvizte buzët dhe e vuri veshin afër tij e dëgjoi, pastaj tha: “Vëllai im i shqiptoi fjalët që i kërkove.” Por Profeti tha: “Nuk e dëgjova.”

Tanimë po bëhej e vështirë në Mekë për thujtë të gjithë ata që nuk kishin mbrojtje zyrtare. Përpara se t’i bashkohej Profetit, Ebu Bekri kishte qenë njeri me ndikim të konsiderueshëm, por ndryshe nga Umeri e Hamzai, ai nuk ishte në vetvete njeri i rrezikshëm e kësaj nuk ndillte frikë, përveçse tek ata që kishin mësuar ta çmonin për arsye shpirtërore; dhe kur Islami i tij vendosi një pengesë mes tij dhe prijësve të Kurejshëve, ndikimi i tij tek ta ra në thujtë një hiç, ashtu sikurse u rrit brenda bashkësisë së fesë së re. Veç kësaj, për Ebu Bekrin gjendja rëndohej nga të qenit e tij i njohur si përgjegjës për shumë konvertime; dhe mund të ketë qenë pjesërisht për hakmarrje ndaj Islamit të Esved ibn Neufelit që një ditë vetë Neufeli, gjysëm-vëllai i Hatixhes, organizoi një sulm mbi Ebu Bekrin dhe Talhën, që u lanë të shtrirë në rrugën publike të udhëtarëve, të lidhur duarsh e këmbësh së bashku në litar. Asnjë nga burrat e Tejmit nuk ndërhyjnë ndaj atyre të Esedit, çka sugjeron se ata i kishin mohuar dy të afërmit kryesues muslimanë.

Mund të ketë patur edhe incidente të tjera. Ebu Bekri ishte në raporte gjithnjë e më të këqija me ish pronarin e Bilalit, Umejjen - kryetarin e Xhumahve, mes të cilëve jetonte; dhe erdhi koha kur ai ndjeu se nuk kishte alternativë tjetër veçse të mërgonte. Pasi mori leje nga Profeti, ai u nis t’u bashkohej atyre që kishin mbetur në Abisini. Por para së të arrinte Detin e Kuq, u takua me Ibn ed-Dugunen, asokohe kryetar i një grupi të vogël fisesh konfederative jo larg Mekës, aleatë të Kurejshëve. Kryetari beduin e kishte njohur Ebu Bekrin mirë në ditët e tij të kamjes dhe ndikimit, kurse tani ai kishte pamjen e një jeremiti udhëtues. I mahnitur nga ndryshimi, e pyeti më gjerë. “Të mijtë më kanë keqtrajtuar” - tha Ebu Bekri, “e më kanë dëbuar, dhe gjithë çka dua është të udhëtoj mbi faqen e dheut, duke adhuruar Zotin.” “Përse e kanë bërë këtë?” tha Ibn ed-Duguneh. “Ti je si stoli për klanin, ndihmë në fatkeqësi, bërës i së drejtës, përmëshës i përhershëm i nevojave të të tjerëve. Kthehu, se je nën mbrojtjen time!” Kështu, ai e ktheu në Mekë dhe u foli njerëzve: “O burra kurejshë, i kam dhënë mbrojtjen time djalit të Ebu Kuhafes, ndaj të mos e trajtojë

kush përveçse mirë.” Kurejshët e konfirmuan mbrojtjen dhe premtuan se Ebu Bekri duhej të ishte i sigurt, por me cytje të Beni Xhumah i thanë mbrojtësit të tij: “Thuaji ta adhurojë Zotin e vet brenda dhe të lutet e të recitojë ç’ të dojë aty, por të mos na nxjerrë telashe duke e bërë të dukshme e të dëgjueshme, sepse pamja e tij është goditëse dhe ka një mënyrë ai, që na bën të druhemi se mos josh bijtë dhe gratë tona.” Ibn ed-Dugunneh ia tha këtë Ebu Bekrit dhe për ca kohë ai u fal vetëm në shtëpi, ku bënte edhe recitim të Kur’anit; dhe për disa kohë tensioni mes tij dhe prijësve të Beni Xhumahve u zbut. Ebu Talibin e pasoi Ebu Lehebi si prijës i Hashimive, por mbrojtja që ai i jepte të nipit ishte thjesht nominale dhe Profeti keqtrajtohej si kurrë më parë. Një rast, një kalimtar u mbështet te porta e tij dhe hodhi një copë mbeturine të kalbur në poçen e tij të gatimit; dhe njëherë, kur po falej në oborrin e shtëpisë, një burrë i hodhi përsipër mitrën e një deleje të fëlliqyr me gjak dhe jashtëqitje. Përpara se ta hidhte, Profeti e mori objektin me fundin e një shkopi dhe, duke qëndruar tek porta, tha: “O bijtë e Abdu-Menafit, ç’mbrojtje është kjo?” Ai e kishte parë se shkelësi ishte shemsiti Ukbah,¹⁴⁹ njerku i Uthmanit, burrit të Rukajjes. Në një rast tjetër, kur Profeti po kthehej nga Qa’bja, një burrë mori një grusht baltë e ia hodhi në fytyrë dhe mbi krye. Kur u kthye në shtëpi njëra nga bijat e tij [Fatimja] ia shpëlau, duke qarë gjithë kohës: “Mos qaj, bijë e vogël” - i tha ai, “Zoti do ta mbrojë babain tënd.”

Pikërisht atëherë ai vendosi të kërkonte ndihmë nga Thekifët, populli i Taifit – një vendim që pasqyrore në mënyrë elokumente rëndesën e dukshme të gjendjes së tij në Mekë. Sepse, veç faktit se e vërteta mund të zaptojë gjithçka, ç’mund të shpresohet tjetër nga Thekifët, mbikëqyrësit e tempullit të perëndeshës Latë, faltoren e të cilës u pëlqente ta mendonin si të krahasueshme me Shtëpinë e Zotit? Megjithatë, duhet të kishte përjashtime në Taif siç kishte në Mekë, dhe Profeti nuk ishte pa shpresë tek kalëroi nga shkretëtira drejt vreshtave, kopshteve dhe fushave ftuese me grurë, që ishin rrethinat e qytetit me mur. Me të arritur, ai shkoi drejt e te shtëpia e tre vëllezërve që ishin prijësat e Thekifëve asokohe, të bijtë e Amri ibn Umejjes, të cilin Velidi e shihte si të ndërsjelltin e tij në Taif, të dytin e “dy burrave të mëdhenj të dy qyteteve.” Po kur Profeti u kërkoi të pranonin Islamin e ta ndihmonin ndaj kundërshtarëve të tij, njëri prej tyre tha menjëherë: “Nëse ty të ka nisur Zoti, do të shkul mbulojën e Qa’bes!”, një tjetër tha: “A nuk

¹⁴⁹ Ai ishte burri i dytë i nënës së Uthmanit, Arvasë, kushërirës së Profetit, të quajtur sipas hallës së tyre Arvasë, nënës së Tulejbit.

mundi Zoti të gjente kënd tjetër të niste, po ty?” Ndërsa i treti tha: “Mos të të flas më! Se në qofsh i Dërguar nga Zoti siç thua, atëherë je personalitet tepër i madh që unë të të drejtohem; dhe nëse gënjen, nuk është e drejtë që të të flas.” Kështu që Profeti u ngrit që t’i linte, mbase me qëllimin për ta provuar gjetiu në Taif; por kur u largua prej tyre, ata i nxitën skllëvërit dhe shërbëtorët e tyre që ta fyenin dhe t’i bërtisnin, gjersa një turmë u mblodh bashkë kundër tij dhe ai u detyrua të gjente strehë në një vreshtë private. Kur hyri aty, turma filloi të shpërndahej dhe, duke e lidhur devenë pas një palme, shkoi tek streha e një hardhie dhe u ul nën hijen e saj.

Kur e ndjeu veten në siguri dhe paqe, u lut: “O Zot, Ty Të ankohe me për dobësinë, pafuqinë dhe përluljen time para njerëzve. O Më i Mëshirshmi i mëshiruesve, Ti je Zot i të dobtëve. Dhe Ti je Zoti im. Në duart e kujt do më besosh? Tek ndonjë i huaj i largët që do më keqtrajtojë? Apo ndonjë hasëm që e ke fuqizuar mbi mua? Nuk merakosem, ndaj mos u zemëro me mua. Por ndihma jote nderëbërëse – ajo qoftë për mua rruga e hapur dhe synimi i gjërë! Kërkoj strehë tek Nuri i Fytyrës Tënde, me të cilin ndriçohet çdo errësirë dhe gjërat e kësaj bote dhe tjetrës rregullohen me hak, që ndryshe të mos e zbresësh zemëratën Tënde mbi mua, apo që zemërimi Yt të më mësyjë. Prapseprap, Ty Të takon të qortosh gjersa të jesh i krejt-kënaqur. Nuk ka as fuqi e as forcë përveçse me Ty.”¹⁵⁰

Vendi ku Profeti kishte gjetur paqe nuk ishte aq i zbrazur sa ç’ishte dukur. Çdo kurejsh shpresonte për pasuri të mjaftueshme për të blerë një bahçe dhe një shtëpi në kodrën e gjelbër të Taifit, tek e cila mund të ikte kur nxehtësia e Mekës arrinte kulmin, dhe ky vresht nuk zotërohej nga një thekifas por ishte pjesë e një prone që i përkiste njërit nga prijësit shemsitë Utbah dhe Shejbah, të cilët po qëndronin bash tani në një qoshe të bahçes së tyre ngjitur vreshtit. Ata e kishin parë çfarë kishte ngjarë e nuk ishin krejt të paindjuar me mënyrën sesi kishte guxuar vulgu i Thekifëve të trajtonte një burrë kurejsh, i cili - për më tepër – ishte, sikurse ata, nga bijtë e Abdu-Menafit. Sa për dallimet që ishin shfaqur mes tyre, a nuk ishin ato tani thujse përpara një mbarimi? Ata e kishin parë Muhammedin për herë të fundit pranë shtratit të vdekjes së Ebu Talibit; dhe tani ai ishte pa mbrojtës dhe siç dukej qartë në hall të madh. Duke ndjerë se mund të ishin bujarë, ata thirrën një skllav të ri kristian të tyrin që quhej Addas dhe i thanë: “Merr një vilë nga ky rrush dhe vendose në këtë pjatë. Atëherë jepja atij burrit dhe kërkoji të hajë prej saj.” Addasi veproi siç e urdhëruan

¹⁵⁰ I.I. 280.

dhe kur Profeti vuri dorën mbi kokrrat e rrushit, ai tha: *Bismi'l-Lah*. Addasi e vështroi mprehtazi në fytyrë; pastaj tha: “Ato s’janë fjalë që thuhën këndeje pari.” “Nga ç’vend je?” - i tha Profeti. “Dhe ç’fe ke?” “Jam i krishterë” - tha ai, “nga populli i Najnvehit.” “Nga qyteti i të drejtësishmit Jonah, birit të Mattait” - tha Profeti. “Si ditke për Jonahun, të birin e Mattait?” - tha Addasi. “Ai është vëllai im” - qe përgjigjja. “Ai ishte Profet dhe unë jam Profet.” Atëherë Addasi u përkul mbi të dhe i puthi kokën, duart e këmbët.

Kur e panë këtë, dy vëllezërit i thirrën njëri tjetrit, thuajse njëzëri: “Kaq e pat skllavi yt! U çorodit tashmë!” Dhe kur Addasi u kthye tek ata, duke e lënë Profetin të hante në paqe, ata i thanë: “Eja në vete, Addas! Ç’të bëri t’ia puthësh kokën, duart dhe këmbët atij burri?” Ai u përgjigj: “Imzot, nuk ka mbi tokë asgjë më të mirë se ky njeri. Ai më tregoi për gjëra që vetëm një Profet mund t’i dinte.” “Eja në vete, Addas!” - thanë ata. “Mos të të joshë nga feja jote, sepse feja jote është më e mirë se e tija.”

Profeti e la Taifin dhe u nis rrugës për në Mekë, kur pa se nuk kishte hajr në këtë pikë nga fisi Thekif. Vonë atë natë ai arriti luginën Nahlah, ndalesën në gjysëmdistancën mes dy qyteteve që e kishin refuzuar. Në çastin e ndërjegjes së tij më të mprehtë mbi këtë refuzim, profetësia e tij ishte njohur nga një njeri prej Najnvehut të largët; dhe tani, tek po falej në Nahlah, një grup xhinnësh kaluan pranë – shtatë xhinnë nga Nasibinët – dhe ndaluan të magjepsur nga fjalët që ai po recitonte nga Kur’ani. Profeti e dinte se nuk ishte nisur vetëm te bota e njerëzve. Shpallja kishte pohuar së fundmi: *S’të dërguam ndryshe, veçse si mëshirë për botërat;*¹⁵¹ dhe një prej sureve të mëhershme¹⁵² u drejtohet xhinnëve dhe njerëzve, duke i paralajmëruar që të dy për Ferrin si ndëshkim për ligësinë dhe duke ua premtuar Parajsën të dyve si shpërblim për devotshmërinë. Tani erdhi Shpallja: *Thuaj: më është shpallur se një grup xhinnësh mbajtën vesh dhe thanë: Vërtet, kemi dëgjuar një recitim mahnitës që udhëzon në të drejtë dhe ne besojmë në të.*¹⁵³ Një Shpallje tjetër¹⁵⁴ tregonte se si xhinnët ishin kthyer te bashkësia e tyre dhe i kishin shtyrë t’i përgjigjeshin *thirrësit* të Zotit, siç e quanin Profetin.

Profeti nuk dëshironte t’u rikthehej kushteve që vetëm dy ditë më parë e kishin detyruar të linte shtëpinë. Por sikur të kishte një mbrojtës, ai do të vazhdonte ta përmbushte misionin e vet. Hashimitë e kishin lënë në baltë, kështu që ai i ktheu mendimet nga klani i së ëmës. Gjendja atje ishte

¹⁵¹ XXI, 107.

¹⁵² LV.

¹⁵³ LXII, 1-2.

¹⁵⁴ XLVI, 30-31.

jonormale, sepse njeriu ku e ku më i spikatur dhe ndikues i klanit Zuhrah ishte Ahnas ibn Sheriku, i cili nuk ishte tamam pjesëtar i tij, madje as i Kurejshëve. Ai ishte në të vërtetë i Thekifëve, por kishte qenë bashkëfederues i kahershëm i Zuhrejve, të cilët kishin filluar ta konsideronin si kryetarin e tyre. Profeti tashmë kishte vendosur të kërkonte ndihmë, kur u mbërrit nga një kalorës, i cili gjithashtu qe drejtuar për në Mekë, por duke udhëtuar më shpejt se ai, kështu që i kërkoi t'i bënte nderën e shkuarjes tek Ahnasi me të mbërritur e t'i thoshte: "Muhammedi ka thënë: 'A do ma japësh mbrojtjen tënde, që të mund ta kumtoj mesazhin e Zotit tim?'" Kalorësi u tregua i gatshëm duke marrë madje përsipër të kthehej me përgjigjen, e cila doli të ishte negative, sepse Ahnasi thjesht vërejti se një bashkëfederues nuk kishte pushtet të fliste në emër të klanit me të cilin ishte federuar dhe të jepte mbrojtje që do të ishte detyruese për ta. Profeti, i cili tashmë nuk ishte larg Mekës, i dërgoi të njëjtën kërkesë Suhejlit. Përgjigjja e tij ishte po aq zhgënjyese, ndonëse arsyeja që ai parashtrroi për refuzimin nuk lidhej fare me kundërshtimin e tij ndaj Islamit. Ishte sërish çështje parimesh të klanit. Në Lugoren e Mekës klani i tij dallonte nga të tjerët sepse e kishte prejardhjen nga vëllai i Amirit, Ka'bi. Suhejli thjesht u përgjigj se bijtë e Amirit nuk u japin mbrojtje bijve të Ka'bit. Profeti tani i bishtnoi rrugës që të çonte në qytet dhe u strehua në shpellën e Malit Hira, ku kishte marrë Shpalljen e parë. Prej aty, i dërgoi lutjen e tij një kryetari që ishte më i afërt me të, Mu'timit, kryetarit të Neufelit, njërit prej të pestëve që kishin organizuar anulimin e ndalimit, dhe Mu'timi u pajtua menjëherë. "Le të hyjë në qytet" - dërgoi xhevap ai; dhe të nesërmen në mëngjes, plotësisht i armatosur, bashkë me djemtë dhe nipat, e shoqëroi Profetin deri në Qa'be. Ebu Xhehli i pyeti nëse ishin bërë ndjekës të Muhammedit. "Po i japim mbrojtje" - u përgjigjën ata; dhe mahzumasi mundi të thoshte veç: "Kujt të mbrosh ti do t'i japim mbrojtje dhe ne."

XXXII. “Nuri i Fytyrës Tënde”

Fatimja, e veja e Ebu Talibit, kishte hyrë në Islam, ose përpara ose pas vdekjes së të shoqit, e po kështu edhe bija e tyre Umm Hania, motra e Aliut dhe Xhaferit; por burri i Umm Hanisë Hubejreh ishte krejtësisht mospërfillës ndaj mesazhit të Njëshmërisë së Zotit. Megjithatë, ai e mikpriste Profetin kur u vinte në shtëpi dhe, nëse gjatë njëres prej këtyre vizitave hynte koha e lutjes, muslimanët e shtëpisë faleshin së bashku. Njëherë, kur kishin falur të gjithë namazin e darkës pas Profetit, Umm Hania e ftoi atë të kalonte natën me ta. Ai e pranoi ftesën; por pas një gjumi të shkurtër u ngrit e shkoi në Xhami, sepse i pëlqente ta vizitonte Qa'ben orëve të natës. Atje, dëshira për të fjetur i erdhi përsëri dhe ai u shtri në Hixhr.

“Kur po flija në Hixhr” - tregoi ai, “më erdhi Xhibraili dhe më shpoi me këmbën e tij me ç’rast u ula ndenjtur, porse nuk pashë asgjë dhe u shtriva përsëri. Ai erdhi prapë; dhe për së treti, atëherë më mori për krahu dhe unë u ngrita në këmbë bri tij e ai më priu kah porta e Xhamisë. Aty ishte një kafshë e bardhë, midis mushkës dhe gomarit, me krahët anash e duke luajtur këmbët; dhe çdo hap i tij shkonte gjer ku mbërrinte syri.”¹⁵⁵

Profeti tregon se atëherë hipi mbi Burakun, kështu quhej kafsha; dhe me Kryengjëllin përbri, që tregonte rrugën dhe maste hapin me kalin qiellor, ata shpejtuan për në veri matanë Jethribit e Hajberit, gjersa mbërritën Jerusalemin. Atëherë u takuan nga një grup Profetësh – Abrahami, Moisiu, Jezusi e të tjerët – dhe kur u lut në vendin e Tempullit, ata u mblodhën në namaz pas tij. Atëherë atij iu sollën dy enë e iu ofruan, njëra me verë e tjetra me qumësht. Ai mori enën e qumështit dhe piu prej saj, por la enën e verës, dhe Gabrieli tha: “Je udhëzuar në rrugën e qëmotshme, në të cilën e ke udhëzuar edhe popullin tënd, O Muhammed, dhe vera ju është ndaluar.”

Atëherë, siç u kish ndodhur të tjerëve para tij – Enokut dhe Elias e Jezusit dhe Marisë – Muhammedi u mor lart nga kjo jetë e në Qiell. Nga guri në qendër të vendit të Tempullit ai hipi sërish mbi Burak, i cili i rrahu krahët në fluturimin lart dhe u bë për kalëruesin e tij siç kishte qenë koçija e zjarrit për Elian. I prirë nga Kryengjëlli, i cili tani e tregoi veten si qenie qiellore, ata u ngjitën përtej lëmit të kohës e hapësirës tokësore dhe formave trupore,

¹⁵⁵ I.I. 264.

dhe teksa kalonin përmes shtatë Qiejve ai i takoi sërish Profetët me të cilët ishte lutur në Jerusalem. Por atje i ishin dukur siç kishin qenë në jetën e tyre mbi tokë, ndërsa tani po i shihte në realitetin e tyre qiellor, tamam siç po e shihnin dhe ata e ai u mahnit me shndërrimin e tyre. Për Jozefin tha se fytyra e tij kishte shkëlqimin e hënës së plotë¹⁵⁶ dhe se ai ishte dhuntisur me jo më pak se gjysmën e tërë bukurisë ekzistuese.¹⁵⁷ Por prapë, kjo nuk ia pakësoi Muhammedit mahnitjen me vëllezërit e tij të tjerë dhe ai përmendi në veçanti bukurinë e madhe të Aronit.¹⁵⁸ Për Kopshtet që vizitoi në Qiejt e ndryshëm, ai tha më pas: “Një pjesë e Xhennetit sa një bërryl është më mirë se gjithçka mbi të cilën ngrihet e perëndon dielli; dhe nëse një hyri nga banorët e Parajsës do t’iu shfaqej njerëzve të tokës, ajo do ta mbushte hapësirën mes Qiellit dhe dynjasë me nur dhe aromë.”¹⁵⁹ Gjithçka që po shihte tani, ai e shihte me syrin e Shpirtit; dhe ai ka thënë për natyrën e tij shpirtërore, duke iu referuar fillimeve të çdo natyre tokësore: “Unë isha Profet kur Ademi që akoma mes ujit e baltës.”¹⁶⁰

Kulmi i ngjitjes së tij ishte the *Shelgu i Skajit më të Fundëm*. Kështu quhet në Kur’an, dhe, në njërin nga komentaret më të vjetër, të mbështetur në thëniet e Profetit, thuhet: “Sidretu’l-Munteha i ka rrënjët në Arsh, dhe shenjon fundin e dijes së çdo ditësi, qoftë ai Kryemelek a Pejgamber-Resul. Gjithçka përtej saj është mister i fshehur, i panjohur për këdo, veç Zotit.”¹⁶¹ Në këtë majë të gjithësisë Gabrieli iu shfaq në tërë shkëlqimin e tij kryeen-gjellor, tamam siç ishte krijuar për së pari.¹⁶² Atëherë, me fjalët e Shpalljes: *Kur ajo që mbështjell mbështolli Shelgun, syri nuk u lëkund e as nuk shkeli. Vërtet ai pa, nga të gjitha shenjat e Zotit të tij, më të madhen.*¹⁶³ Sipas komentarit, Drita Hyjnore zbriti mbi Shelgun dhe e mbështolli atë e gjithçka tjetër, dhe syri i Profetit e vështroi pa u lëkundur e pa iu kthyer mënjanë.¹⁶⁴ Kjo ishte përgjigja – ose njëra nga përgjigjet – ndaj lutjes së përmbajtur në fjalët e tija: “Kërkoj strehë në Nurin e Fytyrës Tënde.”

Tek Shelgu, Profeti mori urdhrin e pesëdhjetë lutjeve në ditë për popullin e vet; dhe pikërisht atëherë¹⁶⁵ ai mori Shpalljen që përmban kredon e

¹⁵⁶ I.I. 270.

¹⁵⁷ A.H. III, 286.

¹⁵⁸ I.I. 270.

¹⁵⁹ B.L. VI, 6.

¹⁶⁰ Tir. XLVI, I; A.H. IV, 66.

¹⁶¹ Tab., *Tefsir*, LIII.

¹⁶² M.I, 280; B. LIX, 7.

¹⁶³ LIII, 16-18.

¹⁶⁴ Tab., *Tefsir*, LIII.

¹⁶⁵ M. I, 280.

Islamit: *I Dërguari beson, dhe besimtarët besojnë, në atë që i është shpallur nga Zoti i tij. Çdonjëri beson në Zot dhe në Engjëjt e Tij, librat e Tij dhe të dërguarit e Tij: Ne nuk bëjmë dallim mes cilitdo prej të dërguarve të Tij. Dhe ata thonë: dëgjojmë dhe bindemi; jepna, Zoti ynë, faljen Tënde; tek Ti është kthimi i përfundëm.*¹⁶⁶

Ata zbritën përmes shtatë Qiejve tamam siç ishin ngjitur. Profeti ka thënë: “Gjatë kthimit, kur kalove Musain – dhe ç’mik i mirë që ishte ndaj jush! – ai më pyeti: ‘Sa namaze të janë ngarkuar?’ I thashë pesëdhjetë vakte çdo ditë dhe ai tha: ‘Namazi me xhemat është gjë e rëndë dhe populli yt është i dobët. Kthehu tek Zoti yt dhe kërkoji t’jua lehtësojë barrën ty dhe popullit tënd.’ Kështu që u ktheva e i kërkoja Zotit tim ta lehtësonte, dhe Ai hoqi dhjetë. Atëherë kalova prapë Musain dhe ai përsëriti ç’kishte thënë më parë, kështu që u ktheva prapë dhe m’u hoqën dhjetë vakte të tjera. Por çdo herë që kthehesha tek Musai ai më niste mbrapsht gjersa më në fund më ishin hequr të gjitha vaktet përveçse pesë për çdo ditë dhe natë. Atëherë u ktheva tek Musai, por ai foli njëlloj si më parë; dhe unë i thashë: ‘Jam kthyer te Zoti im dhe i kam kërkuar gjersa kam turp. Nuk shkoj më.’ Dhe kështu, atij që i fal të pesë me besim të mirë e bindje në begatinë e Zotit do t’i jepet shpërbleja e pesëdhjetë vakteve.”¹⁶⁷

Kur Profeti dhe Kryeengjëlli kishin zbritur te Shkëmbi i Jerusalemit, ata u kthyen në Mekë nga kishin ardhur, duke kapërcyer shumë karvane të nisura për në jug. Kur mbërritën Qa’ben ishte akoma natë. Së andejmi Profeti shkoi përsëri te shtëpia e kushëririt të tij. Me fjalët e saj: “Pak përpara agimit, Pejgamberi na zgjoi, dhe kur kishim falur sabahun, më tha: ‘O Umm Hani, e fala me ju mbrëmë jacinë në këtë luginë, siç e pe. Pastaj shkova në Jerusalem dhe u fala atje; dhe tani kam falur me ju sabahun siç e pe.’ Ai u ngrit të shkonte dhe unë ia kapa hirkën me aq forcë sa që ajo i ra, duke ia zbuluar barkun, si të kishte qenë rrobë pambuku e varur në brez. ‘O Pejgamber i Zotit’ - i thashë. ‘Mos ua trego njerëzve, sepse do të të përgënjeshtrojnë dhe fyejnë.’ ‘Pasha Zotin, do t’ua them’ - u përgjigj ai.”¹⁶⁸

Ai shkoi në Xhami e u tregoi atyre që pa atje për udhëtimin e tij në Jerusalem. Armiqtë e tij u ndjenë menjëherë ngadhënjyeshëm, sepse mendonin që tani kishin një sebeb të pamohueshëm për tallje. Çdo fëmijë i Kurejshëve e dinte se një karvani i duhej një muaj për të shkuar nga Meka në Siri e një muaj për t’u kthyer. Dhe tani Muhammedi pretendonte të

¹⁶⁶ II, 285.

¹⁶⁷ I.I. 271.

¹⁶⁸ I.I. 267.

kishte shkuar e të ishte kthyer së andejmi për një natë. Një grup burrash shkuan tek Ebu Bekri dhe i thanë: “Ç’mendon për shokun tënd, tani? Po na thotë se shkoi mbrëmë në Jerusalem dhe u lut atje e pastaj u kthye në Mekë.” Ebu Bekri i akuzoi se gënjenin, por ata e siguruan se Muhammedi ishte në Xhami në ato çaste dhe po fliste për këtë udhëtim. “Në thoftë ashtu, atëherë është e vërtetë. Ç’ka këtu për t’u çuditur? Ai më thotë se i vijnë habere nga Qielli në tokë në një orë të ditës ose të natës, dhe unë e di se flet të vërtetën. Dhe kjo është përtej asaj që fajësoni.”¹⁶⁹ Atëherë, ai shkoi në Xhami për të përsëritur konfirmimin, “N’thoftë ashtu, atëherë është e vërtetë” - dhe pikërisht për këtë ia vuri Profeti emrin *es-Siddik*, që do të thotë “dëshmuesi më i madh i së vërtetës” ose “konfirmuesi më i madh i së vërtetës”. Veç kësaj, disa, të cilëve ngjarja u ishte dukur e pabesueshme, nisën të mendoheshin, sepse Profeti i përshkroi karvanet që kishte kapërcyer rrugës për në shtëpi dhe tha se ku ishin e se kur mund të priteshin të mbërrinin në Mekë; dhe secili mbërriti sipas parashikimit, ndërsa hollësi-rat ishin sipas përshkrimit. Personave në Xhami ai u foli vetëm për udhëtimin e tij në Jerusalem, po kur ishte vetëm me Ebu Bekrin dhe Shoqëruesit e tjerë, ai u foli për ngjitjen e tij nëpër shtatë Qiejt, duke u treguar një pjesë të asaj që kishte parë, për të treguar më tepër gjatë viteve në vijim, shpesh si përgjigje ndaj pyetjeve.

¹⁶⁹ I.I. 265.

XXXIII. *Pas Vitit të Pikëllimit*

Në vitin që i vijoi atij të Trishtimit, haxhi ra në fillim të Qershorit; dhe për Kurban Bajram Profeti shkoi në luginën e Minasë, ku haxhinjtë fushojnë për tri ditë. Kishte qenë praktikë e tija për disa vjet tashmë që t'u bënte vizitë grupeve të ndryshme të tendave dhe t'u deklaronte mesazhin atyre që dëgjonin, duke u lexuar vargje të Shpalljes që i ndiente zemra. Pika më e afërt me Mekën në Mina është Akabah, ku rruga ngritet përpjetë drejt kodrave në kahje të qytetit të shenjtë; dhe pikërisht këtë vit në Akabah ai hasi gjashtë burra të fisit Hazrexh, nga Jethribi. Ai nuk njihnte asnjërin prej të gjashtëve, por ata kishin dëgjuar të gjithë për të dhe pretendimin e tij për profetësi dhe, sapo u tregoi se kush ishte, fytyrat e tyre u ndriçuan me interesim dhe nisën ta dëgjonin me vëmendje. Çdonjëri prej tyre njihej me rrezikun e fqinjëve të tyre, çifutët e Jethribit: "Një Profet do të niset së shpejti. Ne do ta ndjekim atë, ndërsa juve do t'ju vrasim siç u vranë Adi dhe Irami"; dhe kur Profeti mbaroi së foluri, ata i thanë njëri tjetrit: "Ky është me të vërtetë Profeti që çifutët na premtoan se do vinte. Mos i lini të jenë të parët që e takojnë!" Atëherë, mbasi një a dy pyetje të bëra kishin marrë përgjigje, çdonjëri nga të gjashtët dëshmoi për vërtetësinë e mesazhit të Profetit dhe premtoi të përmbushte kushtet e Islamit që ai u parashitroi. "I kemi lënë tanët" - thanë ata, "sepse nuk ka njerëz më të përçarë nga hasmëria dhe e keqja se ata; e ndofta Zoti do t'i pajtojë përmes teje. Po shkojmë tek ata e i thërrasim ta pranojnë fenë tënde siç e pranuan ne; e nëse Zoti i mbledh rreth teje, s'do ketë njeri më të fuqishëm se ti."¹⁷⁰

Profeti vazhdoi t'i bënte rregullisht vizitë Ebu Bekrit në shtëpinë e tij tek mahalla e Beni Xhumahve. Këto vizita ishin një veçori e paharruar e fëmijërisë së Aishes, bijës më të re të Ebu Bekrit. Ajo nuk kujtonte ndonjë kohë kur i ati dhe e ëma të mos kishin qenë muslimanë, dhe kur Profeti të mos i kishte vizituar përditë.

Në po atë vit që i vijoi vdekjes së Hatixhes, Profeti pa në ëndërr një burrë që mbante dikë të mbështjellë në një copë mëndafshi. Burri i tha: "Kjo është bashkëshortja jote, ndaj zbuloje." Profeti kishte ngritur mëndafshin dhe aty kishte qenë Aishja. Por Aishja ishte vetëm gjashtë vjeçe, ndërsa

¹⁷⁰ I.I. 287.

ai i kishte kaluar të pesëdhjetat. Veç kësaj, Ebu Bekri ia kishte premtuar Mutimit, për të birin Xhubejrin. Profeti thjesht tha me vete: “N’qoftë prej Zotit, Ai do ta bëjë të ndodhë.”¹⁷¹ Pas disa netësh ai pa në ëndërr Engjëllin tek i sillte të njëjtin deng mëndafshi, dhe këtë herë ishte ai që i tha Engjëllit: “Tregoma!” Engjëlli e ngriti mëndafshin dhe aty ishte prapë Aishja, e sërish Profeti tha: “N’qoftë prej Zotit, Ai do ta bëjë të ndodhë.”¹⁷²

Prapseprap, ai nuk ia përmendi këto ëndrra askujt, madje as Ebu Bekrit. Por tani erdhi një konfirmim i tretë, i ndryshëm në lloj. Havlah, e shoqja e Uthman ibn Mazunit, ishte kujdesur mjaft për nevojat e ndryshme të familjes së Profetit qysh me vdekjen e Hatixhes; dhe një ditë kur ndodhej në shtëpinë e tij, ajo i sugjeroi që të merrte një grua tjetër. Kur ai e pyeti se kë, ajo tha: “Ose Aishen të bijën e Ebu Bekrit, ose Savden të bijën e Zama-hut.” Savdah, kushërira e kunata e Suhejlit,¹⁷³ tanimë e ve, ishte rreth tridhjetë vjeçe. Bashkëshorti i saj i parë, Sakrani, vëllai i Suhejlit, e kishte marrë me vete në Abisini dhe ata kishin qenë ndër të parët që ishin kthyer në Mekë. Jo shumë pas këtij kthimi, Sakrani kishte vdekur.

Profeti i tha Havlasë të përpiqej t’ia rregullonte martesat me të dyja nuset që ajo kishte sugjeruar. Përgjigjja e Savdes qe: “Jam në shërbimin tënd, O i Dërguari i Zotit,” dhe Profeti iu përgjigj: “Kërkoji një burri të fisit tënd të të japë në martesë.” Ajo zgjodhi kunatin e saj Hatibin, i cili po ashtu ishte kthyer tashmë nga Abisinia, e ai ia dha atë për martesë Profetit.

Ndërkohë Ebu Bekri iu qas Mutimit, i cili u bind pa vështirësi që ta kapërcente martesën e Aishes me të birin; dhe, disa muaj pas martesës së Savdes, edhe Aishja u bë bashkëshorte e Profetit, me një martesë të ujditur mes tij dhe babait të saj, në të cilën ajo vetë nuk ishte e pranishme. Më vonë, ajo tregonte se kishte marrë aluzionet e para të statusit të ri të saj kur një ditë po luante me shoqet përjashta, jo larg shtëpisë, dhe e ëma erdhi dhe e mori për dore e i priu brenda, duke thënë se qysh atë ditë nuk duhej të dilte për të luajtur, por t’i vinin shoqet. Aishja i ra turbullt arsyes, ndonëse e ëma nuk i tregoi menjëherë se ishte martuar; dhe përveçse duhej të luante në oborr në vend të rrugës, jeta e saj vazhdoi si më parë.

Rreth kësaj kohe, Ebu Bekri vendosi të ndërtonte një xhami të vogël përballë shtëpisë. Ajo rrethohej me mure, por ishte e hapur, dhe aty lutej e recitonte Kur’an. Por muret nuk ishin aq të larta sa t’i pengonin kalimtarët

¹⁷¹ B. XCI, 20.

¹⁷² *po aty*.

¹⁷³¹⁷³ Të shihet kreu XXIV.

së shikuari mbi to dhe s'e dëgjuari recitimn e tij, dhe shpesh disa njerëz rrinin aty e ia dëgjonin recitimn, duke vërejtur sakaq diçka nga nderimi i tij për Librin e shpallur, i cili e prekte në thellësinë e qenies. Umejeh tani druhej se numri i të konvertuarve të Ebu Bekrit do të rritej akoma më tej, dhe me kërkesën e tij prijësat e Kurejshëve i çuan një përfaqësi Ibn ed-Dugunnes, duke ia kujtuar ç'i kishin thënë në fillim të mbrojtjes së tij dhe theksuar se muret e xhamisë së Ebu Bekrit nuk mjaftonin që ta bënë pjesë të shtëpisë së tij. "Nëse do ta adhurojë Zotin e tij brenda dyersh, le ta bëjë," i thanë ata, "por nëse i duhet ta bëjë haptasi, kërkoji që të të lirojë nga mbrojtja e jote." Por Ebu Bekri refuzoi të hiqte dorë nga xhamia e tij dhe e liroi formalisht Ibn ed-Dugunnen nga pakti i tij, duke thënë: "Jam i kënaqur me mbrojtjen e Zotit."

Pikërisht atë ditë Profeti e njoftoi atë dhe Shoqëruesit e tij të tjerë: "Më është treguar vendi i mërgimit tuaj: kam parë një tokë të mirëujitur, të pasur në hurma, mes dy shtresash gurësh të zinj."

XXXIV. *Jethribi përgjigjet*

“Të coptuar keqas nga hasmëria e ligësia.” Duke e përshkruar popullin e tyre kështu, gjashtë jethribasit e konvertuar së fundmi nuk e kishin tepruar. Beteja e Buathit, konflikti i katërt dhe më i egër i luftës civile, nuk kishte qenë krejtësisht vendimtare; e as nuk ishte vijuar nga ndonjë paqe e denjtë për emrin, porse thjesht nga një marrëveshje për të ndalur hëpërhë luftimin. Gjendja rrezikshmërisht e zgjatur e idhnimit kronik të mbushur me një numër në rritje incidentesh dhune i kishte anuar burrat më të moderuar të të dyja palëve drejt opinionit se nevojitej një kryetar i përgjithshëm, i cili do t’i bashkonte ata siç i kishte bashkuar Kusejji Kurejshët, dhe se problemi i tyre nuk kishte zgjidhje tjetër. Një nga burrat kryesues të oazit, Abdullah ibn Ubejj, pëlqej nga shumëkush si mbret i mundshëm. Ai nuk kishte luftuar kundër Evsëve në konfliktin e fundit por i kishte tërhequr të tijtë në buzë të betejës. Megjithatë, ai ishte hazrexh dhe ishte skajimisht e dyshueshme nëse Evsët do mund të pranonin një mbret që nuk ishte i fisit të tyre.

Gjashtë burrat hazrexhë ua kumtuan mesazhin e Islamit sa më shumë njerëzve që t’u vinin vesh; dhe verën e ardhshme, pra më 621 AD, pesë prej tyre e përsëritën Haxhin, duke prurë me vete shtatë të tjerë, dy prej të cilëve evsë. Në Akabeh, këta dymbëdhjetë burra i dhanë besën Profetit, dhe kjo besëlidhje njihet si Akabah e Parë. Me fjalët e njërit prej tyre: “I dhamë besën të Dërguarit të Zotit mbrëmjen e Akabasë së Parë, se nuk do t’i shoqëronim asgjë Zotit, se nuk do të vidhnim, nuk do të kryenim imoralitet e as të vritnim pasardhëset¹⁷⁴ apo të thonim shpifje; dhe se nuk do t’i mosbindeshim në atë që është e drejtë. Dhe ai na tha: ‘Nëse e përm-bushni këtë besëlidhje, atëherë Xhenneti është i juaji; dhe nëse kryeni një-rin prej këtyre mëkateve dhe pastaj dënoheni për të në këtë botë, ajo do jetë shlyerje për ju. Dhe nëse e fshehni deri në Ditën e Ringjalljes, atëherë i mbetet Zotit t’ju dënojë ose falë, si të dëshirojë Ai.’”¹⁷⁵

Rivaliteti mes pasardhësve të dy bijve të Kajlehut ishte i vjetër. Megjithatë, kishte patur martesë mes dy fiseve dhe si rezultat i njëres prej këtyre,

¹⁷⁴ I referohet praktikës, që ishte zhvilluar në Arabi ndër beduinët e skamur, sidomos në kohë urie, së varrimit të foshnjave të padëshiruara femra.

¹⁷⁵ I.I. 289.

As'adi, strehuesi hazreth i Musabit, ishte kushëri i parë i Said ibn Muadhrit, kryetarit të njërit prej klaneve të Evsit. Sadi e mospëlqente fort fenë e re. Kështu që ishte i zemëruar, por edhe i turpëruar, të shihte kushëririn e tij As'ad me Musabin dhe disa muslimanë të sapokonvertuar tek rrinin një ditë në një kopësht në mes të territorit të njerëzve të tij, në bisedë serioze me anëtarët e klanit të vet. I vendosur për t'i dhënë fund veprimtarive të tilla, por pa dëshirën për t'u përfshirë në ndonjë pakëndshmëri vetë, ai shkoi tek Usejdi, që ishte fill mbas tij në autoritet, dhe i tha: "Shko te këta dy njerëz që na kanë ardhur në mahallë për të marrosur vëllezërit tanë më të dobët" – pa dyshim, e kishte fjalën për të vëllain më të vogël dhe tashmë të vdekur Ijas, që kishte qenë i pari nga Jethribi të hynte në Islam¹⁷⁶ - "dhe përzuri e ndalojua të na vijnë prapë këndeje pari. Sikur të mos e kisha farefis As'adin, do të ta kurseja këtë telash, por e kam djalë tezet dhe s'kam ç't'i bëj." Usejdi mori heshtën e tij dhe shkoi e u qëndroi mbi krye, duke thënë me një shprehje aq të egër sa mund të merrte: "Ç'ju sjell këtu ju dyve, për t'i marrosur vëllezërit tanë më të dobët? Na lini, nëse merakoseni ndopak për jetën tuaj." Musabi e pa dhe i foli butë: "Përse nuk ulesh dhe dëgjon ç'kam për të thënë? Atëherë, nëse të kënaq, pranoje; nëse jo, rriji larg." "Fjalë hak," tha Usejdi, të cilit i pëlqeu edhe pamja edhe sjellja e të dërguarit të Profetit; dhe duke ngulur heshtën në tokë u ul pranë tyre. Musabi i foli për Islamit dhe i recitoi Kur'an; dhe shprehja e Usejdit ndryshoi, aq sa të pranishmit mund ta shihnin Islamit në fytyrën e tij nga drita që ndriçoi në të dhe prehjen që e zbuti përpara se të fliste. "Sa të shkëlqyera këto fjalë dhe sa të bukura!" tha ai, kur Musabi kishte përfunduar. "Ç' duhet të bësh nëse don të hysh në këtë fe?" Ata i thanë se duhej të lahej nga koka gjer në këmbë për t'u dëlirur dhe se duhej të pastronte rrobat e të falte namaz. Në bahçen ku po rrinin kishte një pus, kështu që ai u la dhe e pastroi rrobat dhe dëshmoi *Nuk ka zot përveçse Zoti dhe Muhammedi është i Dërguari i Zotit*. Ata i treguan si të falej dhe ai u fal. Pastaj tha: "Është një njeri pas meje që, sikur t'ju ndiqte, do të pasohej pa dyshim nga çdonjëri nga të tijët, dhe tani do t'ju çoj tek ai."

Kështu që u kthye tek të tijët e qysh përpara se të mbërrinte, shihej se ai ishte tashmë tjetër njeri. "Ç'bëre?" - i tha Saidi. "Fola me dy burrat" - tha Usejdi, "dhe pasha Zotin nuk pashë dëm tek ta. Por unë ua ndalova të vazhdonin dhe ata më thanë: 'Do bëjmë si të duash ti.' "E shoh që nuk paske qenë i hajrit" - tha Sadi, duke ia marrë heshtën nga dora dhe duke u

¹⁷⁶ Të shihet Kreu XIX.

nisur për aty ku besimtarët po rrinin qetësisht akoma. Ai u ankua për kushëririn e tij As'ad dhe e qortoi ashpër sepse kishte shfrytëzuar farefisni-në mes tyre. Por Musabi ndërhyri, duke i folur edhe atij siç i kishte folur Usejdit, me ç'rast Sadi u pajtua ta dëgjonte, dhe rezultati ishte në fund i njëjtë.

Pasi u fal, Sadi iu ribashkua Usejdit e atyre që ishin me të dhe shkuan së bashku në kuvendin e njerëzve të tyre. Sadi iu drejtua atyre me fjalët: "Ç' dini për pozitën time ndër ju?" "Ti je zotëriu ynë" - u përgjigjën ata, "më i miri ndër ne në gjykim dhe më i mbari në prijësi." "Atëherë, po ju them që betohem se nuk do t'i flas as burrave të juaj as grave të juaja gjer-sa të besoni në Zotin dhe në të Dërguarin e Tij." Dhe deri në darkë, nuk kishte mbetur burrë apo grua në klanin e tij që nuk kishte hyrë në Islam.

Musabi qëndroi me As'adin për afro njëmbëdhjetë muaj, dhe të shumë-të qenë ata të cilët përqaftuan Islamin gjatë kësaj kohe. Atëherë, kur po afrohej muaji i Haxhit tjetër, ai u kthye në Mekë për t'i dhënë sihariqet Profetit se si ia kishte dalë mes klaneve të ndryshme të Evsëve dhe Hazrexhëve.

Profeti e dinte se toka e mirëujitur mes dy rrasave të gurëve të zinj që ai kishte parë në vizion ishte Jethribi, dhe e dinte se kësaj here edhe ai do të ishte një prej mërgimtarëve. Tani kishte fare pak njerëz në Mekë të cilëve u besonte sikurse nenës së tij, Umm el-Fadl. Ai ishte gjithashtu i sigurt që, edhe pse nuk kishte hyrë akoma në Islam, xhaxhai i tij Abbasi nuk do ta tradhëtonte kurrë e as nuk do t'i nxirrte ndonjë sekret që i ishte besuar. Kështu që u tha të dyve se shpresonte të shkonte të jetonte në Jethrib dhe se shumëçka varej nga delegacioni që pritej nga oazi për Haxhin e ardhshëm. Kur e dëgjoi këtë, Abbasi tha se e shihte si detyrë që të shkonte me nipin për të takuar delegatët e për të folur me ta, dhe Profeti u pajtua.

Jo shumë pasi ishte larguar Musabi, disa nga muslimanët e Jethribit u nisën për Haxh siç ishin marrë vesh me të, gjithsej shtatëdhjetë e tre burra dhe dy gra, me shpresë që të kontaktonin me Profetin. Një prej prijësve të tyre ishte një kryetar hazrexh me emrin Bera', dhe ditëve të para të udhëtimi-atij i erdhi një mendim shqetësues. Ata ishin rrugës për në Mekë, ku ndodhej Shtëpia e Zotit, Qa'bja, qendra më e madhe e pelegrinazhit për krejt Arabinë; aty ishte edhe Profeti, tek i cili po shkonin, dhe pikërisht atje ishte shpallur Kur'ani e andej shpirtrat e tyre po e kalonin veten në frymëzim. A ishte atëherë e drejtë ose e arsyeshme që, kur vinte koha e lutjes, ata t'i kthenin shpinën atij kahu dhe të drejtoheshin nga veriu, drejt Sirisë? Ky mund të kishte qenë më shumë se thjesht një mendim, sepse Bera'it i kishin mbetur vetëm disa muaj jetë, dhe njerëzit që janë pranë

vdekjes dhuntisen nganjëherë me parandjenja. Sido që të ishte, ai u tregoi shoqëruesve të tij se ç'kishte në mend, me ç'rast ata i thanë që, me sa dinin, Profeti e kishte zakon të falej nga Siria, pra Jerusalemi, dhe se ata nuk dëshironin të dallonin prej tij. "Unë do të lutem kah Qa'bja" - tha Berai dhe e bëri këtë përgjatë tërë udhëtimit, ndërsa të tjerët vazhduan të faleshin nga Jerusalemi. Ata u përpoqën ta bindnin por më kot, përveçse kur arritën në Mekë, ai kishte ca mëdyshje dhe i tha Ka'b ibn Malikut, një-rit prej të afërmve të tij të rinj – dhe poetëve më të dhuntisur të Jethribit. "Biri i vëllait tim, të shkojmë tek i Dërguari i Zotit e ta pyesim për ç'kam bërë gjatë këtij udhëtimi, se më erdhën dyshime në shpirt kur pashë se më dole kundra." Kështu që pyetën një burrë në Mekë se ku mund ta gjenin Profetin, të cilin nuk e njihnin për pamje. "A e njihni xhaxhain e tij Abbasin?" - i tha burri, dhe ata u përgjigjën se po, ngase Abbasi ishte vizitor i shpesh-të në Jethrib dhe ishte i mirënjohur atje. "Kur të hyni në Xhami" - u tha informuesi, "është njeriu i ulur bri Abbasit." Kështu që ata shkuan te Profeti, i cili iu përgjigj kështu pyetjes së Berait: "Ti e kishe një drejtim, sikur vetëm t'i përmbaheshe." Berai nisi të falej drejt Jerusalemit edhe një herë, për të bërë siç bënte Profeti, ndonëse përgjigjja që i ishte dhënë mund të merrej në mëse një kuptim.

Udhëtimi i tyre drejt Mekës kishte qenë në një karvan me pelegrinët politeistë të Jethribit, njëri prej të cilëve kishte hyrë në Islam te lugina e Minasë, një hazrexh i shquar, Ebu Xhabir Abdullah ibn Amr, prijës i Beni Selimeve dhe burrë ndikimmadh. U ra në pajtim që ta takonin Profetin fshehtasi si më parë në Akabeh, natën e dytë pas Haxhit. Me fjalët e njërit prej tyre: "Atë natë fjetëm me tanët në karvan gjersa, kur kishte kaluar një e treta e natës, ikëm nga mesi i fjetësve për tek vendi i ynë i caktuar me të Dërguarin e Zotit, duke u përvjedhë tinëzisht si thëllëza, gjersa u mblo-dhëm të gjithë te honi pranë Akabasë. Aty pritëm gjersa erdhi i Dërguari e bashkë me të xhaxhai i tij Abbas, i cili asokohe ishte akoma i fesë së popu-llit të vet, çka se dëshironte të ishte i pranishëm në ndërveprimin e nipit dhe të sigurohej se premtimet ndaj tij ishin të besueshme. Kur Profeti i ul, Abbasi ishte i pari që foli: 'Njerëz të Hazrexhit' – sepse kështu e kishin zakon arabët t'u drejtoheshin hazrexhëve dhe evsëve – 'ju e dini vlerësi-min që kemi për Muhammedin dhe ne e kemi mbrojtur atë nga të tijët, që të jetë i nderuar në klanin e tij dhe i sigurt në vendin e tij. Porse prapë, ai ka vendosur të kthehet nga ju e t'ju bashkohet. Prandaj, nëse mendoni se do t'i përmbaheni asaj që premtoni dhe se do ta mbronin ndaj gjithçkaje që

do t'i kundërvihet, juaja qoftë barra që keni marrë përsipër. Por nëse mendoni se do ta tradhtoni e lini në baltë pasi t'ju ketë ardhur, atëherë lëreni që tani.' 'Dëgjuam çfarë the' - u përgjigjën ata, 'por fol vetë, O i Dërguari i Zotit, dhe zgjidh për vete e për Zotin tënd çfarë të duash.'"

Pasi recitoi Kur'an dhe shqiptoi një thirrje për tek Zoti e Islami, Profeti tha: "Po e bëj me ju këtë pakt, me kusht që besa të cilën ma jepni t'ju obligojë të më mbron siç mbron gratë dhe fëmijët e juaj." Berai u ngrit dhe mori dorën e tij e tha: "Pasha Atë që të ka dërguar me të vërtetën, do të të mbrojmë siç i mbrojmë ata. Ndaj pranoje besën tonë, O i Dërguar i Zotit, se ne jemi burra lufte, me armë që janë kaluar nga ati tek biri." Një burrë i Evsëve pastaj e ndërpreu dhe tha: "O i Dërguar i Zotit, janë ca lidhje mes nesh dhe njerëzve të tjerë" – e kishte fjalën për çifutët – "dhe jemi gati t'i ndërpresim. Por mos vallë nëse veprojmë kështu e pastaj Zoti të jep fitoren, ti kthehesh tek populli yt e na lë neve?" Profeti buzëqeshi dhe tha: "Jo, unë jam juaji e ju jeni të mitë. Këdo luftofshi, e luftoj. Me këdo të bëni paqe, bëj paqe."

Pastaj tha: "Sillmëni dymbëdhjetë burra nga ju si prijës, që të kujdesen për çështjet e popullit të tyre." Kështu që i sollën dymbëdhjetë prijës, nëntë hazrexhë e tre evsë, ngaqë gjashtëdhjetë e dy nga burrat si dhe dy gratë ishin hazrexhë, ndërsa vetëm njëmbëdhjetë ishin evsë. Mes nëntë prijësve hazrexhë ishin As'adi e Berai; mes tre evsëve ishte Usejdi të cilin Sad ibn Muadhi e kishte dërguar si përfaqësues të tijin.

Kur njerëzit ishin gati t'ia jepnin besën një e nga një Profetit, një hazrexh nga të dymbëdhjetët që i ishin betuar vitin e shkuar, bëri me shenjë që të prisnin dhe iu drejtua duke thënë: "Burra hazrexhë, a e dini se çfarë do të thotë t'ia jepni besën këtij njeriu?" "E dimë" - thanë ata, por ai i mos-përfilli. "Ju po betoheni të luftoni ndaj të gjithë njerëzve, të kuq e të zinj.¹⁷⁷ Ndaj, nëse druheni se mund ta vuani humbjen e zotërimeve, dhe se kur dikush nga të fismit e juaj të vritet do ta braktisni, braktiseni tani, se në e braktisshi atëherë, do ju sjellë turp në këtë botë dhe tjetrën. Por nëse mendoni se do ta përmbushni besën tuaj, atëherë merreni, sepse në këtë, pasha Zotin, është më e mira e kësaj bote dhe tjetrës." Ata thanë: "Çfarëdo nga zotërimet tona të humbasë ose kushdo nga fisnikët tanë të vritet, do ta marrim. Dhe çfarë do na takojë neve, O i Dërguari i Zotit, nëse ta përmbu-

¹⁷⁷ Pra të gjithë njerëzve në tërësi. Pas kësaj besëlidhjeje në Akabah, ajo e Akabasë së Parë u quajt "besëlidhja e grave". Ajo vazhdoi të përdorej, por vetëm për gratë, sepse nuk përmendte detyrimet për luftë.

shim besën e dhënë?” “Xhenneti” - u përgjigj ai dhe ata thanë: “Shtriye dorën” dhe ai e shtriu dorën dhe ata i dhanë besën.

Dhe Shejtani po vështronte dhe dëgjonte nga maja e Akabasë; dhe kur nuk arriti të përmbahej më, ai virri me zërin më të fortë të mundshëm dhe shqiptoi emrin *Mudhammem*, Horr; dhe Profeti e diti se kush kishte virrur ashtu e iu përgjigj: “O hasmi i Zotit, nuk do të të lë rehat.”

XXXV. *Shumë mërgime*

Profeti tani i inkurajoi ndjekësit e vet në Mekë të mërgonin në Jethrib. Por njëri prej tyre tashmë kishte mërguar. Vdekja e Ebu Talibit e kishte privuar nipin e tij Ebu Selemeh nga një mbrojtës dhe ai ndje i detyruar të kërkonte strehë ndaj vetë klanit të tij. Kështu që u nis për në veri, duke e hipur bashkëshorten mbi deve dhe birin e tyre të vogël Selemeh në krahët e saj, kurse vetë drejtonte devenë. Por Umm Selemja ishte nga dega tjetër e Mahzumëve, Beni'l-Mugireh, kushërirë e parë e Ebu Xhehlit; dhe disa nga të afërmit e saj i ndoqën dhe ia morën litarin e devesë për duarsh Ebu Selemes. Ai kishte shumë veta përballë dhe e dinte se ishte e kotë të rezistonte dhe i tha asaj të kthehej me ta. Ai do e gjente një mënyrë për t'ia mundësuar asaj t'i bashkohej atij sërish. Por kur dega e tij e Mahzumëve dëgjuan për këtë, u zemëruan me Beni'l-Mugireh dhe i përkeqësuan gjërat duke pretenduar kujdestarinë e djalit. Kështu që ata të tre u ndanë mizorisht gjersa ajo iu dhimbs krejt klanit dhe u lejua ta merrte të birin e t'i bashkohej të shoqit. Ajo u nis në deve krejt e vetme, me Selemen, por pas thujse gjashtë miljesh takoi një burrë të Abdu-Darit, Uthman ibn Talhain, akoma jo besimtar, i cili ngulmoi që ta shoqëronte deri në fund të udhëtimi të saj. Ata kishin dëgjuar se Ebu Selemeh ishte në Kuba, një fshat në pikën më jugore të Jethribit, ku oazi del në shtresën e llavës që është njëra nga "dy shtresat e gurëve të zinj"; kështu që kur iu afruan korijeve me palma në largësi shikimi, Uthmani i tha: "Burri juaj është në këtë fshat, ndaj hyni në të me bekimin e Zotit", duke u kthyer vetë sërish nga Meka. Umm Selemeh nuk e harroi kurrë këtë mirësi dhe nuk reshti s'e lavdëruari për fisnikërinë e tij.

Pas besëlidhjes së Akabasë së Dytë, muslimanët kurejshë nisën të mërgonin në numra të konsiderueshëm. Ndër të parët që ikën ishin disa kushërinj të tjerë të Profetit, bijë dhe bija të Xhahshit dhe Umejmes, Abdullahu dhe vëllai i tij i verbër Ebu Ahmedi, si dhe dy motrat e tyre Zejneb e Hamnah. Me ta shkuan shumë të tjerë të Beni Esedit që ishin bashkëfederues të kahershëm të Abdu-Shemsit. Hamzai e Zejdi shkuan, duke i lënë gratë në Mekë hëpërhë, por Uthmani e mori Rukajjen me vete, ndërsa Umeri të shoqen Zejneben, bijën e tyre Hafsah dhe djalin e vogël Abdullahun.

Bashkëshorti i Hafsasë, Hunejsi i Sahmit, ishte gjithashtu me ta. Gjysëm-vëllai i Ebu Selemes, Ebu Sabrah mori me vete bashkëshorten Umm Kulthum, vajzën e Suhejlit; dhe kushërirë të tjerë të rinj të Profetit që ikën tani ishin Zubejri dhe Tulejbi.

Nuk kaloi shumë dhe të gjithë Shoqëruesit e tij më të ngushtë kishin lënë Mekën, përveç Ebu Bekrit dhe Aliut. Ebu Bekri i kishte kërkuar leje Profetit për të mërguar, por ai i kishte thënë: “Mos nxito me ikë, se ndofta Zoti të jep ndonjë shoqërues.” Kështu, Ebu Bekri e kuptoi se duhej të priste Profetin dhe urdhëroi që dy deve të tija të ushqeheshin me gjethe akacie në përgatitje të udhëtimit për në Jethrib.

Kurejshët bënë çfarë mundën për t’i ndalur mërgimet. Vajza tjetër e Suhejlit tani kishte shkuar me të shoqin Ebu Hudhejfeh, tamam siç kishin shkuar më parë në Abisini, por Suhejli ishte i vendosur që kësaj here i biri Abdullahu të mos i ikte, kështu që e mbajti nën vëzhgim të paprerë. Thuajse e njëjta gjë ndodhi me të birin e prijësit sahit As, Hishamin, i cili po ashtu kishte qenë ndër mërgimtarët në Abisini. Pikërisht gjysëm-vëllai i tij Amri ishte dërguar nga Kurejshët për ta kthyer Negusin kundër të ikurve muslimanë dhe Hishami e kishte dëshmuar dështimin dhe sikletin e tij. Umeri, që ishte djalë tezeje i Hishamit, e kishte rregulluar që të udhëtonin në Jethrib së bashku, duke e lënë Mekën veç e veç për t’u takuar te pemët me gjemba të Adatit, nja dhjetë milje në veri të qytetit. Ajjashi i Mahzumëve duhej të udhëtonte po ashtu me ta; por në çastin dhe vendin e caktuar nuk kishte gjurmë nga Hishami, kështu që Umeri me familjen e tij vazhduan rrugën me Ajjashin, sepse ishin pajtuar që nuk do ta prisnin njëri tjetrin. Babai dhe vëllai i Hishamit kishin dëgjuar për planin e tij dhe e penguan me forcë, duke ushtruar trysni aq të madhe mbi të sa që pas disa ditësh e bindën madje të hiqte dorë nga Islami.

Kurse Ajjashi arriti në Jethrib me Umerin, por dy gjysëm-vëllezërit e tij, Ebu Xhehli dhe Harithi e ndoqën dhe i thanë se nëna e tyre, që ishte edhe e tija, ishte betuar se nuk do t’i krihte flokët dhe nuk do të strehohej nga dielli gjersa ta shihte përsëri. Ajjashi u mërzit shumë nga kjo, por Umeri i tha: “Nuk duan asgjë më shumë sesa të të joshin jashtë fesë tënde; sepse për Zotin, nëse lia e shqetëson jot ëmë, ajo do ta përdorë krehrin; dhe nëse nxehtësia e Mekës e rëndon, do të strehohet.” Por Ajjashi nuk vinte vesh: ai ngulmoi të kthehej në Mekë për ta liruar të ëmën nga betimi. Ai synonte gjithashtu të tërhiqte ca të holla që kishte lënë pas. Por në gjysëm të rrugës, Ebu Xhehli e Harithi iu hodhën përsipër, e lidhën për duarsh e

këmbësh dhe e sollën në shtëpi si rob, duke thënë – tek hynin në qytet: “O popull i Mekës, veproni me budallenjtë e juaj siç vepruam ne me tanët.” Sikurse Hishami, Ajjashi u nënshtrua të hiqte dorë nga Islami, por në ansjër-in prej rasteve nuk ishte gjë përfundimtare. Pas pak kohësh ata i vrau ndërgjegjja aq sa të pandehnin se nuk ekzistonte shlyerje për një mëkat kaq të madh, çka ishte dhe opinioni i Umerit. Por më vonë erdhi Shpallja: *O shërbëtorët e Mi që keni vepruar paurtësisht ndaj veteve të juaja, mos iu dëshpëroni Mëshirës së Zotit. Vërtet Zoti i fal mëkatet në tërësinë e tyre. Ai është Gjithëfalësi, Plotmëshiruesi. Dhe kthejuni Zotit tuaj në pendesë e dorëzoni Atij përpara se t’ju vijë dënimi, kur nuk do të ndihmoheni.*¹⁷⁸ Umeri i shkroi këto fjalë dhe gjeti një mënyrë t’ia dërgonte shkresën Hishamit, i cili tha: “Kur më erdhi, e ngrita pranë syve dhe e ula poshtë, por s’e kuptoja dot, gjersa thashë: ‘O Zot, më bëj që ta kuptoj.’ Atëherë Zoti ma vendosi në zemër se ishte zbritur për hatrin tonë, lidhur me atë që thonim për vete dhe atë që thuhej për ne.” Hishami ia tregoi Ajjashit dhe ata e përtërinë Islamin e tyre dhe pritën rastin për të ikur.

¹⁷⁸ XXXIX, 53-4.

XXXVI. Komplot

Apostazitë në dukje të Hishamit dhe Ajjashit ishin veçse ngadhënjime të vogla për Kurejshët, të kundërpeshuara rëndazi nga rrjedha e vazhdueshme e mërguesve, të cilën nuk e kontrollonin dot. Disa nga shtëpitë më të mëdha në Mekë tani ishin pa qiraxhinj; të tjerat, që kishin qenë plot, ishin tashmë të zbrazëta përveçse me një të moshuar a dy. Në qytetin që ishte dukur aq i begatë e i harmonishëm vetëm dhjetë vjetë më parë gjithçka kishte ndryshuar, falë këtij njeriu të vetëm. Por ndërsa këto ndjenja trishtimi e melankolie shkonin e vinin, ekzistonte ndërgjegjja e pashqitshme për një rrezik në rritje nga ai qytet në veri, ku aq shumë armiq potencialë ishin mbledhur tashmë tok – njerëz që nuk merakoseshin aspak për lidhjet fisnore nëse i binin ndesh fesë së tyre. Ata që e kishin dëgjuar Profetin të thoshte: “Kurejshë, ju sjell vdekjen” nuk e kishin harruar kurrë, ndonëse atëherë dukej sikur s’kishte asgjë për t’u frikësuar. Por nëse tani u shmangej, megjithë vëzhgimin e paprerë që u kishin bërë lëvizjeve të tija, dhe arrinte në Jethrib, ato fjalë mund të dilnin si më tepër se thjesht një kërcënim.

Vdekja e Mu’timit, mbrojtësit të Profetit, dukej se hapi rrugën për veprim; dhe për ta hapur akoma më tej, Ebu Lehebi mungoi me qëllim në takimin që prijësat kurejshë mbajtën tani në Kuvend. Pas një diskutimi të gjatë, kur ishin bërë e hedhur poshtë sugjerime të larmishme, ata u pajtuan - disa prej tyre me ngurrim - me planin e parashtruar nga Ebu Xhehli si e vetmja zgjidhje efektive për problemin e tyre. Çdo klan do të emëronte një të ri të fuqishëm, të besueshëm dhe me lidhje të forta, dhe në një çast të caktuar të gjithë këta burra do t’ia mësynin Muhammedit, duke i rënë secili me një goditje vdekjeprurëse, në mënyrë që gjaku i tij t’i ngarkohej çdo klani. Hashimitë nuk do mund ta luftonin tërë fisin e Kurejshëve dhe do t’u duhej të pranonin dëmshpërblimin e gjakut - që do t’u ofrohej - në vend të hakmarrjes; dhe kështu, më në fund, bashkësia do të hiqte qafe një njeri i cili, për sa kohë të ishte gjallë, nuk do t’i linte të qetë.

Gabrieli erdhi tani te Profeti dhe i tha se ç’duhej të bënte. Ishte mesditë, një kohë e pazakontë për vizitë, por Profeti shkoi drejt e te shtëpia e Ebu Bekrit, i cili e kuptoi menjëherë, sapo e pa në atë orë, se diçka e rëndësishme kishte

ndodhur. Aishja dhe motra e saj e madhe Esmaja ishin me të atin kur hyri Profeti. "Zoti më ka lejuar ta lë qytetin dhe të mërhoj" - tha ai. "Bashkë me mua?" - tha Ebu Bekri. "Bashkë me ty" - tha Profeti. Asokohe Aishja ishte në vitin e saj të shtatë. Ajo do të thoshte më pas: "Përpara asaj dite nuk e dija se dikush mund të qante nga gëzimi, gjersa pashë Ebu Bekrin të qante nga ato fjalë."

Pasi bënë planet, Profeti u kthye në shtëpi dhe i tha Aliut se do nisej për Jethrib, duke e urdhëruar të rrinte mbrapa në Mekë gjersa t'ua kishte kthyer të zotëve të gjitha gjërat që kishin depozituar në shtëpinë e tyre për ruajtje. Profeti s'kishte reshtur kurrë s'u njohuri si el-Emin, dhe kishte ende shumë jobesimtarë që ia besonin pasurinë atij siç nuk ia besonin askujt tjetër. Ai i tha gjithashtu Aliut se Gabrieli i kishte treguar për komplotin që Kurejshët kishin bërë ndaj tij.

Të rinjtë që ishin zgjedhur ta vrisnin ishin pajtuar të takoheshin jashtë portës së tij pasi të binte nata. Por tek po prisnin sa të mblidheshin të gjithë, dëgjuan tingullin e zërave të grave që vinin nga shtëpia, zërat e Savdes, Umm Kulthumit, Fatimes dhe Umm Ejmenit. Kjo i bëri të mendoheshin; dhe njëri tha se po të ngjiteshin mbi mur dhe të futeshin në shtëpi emrat e tyre do të mbaheshin për turp mes arabëve, sepse do të kishin dhunuar privatësinë e grave. Kështu që vendosën të prisnin gjersa viktima e tyre e synuar të dilte, siç e kishte zakon të bënte herët në mëngjes, nëse nuk dilte më herët.

Profeti dhe Aliu e pikasën shpejt praninë e tyre; dhe Profeti mori një hirkë në të cilën e kishte zakon të flinte e ia dha Aliut, duke i thënë: "Flij në shtratin tim e mbështillu në këtë hirkën time të gjelbër hadramije. Flej në të dhe nuk do të të vijë dëm prej tyre." Pastaj filloi të recitonte Suren që quhet sipas gërmave të saja hapëse, *Ja-Sin*; dhe, kur erdhi tek fjalët: *Dhe Ne i kemi mbështjellë, ndaj nuk shohin*,¹⁷⁹ ai doli nga shtëpia; e Zoti ua mori shikimin, kështu që nuk e panë, dhe ai kaloi përmes tyre duke shkuar rrugës së vet.

Një burrë po vinte në drejtim të kundërt dhe rrugët e tyre u kryqëzuan, dhe ai e njohu Profetin. Pak më vonë, rruga e tij e çoi jo larg nga shtëpia e Profetit, dhe duke parë njerëz tek porta e tij, ai u thirri që nëse donin Muhammedin ai nuk ishte aty por kishte ikur me kohë. "Si ka mundësi?" - menduan ata. Një nga komplotuesit e kishte vëzhguar shtëpinë dhe e kishte parë Profetin të hynte përpara se të arrinin të tjerët; dhe ata ishin të sigurtë se askush nuk kishte dalë së andejmi gjatë qëndrimit të tyre aty. Por tani filluan të merakoseshin, gjersa njëri prej tyre që e dinte se

¹⁷⁹ XXXVI, 9.

ku flinte Profeti, shkoi në një pikë nga ku mund të shihte përmes dritares, sa për t'u siguruar se dikush po flinte mbi shtratin e Profetit, i mbështjellë në hirkë, kështu që i siguroi shokët se njeriu i tyre ishte akoma aty. Por kur zbardhi Aliu u ngrit dhe shkoi tek dera e shtëpisë, ende i mbështjellë në hirkë; dhe ata e panë se kush ishte dhe nisën të mendonin se disi ua kishin hedhur. Ata pritën edhe pak; më e holla hënë, që ishte gjithë ç'kishte mbetur nga hëna venitëse e muajit Sefer, ishte ngritur mbi kodrat lindore dhe filloi të zbehej me rritjen e dritës. Akoma nuk kishte gjurmë të Profetit dhe me një impuls të papritur ata vendosën të iknin, secili te kryetari i klanit të vet, për të dhënë alarmin.

XXXVII. *Hixhreti*

Ndërkohë Profeti ishte kthyer tek Ebu Bekri dhe pa humbur kohë ata dolën nga një dritare në pjesën e pasme të shtëpisë së tij, ku dy deve, të samarosura tashmë, po i prisnin. Profeti hipi mbi njërën, ndërsa Ebu Bekri mbi tjetrën, me të birin Abdullah pas tij. Siç kishin planifikuar, ata u nisën drejt një shpelle në Malin Thevr paksa në jug, rrugës për Jemen, sepse e dinin që me t'u zbuluar mungesa e Profetit grupe kërkimi do niseshin për të mbuluar të gjitha rrethinat veriore të qytetit. Kur kishin dalë pak matanë rrethinave të Mekës, Profeti ndali devenë dhe, duke shikuar mbrapa, tha: "Nga e tërë toka e Zotit, ti je vendi më i dashur për mua e më i dashur për Zotin, dhe sikur të mitë të mos më kishin përzënë nuk do të të kisha lënë."

Amir ibn Fuhejreh, bariu të cilin Ebu Bekri e kishte blerë si skillav dhe e kishte liruar për t'i lënë delet e veta nën kujdesin e tij, i kishte ndjekur nga pas me tufën e tij për t'ua mbuluar gjurmët. Kur mbërritën shpellën, Ebu Bekri e dërgoi të birin në shtëpi me devetë, duke i thënë të mbante vesh se ç'thuhej në Mekë të nesërmen kur mungesa e Profetit të zbulohej dhe t'u sillte haber natën tjetër. Amiri duhet të kulloste delet si zakonisht me barinjte e tjerë gjatë ditës dhe t'i sillte në shpellë natë, duke mbuluar gjithnjë gjurmët e Abdullahut mes Thevrit dhe Mekës.

Natën tjetër Abdullahu u kthye në shpellë bashkë me të motrën, Esmanë, e cila kishte sjellë ushqim. Lajmi ishte se Kurejshët i kishin ofruar një shpërblese prej njëqind deveshë atij që mund ta gjente Muhammedin e ta sillte në Mekë. Kalorësit ndiqnin tashmë çdo shteg normal nga Meka në Jethrib, duke shpresuar t'i mbërrinin të dy – sepse supozohej që Ebu Bekri ishte me Profetin, ngaqë edhe ai ishte zhdukur.

Por të tjerë, ndofta të panjohur për Abdullahun, menduan se ata duhet të ishin fshehur në njërën nga shpellat e shumta në kodrat përreth Mekës. Veç kësaj, arabët e shkretëtirës janë gjurmues të mirë: edhe kur një tufë delesh pasonte dy ose tre deve, beduini mesatar i pikaste menjëherë mbetjet e gjurmëve më të mëdha të thundrave të devesë, që mizëria e gjurmëve më të vogla nuk i kishte fshirë. Dukej jo me shumë gjasa që të arratisurit të ndodheshin në jug të qytetit; por për një shpërblim të tillë të majmë duhej provuar çdo mundësi; dhe devetë u kishin paraprirë pa dyshim deleve në ato gjurmë që të çonin në drejtim të Thevrit.

Ditën e tretë qetësia e strehores së tyre malore u prish nga tingulli i zogjve – një çift pëllumbash shkëmborë menduan ata – cooing dhe rrahnin krahët jashtë shpellës. Atëherë pas pak ata dëgjuan tingullin e mbytur të zëravë të burrave, në njëfarë largësie nën ta por që forcohej dalëngadalë thua se ata po i ngjiteshin shpatit të malit. Ata s’e prisnin Abdullahun deri në pasi të binte nata, dhe kishte akoma disa orë deri në muzg, dhe në të vërtetë brenda shpellës kishte çuditërisht pak dritë për pjesën e ditës që ata mendonin se ishte. Tani zërat nuk ishin larg – pesë ose gjashtë burra më së paku – dhe po afroheshin edhe më tepër. Profeti e vështroi Ebu Bekrin dhe tha: *Mos u brengos, se Zoti është vërtet me ne.*¹⁸⁰ Pastaj tha: “Ç’mendon për dy njerëz kur Zoti është i treti i tyre?”¹⁸¹ Tani ata mund t’i dëgjonin tingujt e hapave, që u afruan e pastaj ndaluan: burrat po rrinin përjash-ta. Ata folën vendosmërisht, të pajtuar të gjithë se nuk kishte nevojë të hyhej në shpellë, sepse nuk ishte e mundur që aty të ndodhej kush. Pastaj u kthyen nga kishin ardhur.

Kur tingulli i hapave mbrapakthyes dhe zërave të tyre ishte shuar, Profeti dhe Ebu Bekri shkuan te gryka e shpellës. Aty përballë saj, duke mbuluar thuajse krejt hyrjen, ishte një pemë akacie e lartë gati sa një burrë, që nuk kishte qenë aty në mëngjes; dhe mbi çarjen e mbetur midis pemës dhe murit të shpellës një merimangë kishte thurur rretën e vet. Ata panë përmes rretës, dhe aty në lugoren e një shkëmbi, tamam ku mund të vinte këmbën një njeri për të hyrë në shpellë, një pëllumbeshë shkëmbinjsh kishte bërë një fole dhe rrinte pranë si të kishte vezë, që pëllumbi i saj i kishte vënë mbi një parvaz jo shumë më lart.

Kur dëgjuan Abdullahun dhe të motrën që po afroheshin në vaktin e pritur, ata e mënjanuan me butësi rretën që kishte qenë mbrojtësja e tyre, dhe duke bërë kujdes që të mos e shqetësonin pëllumbeshën, dolën t’i takonin. Kishte ardhur edhe Amiri, kësaj here pa tufën e tij. Ai kishte sjellë beduinin, të cilit Ebu Bekri ia kishte besuar devetë që kishte zgjedhur për udhëtimin e tyre. Ai njeri nuk ishte akoma besimtar, por mund t’i besohej se do t’ua mbante sekretin si dhe t’i udhëhiqte në destinacion përmes shtigjesh gjarpëruese që vetëm një bir i vërtetë i shkretëtirës i dinte. Ai po priste në luginën aty poshtë me dy kafshët dhe kishte sjellë me vete një deve të tretë për vete. Ebu Bekri do të merrte Amirin mbrapa në të tijën, për t’u kujdesur për nevojat e tyre. Ata e lanë shpellën dhe zbritën shpatit.

¹⁸⁰ IX, 40.

¹⁸¹ B. LVII, 5.

Esmaja kishte sjellë një trastë me furnizime, por kishte harruar të sillte një litar. Kështu që hoqi brezin e saj dhe e ndau në dy pjesë, njërën prej të cilave e përdori për të lidhur mirë trastën për samarin e të atit, duke mbajtur tjetrën për vete. Ja përse ajo mori titullin “dybrezorja”.

Kur Ebu Bekri i ofroi Profetit devenë më të mirë, ai tha: “Nuk do të ngaj një deve që nuk është e imja.” “Po ajo është e jotja, O i Dërguar i Zotit” - tha Ebu Bekri. “Jo” - tha Profeti; “por sa e pagove?” Ebu Bekri i tregoi dhe ai tha: “E marr me atë çmim.” Ebu Bekri nuk këmbënguli më tej për t’ia dhuruar, edhe pse Profeti kishte pranuar shumë dhurata prej tij në të shkuarën, sepse ky rast ishte solemn. Ishte Hixhreti i Profetit, shkëputja e të gjitha lidhjeve me shtëpinë dhe atdheun e tij për hir të Zotit. Ofrimi i tij, veprimi i mërgimit, duhej të ishte krejtësisht i tiji, pa hisen e askujt në cilindo aspekt. Kafsha mbi të cilën ky veprim do të kryhej duhej të ishte kësisoj e tija, ngase ishte pjesë e ofrimit të tij. Emri i devesë ishte Kasva dhe ajo mbeti deveja e tij e preferuar.

Udhërrëfyesi i largoi nga Meka në perëndim dhe pastaj pak në jug gjersa erdhën në bregun e Detit të Kuq. Jethribi ishte në drejtim verior me Mekën, por vetëm pas kësaj pike u doli atyre në shteg veriu. Rruga bregore shkon për veriperëndim dhe për ca ditë ata vazhduan kështu. Një prej netëve të tyre të para, duke shikuar matanë ujit drejt Shkretëtirës Nubiane, ata panë hënën e re të muajit Rabi’ul-Evvel. “O hënë e hajrit dhe hidajetit, besimin e kam tek Ai që të krijoi.”¹⁸² Kështu thoshte Profeti kur shihte hënën e re.

Një mëngjes ata u stepën disi tek panë një karvan të vogël që po afrohej nga kahu i kundërt. Por ndjenjat e tyre ndryshuan kur panë se ishte kushëriri i Ebu Bekrit, Talhai, që po kthehej nga Siria, ku kishte blerë rrobën dhe mallrat e tjera me të cilat ishin ngarkuar devetë e tija. Ai kishte ndaluar në Jethrib dhe kishte ndërmend të kthehej atje sapo të shkarkonte mallin në Mekë. Ai tha se mbërritja e Profetit në oaz pritej me padurimin më të madh; dhe përpara se t’u jepte lamtumirën i dha secilit një palë rroba nga veshjet e bardha të rafinuara siriane që kishte dashur t’ua shiste disa prej kurejshëve më të pasur.

Jo shumë pas takimit me Talhain, ata kthyen nga veriu, duke ia larguar paksa bregut, dhe pastaj në verilindje, duke marrë më në fund për Jethrib. Në një pikë të udhëtimit të tyre, Profeti mori një Shpallje që i tregonte: *Vërtet, Ai që ta ngarkoi Kur’anin do të të sjellë në vendkthim sërish.*¹⁸³

¹⁸² A.H. V, 329.

¹⁸³ XXVIII, 85.

Pak pas agimit të ditës së dymbëdhjetë qëkur kishin lënë shpellën, ata mbërritën luginën e Akikut, dhe pasi kaluan luginën, iu ngjitën shpateve të thepisura në anën tjetër. Përpara se të arrinin majën, dielli ishte ngritur lart dhe nxehtësia ishte përvëluese. Ditëve të tjera do të ishin ndalur për të pushuar gjersa nxehtësia e madhe e ditës të kalonte; por tani ata vendosën t'i ngjiteshin kreshtës përfundimtare të së përpjetës, dhe kur më në fund arritën të shihnin fushën poshtë tyre, nuk mund të bëhej më fjalë për frenim. Vendi që Profeti kishte parë në ëndërr, "toka e mirëujitur mes dy shtresave të gurëve të zinj", shtrihej para tyre dhe e gjelbër-grija e korijsëve me palma dhe jeshilja e vreshtave dhe bahçeve të shtrira në një largësi tre mijesh prej rrëzës së shpatit nga i cili duhej të zbrisnin.

Pikë më e afërt e gjelbërimit ishte Kuba', ku shumica e mërguesve nga Meka kishin qëndruar fillimisht dhe ku ndodheshin akoma shumë prej tyre. Profeti i tha udhërrëfyesit të tyre: "Çona drejt e te Beni Amrët në Kuba dhe mos iu afro akoma qytetit" - se kështu quhej pjesa më e populluar e oazit. Ai qytet do të njihej së shpejti anembanë Arabisë, dhe së andejmi gjetiu, si 'Qyteti', në arabisht *el-Medinah*, në anglisht Medina.

Disa ditë më parë haberet për zhdukjen e Profetit dhe shpërblimin e ofruar për të kishin mbërritur në oaz nga Meka. Populli i Kubas e pritnin nga dita në ditë, sepse koha e parashikuar e mbërritjes së tij tashmë kishte kaluar; kështu që çdo mëngjes, pas faljes së sabahut, disa nga Beni Amrët dilnin për ta kërkuar, dhe me ta shkonin edhe burra të fiseve të tjera që jetonin në atë fshat, si dhe ata kurejshë mërgimtarë që ishin aty akoma dhe nuk kishin lëvizur ende në Medine. Ata dilnin përtej fushave dhe pemishteve me palma deri te shtresa e llavës, dhe pasi vazhdonin njëfarë largësie ndalnin e prisnin gjersa nxehtësia e diellit bëhej e ashpër; pastaj ktheheshin nëpër shtëpitë e tyre. Ata kishin dalë atë mëngjes, por ishin kthyer përpara se katër udhëtarët të fillonin zbritjen e tyre shpatit shkëmbor. Sytë nuk po shikonin më andej në pritje; por dielli ndriti mbi rrobat e reja të bardha të Profetit dhe Ebu Bekrit, që u kundërvunë edhe më tepër ndaj sfondit të gurëve blu të errët në të zezë vullkanikë, dhe një çifuti që ndodhi të ishte në pullaz të shtëpisë së tij ia kapi syri. Ai e diti menjëherë se kush duhet të ishin, sepse çifutët e Kubas kishin pyetur dhe marrë xhevap përse aq shumë fqinjë të tyre kishin nisur të dilnin grupe grupe në shkretinë çdo mëngjes patjetër. Kështu që thirri me sa zë kishte: "Bij të Kajlehut, erdhi, erdhi!" Thirrja u ndërmor menjëherë dhe burra, gra e fëmijë nxituan nga shtëpitë e tyre dhe vërshuan edhe një herë në rrypin me gjelbërim që çonte tek shtresa gurore.

Por nuk u duhej të shkonin larg, sepse udhëtarët tashmë kishin mbërritur palmoren më skajore. Ishte një mesditë gëzimi të madh anembanë dhe Profeti iu drejtua atyre me fjalët: “O njerëz, jepini njëri tjetrit selam; ushqejini të varfërit; nderoni lidhjet farefisnore; faluni në orët kur të tjerët flejnë. Bash kështu do të hyni në Xhennet në Paqe.”¹⁸⁴

U vendos që ai të bujtiste te Kulthumi, një i moshuar i Kubas, që kishite mikpritur më parë në shtëpinë e vet Hamzain dhe Zejdin, kur kishin mbërritur nga Meka. Beni Amrët, klani i Kulthumit, ishin Evsë, dhe nuk ka dyshim se pjesërisht për arsye që të dyja fiset jethribase të ndanin në mikpritjen ndaj Profetit, Ebu Bekri bujtisi me një burrë të hazrexeve në fshatin Sunh, që ishte pak më afër Medines. Pas një dite ose dy, Aliu arriti nga Meka dhe qëndroi në të njëjtën shtëpi si Profeti. Atij i ishin dashur tri ditë t’ua kthente pronat që ishin depozituar tek ai, pronarëve të ndryshëm të tyre.

Të shumtë ishin ata që erdhën të përshëndesnin Profetin tani dhe mes tyre ishin disa çifutë të Medines që ishin tërhequr më shumë nga kureshtja sesa dëshira e mirë. Por mbrëmjen e dytë ose të tretë erdhi një burrë që kishte pamje të ndryshme nga kushdo tjetër, i cili dukej qartë se nuk ishte as arab as çifut. Selmani, kështu quhej, ishte lindur nga prindër zoroastrianë persë në fshatin e Xhejjit pranë Isfahanit, por ishte bërë kristian e kishte shkuar në Siri në rini të njomë. Aty i ishte përngjitur një peshkopi të përzotshëm, i cili i kishte rekomanduar në shtratin e vdekjes të shkonte te Peshkopi i Mosulit, që ishte i moçëm si ai por njeriu më i mirë që njihete. Selmani u nis për në veri të Irakut dhe ky ishte për të fillimi i një serie përngjitjesh ndaj të urtëve të moçëm kristianë gjersa i fundit prej tyre, edhe ai në shtratin e vdekjes, i tha se ishte afruar koha kur do të shfaqej një Profet: “Ai do të niset me fenë e Abrahamit dhe do të dalë në Arabi, ku do të mërgojë nga shtëpia e tij për te një vend mes dy shtresash llave, një vend me palma. Shenjat e tija janë të dukshme: ai do të hajë nga dhurata por jo nëse është dhënë lëmshë; dhe midis shpatullave ka vulën e profetësisë.” Selmani e ndau mendjen t’i bashkohej Profetit dhe pagoi një grup tregtarësh të fisit Kalb që ta merrnin me vete në Arabi. Mirëpo kur mbërritën në Vadi’l-Kura pranë Gjirit të Akabasë në veri të Detit të Kuq, ata ia shitën një çifuti si skllav. Pamja e palmave në Vadi’l-Kura e bëri të mendonte se mos vallë ky mund të ishte qyteti që kërkonte, por ai kishte dyshimet e tija. Mirëpo s’kaloi shumë dhe çifuti ia shiti kushëririn të tij të Beni Kurejdhes në Medine; dhe me të parë shtrirjen e tokës, ai e diti pa asnjë dyshim se ky ishte vendi ku do të mërgonte Profeti.

¹⁸⁴ I.S. I/I, 159.

Pronari i ri i Selmanit kishte një kushëri tjetër që jetonte në Kuba, dhe pas mbërritjes së Profetit ky çifut i Kubas u nis për Medine me haberin. Ai e gjeti kushëririn e tij të ulur nën njërën prej palmave të tija; dhe Selmani, që po punonte majë pemës, e dëgjoji të thoshte: “Zoti i mallkoftë të bijtë e Kajlehut! Ata janë mbledhur pikërisht tani në Kuba rreth një njeriu që u ka ardhur sot nga Meka. E mbajnë për Profet.” Fjalët e fundit e mbushën Selmanin me siguri se shpresat e tija ishin realizuar dhe impakti ishte aq i madh sa që i tërë trupi i tij u kaplua nga dridhmat. Ai u frikua se mund të binte nga pema, kështu që zbriti; dhe me t’u ulur në tokë, nisi ta pyeste çifutin nga Kuba, por pronari i tij u zemërua dhe e urdhëroi t’i kthehej punës mbi pemë. Megjithatë, atë natë ai u përvodh, duke marrë me vete ca nga ushqimi që kishte ruajtur, dhe shkoi në Kuba, ku e gjeti Profetin të ulur me shumë prej shoqëruesve të tij, të rinj e të vjetër. Selmani ishte bindur tashmë, por megjithatë iu afrua dhe i ofroi ushqimin, duke specifikuar se e jepte si lëmoshë. Profeti u tha shoqëruesve të tij të hanin prej tij, por nuk hëngri vetë. Selmani shpresoi se një ditë do ta shihte vulën e profetësisë, por të ndodhej në praninë e Profetit dhe ta dëgjonte tek fliste ishte boll për atë takim të parë dhe ai u kthye në Medine i ngazëllyer dhe mirënjohës.

XXXVIII. Hyrja në Medine

Profeti kishte mbërritur në oaz të hënën e 27 Shtatorit 622. Mesazhe të ndryshme e bënë shpejt të qartë se populli i Medines e priste me padurim mbërritjen e tij atje, kështu që ai qëndroi vetëm tri ditë të plota në Kuba, gjatë të cilave ai shtroi themelet e një xhamie, e para që u ndërtua në Islam. Të premtën në mëngjes u nis nga Kuba dhe në drekë ai dhe shoqëruesit e tij ndaluan në luginën e Ranunës për të falur xhumanë me klanin hazrexh të Beni Selimëve që po i prisnin. Kjo ishte xhumaja e parë që ai fali në vendin që, prej atëherë e mbrapa, do të ishte shtëpia e tij. Disa nga të afërmit e tij të klanit Beni Nexhxhar kishin ardhur për ta takuar dhe disa nga Beni Amrët e kishin shoqëruar në Kuba, gjë që e çoi numrin e xhematit në rreth njëqind njerëz. Pas lutjes, Profeti hipi mbi Kasvanë, ndërsa Ebu Bekri dhe të tjerët nga Kurejshët hipën gjithashtu mbi deve dhe u nisën me të për në qytet. Djabatas dhe majtas tyre, të veshur me parzmore dhe shpatat e zhveshura kalëronin burra të Evsëve dhe Hazrexhëve, si gardë nderi dhe shenjë treguese se betimi që kishin dhënë për ta mbrojtur nuk ishte fjalë boshe, ndonëse e dinin mirë se aty dhe atëherë nuk i duhej mbrojtje. Nuk kishte pasur ditë me gëzim më të madh. “Erdhi Pejgamberi! Erdhi Pejgamberi!” ishte thirrja e hareshme që ngrihej nga gjithnjë e më shumë zëra burrash, grashë dhe fëmijësh që ishin rreshtuar anash. Kasvaja mori një hap të ngadaltë dhe hijerëndë procesioni tek kalonte në mes kopshteve dhe korijeve me palma në jug të Medines. Shtëpitë ishin akoma të pakta dhe larg njëra tjetrës, por dalëngadalë hynë në distrikte më të afruara dhe ftesat e zjarrta që u ofruan ishin të shumta. “Zbarko këtu, O i Dërguari i Zotit, sepse kemi fuqi dhe mbrojtje për ty, me bollëk.” Mëse një herë një burrë ose grup burrash të një fisi e kapën kapistrën e Kasvasë. Por çdo herë Profeti i bekonte dhe thoshte: “Të shkojë atje ku do, se është nën urdhrin e Zotit.”

Në një çast u duk sikur ajo mori nga shtëpitë e farefisit më të afërt të Profetit, të degës Adi të klanit hazrexh të Nexhxharit, sepse u kthye nga pjesa lindore e qytetit, ku jetonte shumica e klanit. Por ajo i kaloi përbri vendit ku kishte ndenjtur ai me të ëmën në fëmijëri dhe të gjitha shtëpive të tjera të atyre që i kishte më afër, megjithë përgjërimet e tyre të sinqerta që ta bënte shtëpinë atje. Profeti u dha të njëjtën përgjigje që u kishte

dhënë të tjerëve dhe ata veçse u bindën. Ai kishte arritur tashmë shtëpitë e degës Beni Malik të Nexhxharit. Këtij nënklani i përkisnin dy prej atyre gjashtë burrave që i kishin dhënë besën vitin përpara Akabasë së parë, As'adi e Afi; dhe këtu Kasvaja mori kthesën për tek një oborr me mure të larta që kishte brenda disa hurma dhe rrënojat e një ndërtese. Njëra anë ishte përdorur për njëfarë kohe si tokë varrimi. Kishte edhe një vend të veçuar për tharjen e hurmave. Me ngadalë ajo iu drejtua një tharku të thyer që As'adi e kishte ngritur si vend lutjesh, dhe ajo u gjunjëzua aty tek hyrja. Profeti ia lëshoi frerin, por nuk zbriti; pas pak, ajo u ngrit në këmbë dhe filloi të ecte ndeshëm. Por ajo nuk kishte shkuar larg kur u ndal, u kthye gjurmëve të saja e u kthye aty ku ishte gjunjëzuar. Pastaj ra në gjunjë sërish; e kësaj radhe rrafshoi kraharorin përtokë. Profeti zbriti dhe tha: “Kjo *insha Allah* është banesa.”¹⁸⁵

Pastaj pyeti kush ishte pronari i oborrit, dhe Muadhi, vëllai i Afit, i tha se u përkiste dy jetimëve, Sehlit e Suhejlit. Ata ishin nën kujdestarinë e As'adit dhe Profeti i kërkoi t'ua sillte, por ata ishin aty tashmë dhe erdhën e iu ulën përballë. Ai i pyeti nëse do t'ia shisnin oborrit dhe u kërkoi t'ia thonin çmimin, por ata thanë: “Jo besa, por ta japim ty, O Resulullah.” Mirëpo, ai nuk e pranonte si dhuratë dhe çmimi u fiksua me ndihmën e As'adit. Ndërkohë Ebu Ejjub Halidi, që jetonte aty pranë, e kishte zgjidhur bagazhin dhe e kishte futur në shtëpi. Të tjerët e klanit erdhën dhe iu lutën Profetit t'u shkonte mysafir, por ai tha: “Njeriu duhet të qëndrojë me bagazhin e vet.” Ebu Ejjubi kishte qenë i pari në fisin e tij që ishte betuar në Akabanë e Dytë. Ai dhe bashkëshortja e tij e parë tani u tërhoqën në pjesën e sipërme të shtëpisë së tyre, duke ia lënë katin e përdheshëm Profetit; dhe As'adi i priu Kasvasë drejt oborrit të shtëpisë së tij që ishte aty pranë.

¹⁸⁵ B. LXIII.

XXXIX. *Harmoni dhe stonim*

Profeti dha urdhra që oborri i tij i sapomarrë të bëhej xhami dhe, ashtu sikurse në Kuba, ata iu përveshën punës për të menjëherë. Shumica e ndërtimit u bë me tulla, por në mes të murit verior, pra murit të Jerusalemit, ata vendosën gurë në të dyja anët e mihrabit. Palmat në oborr u prenë dhe trungjet e tyre u përdorën si shtylla për të mbështetur çatinë me degë hurmash, por pjesa më e madhe e oborrit u la e hapur.

Muslimanëve të Medines u ishte dhënë titulli *Ensār* nga Profeti, që do të thotë Ndhimues, ndërsa muslimanët e Kurejshëve dhe të fiseve të tjera që kishin lënë shtëpitë duke mërguar në oaz i quajti *Muhāxhireh*, pra Mërgues. Të gjithë morën pjesë në punim, përfshirë vetë Profetin, dhe teksa punonin ata këndonin dy vargje që dikush i kishte sajuar për rastin:

“O Zot, nuk ka hajr përveç atij të Ahiretit,
Ndaj ndihmoji Ndhimuesit dhe Mërguesit.”

Dhe nganjëherë këndonin:

“Nuk ka jetë përveç asaj të Ahiretit
Mëshirë, O Zot, mbi Ndhimuesit e Mërguesit.”

Shpresohet se këto dy palë do të fuqizoheshin nga një e tretë, dhe Profeti bëri një marrëveshje obligimi të ndërsjelltë mes ndjekësve të tij dhe çifutëve të oazit, duke i përfshirë në një bashkësi të vetme besimtarësh, por duke lënë vend për dallimet mes dy feve. Muslimanët dhe çifutët do të kishin status të barabartë. Nëse i bëhej padrejtësi një çifuti, atëherë ai duhej mbrojtur nga muslimanët e çifutët për t'i rifituar të drejtat e tij, dhe po kështu nëse i bëhej zullum një muslimani. Në rast lufte me politeistët ata duhet të luftonin si një popull, dhe as çifutët as muslimanët nuk duhej të bënin paqe veçmas, por paqja do të ishte e pandashme. Në rast dallimi në opinion ose mosmarrëveshjeje apo kundërshtie, çështja do t'i referohej Zotit nëpërmjet të Dërguarit të Tij. Megjithatë, nuk kishte kusht të haptë që çifutët ta njihnin formalisht Muhammedin si të Dërguarin dhe Profetin e Zotit, ndonëse përmendej si i tillë përgjatë tërë dokumentit.

Çifutët e pranuan marrëveshjen për arsye politike. Profeti ishte tashmë njeriu ku e ku më i pushtetshëm në Medine, dhe pushteti i tij dukej me gjasa për t'u rritur. Ata nuk kishin zgjedhje tjetër pos të pranonin; megjithatë, shumë pak prej tyre ishin të aftë të besonin se Zoti do të dërgonte një Profet që nuk ishte çifut. Fillimisht ishin të përzemërt së jashtmi, çfarëdo që mund të kenë thënë mes njëri tjetrit dhe sado të vendosur të ishin në ndërgjegjen për epërsinë e tyre, epërsinë e pamatë dhe të pakrahasueshme të popullit të zgjedhur përmbi të gjithë tjerët. Por ndonëse skepticizmi i tyre lidhur me fenë e re ishte normalisht i veluar, ata ishin gjithmonë të gatshëm ta ndanin me çdo arab që mund të kishte dyshime për origjinën Hyjnore të Shpalljes.

Islami vazhdonte të përhapej shpejt mes klaneve Evs dhe Hazrexh, dhe disa besimtarë e mirëprisnin ditën kur, në sajë të marrëveshjes me çifutët, oazi do të ishte një tërësi e harmonishme. Por Shpallja tani dha paralajmërimi për elemente të fshehura stonimi. Pikërisht rreth kësaj kohe filloi të shpallej Sureja më e gjatë e Kur'anit, *el-Bekareh* (Lopa), që ndodhet në fillim të Librit, menjëherë pas shtatë vargjeve të Fatihasë, Hapjes. Ajo fillon me një përkufizim të të drejtudhëzuarve: *Elif-Lām-Mīm. Ky, tej çdo dyshimi, është Libri, udhëzim për ata që i druhen Zotit, të cilët besojnë tek e Padukshmja, falin namazin dhe japin nga ajo që u kemi dhuruar; dhe të cilët besojnë në çfarë të shpalllet ty e në çfarë është shpallur para teje, dhe që janë të sigurtë për Ahiretin. Këta janë ndjekësit e udhërrëfimit nga Zoti i tyre dhe këta janë fatmbarët.*¹⁸⁶

Atëherë, pasi përmenden jobesimtarët që janë të verbër e të shurdhër ndaj së vërtetës, përmendet një grup i tretë njerëzish: *Dhe ndër njerëz ka që thonë: besojmë në Zot dhe në ditën e fundit, porse prapë nuk janë besimtarë... Kur takojnë ata që besojnë, thonë: besojmë. E kur veçohen te shejtanët e tyre, thonë: Vërtet, jemi me ju; neve thjesht u tallëm.*¹⁸⁷ Këta ishin të lëkundurit, dyshuesit dhe hipokritët evsë dhe hazrexhë në të gjitha shkallët e tyre të ndryshme të josinqeritetit; dhe shejtanët e tyre, pra frymëzuesit e tyre të së keqes, ishin burra e gra nga jobesimtarët, që bënë gjithë çka mundën për të mbjellë farërat e dyshimit. Profeti u paralajmërua këtu për një problem, i cili nuk e kishte shqetësuar fare në Mekë. Atje, sinqeriteti i atyre që kishin përqaftuar Islamit nuk dyshohej kurrë. Arsyet e kthimit mund të ishin veçse shpirtërore, ngase përse u përket gjërave të kësaj bote një i kthyer nuk kishte asgjë për të fituar e në goxha raste shumëçka për të humbur.

¹⁸⁶ II, 2-5.

¹⁸⁷ II, 8, 14.

Por tani kishte arsye të caktuara të kësaj bote për të hyrë në fenë e re dhe këto ishin në rritje të vazhdueshme. Ditët e mungesës së plotë të hipokritëve në radhët e muslimanëve kishin ikur përgjithmonë.

Disa nga shejtanët e përmendur ishin nga çifutët. E njëjta Shpallje thoshte: *Shumë nga njerëzit e Librit¹⁸⁸ ënden t'ju kthejnë në mosbesim pas besimit tuaj, nëpërmjet zilisë që kanë në shpirta.*¹⁸⁹ Plot padurim, çifutët mezi e kishin pritur ardhjen e Profetit të parashikuar, jo për hir të përndritjes shpirtërore që do të sillte por që të rimerrnin supremacinë e dikurshme në Jethrib; dhe tani, për lemerinë e tyre, panë se ishte një pasardhës i Ishmaelit, jo i Isaakut, ai që po shpallte të vërtetën e Zotit Një, me një sukses që ishte vërtet sugjestiv për mbështetje Hyjnore. Ata druheshin se ai ishte vërtet Profeti i premtuar, së këndejmi edhe armiqësia e tyre ndaj popullit të cilit i ishte dërguar. Prapseprap, ata shpresonin se nuk ishte dhe vazhdimisht kërkuan të bindnin veten e të tjerët se ai nuk i kishte premisat e vërteta të një të Dërguari nga Zoti. "Muhammedi pretendon se atij i vijnë habere nga Qielli, por nuk din ku ka devenë", tha një çifut ditën kur njëra nga devetë e Profetit kishte ikur. "Unë di vetëm atë që më jep Zoti të di" tha Profeti kur dëgjoi për këtë, "dhe Ai më ka treguar këtë: ajo është në luginën që do t'jua dëftoj, e kapur pas peme nga kapistra e saj."¹⁹⁰ Dhe disa Ndihmues shkuan dhe e gjetën aty ku kishte thënë ai se ndodhej.

Shumë nga çifutët e mirëpritën fillimisht atë që dukej si fundi i krejt rrezikut për një shpërthim të mëtejshëm lufte civile në oaz. Prapseprap ai rrezik kishte patur leverdi, sepse përçarja mes arabëve e kishte ngritur së tepërmi statusin e joarabëve, të cilët ishin goxha të kërkuar si aleatë. Por bashkimi i Evsëve dhe Hazrexhëve i bënte aleancat e vjetra të panevojshme, duke u dhënë ndërkaq arabëve të Jethribit një fuqi të frikshme. Marrëveshja e çifutëve me Profetin ua mundësonte të kishin hise në atë fuqi. Por ajo nënkuptonte edhe mbartje detyrimesh për një luftë të mundshme kundër fuqisë shumë më të madhe arabe që shtrihej matanë oazit; mund të kishte disavantazhe të tjera të rënda për ta në rendin e ri të gjërave, që akoma nuk ishte sprovuar, ndërsa rendin e vjetër e njihnin dhe ishin aq të zotë në marifetet e tij saqë shumë prej tyre ëndeshin për t'iu kthyer atij. Një politikan i moçëm çifut i Beni Kajnukës, një mjeshtër në artin e shfrytëzimit të përçarjes mes fiseve arabe, u ndje veçanërisht i irrituar nga

¹⁸⁸ Biblës.

¹⁸⁹ II, 109.

¹⁹⁰ I.I. 361.

miqësia e re mes Evsëve dhe Hazrexhëve. Kështu që e udhëzoi një djalosh të fisit të tij me zë të bukur që të ulej mes Ndihmuesve kur të ishin të tubuar dhe t'u recitonte disa nga poezitë e thurura nga burrat e të dy fiseve menjëherë përpara dhe pas Buathit, betejës më të fundit të luftës civile – poema që shanin armikun, madhëronin veprat e guximit, elegji për të vdekurit, kërcënime hakmarrjeje. Djaloshi veproi siç ishte porositur dhe shpejt tërhoqi vëmendjen e të gjithë atyre që ishin aty, duke i transportuar nga e tashmja në të shkuarën. Burrat evsë duartrokitën furishëm poezitë e Evsëve dhe hazrexhët poezitë e Hazrexhëve; dhe atëherë të dyja palët filluan të debatonin, të krekoseshin, të bërtisnin fyerje dhe kërcënime, gjersa më në fund shpërtheu britma: “Te armët! Te armët!” dhe ata dolën tek shtresa e llavës, gati për të luftuar betejën rishtasi. Kur i erdhi lajmi Profetit, ai mblo dhi të gjithë Mërguesit që kishte pranë dhe nxitoi atje ku dy palët ishin rreshtuar tashmë për luftim. “O muslimanë” - tha ai, dhe thirri dy herë Emrin Hyjnor, *Allāh, Allāh*. “A do të veproni si në kohën e Injorancës, çka se jam me ju dhe Zoti ju ka udhëzuar në Islam e ju ka nderuar me të, duke ju mundësuar të ndërpritni zakonet pagane, duke ju shpëtuar nga mosbesimi e bashkuar zemrat?” Ata e kuptuan menjëherë se ishin kequdhëzar dhe qanë, duke përqafuar pastaj njëri tjetrin, dhe u kthyen me Profetin në qytet, të vëmendshëm e të bindur ndaj fjalëve të tij.¹⁹¹

Për ta bashkuar komunitetin e besimtarëve edhe më tej, Profeti tani themeloi një pakt vëllazërie mes Ndihmuesve e Mërguesve, në mënyrë që çdonjëri nga Ndihmuesit të kishte një vëlla nga Mërguesit, që ishte më i afërt me të se cilido prej Ndihmuesve, dhe çdo Mërgues do të kishte një vëlla Ndihmues që ishte më i afërt me të se cilido Mërgues. Por ai e përjash-toi veten dhe familjen e tij, sepse do të kishte qenë tepër e papëlqyeshme që ai të zgjidhte për vëlla një nga Ndihmuesit e jo një tjetër, kështu që e kapi Aliun për dore dhe tha: “Ky është vëllai im”; dhe e bëri Hamzain vëllain e Zejdit.

Ndër kundërshtuesit kryesorë të Islamit ishin dy kushërinj, bij tezesh, por evsë dhe hazrexhë nga baballarët, ku secili kishte ndikim në fisin e vet. Burri nga Evs, Ebu Amiri, quhej nganjëherë “Murgu” sepse kishte qenë ngaherë asket dhe njihej se vishte rroba leshi. Ai pohonte se i përkiste fesë së Abrahamit dhe kishte fituar njëfarë autoriteti fetar ndër njerëzit e Jethribit. Ai erdhi te Profeti pak kohë pas mbërritjes së tij, për ta pyetur gjoja për fenë e re. Ai mori përgjigje me fjalët e Shpalljes që e kishte përkufizuar atë

¹⁹¹ I.I. 386.

mëse një herë si *feja e Ibrahimit*.¹⁹² “Por unë jam i saj” - tha Ebu Amiri, dhe duke ngulmuar përballë mohimit ai e akuzoi Profetin se kishte falsifikuar besimin abrahamik. “Nuk e kam bërë këtë” - tha Profeti, “por e kam sjellë të bardhë e të dëlirë.” “Zoti e bëftë gënjeshtarin të vdesë si ekzil i dëbuar në vetmi!” tha Ebu Amiri. “Amin!” tha Profeti. “Zoti ia bëftë këtë atij që gënjen!”¹⁹³

Ebu Amiri e pa menjëherë se autoriteti i tij po humbiste peshë shpejt e u idhnua edhe më tepër nga përkushtimi i të birit Hanzaleh ndaj Profetit. Nuk kaloi shumë dhe ai vendosi të merrte ndjekësit e tij të mbetur, që ishin dhjetë gjithsej, në Mekë, mesa duket i pavetëdijshëm se ky ishte fillimi i ekzilit të vetëmalkuar të tij.

Kushëriri i tij hazrexh ishte Abdullah ibn Ubejji, i cili ndjente se ishte penguar nga ardhja e Profetit dhe ishte privuar nga jo vetëm nga autoriteti shpirtëror, por edhe nga pushteti kryesor tokësor në oazin jethribas. Edhe ai kishte idhnimin e të shikuarit të të birit Abdullahut tek i fitohej zemra nga Profeti, bashkë me të bijën Xhemilen. Por ndryshe nga Ebu Amiri, Ibn Ubejji ishte gati të priste, duke menduar se herët a vonë ndikimi dërrmues i të sapoardhurit do të fillonte të mpakej. Ndërkohë politika e tij ishte që të ishte sa më i paangazhuar të mundej, por nganjëherë i tradhtonte ndjenjat e tija pa dashje.

Një rast i tillë ishte kur një tjetër kryetar hazrexh, Sad ibn Ubadeh, u sëmur dhe Profeti shkoi t’i bënte vizitë. Të gjithë të pasurit e oazit i kishin shtëpitë si fortesa dhe rrugës ai kaloi afër Muzahemit, fortesës së Ibn Ubejjit, i cili ishte ulur në hijen e mureve të saj, i rrethuar nga disa anëtarë të fisit dhe hazrexhë të tjerë. Nga njerëzia për kryeplakun, Profeti zbriti nga gomari i tij dhe duke shkuar që ta përshendeste u ul një copë kohë në shoqërinë e tij, duke recituar Kur’an dhe duke e ftuar në Islam. Kur ai i tha gjithë çka i ndjeu zemra t’i thoshte, Ibn Ubejji iu kthye dhe tha: “S’do kish-te gjë më të mirë se ky fjalim i yti, veç sikur të ishte i vërtetë. Rri pra brenda, në shtëpinë tënde e kujtdo që të vjen, predikoi kështu, por atë që nuk të vjen mos e rëndo me fjalosjen tënde e as mos i hyr në tubim me çfarë s’i pëlqen.” “Jo” - tha një zë, “eja tek ne me të dhe bëna vizitë në tubimet e mahallat tona, se atë e duam dhe atë na e ka dhënë Zoti nga Bereqeti i Tij, e në të na ka udhëzuar.” Folësi ishte Abdullah ibn Ravaheh, dikush nga i cili Abdullah ibn Ubejji kishte menduar se mund të priste mbështetje në çdo rast. Kryetari i zhgënjyer tani shqiptoi zymtësisht një strofë në kuptimin që: ai i cili braktisej nga miqtë ishte i predispozuar të mundej.

¹⁹² II, 135.

¹⁹³ I.I. 411-12.

Ai e kishte mësuar më qartë se kurrë që ishte e kotë të rezistojë. Kurse Profeti u largua thëllësisht i trishtuar, megjithë nderimin shkëlqyes të Abdu-llahut; dhe kur hyri në shtëpinë e të sëmurit, refuzimi që kishte marrë ishte akoma si të thuash i shkruar në fytyrën e tij. Sadi e pyeti menjëherë se çfarë e shqetësonte dhe kur iu tha për mosbesimin e padepërtueshëm të Ibn Ubejjit, ai tha: “Merre shtruar me të, O i Dërguari i Zotit, sepse kur Zoti të solli tek ne, pikërisht atëherë po i bënim një diademë me të cilën ta kurorëzonim; dhe ai të sheh sikur i ke rrëmbyer mbretërinë.”

Profeti nuk i harroi kurrë këto fjalë; e sa për Ibn Ubejjin, ai e pa shpejt se ndikimi dikur i madh i tij po mpakej shpejt dhe se po të mos hynte në Islam ai do t’i zhdukej krejt. Nga ana tjetër ai e dinte se një pranim nominal i Islamit do ta konfirmonte në autoritet, sepse arabët ishin kundër thyerjes së lidhjeve të tyre të aleancës përveçse po të kishte arsye të madhe për këtë. Kështu që nuk kaloi shumë dhe ai vendosi të hynte në Islam; por ndonëse formalisht i dha besën Profetit dhe ndiqte lutjet rregullisht më pas, besimtarët nuk arritën kurrë të ndjeheshin të sigurtë rreth tij. Kishte edhe të tjerë për të cilët ishin po aq dyshues, por Ibn Ubejji ishte ndryshe nga shumica e të kthyerve të vakët ose të pasinqertë, për arsye të ndikimit të tij të madh, që e bënte edhe më të rrezikshëm.

Gjatë muajve të parë, kur Xhamia ishte akoma në ndërtim, bashkësia pësoi një humbje të madhe me vdekjen e As’adit, burrit të parë në oaz që i dha besën Profetit. Pikërisht ai kishte qenë strehuesi i Musabit, dhe kishte punuar aq afër me të gjatë vitit mes dy Akabave. Profeti tha: “Çifutët dhe hipokritët arabë me siguri do të thonë për mua: ‘Sikur të ishte Profet, shoku i tij nuk do të kishte vdekur.’ Dhe vërtet dëshira ime nuk më vlen asgjë as për vete as për shokun, kundrejt Vullnetit të Zotit.”¹⁹⁴

Mbase pikërisht në xhenazen e As’adit ndodhi takimi i dytë i Selman Persianit me Profetin, sepse vetë Selmani ia përshkroi këtë takim në vitet e mëvonshme djalit të Abbasit, duke i thënë: “Shkova te i Dërguari i Zotit kur ishte në Baki el-Garkad,¹⁹⁵ ku kishte ndjekur kortezhin e njërit prej Shoqëruesve të tij.” Selmani e kishte ditur se ai do të ishte atje, dhe e rregulloi të mungonte nga puna në kohë për të arritur varrezën pas xhenazes, ndërsa Profeti ishte akoma i ulur me disa nga Mërguesit dhe Ndihmuesit. “E përshëndeta” - tregon Selmani, “dhe pastaj i shkova përqark me shpresën se mund t’ia shihja Vulën. Duke e ditur atë që dëshiroja, ai e kapi

¹⁹⁴ I.I. 346.

¹⁹⁵ Varreza në juglindje të Medines.

hirkën e tij dhe e hoqi nga shpina, kështu që e pashë Vulën e Profetësisë tamam siç ma kishte përshkruar Mjeshtri. U përkula mbi të, e putha dhe qava. Pastaj i Dërguari i Zotit më urdhëroi të vija rrotull dhe shkova e u ula përballë tij dhe i tregova ngjarjen time dhe ai ishte i kënaqur që Shoqëruetit e tij ta dëgjonin. Pastaj hyra në Islam.”¹⁹⁶ Por Selmani u mbajt në punë si skllav tek Beni Kurejdhet, dhe për katër vitet e ardhshme ai kishte fare pak kontakt me bashkëfetarët e vet.

Një tjetër burrë nga *njerëzit e Librit* që pranoi Islamit në këtë kohë ishte një rabin i Beni Kajnukës, Husein ibn Selam. Ai erdhi te Profeti në fshehtësi e i dha besën, me ç’rast Profeti i dha emrin Abdullah, dhe i kthyeri i ri sugjeroi që përpara se Islami i tij të bëhej i njohur, duheshin pyetur të tjetër për pozitën e tij ndër ta. Profeti e fshehu në shtëpinë e tij dhe thirri njërin nga burrat kryesues të fisit Kajnuka. “Ai është kryetari ynë” - iu përgjigjën ata pyetjes së tij. Atëherë Abdullahu u doli përpara e tha: “O çifutë, druajuni Zotit dhe pranoheni atë që Ai ju ka dërguar, se ju e dini që ky njeri është i Dërguari i Zotit.” Atëherë ai pohoi Islamit e tij dhe të familjes së tij, ndërsa të tjetër e shanë dhe mohuan pozitën e tij të mirë mes tyre, të cilin sapo e kishin pohuar.

Islami tanimë ishte vendosur fuqishëm në oaz. Shpallja urdhëroi dhënien e zekatit dhe agjërimin e muajit të Ramazanit, duke parashtruar në përgjithësi atë që ishte e ndaluar dhe atë që ishte e lejuar. Pesë vaktet faleshin rregullisht në xhemat dhe kur vinte koha për secilin vakt njerëzit mblidheshin në vendin ku po ndërtohej Xhamia. Gjithkush e gjykonte kohën nga pozita e diellit në qiell, ose nga shenjat e para të dritës në horizontin lindor apo nga zbehja e shkëlqimit të tij në perëndim pas muzgut; por opinionet mund të dallonin, dhe Profeti ndjeu nevojën për një mjet që t’i thërriste njerëzit në namaz kur vinte çasti i duhur. Në fillim ai mendoi të caktonte dikë që t’i binte borisë si asaj të çifutëve, por më vonë vendosi për një gjuhëz të drunjtë, *nakus*, siç përdornin të krishterët lindorë asokohe, dhe dy copa druri u formësuan tok për atë qëllim. Por ato nuk u destinuan të përdreshin kurrë; sepse një natë, një hazrexh, Abdullah ibn Zejdi, që kishte qenë në Akabanë e Dytë, pati një ëndërr të cilën ia tregoi të nesërmen Profetit: “Më kaloi pranë një njeri që kishte veshur dy rroba jeshile dhe mbante në dorë një *nakus*, kështu që i thashë: ‘O rob i Zotit, a po ma shet atë *nakus*?’ ‘Ç’ të duhet?’ - tha ai. ‘Duam t’i thërrasim njerëzit në lutje me të’ - iu përgjigja. ‘A ta tregoj një mënyrë më të mirë?’ - tha ai.

¹⁹⁶ I.I. 141; I.S. IV, 56.

‘Cilën?’ - e pyeta, dhe ai u përgjigj: ‘Të thuash: *Zoti është më i Madh, Allahu Ekber.*’ Njeriu me jeshile e përsëriti këtë madhërim katër herë, pastaj secilën nga vijueset dy herë: *Dëshmoj se nuk ka zot përveçse Zoti; Dëshmoj se Muhammedi është i nderuari i Zotit; ejani në lutje; ejani në shpëtim; Zoti është mëse i Madh; dhe një herë tjetër nuk ka zot përveçse Zoti.*

Profeti tha se ky ishte një vizion i vërtetë dhe i tha të shkonte te Bilali, i cili kishte zë të shkëlqyer, dhe t’ia mësonte fjalët tamam siç i kishte dëgjuar në gjumë. Shtëpia më e lartë në mahallën e Xhamisë i përkiste një gruaje të klanit Nexhxhar, dhe Bilali vinte atje çdo agim e ulej në çati duke pritur lindjen e ditës. Kur shihte dritën e parë të zbehtë në lindje, ai shtrinte krahët dhe lutej: “O Zot, Ty Të lavdëroj dhe Të kërkoj ndihmë për Kurejshët, që ta pranojnë fenë Tënde.” Atëherë ngrihej në këmbë dhe thërriste ezanin.

XL. Familja e re

Kur Xhamia thua jse kishte përfunduar, Profeti urdhëroi që dy banesa të vogla t'i ngjiteshin murit të saj lindor, njëra për të shoqen Savdeh dhe tjetra për të fejuarën, Aishen. Ndërtimi kishte zgjatur shtatë muaj, kohë gjatë të cilës ai u strehua te Ebu Ejjubi. Por kur shtëpia e Savdes ishte pothuajse gati, ai dërgoi Zejdin që ta sillte në Medine, dhe bashkë me të Umm Kulthumin e Fatimen; ndërsa Ebu Bekri i çoi fjalë të birit Abdullahut që të sillte Umm Rumanin, Esmanë dhe Aishen. Në të njëjtën kohë, Zejdi solli të shoqen Umm Ejmen dhe djalin e tyre të vogël Usamah. Talhai udhëtoi gjithashtu me ta, pasi e kishte hequr krejt pasurinë e tij të patundshme, duke bërë kështu hixhretin e tij. Jo shumë pas mbërritjes së grupit, Ebu Bekri ia dha Esmanë në martesë Zubejrit, i cili kishte qenë tash disa muaj në Medine bashkë me të ëmën Safijjen. Motra e Ebu Bekrit Kurejbeh qëndroi në Mekë për t'u kujdesur për babain e tyre, Ebu Kuhafen, i cili ishte plakur e verbuar. Ndryshe nga Kurejbeh, ai nuk kishte hyrë në Islam akoma.

Profeti tani vendosi që krahas Umm Ejmenit Zejdi duhet të kishte një grua të dytë, që t'i ishte më pranë me moshë, dhe ai i kërkoi kushëritit të tij Abdullah ibn Xhahsh dorën e vajzës së tij të bukur Zejneb. Në fillim Zejnebi nuk dëshironte, dhe kishte arsye për këtë, siç do të tregonin ngjarjet. Arsyeja që ajo dha, gjegjësisht se ajo qe kurejshe, nuk ishte bindëse. E ëma Umejmah, me prejardhje të kulluar kurejshe në të dyja anët, ishte martuar me një burrë të fisit Esed; dhe krejt veçmas adoptimit të Zejdit te Kurejshët, nuk mund të thuhej se fiset e prindërve të tij, Beni Kalb e Bani Tajj, ishin inferiorë ndaj Beni Esedëve. Kur pa se ishte dëshira e Profetit që ajo të martohej me Zejdin, ajo pranoi dhe martesë ndodhi. Afërsisht në të njëjtën kohë motra e saj Hammah iu dha në martesë Musabit. Jo shumë kohë më pas Umejmah erdhi në Medine, ku i dha besën Profetit.

Profeti dhe bijat e tij tani shkuan të jetonin me Savden në shtëpinë e saj të re; dhe pas një muaji a dy u vendos që të bëhej martesë e Aishes. Ajo ishte atëherë vetëm nëntë vjeçe, një fëmijë me bukuri të spikatur, siç mund të pritej duke parë prindërit e saj. Kurejshët i kishin dhënë të atit titullin Atik - disa thoshin për arsye të fytyrës së tij të hollë.¹⁹⁷ Për nënën e saj,

¹⁹⁷ I.H. 161.

Profeti kishte thënë: “Kushdo që dëshiron të shohë një grua nga Hyritë sygjera të Xhennetit, le të vështrojë Umm Rumanin.”¹⁹⁸ Për Aishen, Profeti kishte qenë ngaherë shumë i afërt dhe shumë i shtrenjtë, dhe ajo ishte mësuar ta shihte çdo ditë, përveç gjatë atyre pak muajve kur ai dhe i ati i saj kishin mërguar tashmë dhe ajo me të ëmën kishin qenë ende në Mekë. Qysh në vitet e saja më të hershme ajo e kishte parë të atin dhe të ëmën ta trajtonin atë me një dashuri e reverim të atillë që nuk ia kushtonin asnjë tjetri. E as nuk kishin dështuar ata që t’ia vulosnin arsyet për këtë: ajo e dinte se ai ishte i Dërguari i Zotit, se bisedonte rregullisht me Engjëllin Gabriel dhe se ai ishte unik në mesin e të gjallëve sepse ishte ngjitur në Qiell e ishte kthyer së andejmi. Vetë prania e tij e tregonte atë ngjitje dhe përcillte diçka nga gëzimi i Parajsës. Në prekjen e tij të mrekullishme ky gëzim madje dallohej. Kur të tjerët kaploheshin nga vapa, dora e tij ishte “më e freskët se bora dhe më kundërmuese se misku”.¹⁹⁹ Veç kësaj, ai dukej i pamoshë, si një i pavdekshëm. Sytë e tij nuk kishin humbur asgjë nga shkëlqimi i tyre, flokët e tij të zinj dhe mjekra e kishin akoma shkëlqimin e rinisë dhe trupi i tij kishte hirin e dikujt që kishte vetëm gjysmën e atyre pesëdhjetë e tre viteve që kishin kaluar që nga Viti i Elefantit.

Përgatitje të vogla u bënë për martesën, gjithsesi të pamjaftueshme që Aishja ta rrokte ndjesinë e rastit të madh e solemn, dhe pak pasi lanë shtëpinë ajo rrëshqiti për në oborr për të luajtur me një shoqe që po kalonte. Me fjalët e saja: “Po luaja në një kolovitëse dhe flokët e mia të gjata të shtrira u shpupurisën. Ata erdhën e më morën nga loja dhe më bënë gati.”²⁰⁰

Ebu Bekri kishte blerë disa rroba të bukura me shirita të kuq nga Bahreini që ia përshtatën asaj si fustan nusërie. Ata ia veshën dhe e ëma e çoi tek banesa e sapondërtuar ku disa gra ensare po e prisnin përjashta. Ato e përshëndetën me fjalët “Për hajr e lumturi – shkoftë mbarë gjithçka!” dhe e çuan në prani të Profetit. Ai qëndroi atje duke buzëqeshur teksa ato i krehnin asaj flokët dhe e zbukuronin me ornamente. Ndryshe nga martesat e tjera të tij, kjo nuk pati gosti dasme. Rasti ishte sa më i thjeshtë që mundej. U soll një tas me qumësht dhe pasi piu prej tij vetë, ai ia ofroi asaj. Ajo kundërshtoi me turp, por kur ai e shtyu të pinte ajo e bëri, dhe ia ofroi tasin të motrës Esmë, që rrinte përkrah saj. Edhe të tjerët pinë; pastaj shkuan të gjithë në punë të tyre dhe dhëndri e nusja u lanë së bashku.

¹⁹⁸ I.S. VII, 202.

¹⁹⁹ B. LXI, 22.

²⁰⁰ I.S. VIII, 40-1.

Tre viteve të fundit zor se kishte patur ditë që një ose më shumë shoqe të Aishes të mos vinin për të luajtur me të në oborrin ngjitur shtëpisë së të atit. Zhvendosja e saj në shtëpinë e Profetit nuk ndryshoi asgjë në këtë drejtim. Shoqet tani vinin çdo ditë ta vizitonin në banesën e saj – shoqe të reja të zëna qysh me mbërritjen e saj në Medine, si dhe disa të vjetra, prindërit e të cilave, ashtu sikurse të sajët, kishin mërguar. “Luaja me kukullat e mia” - thoshte ajo, “me shoqet e mia, dhe Profeti hynte brenda e ato përvi-dheshin nga shtëpia, ndërsa ai u shkante pas e i kthente, sepse ishte i kënaqur që të ishin atje për hatrin tim.”²⁰¹ Nganjëherë ai u thoshte “Rrini aty ku jeni”²⁰² përpara se të kishin kohë të largoheshin. Ai gjithashtu iu bashkohej në lodrat e tyre nganjëherë, sepse i donte fëmijët dhe luante shpesh me të bijat. Kukullat ose lodrat kishin role të ndryshme. “Një ditë” - tha Aishja, “Profeti u fut brenda kur po luaja me kukullat dhe tha: ‘O Aishe, ç’lojë është kjo?’ ‘Është kali i Sulejmanit’ - i thashë, dhe ai qeshi.”²⁰³ Por nganjëherë, kur hynte, ai thjesht veçohet duke vënë hirkën e tij, që të mos i bezdiste.

Jeta e Aishes kishte edhe anën e saj më serioze. Jethribi ishte i mirënjohur anekënd Arabisë si vend ku në stinë të caktuara kishte rrezik të madh zjarrmie, sidomos për ata që nuk kishin lindur aty. Vetë Profeti iu shmang, por zjarrmia kaploi rëndë mjaft prej muhaxhirëve, përfshirë Ebu Bekrin dhe dy skllëvërit e tij të liruar Amirin e Bilalin, të cilët asokohe jetonin me të. Një mëngjes Aishja shkoi t’i bënte vizitë të atit dhe u lemerit tek i pa të tre të përdhesur në kulmin e dobësisë. “Si ia çon, baba?” - tha ajo, por ai ishte tepër i sëmurë për t’ia përshtatur xhevapin një vajze nëntë vjeçare, ndaj iu përgjigj me dy rreshta poezie:

“Çdo burrë ua uron të afërmve mirëmëngjesin përditë
Dhe vdekjen e ka më pranë se rripin e sandales së tij.”

Ajo mendoi se ai nuk dinte ç’fliste dhe u kthye nga Amiri, i cili iu përgjigj po ashtu në vargje, me kuptimin që edhe pse nuk kishte vdekur ai kishte qenë mjaft pranë vdekjes për ta ditur se si ishte. Ndërkohë Bilalit i kishte ikur zjarrmia, ndonëse ishte akoma tepër i dobët për të bërë gjë tjetër veç shtrirjes në oborrin e shtëpisë. Por zëri i tij kishte aq fuqi sa të këndonte:

²⁰¹ *po aty*, 42.

²⁰² *po aty*, 41.

²⁰³ *po aty*, 42.

“Ah, a do të flë prapë natën vallë
Mes trumzave e nardit që rriten jashtë Mekës,
Dhe a do pij më nga ujët e Maxhannes,²⁰⁴
Dhe të shoh përpara Shamahun dhe Tafilin?”²⁰⁵

Aishja u kthye në shtëpi shumë e trazuar. “Ata janë çartur mendsh” - tha ajo, “nga nxehtësia e zjarrmisë.” Por Profeti u siguria disi kur, me kujtesën ruajtëse të një fëmije, ajo përsëriti thujse fjalë për fjalë rreshtat që kishin shqiptuar ata dhe të cilat nuk i kishte kuptuar plotësisht. Pikërisht me atë rast ai u lut: “O Zot, bëjena Medinen të shtrenjtë sa na e ke bërë Mekën, dhe hiqja zjarminë aq larg sa Mahja’ah.”²⁰⁶/²⁰⁷ Dhe Zoti iu përgjigj lutjes së tij.

²⁰⁴ Një vend praën Mekës.

²⁰⁵ Dy kodra të Mekës.

²⁰⁶ Një vend rreth shtatë ditë me deve larg Medines.

²⁰⁷ I.I. 414.

XLI. Praglufta

*U është dhënë leja për luftë atyre që luftojnë pse u është bërë zullum; dhe Zoti është i Aftë t'u japë fitore. Ata që janë dëbuar nga shtëpitë padrejtësisht, pa arsye tjetër veçse thanë: Zoti ynë është Allahu.*²⁰⁸ Profeti e kishte marrë këtë shpallje jo shumë pas mbërritjes në Medine. Veç kësaj, ai e dinte se leja këtu ishte urdhër, dhe obligimet e luftës ishin theksuar në marrëveshjen me çifutët. Por hëpërhë nuk mund të bëhej fjalë për diç tjetër veç sulmeve. Kurejshët ishin të lëndueshëm në karvanet e tyre, dhe veçanërisht në pranverë e muajt e parë të verës, kur tregtia e tyre me Sirinë ishte më aktive, ata ishin të hapur ndaj sulmit nga Medina. Në vjeshtë dhe në dimër ata i dërgonin shumicën e karvaneve në Jug, kryesisht në Jemen dhe Abisini.

Informacioni i marrë në Medine për karvanet ishte rrallë shumë i saktë dhe ekzistonte mundësia të kishte ndërrime plani në çastet e fundit. Karvanet mekase shmangën krejtësisht disa nga sulmet e para nga Medina, por muslimanët ia dolën prapseprap të bënin marrëveshje me fiset beduine në pika strategjike përgjatë bregut të Detit të Kuq.

Kur dilte vetë, Profeti caktonte njërin nga Shoqëruesit e tij në krye të Medines gjatë mungesës së tij, dhe i pari që e pati këtë nder ishte kryetari hazrexh Sad ibn Ubadeh. Kjo ndodhi njëmbëdhjetë muaj pas Hixhretit; deri atëherë, vetë Profeti nuk kishte marrë pjesë në ekspedita e në çdo rast kur rrinte pas ai ia jepte prijësit emblemën e bardhë të vendosur mbi një heshtë. Vitin e parë ai nisi vetëm ata Shoqërues të tij që ishin Mërgues; por në Shtator 623 erdhi lajmi se një karvan i pasur mekas po kthehej nga veriu me eskortën e Umejjes, kryetarit të klanit Xhumah, me njëqind burra të armatosur. Umejja kishte qenë gjithmonë ndër armiqtë më të ashpër të Islamit; dhe një tjetër arsye për sulmin ishte vetë plaçka. Malli në fjalë flitej se ishte ngarkuar mbi 2500 deve. Por vetë Mërguesit nuk do mund t'ia dilnin dot me dyqind kurejshë, kështu që në këtë rast Profeti doli me njëqind burra, më shumë se gjysma prej të cilëve ishin ensarë. Mirëpo, edhe kësaj here, informacioni kishte qenë i pasaktë dhe nuk pati ndeshje. Ata humbën gjithashtu, nja tre muaj më pas, një tjetër karvan të pasur, më pak të ngarkuar, të cilin shemsiti Ebu Sufjan po e drejtonte për në Siri. Lajmi për

²⁰⁸ XXII, 39-40.

të kishte ardhur tepër vonë, dhe kur Profeti kishte mbërritur me të tijtë Ushejren në luginën e Jenbusë, që i hapet Detit të Kuq në jugperëndim të Medines, karvani kishte kaluar. Por Ebu Sufjani do të kthehej së shpejti nga Siria, mbase me një ngarkesë edhe më të pasur, dhe atëherë, me lejen e Zotit, ata nuk do të dështonin t'i zinin pritë.

Ndonëse ende nuk kishte patur luftim, Kurejshët ishin tashmë vigjilues për rrezikun e një armiku të vendosur në Jethrib. Por atyre u dukej se kjo nuk do ta ndikonte assesi tregtinë e tyre me jugun. Ata do të diziluzionoheshin shpejt, sepse tani Profeti i erdhën fjalë për një karvan që ishte nisur nga Jemeni, dhe ai dërgoi kushëririn e tij Abdullah ibn Xhahsh me tetë muhaxhirë që ta prisnin afër Nahles, mes Taifit dhe Mekës. Ishte Rexheb, njëri prej katër muajve të shenjtë të vitit, dhe Profeti nuk i dha udhëzime Abdullahut për të sulmuar karvanin por thjesht t'i sillte habere. Pa dyshim, ai dëshironte të shihte se sa mirë ruheshin karvanet jugore, për aksione të ardhshme ndaj tyre.

Jo shumë pasi Mërguesit mbërritën në destinacion dhe fushuan në një pikë të favorshme jo larg rrugës kryesore, një karvan i Kurejshëve kaloi afër tyre dhe pastaj ndaloi e fushoi aty pranë, pa vetëdije për praninë e tyre. Devetë ishin ngarkuar me stafidhe, lëkura dhe mallra të tjera. Abdullahu dhe shoqëruesit e tij ishin në dilemë: udhëzimet e vetme të prera të Profetit kishin qenë t'i sillnin habere; por ai s'ua kishte ndaluar të luftonin e as nuk u kishte përmendur muajin e shenjtë. A vlenin akoma këto norma paraislamike, pyetën ata veten. Ata menduan gjithashtu për Shpalljen: *U është dhënë leja për luftë atyre që luftojnë pse u është bërë zullum ... atyre që janë dëbuar nga shtëpitë padrejtësisht.*²⁰⁹ Ata ishin në luftë me Kurejshët dhe i njohën të paktën dy prej tregtarëve në karvan si burra të Mahzumit, i cili nga të gjitha klanet në Mekë ishte treguar më armiqësori ndaj Islamit. Ishte mëngjesi i ditës së fundit të Rexhebit; dielli do të sillte Shabanin, që nuk ishte muaj i shenjtë, por deri atëherë, edhe pse të pambrojtur më nga kalendari, armiqtë e tyre do të mbroheshin nga largësia, sepse do ta kishin mbërritur vendin e shenjtë; dhe pas goxha ngurrimi ata vendosën të sulmonin. Shigjeta e tyre e parë goditi një burrë nga Kindeh, që ishte bashkëfederues Abdu Shemsëve, me ç'rast Uthmani, njëri nga mahzumasit, dhe Hakami, një i liruar, u dorëzuan, mirëpo vëllai i Uthmanit Neufeli iku në Mekë.

Abdullahu dhe të tijtë i morën robërit bashkë me devetë dhe mallin në Medine. Ai ndau një të pestën e presë për Profetin, duke e ndarë pjesën e

²⁰⁹ XXII, 39.

mbetur mes shoqëruesve të tij dhe vetes. Por Profeti refuzoi të pranonte gjë dhe tha: “Nuk ju kam urdhëruar të luftoni në një muaj të shenjtë,” me ç’rast ata që kishin vepruar kështu menduan se ishin shkatërruar. Vëllezërit e tyre në Medine i fajësuan për dhunimin e Rexhebit, ndërsa çifutët thanë se ishte ogur i keq për Profetin, ndërsa Kurejshët iu përveshën përhapjes së gjithkahshme të lajmit se Muhammedi ishte fajtor për sakrilegj. Pastaj erdhi Shpallja: *Të pyesin për muajin e shenjtë dhe luftimin në të. Thuaj: luftimi në të është shkelje e rëndë; por pengimi i njerëzve nga udha e Zotit dhe sakrilegji ndaj Tij e ndaj xhamisë së shenjtë, si dhe përzënia e popullit të Tij së andejmi janë më të rënda te Zoti. Dhe torturimi është më i rëndë se vrasja.*²¹⁰

Profeti e interpretoi këtë si konfirmim të ndalimit tradicional të luftimit në muajin e shenjtë, por si bërje përjashtimi në këtë rast të veçantë, kështu që ai e liroi Abdullahun dhe shoqëruesit e tij nga frika që u rrinte aq rëndë përsipër dhe pranoi një të pestën e presë për të mirën e përgjithshme të bashkësisë. Klani Mahzum dërgoi pagesëlirim për dy të kapurit, mirëpo Hakami, njeriu i liruar i tyre zgjodhi të hynte në Islam e të qëndronte në Medine, kështu që Uthmani u kthye i vetëm.

Pikërisht në po hënë të Shabanit erdhi një Shpallje me rëndësi të madhe shpirtërore. Fjalët hapëse të saj i referohen kujdesit të përsikajshëm të Profetit për t’u drejtuar në kahjen e duhur në lutje. Në Xhami, drejtimi ishte vendosur nga Mihrabi, kamarja e lutjes në murin e Jerusalemit; por kur ishte larg ai e kontrollonte drejtimin me anë të diellit nëse ishte ditë dhe yjeve nëse ishte natë.

*Ta kemi parë kthimin e fytyrës nga qielli; dhe tani do të të kthejmë kah një drejtim që do të të kënaqë. Ktheje, pra fytyrën drejt Xhamisë së Pacenueshme; dhe kudo që të jeni, kthejini fytyrat drejt saj.*²¹¹

Një Mihrab u bë menjëherë në murin jugor të Xhamisë, me fytyrë nga Meka, dhe ndryshimi u pranua me gëzim nga Profeti dhe Shoqëruesit e tij. Që prej asaj dite muslimanët janë kthyer në drejtim të Qa’bes për kryerjen e namazit, dhe si tejzgjatje – edhe të riteve të tjera.

²¹⁰ II, 217.

²¹¹ II, 217.

XLII. Marshimi në Bedr

Po afrohej koha tashmë që Ebu Sufjani të kthehej me të gjitha mallrat që ai dhe shoqëruesit e tij kishin marrë në Siri. Profeti dërgoi Talhain dhe kushëririn e Umerit, Saidin – djalin e Zejd hanifit – në Havra buzë detit, në perëndim të Medines, që t'i sillnin lajme me të mbërritur karvani. Kjo do t'u mundësonte, përmes një marshimi të shpejtë në jugperëndim, që ta arrinin më poshtë, gjatë bregut. Dy zbuluesit e tij u mikpritën nga një kryetar xhuhejnas që i fshehu në shtëpinë e tij gjersa kishte kaluar karvani. Por ai dhe ata mund t'ia kishin kursyer vetes mundimin sepse dikush në Medine, pa dyshim një nga hipokritët ose një nga çifutët, i kishte çuar tashmë fjalë për planet e Profetit Ebu Sufjanit, i cili pajtoi menjëherë një njeri nga fisi Gifari, i quajtur Demdem, që të shkonte me tërë shpejtësinë në Mekë e t'i nxiste Kurejshët të marshonin në çast me një ushtri për t'i shpëtuar, ndërsa vetë çante para rrugës bregdetare, duke udhëtuar ditë e natë.

Por nuk ishte vetëm ai në urgjencë. Profeti kishte arsyet e tija për të dëshiruar të rrinte në Medine sa më gjatë të ishte e mundur, sepse vajza e tij e dashur Rukajja ishte sëmurur seriozisht. Por konsideratat personale nuk mund të merreshin parasysh dhe, në vend që të rrezikonte të vonohej së tepërmi, ai vendosi të mos priste as kthimin e zbuluesve. Kur ata mbërritën në Medine, ai ishte nisur me një ushtri muhaxhirësh në Medine dhe të gjithë prej tyre ishin të pranishëm në këtë rast përveç treve: Profeti i kishte thënë dhëndrit të vet Uthmanit të qëndronte në shtëpi e të kujdesej për të shoqen e sëmurë; dy të tjerët ishin Talhai dhe Saidi, i cili u kthye tepër vonë nga bregdeti për t'u nisur.

Te ndalesa e parë, që binte akoma në oaz, kushëriri i Profetit - Sadi i Zuhrejve, vuri re se vëllai i tij pesëmbëdhjetë vjeçar dukej i trazuar e sikur fshihej dhe e pyeti si ishte puna. "Kam frikë" - tha Umejri, "se Resulullahu do më shohë dhe do të thotë se jam tepër i ri e do më kthejë. Kurse unë kam ëndje të shkoj përpara. Ndofta Zoti më jep shehadetin." Siç druhej, Profeti e pikasi kur rreshtoi trupat dhe i tha se ishte tepër i ri e duhej të kthehej në shtëpi. Por Umejri qau dhe Profeti e la të rrinte e të merrte pjesë në ekspeditë. "Ai ishte aq i ri" - tregonte më vonë Saidi, "saqë më duhej t'ia lidhja unë rripat e brezores së shpatës."

Ishin shtatëdhjetë deve që niseshin me turne, tre-katër vetë për secilin, dhe tre kuaj, njëri nga të cilët i përkiste Zubejrit. Flamuri i bardhë iu dha Musabit, pa dyshim ngase ai ishte i klanit të Abdud-Darit, e drejta fisnore e të cilit ishte që të mbante flamurin e Kurejshëve në luftë. Pas pararojës vinte vetë Profeti, i paraprirë nga dy sinjalizues të zinj, një për Mërguesit e një për Ndihmuesit. Këta mbaheshin nga Aliu dhe Sad ibn Muadhi i Evsëve, përkatësisht. Gjatë mungesës së Profetit nga Medina lutjet do drejtoheshin nga Ibn Umm Maktumi, i verbri i përmendur në Shpalljen *Ai u vrenjt dhe u kthye mënjanë kur i erdhi i verbri*.²¹²

Në Mekë, pak përpara kthimit të Demdemit, halla e Profetit, Atika, pati një ëndërr që e lebetiti dhe e la me bindjen e një belaje të afërt për Kurejshët. Ajo e thirri të vëllain Abbasin dhe i tregoi çfarë kishte parë: “Pashë një burrë që niste një deve dhe ai ndaloi në luginë e thirri me sa zë kishte: ‘Nxitoni para, o njerëz të pabesisë, në një bela që do t’ju përdhesë pas tre ditësh.’ Pashë njerëzit të mblidheshin rreth tij. Atëherë ai hyri në Xhami me njerëzit nga pas dhe prej mesit të tyre deveja e tij e çoi deri në majë të Qa’bes dhe ai thirri të njëjtat fjalë. Atëherë deveja e mbajti në majën e Malit Ebu Kubejs, dhe ai u thirri prapë njerëzve si më parë. Atëherë shkuli një shkëmb dhe e rrokullisi potershëm teposhte, dhe kur mbërriti rrëzën e malit ai u nda copash dhe nuk mbeti shtëpi në Mekë pa u goditur nga njëra prej tyre.”

Abbasi ia tregoi ëndrrën e të motrës djalit të Utbës, Velidit, të cilin e kishte shok, ndërsa Velidi i tha të atit, e lajmi mori dhenë. Të nesërmen Ebu Xhehli deklaroi në prani të Abbasit, me shpoti: “O bij të Abdul-Muttalibit, qëkur shqiptoka mes jush profeci kjo profete? A s’ju mjafton që burrat tuaj të bëjnë si profetë? U dashka që edhe gratë të bëjnë të njëjtën?” Abbasi nuk gjeti xhevap, por Ebu Xhehli e dha përgjigjen të nesërmen, kur shkrepat e Ebu Kubejsit gjëmuan me zërin e fuqishëm të Demdemit. Njerëzit vërshuan nga shtëpitë dhe nga Xhamia drejt luginës, ku ishte ndalur ai. Ebu Sufjani e kishte paguar majmur dhe ai ishte i vendosur ta luante rolin mirë. Ai e kishte kthyer mbrapsht samarin dhe ishte ulur me shpinë nga koka e deves; dhe si shenjë e mëtejshme gjëme i kishte prerë hundën devesë, kështu që nga ajo kullonte gjak dhe ai kishte çjerrë këmishën e vet rripa rripa. “Burra kurejshë” - bërtiti ai, “devetë e transportit, devetë e transportit! Mallrat që keni te Ebu Sufjani! Muhammedi dhe shoqëruesit e tij ua kanë mësyre! Ndihmë! Ndihmë!”

²¹² Të shihet Kreu XXII.

Qytetin e përfshiu menjëherë poterja. Karvani i rrezikuar ishte një prej më të pasurve të vitit dhe ata që kishin arsye t'i druheshin humbjes së tij ishin të shumtë. Një ushtri prej rreth njëmijë vetash u mblodh me shpejtësi. "A kujton Muhammedi dhe shokët e tij se ky do jetë si karvani i Ibn el-Hadramiut?" - thanë ata, duke iu referuar Amrit, bashkëfederuesit të Abdu-Shemsëve që ishte vrarë nga një shigjetë gjatë muajit të shenjtë, në Nahlah. Klani i Adiut ishte i vetmi që nuk mori pjesë në ekspeditë. Çdo kryetar fisi udhëhoqi një kontingjent përveç Ebu Lehebit, i cili dërgoi në vend të tij një mahzumas, që i detyrohej të holla. Por Hashimitë dhe Muttalibët kishin prapseprap interesat e tyre të karvani dhe u ndjenë të detyruar nga nderi që ta mbronin, kështu që Talibi udhëhoqi një grup burrash nga secili klan dhe Abbasi shkoi me ta, mbase me nijetin për të vepruar si pajtues. Hakimi i Esedëve, nipi i Hatixhes, doli me të njëjtin qëllim. Ashtu si Ebu Lehebi, edhe Umejja i klanit Xhumah kishte vendosur të rrinte në shtëpi, sepse tanimë ishte një i moshuar tejet i bëshëm; por tek rrinte ulur në Xhami, i erdhi Ukbah me një temjanicë, të cilën ia vuri përpara dhe tha: "Lyeju në të, Ebu Ali, se je prej grave." "Zoti të mallkoftë" - i tha Umejja dhe u përgatit të dilte me të tjerët.

Profeti tashmë kishte lënë rrugën direkte nga Medina në jug dhe ishte drejtuar nga Bedri, që shtrihej në rrugën bregdetare nga Siria në Mekë, në perëndim të tij. Pikërisht në Bedër shpresonte ai t'i zinin pritë Ebu Sufjanit dhe ai dërgoi përpara dy nga aleatët e tyre të fisit Xhuhejneh, të cilët e njihnin atë vis mirë, që të zbulonin lajme rreth karvanit. Në Bedër ata ndaluan te një kodër mbi pusin, dhe kur shkuan të nxirrnin ujë dëgjuan një bisedë rreth një borxhi, ndërmjet dy vajzave të fshatit. "Karvani do të vijë nesër ose pasnesër" - i tha njëra shoqes, "dhe unë do të punoj për ta e do të ta paguaj çfarë të detyrohem." Kur dëgjuan këto fjalë ata nxituan mbrapa tek Profeti me haberin. Por sikur të kishin qëndruar pak më gjatë, do të kishin parë një kalorës të vetëm tek i afrohej pusit nga perëndimi. Ishte vetë Ebu Sufjani, i cili kishte nxituar përpara karvanit për të parë nëse ishte e sigurt të vazhdohej për në Mekë përmes rrugës më të afërt, Bedrit. Kur mbërriti tek uji, ai takoi një fshatar dhe e pyeti nëse kishte parë ndonjë të huaj. Ai u përgjigj se kishte parë dy kalorës që ishin ndalur në kodrën më lart dhe të cilët kishin mbushur ca ujë dhe e kishin marrë me vete. Ebu Sufjani shkoi në vendndalesën e tyre dhe mori ca pleh deveje të cilin e çau copash. Në to kishte bërthamë hurmash. "Pasha Zotin" - tha ai, "kjo është tagji Jethribi." Ai nxitoi mbrapsht tek ndjekësit e tij dhe duke e mënjanuar

karvanin nga rruga, vazhduan me tërë shpejtësinë përgjatë bregut të detit, duke e lënë Bedrin në të majtë.

Ndërkohë dy zbuluesit u kthyen te Profeti me lajmin se karvani pritej të mbërrinte në Bedr të nesërmen ose të pasnesërmen. Ata do të ndaleshin patjetër në Bedr, që kishte qenë për aq gjatë ndalesë në rrugën midis Mekës e Sirisë, dhe kishin kohë boll për t'i befasuar dhe mposhtur.

Erdhi lajmi se Kurejshët ishin nisur me një ushtri për të shpëtuar karvanin e tyre. Kjo ishte parë si e mundur gjithmonë, por tani që ishte bërë fakt Profeti pa se duhej të këshillohej me të tijët dhe ata të zgjidhnin nëse duhej të përparonin apo të tërhiqeshin. Ebu Bekri dhe Umeri folën në emër të Mërguesve që të bënin përpara dhe pastaj, duke konfirmuar gjithçka që ata kishin thënë, një aleat i Zuhrejve që kishte ardhur në Medine vetëm së fundmi e quhej Mikdad, u ngrit në këmbë dhe shtoi: “O i Dërguari i Zotit, bëj ç’ të ka treguar Zoti të bësh. Ne nuk do të të themi siç i thanë bijtë e Izraelit Musait: *Shko ti dhe Zot yt e luftoni; ne po ulemi këtu*,²¹³ por do të themi: ‘Shko ti dhe Zoti yt e luftoni dhe me ju do luftojmë dhe ne, majtas e djathtas, para e mbas teje.’” Abdullah ibn Mesudi e kishte zakon të tregonte vite pas betejës për dritën e madhe që agoi në fytyrën e Profetit kur i dëgjoi ato fjalë dhe se si e kishte bekuar ai folësin e tyre. Jo se ishte habitur, sepse e dinte që Mërguesit ishin me të pa rezerva. Por a mund të thuhej e njëjta për të gjithë Ndihmuesit e pranishëm? Ushtria ishte nisur nga Medina me shpresën për të kapur karvanin. Por tani dukej se do t’u duhej të takonin diçka shumë më të frikshme. Veç kësaj, kur i kishin dhënë besën në Akabah, Ndihmuesit kishin thënë se ata nuk ishin përgjegjës për sigurinë e tij gjersa të kishte hyrë në territorin e tyre, por që kur të ishte me ta do ta mbronin siç mbronin gratë dhe fëmijët e tyre. A do të ishin vallë të gatshëm ta ndihmonin kundër një armiku, tani që nuk ishte më në Jethrib? “Burra, më jepni këshillën tuaj” - tha ai, duke folur në përgjithësi por duke nënkuptuar Ndihmuesit, disa nga të cilët ia kishin kapur mendimet, ndonëse pa folur asnjëri. Por tani Sad ibn Muadhi u ngrit në këmbë: “Duket se ne jemi burrat në fjalë, O i Dërguari i Zotit.” Dhe kur Profeti pohoi, ai vazhdoi: “Ne kemi besim në ty dhe e besojmë çfarë na ke thënë dhe dëshmojmë se na ke sjellë të vërtetën, dhe kemi dhënë besën obliguese për të dëgjuar dhe për t’u bindur. Ndaj bëj çfarë dëshiron, ne jemi me ty. Pasha Atë që të ka nisur me të vërtetën, nëse na urdhëron të kalojmë detin e zhytesh vetë në të, në do të zhytemi në të me ty. Asnjë nga ne nuk do rrinte mbrapa. Nuk jemi

²¹³ V, 24.

kundër përballjes me armikun nesër. Jemi të sprovuar në luftë, të besuar në luftim. Ndofta Zoti ta tregon guximin tonë duke të sjellë freski për sytë.²¹⁴ Ndaj prina me bekimin e Zotit.”

Profeti u gëzua nga këto fjalë; dhe atij i erdhi siguria se atyre do t'u duhej me të vërtetë të ndesheshin ose me ushtrinë ose me karvanin, por jo me të dy. “Përpara” - tha ai “dhe gazmenduni, se Zoti i Tejlartësuar më ka premtuar njërën nga të dyja dhe thua se i shoh armiqtë të përdhesur.”²¹⁵

Edhe pse ishin përgatitur për më të keqen, ata ende shpresonin se do mund ta sulmonin karvanin dhe të ishin të padëmtuar në kthimin e tyre drejt Medines, të pasuruar me pre e robër, përpara se të arrinte ushtria e Kurejshëve. Por kur kishin mbërritur një ndalesë më pak se një ditë marshim larg Bedrit, Profeti kalëroi me Ebu Bekrin dhe mori informacion nga një plak, prej të cilit konkludoi se ushtria mekase tashmë ishte afër. Duke u kthyer në kamp ai priti deri sa ra nata dhe dërgoi tre kushërirët e tij Aliun, Zubejrin dhe Sadin me disa nga shoqëruesit e tjerë të tij tek pusi i Bedrit, që të shihnin nëse ushtria ose karvani apo të dy kishin mbushur ujë prej tij, ose nëse ndokush atje kishte lajme për cilëndo palë. Te burimi ata hasën dy burra që po ngarkonin devetë me ujë për ushtrinë e Kurejshëve, dhe pasi i mposhtën i sollën tek Profeti, i cili po falej kur ata mbërritën. Pa pritur gjersa të kishte përfunduar, ata filluan t'i merrnin në pyetje dy burrat, të cilët thanë se ishin ujëmbushësit e ushtrisë. Por disa prej hetuesve të tyre preferuan të mendonin se po gënjenin, sepse shpresonin me zjarr që t'i kishte nisur Ebu Sufjani për të marrë ujë për karvanin dhe nisën t'i rrihnin, gjersa ata thanë: “Jemi njerëzit e Ebu Sufjanit” dhe i lanë të qetë. Profeti bëri përdhesjet mbyllëse të lutjes së tij e dha përsëndetjen e paqes, pastaj u tha: “Kur ju thanë të vërtetën i rrahët, dhe kur ju gënjenen i latë të qetë. Ata janë vërtet të ushtrisë kurejshe.” Pastaj iu kthye dy robërve: “Më tregoni për Kurejshët, ku ndodhen?” “Janë pas kësaj kodre” - thanë ata, duke traguar kah Akankali, “në shpatin e largët të luginës matanë.” “Sa janë?” - pyeti ai. “Shumë” - i thanë, pa mundur të përgjigjeshin ndopak më saktë, kështu që ai i pyeti sa kafshë kishin therur. “Ca ditë nëntë, ca dhjetë” ishte përgjigjja. “Atëherë duhet të jënë mes nëntëqind dhe njëmijë” - tha ai. “Dhe cilët prijës kurejshë janë mes tyre?” Ata emërtuan pesëmbëdhjetë, që përfshinin: nga Ebu Shemsët, vëllezërit Utbah e Shejbah; nga Neufelët, Harithi e Tuejmah; nga Abdu-Darët, Nadri – që

²¹⁴ “Freski e syve” është termi i preferuar i arabëve për të shprehur gëzim, kënaqje etj.

²¹⁵ I.I. 435.

kishte vënë përballë përrallat e tij të Persisë kundër Kur'anit; nga Esedët, gjysëmveli i Hatixhes Neufeli; nga Mahzumët, Ebu Xhehli; nga Xhumahët, Umejjah; nga Amirët, Suhejli. Pasi dëgjoi këta emra të spikatur, Profeti vërejti teksa iu ribashkua të tijëve: "Meka ju ka hedhur kafshatat më të mira të mëlçisë së saj."

Nuk u desh shumë që lajmi i ushtrisë prej njëmijë vetësh mbërriti Ebu Sufjanin, i cili tashmë kishte arritur një pikë nga ku shpëtimtarët e tij ishin mes tij dhe armikut. Duke parë se tashmë karvani ishte i siguruar, ai u dërgoi një lajmëtar Kurejshëve, me fjalët: "Keni dalë të mbroni devetë, njerëzit dhe mallrat e juaja; dhe Zoti i shpëtoi, ndaj kthehuni." Ky mesazh iu arriti kur ata tashmë kishin fushuar në Xhuhfah, paksa në jug të Bedrit. Kishte edhe një arsye përse nuk duhej të bënin përpara më tej. Tërë kampit i kishte rënë ngrysia për shkak të një ëndrre - thuajse vizioni - që kishte patur Xhuhejmi i Muttalibëve. "Në zhgjendërr pashë një burrë të afrohej kalëruar, duke i prirë një deveje. Pastaj ndaloi dhe tha 'Të vrarë janë Utbah e Shejbah dhe Ebu'l-Hakami e Umejjah'" dhe vazhdoi të përmendte prijësat e tjerë kurejshë që kishte emërtuar kalorësi. "Pastaj" - tha Xhuhejmi, "e pashë ta therte devenë në gjoks dhe e lëshoi pa fre nëpër kamp, dhe nuk pati tendë që nuk u nulloso me gjakun e saj." Kur Ebu Xhehli ia treguan këtë, ai tha në një shpoti ngadhënjyese: "Ja edhe një tjetër profet nga bijtë e Muttalibit." Ai tha "edhe një tjetër" sepse dy klanet e Muttalibit dhe Hashimit shikoheshin shpesh si një. Pastaj, duke synuar të largonte zyrtarinë, ai iu drejtua të gjithëve: "Pasha Zotin, nuk do të kthehem pa shkuar në Bedr. Do të qëndrojmë atje tre ditë; do të themi deve dhe gostitemi duke e derdhur verë lumë dhe këngëtarët do të kërcëjnë e këndojnë për në; arabët do të dëgjojnë për marshimin tonë përpara dhe mbledhjen tonë të fuqishme, e do të mahniten me ne përgjithmonë. Përpara në Bedr!"

Ahna ibn Shariku kishte dalë me Zuhrej, të cilët i kishte aleat, dhe i nxiti të mos i vinin vesh Ebu Xhehli, kështu që ata u kthyen nga Xhuhfah në Mekë, çdonjëri prej tyre. Edhe Talibi u kthye me të afërm të tij, sepse kishte shkëmbyer fjalë me disa kurejshë, që kishin thënë: "O bij të Hashimit, ne e dimë që edhe pse keni ardhur me ne, zemrat e juaja janë me Muhammedin." Por Abbasi vendosi të vazhdonte për në Bedr me pjesën tjetër të ushtrisë dhe mori me vete tre nipat e tij, Ebu Sufjanin e Neufelin, bijtë e Harithit, dhe Akilin, të birin e Ebu Talibit.

Matanë kodrës, paksa në verilindje, muslimanët po linin kampin. Profeti e dinte se ishte e detyrueshme për ta që të mbërrinin ujin e Bedrit para

armikut, kështu dha urdhër për mësymje të menjëhershme. Jo shumë pasi ishin nisur, filloi të binte shi dhe ai iu gëzua si shenjë ndere nga Zoti, një bekim dhe sigurim. Ai i freskoi njerëzit dhe e shtriu pluhurin, duke e bërë të parrëshqitshme dhe të butë rërën e luginës së Jeljelit ku po marshonin tani; por do ta pengonte armikun, të cilit i duhej të ngjiste shpatet e Akankalit, që shtriheshin në të majtë të muslimanëve, në anë të kundërt të luginës me Bedrin. Puset ishin të gjitha në rrëpirat e ulëta të anës më të afërt dhe Profeti urdhëroi të ndaleshin tek pusi i parë që mbërritën. Por një hazrexh, Hubab ibn el-Mundhiri, erdhi dhe tha: “O i Dërguari i Zotit, ky vend ku jemi – a të ka shpallur Zoti që nuk duhet as të bëjmë para as të tërhiqemi prej tij, apo është çështje opinioni dhe strategjie luftarake?” Ai tha se ishte thjesht çështje opinioni, me ç’rast Hubabi vazhdoi: “Ky nuk është vendi për t’u ndalur, por merrna më tej, O i Dërguari i Zotit, gjersa të mbërrimë atë pusin e madh që është më pranë armikut. Atje të ndalojmë dhe t’i bllokojmë puset që ndodhen matanë, duke i bërë vetes një çisternë. Atëherë do ta luftojmë armikun dhe i tërë uji do të jetë i yni për t’u pirë e ata nuk do të kenë aspak.” Profeti u pajtua menjëherë dhe plani i Hubabit u krye me hollësi. Puset e mëtejshme u bllokuan dhe çisterna u ndërtua dhe secili e mbushi calikun e vet.

Atëherë Sad ibn Muadhi erdhi te Profeti dhe tha: “O Profet i Zotit, të ndërtojmë një strehë për ty e t’i mbajmë devetë e tuaja të udhëtimit gati pranë saj. Atëherë do të përballemi me armikun, dhe nëse Zoti na forcon e na bën ngadhënjimtar ndaj tyre, kjo është ajo që dëshirojmë me ëndje. Por nëse jo, atëherë ti mund të ngash devetë e t’i bashkohesh atyre prej nesh që ke lënë pas. Sa për disa prej atyre që nuk dolën me ty, O Pejgamber i Zotit, as dashuria jonë për ty nuk është më e madhe se e tyrja, e as nuk do të kishin qëndruar pas sikur ta kishin ditur se do të ndeshje luftë. Përmes tyre Zoti do të të mbrojë dhe ata do të të japin këshillë të mirë dhe do të luftojnë përkrah teje.” Profeti e lavdëroi dhe luti bekime mbi të, dhe streha u sajua me degë palmash.

Atë natë Zoti dërgoi një gjumë të paqtë mbi besimtarët dhe ata u zgjuan të freskuar.²¹⁶ Ishte e Premte, 17 Mars 623 AD dhe 17 Ramazan i vitit 2 AH.²¹⁷ Me të zbardhur dita, Kurejshët marshuan përpara dhe iu ngjitën kodrës së Akankalit. Dielli ishte tashmë lart kur mbërritën majën, dhe kur i pa në kuajt e tyre të shumëstolisur tek zbritnin shpatin për në

²¹⁶ Të shihet K. VIII, 11.

²¹⁷ *Anno Hegirae*. Era islame fillon me Hixhretin.

luginën e Jeljelit drejt Bedrit, Profeti u lut: “O Zot, ja Kurejshët: kanë ardhur në arrogancën dhe kotësinë e tyre, duke T’u kundërvënë Ty dhe përgënjeshtruar të Dërguarin Tënd. O Zot, dhurojena ndihmën Tënde që na ke premtuar! O Zot, këtë mëngjes shkatërroji!”

Ata fushuan rrëzë shpatit dhe meqenëse muslimanët iu dukën më të paktë se ç’prisnin, ata dërguan Umejrin e Xhumahëve mbi kalë për të vlerësuar numrin e tyre dhe shikuar nëse kishin përforcime nga pas. Ai raportoi se nuk kishte gjurmë trupash të tjera veç atyre që ishin përballë në anën tjetër të luginës. “Por, O Kurejshë” - shtoi ai, “nuk mendoj se ndokush prej tyre do të vritet pa vrarë më parë dikë prej jush; dhe nëse vrasin nga ju aq sa numri i tyre, ç’e mirë i mbetet jetës paskëtaj?” Umejri kishte namin e njëfarë parashikuesi anekënd Mekës, dhe kjo u shtonte peshë fjalëve të tija. Me të mbaruar ai, Hakim i Esedëve, nipi i Hatixhes kapi rastin dhe eci në këmbë përgjatë kampit deri sa erdhi tek burrat e Abdu-Shemsit. “Ebu Velid” - i tha ai Utbes, “ti je më i madhi i Kurejshëve, zotëriu i tyre dhe ai të cilit i binden. A dëshiron të kujtohesh me lavdi mes tyre deri në fund të kohës?” “Si kështu?” - tha Utbah. “Ktheji burrat mbrapsht” - tha Hakimi, “dhe merre përsipër shkakun e aleatit tënd të vrarë, Amrit.” Ai donte të thoshte që Utbah duhej të eliminonte njëren nga arsyet e forta për luftim dhe t’u paguante zhdëmtimet e gjakut të afërmve të njeriut që ishte vrarë në Nahlah, vëllai i të cilit Amiri kishte ardhur në të vërtetë t’i merrte hakun në mejdan. Utbah u pajtua të bënte gjithçka që ai tha, por e nxiti të shkonte e të fliste me Ebu Xhehlin, personin me gjasa më të forta për të ngulmuar për luftë. Ndërkaq, ai iu drejtua trupave me fjalët: “Burra kurejshë, nuk do fitoni asgjë duke luftuar Muhammedin dhe shokët e tij. Nëse i poshtëroni, çdonjëri nga ju do ta shohë përgjithmonë me neveri në fytyrë atë që i ka vrarë xhaxhain ose kushëririn apo ndonjë të afërm tjetër. Ndaj kthehuni mbrapsht dhe lëruani Muhammedin arabëve të tjerë. Nëse e vrasin, kjo është ajo çka dëshironi; nëse jo, do të shohë se keni treguar vetëpërmbytje ndaj tij.”

Pa dyshim, ai deshi t’i afrohej Amir Hadramiut menjëherë për t’i paguar zhdëmtimin për të vëllain, por Ebu Xhehli u tregua tepër i shpejtë për të. Ai e talli Utben si burracak, se kishte frikë vdekjen për vete e të birin Ebu Hudhejfeh, i cili ishte në radhët e armikut. Pastaj iu kthye Amirit dhe e nxiti të mos e linte t’i rrëshqiste rasti për hakmarrjen e të vëllait. “Çohu dhe kujtojua betimin tënd për vrasjen e tënd vëllai.” “Amiri brofi në këmbë dhe duke çjerrë i xhindosur rrobat, filloi të lëshonte zëra vajtues me sa

frymë kishte. “Medet për Amrin! Medet për Amrin!” Kështu që zjarri i luftës u ndez dhe shpirtrat e burrave u mbushën me dhunë dhe ishte e kotë që Utbah a ndokush tjetër të përpiqej t’i kthente mbrapsht.

Përthithja tashmë e përgjithshme në përgatitjet përfundimtare për betejë i dha dikujt mundësinë që kishte pritur. Nga frika se mos ikte në mungesë të tij, Suhejli e kishte sjellë të birin Abdullahun me vete në Bedr. Umejjah, kryetari i Xhumahëve, kishte bërë të njëjtën me të birin e tij Aliun, të cilin e kishte detyruar të braktiste Islamin. Por ndryshe nga Aliu, që lëkundej, Abdullahu ishte i patundshëm në besimin e tij; dhe duke iu shqitur nga sytë kampit pas një kodërze aty pranë, ai kaloi shpejt matanë rërave të pasheshuara për tek kampi musliman, ku shkoi drejt e te Profeti dhe gëzimi u pa në fytyrat e të dyve. Pastaj ai i përshëndeti lumturisht dy kunetërit e tij, Ebu Sabrën dhe Ebu Hudhejfen.

XLIII. Beteja e Bedrit

Profeti tani rreshtoi ushtrinë e vet dhe kaloi përpara çdonjërit nga të tijtë për t'i dhënë zemër e drejtuar rreshtat, duke mbajtur një shigjetë në dorë. "Qëndro në rresht, O Savad" - i tha ai njërit prej Ndihmësve që ishte shumë përpara e i bëri një shpim të lehtë në bark me shigjetën e vet. "O i Dërguari i Zotit, më lëndove" - tha Savadi "e Zoti të ka dërguar me të vërtetën dhe drejtësinë, ndaj kthema hakun." "Merre" - i tha Profeti, duke nxjerrë barkun e duke ia dhënë shigjetën e vet, me ç'rast Savadi u përkul dhe vulosi një puthje ku ishte haku i tij të vendoste majën e shigjetës. "Ç'të bëri të veproje kështu?" - i tha Profeti. E ai u përgjigj: "O i Dërguari i Zotit, ne jemi përballë asaj që sheh; dhe dëshirova që në çastin tim të fundit me ty - në ndodhtë kështu - lëkura ime të prekte tënden." Dhe Profeti u lut për të dhe e bekoi.

Kurejshët tani kishin vendosur të bënin para. E parë përmes dunave valëzuese, ushtria mekase dukej shumë më e vogël se ç'ishte. Por Profeti ishte plotësisht i vetëdijshëm për numrin e tyre të vërtetë dhe pabarazinë e madhe mes dy ushtrive dhe u kthye tek streha me Ebu Bekrin e u lut për ndihmën që Zoti i kishte premtuar.

Atij i erdhi një kotje e lehtë dhe kur u zgjua tha: "Gazmendu Ebu Bekr; ndihma e Zotit të ka ardhur. Këtu është Xhibraili dhe në dorën e tij është freri i një kali, të cilin po e udhëheq, dhe është i armatosur për luftë."²¹⁸

Në historinë e arabëve shumë beteja janë shmangur në çastin e fundit, madje edhe kur dy palët ishin të rreshtuara ballë për ballë. Por Profeti ishte tashmë i sigurtë se beteja do të zhvillohej dhe se ky grup i frikshëm ishte *një ndër dy palët* që i ishin premtuar. Hutët e dinin gjithashtu se kërdua ishte tashmë e afërt dhe ishin vënë qysh tani në pritje të kufomave të të vrarëve, ku disa vërtiteshin lart ndërsa të tjerët ngriheshin mbi shpatet shkëmbore në prapavijë të secilës ushtri. Për më tepër, nga lëvizjet e Kurejshëve ishte e qartë se ata po përgatiteshin për të sulmuar. Ata tashmë ishin pranë dhe ishin ndaluar afër çisternës që kishin bërë muslimanët. Dukej me gjasa që lëvizja e tyre e parë do të ishte zaptimi i saj.

²¹⁸ B. LXIV, 10; I.I. 444.

Esvedi i Makzhumëve kalëroi përpara të tjerëve, me qëllimin e qartë për të pirë. Hamzai doli të ndeshet me të e i dha një të goditur që ia coptoi njëren këmbë nën gju, dhe një tjetër që e vrau. Atëherë Utbah, të cilit i digjnin akoma talljet e Ebu Xhehlit, doli nga rreshti dhe sfidoi për dyluftim; dhe për nderin e mëtejshëm të familjes, vëllai i tij Shejbah dhe i biri Velidi dolën përpara nga secila anë e tij. Sfida u pranua menjëherë nga Aufi i klanit Nexhxhar të Hazrexhëve, që kishte qenë një prej gjashtë Ndihmuesve të parë që i kishin dhënë besën Profetit; dhe bashkë me AFIN doli përpara vëllai i tij Muavvidhi. Pikërisht mahallën e tyre në Medine kishte zgjedhur Kasvaja si ndalesë të fundit të Hixhretit. I treti që e pranoi këtë sfidë ishte Abdullah ibn Ravaheh, i cili e kishte sfiduar prijësin e tij Ibn Ubejj, duke i thënë fjalë mirësearchjeje dhe rehatimi Profetit.

“Kush jeni ju?” - thanë sfiduesit. Kur burrat u përgjigjën, Utbah tha: “Jeni fisnikë e të ngjashmit tanë, por nuk kemi gjë me ju. Sfidën e kemi veçse me burrat e fisit tonë.” Atëherë kasneci i Kurejshëve thirri: “O Muhammed, nxirrna të barabartit tonë nga vetë fisi ynë.” Profeti nuk kishte synuar gjë tjetër, por zelli i Ndihmuesve e kishte pararendur. Tani iu kthye familjes së tij, sepse ishte detyrë e tyrja mbi të gjithë që të nisin betejën. Sfiduesit ishin dy burra të pjekur dhe një i ri. “Dil, O Ubejdeh” - tha ai. “Dil, O Hamza. Dil, O Ali.” Ubejdeh ishte burri më i vjetër dhe më me përvojë i ushtrisë, një nip i Muttalibit, dhe ai u vu përballë Utbes, ndërsa Hamzai përballë Shejbes e Aliu përballë Velidit. Duelet nuk ishin të gjata: shumë shpejt, Shejbeh dhe Velidi u shtrinë për tokë të vdekur, ndërsa Hamzai e Aliu nuk u prekën: por në çastin kur e hodhi Utben për tokë, Ubejdeh mori prej tij një të prerë me shpatë që i coptoi njëren nga këmbët. Ishte treluftim, tre kundër treve, kështu që Hamzai e Aliu i ktheyn shpatat mbi Utben, e Hamzai i dha goditjen vdekjeprurëse. Pastaj e mbajtën kushëririn e plagosur në kamp. Ai kishte humbur një sasi vdekjeprurëse gjaku dhe palca po i rridhte nga cingulli i këmbës. Ai kishte vetëm një mendim. “A nuk jam dëshmor, O i Dërguari i Zotit?” - tha ai teksa Profeti po afrohej. “Me të vërtetë, je” - iu përgjigj ai.

Qetësia e tendosur mes dy ushtrive u thye nga tingulli i një shigjete prej Kurejshëve, dhe një i liruar i Umerit ra për tokë, i plagosur për vdekje. Një tjetër shigjetë shpoi fytyrën e Harithes, një të riu hazrexh, teksa pinte tek çisterna. Profeti tani u thirri të tijëve: “Pasha Atë që ia ka shpirtin në dorë Muhammedit, nuk vritet kush sot duke luftuar ndaj tyre me shpresë të palëkundur për shpërblimin e tij, dukë bërë përpara e jo duke u tërhequr,

që Zoti të mos e fusë drejt e në Xhennet.”²¹⁹ Fjalët e tija iu përcollën atyre që nuk ishin aq afër sa t’i dëgjonin. Umejri i klanit Selimah të Hazrethëve kishte një grusht hurma që po i hante. “Çudi e çudive!” - thirri ai. “Nuk paska asgjë mes meje dhe hyrjes time në Xhennet, përveçse që këta njerëz të më vrasin?” - e si flaku hurmat vuri dorën në shpatë, në gatishmëri të zjarrtë për të marrë urdhër.

Aufi po qëndronte pranë Profetit, i mërzhitur që kishte humbur nderin e sfidës, të cilën kishte qenë i pari ta pranonte, dhe iu kthye atij e tha: “O i Dërguari i Zotit, ç’është ajo që e bën Zotin të qeshë me gëzim me robin e Tij?” Menjëherë erdhi përgjigjja: “Kur zhytet pa parzmore në mesin e hasmit”; dhe Aufi filloi të zhvishte parzmoren metalike që mbante, ndërsa Profeti mori një grusht guralecësh dhe duke i bërtitur Kurejshëve “U shpërfytyrofshin ato fytyra!”, i gjuajti guralecët drejt tyre, i ndërgjegjshëm se po gjuantë gjëmën. Pastaj dha urdhër për sulm. Britma për luftë që kishte sajuar për ta, *Ja mensur amit*,²²⁰ gjëmoi nga çdo fyt teksa burrat u vërsulën si dallga. Aufi pa parzmoren e vet dhe Umejri ishin ndër të parët që takuan armikun dhe të dy luftuan gjersa u vranë. Vdekjet e tyre, të Ubejdes dhe dy të vranëve nga shigjetat e ngritën numrin e dëshmorëve në pesë. Vetëm nëntë të tjerë do të vdisnin atë ditë në mesin e besimtarëve, ndër të cilët edhe Umejri tjetër, vëllai i vogël i Sadit, të cilin Profeti kishte dashur ta çonte në shtëpi.

*Nuk gjuajte ti kur gjuajte, por gjuajti Zoti.*²²¹ Këto fjalë ishin pjesë e Shpalljes që erdhi fill mbas betejës. Dhe as guralecët nuk ishin manifestimi i vetëm i forcës Hyjnore që rridhte nga dora e Profetit atë ditë. Një çast, kur qëndroja e Kurejshëve ishte më e fuqishmja, një besimtari iu thye shpata në dorë, dhe mendimi i parë i tij ishte të shkonte t’i kërkonte Profetit një armë tjetër. Ishte Ukkashah, një i afërm i familjes së Xhahshit. Profeti i dha një club dru-ri e i tha: “Lufto me këtë, Ukkashah!” ai e mori dhe brandished it dhe në dorën e tij ai/ajo u kthye në shpatë e gjatë, e fortë dhe gleaming. Ai luftoi me të deri në fund të betejës së Bedrit dhe në të gjitha betejat e tjera të Profetit dhe ajo u quajt el-Avn, që do të thotë Ndhima Hyjnore.

Kur morën urdhër për sulm, besimtarët nuk sulmuan vetëm, siç e dinte mirë Profeti, sepse atij i ishte premtuar: *Do t’ju ndihmoj me njëmijë prej engjëjve, trupa mbi trupa.*²²² Edhe Engjëjt kishin marrë një mesazh Hyjnor:

²¹⁹ I.I. 445.

²²⁰ Koncize në arabisht, por jo në anglisht: “O ju që Zoti ju ka bërë fitimtarë, vritni!”

²²¹ VIII, 17.

²²² VIII, 9.

*Kur Zoti yt u shpalli engjëjve: Pa dyshim, Unë jam me ju, ndaj forcojini besimtarët. Unë do të lëshoj lemeri në zemrat e jobesimtarëve. Juve duhet t'jua hiqni krenat dhe t'u goditni çdo gisht.*²²³

Kjo prani e Engjëjve u ndje nga të gjithë, si fuqi nga besimtarët e lemeri nga jobesimtarët, por prania e tyre ishte e shikueshme dhe e dëgjueshme vetëm për disa, dhe në shkallë të ndryshme. Dy burra të një fisi fqinj arab kishin shkuar në majë të kodrës të shihnin si ishte puna dhe të merrnin pjesë – kështu shpresonin – në marrjen e presë pas betejës. Një re u kaloi përsipër, e mbushur me hingëllimën e hamshorëve dhe njëri nga burrat vdiq në vend. “Zemra e tij plasi nga frika” tha ai që mbijetoi për ta treguar, duke gjykuar nga ç’i kishte ndjerë zemra vetë.

Njëri nga besimtarët po ndiqte dikë nga pala armike dhe koka e këtij fluturoi nga supet përpara se ai ta mbërrinte, e qëlluar nga një dorë e padukshme. Të tjerët patën shikime të shkurtra të Engjëjve që nganin kuaj, thundrat e të cilëve nuk e preknin tokën asnjëherë, të udhëhequr nga Gabrieli që mbante një turban të verdhë, ndërsa turbanët e Engjëjve të tjerë ishin të bardhë, njëri skaj i të cilëve lihej të valëvitej pas. Kurejshët u shpartalluan krejtësisht shumë shpejt dhe u detyruan t’ia mbathnin, veçse në grupe të vogla aty ku Engjëjt nuk kishin kaluar. Në njërin prej këtyre Ebu Xhehli po luftonte me egërsi të parënë gjersa Muadhi, vëllai i Afit, e preu përtokë. Atëherë, Ikrimah, djali i Ebu Xhehilit, e goditi Muadhin dhe ia preu krahun pranë shpatullës. Muadhi vazhdoi të luftonte me krahun e mirë, ndërsa tjetri i varej çalueshëm nga lëkura e vet në anë; por kur dhimbja u bë e padurueshme ai u kërrus, dhe duke vënë këmbën mbi dorën e vdekur u ngrit beftasi, shqeu gjymtyrin barrë dhe vazhdoi ndjekjen e armikut. Ebu Xhehli ishte ende plot jetë, por Muavvidhi, vëllai i dytë i Afit, e njohu të shtrirë atje e i dha një goditje që e la të vdiste. Pastaj Muavvidhi vazhdoi dhe u vra si Afi.

Shumica e Kurejshëve ikën, por nja pesëdhjetë syresh ishin plagosur për vdekje ose ishin vrarë njëherësh në betejë, apo ishin mbërritur dhe prerë tek ia mbathnin. Gati po aq u morën robër. Profeti u kishte thënë Shoqëruesve të tij: “E di që burrat e bijve të Hashimit janë nxjerrë përpos vetes, pa kurrfarë dëshire për të na luftuar.” Dhe ai i përmendi me emër disa prej atyre që u duhej kursyer jeta nëse kapeshin. Por shumica e ushtarisë së tij ishin gjithsesi më tepër për mbajtjen e tyre si robër për shlyerje sesa t’i kalonin në shpatë.

²²³ VIII, 12.

Duke qenë se ua kalonin së tepërmi në numër besimtarëve, mundësia e grmbullimit dhe kthimit të Kurejshëve në luftim duhej marrë parasysh akoma e Profeti u bind të tërhiqej në strehën e tij me Ebu Bekrin, ndërsa disa Ndihmues mbanin roje. Sad ibn Muadhi ruante tek hyrja me shpatë të zhveshur dhe kur bashkëluftëtarët e tij filluan të sillnin robërit në kamp Profeti u habit nga shprehja e mosmiratimit të fortë në fytyrën e tij. “O Sad” - i tha ai, “mesa duket ajo që po bëjnë është e urryer në sytë e tu.” Sadi pohoi fuqishëm; pastaj shtoi: “Kjo është humbja e parë që u shkaktoi Zoti jobesimtarëve; dhe më parë do të doja t’i shihja burrat e tyre të vrarë sesa të lihen të gjallë.” Umeri ishte i të njëjtit mendim, ndërsa Ebu Bekri ishte që robërit të liheshin të gjallë, me shpresën që herët a vonë mund të bëheshin besimtarë, dhe Profeti anonte nga ky qëndrim. Por më vonë atë ditë, kur Umeri u kthye te streha, ai e gjeti Profetin dhe Ebu Bekrin në lotë për shkak të një Shpalljeje që kishte ardhur: *S’i takon një profeti të mbajë robër, gjersa të ketë bërë therje të madhe në tokë.*²²⁴ *Ju do të dëshironit për vete përfitimet e kësaj bote, ndërsa Zoti do të dëshironte për ju Ahiretin, dhe Zoti është Fuqiplotë, i Urtë.*²²⁵ Por Shpallja e bëri pastaj të qartë se vendimi për t’i kursyer robërit ishte pranuar nga Zoti dhe nuk duhej tërhequr; dhe Profetit iu dha një mesazh për vetë robërit: *O Pejgamber, thuaju robërve që janë në duart e tuaja: nëse Zoti njeh ndonjë të mirë në zemrat tuaja, do t’ju japë më mirë se ajo që ju është marrë dhe do t’ju falë. Vërtet Zoti është Falës, Mëshirues.*²²⁶

Megjithatë, ishte një syresh, Ebu Xhehli, që ishte e qartë se nuk mund falej. Mendimi i përgjithshëm ishte se ai qe vrarë dhe Profeti dha urdhër t’ia kërkonin trupin. Abdullah ibn Mesudi doli sërish në fushëbetejë dhe kërkoi gjersa e gjeti njeriun që kishte bërë më shumë se kushdo tjetër për të trazuar urrejtjen ndaj Islamit ndër banorët e Mekës. Ebu Xhehli kishte aq jetë sa për ta njohur armikun që i rrinte mbi krye. Abdullahu kishte qenë burri i parë që kishte recituar Kur’an me zë përpara Qa’bes dhe Ebu Xhehli i kishte dhënë një goditje të rëndë duke e plagosur në fytyrë, sepse ai ishte thjesht një bashkëfederues i Zuhrejve dhe i varfër madje, ku e ëma kishte qenë skllave. Abdullahu tani e vuri këmbën mbi qafën e Ebu Xhehlit, i cili tha: “Lart vërtet je ngjitur, o çoban i vogël.” Pastaj e pyeti se nga cila anë kishte fryrë fati i luftës atë ditë, duke nënkuptuar se herën tjetër do të frynte në drejtim të kundërt. “Zoti dhe i Dërguari fituan” - u përgjigj ai. Pastaj ia preu kokën dhe ia çoi Profetit.

²²⁴ Pikërisht pse kurseu gabueshëm një rob u privua Sauli nga mbretërimi (I Samueli 15).

²²⁵ VIII, 67.

²²⁶ VIII, 70.

Ebu Xhehli nuk ishte prijësi i vetëm Kurejsh që u vra pasi luftimi kishte mbaruar. Abdur-Rahman ibn Afi po mbante parzmoret metalike që kishte marrë pre, dhe kaloi pranë të bëshmit Umejjah, që kishte humbur kalin dhe s'arratisë dot. Me të ishte i biri Aliu, të cilin e mbante për dore. Umejjah i thirri mikut të tij të dikurshëm: "Merrmë rob, se unë vlej më shumë se parzmoret metalike." Abdur-Rahmani u pajtua dhe duke hedhur parzmoret përtokë, e mori atë dhe të birin përdore. Por tek po i çonte drejt kampit Bilali i pa dhe e njohu pronarin dhe torturuesin e tij të dikurshëm. "Umejjah" - thirri ai, "kreu i mosbesimit! Mos jetofsha në shpëtoftë!" Abdur-Rahmani protestoi i indinjuar se ishin të kapurit e tij, por Bilali e përsëriti britmën e tij: "Mos jetofsha në shpëtoftë!" "A po më ven vesh, o djalë i nënës së zezë?" - tha pengmarrësi i tërbuar, me ç'rast Bilali bërtiti me tërë fuqinë e zërit që i kishte siguruar vendin e muezinit: "O Ndhimues të Zotit, kreu i kufrit, Umejjah! Mos jetofsha në shpëtoftë!" Njerëzit filluan të vinin nga të gjitha anët duke e rrethuar ngusht Abdur-Rahmanin dhe dy të kapurit e tij. Pastaj u ngrit një shpatë dhe Aliu u godit përtokë por nuk u vra. Abdur-Rahmani e lëshoi dorën e atit. "Ik vetë" - i tha "porse ikje s'ka, se pasha Zotin, s'kam ç'të të bëj." Duke e shtyrë mënjane burrat iu afruan robërve me shpatat e tyre dhe i dhanë fund të dyve. Abdur-Rahmani e kishte zakon të thoshte më vonë: "Zoti e mëshiroftë Bilalin. Humba parzmoret metalike dhe ai m'i mori dy robërit."²²⁷

Profeti dha urdhra që trupat e të gjithë jobesimtarëve të vvarë në betejë të hidheshin në një gropë; dhe kur trupi i Utbes po tërhiqej zvarrë drejt saj, fytyra e të birit Ebu Hudhejfeh u zbeh dhe u mbush me pikëllim. Profeti u prek për të dhe i dha një vështrim dhimbsurie, me ç'rast Ebu Hudhejfeh tha: "O i Dërguari i Zotit, nuk është se vë në pikëpyetje urdhrin tënd për tim atë e vendin ku e kanë hedhur. Por e njihja si njeri të këshillës së urtë, vetëpërmbytjes dhe virtytit, dhe pata shpresuar se këto cilësi do ta shpënin në Islam; dhe kur pashë ç'e kishte gjetur dhe kujtova gjendjen e mosbesimit në të cilën kishte vdekur pas shpresave të mia për të, kjo më trishtoi." Atëherë Profeti e bekoj Ebu Hudhejfen e i tha fjalë të mirësishme.

Paqja dhe qetësia e kampit u prish shpejt nga zëra zemërimi të ngritur, sepse ata që kishin mbetur pas të ruanin Profetin kërkonin një pjesë të presë, ndërsa ata që kishin ndjekur armikun dhe kapur robërit e armët nuk dëshironin të hiqnin dorë nga ajo që kishin marrë me duart e tyre. Por përpara se Profeti të kishte kohë të rivendoste harmoninë duke urdhëruar

²²⁷ I.I. 448-9.

shpërndarje të barabartë të asaj që ishte kapur, efekti i dëshiruar u arrit më thjesht e më shpejt nga një Shpallje: *Do të të pyesin për prenë e luftës. Thuaj: Preja e luftës është për Zotin dhe të Dërguarin.*²²⁸ Kështu që Profeti urdhëroi që gjithçka që ishte kapur, përfshirë dhe robërit, duhej të mbledhej tok e të mos konsiderohej më si pronë private e dikujt. Urdhri u dëgjua menjëherë pa diskutim.

Më i shquari i të kapurve ishte kreu i klanit Amir, Suhejli, kushëri i Savdes dhe vëlla i burrit të saj të parë. Të tjerët, të lidhur më tepër me Profetin, ishin xhaxhai i tij Abbasi, dhëndri i tij Ebu'l-As – burri i Zejnebes, dhe kushërinjë e tij Akili e Neufeli. Ai dha urdhër të përgjithshëm që të kapurit të trajtoheshin mirë, ndonëse sigurisht duheshin lidhur. Por mendimi se xhaxhai i tij duhet të duronte burgim të tillë s’e la Profetin të flinte natën e ai dha urdhër që zinxhirët e tij të liroheshin. Të kapurit e tjerë morën trajtim më pak lëshues nga më të afërmit e tyre. Musabi kaloi pranë të vëllait Ebu Aziz teksa po lidhej nga një ensar që e kishte kapur, dhe tha: “Lidhe fort se e ëma është e pasur dhe mbase ta paguan lirimin e tij.” “Vëlla” - tha Ebu Azizi, “kështu më lëvdokë te të tjerët?” “Tani kam vëlla atë në vendin tënd” - tha Musabi. Megjithatë, Ebu Azizi e kishte zakon të tregonte më vonë trajtimin e mirë që i kishin bërë ensarët, të cilët e morën në Medine, nga ku e ëma e liroi për 4000 dirhemë.

Me t’u bërë e qartë se tetëqind ose më shumë nga trupat mekase akoma në liri ishin shpartalluar tej çdo mundësie grumbullimi, Profeti dërgoi Abdullah ibn Ravahen t’u jepte sihariqet e fitores banorëve të Medines së Sipërme, pra pjesës më jugore të qytetit, dhe dërgoi Zejdin tek populli i Medines së Poshtme. Ai vetë qëndroi me ushtrinë e Bedrit; dhe atë natë shkoi e ndejti në këmbë buzë gropës ku ishin hedhur trupat e armiqve të Islamit. “O burra të gropës” - tha ai, “farefis i Profetit tuaj, e keqe paskësh qenë farefisnia që i treguat. Rrencak më quajtët, kur të tjerët më morën në gji; ndaj meje luftuat, kur të tjerët më ndihmuan drejt fitores. A e gjetët të vërtetë atë që ju premtoi Zoti juaj? Unë e gjeta të vërtetë atë që më premtoi Zoti im.” Disa nga Shoqëruesit e tij e dëgjuan dhe u habitën me të folurit e tij drejtuar trupave të vdekur. “Të dëgjuarit tuaj të asaj që them nuk është më i mirë se i atyri” - tha ai, “por ata s’më përgjigjen dot.”²²⁹

Të nesërmen herët në mëngjes ai u nis për në Medine me ushtrinë e tij dhe prenë. Dy nga të kapurit më me vlerë, pra ata që mund të besoheshin

²²⁸ VIII, 1.

²²⁹ I.I. 454.

të paguanin lirim e plotë prej 4000 dirhemëve, ishin Nadri i Abdu-Darëve dhe Ukbah²³⁰ i Abdu-Shemsëve. Por këta ishin dy nga armiqtë më të këqinj të Islamit, dhe po të lejoheshin të ktheheshin ata do të rinisnin menjëherë veprimtaritë e tyre të liga, përveç nëse fitorja e muslimanëve në Bedr kundrejt gjasave të tilla i kishte bërë të mendoheshin. Tani Profeti i mbante sytë pareshtur mbi ta; por nuk kishte asnjë shenjë ndryshimi në zemër tek asnjëri, dhe gjatë marshimit iu bë e qartë se nuk ishte në përputhje me Vullnetin e Zotit që ata të liheshin të gjallë. Në një prej ndalesave të para, ai urdhëroi që Nadri të vritej, dhe atij ia preu kokën Aliu. Në një ndalesë të mëpasme, Ukbah pësoi të njëjtin fat nga dora e një evsi. Profeti e ndau pjesën tjetër të të kapurve dhe pjesën e mbetur të presë në një ndalesë tre ditë marshim larg Medines, duke i dhënë sa ishte e mundur pjesë të barabartë çdo njeriu që kishte marrë pjesë në fushatë.

Ndërkaq, Zejdi dhe Abdullah ibn Ravaheh kishin mbërritur në Medine dhe pati gëzim të madh mes të gjithëve, përveç çifutëve dhe hipokritëve. Por Zejdit iu dhanë lajme të hidhura në këmbim të sihariqeve: Rukajjah kishte vdekur; Uthmani e Usamah sapo ishin kthyer nga varrimi i saj. Vajtmet në atë pjesë të qytetit u shtuan edhe më tepër kur Zejdi i tregoi Afrasë për vdekjen e dy bijve të saj Aufit e Muavvidhit. Savdah shkoi midis shtëpisë së saj dhe të tyre për t'iu bashkuar zisë në të dyja. Për Afranë kishte gëzim të përzier me pikëllim, në sajë të mënyrës së lavdishme që kishin rënë të bijët. Por Zejdi duhet t'i tregonte edhe Rubajjisë për vdekjen e djaloshit të saj Haritheh ibn Surakah, qafa e të cilit ishte shpuar nga një shigjetë teksa pinte ujë në çisternë; dhe me t'u kthyer vetë Profeti pas disa ditëve ajo i erdhi dhe e pyeti për të birin; sepse e mundonte mendimi që djaloshi ishte vrarë përpara betejës dhe para se të kishte patur mundësi të jepte një goditje për Islamin. "O i Dërguari i Zotit" - tha ajo, "a po më tregon për Harithen, në mënyrë që n'qoftë në Xhennet ta duroj humbjen me sabr, dhe nëse jo të pendohem për të me vajt." Profeti u ishte përgjigjur tashmë pyetjeve të tilla në përgjithësi, sepse kishte premtuar se një besimtar shpërblehet sipas njetit, edhe sikur të mos e arrijë: "Veprat njehen sipas njetit."²³¹ Por tani ai iu përgjigj asaj në veçanti, duke thënë: "O e ëma e Harithes, në Xhennet janë shumë kopshte, vërtet yt bir arriti më të lartin, Firdeusin."²³²

²³⁰ Të shihet Kreu XXXI.

²³¹ B.I, 1.

²³² B. LVI, 14.

XLIV. *Kthimi i të mposhturve*

Ushtria e Kurejshëve u kthye në Mekë në grupe të vogla, të prira ose të pasuara nga individë të vetëm. Një nga të parët që mbërriti me lajmin ishte hashimiti Ebu Sufjan, vëllai i të cilit Neufeli ishte kapur. Armiqësia e Ebu Sufjanit ndaj fesë së re e kishte nxitur të thurte vargje ndaj saj dhe kushëririt e vëllait të tij të gjirit, Profetit. Por përvoja e Bedrit e kishte tronditur së tepërmi. Mendimi i tij i parë ishte të vizionte Qa'ben dhe rastisi që xhaxhai i tij Ebu Lehebi ishte ulur në një tendë të madhe, që njihej si tenda e Zemzemit. Duke parë të nipin, Ebu Lehebi e thirri të ulej pranë tij e t'i tregonte ç'kishte ndodhur. "Nuk mbaron këtu" - tha Ebu Sufjani. "Ne u ndeshëm me armikun e i kthyem shpinën dhe ata na morën para gjersa ia mbathëm ose morën robër siç ua desh zemra. Nuk mund të fajësoj asnjë prej tanëve, sepse na u desh të përballeshim jo vetëm me ta por edhe me burra të veshur në të bardha mbi kuaj pullali mes qiellit e tokës, të cilët nuk kursyen gjë dhe asgjë s'u dilte para."

Tani Umm el-Fadli ishte ulur në një qoshe të tendës dhe me të ishte Ebu Rafiu, njëri nga skllëvërit e Abbasit, që po bënte shigjeta. Sikurse ajo, ai ishte musliman dhe që të dy e kishin mbajtur Islamit të fshehtë prej të gjithëve, veç disave. Por Rafiu nuk e përmbante dot veten nga gëzimi për lajmin e fitores së Profetit; dhe kur dëgjoi të flitej për "burra me të bardha mes qiellit e tokës" ai thirri në mrekullim e ngadhënjim: "Kanë qenë Melekët!" Ebu Lehebi u kaplua menjëherë nga një dalldi tërbimi e i dha Ebu Rafiut një goditje plagosëse në fytyrë. Skllavi u përpoq t'ia kthente, por ai ishte imcak dhe i dobët, dhe kabahu lëkurtrashë Ebu Leheb e vuri përtokë, e shkeli me gjunjë dhe i ra prapë e prapë. Atëherë Umm el-Fadli mori një hu që përdorej nganjëherë për të përforcuar kunjat e tendës dhe ia lëshoi kunatit në kokë më tërë forcën, duke ia çare lëkurën dhe mishin nga kafka në një prerje të gjatë që nuk do të shërohej kurrë. "A po e trajton si një agjë," - bërtiti ajo, "tani që pronari i tij është larg dhe s'mund ta mbrojë?" Plaga u qelbëzua dhe brenda javës i tërë trupi iu mbulua me puçrra të qelbëzuara, nga të cilat vdiq.

Kur erdhën lajme të tjera nga beteja dhe kur të prekurit nisën të vajtonin të vdekurit, në Kuvend u mor shpejt vendimi që t'u thuhej të përmbaheshin.

“Muhammedi dhe shokët e tij” - u thanë atyre, “do ta marrin vesh e do gëzohen.” Ndërsa të afërmit e të kapurve u nxitën që të mos vononin dërgimin e ofertave liruese në Jethrib. Nga vdekja e aq shumë burrave të rëndësishëm, umejjadi Ebu Sufjan ishte bërë për shumëkënd prijësi i Kurejshëve; dhe thua se donte të jepte një shembull, ai tha për të dy bijtë, Hanzalen dhe Amrin, njërin të vranë e tjetrin të kapur: “A të vuaj humbjen e dyfish të gjakut dhe pasurisë sime? Ma vranë Hanzalen dhe tani u dashkam të shpengoj Amrin? Lëreni me ta. Ta mbajnë sa të duan!”

Bashkëshortja e rrëmbyer e Ebu Sufjanit Hindi nuk ishte as e ëma e Hanzales as e Amrit; por në fillim të betejës kishte humbur të atin Utbah, xhaxhain Shejbah, dhe vëllain e saj Velidin; dhe ndonëse i përmbajti vajtimet ajo u betua që, kur Kurejshët të merrnin hak mbi ushtrinë muslimane – siç duhej të bënin patjetër – ajo do të hante mëlçinë e gjallë të Hamzait, i cili i kishte vranë xhaxhain dhe i kishte dhënë të atit goditjen vdekjeprurëse.

Kurse për ngarkesën e pasur të karvanit që Ebu Sufjani e kishte sjellë të padëmtuar në Mekë, në Kuvend u arrit pajtim i njëzëshëm që të gjitha fitimet t’i kushtoheshin ngritjes së një ushtrie aq të madhe e të fortpajisur sa të mos dështonte dot në shtypjen e çfarëdolloj qëndrese që mund t’i ofronte Jethribi; dhe kësaj here gratë do të marshonin me burrat, për t’i nxitur e shtyrë që të shkëlqenin në vepra e guxim. U ra gjithashtu në pajtim që, për të njëjtin qëllim, t’u dërgoheshin lajmëtarë të gjitha ushtrive të tyre aleate anekënd Arabisë, duke u bërë thirrje t’u bashkoheshin në sulmin e tyre dhe duke u dhënë ato, që u dukeshin arsye të forta përse ndjekësit e fesë së re duheshin konsideruar si armik i përbashkët.

Ndërkohë që respektuan porosinë e Kuvendit për vajtimin, shumica e Kurejshëve e shpërfillën atë që ishte thënë për shpengimin dhe burra nga thuajse çdo klan u nisën së shpejti drejt Medines për të bërë ujdi me kapësit dhe paguar lirimin e një ose më shumë prej të afërmve ose aleatëve të tyre. Ebu Sufjani e mbajti fjalën; por në Haxhin e radhës ai burgosi një prej haxhinjve nga oazi, një plak evs, duke thënë se nuk do ta lironte gjersa t’i kthenin të birin Amr; dhe familja e haxhiut e bindi Profetin të pajtohej më këtë shkëmbim.

XLV. Të kapurit

Të kapurit mbërritën në Medine bashkë me rojet, një ditë pas Profetit. Savdah, e cila kishte shkuar sërish të vizitonte Afranë, u shtang kur pa kushëririn dhe kunatin e saj Suhejlin, kreun e fisit të vet, tek rrinte në qoshe të dhomës me duart e lidhura për qafe. Kjo pamje nxiti ndjenja të harruara me kohë dhe e bëri të harronte për momentin gjithçka që i kishte zëvendësuar. “O Ebu Jezid” - protestoi ajo, “sa kollaj qënke dorëzuar. Të kishe vdekur më mirë një vdekje të fisme.” “Savdeh!” - thirri Profeti, praninë e të cilit ajo s’e kishte vërejtur. Qortimi i zërit të tij e ktheu mbrapsht, jo pa një ndjesi turpi, nga e shkuara e saj joislame në të tashmen e saj islame. Kishte akoma shpresa që Suhejli të hynte në Islam, dhe pa dyshim impakti i teokracisë lulëzuese dhe tashmë të fuqishme nuk mund të mos i bënte përshtypje atij dhe të kapurve të tjerë. Por Profeti priste që ndjekësit e tij të shtinin në kokat e tyre ide islame e jo pagane. Ai iu kthye sërish Savdes tashmë të penduar: “A do doje të ndezje sherr ndaj Zotit dhe të Dërguarit të Tij?”

Spikatja e Suhejlit, sikurse ajo e Ebu Sufjanit, ishte rritur tejet nga vdekjet e aq shumë prijësve. Ndikimi i tij mund të pritej të sillte në Islam shumë të lëkundur nga klani i tij si dhe nga të tjerët; por ndenja e tij në Medine u ndëpre, sepse Beni Amirët dërguan me shpejt dikë për ta shpenguar dhe ai u pajtua që të mbetej peng ndërkohë që prijësi i tij të kthehej në Mekë për të rregulluar pagesën e shumës së rënë dakort.

Çdonjëri nga të kapurit ishte ndarë mes tre a më tepër luftëtarëve, dhe grupi i ensarëve që zotëronin Abbasin e sollën atë te Profeti dhe thanë: “O i Dërguari i Zotit, na lër të heqim dorë nga shuma që na detyrohen për djalin e motrës sonë.” Me “motër” ata nënkuptonin gjyshen e të kapurit, Selmën. Por Profeti tha: “Nuk do të ktheni as edhe një dirhem.” Pastaj iu kthye xhaxhait të tij, duke i thënë: “Shpengoje veten Abbas dhe dy nipat e tu, Akilin e Neufelin, dhe aleatin tënd Utben, se ti je njeri i pasur.” Abbasi protestoi: “Unë kam qenë musliman që më parë, por njerëzit më bënë të marrshoja me ta.” Profeti u përgjigj: “Sa për Islamin tënd, Zoti e di më mirë. Nëse ajo çka thua është e vërtetë, Ai do të të shpërblejë. Por së jashtmi ke qenë kundër nesh, ndaj jepna shumën e lirim tënd.” Abbasi u përgjigj

se nuk kishte para, por Profeti tha: “Ku janë paratë që le me Umm el-Fadlin atëherë? Ju të dy ishit vetëm kur i the: ‘Nëse vritem, kaq për Fadlin, kaq për Abdullahun, për Kithamin dhe Ubejdullahun.’” Pikërisht atë çast besimi hyri tamam në zemrën e Abbasit. “Pasha Atë që të ka dërguar me të vërtetën” - tha ai, “askush nuk dinte për këtë veç saj dhe meje. Tani e di që je i Dërguari i Zotit.” Dhe u pajtua të shpengonte dy nipat, aleatin e tij dhe veten.

Një nga robërit që ishte vendosur me Profetin ishte dhëndri i tij Ebu'l-Asi, vëllai i të cilit Amri erdhi nga Meka me një shumë të dërguar nga Zejnebi për ta shpenguar; dhe bashkë me paratë ajo dërgoi një varëse oniksi që e ëma ia kishte dhënë ditën e martesës. Kur pa varësen, Profeti u zbeh, duke e njohur menjëherë si të Hatixhes. I prekur thellësisht, ai u tha atyre që kishin një pjesë tek i burgosuri: “Nëse e shihni të udhës ta lironi burrin e saj të kapur dhe t’ia ktheni asaj shumën, atëherë bëjeni.” Ata u pajtuan menjëherë e si paratë, ashtu edhe varësja iu kthyen bashkë me Ebu'l-Asin. Ishte shpresuar se ai do të hynte në Islam gjatë qëndrimit në Medine, por ai nuk e bëri këtë, dhe kur ai u nis për në Mekë, Profeti i tha se kur të kthehej në Mekë duhej ta niste Zejnebin në Medine, gjë që ai pranoi me trishtim ta bënte. Shpallja e kishte bërë të qartë se një grua muslimane nuk mund të ishte gruaja e një pagani.

Abdullah ibn Xhahshi kishte një hise te Velidi, djali më i vogël i Velidit tashmë të vdekur, prijësit të dikurshëm të Mahzumëve. Dy vëllezërit e birit, Halidi e Hishami, erdhën ta shpengonin. Abdullahu nuk pranonte të merrte më pak se katër mijë dirhemë, dhe Halidi, gjysëmvëllai i të kapurit, nuk dëshironte të jepte aq shumë, por vëllai i plotë Hishami e qortoi me fjalët: “E vërtetë, ai nuk është biri i jot’ ëme”, me ç’rast Halidi u pajtua. Mirëpo, Profeti ishte kundër ndërveprimit dhe i tha Abdullahut që t’i kërkonin asgjë më pak se armët dhe parzmoren e famshme të babait të tyre. Halidi refuzoi sërish, por Hishami ia doli sërish me të; dhe kur e kishin sjellë trashëgiminë në Medine, u nisën me të vëllain sërish në Mekë. Por në një rën nga ndalesat e para ai u përvodh e u kthye në Medine, ku shkoi te Profeti dhe bëri hyrjen e tij formale në Islam, duke i dhënë besën. Vëllezërit e tij e ndoqën fort dhe, kur panë se ç’kishte ndodhur, Halidi i tha i tërbuar: “Përse nuk e bërë këtë përpara se u shpengove, dhe përpara se trashëgimia e vyer e babait tonë të na ikte duarsh? Përse nuk u bërë ndjekës i Muhammedit atëherë, nëse paske patur këtë qëllim?” Velidi u përgjigj se nuk i linte Kurejshët të thoshin për të: “Ai e ndoqi Muhammedin veç

për të shmangur pagimin e lirimit.” Pastaj u kthye me të vëllezërit në Mekë për të marrë disa gjëra të tij, pa dyshuar se mund t’i bënin gjë. Por me të mbërritur atje, e burgosën me Ajjashin dhe Selemen, dy gjysëmvëllezërit muslimanë të Ebu Xhehlit, të cilët Ikrima ibn Ebu Xhehli i ruante akoma pas vdekjes së të atit. Profeti lutej shpesh për ikjen e të treve, si dhe të Hishamit të Sahmëve dhe të tjerëve që mbaheshin me forcë në Mekë.

Xhubejri djali i Mutimit erdhi të lironte kushëririn e tij dhe dy nga aleatët e tyre, dhe Profeti e priti hirësisht. Ai i tha që sikur Mutimi të ishte gjallë dhe të kishte ardhur në emër të të burgosurve, do t’ia kishte dhënë falas. Xhubejri u impresionua nga gjithë çka pa në Medine; dhe një mbrëmje, në muzg, qëndroi jashtë xhamisë dhe dëgjoi lutjen. Profeti recitoi Suren me titull *et-Tur*, që paralajmëron për Gjykimin dhe Ferrin, e pastaj flet për mrekullitë e Parajsës. Ajo mbaron me fjalët: *Prite me durim përmbushjen e urdhrit të Zotit tënd, se vërtet je në vëzhgimin Tonë; dhe madhëroje Zotin tënd me lavdërim kur të ngrihesh, si dhe natën e kur zbehen yjet.*²³³

“Pikërisht atëherë” - tregon Xhubejri “besimi zuri rrënjë në zemrën time.”²³⁴ Por ai nuk do t’i dëgjonte ende shtytjet e tij sepse ishte tepër i thëthirë me mendime për vdekjen jo shumë më parë të xhaxhait të tij në Bedr. Tejmeh, vëllai i Mutimit, ishte një prej atyre që kishte vrarë Hamzai, dhe Xhubejri u ndje i detyruar nga nderi që të hakmerrej për vdekjen e tij; dhe i frikësuar se mos zbutej në synimin e tij, ai u nis për në Mekë sapo kishte arritur një ujdi për lirimet. Shumica e liruesve ishin të paktën të njerëzishëm ndaj Profetit. Përjashtim bënte Ubejj ibn Xhumahu, vëllai i Umejjes dhe mik brezi me Ukben, të cilët ishin vrarë në betejë. Tek po ikte me të birin e shpenguar, ai tha: “O Muhammed, është një kalë i quajtur Avd të cilin e ushqej çdo ditë me shumë racione drithi. Do të të vras kur të jem kalëruar mbi të.” “Jo” - i tha Profeti, “por do të të vras *unë* ty, insha Allah.”²³⁵

Ndërkohë në Mekë, dy nipat e Ubejjit, Safvani e Umejri, po flsinin me idhnm të tërbuar për humbjen e pariparueshme shkaktuar Kurejshëve nga vdekja e atyre prijësve që ishin hedhur në gropë në Bedr. Safvani ishte djalë i Umejjes me gjasa për t’u bërë kryetar i Xhumahëve, tani që i ati kishte vdekur. Kushëriri i tij Umejri ishte njeriu që kishte kalëruar përrotull ushtrisë muslimane në Bedr për t’ia vlerësuar fuqinë. “Pasha Zotin, nuk ka hajr në këtë jetë tani që ata kanë shkuar” - tha Safvani. Umejri i paj-

²³³ LII, 48-9.

²³⁴ B. LII, 25.

²³⁵ V. 251.

tua dhe ishte më pranë sinqeritetit se tjetri. Djali i tij ishte ndër të kapurit, por ai ishte në borxhe tepër të mëdha për ta shpënguar dhe u ndje aq i shtypur me jetën e tij sa që ishte gati ta flijonte për kauzën e përbashkët. “Të mos ishte për një borxh që s’e laj dot” - tha ai, “dhe një familje që kam frikë ta lë shkretë, do të kalëroja drejt e te Muhammedi e do ta vrisja.” “E paça unë borxhin tënd” - tha Safvani “dhe familja jote u bëftë imja! Do kujdesem për ta sa të jem gjallë. Ata nuk do të dëshirohen për asgjë timen.” Umejri e pranoi menjëherë ofertën dhe ata u betuan ta mbanin të fshehtë gjersa qëllimi i tyre të realizohej. Pastaj mprehu shpatën, e ngjyu në helm dhe u nis për në Jethrib me pretekstin e lirit me pagesë të të birit.

Kur mbërriti Medinen e Poshtme, Profeti ishte ulur në Xhami. Me të parë Umejrin me shpatën e zhveshur, Umeri e ndaloi nga të hyrit, por Profeti i thirri ta linte xhumahitin të afrohej. Kështu që Umeri u tha disa ensarëve që ishin me të: ‘Shkoni te i Dërguari i Zotit dhe uluni me të dhe hapni sytë ndaj këtij të poshtri, se nuk i besohet assesi.’ Umejri i uroi atyre mirdita – një përshëndetje pagane – dhe Profeti tha: “Zoti na ka dhënë një përshëndetje më të mirë sesa e jotja, O Umejr. Ajo është Paqe, përshëndetja e banorëve të Xhennetit.” Atëherë ai e pyeti përse kishte ardhur dhe Umejri përmendi të birin si arsye. “Ç’ne ajo shpatë atëherë?” - tha Profeti. “Zoti i mallkoftë shpatat!” - tha Umejri. “A mos kemi patur ndonjë të mirë prej tyre?” “Tregomë të vërtetën” - tha Profeti. “Me çfarë synimi ke ardhur?” Dhe kur Umejri përsëriti pretekstin e të birit, Profeti i përsëriti fjalë për fjalë bisedën që kishte patur me Hixhrin në Safvan. “Kështu që Safvani mori përsipër borxhin tënd dhe familjen tënde” - përfundoi ai “që të më vrasësh; por midis teje dhe kësaj ka hyrë Zoti.” “Kush ta tha këtë” - bërtiti Umejri, “se për Zotin nuk kishte të tretë me ne?” “Xhibraili ma tregoi” - tha Profeti. “Ne të kemi quajtur gënjeshtar” - tha Umejri “kur ti na sillje habere nga Qielli. Por lavdi pastë Zoti që më udhëzoi në Islam. Dëshmoj se nuk ka zot përveçse Zoti, dhe se Muhammedi është i Dërguari i Zotit.” Profeti iu kthye disave prej të pranishmëve e tha: “Mësojeni vëllain tuaj në fenë e tij dhe recitojini Kur’an; dhe lëshojeni atë dhe të birin e kapur.”²³⁶

Umejri ishte i ankthshëm të kthehej në Mekë që të përpiquej të fuste të tjerë në Islam, ndër ta edhe Safvanin. Profeti i dha leje të shkante e ai ktheu shumë vetë; por Safvani e konsideroi tradhëtar dhe refuzoi vendosmërisht t’i fliste më ose të kishte më punë me të. Pas disa muajsh Umejri u kthye në Medine si Mërgues.

²³⁶ I.S. IV, 147; I.I. 472-3.

Kur Ebu'l-Asi u kthye në Mekë, ai i tha Zejnebit se i kishte premtuar të atit që do ta dërgonte në Medine. Ata u pajtuan që vajza e tyre e vogël Umameh të shkonte me të ëmën. Djali i tyre Aliu kishte vdekur në foshnjëri, dhe Zejnebi tani priste një fëmijë të tretë. Kur ishin bërë të gjitha përgatitjet për udhëtimin, Ebu'l-Asi dërgoi të vëllain me ta si shoqërues. Ata i kishin mbajtur planet të fshehta, por megjithatë u nisën ditën dhe u përfolën shumë në Mekë, gjersa më në fund disa Kurejshë vendosën t'i ndiqnin dhe ta kthenin Zejnebin mbrapsht në gjirin e klanit Abdu-Shems, të cilit ajo i takonte me martesë. Kur iu afruan, një burrë i Fihrejve, i quajtur Habbar, galopoi përpara dhe u kalëroi për qark nga afër, duke vringëlluar shtizën ndaj Zejnebit që rrinte ulur mbi havdenë e saj me Umamen, duke iu ribashkuar pastaj të tjerëve që tashmë u ishin afruar. Kinani zbriti, mori harkun, u përgjunj me fytyrë drejt tyre dhe e zbrazti këllëfin mbi rërën para tyre. "Le të afrohet cilido nga ju" - tha ai, "se pasha Zotin do t'ia ngul një shigjetë." Atëherë burrat u tërhoqën, teksa ai tendosi harkun. Pastaj, pas një këshillimi të shkurtër, kryetari i tij, Ebu Sufjani, dhe një a dy të tjerë zbritën dhe ecën përpara, duke i kërkuar të shtendoste harkun dhe ta diskutonte çështjen me ta. Kinani u pajtua dhe Ebu Sufjani i tha: "Ishte gabim i rëndë ta nxirrje gruan haptaz mbi krenat e njerëzve, kur e din belanë që na ka gjetur, dhe gjithçka që ka bërë Muhammedi kundër nesh. Kjo do të merret si shenjë që jemi poshtëruar dhe burrat do të thonë se nuk është tjetër veçse pafuqi nga ana jonë. Pasha jetën time, nuk është se duam ta pengojmë nga bashkimi me të atin e as nuk do të na shërbejë kjo si hakmarrje. Por çojë gruan në Mekë e kur gjuhët të kenë pushuar për dobësinë tonë dhe të jetë përhapur lajmi se i shkuam pas dhe e sollëm mbrapsht, atëherë grabite fshehurazi që t'i bashkohet të atit." Kinani e pranoi këtë propozim dhe ata u kthyen në Mekë së bashku. Pak paskëtaj Zejnebi pati një dështim që iu vesh frikës së shkaktuar nga Habbari. Kur ajo e mori veten dhe kishte kaluar mjaft kohë, Kinani e mori me Umamen nën mbulojën e natës dhe i shoqëroi deri në luginën e Jexhaxhit, nja tetë milje nga Meka. Aty i takoi Zejdi, siç ishin marrë vesh më parë, dhe ai i solli të sigurtë në Medine.

XLVI. Beni Kajnuka

Ishte bërë e qartë me kohë se çifutët nuk e konsideronin marrëveshjen me Profetin si të detyrueshme për ta dhe se shumica e tyre parapëlqente idhujtarët paganë ndaj adhuruesve muslimanë të Zotit Një. Ndërsa pohonin përzotshmërinë dhe besueshmërinë e individëve në mesin e çifutëve, Shpalljet ishin tani plot paralajmërime ndaj shumicës. Profeti dhe ndjekësit e tij u nxitën të ruheshin prej tyre: *Ata do të bëjnë gjithë çka munden për t'ju rrënuar, dhe duan shumë t'ju bëjnë keq. Urrejtja e tyre është e qartë nga çfarë u nxjerrin gojët, ndërsa ajo që u fshehin gjokset është më e madhe.*²³⁷

Nuk mund të kishte dyshim se shpreat e çifutëve po ktheheshin gjithnjë e më tepër nga fisi i vetë Profetit, si mjeti kryesor për të shfarosur fenë e re dhe rikthyer kesisoj oazin e Jethribit në çfarë kishte qenë në të shkuarën. Lëvizjet e tij raportoheshin rregullisht në Mekë; dhe nëse Kurejshët marshonin kundër tij aq larg sa fortesat në jug të Medines, pra deri në largësinë prej një gjysëm dite udhëtim nga Xhamia e tij, dukej e sigurt se ushtria mekase do të përforcohej në çastin vendimtar nga kontingjente të fuqishme çifute.

*Nëse juve ju godet e mira, është keq në sytë e tyre, por nëse ju godet e keqja, gëzohen me të.*²³⁸ Kjo u pa qartë nga reagimi i çifutëve ndaj fitores në Bedr. Kur erdhi lajmi, fiset e Kajnukës, Nedirit e Kurejdhes nuk e fshehën dot lemerinë. Veçanërisht goditës ishte rasti i Ka'bit, birit të Eshrefit. I ati i tij ishte një arab i fisit Tejj, por Ka'bi e njehte veten se i përkiste, nga e ëma, Beni Nedirëve, të cilët e pranuan si të tyrin sepse e ëma ishte çifute. Ç'është e vërteta, ai ishte bërë pjesëtar i dalluar i fisit të vet, sepse ishte poet me njëfarë fame. Kur dëgjoi lajmet e sjella nga Zejdi e Abdullahu, me emrat e tërë atyre kurejshëve të shquar që ishin vrrarë, ai thirri: "Pasha Zotin, nëse Muhammedi i ka vrrarë këta burra, atëherë brendia e tokës është më e mirë se syprina"; dhe kur ishte siguruar se këto lajme ishin të vërteta ai e la menjëherë oazin përpara se të kthehej Profeti dhe shkoi në Mekë, ku thuri një vajtim për Ebu Xhehlin, Utben, Shejben dhe të vdekur të tjerë. Në të njëjtën kohë ai i nxiti Kurejshët që ta rifitonin nderin e tyre dhe të

²³⁷ III, 118.

²³⁸ III, 120.

hakmerreshin duke mbledhur një sasi të pamposhtshme trupash të cilave duhet t'u prinin kundër Jethribit.

Lajmet për veprimet e Ka'bit erdhën në Medine; por Ka'bi ishte hëpër-hë jashtë lakut dhe nevojitej veprim i menjëhershëm kundër një fisi çifut të ndryshëm nga i tiji. Profeti ishte veçanërisht i mirëinformuar për hilen dhe urrejtjen e Beni Kajnukëve, sepse Abdullah ibn Selami kishte qenë ndër prijësit e tyre dhe ai ua njihte marifetet. Veç kësaj, pikërisht ata ishin aleatë të hazrexhit Ibn Ubejj, prijësit të hipokritëve; dhe prania e tyre ndihej më shumë se ajo e fiseve të tjera çifute sepse vendbanimet e tyre ishin pranë vetë qytetit, ndërsa Beni Nedirët e Kurejdhët, aleatët e Evsëve, jetonin në njëfarë largësie jashtë tij.

Profeti kishte marrë së fundmi urdhrin: *Nëse i druhash hiles nga ndonjë popull, hidhua mbrapsht marrëveshjen e tyre. Vërtet Zoti nuk i do hileqarët.*²³⁹ Por Shpallja thoshte gjithashtu: *Nëse anojnë nga paqja, ano dhe ti, me besim te Zoti.*²⁴⁰ Kështu që ai nuk dëshironte të ndërmernte veprim të pakthyesëm nëse mund të fitohej diçka me mjete më të buta, dhe në një prej ditëve të para pas kthimit nga Bedri ai shkoi të takonte Beni Kajnukët në pazarin e tyre në jug të Medines. Përsiatja mbi mrekullinë e Bedrit mund t'i çonte të ndërronin zemër, kështu që i paralajmëroi të mos thërrisnin mbi vete zemëratën e Zotit, që sapo u kishte rënë Kurejshëve. "O Muhammed" - u përgjigjën ata, "mos u gënje nga ajo ndeshje, sepse ishte kundër njerëzve që nuk kishin dije për luftën, kështu që ia dole mbanë me ta. Por pasha Zotin, nëse të luftojmë ne, do ta dish se neve jemi njerëzit që duhen patur frikë." Profeti u kthye dhe i la, ndaj për momentin ata pandehën se ngadhënjyen.

Disa ditë më vonë, në të njëjtin pazar, ndodhi një incident që i çoi gjërat peshë: një grua muslimane që kishte ardhur për të shitur ose këmbyer disa mallra u fye rëndë nga një prej argjendarëve çifutë. Një ensar që ndodhi të ishte aty i erdhi asaj në ndihmë dhe ofenduesi u vra në luftimin vijues, me ç'rast çifutët iu lëshuan muslimanit dhe e vranë. Atëherë familja e tij kërkoi hakmarrje dhe vijoi t'i nxiste Ndhmuesit kundër Kajnukëve. Por gjaku ishte derdhur në të dyja anët dhe çështja mund të ishte rregulluar kollaj duke u kthyer në përmasat e saja të vërteta sikur çifutët të kishin kërkuar arbitrimin e Profetit, sipas marrëveshjes. Por ata e përbuzën këtë; dhe duke vendosur se kishte ardhur koha t'u jepnin një mësim ndërhyrësve, ata thirrën përforsime nga dy aleatët e mëparshëm hazrexhë, Ibn

²³⁹ VIII, 58.

²⁴⁰ VIII, 61.

Ubejji dhe Ubadeh ibn Samiti, ndërsa vetë u tërhoqën – hëpërhë, siç kujtonin – në kalatë e tyre të fortifikuara rëndë dhe të furnizuara mirë. Ata mund të mblidhnin një ushtri prej shtatëqind vetash, që ishte më tepër se dyfishi i ushtrisë muslimanë në Bedr; dhe mbështeteshin në të paktën po kaq burra nga Ibn Ubejji e Ubadeh. Kur këta të paraqiteshin ata synonin pa dyshim të dilnin nga fortesat e tyre dhe t'i tregonin Profetit se kërcënimet e tyre të fundit nuk kishin qenë fjalë boshe.

Por në të vërtetë këto kërcënime kishin qenë vetëfajësimi i tyre; dhe brenda pak orësh ata u shtangën dhe u lemeritën ta shihnin veten të bllokuar në të gjitha anët nga një ushtri që e tejkalonte të tyre dhe e cila kërkoi dorëzimin e tyre pa kushte.

Ibn Ubejji shkoi të këshillohej me Ubadën, por Ubadeh ishte kokëfortë se asnjë pakt i mëparshëm nuk mund të vlente ndaj marrëveshjes dhe hoqi dorë nga çdo përgjegjësi për Kajnukët. Ndërsa Ibn Ubejji nuk e kishte në natyrë të shkëpuste përnjëherësh lidhjet që kishte thurur me qëllim ndër vite, mes tij dhe aleatëve aq të fuqishëm. Por ishte e pamundur që ai të tregojë i verbër, sikurse çifutët, ndaj përkushtimit të tanishëm të shumicës së bashkëqytetarëve të tij ndaj Profetit. Ai e kishte shijuar tepër shpesh idhnimin e të treguarit qartë nga vetë ndjekësit e tij dikur të devotshëm se aleanca e tyre me të kundërpeshohej së tepërmi nga një tjetër. Dy vjet më herët, me ndihmën e të rrethuarve nga brenda, ai mund të kishte thyer bllokadën e një ushtrie më të madhe. Por tani e dinte se, me të vepruar Profeti, ai vetë nuk do mund të bënte asgjë ndaj tij. Kështu që Beni Kajnukët pritën më kot pas bedenave të tyre, dhe shpresat e tyre u mpakën deri në dëshpërim kur ditët kalonin njëra pas tjetrës pa kurrfarë shenje ndihme. Për dy javë ata duruan; pastaj u dorëzuan pa kushte.

Ibn Ubejji tani erdhi në kamp dhe duke iu afruar Profetit, tha: "O Muhammed, trajtomi mirë aleatët." Profeti e nisi, dhe kur kërkesa u përsërit ai iu kthye mënjane, me ç'rast Ibn Ubejji e kapi për parzmoren metalike, duke futur dorën në qafën e saj. Fytyra e Profetit u errësua nga zemërimi. "Lëshoje!" - i tha ai. "Pasha Zotin, nuk e lëshoj" - tha Ibn Ubejji, "gjersa të premtosh t'i trajtosh mirë. Katërqind burra pa parzmorë dhe treqind me parzmorë - më mbrojtën nga i kuq e i zi.²⁴¹ A do t'i këputësh për një mëngjes?" "Po t'i jap jetët e tyre" - tha Profeti. Por Shpallja kishte shpallur rreth atyre që shkelnin paktet me të: *Nëse i mund në luftë, bëji shembull, për*

²⁴¹ Të shihet 176.

*t'u kallur datën atyre që kanë pas, që të marrin mësim;*²⁴² dhe, pasi vendosi që Beni Kajnukët duhet të humbisnin të gjitha zotërimet dhe të iknin, ai i tha Ubades që t'i shoqëronte jashtë oazit. Ata u strehuan te një vendbanim i afërm çifut në veriperëndim të Vadi'l-Kurasë dhe me ndihmën e tyre u vendosën përfundimisht në kufijtë e Sirisë.

Ata ishin metalpunues me zanat dhe Mërguesit e Ndihmuesit u pasuruan mjaft nga armët e mburojat që u ndanë mes tyre pasi Profeti kishte marrë një të pestën e tij të ligjshme për vete dhe shtetin e tij teokratik.

²⁴² VIII, 57.

XLVII. Vdekje dhe martesë

Një nga veprimet e menjëhershme të Profetit pas kthimit nga Bedri ishte vizita tek varri i bijës së tij Rukajjes, dhe Fatimja shkoi me të. Ky ishte mortori i parë i tyre brenda rrethit të ngushtë familjar qysh nga vdekja e Hatixhes, dhe Fatimja u pikëllua shumë nga humbja e së motrës. Lotët i rridhnin nga sytë tek rrinte ulur pranë të atit te cepi i varrit dhe ai e ngushëlloi e u përpoq t'ia thante lotët me cepin e hirkës së tij. Ai kishte folur më parë kundër vajtimeve për të vdekurit, por kjo kishte çuar në një keqkuptim, dhe kur u kthyen nga varrezat, zëri i Umerit u dëgjua të ngrihej zemërueshëm ndaj grave që po qanin për dëshmorët e Bedrit dhe Rukajjen. "Umer, lëri të qajnë" - tha ai. Pastaj shtoi: "Ajo që vjen nga zemra dhe syri është nga Zoti dhe Mëshira e Tij, por ajo që vjen nga dora dhe gjuha është nga Shejtani."²⁴³ Me dorë ai nënkuptonte rrahjen e gjoksit dhe gërvishtjen e faqeve, ndërsa me gjuhë britmën e potershme në të cilën bashkoheshin gratë si gjest social.

Fatimja ishte më e reja nga bijat e tij dhe ishte rreth njëzet vjeçe në këtë kohë. Ai i kishte folur tashmë familjes së tij për Aliun si bashkëshorti më i përshtatshëm për të, por nuk kishte patur marrëveshje formale. Ebu Bekri dhe Umeri e kishin kërkuar të dy dorën e saj, por Profeti i kishte nisur, jo duke u treguar se ajo i ishte premtuar tashmë një tjetri, por duke u thënë se ai duhet të priste për vaktin e caktuar nga Qielli. Vetëm në javët që i pasuan kthimit të tij nga Bedri ai u bë i sigurt se kishte ardhur koha dhe pastaj i tha Aliut fjalë inkurajuese me dëshirën që ai t'ia kërkonte formalisht dorën e saj. Aliu në fillim ngurroi për shkak të varfërisë së tij të skajshme. Ai nuk kishte trashëguar asgjë nga i ati, sepse ligji i fesë së re ia ndalonte një besimtari të trashëgonte nga një jobesimtar. Por ai kishte fituar një vend modest jo larg nga xhamia dhe, meqë nuk ekzistonte dyshim për dëshirat e Profetit, ai e lejoi veten të bindej. Pasi u bë kontrata formale, Profeti ngulmoi për një gosti dasme. U flijua një viç dhe disa nga Ndihmuesit sollën ofrime drithi. Ebu Selemeh, kushëri edhe me dhëndrin edhe me nusen, ishte i ankthshëm të ndihmonte, aq më tepër ngase i detyrohej aq shumë babait të Aliut, i cili i kishte mbrojtje ndaj Ebu Xhehlit dhe anëtarë-

²⁴³ I.S. VIII, 24.

ve të tjerë armiqësorë të klanit të vet. Kështu, Umm Selemeh shkoi bashkë me Aishen për t'ia rregulluar shtëpinë çiftit të ri dhe përgatitur ushqimin. Nga shtrati i lumit u soll rërë e butë, të cilën e hapën nëpër dyshtemenë prej dheu të shtëpisë. Shtrati martesor ishte një lëkurë deleje dhe një mbuloje të zbehur të një cope me shirita nga Jemeni. Për jastëk ata mbushën një këllëf lëkure me fibër palme. Pastaj shtruan hurma dhe fiq për miqtë, krahas drekës, dhe calikun e parfumosur e mbushën me ujë. U ra dakort përgjithësisht se gostia e dasmës kishte qenë ndër më të mirat e mbajtura në Medine në atë kohë.

Kur Profeti u tërhoq, si shenjë që mysafirët ta linin çiftin vetëm, ai i tha Aliut të mos i afrohej nuses pa u kthyer ai, gjë që Profeti e bëri me t'u larguar mysafiri i fundit. Umm Ejmeni ishte akoma aty, duke ndihmuar që shtëpia të rregullohej pas festimeve. Profeti kishte shumë raporte të veçanta në jetën e tij, që nuk ndaheshin mes askujt, përveç tij dhe personit në fjalë. Një ndër këta ishte raporti me Umm Ejmenin. Kur ai kërkoi leje për të hyrë, në derë u shfaq ajo. "Ku e kam vëllain?" - tha ai. "T'u bëfshin kurban babë e nënë e imja, O i Dërguar i Zotit" - tha ajo, "kush është vëllai yt?" "Ali ibn Ebi Talibi" - tha ai. "Si mund të jetë vëllai yt" - tha ajo, "kur sapo e martove vajzën tënde me të?!" "Ai është siç të thashë" - u përgjigj Profeti dhe i kërkoi t'i sillte pak ujë, gjë që ajo e bëri. Pasi mori një hurth e shpërlau gojën, ai e hodhi prapë në enë. Pastaj, kur hyri Aliu, ai e urdhëroi t'i ulej përpara; dhe duke marrë ujë në dorë e spërkati mbi shpatulla, gjoks dhe krahë. Pastaj thirri Fatimen dhe ajo i erdhi, duke u penguar mbi rrobën e saj nga frikënderimi e reverimi që kishte për të atin. Ai i bëri të njëjtën gjë si Aliut dhe luti bekime mbi ta dhe pasardhjen e tyre.²⁴⁴

Vitin që pasoi kthimin nga Bedri, familja e Umerit pësoi dy humbje. E para ishte vdekja e dhëndrit të tij Hunejsit, bashkëshortit të bijës së tij Hafsasë. Ai kishte qenë një ndër mërguesit në Abisini dhe ishte martuar me t'u kthyer së andejmi. Hafsaja ishte vetëm tetëmbëdhjetë vjeçe kur u bë e ve. Ajo ishte edhe e bukur edhe e arrirë, pasi kishte mësuar të lexonte e të shkruante, si i ati; dhe duke parë se vdekja e Rukajjes e kishte lënë Uthmanin aq të pangushëllueshëm, Umeri i ofroi Hafsanë për martesë. Uthmani i tha se do mendohej, por pas disa ditëve erdhi te Umeri dhe tha se i dukej më mirë që hëpërhë të mos martohej sërish. Umeri ishte shumë i zhgënjyer dhe paksa i lënduar nga refuzimi i Uthmanit. Por ai ishte i vendosur t'i gjente burrë të mirë të bijës, kështu që shkoi tek Ebu Bekri, të

²⁴⁴ I.S. VIII, 12-15.

cilin e mbante për shokun më të mirë dhe ia propozoi lidhjen. Ebu Bekri iu përgjigj në mënyrë shmangëse, gjë që i lëndoi ndjenjat e Umerit edhe më shumë se refuzimi përfundimtar i Uthmanit, ndonëse ishte në të njëjtën kohë edhe më i kuptueshëm, sepse Ebu Bekri e kishte një grua, ndaj të cilës ishte thellësisht i dhënë, ndërsa Uthmani tani ishte beqar. Ndofta mund ta bënte të ndërronte mendje, dhe në rastin e parë që pa Profetin, Umeri e shfreu hidhërimin. “Dëgjo” - i tha Profeti, “ty do të të tregoj një dhëndër më të mirë se Uthmanin, ndërsa atij një vjehërr më të mirë se ty.” “Ashtu qoftë!” - tha Umeri me një buzëqeshje gëzimi kur, pasi u përsiat një çast, i ra në te se burri më i mirë në të dyja rastet nuk ishte kush tjetër veçse Profeti, i cili do ta merrte vetë Hafsën për grua e do të bëhej, për të dytën herë, vjehërr i Uthmanit duke i dhënë për martesë motrën e Rukajjes, Umm Kulthumin. Vetëm pas kësaj Ebu Bekri ia shpjegoi arsyen e heshtjes së tij Umerit, pra se Profeti i kishte besuar, si sekret që nuk duhej nxjerrë akoma, njetin e tij për të kërkuar dorën e Hafsasë.

Martesa e Umm Kulthumit dhe Uthmanit u bë e para; dhe kur katër muajt e kërkuar nga ligji kishin kaluar qysh prej vdekjes së Hunejsit, dhe kur një banesë i ishte shtuar atyre të Savdes e Aishes përbri Xhamisë, u festua martesa e Profetit, pak pa u bërë viti nga Beteja e Bedrit. Mbërritja e Hafsasë nuk e dëmtoi harmoninë e shtëpisë. Aishja ishte e kënaqur të kishte një shoqe më pranë moshës së vet, dhe një miqësi e përhershme zuri vend mes dy grave më të reja, kurse Savdah, që kishte qenë gati si nënë për Aishen, tani i zgjati një pjesë të dashamirësisë së saj amësore të sapoardhurës, që ishte afro njëzet vjet më e re se ajo.

Pikërisht rreth kohës së kësaj martese, vdiq kunati i Umerit, daja i Hafsasë, Uthman ibn Mazuni. Edhe ai edhe e shoqja Havlah kishin qenë gjithmonë shumë të afërt me Profetin, dhe Uthmani ishte më asketi ndër Shoqëruesit e tij. Ai kishte qenë oshënar përpara Shpalles së Islamit, dhe qysh me mërgimin e tij në Medine ishte bërë aq i prirë për shtypjen e dëshirave tokësore sa që kishte kërkuar lejen e Profetit që të bëhej eunuk dhe ta kalonte pjesën tjetër të jetës si lypës endacak. “A nuk ke një shëmbull të mirë tek unë?” - i tha Profeti. “Unë shkoj me gra, ha mish, agjëroj e ndërpres agjërimin. Nuk është nga të mitë ai që i bën eunukë burrat ose veten.” Por Profeti kishte arsye të besonte që Uthmani s’e kishte kuptuar plotësisht, kështu që një rast tjetër, i drejtoi të njëjtën pyetje: “A nuk ke një shëmbull të mirë tek unë?” Uthmani pohoi me zjarr dhe pyet se çfarë nuk shkonte. “Ti agjëron çdo ditë” - i tha Profeti “dhe vigjëlton çdo natë në lutje.”

“Ashtu vërtet” - i tha Uthmani, sepse ai e kishte dëgjuar të fliste sa e sa herë për meritat e agjërimit dhe lutjes së natës. “Mos bëj ashtu” - i tha Profeti, “sepse vërtet, sytë e tu kanë një të drejtë ndaj teje, trupi yt ka të drejtat e tij dhe familja jote kanë të drejtat e tyre. Ndaj lutu e flej, agjëro e ndërprej.”²⁴⁵

Si shprehje e fesë së qëmotshme, Shpallja theksonte vazhdimisht rëndësinë e falënderimit ndaj Zotit për të gjitha bekimet më elementare të jetës. *Ai ju ka dhënë dëgjim e shikim dhe dije zemre, që të jeni falënderues.*²⁴⁶

*Dhe nga shenjat e Tij është krijimi prej Tij i shoqeve për ju nga mesi juaj, që të gjeni prehje në to, dhe të urdhëruarit prej Tij të dashurisë mes jush dhe mëshirës. Vërtet, këtu ka shenja për një popull që përsiatet.*²⁴⁷

*Thuaj: a keni menduar, sikur Zoti t’jua bënte natën të përjetshme deri në Ditën e Ringjalljes, kush është zot përkrah Zotit, që t’ju sjellë dritë? A s’po dëgjonin, pra? Thuaj: sikur Zoti ta bënte ditën të përjetshme deri në Ditën e Ringjalljes, kush është zot përkrah Zotit që t’ju sjellë një natë, në të cilën të preheni? A s’po shikoni, pra? Dhe nga mëshira e Tij jua ka bërë natën dhe ditën, që në to të gjeni prehje dhe të kërkoni nderet e Tija e të jeni mirënjohës.*²⁴⁸

Për njeriun e qëmotshëm, shijimet natyrore, të shenjtëruara nga mirënjohja ndaj Zotit, janë modalitete adhurimi; dhe duke iu referuar vetes Profeti foli për kënaqësitë shqisore dhe lutjen në të njëjtin kontekst: “Më është dhënë ta dua parfumin dhe gratë, ndërsa freskia e syve më është sjellë në namaz.”²⁴⁹

Menjëherë pas vdekjes së Uthmanit, përpara xhenazes së tij, Profeti shkoi me Aishen që t’i bënte vizitë Havlasë, dhe Aishja thoshte më pas: “Profeti e puthi Uthmanin e vdekur dhe pashë lotët e tij të rridhnin mbi faqen e Uthmanit.” Në xhenazen e tij, Profeti dëgjoi një plakë t’i drejtohej të vdekurit me fjalët: “Gëzohu, O babai i Saibit, se Xhenneti është i yti.” Profeti iu kthye disi thekshëm dhe tha: “Ç’ të bëri ty ta dish këtë?” “O i Dërguari i Zotit” - protestoi ajo, “është Ebu Saibi!” “Pasha Zotin” - tha ai, “nuk dimë për të veçse mirë.” Pastaj, për ta bërë të qartë se vërejtja e tij e parë nuk ishte drejtuar assesi ndaj Uthmanit, po kundër saj pse kishte thënë më tepër se kishte të drejtë të thoshte, ai iu kthye sërish dhe shtoi: “Do të kishte mjaftuar sikur të thoje: ‘Ai e donte Zotin dhe të Dërguarin e Tij.’”²⁵⁰

²⁴⁵ I.S. III/1, 289.

²⁴⁶ XVI, 68.

²⁴⁷ XXX, 21.

²⁴⁸ XXVIII, 71-3.

²⁴⁹ I.S.I/2, 112. Të shihet më lart, shënimi 213.

²⁵⁰ I.S. III/1, 289-90.

Umeri e pranoi se ishte tronditur disi në konsideratën e tij të lartë për kunatin, me faktin se ai nuk ishte bekuar me vdekjen e dëshmorit. Ai tha: “Kur Uthman ibn Mazuni vdiq pa u patur vrarë, ai ra në mënyrë të pamatshme nga respekti im dhe thashë: ‘Pa shikojeni këtë njeri, që ishte më i ashpri ndër ne të gjithë në përkorjen nga gjërat e kësaj dynjaje, ndërsa tani vdiq dhe nuk u vra.’” Dhe i tillë mbeti ai në sytë e Umerit gjersa Profeti dhe Ebu Bekri kishin vdekur të dy nga shkaqe natyrore, dhe ai e qortoi veten për mungesën e ndjesisë së vërtetë të vlerave dhe tha me vete: “Eja në vete, më të mirët mes nesh vdesin!” - pra “vdesin nga shkaqe natyrore” - dhe Uthmani u kthye në respekt te vendi që kishte mbajtur më parë.²⁵¹

²⁵¹ *po aty.*

XLVIII. Njerëzit e Stolit

Një pjesë e kolonadave të gjata në Xhami u ishte rezervuar tani të sapoardhurve që nuk kishin as ku të jetonin dhe as mjete furnizimi. Ata njiheshin si “Njerëzit e Stolit”, *Ehlu’s-Suffah*, për shkak të një stoli prej guri që ishte vënë atje për ta; dhe duke qenë se Xhamia ishte zgjatje e banesës së vetë Profetit, ai dhe familja e tij ndiheshin veçanërisht përgjegjës për këtë numër në rritje të ikurish të varfëruar, që jetonin rrëzë portës së tyre, hallin e të cilëve e vërenin çdo ditë dhe të cilët vinin nga një ose dy prej çdo drejtimi, të tërhequr nga mesazhi i Islamit, dhe raportimet rreth Profetit e bashkësisë së tij që tashmë kishin arritur fiset anembanë Arabisë. Lajmi i Bedrit nuk ishte pa efektin e vet në këtë drejtim. Rrjedhimisht, ata që jetonin në banesat ngjitur me Xhaminë rrallë ngopeshin në ndonjë vakt. Profeti e kishte zakon të thoshte: “Ushqimi i njërit mjafton për dy; ushqimi i dy vetëve mjafton për katër, dhe ushqimi i katër vetëve mjafton për tetë.”²⁵²

Ashtu siç i donte aromat e ëmbla dhe kundërmimin në përgjithësi, ai ishte po ashtu tejet i ndjeshëm ndaj pakëndshmërisë më të vogël në erë, sidomos të frymës, tek vetja dhe të tjerët. Aishja tregonte se gjëja e parë që bënte ai kur hynte në shtëpi ishte të merrte misvakun e tij të bërë nga druri i palmës së gjelbër. Kur ishte në udhë, Abdullah ibn Mesudit mund t’i besohej lirshëm që të kishte një të gatshëm për të gjithmonë. Shoqëruesit e ndiqnin shembullin e tij në përdorimin e misvakut si dhe në shpëlarjen e gojës pas çdo ngrënieje.

Uria nuk kishte ndikim mbi ndjeshmërinë e tij të përskajshme, të cilën nuk priste nga të tjerët ta ndanin. Kishte lloje të caktuara ushqimi që Ligji i lejonte e të cilat ai i inkurajonte shoqëruesit e tij t’i hanin, por nuk i hante vetë, si hardhucat e mëdha që nuk gjendeshin në Mekë, por të cilat ishin të zakonshme në Jethrib dhe gjetkë. Nganjëherë ai refuzonte një pjatë, më shumë nga konsiderata ndaj të tjerëve sesa ndaj vetes. Njëherë, atij i sollën një çomlek si dhuratë nga një Ndihmues, por sapo ishte bërë gati të merrte pak, vërejti se ajo kishte një erë të fortë hudhre dhe e tërhoqi dorën prej saj. Ata që ishin me të bënë të njëjtën gjë menjëherë. “Çfarë nuk shkon?” - u tha

²⁵² M. XXXVI, 176.

ai. "Ti e tërhoqe dorën" - i thanë, "ndaj i tërhoqëm dhe ne tonat." "Hani në emër të Zotit" - tha ai. "Unë jam në bisedë intime me dikë që ju nuk bisedoni."²⁵³ Ata e dinin se po i referohej Engjëllit. Në atë rast, pjata ishte përgatitur e nuk mund të tretej. Mirëpo, ai i shkurajoi nga ngrënia e ushqimeve të mbigatitura me hudhra ose qepë, sidomos përpara shkuarjes në Xhami.²⁵⁴

Përpara martesës së saj, Fatimja kishte qenë si të thuash mikpritëse ndaj Njerëzve të Stolit. Por megjithë sakrificat që ishin pjesë e jetës së përditshme të familjes së Profetit, jeta e saj pas martesës dukej edhe më e ashpër për shkak të një mungese, të cilën ajo s'e kishte përjetuar akoma. Për të nuk kishte pasur kurrë mungesë duarsh ndihmuese. Krahas të motrës Umm Kulthum, kishte qenë edhe Umm Ejmeni, përherë e gatshme të bënte çmosin. Umm Sulejmi ia kishte dhënë djalin e saj dhjetë-vjeçar Enesin si shërbëtor Profetit, dhe Enesi ishte punëtor dhe i kujdesshëm shumë përtej moshës së tij, ndërsa e ëma dhe Ebu Talhai, bashkëshorti i saj i dytë, ishin gjithmonë në sfond, të gatshëm të ndihmonin. Ibn Mesudi i ishte përngjitur Profetit aq afër saqë ishte bërë thujtë i shtëpisë; dhe kohëve të fundit, pas kthimit të tij nga Meka, Abbasi i kishte dërguar si dhuratë Profetit skllavin e tij Ebu Rafiun. Profeti e kishte liruuar, por liria s'ia kishte mpakur gatishmërinë për të shërbyer. Ishte edhe Halvah, e veja e Uthman ibn Mazunit, e cila e kishte konsideruar veten për shumë kohë si shërbëtoren e tyre. Kurse tani Fatimja nuk kishte askënd që ta ndihmonte. Për të lehtësuar varfërinë e përsëritshme të tyre, Aliu fitonte ca të holla si mbushës dhe mbajtës uji, ndërsa ajo si bluajtëse misri. "Kam bluajtur gjersa më janë fshikur duart" - i tha ajo një ditë Aliut. "Kam nxjerrë ujë gjersa më dhemb gjoksi" - tha Aliu "dhe Zoti i ka dhënë babait tënd disa robër, ndaj shko dhe kërkoi një shërbëtor." Jo shumë e gatshme, ajo shkoi te Profeti, i cili tha: "Ç'të solli këtu, bija ime e vogël?" "Erdha të të jap selam" - tha ajo, sepse nga frikënderimi prej tij nuk e mblidhte dot veten për t'i kërkuar atë që donte. "Ç'bërë?" - i tha Aliu kur ajo u kthye duarbosh. "Pata turp t'i kërkoi" - tha ajo, kështu që shkuan të dy bashkë, por Profeti ishte i mendimit se kishin më pak nevojë se të tjerët. "Nuk do ju jap juve" - tha Profeti, "e Njerëzit e Stolit të torturohen urie. Nuk kam sa duhet për t'i mbajtur ata; por do harxhoj për ta ç'të vijë nga shitja e të kapurve."

²⁵³ I.S. I/2, 110.

²⁵⁴ B. XCVI, 24.

Ata u kthyen në shtëpi me njëfarë zhgënjimi, por atë natë, pasi kishin rënë të flinin, dëgjuan zërin e Profetit që kërkonte leje të hynte. Duke i folur fjalë mirëseardhjeje, ata brofën në këmbë, por ai u tha: “Rrini aty ku jeni” dhe u ul pranë tyre. “A t’ju them diçka më të mirë se ajo që më kërkuat?” - i pyeti ai, dhe kur ata pohuan, ai tha: “Fjalë që m’i mësoi Xhibraili, që të thoni: *Madhëruar qoftë Zoti (subhana ‘Llah)* dhjetë herë pas çdo namazi, pastaj dhjetë herë *Laodi pastë Zoti (el-hamdu li’l-Lah)* e dhjetë herë *Zoti është më i madh (Allahu ekber)*. Dhe kur të shkoni në shtrat t’i thoni nga tridhjetë e tre herë.” Aliu e kishte zakon të thoshte më vonë: “Nuk kam lënë as edhe një herë pa i thënë, qëkur i Dërguari i Zotit na i mësoi.”²⁵⁵

Shtëpia e tyre nuk ishte shumë larg nga Xhamia, por Profeti dëshiron-te ta kishte të bijën më pranë, dhe disa muaj pas martesës, Harithev i Haz-rexhëve, një farefis i largët i Profetit, erdhi dhe i tha: “O i Dërguari i Zotit, kam dëgjuar se do të doje ta sillje Fatimen më pranë vetes dhe kjo shtëpi imja është më e afërta e të gjitha banesave të bijve të Nexhxharit, dhe është e jotja. Unë dhe sendet e mia janë të gjitha për Zotin dhe të Dërguarin e Tij, dhe e kam më të shtrenjtë atë që merr nga unë sesa atë që ma lë.” Profeti e bekoi dhe ia pranoi dhuratën, dhe e solli të bijën me dhëndrin që të jetonin si fqinjë të tij.

Ai u gëzua shumë me bujarinë e Harithes dhe me shumë akte të tjera bujarie në Medine, si ndaj tij ashtu edhe të tjerëve. Megjithatë, një prej këtyre, që ndodhi në këtë kohë, ishte plot me njëfarë zhgënjimi. Profeti kishte opinion të lartë për Ebu Lubaben e Evsëve, dhe rrugës për në Bedr ai e kishte nisur mbrapa nga Rahvaja për të mbikëqyrur Medinen në mungesë të tij. Më vonë, po atë vit, një jetim nën kujdestarinë e Ebu Lubabes erdhi te Profeti dhe pretendoi pronësinë e një palme tejet pjellore, të cilën ai thoshte se kujdestari i tij e kishte përvetësuar gabueshëm. Ata e thirrën Ebu Lubaben, i cili tha se palma i përkiste atij, siç ishte e vërteta. Profeti e dëgjoi rastin dhe gjykoi në favor të kujdestarit dhe kundër jetimit, i cili u pikëllua trishtueshëm për humbjen e pemës, të cilën e kishte konsideruar gjithmonë të tijën. Duke parë këtë, Profeti e kërkoi pemën si dhuratë, me nijetin për t’ia dhënë jetimit, por Ebu Lubabeh refuzoi. “O Ebu Lubabeh” - i tha ai, “jepja, pra jetimit dhe e ngjashmja e saj do jetë e jotja në Xhennet.” Por ndjesia e drejtësisë ligjore e Ebu Lubabes ishte zgjuar së tepërmi nga krejt çështja që të pajtohej dhe ai refuzoi sërish, me

²⁵⁵ I.S. VIII, 16.

ç’rast një nga Ndihmuesit, Thabit ibn ed-Dahdaheh, i tha Profetit: “O i Dërguari i Zotit, nëse e blej unë këtë palmë dhe ia jap jetimit, a do jetë imja e ngjashmja e saj në Xhennet?” “Do jetë vërtetë” - erdhi përgjigjja, kështu që ai shkoi te Ebu Lubabeh dhe i ofroi një vresht me palma për një pemë të vetme. Oferta u pranua dhe Ibn ed-Dahdaheh ia dha pemën jetimit.²⁵⁶ Profeti ishte skajimisht i kënaqur për të, por i trishtuar për shkak të Ebu Lubabes.

²⁵⁶ V. 505.

XLIX. Luftim pa lidhje

Një rezultat i rëndësishëm dytësor i Bedrit dhe ekspeditave që i paraprinë ishte se Xhuhejnët dhe fiset e tjera fqinje të Detit të Kuq u bënë tashmë aleatë të fortë me Medinen. Kjo donte të thoshte se rruga bregdetare për në Siri ishte virtualisht e mbyllur për karvanet mekase; dhe shtronte pyetjen: A nuk do ishte e mundur të reduktohej edhe më tej fuqia e Kurejshëve duke i penguar nga çdo qasje në veri, lindje e perëndim? Ky rrezik i fshehtë nuk i kishte shpëtuar assesi nga mendtë as vetë Kurejshëve, sepse ata kishin ndërmarrë ndërkohë disa hapa për t'i forcuar aleancat e tyre me Sulejmët dhe Gatafanët, përmes territorit të cilëve u duhej të kalonin nëse merrnin rrugën verilindore në krye të Gjirit Persik dhe së andejmi në Irak. Këto fise jetonin në rrafshinën e madhe të Nexhdit në lindje të Mekës dhe Medines. Karvanet nga Meka e bënë ndalesën e tyre të shtatë në mes të rrasës pjellore që zihej nga Sulejmët; dhe ky fis në veçanti u nxit nga Kurejshët që të mos linin t'u rrëshqiste asnjë rast për të ngacmuar kufinj të Jethribit kudo që të dukeshin më të lëndueshëm.

Muajve vijues Profeti mori paralajmërime për tre bastisje të planifikuara mbi periferitë lindore të oazit, dy nga Sulejmët e një nga Gatafanët. Në secilin rast ai i parandaloi duke marshuar menjëherë në territorin e tyre, dhe në çdo rast ata u lajmëruan për afrimin e tij dhe u zhdukën përpara se të arrinte pikën e tyre të grumbullimit. Por njëra nga këto ekspedita ishte megjithatë tejet e suksesshme. Ajo ishte ndaj fiseve gatafanase Thalebëh e Muharib, dhe kësaj radhe Profeti vendosi t'i ndiqte beduinës bishtnues në shkathtësitë e tyre gjysëm të fshehta në kodrat në veri të Nexhdit, me ndihmën e një njeriu nga fisi Thalebëh që kishte hyrë në Islam dhe kishte ofruar shërbimet e tij si udhërrëfyes. Nga rrafshina ata zbritën në territorin e Muharibëve, dhe një shi i papritur i lagu disa prej burrave, përfshirë Profetin, përpara se të strehoheshin. Profeti u tërhoq pak nga të tjerët, hoqi dy rrobat e tija të lagura dhe i vari në një pemë të tereshin, ndërkohë që vetë u shtri nën pemë dhe shpejt e kapi gjumi. Por të gjitha lëvizjet e tyre dhe sidomos e tija ishin vëzhguar nga shumë sy të padukshëm; dhe ai u zgjua për të gjetur një burrë që i rrinte mbi krye me një shpatë të ngritur. Nuk ishte tjetër por vetë Duthuri, kryetari i Muharibëve, i cili kishte qenë më përgjegjësi për planifikimin e bastisjes së

projektuar, për të cilën Profeti ishte paralajmëruar. “O Muhammed” - tha ai, “kush do të të mbrojë nga unë në këtë ditë?” “Zoti” - tha Profeti dhe ndërkaq Gabrieli u shfaq i veshur me të bardha mes tyre e, duke vendosur dorën në gjoksin e burrit, e shtyu mbrapa. Shpata i ra nga dora dhe Profeti e mori. Gabrieli u zhduk nga sytë e Duthurit dhe ai e kuptoi se kishte parë një Engjëll. “Kush do të të mbrojë nga unë?” - tha Profeti. “Askush” - tha Duthuri. “Dëshmoj se nuk ka zot përveçse Zoti dhe se Muhammedi është i dërguari i Zotit.” Profeti ia ktheu shpatën, gjë që e preku burrin së tepërmi. Ata shkuan bashkë në kamp dhe Duthurit iu dhanë orientime për fenë. Pastaj ai kthye tek të tijtë e filloi t’i thërriste në Islam.

Kur ushtria ishte kthyer nga Nexhdi, Ka’b ibn el-Eshrefi kishte lënë Mekën dhe ishte kthyer në fortesën e tij mes Beni Nedirëve, jo larg nga rrethinat e Medines. Përveç poemave që i nxisnin Kurejshët të hakmerreshin për Bedrin, ai shkroi të tjera, që satirizonin Profetin dhe Shoqëruesit e tij; dhe tek arabët një poet i dhuntisur ishte si një mizëri burrash, sepse vargjet e tija përsëriteshin gojë më gojë. Nëse ishin të mira, ai bëhej fuqi e së mirës; nëse ishin të liga, ai bëhej fuqi e së ligës, që duhej shtypur me çdo kusht. Profeti u lut: “O Zot, çliromë nga biri i el-Eshrefit sido që të dëshirosh, për të ligën që ka pohuar dhe poezitë që ka shqiptuar.” Pastaj u tha të pranishmëve: “Kush është me mua kundër të birit të Eshrefit, se më ka lënduar rëndë?” Vullnetari i parë ishte një evs, Muhammed ibn Meslemeh, i klanit të Sad ibn Muadhrit. Profeti i tha të këshillohej me Sadin dhe u gjetën edhe katër vullnetarë të tjerë. Por e panë se nuk mund të arrihej gjë pa mashtrim e dredhi; dhe meqë e dinin se të gënjerit ishte i urryeshëm për Profetin, shkuan tek ai dhe i thanë çfarë kishin në mend. Ai tha se ishin të lirë të thonin ç’t’i shërbente qëllimit të tyre, sepse mashtrimi ishte i lejueshëm në luftë, duke qenë pjesë e strategjisë, dhe Ka’bi u kishte deklaruar luftë.

Ka’bi u josh të dilte nga fortesa me pretekste të rreme dhe pastaj u vra. Nga indinjimi e paniku, çifutët e Nedirit shkuan te Profeti dhe iu ankuan se një prej kryeburrave të tyre ishte vrarë pabesisht pa asnjë shkak. Profeti e dinte mirë se shumica e tyre ishin po aq armiqësorë ndaj Islamit sa ç’kishte qenë dhe Kabi e me zhgënjim të madh e pranoi këtë. Por ishte jetike t’u tregohej atyre që, nëse mendimet armiqësore ishin të tolerueshme, veprimi armiqësor nuk ishte. “Sikur të kishte qëndruar si të tjerët me opinion të ngjashëm” - tha ai, “nuk do të ishte vrarë me dredhi. Por ai na lëndoi dhe shkroi poezi kundër nesh; dhe askush nga ju nuk do ta bëjë këtë pa kaluar në teher më pas.”²⁵⁷ Atëherë i ftoi të bënë një pakt të posaçëm krahas marrëveshjes dhe ata e bënë këtë.

²⁵⁷ V. 192.

L. Përgatitje për betejë

Mekasit e ndjenë goxha humbjen e rrugës së tyre të karvanëve nga Deti i Kuq. Një nga disavantazhet e alternativës së vetme ishte se në rrafshinën e Nexhdit pusët ishin relativisht larg njëri tjetrit. Por tani që muajve të verës po u vinte fundi, udhëtimi mund të menaxhohej kollaj duke shtuar numrin e deveve ujëmbajtëse; dhe ata vendosën të dërgonin një karvan të pasur në Irak, të përbërë kryesisht nga shufra dhe enë argjendi, që vlenin rreth njëqind mijë dirhemë. Karvani do të ishte nën drejtimin e Safvanit. Disa nga çifutët e Medines kishin të dhëna sekrete rreth karvanit e një ensar rastisi t'i dëgjonte tek po e diskutonin. Profeti e dinte se Zejdi kishte dhunti prijësi dhe e dërgoi atë në krye të një toge prej njëqind kalorësish për t'i zënë pritë karvanit afër Karades, një ndër pikat kryesore me ujë përgjatë tërë rrugës. Forcat relativisht të vogla e kësisoj më të menaxhueshme ia mundësuan Zejdit të realizonte të gjitha elementet thelbësore të një prite efektive. Vërsulja e tyre e beftë me ashpërsi dhe papritur e detyroi Safvanin me të tijët t'ia mbathnin, ndërsa Zejdi me kalorësit e tij u kthyen në Medine ngadhënjimtarë, duke u bërë vetë eskorta e të gjitha deveve mekase të transportit me ngarkesat e tyre të pasura të argjendit dhe mallrave të tjera, si dhe disa të kapur.

Në Mekë, gjëma e Karades i intensifikoi e i përshpejtoi përgatitjet që kishin vazhduar qysh nga Bedri për një sulm të papërbalueshëm mbi Medinen. Muaji i shenjtë i Rexhebit kaloi e bashkë me të mesit i dimrit dhe Viti i Ri 625 AD. Në muajin vijues u bë martesë e Hafsasë. Pastaj erdhi Ramazani, dhe në këtë muaj të agjërimit, për gëzimin e madh të të gjithë besimtarëve Fatimja lindi një djalë. Profeti tha fjalët e ezanit në veshin e foshnjës së sapolindur dhe e quajti el-Hasan, që do të thotë "i bukuri". Hëna u bë e plotë dhe pas nja dy ditësh erdhi përvjetori i Bedrit; e në ditët e fundit të muajit një letër e vulosur iu soll Profetit nga një kalorës që kishte galopuar nga Meka në Medine për tre ditë. Ajo vinte nga xhaxhai i tij Abbasi, i cili e paralajmëronte se një ushtri prej tre mijë vetësh ishte gati të marshonte drejt Medines. Shtatëqind prej tyre ishin me parzmore dhe kishte dyqind kalorës. Deve kishte aq sa dhe njerëz, pa numëruar ato të transportit dhe ato që mbartnin hovda për gratë.

Kur mbërriti letra Kurejshët ishin nisur. Ebu Sufjani, kryekomandanti, mori me vete Hindin e një bashkëshorte të dytë. Edhe Safvani solli dy bashkëshorte, ndërsa prijësat e tjerë nga një. Xhubejr ibn Mutimi qëndroi në Mekë; por dërgoi me ushtrinë një skllav abisinas të tijin të quajtur Vahshi i cili, ashtu si shumë bashkatdhetarë të tij, ishte ekspert në hedhjen e shtizës. Vahshi rrallëherë ishte parë të mos qëllonte në shenjë dhe Xhubejri i tha: “Nëse e vret Hamzain, xhaxhain e Muhammedit, si hakmarrje për timin, je i lirë.” Hindi mori vesh për këtë dhe, në një nga ndalesat e tyre, sa herë që kalonte pranë Vahshiut në kamp, i thoshte: “Përpara, baba i errësirës, shfrej e pastaj përpjij!” Ajo ia kishte bërë të qartë paraprakisht se, krahas pronarit të tij, edhe ajo kishte etje të shfrente dhe një shpërblim për the shfryesin.

Mërguesit dhe Ndihmuesit kishin edhe një javë përpara se armiku t’u vërsulej; por brenda kësaj kohe u duhej bërë vend brenda mureve të Medines të gjithë atyre që jetonin në pjesët e jashtme të oazit, bashkë me kafshët e tyre. Kjo u bë dhe nuk mbeti kalë, deve, lopë, dele a dhi jashta mureve. Mbetej të shihej se cili ishte plani mekas për të vepruar. Erdhën lajme se ata kishin marrë rrugën perëndimore rrëzë detit. Kur erdhi koha, u futën në tokë dhe bënë një ndalesë të shkurtër rreth pesë milje në perëndim të Medines. Pastaj marshuan në verilindje për disa milje dhe fushuan në një rrip toke të kultivuar në rrafshinën poshtë Malit Uhud, i cili e shikon Medinen nga veriu.

Profeti dërgoi zbulues, të cilët u kthyen mëngjesin e nesërm me të dhënat se numri i armikut ishte vërtet siç thuhej në letër. Kurejshët kishin me vete edhe njëqind burra nga Thekifët si dhe kontingjente nga Kinanejt dhe aleatë të tjerë. Tremijë e sa devetë dhe dyqind kuajt po hanin tërë barin dhe tërë të mbjellat akoma të pakorra në veri të qytetit dhe shpejt nuk mbeti as edhe një fije bari. Ushtria nuk tregonte shenja se ishte gati për ndonjë veprim të menjëhershëm. Megjithatë, qyteti u ruajt mirë atë natë, dhe dy Sadët e Evsëve dhe Hazrexhëve, pra Ibn Muadhi e Ibn Ubadëh, ngulmuan të bënin rojë jashtë derës së Profetit dhe me ta ishte Usejdi e një truprojë e fuqishme.

Vetë Profeti ishte akoma i paarmatosur. Por ai pa në ëndërr sikur kishte veshur një parzmore metalike të padepërtueshme dhe kishte hipur në shpinën e një viçi. Shpatën e kishte në dorë dhe vërejti një shtypje në të; ai pa ca gjedhë që e dinte se ishin të tijat dhe ato u bënë kurban përpara syve të tij.

Në mëngjes, ai u tregoi Shoqëruesve çfarë kishte parë dhe e interpretoi duke thënë: “Parzmorja e padepërtueshme është Medina, ndërsa

shtypja në shpatën time është një goditje që do të më jepet; gjedhët e bëra kurban janë disa nga Shoqëruesit e mi që do të vriten; e sa për viçin që po ngaja, është prijësi i kalorësve të tyre, të cilin do ta vrasim, *insha Allah*.”²⁵⁸

Mendimi i tij i parë ishte të mos dilej nga qyteti, por të përballohej një rrethim brenda mureve të tij. Megjithatë, ai dëshiroi që mendimi t’i konfirmohej nga të tjerët, sepse nuk ishte assesi një bindje, kështu që mbajti konsultë për atë nëse duhej të marshonin përjashta apo jo. I pari që foli ishte Ibn Ubejji: “Qyteza jonë” - tha ai, “është një virgjëreshë që s’na është dhunuar kurrë. Kurrë nuk kemi dalë jashtë saj për të sulmuar një armik, pa pësuar humbje të rënda; kurrë nuk na janë futur në të pa e pësuar ata humbjen. Ndaj lëri, O i Dërguari i Zotit. Vajtuese do jetë gjëma e tyre, deri sa të qëndrojnë; dhe kur të kthehen do të shkojnë mbrapsht të hidhëruar e dështues, pa asnjë hajr të fituar.”

Një numër i madh Shoqëruesish të vjetër, si nga Mërguesit ashtu edhe Ndihmuesit, anonin nga mendimi i Ibn Ubejjit. Kështu që Profeti tha: “Qëndroni në Medine dhe vendosini gratë e fëmijët në fortesa.” Vetëm kur foli kështu u bë e qartë se më të rinjtë po digjeshin nga dëshira për të marshuar përjashta kundër armikut. “O i Dërguari i Zotit” - tha njëri prej tyre, “prina ndaj hasmit. Të mos kujtojnë se ua kemi frikën apo se jemi tepër të dobët për ta.” Këto fjalë morën një murmurimë miratimi nga pjesë të ndryshme të kuvendit, dhe të tjerë thanë gati të njëjtën gjë, me argumentin shtesë se mosveprimi e mosarritja për të marrë shpagim për të korrat e tyre të shfarosura do të shërbente vetëm për t’i trimëruar Kurejshët ndaj tyre në të ardhmen, pa folur për fiset e Nexhdit. Hamzai, Sad ibn Ubadeh dhe të tjerë nga më të përvojshmit filluan të anonin nga ky mendim. “Në Bedr” - tha njëri prej tyre, “ti kishe vetëm treqind burra dhe Zoti të dha kontroll mbi ta. Tani jemi shumë dhe kemi shpresuar për këtë rast dhe i jemi lutur Zotit për të dhe Ai na e ka sjellë bash tek dera.”²⁵⁹ Atëherë një nga më të vjetrit ndër të pranishmit u ngrit të fliste, një burrë evs i quajtur Hejthemeh. Ai përsëriti shumë nga argumentat e dhënë kundër qëndrimit të mbrojtje. Pastaj foli nga një kënd më personal. I biri i tij Sadi ishte ndër muslimanët e paktë që ishin vrarë në Bedr. “Mbrëmë në gjumë” - tha ai, “pashë tim bir. Pamja e tij ishte mëse e bukur dhe dëshmovava se si i ishte dhënë të përmbushte çdo dëshirë mes frutave të lumenjve të Kopshtit. Dhe tha: ‘Eja tek ne e bëhu shoqëruesi ynë në Xhennet. Gjithçka që Zoti im më ka premtuar e pashë të ishte hak.’ Unë jam plak dhe pranë

²⁵⁸ V. 209.

²⁵⁹ V. 210-11.

takimit me Zotin, ndaj lutu O i Dërguari i Zotit, që Ai të ma dhurojë shehadetin e shoqërinë e Sadit në Xhennet.”²⁶⁰ Profeti bëri një lutje për Huthejmen, sigurisht të heshtur, sepse fjalët nuk janë regjistruar. Atëherë një nga Ndihmuesit u ngrit të fliste, këtë radhë nga mesi i Hazrexpëve, Malik ibn Sinani: “O i Dërguar i Zotit, përpara kemi njërën nga dy gjëra të mira: ose Zoti do të na e dhurojë mposhtjen e tyre, dhe kjo është ajo që do të donim; ose do të na japë shehadetin. Nuk merakosem se cilën, sepse në të dyja ka hajr.”²⁶¹

Tanimë ishte e qartë, jo vetëm nga fjalët e thëna por edhe nga miratimi i përgjithshëm me të cilin ato u pritën, se shumica ishte kundër qëndrimit pas mureve të qytetit, dhe Profeti vendosi të sulmonte. Në drekë ata u mbledhën për namazin e Xhumasë dhe tema e ligjëratës së tij ishte Lufta e Shenjtë dhe gjithë çka ajo kërkon në sinqeritet dhe përpjekje; dhe ai tha se fitorja do të ishte e tyra nëse mbeteshin të palëkundur. Pastaj i urdhëroi të bëheshin gati për t’u ndeshur me hasmin.

Pas lutjes, dy burra pritën mbrapa për të folur me Profetin, dhe çdonjëri kishte një vendim urgjent për të marrë. Njëri prej tyre ishte Hanzaleh, djali i abrahamikut të vetëstilizuar Ebu Amir, i cili pikërisht në këtë çast, pa dijeninë e të birit, ishte në kampin armik nën Uhud. Ishte dita e martesës e Hanzales – një ditë që ishte zgjedhur javë më parë. Ai ishte fejuar me kushërirën e tij Xhemilen, bijën e Ibn Ubejjit, dhe nuk dëshironte ta shtynte martesën, porse ishte i vendosur të luftonte. Profeti i tha të festonte martesën dhe ta kalonte mbrëmjen në Medine. Nuk mund të kishte luftim përpara agimit dhe Hanzaleh do të kishte kohë boll t’i bashkohej atij në mejdan mëngjesin e të nesërme. Ai mund ta gjente se nga kishte kaluar ushtria duke pyetur.

Tjetri ishte Abdullah ibn Amri i Beni Selimes, një prej klaneve hazrexe. Ishte pikërisht ai, që kishte shkuar tre vjet më parë në Haxh si pagan, dhe kishte hyrë në Islam në luginën e Minasë, ku i kishte dhënë besën Profetit, në Akabanë e Dytë. Dhe tani, dy ose tre net më herët, Abdullahu kishte patur një ëndërr jo të ndryshme nga ajo që kishte treguar Hejthemeh në kuvend. Një burrë i kishte ardhur në ëndërr dhe ai e njohu si një ensar me emrin Mubashshir. “Ne bëjmë atje gjithë çka na pëlqen të bëjmë.” “A je vrarë në Bedr?” - pyeti Abdullahu. “Po, tamam” - tha Mubashshiri, “por pastaj u solla në jetë.” “O babai i Xhabirit” - i tha Profeti Abdullahut kur ia tregoi ëndrrën, “ky është shehadet.”²⁶² Abdullahu e

²⁶⁰ V. 212-13.

²⁶¹ *po aty*.

²⁶² V. 266.

dinte këtë në zemër, po prapë dëshironte që ta konfirmonte nga Profeti. Pastaj shkoi në shtëpi për t'u bërë gati për luftë dhe për t'u dhënë lamtumirën fëmijëve. E shoqja i kishte vdekur së fundmi, duke e lënë me një djalë - Xhabirin, që sapo kishte hyrë në pjekuri, dhe shtatë motra shumë më të vogla se vëllai i tyre. Xhabiri ishte kthyer nga Xhamia dhe ishte i zënë me armët dhe parzmoren e vet. Duke mos patur qenë i pranishëm në Bedr, ai ishte edhe më i ethshëm të dilte me Profetin këtë herë. Por i ati kishte mendim tjetër: "Biri im, nuk është e udhës që t'i lëmë ato" – duke nënkuptuar të bijat – "pa një burrë. Ato janë të reja e të pambrojtura, dhe druhen për to. Por unë do të dal me të Dërguarin e Zotit, se mbase bie dëshmor nëse Zoti ma dhuron, kështu që po i lë në kujdesin tënd."

Ata u mbodhën prapë për namazin e pasdites dhe deri atëherë burrat nga Medina e Sipërme ishin mbledhur e gjendeshin në Xhami. Pas lutjes, Profeti mori Ebu Bekrin e Umerin me vete në shtëpi dhe ata e ndihmuan të vishej për betejë. Burrat u rreshtuan jashtë; dhe Sad ibn Muadhi me farefisën e tij i qortoi me fjalët: "E detyruat të Dërguarin e Zotit të dalë kundër vullnetit të tij, ndonëse atij i vjen urdhri nga Qielli. Kthejeni vendimin në duart e tija dhe lëreni të vendosë rishtas." Kur doli, Profeti e kishte lidhur turbanin e tij rreth helmetës dhe kishte veshur mburojën e gjoksit, nën të cilën mbante një veshje metalike me një brez shpate prej lëkure. Ai madje kishte zhveshur shpatën dhe hedhur mburojen shpinës. Shumë prej burrave tashmë ishin bërë pishman për rrjedhën që kishin marrë e me t'u shfaqur ai, i thanë: "O i Dërguari i Zotit, nuk na takon ne të të kundërshtojmë në asgjë, ndaj bëj ç'të duket më mirë ty." Por ai iu përgjigj duke thënë: "Nuk i takon një Profeti që, pasi të ketë vënë parzmoren, ta heqë, gjersa Zoti të ketë gjykuar mes tij dhe armiqve të tij. Kështu që kini mendjen për çfarë ju urdhërova dhe bëjeni, dhe ecni para në Emër të Zotit. Fitorja është juaja, nëse jeni të palëkundur."²⁶³ Pastaj kërkoi tri heshta e i lidhi për tre flamuj. Flamurin e Evsëve ia dha Usejdit, atë të Hazrexhëve Hubabit, i cili e kishte këshilluar për pusët në Bedr, ndërsa atë të Mërguesve Musabit. Ai caktoi përsëri të verbrin Abdullah ibn Umm Maktum për të drejtuar lutjet në mungesë të tij. Pastaj hypi në kalin e tij Sakb,²⁶⁴ kërkoi harkun e tij, të cilin e vari mbi shpatull, duke marrë një heshtë në dorë. Askush tjetër nuk kalëroi. Dy Sadët marshuan përpara tij dhe kishte burra në të dyja anët. Gjithsej ishin rreth njëmijë.

²⁶³ V. 214.

²⁶⁴ Ujë i Rrjedhshëm, quhej kështu sepse mund të ecte qetë.

LI. Marshimi drejt Uhudit

Dielli tashmë po perëndonte kur ata mbërritën Shejhejnin, në gjysmën e rrugës midis Medines dhe Uhudit. Bilali thirri ezanin dhe ata u falën, pastaj Profeti shikoi trupat e tija. Pikërisht atëherë, ai vërejti praninë e tetë çunakëve, të cilët, megjithë moshën, shpresonin të merrnin pjesë në betejë. Mes tyre ishin djali i Zejdit, Usamah dhe djali i Umerit, Abdullahu, që të dy trembëdhjetë vjeçarë. Profeti i urdhëroi ata dhe gjashtë shokët e tyre të ktheheshin në shtëpi menjëherë. Ata protestuan dhe një ensar e siguroi Profetin se pesëmbëdhjetë vjeçari Rafi, i klanit evsit të Harithëve ishte që tani harkëtar më i mirë se shumë prej më të vjetërve. Kështu që Rafiu u lejua të qëndronte, me ç'rast Samurah, një jetim nga një prej fiseve të Nexhdit, nëna e të cilit ishte martuar me një Ndihmues të klanit të Rafiut, pretendoi se mund ta rrëzonte Rafiun në mundje. Profeti u tha dy djemve t'i tregonin se ç'mund të bënin, kështu që ata u ndeshën aty për aty; dhe Samurah e vërtetoi pretendimin e tij, kështu që edhe ai u lejua të qëndronte, ndërsa të tjerët u dërguan te familjet e tyre.

Mekasit shpresonin që muslimanët të dilnin përpara duke ua mundësuar të përdomin fuqinë më të madhe, sidomos kalorësinë e tyre, në avantazhin më të mirë të mundshëm. Profeti ishte i vetëdijshëm për këtë dhe meqë kishte vendosur ta linte qytetin, ishte i vendosur ta kompensonte pabarazinë në numra duke marrë një pozicion që do t'i jepte epërsi ushtrisë së tij dhe i cili do të ishte njëherësh i papritur e rrjedhimisht hutues për armikun. Por për këtë qëllim i duhej një udhërrëfyes, kështu që pyeti përreth, e meqë do t'u duhej të kalonin përmes territorit të Beni Harithëve ai pranoi shërbesat e ofruara të një pjesëtari të klanit që e njihte vendin përsosmërisht.

Në Medine atë natë Hanzaleh e Xhemilah kishin konsumuar martesën; dhe në gjumin e saj, Xhemilah pati një ëndërr në të cilën pa të shoqin tek rrinte tek pjesa e jashtme e Xhennetit; dhe një derë u hap për të dhe pasi ai kaloi, ajo u mbyll. Kur u zgjua, ajo tha me vete: "Ky është shehadet." Ata morën abdes dhe falën sabahun së bashku, paskëtaj ai i dha lamtumirën. Por ajo u kap pas tij e nuk e lëshonte dhe ai u shtri sërish me të. Pastaj e shqiti veten nga përqaqimi i saj dhe pa u ndalur as të përsëriste abdesin, vendosi parzmoren metalike, mori armët dhe nxitoi të dilte.²⁶⁵

²⁶⁵ V. 273.

Profeti kishte dhënë udhëzime që ushtria duhej të ishte gati të lëvizte nga Shejhejni pak para agimit. Por Ibn Ubejji ishte këshilluar me disa prej ndjekësve të tij më të afërt gjatë natës dhe kur erdhi koha to niseshin ai u kthye në Medine me treqind hipokritë dhe dyshues, për turpin e madh të të birit Abdullahut, i cili qëndroi me ushtrinë. Ibn Ubejji as nuk foli me Profetin dhe, kur u pyet nga disa prej Ndihmuesve, ai tha: “Ai nuk m’u bind mua, por iu bind çunakëve e burrave pa gjykim. Nuk shoh pse duhet të humbim jetën në këtë pikë të zgjedhur keq.” Një tjetër Abdullah, babai i Xhabirit, u shkoi pas dhe thirri: “Ju përgjërohem për Zotin të mos i tradhëtoni njerëzit e juaj dhe Profetin tuaj në prani të hasmit.” Por ata vetëm u përgjigjën: “Sikur ta dinim se do të luftonit, nuk do ju linim. Por nuk mendojmë se do të ketë betejë.” “Armiq të Zotit” - u përgjigj ai, “Zoti do ta ndihmojë Pejgamberin e Tij pa kurrfarë nevoje për ju.”

E reduktuar tashmë në shtatëqind veta, ushtria avancoi për një distancë të shkurtër drejt armikut dhe atëherë, akoma nën mbulojën e errësirës, ata lëvizën djathtas dhe kaluan nëpër një shtresë vullkanike gjersa mbërritën në cepin juglindor të bllokut të Uhudit. Duke marrë sërish kthesë, ata përparuan në veriperëndim mbi bllok gjersa në gjysëmdritën e agimit panë kampin mekas përpara tyre, pak majtas e pak poshtë tyre. Ata vazhduan të marshonin gjersa ishin drejtpërsëdrejti midis armikut dhe Uhudit. Pasi e arriti tashmë objektivin e tij, që ishte të kishte rrëpirën e tokës në favor, Profeti i ndali dhe zbriti nga kali. Bilali thirri ezanin e sabahut dhe ata lëvizën në rreshta me shpinat nga mali. Ky ishte edhe rreshtimi i tyre për betejë, sepse armiku ishte tashmë mes tyre dhe Mekës. Pasi drejtoi lutjen, Profeti u kthye nga ata dhe i këshilloi: “Vërtet në këtë ditë jeni në një mekam që është i pasur në shpërblesë dhe i bollshëm në thesar, për atë që është i vëmendshëm ndaj asaj që ka përpara e i cili ia kushton shpirtin në durim e siguri dhe sinqeritet e përpjekje.”²⁶⁶ Kur ai kishte përfunduar, Hanzaleh shkoi përpara ta përshëndeste, sepse sapo kishte mbërritur nga Medina.

Profeti atëherë zgjodhi harkëtarët më të mirë: ndër ta mbajti ngjitur me veten Zejdin, Sadin - kushëririn e tij nga Zuhrejt, Saibin - djalin e Uthman ibn Mazunit mes të tjerëve; por u tha pesëdhjetëve prej tyre të zinin pozicion sipër, pak në të majtë të forcave të tija kryesore. Ai u vendosi në krye Abdullah ibn Xhubejrin, një burrë të Evsëve, dhe u dha urdhërat e tyre, duke u thënë: “Zmbrapseni kalorësinë e tyre nga ne me

²⁶⁶ V. 221.

shigjetat e juaja. Mos i lini të na mësyjnë nga mbrapa. Qoftë vala e luftimit për ne a kundër nesh, rrini në atë pozicion! Nëse na shihni duke plaçkitur armikun, mos kërkoni të merrni hise prej saj; e nëse na shihni duke u vrarë mos na ejani në ndihmë!”²⁶⁷

Pasi vendosi edhe një parzmore metalike ai mori një shpatë dhe e vringëlloi, duke thënë: “Kush do ta marrë këtë shpatë, bashkë me hakun e saj?” Menjëherë Umeri shkoi ta merrte, por Profeti u kthye mënjanë prej tij, duke thënë sërish: “Kush do ta marrë këtë shpatë, bashkë me hakun e saj?” Zubejri tha se do ta merrte ai, por prapë Profeti u kthye mënjanë, duke e përsëritur pyetjen për së treti. “Cili është haku i saj, O i Dërguari i Zotit?” - tha Ebu Duxhaneh, një burrë i Hazrexhëve. “Haku i saj” - tha Profeti, “është që ta godini hasmin me të gjersa t’i përkulet tehu.” “E marr unë, bashkë me hakun e saj” - tha ai, dhe Profeti ia dha. Ai ishte njeri trim, i cili mburrej në luftim. Turbani i tij i kuq ishte i mirënjohur dhe ndër Hazrexhë e quanin turbani i vdekjes. Kur e vendoste, siç kishte bërë tani, duke e mbështjellë përreth helmetës, ata e kuptonin se donte t’i shkaktonte vdekje të madhe armikut; dhe askush nuk mund ta dyshonte se ky ishte qëllimi i tij teksa, me shpatë në dorë, ai kapardisej poshtë e lart mes rreshtave. Kur e pa, Profeti tha: “Kjo është një ecje që Zoti e urren, përveçse në një kohë dhe vend si ky.”²⁶⁸

²⁶⁷ I.I. 560.

²⁶⁸ I.I. 561.

LII. Beteja e Uhudit

Dielli tashmë ishte ngritur dhe Kurejshët ishin rreshtuar, me nga një-qind kuaj në çdo krah, të komanduar në të djathtë nga Halid ibn Velidi e në të majtë nga Ikrimah ibn Ebu Xhehli. Nga qendra Ebu Sufjani dha urdhër për sulm. Përpara tij vëllezërit e Talhait dhe katër nga djemtë e tij qëndronin pranë, secili i gatshëm të merrte radhën, po të nevojitej. Talhai dhe vëllezërit e tij ishin të vendosur të korrnin lavdi për klanin e tyre atë ditë. Në Bedr dy flamurtarët e tyre e kishin lënë veten të binin robër pa lavdi, dhe Ebu Sufjani nuk e kishte lënë pa ua përmendur rrugës për në Uhud. Musabi i njohu pjesëtarët e klanit të vet nga pozicioni i tij përpara Profetit me flamurin e Mërguesve.

Porsa the ushtritë u afruan në largësi dëgjimi me njëra tjetrën, Ebu Sufjani ndaloi bërjen përpara dhe eci pak më tej se emblema. “Burra evsë dhe hazrexhë, lëreni menjëherë mejdanin, dhe lërmani mua kushëririn tim. Atëherë do të ikim nga ju, sepse nuk kemi arsye t’ju luftojmë.” Por Ndihmuesit iu përgjigjën me një turrë fyerjesh të rufeshme. Atëherë, një tjetër burrë bëri përpara nga radhët e mekasve dhe Hanzaleh u pikëllua të shihte të atin, i cili tani njoftoi praninë e vet: “Burra evsë, jam Ebu Amiri!” Ai nuk e besonte dot që ndikimi i tij, aq i madh dikur, ishte kthyer në hiç, dhe ai u premtoi Kurejshëve se, me ta bërë veten të ditur, shumë burra të klanit të tij do të rreshtoheshin në anën e tij. Mirëpo, ai mori jo vetëm mallkime por edhe një breshëri gurësh që e ktheu mbrapsht të lemeritur.

Përsëri mekasve iu dha urdhri për sulm, dhe jo shumë larg nga rreshtat e parë edhe gratë, të udhëhequra nga Hindi, bënë përpara, duke rrahur lodrat e daullet dhe kënduar:

Zjarr, o bij të Abdu-Darit;
Përpara o ju që ruani shpinën;
Bini me shpatat e mprehta, bini!

Atëherë, kur ndjenë se kishin mbërritur kufirin e afrimit ndaj armikut, gratë shkuan në vend sipas ritmit të daulleve, duke i lënë burrat të bënin matanë, dhe Hindi filloi një këngë që ishte kënduar nga një tjetër Hind në një nga luftërat e vjetra:

Përpara se në gji ju rrokim,
 Dhe qilima të butë ju shtrojmë.
 Por ktheni shpinë e ju braktisim
 Ju lëmë e më s'ju dashurojmë.

Kur dy ushtritë pothuajse u takuan, harkëtarët e Profetit gjuajtën një batore shigjetash mbi kalorësinë e Halidit dhe hingëllima e kuajve i mbyti zërat e grave dhe daullet e tyre. Nga qendra e mekasve Talhai doli përpara dhe thirri që dikush t'i dilte në dyluftim. Aliu doli të ndeshej me të dhe në fund e rrëzoi përtokë më një goditje që ia çau helmetën dhe ia ndau kafkën. Profeti e diti menjëherë se ky ishte "prijësi i kalorësisë" - viçi që i ishte nënshtruar në ëndërr - dhe me zë të lartë e madhëroi Zotin, *Allahu Ekber*, dhe madhërimi i tij jehoi nëpër ushtrinë. Por viçi nuk kishte nënkuptuar vetëm një viktimë, sepse vëllai i Talhait mori tani flamurin e tij dhe u këput nga Hamzai. Pastaj Sadi i Zuhrejve i shkoi një shigjetë në fyt vëllait të dytë të Talhait, dhe katër bijtë e tij u vranë njëri pas tjetrit nga Aliu, Zubejri dhe Asim ibn Thabiti i Evsëve. Dy prej tyre iu çuan akoma të gjallë të ëmës Sulafes, e cila tani ndodhej në prapavijë; dhe kur i thanë se kush ua kishte dhënë plagët vdekjeprurëse ajo u betua se një ditë do të pinte verë nga kafka e Asimit.

Me muslimanët nuk ishte lejuar të nisej asnjë grua një ditë më parë. Por Nusejba, një hazrexhe, mendonte se vendi i saj ishte prapseprap me ushtrinë. Burri i saj Gazijeh dhe dy djemtë e saj ishin atje, por nuk ishte kjo arsyeja. Edhe gra të tjera kishin burrat dhe djemtë në ushtri e ishin të kënaqura të rrinin në shtëpi. Por Nusejba kishte qenë njëra prej dy grave që kishte dalë me shtatëdhjetë burrat e Medines në Akabanë e Dytë dhe nuk ishte në natyrën e saj të rrinte mbrapa as në këtë rast. Kështu që ishte ngritur herët atë mëngjes dhe pasi kishte mbushur një calik me ujë, ishte nisur për në fushëbetejë, ku të paktën do mund të kujdesej për të plagosurit dhe t'u jepte ujë të eturve. Megjithatë, ajo mori me vete një shpatë si dhe një hark e një trastë shigjetash. Duke ndjekur me të pyetur rrugën që kishte marrë ushtria, ajo mbërriti pa vështirësi, jo shumë pasi beteja kishte filluar, vendin rrëzë malit ku kishte marrë pozicion tani Profeti, në një pikë paksa të ngritur, me Ebu Bekrin, Umerin dhe Shoqëruesit e tjerë të afërt. E ëma e Enesit, Umm Sulejmi, kishte patur të njëjtën ide dhe kishte mbërritur me calikun e saj jo shumë pas Nusejbes. Grupit pas pararojës iu

bashkuan edhe dy burra të Muzejnëve, njërit prej fiseve beduine në perëndim të oazit. Ata kishin hyrë që të dy së fundmi në Islam dhe, në mosdijeni për sulmin e mekasve kishin shkuar në Medine atë mëngjes vetëm për ta gjetur qytetin më shumë se gjysëm të zbrazët. Kur dëgjuan arsyen, u nisën menjëherë për në Uhud dhe, pasi përshëndetën Profetin nxorën shpatat e shkuan përpara në potere.

Ebu Duxhaneh po e mbante premtimin e turbanit të tij të kuq. Zubejri e pranonte më vonë se: “U lëndova në shpirt kur i kërkova të Dërguarit të Zotit shpatën, ndërsa ai ma kurseu mua e ia dha Ebu Duxhanes, pastaj thashë me vete: Unë jam djali i Safijjes, hallës së tij, dhe jam kurejsh; kështu që shkova e ia kërkova përpara tjetrit, por ai prapë ia dha atij e më la mua mënjanë. Pasha Zotin, po shkoj e shof se ç’bëka ky Ebu Duxhaneh! Kështu që e ndoqa.” Pastaj ai tregon se si Ebu Duxhaneh vriste çdo njeri që i dilte para aq lehtësisht sikur ai të ishte korrës ndërsa shpata e tij kosë, dhe se si u pajtua me vendimin e Profetit e tha me vete: “Zoti dhe i Dërguari i Tij e dinë më mirë.”

Hindi, një grua e madhe me pamje imponante, ishte akoma mes burrave, duke i nxitur të luftonin, dhe ajo shpëtoi për një qime nga të qenurit e prerë në vend prej Ebu Duxhames, të cilit iu duk si burrë. Shpata e tij u ngrit mbi kokën e saj dhe ajo klithi, e duke e kuptuar se ajo ishte grua, ai iu kthye burrave anash saj. Ajo tani iu bashkua bashkëshorteve dhe nënave të tjera në prapavijë, ku ishin vënë skllëvërit për të ruajtur kampin; dhe teksa ajo po zbrapseej, Vahshi abisinasi po bënte përpara. Ndryshe nga të tjerët në fushëbetejë, ai ishte i interesuar vetëm tek njëri, dhe ndryshe nga ata, gjaku i tij ishte i ftohtë. Hamzai ishte i pangatërrueshëm për shkak të pamjes jashtëzakonisht të fuqishme, mënyrës së luftimit dhe puplës së strucit që mbante. Vahshiu e pa nga njëfarë largësie dhe, duke ecur anash mejdanit mundi të mbërrinte një pikë relativisht të parrezikuar që ishte prapseprap aq afër sa një hedhës shtize të godiste. Hamzai ishte tani përballë me flamurtarin e fundit të Abdu-Darit, dhe tek ngriti shpatën për të goditur, ai për një çast hapi një të çarë në parzmoren e tij. Vahshiu e kapi mundësinë shpejt e duke peshuar shtizën e lëshoi në shënjestër. Hamzai u lëkund ca hapa mbrapa, pasi e kishte vlarë kundërshtarin, dhe ra përtokë në grahmat e vdekjes. Vahshiu priti gjersa trupi pushoi së lëvizuri, pastaj shkoi dhe nxori shtizën e u kthye me të katra në kamp. Siç tregonte vetë më vonë: “E kisha bërë atë që kisha ardhur të bëja dhe e kisha vlarë vetëm për hir të lirisë sime.”

Vdekja e Hamzait nuk bëri ndryshim ndaj ndjesisë së humbjes që po niste të përhapej te krejt ushtria mekase. Një tjetër abisinas, skllav në familjen e shtatë flamurtarëve të vdekur, mori tani flamurin; dhe ndonëse pupla e strucit e Hamzait nuk shihej më, Ebu Duxhaneh, Zubejri dhe ensarë e muhaxhirë të tjerë luftuan si mishërime të thirrjes luftarake muslimane, *Amit, Amit*, që do të thotë "Vrit, vrit". Dukej se nuk u bënte dot ballë askush: penda e bardhë e Aliut, turbani i kuq i Ebu Duxhanes, turbani i verdhë i Zubejrit dhe turbani jeshil i Hubabit ishin si flamuj fitoreje që u jepnin fuqi rreshtave pas tyre. Ebu Sufjani mezi iu shmang shpatës së Hanzales, i cili po luftonte trimërisht pranë mesit dhe gati e preu përtokë, kur një burrë i fisit Lejth i erdhi nga ana dhe e përshkoi Hanzalen me heshtë, duke e rrëzuar përtokë dhe duke e vrarë me një shpim të dytë.

Beteja kishte lëvizur dalëngadalë poshtë rrëpirës larg Profetit sepse mekasit ishin zbrapsur drejt kampit të tyre. Ai nuk mund të shquante më me ndonjë hollësi se çfarë po ndodhte, edhe pse e shihte që të tijët ishin fitimtarë deri tani. Por tani vëmendja e tij u tërhoq lart betejës dhe sytë e tij u ngritën si ai që vështron fluturimin e zogjve. Pas një çasti, ai u tha atyre që kishin pranë: "Shoku juaj" - duke nënkuptuar Hanzalen - "Melekët po e lajnë." ²⁶⁹ Pastaj i tha Xhemiles, si të kërkonte një shpjegim: "I pashë Melekët ta lanin Hanzalen mes qiellit dhe tokës me ujë nga retë në enë argjendi." ²⁷⁰ Pastaj ajo i tregoi ëndrrën e saj dhe se si, nga frika se mos vonohej për betejë, ai nuk e kishte bërë larjen që normalisht do ta bënte.

Muslimanët vazhduan të përparonin gjersa, në një pikë, rreshtat e armikut u shprishën krejt. Kështu, rruga drejt kampit të tyre ishte hapur dhe pati një vërsulje të plaçkitësve aspirues. Tani pesëdhjetë harkëtarët e zgjedhur ishin në njëfarë largësie në të majtë të Profetit. Mes tij dhe tyre trualli pjerrësohej deri te rrafshina dhe pastaj ngrihej deri në pikën e favorshme ku i kishte vendosur ai. Ata mund të shihnin rreshtat e parë dhe pamja e shokëve të tyre që ishin në prag të pasurimit, siç pandehnin ata, me preluftë, ishte tepër për shumicën e tyre. Më kot u kujtoi komandanti i tyre, Abdullah ibn Xhubejri, urdhrin e Profetit për të mos e lënë pozicionin në asnjë mënyrë. Ata iu përgjigjën se Profeti nuk kishte nënkuptuar se duhej të rrinin aty përgjithmonë. Beteja kishte marrë fund tashmë, thanë ata, dhe jobesimtarët ishin shpartalluar. Afro dyzet prej tyre nxituan teposhte drejt kampit, duke e lënë Abdullahun në krye të një bërthame të paepur por fatalisht të rralluar harkëtarësh.

²⁶⁹ I.I. 568.

²⁷⁰ V. 274.

Deri në ato çaste, kalorësia mekase kishte qenë pa dobi. Në qendër, të dyja ushtritë ishin aq të ndërthurura saqë një sulm me kuaj do të kishte rrezikuar njerëzit e tyre njëlloj si armikun; dhe ata nuk mund ta mbërrinin fundin e ushtrisë muslimane pa iu ekspozuar më parë spicave të shigjetarëve mbi një zonë të zgjatur. Por Halidi tani e pa se ç'kishte ndodhur dhe duke e shikuar se i kishte ardhur çasti, i priu të tijëve me të katra drejt pozicionit ku ishin vendosur shigjetarët. Abdullahu dhe të tijët u përpoqën më kot t'i zbrapsnin me shigjetat e tyre; pastaj flakën harqet dhe luftuan deri në vdekje me shpatë dhe heshtë. As edhe një nga të dhjetë besnikët nuk mbeti gjallë; duke u vërtitur përreth, Halidi i udhëhoqi të tijët në pjesën e pasme të forcave kryesore të armikut. Ikrimah ndoqi shembullin e tij dhe kalorësit mekas bënë kërdinë në radhët e pambrojtura të besimtarëve. Aliu dhe shoqëruesit e tij tani u kthyen të përballnin rrezikun e ri dhe disa nga idhujtarët që ishin marrë para u rreshtuan dhe u kthyen mbrapsht në përleshje. Vala e betejës kishte ndryshuar papritur dhe thirrja e kurejshëve për luftë "O Uzza! O Hubel!" u rimor anekënd fushëbetejës. Shumë prej muslimanëve në vijën e pasme, që kishin shmangur korrijen nga kalorësit, tani u shkurajuan dhe ikën drejt malit, ku e dinin se mund të gjenin strehim. Profeti i thirri të ktheheshin, por ata i kishin veshët e mbyllur ndaj zërit të tij dhe as mendjet nuk u shkonin për gjë tjetër veç ikjes. Shumica e muslimanëve vazhduan luftimin, por impulsi fillestar ishte humbur dhe pesha e numrave doli në pah kundër tyre. Ata u zbrapsën hap pas hapi dhe krejt beteja lëvizti kah Uhudi, në drejtim të Profetit.

Bashkë me Shoqëruesit e tij, përfshirë edhe dy gra, ai gjuajti breshëri pas breshërie shigjetash në armikun, dhe ky grup u rrit nga të tjerët e forcës kryesore, mendimi i të cilëve, tani që punët morën kundër tyre, ishte siguria e Profetit. Ndër të parët që iu bashkuan ishin dy burrat e Muzejnëve, Vahbi dhe Harithi. Një trup i vogël armiqësh po afroheshin tani nga e majta. "Kush është për këtë togë?" tha Profeti. "Unë, O i Dërguari i Zotit" - që përgjigja e menjëhershme e Vahbit dhe ai nisi t'i gjuante me aq shpejtësi e zhdërvjelltësi saqë shigjetat e tij u ranë sikur të vinin nga një grup shigjetarësh dhe ata u tërhoqën. "Kush është për çetën?" - tha Profeti, teksa një tjetër grup kalorësish u nisën drejt tyre. "Unë, O i Dërguari i Zotit" - tha Vahdi dhe prapë luftoi si të ishte jo një po shumë dhe ata sërish u tërhoqën. Atëherë një trupë e tretë u shfaq nga rreshtat. "Kush do t'u bëjë ballë këtyre?" - tha Profeti. "Unë" - tha Vahbi. "Çohu atëherë" - tha Profeti, "dhe gëzohu, se Xhenneti është i yti." Dhe Vahbi u çua me gëzim, duke

thënë, teksa ngrinte shpatën: “Pasha Zotin, nuk kam mahallë e nuk kërkoj mahallë.” Pastaj u zhyt në mesin e tyre dhe çau rrugën me luftë deri në anën tjetër, ndërsa Profeti dhe Shoqëruesit e tij e ndalën të gjuajturit për të vështruar his guximin dhe trimërinë e tij. “O Zot, mëshiroje!” - tha Profeti teksa Vahbi u kthye në mes të trupës, duke luftuar pareshtur gjersa e rrethuan në të gjitha anët dhe e vranë. Ai u gjet më vonë me njëzet shpime heshtash, çdonjëra nga të cilat mund të kishte mjaftuar, krahas asaj që i kishin bërë shpatat. Askush që e pa të luftonte nuk e harroi kurrë këtë. Umeri do të thoshte vite më pas: “Ndër të gjitha vdekjet, ajo që do të kisha dashur të vdisja më shumë është ajo e muzejniut.”²⁷¹ Dhe Sadi i Zuhrejve pohonte dhjetë vjet më pas se akoma e kishte në vesh tingullin e zërit të Profetit tek i jepte Vahbit sihariqin e Xhennetit.

Trupi kryesor i përlëshjes ishte afruar pak nga pak ndërsa muslimanët po zmbropseshin me ngadalë përpjetë. Mes thirrjeve për luftim të të dyja palëve mund të dëgjoheshin edhe britmat e luftëtarëve të veçantë - sfida për dyluftime ose bërje pretendimesh me shigjetat e gjuajtura ose goditjet e dhëna. “Prite: unë jam djali i filanit.” Ebu Duxhaneh u paraqit si djali i Harashait, që ishte gjyshi i tij. Jo rrallë identiteti i pretenduesit lihej i paqartë. Një ensar, pra një prej Ndihmuesve, u dëgjua të thërriste: “Prite: unë jam djaloshi ensar.” Vetë Profeti tha atë ditë, mëse një herë: “Unë jam Ibn el-Evatik”²⁷² - që do të thotë “Unë jam djali i Atikave”, duke iu referuar shumë paraardhëseve²⁷³ të tija me atë emër. Por tani erdhi një sfidues me identitet të pangatërrueshëm, teksa një kalorës i vetëm doli nga rreshtat dhe tha: “Kush do më dalë para? Unë jam biri i Atikut.” Ishte Abdul-Ka’bai, djali i madh i Ebu Bekrit, i vetmi vëlla i plotë i Aishes, i vetmi pjesëtar i familjes së tyre që nuk kishte hyrë në Islam. Ebu Bekri hodhi harkun e tij përtokë dhe duke nxjerrë shpatën do të kishte dalë në sulm por Profeti qe tepër i shpejtë për të: “Vishe shpatën dhe kthehu mbrapa në vendin tënd, dhe jepna mirësinë e shoqërisë tënde.”²⁷⁴

Një tjetër trupë kalorësish çanë përmes vijës së pasme të muslimanëve e i dolën para Abdul-Ka’bait, i cili tani u tërhoq. “Kush nga ju do ta shesë veten për ne?”²⁷⁵ - tha Profeti, dhe pesë Ndihmues nxorën shpatat, u

²⁷¹ V. 275.

²⁷² V. 280.

²⁷³ I.S/1, 32-4, jep më shumë se dhjetë, përfshirë nënën e Hashimit dhe atë të Luajjit. Emri Atika është i ngjashëm në kuptim me Tahireh, “Edlira”.

²⁷⁴ V. 257.

²⁷⁵ I.I. 572.

hodhën mbi armikun dhe luftuan gjersa u vranë, përveç njërit, që u plagos për vdekje. Por erdhi ndihmë për t'i zëvendësuar, sepse Aliu, Zubejri, Talhai dhe Ebu Duxhaneh e të tjerë që kishin qenë në ballë të betejës kishin çarë me luftim rrugën përmes ushtrisë. Tani ata arritën anën e Profetit, por jo përpara se një gur i mprehtë nga armiku ta godiste në gojë, duke ia prerë buzën e poshtme dhe thyer njërin dhëmb. Gjaku nisi t'i rridhte nga fytyra, por duke bërë çfarë mundte për t'i forcuar, ai e siguroi Aliun dhe të tjerët se nuk ishte plagosur rëndë dhe ata iu kthyen luftimit, përveç Talhait, i cili ishte tepër i dobët nga humbja e gjakut dhe të cilit tani i ra të fikët. "Shihe kushëririn tënd" - i tha Profeti Ebu Bekrit, por Talhai u përmend thujse menjëherë, ndërsa Sadi i Zuhrejve dhe Harith ibn Simmai i Hazrekhëve dolën në vend të tij dhe bashkë me përforcimet e reja bënë një mësymje aq të fortë kundër armikut sa që për momentin rreshtat e tyre u zbrapsën tej nga trupat e pesë Ndihmuesve që pikërisht atëherë i kishin shitur jetët e tyre. Profeti i pa dhe luti bekime mbi ta, dhe ai që nuk kishte vdekur ende filloi të zvarritej drejt tij. Ai dërgoi burra që ta mbartnin dhe si jastëk për njeriun që po jepte shpirt vendosi këmbën e tij, të cilën nuk e lëvizti gjersa ai vdiq me faqen mbi të.

"Dijeni se Xhenneti është nën hijen e shpatave"²⁷⁶ - tha Profeti; dhe viteve të mëpasme ai kujtohej për këtë kohë dhe vend të veçantë si mreku-llisht i bekuar, sa që një herë tha: "Ah sikur të isha braktisur me Shoqëruesit e mi në rrëzën e malit."²⁷⁷

Armiku filloi dalëngadalë të rifitonte terrenin që kishte humbur. Në grupin e vogël përreth Profetit furnizimi me shigjeta do të mbaronte së shpejti, dhe dukej gjithsesi që kohës për gjuatje me shigjeta po i vinte fundi. Nëse armiku vazhdonte të përparonte, së shpejti do duhej zhveshur çdo shpatë për një përleshje përfundimtare trup më trup me një mesatare prej katër paganësh për çdo besimtar. Atëherë papritur një kalorës i vetëm erdhi nga krahu dhe u drejtua fill e te vendi ku ndodhej Profeti. "Ku është Muhammedi?" - bërtiti ai. "Mos shpëtofsa në shpëtoftë!" Ishte Ibn Kami-eh, nga klanet e jashtme të Kurejshëve, i cili kishte bërë tashmë kërdrinë ndër muslimanë. Me një shikim të shpejtë mbi grupin syri i tij i mprehtë e njohu viktimën e tij të synuar dhe duke nxitur kalin e tij, e lëshoi shpatën në një goditje që ai ishte i sigurt se nuk kishte helmetë t'i bënte ballë. Por Talhai, që po rrinte pranë Profetit, u hodh në drejtim të shpatës dhe arriti

²⁷⁶ B. LII, 22.

²⁷⁷ V. 256.

disi ta devijonte goditjen pakëz, me çmim humbjen e përdorimit të gishta-ve të njëres dorë për tërë jetën. Tehu nuk e kapi për një qime kurorën e helmetës së Profetit dhe rrëshqiti anës saj, duke i gërvishtur tëmthin, duke i ngulur dy nga rrathët e helmetës në faqe, dhe më në fund, me forcën disi të shuar, i ra supit të tij me dy shtresa parzmoreje. Tronditja mbi anën e kokës së tij e trullosoi në çast dhe ai ra përtokë, me ç’rast sulmuesi i tij u tërhoq po aq shpejt sa ç’kishte ardhur. Por të tjerët u afruan për të sulmuar dhe Shammasi²⁷⁸ i Mahzumëve u vendos para Profetit dhe luftoi si njeri i frymëzuar – Profeti e përshkroi si mburojë e gjallë – gjersa u korr përtokë dhe një tjetër i zuri vendin, i mbështetur nga Nusejba, e cila tani kishte nxjerrë shpatën.

Një zë – ndoshta ai i vetë Ibn Kamies – u dëgjua të bërtiste: “Muhammedi u vra!” Britma u përcoll në tërë fushën, e larmuar me madhërimet e Uzzasë dhe Hubelit. Kodrat e Uhudit gjëmuan dhe muslimanët e ikur u kapluan nga vetëqortimi e pikëllimi, ndërsa shumë prej atyre që po luftonin akoma në rrafshinë u shkurajuan dhe u tërhoqën nga luftimi si të mundnin më mirë. Por pati shumë përjashtime, dhe një prej këtyre ishte Enes ibn Nedri, prej të cilit kishte marrë emrin shërbëtori i Profetit, Enesi. Pikërisht motrës së tij, bijës së Nedrit, i kishte thënë Profeti se i biri i saj, i vrarë nga një shigjetë në Bedr, ishte në Firdeus, Xhennetin më të lartë. Enesi hasi dy prej shokëve të tij, për të cilët jeta dukej se kishte humbur kuptimin dhe të cilëve s’u bëhej as të vazhdonin luftën as t’i ngjiteshin përpjetës drejt siguri-së. “Përse rrini aty?” - thirri ai. “I Dërguari i Zotit është vrarë” - thanë ata. “Atëherë ç’ju duhet jeta pas tij?” - tha Enesi. “Çohuni dhe vdisni, siç vdiq ai.”²⁷⁹ Dhe u nis për aty ku lufimi ishte më i dendur. Atje gjeti Sad ibn Muadh-in, i cili i tregoi më pas Profetit se Enesi i kishte thënë: “Xhennet! E ndjej aromën e tij të fryjës nga matanë Uhudit.” “O i Dërguari i Zotit” - tha Sadi, “nuk mund të luftoja siç luftonte ai.” Më vonë, e gjetën Enesin të vdekur përdhe me më shumë se tetëdhjetë plagë, aq të shpërfytyruar saqë të mos e njihje askush përveç të motrës, e cila e njohu nga gishtat.²⁸⁰

Sa për besimtarët që tani kërkuan strehim në tarracën mbi rrafshinë, tërheqja e tyre u bë më e lehtë për ta sepse pjesa më e madhe e armikut mendoi se beteja tashmë kishte marrë fund, ndaj dhe i shliruan përpjekjet. Të rënët nuk ishin numëruar akoma, por ishte e dukshme se ata ishin

²⁷⁸ Të shihet kreu XXVII.

²⁷⁹ V. 280.

²⁸⁰ B. LVI, 12.

hakmarrë bollshëm për të vdekurit në Bedr; dhe tani, duke vrarë njeriun që kishte qenë shkaku i vetëm i tërë konfliktit, ata i kishin dhënë fund me siguri fesë së re dhe thuajse kishin rivendosur rendin e vjetër të gjërave. *Ja lal-Uzzah ja la-Hubel!*

Shlirja e beftë e mësymjes nga ana e Kurejshëve nuk ishte askund më e dukshme sesa mes atyre që e kishin gjysëm-rrethuar grupin e vogël prej rreth njëzet burrave që po vepronin si truprojë e Profetit. Mekasve u ishte bërë e qartë se këta ishin burra që nuk merreshin dot robër dhe të cilët duke luftuar deri në vdekje do t'u sillnin me siguri vdekje të tjerëve. Kështu që rruga më e mirë, tani që synimin kryesor e kishin arritur, ishte të jetonin e të linin të jetohej, dhe të festonin fitoren.

Profeti kishte ardhur në vete thuajse menjëherë, dhe kur armiku ishte tërhequr ai u ngrit në këmbë dhe, duke u bërë me shenjë Shoqëruesve të tij që ta ndiqnin, i udhëhoqi drejt hyrjes së një luginëze që dukej se ofronte ngjitjen më të lehtë tek një pikë sigurie, nga ku mund të vëzhgonin lëvizjen e armikut. Por ai kishte dhimbje të forta në faqe: unazat metalike ishin ngulur thellë në mish, kështu që u ndalën për një çast dhe Ebu Ubejdeh kapi njërën e pastaj tjetrën mes dhëmbëve të tij e i tërhoqi jashtë. Plaga filloi të rridhte gjak sërish dhe Maliku i Hazrexhëve vuri gojën e tij në të, e thithi gjakun dhe e kapërdiu. Pikërisht ai kishte thënë në Medine: "Kemi përpara një nga dy gjëra të hajrit"; dhe me përjashtim të Shammasit, që dukej i vdekur, ai ishte i plagosuri më rëndë i të pranishmëve. Profeti tha: "Kushdo që don të shokë dikë, gjaku i të cilit është përzier me timin, le të shohë Malikun, të birin e Sinanit." Ebu Ubejdeh u përfshi gjithashtu, sepse në përpjekjen për të hequr unazat, ai kishte shkukur dy dhëmbë të tij dhe goja po i nxirrte gjak. Profeti tha: "Atë njeri, gjaku i të cilit ka prekur gjakun tim, nuk e mbërrin zjarri."²⁸¹

Teksa grupi i vogël u ngjit mbi luginëz, ata u pikasën nga disa prej atyre që ishin strehuar paraprakisht në Uhud dhe zbritën t'i takonin. Kab ibn Maliku ishte përpara të tjerëve dhe u habit të shihte një njeri, shtati dhe pamja e të cilit ishin tamam si ato të Profetit, çka se hapin e kishte më të ngadaltë. Atëherë, si u afrua, Kabi pa ndriçimin e pakrahasueshëm dhe të pangatërrueshëm të syve përmes vrimave të ballikut, dhe u kthye e u bërtiti atyre që kishte mbrapa: "O muslimanë, gazmenduni! Ky është i Dërguari i Zotit!" Profeti i bëri me shenjë të heshtte dhe ai nuk e njoftoi më lajmin e gëzueshëm, por ky u hap gojë më gojë, dhe njerëzit erdhën

²⁸¹ V. 247.

nxitimthi për t'u siguruar që ishte e vërtetë. Aq i madh ishte gëzimi saqë dukej sikur humbja ishte kthyer papritur në fitore.

Por britma e gëzueshme e Kabit ishte dëgjuar nga një kalorës i vetmuar kurejsh, që ishte ndalur bash në vendin që ata sapo kishin zënë. Ishte Ubejji, vëllai i Umejjes, i cili ishte betuar se nga shpina e kalit të tij Evd, të cilin po e ngante tani, do ta vriste Profetin. Kur kishte mësuar se viktimat e tij e synuar kishte vdekur, ai kishte ardhur të kërkonte trupin për të parë nëse kishte ende jetë në të; dhe kur dëgjoi britmën e Kabit ai u ngjit në lëndinëz, gjersa iu afrua muslimanëve. Ata u kthyen të përballëshin me të. "O Muhammed" - thirri ai, "në iksh ti, mos iksha unë!" Disa nga Shoqëruesit e rrethuan Profetin, ndërsa të tjerë morën të sulmonin Ubejjin, kur Profeti u tha të ulnin dorë; dhe ata që ishin përreth tij tregonin më vonë se ai u shkëput prej tyre si të kishin qenë jo më shumë se miza në shpinë të deveve. Pastaj mori një heshtë nga Harith ibn es-Simmahu dhe doli përpara të gjithëve. Pa guxuar të lëviznin, ata vazhduan të shihnin në frikënderim pamjen e ashpër dhe seriozitetin tmerrues. Siç ka thënë një prej tyre: "Kur i Dërguari i Zotit bënte ndonjë përpjekje me dashje drejt një qëllimi, nuk kishte seriozitet që të krahasohej me të tijin."²⁸² Ubejji u afrua me shpatën lart, por përpara se të godiste Profeti e kishte shpuar në qafë. Ai rënkoj si dëm, pastaj u lëkund e gati ra nga kali, por duke rimarrë barazpeshën, u kthye dhe galopoi poshtë rrëpirës dhe nuk ndali gjersa arriti kampin mekas, ku nipi i tij Safvani dhe të tjerët e klanit të tij ishin mbledhur. "Muhammedi më vrau" - tha ai me një zë që nuk e kontrollonte dot. Ata ia panë plagën dhe ia bënë të lehtë, por ai ishte i bindur se ajo ishte vdekjepurëse, siç doli se ishte, pas pak. "Më pat thënë se do më vriste" - tha ai, "dhe pasha Zotin, sikur të pështynte mbi mua do më vriste." Mos vallë Muhammedi nuk kishte vdekur? - nisën të pyesnin veten ata. Por Ubejji dukej qartë se nuk ishte në vete dhe sidoqoftë ishte e lehtë të ngatërrohej një njeri me helmetë me një tjetër.

Kur Profeti dhe Shoqëruesit arritën majën e lugores, Aliu shkoi të mbushte calikun e tij me ujë nga një zgavër në shkëmb. Ai ia zgjati Profetit, por era e ujit të ndenjtur e neveriti dhe ai nuk e bëri veten ta pinte, megjithë etjen, ndonëse përdori pak prej tij për të larë gjakun nga fytyra. Atëherë, meqë ishin akoma të arritshëm nga rrafshina, ai urdhëroi që të lëviznin më lart, dhe u përpoq të ngrihej mbi një buzë shkëmbi, nga ku mund të ngjiteshin më lart. Por atë e kishin lënë fuqitë për këtë përpjekje, kështu që Talhai u

²⁸² V. 251.

kërrus nën buzën e shkëmbit duke i shkaktuar dhimbje të forta plagëve të tija dhe, duke e marrë Profetin mbi shpinë, e ngriti në lartësinë e nevojitur. Profeti tha për të në atë ditë: “Kush dëshiron të shikojë një dëshmor që ecën mbi faqen e dheut, të shohë Talha ibn Ubejdullahun.”²⁸³

Kur kishin gjetur një vend që mund të shërbente si kamp i përkohshëm, dielli kishte arritur kulmin dhe ata falën drekën. Profeti, i cili e drejtoi atë, u fal ndenjor gjithë kohës, dhe të gjithë ndoqën shembullin e tij. Pastaj u shtrinë të pushonin dhe shumë prej tyre bënë një gjumë të thellë e përtëritës, ndërsa një ndërresë rojesh vëzhgonin nga një pikë e ngritur që mbikëqyrte rrafshinën.

²⁸³ I.H. 571.

LIII. Hakmarrje

Kurejshët ishin tani të zënë me të vdekurit dhe të plagosurit e tyre. Humbjet nuk kishin qenë të mëdha: ishin vrarë vetëm njëzet e dy nga tremijë. Pataj numëruan humbjet e armikut dhe gjetën rreth gjashtëdhjetë e pesë të vdekur, shumë prej të cilëve nuk i njihnin. Vetëm tre ishin Mërgues: Hamzai i Hashimive, Musabi i Abdu-Darëve dhe Abdullah ibn Xhahshi. Disa trupa të tjerë në njëfarë largësie nga qendra e fushës, të plagosur e të vdekur, u shpëtuan vëmendjes së tyre. Mes tyre ishte Shammasi, ende i gjallë por i paaftë të lëvizte. Më kot kërkuan trupin e Muhammedit, dhe tek po bënë këtë, Vahshiu u kthye tek trupi i Hamzait, ia shqeu barkun, ia preu mëlçinë dhe ia solli Hindit. “Ç’do më takojë mua për vrasjen e vrasësit të babait tënd?” - tha ai. Ajo ia mori e kafshoi një pjesë të saj, e përtypi, kapërdui një kafshatë në përmbushje të premtimit të saj dhe e pështyu pjesën tjetër. “Tregomë ku është” - tha ajo, dhe kur mbërritën te trupi ajo i preu hundën, veshët dhe pjesë të tjera të mishit të tij. Pastaj hoqi qaforet, ganxhat dhe byzylykët e këmbëve e ia dha Vahshiut, duke u thënë grave që ishin aty të sakatonin të vdekur të tjerë. Ato të gjitha bënë stoli hakmarrjeje për vete me ato që kishin prerë nga trupat e muslimanëve, dhe Hindi hipi mbi një shkëmb dhe shqiptoi një këndim ngadhënjimi. Një ose dy burra kurejshë synuan gjithashtu ta shuanin etjen për hakmarrje duke sakatuar të vdekurit, por aleatët e tyre beduinë u xhindosën. Ebu Sufjani po e godiste anën e gojës së Hamzait me majën e heshtës së tij dhe tha: “Shijoje këtë, more rebel” kur aty pranë kaloi Hulejsi, kryetari i një klani kinanas. Me zë të lartë, që ta dëgjonte Ebu Sufjani, ai tha: “O bij të Kinanit, të jetë ky vallë zotëria i Kurejshëve, që po i bën atë që po shihni kushërit të tij të vdekur?” “Je turbulluar” - tha Ebu Sufjani, “mos trego. Një shkarje ishte, asgjë më shumë.”²⁸⁴

Ndërkohë Ebu Amiri hasi trupin e të birit Hanzaleh, dhe vajtoi pikëllueshëm mbi të, duke thënë: “A nuk të paralajmërova ndaj këtij njeriu?” – duke nënkuptuar Profetin. “Por ti ishte djalë i dëgjueshëm ndaj babait, fisnik në karakter gjatë jetës tënde, dhe në vdekjen tënde ndodhesh me lulen e shokëve të tu. Nëse Zoti shpërblen me të mira këtë të vrarin” – ai

²⁸⁴ I.I. 582.

tregoi nga Hamzai – “ose cilindo nga ndjekësit e Muhammedit, ju shpërbleftë me të mira!”²⁸⁵ Pastaj e vështroi me rreptësi Hindin e gratë e tjera dhe tha me zë të lartë: “O Kurejshë, të mos sakatoset Hanzaleh, çka se ishte kundërshtari im dhe i juaji.” Dhe ata ia respektuan dëshirën.

Tani mendohej se Ubejji nuk kishte gabuar dhe se Profeti ishte me ushtrinë e tij diku mbi dheun e ngritur mbi rrafshinë. Por beteja kishte mbaruar: as që mund të bëhej fjalë për të sulmuar malin, dhe skllëverve u ishte thënë tashmë të niseshin. Kështu që, kur i varrosën të vdekurit e tyre dhe morën hak sa mundën mbi armikun e vdekur, ata i ngarkuan në deve parzmoret dhe gjithçka tjetër që u kishin zhvatur atyre, dhe u përgatitën të niseshin. Por para kësaj, Ebu Sufjani hipi mbi pelën e tij ngjyrë gështenjë dhe ngau deri në rrëzë të malit, te pika më e afërt ku ishin ndalur Profeti dhe Shoqëruesit e tij, dhe bërtiti me sa zë kishte: “Lufta është si dollapi, dhe kjo ditë është për atë. Lartohu, O Hubel! Bëje fenë tënde të mbisundojë!” Profeti i tha Umerit të shkonte e t’i përgjigjej, me fjalët: “Zoti është i Tejlartësuari, Suprem në Madhështi. Ne nuk jemi të barabartë: të vdekurit tanë janë në Parajsë; të juajt në Skëterrë.” Kështu që Umeri shkoi tek cepi i honit, nën të cilin ndodhej Ebu Sufjani dhe iu përgjigj siç e kishte udhëzuar Profeti, me ç’rast Ebu Sufjani e thirri Umerin, pasi ia kishte njohur zërin: “Pashë Zotin, Umer, a e vramë Muhammedin?” “Jo, pasha Zotin” - tha Umeri, “por ai po të ndigjon bash njitash se çka po thue.” “Po të besoj ty më tepër se Ibn Kamies” - tha Ebu Sufjani. Ai mori të shkonte, por duke u kthyer sërish, shtoi: “Disa nga të vdekurit e juaj janë sakatosur! Pasha Zotin nuk jam kënaqur me këtë e as nuk jam zemëruar. As nuk e ndalova as nuk e urdhërova.” Pastaj tha: “Bedri qoftë vendtakimi juaj me ne vitin tjetër!” Kur dëgjoji këtë, Profeti dërgoi një tjetër Shoqëruesit të tij tek cepi i shkëmbit, për ta bërtitur përgjigjen e tij: “Ajo është një besë detyruese mes nesh.”²⁸⁶

Ebu Sufjani kalëroi deri tek ushtria e tij që po e priste tek ana e largët e rrafshinës, dhe ata morën nga jugu. Ishte tepër larg që Umeri të dallonte formaconin e tyre, kështu që Profeti çoi Sadin e Zuhrejve poshtë në rrafshinë që t’i ndiqte dhe të shihte se nga ishin nisur. “Nëse tërheqin kuajt dhe ngajnë devetë, janë nisur për Mekë; por nëse ngajnë kuajt dhe tërheqin devetë, i janë drejtuar Medines; dhe pasha Atë që ma ka në dorë shpirtin, në synofshin këtë, do t’i mbërrij e do t’i luftoj.” Sadi zbriti te gryka ku

²⁸⁵ V. 274.

²⁸⁶ I.I. 583.

ishte lidhur hamshori i Profetit që nga mbërritja e tyre në Uhud, dhe pasi kalëroi pas mekasve gjersa t'i shihte qartë, nxitoi mbrapsht me sihariqet se kalorësit kishin hipur mbi deve dhe po tërhiqnin kuajt bri tyre. Siç thoshte vite më vonë njëri prej tyre, Amri,²⁸⁷ që kishte marrë pjesë me Halidin në mësymjen vendimtare me kuajt: "Kishim dëgjuar se Ibn Ubejji ishte kthyer në Medine me një të tretën e ushtrisë dhe se disa evsë e hazrexhë kishin qëndruar në qytet. Por nuk mund të ishim të sigurtë se ata që ishin tërhequr nuk do të ktheheshin për të sulmuar; dhe shumë prej nesh ishin të plagosur, dhe gati të gjithë kuajt tanë ishin shpuar nga shigjetat, kështu që shkuam në punën tonë."²⁸⁸

²⁸⁷ Të shihet Kreu XXVII.

²⁸⁸ V. 299.

LIV. Varrosja e dëshmorëve

Profeti tani u priu Shoqëruesve poshtë e në rrafshinë. Harith ibn es-Simmah ishte dërguar përpara për të kërkuar trupin e Hamzait, por kur e gjeti ishte aq i tmerruar me pamjen dhe me faktin se duhej t'i tregonte Profetit, saqë nuk u kthye menjëherë, dhe Aliu u dërgua pas tij. Ai e gjeti Harithin të shtangur pranë trupit të sakatosur dhe ata u kthyen së bashku. Kur pa se ç'ishte bërë, Profeti tha: "Kurrë ndonjëherë nuk kam qenë më i zemëruar se tani; dhe kur Zoti të ma japë fitoren ndaj Kurejshëve, do të gjymtoj tridhjetë prej të vdekurve të tyre."²⁸⁹ Por pak më vonë erdhi Shpallja: *Nëse jepni ndëshkim, atëherë jepni veç sa keni pësuar; po në durofshi, është më mirë për sabërliun.*²⁹⁰ Dhe jo vetëm që nuk e përmbushi ai kërcënimin, por e ndaloi qartazi gjymtimin pas çdo beteje. Veç kësaj, sa i përket vetë luftimit, ai u tha atyre që ta respektonin fytyrën njerëzore, si pjesa më e ngjashme me Zotin në trup: "Kur njëri nga ju të godasë, le të shmangë goditjen e fytyrës ... sepse Zoti e krijoi Ademin në shëmbëlltyrën e Tij."²⁹¹

Abdullah ibn Xhahshi ishte rrëzuar jo larg Hamzait dhe trupi i tij ishte gjymtuar po ashtu. Por kur Profeti u kthye të kërkonte të vdekurit e tjerë, i ra në sy një pamje shumë e ndryshme. Një prej trupave më pranë atyre të dy kushërinjve të tij ishte ai i Hanzales. Asnjë burrë e asnjë grua nga Kurejshët nuk kishin provuar ta preknin, dhe ai ishte shtrirë aty siç e kishin shtrirë Engjëjt, me flokët akoma të lagur me ujë mbi tokën e patharë. Nuk i kaloi kush pranë që të mos falënderonte Zotin, sepse në bukurinë dhe paqen e tij ai ishte një shenjë nga Qielli, për t'i njoftuar të pikëlluarit për gjendjen e tanishme të të afërmve të tyre dëshmorë.

Jo larg ishin trupat e Hejthemes dhe Ibn ed-Dahdahut: Hejthemes, djalë dëshmor i të cilit i ishte shfaqur në ëndërr, duke i kërkuar të nxitonte t'i bashkohej, dhe Thabit ibn ed-Dahdahut që i kishte dhuruar palmën jetimit. Kur pa Thabitin, Profeti tha: "Palma me vila të rënda që varen poshtë, ç'mori prej tyre ka i biri i Dahdahut në Xhennet."²⁹²

²⁸⁹ I.I. 584.

²⁹⁰ XVI, 126.

²⁹¹ A.H. I, 251; M. XLV, 32.

²⁹² V. 505.

Kur një nga klanet evse po kërkonin të vdekurit e tyre, ata gjetën për habinë e tyre një njeri të vetin të quajtur Usejrim, të cilin vetëm një ditë më parë e kishin qortuar përse nuk ishte musliman. Saherë që i flisnin rreth Islamit, ai e kishte zakon të thoshte: “Sikur t’i dija për të vërteta ato që thoni, nuk do të ngurroja.” Mirëpo ja ku ishte në fushëbetejë, i plagosur për vdekje por akoma jo i vdekur. “Ç’ të solli këtu?” - i thanë. “Meraku për të tutë apo hiri i Islamit?” “Islami” - tha ai. “Befas, besova në Zot dhe në të Dërguarin e Tij e hyra në Islam. Pastaj mora shpatën e dola herët sot në mëngjes për të qenë me të Dërguarin e Zotit; dhe luftova gjersa mora goditjen që më rrëzoi këtu.” Ai nuk mundi të thoshte më e ata qëndruan me të gjersa vdiq. Pastaj i treguan Profetit, i cili i siguroi se ai ishte ndër njerëzit e Xhennetit, dhe viteve të mëpasme Usejrimi u bë i njohur si njeriu që hyri në Parajsë pa e patur falur kurrë asnjë vakt namaz.

Mes të vdekurve gjetën një të panjohur, os kështu të paktën dukej fillimisht, gjersa dikush e njohu se ishte Muhajriku, një rabin i ditur çifut i klanit çifut Thalebeh. Herët atë mëngjes, siç u njoftuan më vonë, ai u kishte bërë thirrje të tijëve që ta mbanin paktin me Profetin e t’i bashkoheshin atij në luftë ndaj idhujtarëve, dhe kur ata protestuan se ishte Sabbat, ai u tha: “Ju s’e mbani Sabbatin vërtet.” Pastaj i zuri be të dëshmonin se Muhammedi ishte trashëgimtari i tij i vetëm. “Nëse vritem sot” – tha ai, “zotërimet e mia i takojnë Muhammedit, t’i përdorë si t’i tregojë Zoti.” Pastaj, duke marrë shpatën dhe armët e tjera u nis për Uhud, ku luftoi gjersa u vra. Që prej asaj kohe, një pjesë e madhe e lëmoshës që shpërndahej në Medine vinte nga korijet e pasura të palmave që Profeti kishte trashëguar nga Muhejriku, “më i miri i çifutëve” - siç e quajti ai.

Me t’u bërë e qartë se mekasit synonin të ktheheshin nga kishin ardhur, duke i dhënë kështu Medines një vend të gjerë pune, gratë filluan të dilnin nga qyteti për t’u kujdesur për të plagosurit dhe të shihnin vetë se sa të vërteta apo të rreme ishin fjalët e ndryshme që u kishin ardhur në vesh qysh në drekë. Ndër të parat që dolën ishin Safijjah, Aishja dhe Umm Ejmeni. Profeti u shqetësua tek pa Safijjen të afrohej e i thirri Zubejrit: “Ndihmomë me nënën tënde, le të gërmohet varri i Hamzait menjëherë. Shko takoje dhe ktheje mbrapa, që të mos e shohë ç’e ka gjetur të vëllain.” Kështu Zubejri shkoi dhe i tha: “Nënë, i Dërguari i Zotit kërkon që të kthehesh.” Por Safijja e kishte dëgjuar lajmin tashmë në buzë të fushës. “Përse të kthehem?” – tha ajo. “E kam dëgjuar se im vëlla është gjymtuar, por ishte për hir të Zotit, dhe atë që është për hir të Tij e pranojmë plotësisht.

Premtoj se do të jem e qetë dhe durimtare, insha Allah.” Zubejri u kthye te Profeti, i cili i tha ta linte të bënte të sajën. Kështu që ajo erdhi dhe e pa të vëllain e u lut mbi të dhe lexoi Ajetin e Kthimit: *Vërtet të Zotit jemi dhe vërtet Atij i kthehemi*; dhe të gjithë u prehën duke kujtuar kontekstin e ajetit nga një Shpallje e marrë pas Bedrit: *O ju që besoni, kërkoni ndihmë nga Zoti në palëkundshmëri e lutje. Vërtet Zoti është me të palëkundshmit. Dhe mos thoni “të vdekur” për të vrarët në udhën e Zotit, sepse janë të gjallë, po ju s’e përndijoni. Dhe Ne me siguri do t’ju sprovovjmë me frikë e uri dhe humbje të mirash e të korrash. Por jepu sihariqe të palëkundshmëve, që kur i godet një humbje thonë: Vërtet të Zotit jemi e vërtet Atij i kthehemi. Mbi ta janë bekimet nga Zoti i tyre, dhe mëshira: këta janë të drejtudhëzuarit.*²⁹³

Safijjah pastaj u ngrit dhe u lut mbi trupin e djalit të motrës së saj Umejme, Abdullah ibn Xhahshit, dhe asaj iu bashkua shpejt Fatimja. Dy gratë qanë mbi të vdekurit e tyre dhe ishte lehtësim për Profetin të qante me to. Atëherë Fatimja ia lidhi plagët të atit. Kushërira e tyre Hamnah, motra e Abdullahut, u pa tani të afrohej dhe pikëllimi i tyre u rrit nga fakti se duhet t’i tregonin për vdekjen e të shoqit Musabit, si dhe të vëllait e të xhaxhait të saj. Kur beteja ishte ndezur, Profeti e kishte parë Musabin, siç mendonte ai, duke mbajtur akoma flamurin, dhe e kishte thirrur. Por ai ishte përgjigjur: “Nuk jam Musabi” dhe Profeti e kishte ditur se kishte qenë një engjëll e se Musabi duhej të ishte vrarë ose plagosur. Tani ai qëndroi pranë trupit të vdekur të tij dhe recitoi ajetin: *Nga besimtarët ka burra që janë besnikë ndaj besëlidhjes së tyre me Zotin. Disa prej tyre e kanë bërë të mirë betimin duke vdekur, e disa po presin, dhe as nuk lëkunden as nuk ndërrojnë.*²⁹⁴

Ai urdhëroi që të gjithë të vdekurit të silleshin e të shtriheshin pranë trupit të Hamzait dhe që të hapeshin varre. Hamzai u mbështoll në një hirkë dhe Profeti fali xhenazen mbi të, paskëtaj ia fali xhenazen çdonjërit nga të vdekurit, shtatëdhjetë e dy xhenaze gjithsej. Sapo një varr ishte gati, dy ose tre varroseshin në të. Hamzai dhe nipi i tij Abdullahu u shtrinë në një varr të përbashkët. Vetë Profeti drejtonte çdo varrim. “Kërkoni Amr ibn Xhamuhun dhe Abdullah ibn Amrin” - tha ai. Por Hindi, gruaja e Amrit dhe motra e Abdullahut - babait të Xhabirit - i kishte bashkuar tashmë dy trupat me trupin e të birit Halad. Ajo ishte përpjekur t’i çonte në Medine, por kur kishte mbërritur buzën e rrafshinës, deveja kishte refuzuar të vazhdonte - me urdhrin e Zotit, siç i tregoi Profeti - dhe ajo ishte detyruar

²⁹³ II, 153-7.

²⁹⁴ XXXIII, 23.

t'i sillte trupat edhe një herë në fushëbetejë. Kështu që të tre ishin ulur në të njëjtin varr dhe Profeti qëndroi pranë tyre gjersa u varrosën. "O Hind," - tha ai, "janë që të gjithë në Xhennet: Amri, yt bir Haladi dhe jot vëlla Abdullahu." "O i Dërguari i Zotit" - tha ajo, "lutju Zotit të më vendosë me ta."

Ndryshe nga shumica e të vdekurve, burri muzejnas që kishte luftuar aq trimërisht nuk kishte të pranishëm askënd të tijin, sepse edhe nipi i tij kishte luftuar deri në vdekje. Kështu që Profeti shkoi tek ai dhe i qëndroi përbri duke thënë: "Zoti qoftë i kënaqur me ty, siç jam i kënaqur unë."²⁹⁵ Ata ia kishin mbështjellë trupin në hirkën me shirita të gjelbër që kishte veshur, dhe kur e ulën në varr Profeti ia tërhoqi atë për t'ia mbuluar fytyrën, ndërsa këmbët i kishte të zbuluara. Kështu, ai kërkoi që të mblidhnin ca syzë nga fusha e t'ia hapnin mbi këmbë. Dhe këtë ua kërkoi ta bënin me shumë prej të vdekurve, që edhe fytyra e këmbët e tyre të mbuloheshin përpara se t'u hidhej dhé përsipër.

Kur ishte mbushur varri i fundit Profeti kërkoi kalin e vet dhe hipi mbi të, dhe ata u nisën poshtë bllokut, nga kishin ardhur në mëngjes. Kur mbërritën fillimin e rrasës së llavës, ai u tha të rrinin në rresht që ta lavdëronin dhe falënderonin Zotin; burrat formuan dy rreshta me fytyrë nga Meka, ndërsa gratë, katërmëdhjetë gjithsej, rrinin pas tyre. Pastaj ai madhëroi Zotin dhe u lut: "O Zot, Të kërkoj bekimin Tënd, mëshirën Tënde, hirin Tënd dhe faljen Tënde. O Zot, Të kërkoj lumturinë e amshueshme që as nuk zbehet as nuk kalon. O Zot, Të kërkoj siguri ditën e frikës dhe bollëk ditën e skamjes."²⁹⁶

²⁹⁵ V. 277.

²⁹⁶ V. 315.

LV. Pas Uhudit

Dielli po perëndonte ndërsa ata po i afroreshin qytetit dhe ata falën akshamin me të mbërritur në Xhami. Pastaj Profeti u shtri për të pushuar dhe ra në gjumë aq të thellë saqë nuk e dëgjoji ezanin e Bilalit për jacinë, por e fali i vetëm në shtëpi kur u zgjua. Dy Sadët e Ndihmuesve dhe prijësit e tjerë evsë dhe hazrexhë e kaluan natën tek dera e Xhamisë dhe u ndërruan në rojë, sepse ekzistonte akoma mundësia që Kurejshët të ktheheshin; dhe të nesërmen herët në mëngjes, kur ishte falur sabahu, Profeti i tha Bilalit t'i njoftonte ata dhe të tjerët se hasmi duhej ndjekur. “Por nuk do të dalë askush me ne” – tha ai, “pos atyre që ishin të pranishëm në betejë dje.”

Kur kryetarët u kthyen në klanet e tyre të ndryshme ata panë shumicën e burrave duke mjekuar plagët ose gratë e tyre që kujdeseshin për to, sepse shumë pak nga luftëtarët e Uhudit ishin të padëmtuar, e shumë prej tyre ishin plagosur rëndë. Por kur dëgjuan thirrjen e Profetit, ata lidhën plagët sa më mirë që të mundnin dhe u bënë gati për t'u nisur sërish të gjithë, me përjashtim të Malik ibn Shammasit. Tashmë në dobësi të përsërkajshme, për Malikun po kujdesej familja. Shammasi, që nuk kishte asnjërin nga të afërmit në Medine, ishte çuar pa ndjenja nga fushëbeteja e në banesën e Aishes. Por Umm Selemja pohoi të drejtën e saj për t'u kujdesur për farefisën e vet, kështu që ai e la atë në krye. Meqë vdekja e tij dukej e afërt, Profeti la udhëzime që të mos varrosej në Medine, por më dëshmorët e tjerë në Uhud.

Vetë Profeti ishte ndër të parët që u bënë gati, edhe pse mezi e luante shpatullën e djathtë, e cila kishte duruar tronditjen e goditjes së nisur për kokën e tij. Kur erdhi të pyeste për kohën e nisjes, Talhai u shtang ta shihet kalëruar tek dera e xhamisë, me ballikun e ulur dhe asgjë të dukshme përveç syve. Ndonëse ishte bërë invalid, Talhai vrapoi për në shtëpi që të bëhej gati.

Ndër Beni Selimasit që dolën atje ishin dyzet të plagosur, disa prej të cilëve me më tepër se dhjetë prerje, goditje ose plagë shigjetash; dhe kur u vendosën në rresht për Profetin në vendin e caktuar dhe ai pa se në ç'hall ishin katandisur ai u gëzua me fuqinë e shpirtrave të tyre mbi trupat e

tyre, dhe u lut: “O Zot, mëshiroji Beni Selimët!” Nga të gjitha klanet, doli vetëm njëri që nuk kishte qenë në Uhud, dhe ky ishte Xhabiri. Kur kishte dëgjuar thirrjet atë mëngjes, ai kishte shkuar te Profeti dhe i kishte thënë: “O i Dërguari i Zotit, isha i etshëm të vija në betejë, por im atë më la të kujdesem për shtatë motrat e vogla dhe Zoti parapëlqeu për shehadet atë ndaj meje, ndonëse e kisha shpresuar unë. Ndaj më lër të vij me ty tani, O i Dërguari i Zotit.” Dhe Profeti i dha leje të marshonte me të tjerët.

Ata e bënë ndalesën e parë rreth tetë milje larg nga Medina. Ndërkaq armiku kishte fushuar në Ravha, që nuk ishte shumë përpara. Kur e dëgjoi këtë, Profeti i urdhëroi të tijët të shpërndaheshin mbi një zonë të gjerë dhe të mblidhnin sa më shumë drunj që të gjenin, ku secili t’i bënte pirq drunjte e grumbulluar për vete. Aty nga muzgu ata kishin përgatitur mbi pesëqind pishtarë dhe kur ra nata, secili ndezi të vetin. Flakët u panë anembanë, tamam sikur një ushtri e madhe të kishte fushuar aty. Përshtypja iu konfirmua Ebu Sufjanit nga një burrë i Huzaejve që, ndonëse akoma idhujtar, kishte miqësi me muslimanët dhe i cili i tha me pavërtetësi të qëllim të se e tërë Medina kishte dalë t’i ndiqte, përfshirë ata që kishin nge-lur pas nga Uhudi, bashkë me tërë aleatët e tyre. “Pasha Zotin” - tha ai, “ende pa lëvizur vendi do t’i shihni balluket e kalorësisë së tyre.” Disa Kurejshë kishin dashur të ktheheshin e të sulmonin, por tani vendosën njëzëri të niseshin me të katra për në Mekë. Megjithatë, Ebu Sufjani i dërgoi një mesazh ndarjeje Profetit me disa kalorës që ishin drejtuar për në Medine për furnizim. “Thuajini Muhammedit nga unë, se jemi të vendosur të vijmë kundër tij dhe shoqëruesve të tij e t’i çrënjosim nga faqja e dheut ata që mbeten. Thuajani këtë dhe pastaj kur të mbërrini Ukadhin në të kthyer do t’jua ngarkoj devetë me stafidhe.” Kur ia dërguan mesazhin Profetit, ai u përgjigj me fjalët e një Shpalljeje aktuale: *Zoti është mjaftimi ynë dhe epërsisht i denjë për t’iu besuar.*²⁹⁷

Ai dhe Shoqëruesit e tij kaluan të hënën, të martën dhe të mërkurën në fushim, duke ndezur pishtarë çdo natë, dhe këto ishin ditë pushimi të shumënevojitur e të bollshëm. Verën e shkuar kishte pasur vjelje të shkëlqyera frutash, e Sad ibn Ubadeh kishte ngarkuar tridhjetë deve me hurma, ndërsa të tjera ishin sjellë për kurban. Të enjtën ata u ktheyn në Medine.

Shammasi kishte vdekur pak pasi ata ishin nisur dhe ishte varrosur në Uhud. Edhe Maliku kishte vdekur në mungesë të tyre, por familja e kishte varrosur në Medine. Profeti dha urdhër që trupi i tij të çohet në Uhud dhe të varrosej atje.

²⁹⁷ III, 173.

Gjatë kthimit nga luftimi në Uhud, Abdullahu djali i Ibn Ubejjit e kishte kaluar një pjesë të natës pas betejës duke djegur një plagë, ndërsa i ati e shtjelloi gjerësisht marrëzinë e të patur dalurit për të sulmuar armikun. “Pasha Zotin, ishte tamam si ta kisha parë të gjithën” - tha ai. “Ajo që Zoti bëri për të Dërguarin e Tij dhe muslimanët ishte e mirë” – tha i biri. Por Ibn Ubejji nuk ishte i hapur për debat. “Sikur të vrarët të ishin me ne, nuk do të ishin vrarë” - ngulmoi ai. As ai nuk kishte heshtur gjatë mungesës së fundit të të birit nga Medina me luftëtarët e tjerë, e as çifutët nuk ishin përmbajtur nga të pohuarit me më shumë bindje se kurrë: “Muhammedi nuk është tjetër veçse dikush që kërkon mbretërim. Asnjë Profet nuk është përballur me një disfatë të tillë. Ai u godit në trup e po kështu edhe shoqëruesit e tij.”

Shumëçka nga ajo që thuhej nga çifutët dhe hipokritët iu përsërit Umerit me t'u kthyer nga ekspedita e pishtarëve. Ai shkoi menjëherë te Profeti e i kërkoi leje të vriste përgjegjësit, por Profeti ia ndaloi këtë. “Zoti do ta bëjë fenë e Tij të mbisundojë” – tha ai, “dhe Ai do ta fuqizojë Pejgamberin e Tij.” Pastaj tha: “O biri i Hattabit, vërtet Kurejshët nuk do e kenë prej nesh të ngjashmen e asaj dite prapë, dhe do ta përshëndesim Cepin”²⁹⁸ – duke nënkuptuar se do të hynin në Mekë dhe do të puthnin Gurin e Zi.

Ndonëse Umeri i kishte duart e lidhura, Ibn Ubejji nuk doli krejt i palagur. Ai kishte bërë zakon të zinte një vend nderi në Xhami gjatë xhumasë dhe askush nuk kishte menduar t'ia mohonte këtë, për arsye të pozitës së tij në Medinë. Kur Profeti ngjitej në minber për të predikuar, ai ngrihej e thoshte: “O njerëz, ky është i Dërguari i Zotit. Zoti ju begatofte dhe forcofte përmes tij! Ndihamojeni, pra dhe nderojeni, dëgjojeni e bindjuni.” Pastaj ulej prapë. Por kur u ngrit të fliste si zakonisht një ditë pas kthimit të tyre, xhumaja e parë që prej Uhudit, Ndihmuesit që ishin më pranë tij e kapën nga të dyja anët duke i thënë: “Ulu, o armik i Zotit. Nuk je i denjë të kesh fjalën, kur ke bërë atë që ke bërë”, me ç'rast ai e la xhematin, duke hapur rrugën e vet nëpër njerëzit e ulur shumë ngjeshur. Njëri nga Ndihmuesit që e hasi te dera e Xhamisë i tha: “Kthehu dhe le të kërkojë i Dërguari i Zotit falje për ty.” “Pasha Zotin, nuk dua që ai të kërkojë falje për mua.”

Ditët që i vijuan Uhudit, Profeti mori shumë Shpallje lidhur me betejën, dhe me ç'dukej prej tyre, një pjesë e konsiderueshme e dy prej klaneve kishin menduar seriozisht ta dezertonin ushtrinë pak përpara se luftimi të niste, dhe Zoti i kishte forcuar e u kishte dhënë vendosmëri. Një prej tyre

²⁹⁸ V. 317.

ishin Beni Selimët e Hazrethëve, pamja e të cilëve e kishte kënaqur aq shumë Profetin tek po dilnin në ndjekje të armikut. Kur ata dhe Beni Harithet e Evsëve dëgjuan Shpalljen,²⁹⁹ thanë se ishte fjala për ta, por që nuk ishin pishman për çastin e dobësisë sepse u kishte sjellë forcë nga Zoti, që ishte më e mirë se forca e tyre. Vargje të tjera u shpallën në referim të atyre mbijetuesve të një mësymjeje të beftë kalorësiake, të cilët kishin ikur me panik në mal, dhe sidomos atyre ndër ta që e kishin nxitur më herët Profetin të dilte në luftë, që të arrinin shehadetin. *Pandehët se do hynit në Xhennet përpara se Zoti t'i dinte ata nga ju që vërtet përpiqen dhe përpara se t'i dinte të palëkundurit? Ju dëshiruat vdekjen gjersa e takuat; tani e patë ballë për ballë!*³⁰⁰

Por Shpallja e bënte prapsepap të qartë se ata që u ishin mosbindur urdhërave i kishin shlyer fajet e tyre në fushëbetejë e ishin falur. Pjesë e shlyerjes të tyre kishte qenë pikëllimi i madh kur kishin dëgjuar se Profeti kishte vdekur.³⁰¹ Ajo pohonte gjithashtu, duke iu referuar rrënojave të dukshme të mbetura nga qytetërimet e kaluara, se rendi i vendosur i gjërave në Arabi do të kalonte dhe se Islami do të ngadhënjente: *Mënyra të jetuari kanë kaluar përpara jush. Udhëtoni nëpër tokë dhe shiheni përfundimin e atyre që përgënjeshtroan të dërguarit e Zotit. Ky është një pohim i qartë për njerëzimin, dhe udhërrëfim e këshillim për të devotshmit. Mos u ligështoni e as mos u pikëlloni, sepse do t'i mposhtni, në qofshi besimtarë të vërtetë.*³⁰²

Ishte edhe një referim ndaj të ardhmes, i një lloji tjetër: *Muhammedi është veçse një i dërguar, e të dërguar kanë kaluar përpara tij. Nëse vdes ose vritet, a do të ktheni nga majat thembrat? Kush kthen nga majat thembrat nuk do t'i bëjë dëm Zotit; e Zoti do t'i shpërblejë falënderuesit.*³⁰³

²⁹⁹ III, 122.

³⁰⁰ III, 142-3.

³⁰¹ III, 152-5.

³⁰² III, 137-9.

³⁰³ III, 144.

LVI. Viktima të hakmarrjes

Për dy muaj a më shumë nuk pati asgjë që ta trazonte paqen. Pastaj erdhi lajmi se Beni Esed ibn Huzejmeh po planifikonin një mësymje mbi oazin. Megjithë Islamit e familjes Xhahsh dhe esedive të tjerë që kishin jetuar më parë në Mekë, trupi kryesor i këtij fisi të përhapur dhe të fuqishëm të Nexhdit ishin akoma aleatë të fuqishëm të Kurejshëve, të cilët tani i kishin nxitur të shfrytëzonin rastin e efektit paralizues të Uhudit. Ishte kësajsoj e domosdoshme që t'u tregohej atyre dhe tërë arabëve se muslimanët kishin nxjerrë forcë e jo dobësi nga Uhudi. Kështu që Profeti nisi një trup prej njëqind e pesëdhjetë kalorësish të mirëarmatosur dhe të mirëpajisur me kuaj e deve në territorin në veri të shkretëtirës qendrore, nën urdhrat e kushëritit të tij Ebu Selemeh, me udhëzime që të bënte çmosin t'ua befasonte kampin. Kësaj ia arritën, por pas një ndeshjeje të shkurtër, me pak gjakderdhje në secilën anë, beduinët u tërhoqën dhe u shpërndanë në të gjitha drejtimet, ndërsa muslimanët u kthyen në Medine pas njëmbëdhjetë ditëve me një tufë të madhe deveshë dhe tre barinj. Ekspedita ia kishte arritur qëllimit kryesor, i cili ishte pohimi i fuqisë së pazvogëluar të Islamit.

Gati në të njëjtën kohë erdhi lajmi për rrezikun e një mësymjeje tjetër të projektuar nga jugu; por në këtë rast Profeti kuptoi se hasmëria ndaj Islamit ishte përqendruar tek një njeri jashtëzakonisht i lig, kryetari i degës Lihjanite të Hudhejlëve. Po ta hiqnin qafe atë, rreziku nga ajo anë do të bëhej i shpërfillshëm; kështu që ai dërgoi Abdullah ibn Unejsin, një burrë hazrexh, me udhëzimet për ta vvarë. "O i Dërguari i Zotit" – tha Abdullahu, "ma përshkruaj që të mund ta njoh." "Kur ta shikosh" – tha Profeti, "do të ta kujtojë Shejtanin. Shenja e sigurtë për ty se ai është me të vërtetë i duhuri do të jetë se, kur ta shohësh, do të ngjethesh prej tij." U bë siç tha ai; dhe pasi e vrau personin, Abdullahu iku gjallë e shëndosh.

Të gjitha idetë për sulme të planifikuara ndaj Medines tani u braktisën, por pa dyshim në hakmarrje për këtë vdekje të njërit prej prijësve të tyre disa njerëz të Hudhejlëve sulmuan muajin pasues gjashtë muslimanë që ishin nisur t'u jepnin mësimet fetare dy prej fiseve më të vogla fqinje. Përplasja ndodhi në Raxhi, një pikë ujitjeje jo larg Mekës. Tre nga njerëzit e Profetit vdiqën duke luftuar dhe tre të tjerë u zunë robër, nga të cilët

njëri u vra më pas kur u përpoq të ikte. Mes atyre që vdiqën ishte Asimi i Evsëve, që kishte vrarë dy flamurtarë të Kurejshëve në Uhud. Nëna e tyre ishte betuar se do të pinte verë nga kafka e tij dhe njerëzit e fisit Hudhejl dëshironin t'ia shisnin kokën e tij për këtë qëllim. Por trupi i Asimit u mbrojt ndaj tyre nga një tufë bletësh deri sa ra nata, dhe pastaj u mor nga një përmbetje, kështu që betimi i asaj nëne nuk u përmbush kurrë. Ndërsa dy të kapurit, Hubejbi i Evsëve dhe Zejdi i Hazrexhëve iu shitën Kurejshëve, të cilit ishin ende të kënaqur të merrnin hakun e të vrarëve në Bedr në çfarëdo mënyre. Hubejbi u soll nga një aleat i Beni Neufelëve dhe iu paraqit një anëtari të atij klani që ai ta vriste në hakmarrje për të atin. Safvani e solli Zejdin për një qëllim të ngjashëm dhe dy burrat u burgosën në Mekë gjersa muajt e shenjtë kishin kaluar.

Pas shikimit të hënës së re të Seferit, ata u nxorën jashtë rrethinave të shenjtëruara e në Tanim. Atje u takuan për herë të parë që nga ky burgim e u përqaftuan dhe e këshilluan njëri tjetrin për durim. Atëherë Beni Neufelët dhe të tjerët që ishin me ta e morën Hubejbin pak më larg dhe kur pa se do ta lidhnin pas një huri ai kërkoi ta linin të lutej në fillim dhe fali dy rekate namaz. Thuhet se ai qe përruesi i praktikës që një i dënuar të lutej kështu përpara vdekjes. Pastaj e lidhën pas hurit duke thënë: "Mohoje Islamin dhe do të të lirojmë." "Nuk do ta mohoj Islamin" – tha ai, "edhe sikur më këtë të merrja gjithçka mbi tokë." "A nuk do të doje që Muhammedi të ishte në vendin tënd" - i thanë, "ndërsa ti të rrije në shtëpi?" "Nuk do të doja që Muhammedi të shpohej as nga një gjemb i vetëm që unë të rrija në shtëpi" - u përgjigj ai. "Kthehu, O Hubejb" këmbëngulën ata "se po nuk u ktheve do të të vrasim patjetër." "Të vrarit tim për Zotin është thjesht një çikërrimë, nëse vdes në Atë" - tha ai, pastaj shtoi: "Sa për atë që po ma ktheni fytyrën mënjane nga drejtimi i shenjtërisë" - pra Meka, sepse e kishin kthyer nga një drejtim tjetër - "vërtet Zoti thotë: *Ngado që të ktheheni është Fytyra e Zotit.*³⁰⁴" Atëherë tha: "O Zot, nuk ka njeri këtu të m'ia çojë të Dërguarit Tënd përshëndetjen time të Paqes, ndaj dërgoja Ti përshëndetjen time të Paqes." Tani Profeti ishte ulur me Zejdin dhe Shoqërues të tjerë në Medine dhe u kaplua nga një gjendje si ajo kur i zbriste Shpallja, dhe ata e dëgjuan të thoshte: "Dhe mbi të qoftë Paqja dhe Mëshira e Zotit!" Atëherë tha: "Është Xhibraili, i cili më përshendeti me Paqe nga Hubejbi."³⁰⁵

³⁰⁴ II, 115.

³⁰⁵ V. 360.

Kurejshët kishin rreth dyzet djem, etërit e të cilëve ishin vranë në Bedr dhe ata i dhanë çdo djali nga një heshtë e thanë: “Ky është ai që jua vrau baballarët.” Ata e shpuan me heshta po nuk e vranë, kështu që një burrë vendosi dorën e tij mbi dorën e njërit prej djemve duke i dhënë Hubejbit një plagë vdekjeprurëse, dhe një tjetër veproi po ashtu, porse prapë ai mbeti gjallë për një orë, duke përsëritur pareshtur dy dëshmimet e Islamit: *Nuk ka zot përveçse Zoti, dhe Muhammedi është i dërguari i Zotit.*

I kapuri tjetër, Zejdi u vra pastaj dhe ai gjithashtu fali dy rekatë përpara se të lidhej në hu, dhe u dha përgjigje të ngjashme të njëjtave pyetje. Ahnas ibn Sheriku, aleati i Zuhrejve, që kishte dalë me të tjerët në Tanim, u detyrua të vërente: “Nuk e don babë të birin sa e duan Muhammedin shokët e Muhammedit.”

Kur Ubejdeh kishte vdekur pas duelit me Utben në fillim të betejës së Bedrit, ai kishte lënë një të ve që ishte shumë më e re se vetja, Zejnebin, të bijën e Huzejmes se fisit beduin të Amirëve. Ajo kishte natyrë shumë bujare dhe qysh përpara Islamit ishte njohur si “nëna e të varfërve”. Një vit pasi ishte bërë e ve ajo ishte akoma e pamartuar dhe kur Profeti i kërkoi të martohej me të ajo pranoi me kënaqësi. Një banesë e katërt u bë për të në shtëpinë e tij ngjitur Xhamisë, dhe pa dyshim në lidhje me këtë aleancë të re Profetit i erdhi për vizitë Ebu Berai, kryetari i moshuar i fisit të Zejnebit. Kur iu parashtrua Islami, plaku e bëri të qartë se nuk ishte kundër tij. Megjithatë, ai nuk e përqafoi atëherë, por kërkoi që disa muslimanë të dërgoheshin për ta mësuar tërë fisin. Profeti i tha se druhej se mos ata do të sulmoheshin nga fise të tjera. Beni Amirët ishin një degë e Havazinëve dhe territori i tyre ndodhej në jug të Sulejmëve dhe fiseve të tjera të Gatafanit, prej të cilëve oazit të Jethribit i duhej të ruhej vazhdimisht. Por Ebu Berai premtoi se askush nuk do ta dhunonte mbrojtjen që, si kryetar i Amirëve, ai do t’ua jepte, kështu që Profeti zgjodhi dyzet nga Shoqëruesit e tij që ishin përfaqësues të spikatur të Islamit si në përzotshmëri ashtu edhe në dije, në krye të të cilëve vendosi një hazrexh, Mundhir ibn Amrin. Njëri prej tyre ishte Amir ibn Fuhejreh, i liruari që Ebu Bekri kishte zgjedhur të shoqëronte Profetin dhe atë vetë në Hixhret.

Në Medine nuk e dinin që prijësia e Ebu Berait kundërshtohej brenda fisit, dhe nipi i tij, që aspironte t’i zinte vendin, vrau një nga Shoqëruesit e Profetit që ishte dërguar përpara me një letër nga Profeti, dhe i bëri thirrje fisit të vet t’i vrisnin të tjerët. Kur fisi i doli thujse njëzëri përkrah mbrojtjes së Ebu Berait, nipi i irrituar u dërgoi mesazh ndërsyës dy klaneve të

Sulejmëve që ishin përfshirë së fundmi në hasmëri me Medinen. Ata dërguan mënjëherë një togë me kuaj dhe masakruan krejt delegacionin e muslimanëve mosdëshues në kampin e tyre rrëzë pusit të Maunes, përveç dy vetave që kishin shkuar të kullosnin devetë. Njëri nga këta të dy ishte Harith ibn es-Simmai, që kishte luftuar aq trimërisht në Uhud. Tjetri ishte Amri, i klanit Damrah të Kinanëve. Teksa po ktheheshin nga kullotja, ata u lemeritën kur panë hute në numër të madh që po i vërtiteshin kampit në lartësi të ulët, tamam si mbi një fushëbetejë pas mbarimit të luftimit; dhe i gjetën shokët e tyre të shtrirë përdhe të vdekur mbi gjakun e tyre, me kalorësit e Sulejmëve që u rrinin pranë, aq të përthithur në një diskutim të zjarrtë me njëri tjetrin sa që nuk dukeshin t'i kishin vërejtur të sapoardhurit. Amri ishte i mendimit të largoheshin në Medine me lajmin, por Harithi tha: "Nuk e lë luftimin në një fushë ku është vranë Mundhiri" dhe iu hodh armikut, duke vranë dy përpara se ai dhe Amri të mposhteshin e të merreshin robër. Çuditërisht ata nuk po tregonin dëshirë për t'i vranë, madje as Harithin, edhe pse dy pre të tyrëve sapo kishin vdekur prej tij, dhe e pyetën ç'të bënin me të. Ai tha se vetëm donte të merrej aty ku shtrihej trupi i Mundhirit dhe t'i jepnin armë e ta lironin që të luftonte me të gjithë. Ata ia plotësuan kërkesën e ai vrau edhe dy të tjerë përpara se të vritej. Amrin e lanë të lirë dhe i kërkuan t'ua tregonte emrat e të gjithë shokëve të tij të vranë. Ai shkoi me ta tek secili dhe u tregoi atyre emrin dhe prejardhjen. Pastaj e pyetën nëse mungonte kush. "Nuk po gjej një të liruar të Ebu Bekrit" - tha ai, "të quajtur Amir ibn Furejheh." "Ç'pozitë kishte ai ndër ju?" - e pyetën. "Ishte ndër më të mirët" - tha Amiri, "një nga Shoqëruesit më të hershëm të Profetit tonë." "A të tregoj se ç'e gjeti?" - tha pyetësi. Pastaj thirrën njërin prej tyre, Xhabbarin, i cili tha se ai e kishte vranë Amirin dhe tregoi se si i ishte hedhur nga mbrapa dhe e kishte therur mes dy shpatullave me heshtë. Maja i kishte dalë Amirit nga gjoksi dhe me frymën e tij të fundit fjalët "ngadhënjeva, pasha Zotin" i kishin dalë nga buzët. "Ç'mund të nënkuptonte kjo" - mendonte Xhabbari, duke pandehur se ai vetë kishte më shumë të drejtë të pretendonte ngadhënjim. Në çuditje ai e nxori heshtë, për t'u çuditur edhe më tepër kur duar të padukshme e çuan trupin përpjetë në ajër, gjersa humbi nga shikimi. Kur Xhabbarit iu shpjegua se "ngadhënjimi" nënkuptonte Parajsën, ai hyri në Islam. Kur dëgjoi për ngjarjen, Profeti tha se Engjëjt e kishin marrë Amirin në Ilijūn,³⁰⁶ që është një nga Parajsat sipërore.³⁰⁷

³⁰⁶ V. 349.

Sulejmët u kthyen te fisi i tyre, ku ngjarja e asaj që kishte ndodhur u përsërit pareshtur dhe ky ishte fillimi i konvertimit të tyre. Ndërsa mbijetuesit të liruar Amrit i thanë se masakra ishte kurdisur nga Beni Amirët; dhe rrugës së kthimit për në Medine ai vrau dy burra të atij fisi, me mendimin për t'u hakmarrë për shokët. Por të dy këta ishin në të vërtetë krejtësisht të pafajshëm, besnikë ndaj Ebu Berait dhe njohës së mbrojtjes së tij ndaj besimtarëve, prandaj Profeti ngulmoi që dëmshpërblimi i gjakut t'u paguhej më të afërmve të tyre.

³⁰⁷ K. LXXXIII, 18-19.

LVII. Beni Nedirët

Fisi çifut i Beni Nedirëve kishin qenë për një kohë të gjatë bashkëfuderues të Beni Amirëve, dhe Profeti vendosi t'u kërkonte ndihmë që të paguanin dëmshpërblimin e gjakut. Kështu që ai shkoi tek ata me Ebu Bekrin, Umerin dhe Shoqërues të tjerë të tij e ua parashtroi çështjen. Ata u pajtuan të bënin ç'u kërkonte dhe i ftuan të qëndronin gjersa të përgatitej një ushqim për ta. Profeti ua pranoi ftesën dhe disa nga çifutët u tërhoqën, ndër ta edhe një prej prijësve të tyre, Hujeji, gjoja për të dhënë udhëzime për dëfrimin e mysafirëve të tyre. Tek po rrinin aty të ulur, përpara njëres prej fortesave, Gabrieli erdhi te Profeti, i padukshëm për gjithkënd veç tij, dhe i tha se çifutët po bënin plan ta vrisnin dhe se duhej të kthehej në Medine menjëherë. Kështu që ai u ngrit dhe iku pa thënë asnjë fjalë dhe gjithsecili mendoi se do t'u ribashkohej së shpejti. Por kur kishte kaluar ca kohë e ai nuk po kthehej, Ebu Bekri u sugjeroi Shoqëruesve të tjerë se edhe ata duhej të iknin, kështu që ata u larguan nga çifutët dhe shkuan te shtëpia e Profetit. Ai u shpjegoi se çfarë kishte ndodhur dhe pastaj dërgoi Muhammed ibn Meslemen te Beni Nedirët, duke i treguar çfarë t'u thoshte atyre. Ai shkoi me tërë shpejtësinë në fortesën e tyre dhe disa prej prijësve të tyre dolën për ta takuar. "I Dërguari i Zotit më ka dërguar tek ju dhe thotë: 'Me qëllimin tuaj për të më vrarë, keni shkëlur paktin që kam bërë me ju.'" Pastaj, si u tregoi me përpikmëri hollësitat e komplotit të tyre, siç e kishte urdhëruar Profeti, e dha thelbin e mesazhit të tij: "Ju jap dhjetë ditë kohë të ikni nga vendi im" - ka thënë Profeti. "Kujtdo nga ju do të shihet paskëtaj, do t'i pritët koka." "O biri i Meslemes" - thanë ata, "kurrë nuk e kishim menduar që një evs të na sillte një mesazh të tillë." "Zemrat kanë ndryshuar" - u përgjigj ai.

Shumica prej tyre kishte filluar tashmë përgatitjet për ikje, por Ibn Ubejji u çoi fjalë të rrinin duke u premtuar mbështetjen e tij dhe, jo pa vështirësi, Hujeji i bindi të mbaheshin, sepse ndjehej i sigurtë që aleatët e tyre beduinë nuk do t'i linin në baltë në këtë krizë, pa përmendur aleatët e tyre të afërt, çifutët e Beni Kurejdhes; dhe pasi nisi thirrje urgjente për ndihmë tek të gjithë këta, dërgoi vëllain te Profeti, me këtë mesazh: "Nuk i lëmë vendbanimet e pronat tona, ndaj bëj ç'të duash." *Allahu Ekber* - tha

Profeti, dhe Shoqëruesit e tij që ishin ulur me të i bënë jehonë madhërimit të tij. “Çifutët kanë deklaruar luftë” – i njoftoi ai ata. Ai mblodhi menjëherë një ushtri dhe duke e vendosur flamurin nën dorën e Aliut, i nisi drejt vendbanimeve të Nedirëve, paksa në jug të qytetit. Ata falën iqindinë në një oborr të madh, të cilin tashmë çifutët e kishin zbratur, sepse ndodhej jashtë shtrirjes së mbrojtjes së tyre. Pas namazit, Profeti u priu trupave të tij drejt fortesave.

Stomet mbaheshin nga harkëtarët dhe gjuajtësit, që kishin në dispozicion edhe gurë, në rast se muret sulmoheshin. Dy palët vazhduan një shkëmbim shigjetash e gurësh gjersa u err. Çifutët ishin tronditur nga shpejtësia e sulmuesve; por të nesërmen - kështu mendonin ata - do të vinte ndihmë patjetër nga Kurejdhët e Ibn Ubejji; atëherë, pas dy a tri ditësh, aleatët e tyre të Gatafanëve do të ishin me ta. Ndërkohë ushtria muslimane po shtohet nga një rrëke e vazhdueshme burrash nga Medina, të cilët për një arsye a një tjetër nuk kishin mundur të niseshin njëherësh me Profetin. Aty nga koha e jacisë, ushtria e shtuar së tepërmi ishte mjaft e madhe për ta rrethuar armikun nga çdo anë. Profeti u fal me ta e u kthye me dhjetë Shoqërues në Medine, duke e lënë Aliun në drejtim të kampit. Ata kënduan një litani (*virid*) madhërimi tërë natën, gjersa erdhi koha e faljes së sabahut. Profeti iu ribashkua atyre gjatë mëngjesit.

Ditët kalonin dhe Beni Nedirët filluan të humbnin shpresën për ndihmën që shumë prej tyre e kishin menduar të sigurtë. Beni Kurejdhët refuzuan ta shkelnin paktin e tyre me Profetin, Beni Gatafanët mbajtën një heshtje enigmatike dhe Ibn Ubejji u detyrua sërish të pranonte se nuk mund të bënte asgjë. Teksa shpresat e të rrethuarve u mpakën, hasmëria e ndërsjelltë mes tyre u shtua. Fisi ishte përçarë me kohë nga mëria e idhni-mi; dhe tani që ishin krejtësisht të shkëputur nga bota e jashtme, pa asnjë shenjë ndihme nga cilido drejtim, gjendja u pa si e padurueshme. Ajo u bë plotësisht e tillë kur, pas dhjetë a më shumë ditëve, Profeti dha urdhër të pritëshin disa prej palmave që ndodheshin në fushëshikimin e mureve. Ky ishte një flijim, sepse ai e dinte që territori ishte thuarse i tiji; por ai u krye me leje Hyjnore,³⁰⁸ që mund të merrej si urdhër, dhe pati efektin e menjëhershëm të rrënimit të qëndresës së armikut. Ata mburreshin me palmat e tyre, që ishin ndër burimet kryesore të të ardhurave për ta; dhe po të detyroheshin të linin tokën e tyre tani, ata do ta shihnin akoma si të tyren,

³⁰⁸ K. LIX, 5.

sepse kishin arsye të shpresonin që në të ardhmen e afërt do të kishin rast ta rimerrnin. Kurejshët kishin premtuar se do ta çrënjosnin Islamin nga oazi. Por nëse shkatërroheshin palmat, do të duheshin shumë vite për t'i zëvendësuar. Vetëm disa ishin prerë, por deri ku do të shkonte ky shkatërrim? Hujeji i çoi fjalë Profetit se do ta linin tokën e tyre, por Profeti i tha se nuk ishte më i gatshëm të pajtohej që ata t'i merrnin të gjitha zotërimet e tyre me vete në ekzil. "Lëreni tokën tuaj" - tha ai, "dhe merrni me vete aq sa mund të mbajnë devetë, por lini armët dhe mburojat e juaja."

Hujeji në fillim refuzoi, por anëtarët e fisit e detyruan të pranonte; dhe ata rifilluan përgatitjet që u ishin ndërprerë dy javë më parë. Dyert e shtëpive të tyre e madje dhe qemerët u ngarkuan në devetë e tyre; dhe kur gjithçka ishte gati ata morën nga veriu, rrugës për në Siri. Një karvan i një madhështie të tillë nuk ishte parë kurrë me sa u kujtohej njerëzve. Tek bënë përpara përmes pazarit të mbushur me medinas, devetë ecnin në një rresht të vetëm, dhe çdonjëra ishte objekt habije, si për larminë e takëmeve ashtu edhe pasurinë e ngarkesës. Perdet e shkëlqyera të hovdeve u ulën për të treguar gratë në veshjet e tyre të mrekullueshme prej mëndafshi ose brokade, ose kadifeje, të gjelbër e të kuqe, shumica prej të cilave ishin të ngarkuara me ornamente të arit më të hollë, të fiksuara me rubinë, smeralde dhe gurë të tjerë të çmuar. Beni Nedirët njiheshin për të kamur, por deri tani vetëm një pjesë e vogël e pasurisë së tyre ishte parë nga ndokush tjetër. Ata vazhduan rrugë nën muzikën e lodrave dhe fyejve, duke aluduar me krenari që nëse kishin lënë palmat e tyre pas, ata kishin të tjera po aq të mira gjetiu, tek të cilat tani po shkonin. Shumë prej tyre ndalën dhe u vendosën në tokën e tyre në Hajber, por të tjerët shkuan më në veri dhe u vendosën në Xheriko ose në jug të Sirisë. Sipas Shpalljes, toka e Beni Nedirëve dhe gjithë çka kishin lënë pas ata ishte zotërim i Profetit, që do t'u jepej të skamurve dhe nevojtarëve e sidomos *mërguesve të varfër që janë dëbuar nga shtëpitë e tyre*.³⁰⁹ Vetëm dy Ndihmuesve iu dha hise dhe kjo për arsye të varfërisë së tyre. Por duke ua dhënë pjesën kryesore Mërguesve Profeti i bëri të pavarur, duke i çliruar Ndihmuesit nga një barrë e rëndë.

³⁰⁹ LIX, 8.

LVIII. Paqe dhe luftë

Gjatë muajve që vijuan, pak pas Vitit të Ri 626 AD, Fatimja lindi edhe një djalë. Profeti ishte aq i kënaqur me emrin el-Hasan sa që e quajti vëllain e vogël el-Husein, që do të thotë “Hasani i vogël”, pra “bukuroshi i vogël”. Afërsisht në të njëjtën kohë, gruaja e tij e re Zejnebi, “nëna e të varfërve”, u sëmur dhe vdiq, më pak se tetë muaj pasi ishin martuar. Ai ia drejtoi xhenazen dhe e varrosi në Baki, jo larg nga varri i të bijës Rukajjes. Muajin tjetër, kushëriri i tij Ebu Selemeh vdiq nga një plagë e marrë në Uhud, që ishte mbyllur tepër herët dhe kishte shpërthyer sërish. Profeti ishte me të në fund dhe u lut për të tekta po jepte frymë; dhe ai vetë ia mbylli sytë kur vdiq.

Ebu Selemeh dhe e shoqja kishin qenë një çift mëse i përkushtuar, dhe ajo i kishte kërkuar të bënte një pakt me të që nëse njëri prej tyre vdiste, tjetri të mos martohej, dhe ai u lut: “Zoti i dhëntë Umm-i Selemes pas meje një burrë më të mirë se unë, që nuk do ta mërzisë e as lëndojë.” Katër muaj pas vdekjes së tij, Profeti erdhi e i kërkoi asaj dorën për martesë. Ajo u përgjigj se druhej se ajo nuk ishte kombinim i përshtatshëm për të. “Jam një grua, të cilës i ka kaluar koha më e mirë” – tha ajo, “dhe jam nënë jetimësh. Për më tepër, jam tejet xheloze nga natyra dhe ti, O i Dërguari i Zotit, ke më shumë se një bashkëshorte.” “Sa për moshën, jam më i madh se ti; ndërsa për xhelozinë tënde do t’i lutem Zotit të ta heqë; e sa për jetimët e tu, Zoti dhe i Dërguari i Tij do të kujdesen për ta.” Dhe kështu ata u martuan e ai vendosi në shtëpinë që i kishte përkotur Zejnebit.

Megjithë atë që ajo tha për moshën e saj, Umm Selemja ishte akoma në rininë e saj, jo më shumë se njëzet e nëntë vjeçe. Ajo kishte qenë vetëm tetëmbëdhjetë vjeçe kur kishte mërguar në Abisini me Ebu Selemen. Sa i përket xhelozisë së saj, ajo druhej me të drejtë se kjo martesë do ta vinte në sprovë dhe nuk ishte e vetmja me një drojë të tillë. Aishja e kishte pranuar Hafsanë pa vështirësi dhe po kështu Zejnebin; por me këtë grua të re ishte ndryshe, pjesërisht për arsye se ajo ishte më e vogël, duke qenë gati në vitin e saj të katërmëdhjetë. Ajo e kishte takuar shpesh Umm Selemen e bashkë me të kishin bërë përgatitjet për martesën e Fatimes. Por nuk e kishte shkuar kurrë si rivale të mundshme. Mirëpo tani, kur gjithkush në

Medine po fliste për martesën e re të Profetit dhe bukurinë e madhe të nuses së tij, ajo u shqetësua e u trazua. “U trishtova deri në pikëllim” - tha ajo, “për çka më thanë rreth bukurisë së saj, kështu që u bëra e këndshme ndaj saj që të mund ta vëzhgoja nga pranë, dhe pashë se ishte shumë herë më e bukur se ç’kishin thënë. I tregova Hafsasë dhe ajo tha: ‘Jo, nuk është tjetër veçse xhelozia jote; ajo nuk është siç thonë.’ Pastaj edhe ajo u bë e mirë ndaj Umm Selemes që t’i linte sytë e saj të gjykonin vetë, dhe tha: ‘E pashë, por nuk është si thua ti, as nuk i afrohet, por është vërtet e bukur.’ Pastaj shkova ta shihja prapë, dhe pasha jetën time, ajo ishte siç kishte thënë Hafsaja. E prapseprap isha xheloze.”³¹⁰

Po afrohej koha për ndeshjen e dytë në Bedr, në përputhje me sfidën e Ebu Sufjanit para ikjes nga Uhudi - një sfidë kjo e pranuar nga Profeti. Por ishte një vit thatësire dhe Ebu Sufjani e pa se nuk do të kishte as edhe një kosë bar për devetë dhe kuajt e tyre rrugës. Tërë tagjia për ekspeditën do të duhej të merrej me vete nga Meka, dhe hambarët e tyre tashmë ishin zbrazur. Por ai u tkurr nga turpi i thyerjes së takimit që kishte propozuar vetë. Ishte e dëshirueshme që atë ta shkelte Muhammedi, por nga Jethribi kishin ardhur raportime se ai po bënte përgatitje të nisej. A mund ta shtynin vallë që të ndërronte mendje? Ebu Sufjani u këshillua me Suhejlin dhe një a dy prijës të tjerë të Kurejshëve dhe së bashku thurën një plan. Rastisi që atë kohë të ishte në Mekë një mik i Suhejlit që quhej Naim, njëri prej burrave udhëheqës të Beni Ashxhaejve, një klan i Gatafanëve. Ata menduan se mund t’i besonin, dhe meqë nuk ishte kurejsh ai mund të hiqej si shikues i paanshëm e objektiv. Ata i ofruan njëzet deve nëse mund t’i nxiste muslimanët të hiqnin dorë nga projekti i tyre për të marshuar drejt Bedrit. Naimi u pajtua dhe u nis menjëherë për në oaz, ku pikturoi një pamje alarmuese të forcave që Ebu Sufjani po përgatitej të printe drejt Bedrit. Ai u foli të gjitha pjesëve të ndryshme të bashkësisë, Mërguesve, Ndihmuesve, çifutëve dhe hipokritëve, dhe e mbyllte vlerësimin e tij të rrezikut me këshillën urgjente: “Ndaj qëndroni këtu dhe mos dilni ndaj tyre. Pasha Zotin, mendoj se as edhe një prej jush nuk do të shpëtojë i gjallë.” Çifutët dhe hipokritët ishin të kënaqur me lajmet e përgatitjeve të mekasve për luftë dhe ndihmuan që lajmi të përhapej anekënd qytetit. Naimi nuk dështoi së impresionuari as vetë muslimanët, shumë prej të cilëve anonin nga mendimi se me të vërtetë do të ishte mëse e pamënçur të dilej në Bedr. Lajmi për këtë qëndrim mbërriti te Profeti dhe ai filloi të druhej se askush

³¹⁰ I.S. VIII, 66.

nuk do të dilte me të. Por Ebu Bekri dhe Umeri e nxitën që të mos e thyente assesi takimin e tij me Kurejshët. “Zoti do ta mbështesë fenë e Tij” - thanë ata “dhe Ai do t’i japë fuqi të Dërguarit të Tij.” “Do të dal” - tha Profeti “qoftë edhe i vetëm.”

Këto pak fjalë i kushtuan Naimit devetë e tija, duke ia bërë të kota të gjitha përpjekjet, tamam kur kishte nisur të mendonte se ia kishte dalë. Por donte s’donte, ai u impresionua nga dështimi total i misionit të tij: në Medine vepronte një fuqi, e cila ishte krejtësisht përtej ndikimit të tij dhe matanë përvojës së tij, kështu që farërat e Islamit iu mbollën në zemër. Profeti doli, siç ishte planifikuar fillimisht, me njëmijë e pesëqind burra mbi deve e dhjetë kalorës. Shumë prej tyre morën mallra me vete, me njëtin për t’i shkëmbyer në panairin e Bedrit.

Ndërkohë Ebu Sufjani u kishte thënë Kurejshëve: “Të dalim e të kalojmë një a dy netë në rrugë dhe pastaj të kthehemi. Nëse Muhammedi nuk del do ta dëgjojë se jemi nisur dhe se jemi kthyer sepse ai nuk kishte dalë për t’u përballur me ne. Kjo do të njuhët kundër tij e në favorin tonë.” Mirëpo ndodhi që Profeti dhe Shoqëruesit e tij kaluan tetë ditë në panairin e Bedrit dhe pjesëmarrësit e tij përhapën gjithandej lajmin se Kurejshët e kishin shkelur fjalën por Muhammedi dhe ndjekësit e tij e kishin mbatur të tyren dhe kishin ardhur për t’i luftuar Kurejshët siç kishin premtuar. Kur në Mekë mbërriti lajmi për fitoren e madhe morale të armikut dhe për humbjen e tyre morale në sytë e Arabisë, Safvani dhe të tjerët e qortuan idhnueshëm Ebu Sufjanin pse kishte propozuar ndeshjen e dytë në Bedr. Megjithatë kjo koritje shërbeu që të intensifikonin përgatitjet e tyre për hakmarrjen përfundimtare dhe të përhershme që po planifikonin t’i shkaktonin themeluesit dhe ndjekësve të fesë së re.

Pas kthimit nga Bedri, Profeti pati një muaj paqe në Medine, dhe pastaj në fillim të muajit të pestë islam, ose Qershor 626, mbërriti lajmi se disa klane të Gatafanëve po planifikonin sërish të sulmonin oazin. Ai u nis fill në rrafshinën e Nexhdit me katërqind burra, por armiku u zhduk si më parë kur gati i ishin vërsulur. Pikërisht në këtë ekspeditë, kur ishin më pranë ndeshjes, Profeti mori Shpallje që e udhëzonte se si falej “Namazi i Frikës”, pra, se si duhet ta përmbledhë një ushtri lutjen rituale dhe të modifikojë lëvizjet e saj në kohë rreziku, dhe se si disa duhet të ruajnë ndërkohë që të tjerët falen.³¹¹

³¹¹ IV, 101-2.

Një nga Ndihmuesit që dolën me këtë forcë ishte Xhabir ibn Abdullahu. Vite më vonë ai tregonte një incident të ndodhur në njërin prej fushimeve të tyre: “Ishim me Pejgamberin kur një Shoqërues solli një zog që kishte kapur, dhe një prej zogjve prindër erdhi dhe u lëshua në duar të atij që ia kishte marrë të voglin. I pashë fytyrat e njerëzve plot habi dhe Profeti tha: ‘A po çuditeni me këtë zog? Ju ia morët të voglin dhe ajo u lëshua në butësi mëshiruese tek i vogli i saj. E megjithatë, betohem në Zot, Zoti i juaj është më i mëshirshëm me ju sesa ky zog me të voglin e saj.’³¹² Dhe i tha atij ta kthente të voglin aty ku e kishte gjetur.”

Ai ka thënë gjithashtu: “Zoti ka njëqind mëshira, dhe njërën prej tyre e ka zbritur mes xhinnëve e njerëzve dhe shtazëve e grabitqarëve. Prej saj janë të mirësishëm e të mëshirshëm me njëri tjetrin dhe prej saj krijesa e egër anon në butësi ndaj të vegjëlve të vet. Nëntëdhjetë e nëntë mëshira Zoti ia ka rezervuar Vetes, që përmes saj të tregojë mëshirë ndaj shërbëtorëve të Tij ditën e Ringjalljes.”³¹³

Xhabiri tregonte gjithashtu se gjatë kthimit për në Medine shumica e trupave vazhduan përpara, ndërsa Profeti dhe disa të tjerë kalëronin më mbrapa. Por deveja e Xhabirit ishte e plakur dhe e dobët, dhe nuk ecte dot me ritmin e trupës kryesore, kështu që nuk kaloi shumë dhe Profeti e mbërriti dhe e pyeti përse kishte mbetur aq mbrapa. “O i Dërguari i Zotit” - tha ai, “deveja ime nuk ecën dot më shpejt.” “Ule në gjunjë” - tha Profeti, duke e ulur në gjunjë edhe të tijën. Pastaj tha: “Jepma atë shkop” e unë ia dhashë, dhe ai e mori e i dha devesë një a dy shtytje me të. Pastaj më tha të hipja dhe ne vazhduam rrugën e, pasha Atë që e nisi të Dërguarin me të vërtetën, deveja ime e kaloi të tijën.

“Rrugës bisedova me të Dërguarin e Zotit dhe ai më tha: ‘A po ma shet devenë?’ I thashë: ‘Po ta jap.’ ‘Jo’ - tha ai, ‘por ma shit.’ Xhabiri e kup-toi nga toni i Profetit se pritej të bënte pazar. “I kërkova të jepje një çmim” - tregon Xhabiri “dhe ai tha: ‘Po e marr për një dirhem.’ ‘Jo aq’ - i thashë, ‘se atëherë do më jepje tepër pak.’ ‘Për dy dirhemë’ - tha ai. ‘Jo’ - i thashë, dhe ai vazhdoi ta ngrinte çmimin gjersa arriti dyzet dirhemë, pra një ons ar, me të cilën u pajtova. Atëherë ai tha: ‘A je martuar, Xhabir?’ Kur i thashë se po, ai tha: ‘Me një grua të martuar më parë apo një vashë?’ ‘Me një të martuar më parë’ - i thashë. ‘Pse jo një vashë që të luash ti me të e ajo me ty?’ ‘O i Dërguari i Zotit’ - i thashë, ‘im atë u vra në ditën e Uhudit

³¹² V. 487.

³¹³ M. XLIX, 4.

dhe më la me shtatë bijat e tij, kështu që u martova me një grua amësore që do t'i mblidhte rreth vetes dhe t'ua krihte flokët e të kujdesej për nevojat e tyre.' Ai u pajtua se kisha bërë një zgjedhje të mirë; pastaj tha se kur të mbërrinim Sirarin, që ishte vetëm rreth tri milje nga Medina, ai do të bënte kurban deve dhe do ta kalonte ditën aty, dhe ajo do të dëgjonte për kthimin tonë dhe do të dilte për të shkundur jastëkët. 'Nuk kemi jastëkë' - i thashë. 'Do të vijnë' - tha ai. 'Kështu që kur të kthehesh bëj atë që duhet bërë.'

"Mëngjesin pasi u kthyem, mora devenë time dhe e përgjunjta përpara derës së Profetit. Profeti doli e më tha ta lija devenë e të falja dy rekatë në Xhami, gjë që e bëra. Pastaj i kërkoi Bilalit të më peshonte një ons ari, e ai më dha pak më shumë se ajo që e barazniveloi peshoren. Unë e mora dhe u ktheva të shkoja, por Profeti më thirri. 'Merre devenë' - më tha, 'është e jotja, dhe mbaje çmimin që pagove për të.'"³¹⁴

Pikërisht gjatë këtyre muajve, mes një fushate dhe tjetrës, Selman Farsiu (Persi) erdhi te Profeti për të kërkuar këshillën dhe ndihmën e tij. Pronari i tij, një çifut i Beni Kurejdheve, e mundonte aq shumë në punë tek prona e tij në jug të Medines, sa që ai nuk kishte qenë kurrë në gjendje ta kontaktonte nga afër bashkësinë muslimane. As që mund të bëhej fjalë që ai të shkonte në Bedr apo Uhud ose të merrte pjesë në cilëndo prej sulmeve të vogla që Profeti kishte drejtuar ose dërguar katër viteve të fundit. A kishte vallë ikje nga kjo gjendje? Ai e kishte pyetur pronarin se sa do t'i kushtonte të blente lirinë e vet, por çmimi ishte tejet përtej mundësisë së tij. Atij do t'i duhej të paguante dyzet onse ar e të mbillte treqind palma. Atëherë Profeti thirri Shoqëruesit e tij që ta ndihmonin Selmanin me palmat, gjë që ata e bënë, ku njëri kontribuoi me tridhjetë kërcyej, tjetri me njëzet dhe kështu me radhë, gjersa numri i plotë ishte arritur. "Shko hapua vrimat, Selman" - tha Profeti, "dhe më trego kur të kesh mbaruar, se do t'i mbjell me dorën time." Shoqëruesit e ndihmuan Selmanin të pregatiste truallin dhe Profeti mbolli çdonjë nga treqind kërcyejt, të cilët lëshuan rrënjë dhe lulëzuan të gjithë.

Sa për pjesën e tjetër të çmimit, një copë ar sa veza e një pule nga njëra prej minierave i ishte dhënë Profetit, e ai ia dha Selmanit, duke i thënë ta blinte lirinë e vet me të. 'Sa do të kontribuojë kjo në atë që kam për të paguar?' - tha Selmani, duke menduar se çmimi ishte nënvlerësuar shumë. Profeti e mori arin prej tij dhe duke e vënë në gojë e rrotulloi gjuhën rreth

³¹⁴ I.I. 664.

tij. Pastaj ia ktheu Selmanit, duke i thënë: “Merre dhe paguaj çmimin e plotë me të.” Selmani i peshoi dyzet onsë pres tij dhe u bë njeri i lirë.³¹⁵

Pati edhe një muaj tjetër paqaje në Medine, pastaj në krye të njëmijë burrave Profeti bëri një marshim të shpejtë prej rredh pesëqind miljesh nga veriu, deri në anën e Dumat el-Xhendel, një oaz në kufijtë e Sirisë, që ishte mbushur me grabitës, kryesisht të Beni Kalbëve. Ata kishin plaçkitur mëse njëherë furnizimet me vaj, miell e mallra të tjera të nisura për Medine. Kishte gjithashtu arsye të supozohet se ata kishin hyrë në njëfarë marrëveshjeje me Kurejshët, çka nënkuptonte se do të zbrisnin nga veriu kur të vinte dita për një mësymje të përgjithshme mbi Islamin. Profeti dhe Shoqëruetit e tij e kishin atë ditë vazhdimisht në mendje; dhe ndonëse rezultati i atypëratyshëm i ekspeditës nuk ishte më shumë se shpërhapja e grabitësve dhe kapja e tufave dhe kopeve të tyre që po kullosnin në lëndinat jugore të oazit, ajo pati edhe efektin e dëshiruar të impresionimit të fiseve veriore në përgjithësi me një ndjesi pranë të një fuqie të re dhe në rritje të shpejtë në Arabi. Kishin ikur vitet e përçarjes civile që e kishin bërë Jethribin aq të lëndueshëm nga sulmet e jashtme. Ajo përçarje ishte zëvendësuar nga një fuqi zgjeruese e lidhur ngusht, që mund të godiste anembanë me shpejtësi mahnitëse dhe e cila duhej patur frikë aq më tepër ngase ajo e dinte që sulmi ishte mjeti më i mirë i mbrojtjes.

E tillë ishte përshtypja e jashtme; por për ata që mund të afroreshin më pranë dallohej se fuqia ishte edhe më e madhe sesa dukej, pasi mbështetej në një unitet që ishte vetë një mrekulli. Shpallja i kishte thënë Profetit: *Sikur të kishe harxhuar gjithë çfarë ka në tokë, nuk do t’ua kishe bashkuar dot zemrat. Po zemrat ua bashkoi Zoti.*³¹⁶ Megjithatë, prania e Profetit ishte një ndër mjetet e mëdha për realizimin e këtij niveli bashkimi. Providencialisht, tërheqja e asaj pranë ishte bërë aq e fuqishme saqë asnjë njetmirë normal nuk i rezistonte dot. “Asnjë prej jush nuk ka besim gjersa t’i jem më i dashur se i biri, babai e tërë njerëzit së bashku.”³¹⁷ Por kjo thënie e Profetit nuk ishte gjithaq kërkesë sa konfirmim i drejtësishtësisë së një dashurie që ishte dhënë tashmë – një dashuri që gjente shprehje aq shpesh në fjalët: “M’u bëfshin kurban babai dhe nëna për ty.”

Koha e paqes nuk ishte kohë pushimi për Profetin. Ai parashtroi si ideal që një e treta e çdo cikli njëzet e katër orësh të jetë për adhurim, një e treta për punë dhe një e treta për familjen. E treta e fundit përfshinte

³¹⁵ I.I. 141-2.

³¹⁶ VIII, 63.

³¹⁷ M. I, 16.

kohën e harxhuar në gjumë dhe vaktet e ngrënies. Sa për adhurimin, shumë prej tij bëhej natën. Krahas namazit të mbrëmjes dhe të agimit, ata kryenin lutje vullnetare sipas të njëjtit model. Kur’ani gjithashtu urdhëronte recitime të gjata të vargjeve të tij dhe Profeti rekomandonte litani të ndryshme pendimi dhe lavdërimi. Adhurimi i zgjatur natën ishte vendosur si normë nga Shpalljet e para, por bashkësia që i kishte marrë ato kishte qenë një elitë shpirtërore. Edhe Medina kishte elitën e saj fillestare të besimtarëve. Por përhapja e shpejtë e Islamit viteve të fundit i kishin bërë të zgjedhurit njëfarë pakice; dhe atyre u referohet si *një grup nga ata që janë me ty* në një varg që u shpall tani për të mpakur ndjesinë e detyrës që u ishte përngjitur vigjilimeve të natës: *Vërtet Zoti yt e din se ti vigjëlon gati dy të tretat e natës, e nganjëherë gjysmën ose një të tretën, dhe një grup nga ata që janë me ty. Zoti mat natën dhe ditën. Ai e di se ju nuk do t’ia dilni me masën e plotë, prandaj ju është kthyer me mëshirë. Recitoni, atëherë nga Kur’ani aq sa është e lehtë për ju.*³¹⁸

Megjithatë, Shoqëruesit e zgjedhur vazhduan të faleshin mjaft natën, një e treta e fundit e të cilës u përmend nga Profeti si posaçërisht e bekuar: “Çdo natë, kur ka mbetur një e treta e saj, Zoti ynë - i bekuar e i lartësuar qoftë! - zbret në qiellin më të afërt dhe thotë: ‘Kush Më thërret, që t’i përgjigjem? Kush Më bën lutje, që t’ia plotësoj? Kush kërkon faljen Time, që ta fal?’”³¹⁹ Pikërisht rreth kësaj kohe u zbrit kjo Shpallje mbi përkufizimin e besimtarëve: *Ata u shqiten shtretërve të tyre për ta përmendur Zotin në frikë dhe ëndje, dhe nga ajo që i kemi dhënë Ne, japin. Asnjë vete nuk e di lumturimin e fshehur që i pret, si shpërblesë për atë që e kishin bërë shprehi.*³²⁰

Ndarja e barabartë e orëve të ciklit ditor mes tre haqeve të adhurimit, punës dhe familjes mund të ishte veçse e përafërt. Sa i përkiste familjes, Profeti nuk kishte vend të tijin dhe çdo mbrëmje shkonte tek banesa e gruas që e kishte radhën t’i jepte strehë për njëzet e katër orët e ardhshme. Gjatë ditës ai kishte vizita të shpeshta nga të bijat dhe halla e tij Safijjah, ose i vizitonte vetë. Fatimja sillte shpesh dy djemtë e sa për ta takuar. Hasani ishte tashmë një vjeç e gjysëm, ndërsa Huseini tetë-muajsh po fillonte të ecte. Profeti e donte edhe mbesën e tij të vogël Umameh, e cila thujse gjithmonë shoqëronte të ëmën Zejnebin. Nja dy herë ai e mori atë në xhami mbi sup, duke e mbajtur aty teksa recitonte vargje të Kur’anit dhe

³¹⁸ LXXIII, 20.

³¹⁹ B. XIX, 12.

³²⁰ XXXII, 16-17.

duke e ulur përpara përkuljes së përdhësjes dhe duke e vendosur prapë mbi sup kur rimerre pozicionin në këmbë.³²¹ Një tjetër i shtrenjtë ishte pesëmbëdhjetë vjeçari Usameh, djali i Zejdit dhe Umm Ejmenit, shumë i dashur për Profetin për hir të të dy prindërve të tij si dhe të tijin vetë. Si nip i shtëpisë, ai ndodhej shpesh brenda saj ose pranë dyerve të saj.

Shumicën e pasditeve Profeti vizitonte Ebu Bekrin siç kishte bërë në Mekë. Deri në njëfarë shkalle haku i familjes dhe ai i punës përkonin, sepse ai dëshironte shpesh të fliste me Ebu Bekrin për çështjet e shtetit, siç bënte me Zejdin e dy dhëndurët e tij Aliun e Uthmanin. Por puna rrezikonte të zaptonte krejt jetën e Profetit, sepse asnjë zë në mbarë Medinen nuk krahasohej dot me të tijin për zgjidhjen e një problemi ose përgjigjjen e një pyetjeje apo mbylljen e ndonjë mosmarrëveshjeje. Madje edhe ata që nuk besonin se ishte Profet kërkonin ndihmën e tij po të nevojitej, përveç nëse ishin tepër kryelartë. Grindjet mes muslimanëve e çifutëve nuk ishin të rralla dhe zelli i keqdrejtuar ishte shpesh fajtor për këtë, si për shembull, kur një nga Ndihmuesit e goditi një çifut thjesht për shkak të një beje që e kishte dëgjuar të nxirrte. “Bëke be” - tha muslimani “për Atë që e zgjodhi Moisiun mbi tërë njerëzimin’ kur Profeti është i pranishëm mes nesh?” Çifuti iu ankua Profetit, fytyra e të cilit u mbush me zemërim kur e qortoi agresorin. Vetë në Kur’an, Zoti përmendet se ka thënë: *O Musa, të kam zgjedhur përmbi tërë njerëzimin nëpërmjet mesazheve të Mia dhe të folurit Tim ty.*³²² Kur’ani kishte thënë po ashtu: *Vërtet Zoti e zgjodhi Ademin e Nuhun dhe familjen e Ibrahimit e familjen e Imranit mbi të gjitha botët.*³²³ Duke e kuptuar se ç’kishte patur në mend muslimani, Profeti shtoi: “Mos thuaj se jam më i mirë se Musai.”³²⁴ Ai ka thënë gjithashtu, mbase në referim të ndonjë shembulli tjetër zelli të keqvendosur: “Askush nga ju të mos thotë se jam më i mirë se Junusi.”³²⁵ Shpallja ua kishte dhënë tashmë këto fjalë, si pjesë e kredos islame: *Ne nuk bëjmë dallim mes cilitdo prej të dërguarve.*³²⁶

Përveç asaj që kishte të bënte me mirëqenien e bashkësisë në tërësi, si në harmoninë e saj të brendshme ashtu dhe në raportet me pjesën tjetër të Arabisë e më tej, zor se kalonte ditë në të cilën këshilla ose ndihma e tij të mos kërkohej nga një ose më shumë besimtarë, në lidhje me ndonjë

³²¹ I.S. VIII, 26.

³²² VII, 144.

³²³ III, 33.

³²⁴ B. LXV, Sureh VII.

³²⁵ B. LXV, Sureh XXXVII.

³²⁶ Të shihet Kreu XXXII.

problem krejt personal, ose material, si në rastin e Selmanit së fundmi, ose shpirtëror, si në rastin kur Ebu Bekri i solli një njeri të Beni Temimëve, të quajtur Hanzaleh, i cili ishte vendosur në Medine. Hanzaleh i ishte drejtuar në fillim Ebu Bekrit me problemin e tij, por Ebu Bekri ishte i mendimit se në këtë rast përgjigja duhej të vinte nga autoriteti më i lartë. Fytyra e burrit ishte plot mjerim, dhe kur Profeti e pyeti ai tha: “Hanzale është hipokrit, O i Dërguari i Zotit.” Profeti e pyeti se ç’donte të thoshte me këtë, dhe ai u përgjigj: “O i Dërguari i Zotit, ne jemi me ty dhe ti na tregon për Skëtterrën e Parajsën gjersa na duken sikur i kemi mu përpara syve. Pastaj ikim nga prania jote e mendjet na pushtohen me gratë, fëmijët dhe pronat tona e shumë harrojmë.” Përgjigja e Profetit e bëri të qartë se ideali ishte që të synonin ta përjetësonin ndërgjegjen e tyre për realitetet shpirtërore pa e ndryshuar rrjedhën e jetës së tyre të përditshme: “Pasha Atë që ma ka shpirtin në dorë” – tha ai, “sikur të qëndronit pareshtur siç jeni në praninë time, ose siç jeni në kohën e përkujtimit të Zotit, atëherë do të zbritnin Engjëjt e t’ju merrnin përdore siç jeni në shtrat ose nga shkoni. Mirëpo, O Hanzaleh, tash kjo e tash ajo, tash kjo e tash ajo, tash kjo e tash ajo!”

Kërkesa si këto mbi kohën e Profetit nuk duheshin shmangur; por ekzistonte një nevojë në rritje që ai të mbrohej në rrugë të tjera, dhe mbrojtja që erdhi tani nuk ishte pa lidhje me ngjarjen krejtësisht të papritur vijuese që shërbeu për të theksuar pozitën e tij unikalisht të privilegjuar. Ndodhi një ditë që ai kërkonte të fliste me Zejdin për diçka dhe shkoi në shtëpinë e tij. Zejnebi e hapi derën, dhe teksa rrinte në prag të derës për t’i thënë se Zejdi ishte jashtë por duke e ftuar megjithatë të hynte, një shikim kaloi mes dy kushërinjve që e ndërgjegjësoi secilin për një lidhje të thellë dhe zgjatëse dashurie mes tyre. Profeti e diti në çast se Zejnebi e donte dhe se ai e donte. Por ç’mund të nënkuptonte kjo? I befusuar me forcën e ndjenjës së tij, ai refuzoi ftesën e saj, dhe tek mori të dilte, ajo e dëgjoi të thoshte: “Madhëruar qoftë Zoti i Pafundmi! Madhëruar qoftë Ai që i zbulon zemrat e njerëzve!” Kur Zejdi u kthye, ajo i tregoi për vizitën e Profetit dhe madhërimin që e kishte dëgjuar të nxirrte. Zejdi shkoi menjëherë tek ai dhe tha: “Më treguan se ke qenë në shtëpinë time. Përse nuk hyre, ti je për mua më shumë se babai dhe nëna ime? Mos vallë pse e ke Zejnebin me sy të mirë? Në qoftë kështu, do ta lë.” “Mbaje bashkëshorten dhe ki frikë Zotin!” – tha Profeti me njëfarë ngulmi. Ai kishte thënë në një rast tjetër: “Nga të gjitha gjërat e lejuara, te Zoti më e urryera është divorci.”³²⁷

³²⁷ A.D. XIII, 3.

Dhe kur Zejdi erdhi prapë të nesërmen me të njëjtin propozim, Profeti ngulmoi sërish që ai ta mbante të shoqen. Por martesë e Zejdit me Zejnebin nuk kishte qenë e lumtur dhe Zejdit nuk iu duk më e durueshme, kështu që me pajtim të ndërsjellët e divorcoi. Megjithatë, kjo nuk e bënte Zejnebin të ligjshme si grua për Profetin, sepse ndonëse Kur'ani vetëm specifikonte se burrave u ndalohej martesë me gratë e djemve *të dalë nga ijet e tyre*, ishte parim i fuqishëm shoqëror të mos bëhej dallim mes djemve për nga lindja dhe të adoptuarve. As Profetit vetë nuk i lejohej, sepse ai i kishte tashmë katër gra, maksimumi i lejuar nga ligji Islam.

Kaluan disa muaj dhe një ditë kur Profeti po fliste me një prej grave të tija, fuqia e shpalljes e pushtoi; dhe kur erdhi në vete fjalët e para të tij ishin: “A po shkon te Zejnebia e jepi sihariqet se Zoti ma ka dhënë në martesë, bash nga Qielli?” Selma ishte pranë – shërbëtorja e Safijes, e cila e kishte konsideruar veten një kohë të gjatë pjesëtare të familjes së Profetit – dhe ajo shkoi me nxitim të shtëpia e Zejnebit. Kur dëgjoji këtë sihariq të mrekullueshëm, Zejnebi madhëroi Zotin e u përdhes nga Meka. Pastaj hoqi byzlykët prej argjendi të këmbëve dhe duarve e ia dha Selmës.

Zejnebi nuk ishte më e re, duke qenë gati dyzet vjeçe, por e kishte ruajtur bukurinë e saj. Veç kësaj, ajo ishte grua shumë e përzotshme, e cila agjëronte shumë, mbante vigjëlime adhuruese natën dhe u jepte bujarisht të skamurve. Si punuese e zonja lëkure ajo mund të bënte këpucë e objekte të tjera, dhe gjithçka që fitonte në këtë mënyrë e kishte për bamirësi. Në rastin e saj nuk mund të bëhej fjalë për një martesë formale, sepse martesë u njoftua në vargjet e shpallura si lidhje paraprakisht e kontraktuar: *Ne të kemi martuar me të*.³²⁸ Mbetej që nusja të sillej te dhëndri dhe kjo u bë pa u vonuar.

Vargjet pohonin gjithashtu se, në të ardhmen, bijtë e adoptuar duheshin quajtur sipas etërve natyrorë; dhe që nga ajo ditë Zejdi u njoh si Zejd ibn Harithë në vend të Zejd ibn Muhammed, siç ishte quajtur qysh nga adoptimi i tij nja tridhjetë e pesë vjet më herët. Por ky ndryshim nuk e anuloi adoptimin e tij si të tillë e as nuk e ndikoi dashurinë dhe afrinë mes adoptuesit e të adoptuarit, të cilët tashmë po i afroheshin vitit të gjashtëdhjetë e të pesëdhjetë. Ishte thjesht një përkujtim se nuk kishin lidhje gjaku; dhe në këtë kuptim Shpallja vazhdonte: *Muhammedi nuk është babai i askujt prej jush, por i Dërguari i Zotit dhe Vula e Profetëve*.³²⁹

Në të njëjtën kohë Shpalljet theksonin dallimin e madh midis Profetit dhe ndjekësve të tij. Ata nuk duhet t'i drejtoheshin më kurrë me emër siç i

³²⁸ XXXIII, 37.

³²⁹ XXXIII, 40.

drejtoheshin njëri tjetrit. Leja që i kishte dhënë Zoti, lidhur me martesën e tij të re, për të patur më shumë se katër bashkëshorte, ishte vetëm për atë dhe jo për pjesën tjetër të bashkësisë. Për më tepër, bashkëshorteve të tija iu dha titulli 'nëna të besimtarëve', dhe statusi i tyre ishte i tillë që do të përbënte poshtërsi në sytë e Zotit që, pasi të kishin qenë të martuara me Profetin, t'i jepeshin në martesë një burri tjetër. Nëse besimtarët dëshironin t'i kërkonin nder ndonjëres prej tyre - sepse ndërmjetësimi i tyre te Profeti kërkohej shpesh - duhet ta bënë këtë pas një perdeje. Atyre iu tha gjithashtu: *O ju që keni besim, mos hyni në banesat e Profetit në vakt ngrënieje pa prituri që t'i vijë koha, përveçse me leje. Por nëse ftoheni, hyni dhe kur të jeni ushqyer shpërndahuni. Mos rriini në shpresë për bisedë. Vërtet, kjo do të ishte e lodhshme për Profetin dhe ai do të përmbahej nga të thënit juve, por Zoti nuk përmbahet nga e vërteta.*³³⁰

Porosi të tilla ishin të nevojshme për arsye të dashurisë së madhe që kishin ata për të, si dhe dëshirës për të qenë në praninë e tij sa më gjatë e më shpesh të ishte e mundur. Ata që ishin me të ëere alëays loath to leave him. Nuk mund as të fajësoheshin nëse rrinin, sepse kur ai i fliste dikujt ai kthehej aq plotësisht drejt tij dhe e bënte aq tërësisht objektin e vëmendjes së tij sa që personi mund ta imagjinonte fare mirë veten si të ishte aq i privilegjuar sa të kishte liritë që të tjerët nuk guxonin t'i jepnin vetes; e kur i merrte dorën një burri ai nuk e lëshonte kurrë i pari. Por duke mbrojtur Profetin, Shpallja prezantoi një element të ri në liturgji, që ua mundësoi të tijëve t'i jepnin shprehje dashurisë së tyre dhe të përfitonin nga rrezatimi i tij shpirtëror pa e imponuar tepër praninë e tyre mbi të: *Vërtet Zoti dhe engjëjt e Tij e mbulojnë me bekime Profetin. O ju që besoni, lusni bekime mbi të dhe jepjani përshëndetjet e Paqes.*³³¹ Pak kohë më pas, Profeti i tha njërit prej Shoqëruesve të tij: "Më erdhi një Melek dhe më tha: 'Nuk lut kush bekime mbi ty e që Zoti të mos lusë bekime dhjetëfish mbi të.'"³³²

³³⁰ XXXIII, 53.

³³¹ XXXIII, 56.

³³² D. XX, 58.

LIX. Hendeku

Çifutët e ikur të Beni Nedirit që ishin strehuar në Hajber ishin të vendosur ta rimerrnin tokën që kishin humbur. Shpresat e tyre ishin qendësuar në përgatitjet e Kurejshëve për një sulm përfundimtar mbi Profetin; dhe aty nga fundi i vitit të pestë të Islamit - afër Vitit të Ri 627 AD - këto përgatitje u vunë për krye nga një vizitë e fshehtë në Mekë e Hujejit dhe prijësve të tjerë çifutë nga Hajberi. "Neve jemi një me ju" – i thanë ata Ebu Sufjanit, "që ta shfarosim Muhammedin." "Njerëzit më të dashur për ne" – u përgjigj ai, "janë ata që na ndihmojnë kundër Muhammedit." Kështu që ai, Safvani dhe kryetarët e tjerë kurejshë i morën çifutët brenda Qa'bes e së bashku iu betuan solemnisht Zotit se nuk do ta linin njëri tjetrin në baltë gjersa të kishin arritur synimin dhe qëllimin e tyre. Pastaj Kurejshëve u ra ndërmend të shfrytëzonin rastin e t'i pyesnin çifutët për opinionin e tyre rreth të drejtave të konfliktit të tyre me themeluesin e fesë së re. "Burra çifutë" - tha Ebu Sufjani, "ju jeni njerëzit e shkrimit të parë dhe keni dije. Na tregoni, ku jemi ne me Muhammedin. A është më e mirë feja e jonë apo e tija?" Ata iu përgjigjën: "Feja juaj është më e mirë se e tija dhe ju jeni më pranë së vërtetës sesa ai."

Mbi këtë bazë të harmonishme dy aleatët parashtruan planet e tyre. Çifutët morën përsipër të nxisnin të gjithë nomadët në rrafshinën e Nexhdit që kishin mëri ndaj Medines; dhe aty ku dëshira për hakmarrje nuk mjaftonte, çështja do të mbërthehej me rryshfet. Beni Esedët u pajtuan menjëherë që t'i ndihmonin; kurse Beni Gatafanëve iu premtua gjysma e vjeljeve të hurmave të Hajberit nëse i bashkoheshin konfederatës, dhe pajtimi i tyre për ta bërë këtë e rriti ushtrinë me rreth dymijë burra, nga klanet gatafane Fazarah, Murrah dhe Ashxha. Çifutët ia dolën të siguronin edhe një kontingjent shtatëqind vetash nga Sulejmët, i cili pa dyshim do të kishte qenë më i madh të mos ishte për faktin se qysh nga masakra e Maunes një palë e vogël por në rritje brenda këtij fisi e kishin parë Islamit me sy të mirë. Ndërsa fqinjët jugorë të Sulejmëve, Beni Amirët, i qëndruan krejtësisht besnikë paktit të tyre me Profetin.

Kurejshët dhe aleatët e tyre ishin katër mijë vetë. Së bashku me një a dy kontingjente nga jugu, ata duhej të marshonin nga Meka përgjatë rrugës

detare perëndimore drejt Medines, njëlloj siç kishin shkuar në Uhud. Ushtria e dytë, goxha më pak e njësuar, do ta rrethonte Medinen nga lindja, pra nga rrafshina e Nexhdit. Së bashku, dy ushtritë vlerësoheshin në një total mbi tre herë më të madh se Kurejshët në Uhud. Atje muslimanët ishin mundur nga një forcë prej tre mijë vetash. Ç'mund të shpresonin të bënin kundër dhjetë mijëve tani? Për më tepër, në vend të një trupe me vetëm dyqind kuaj, këtë radhë Kurejshët kishin treqind dhe mund të mbështeteshin te Gatafanët për një trupë tjetër me të njëjtin numër.

Ata marshuan përpara nga Meka sipas planit; dhe gati në të njëjtën kohë, mundet që me nismën e heshtur të Abbasit, një sërë kalorësish nga Beni Huzaejt u nisën me të katra për në Medine për ta paralajmëruar Profetin rreth sulmit të afërt dhe t'u jepnin hollësitë e fuqisë së tij. Ata mbërritën për katër ditë, duke i dhënë kështu vetëm një javë kohë për t'u bërë gati. Ai e njoftoi menjëherë krejt oazin e u tha fjalë inkurajuese ndjekësve të tij, duke u premtuar fitore nëse bënin durim dhe i druheshin Zotit e u bindeshin urdhrave. Atëherë, siç kishte bërë në Uhud, i thirri në një këshillim, në të cilin u shprehën shumë mendime se cili do të ishte plani më i mirë i veprimt; por më në fund Selmani u ngrit në këmbë dhe tha: "O i Dërguari i Zotit, në Persi kur i druheshim sulmeve me kuaj, e rrethonim veten me një hendek, kështu që të hapim një hendek për qark tani." Të gjithë u pajtuan me entuziazëm për këtë plan, aq më tepër ngase ishin kundër përsëritjes së planit të Uhudit.

Koha ishte e pakët dhe duheshin tendosur të gjitha përpjekjet në maksimum nëse nuk duhej të lihej asnjë e çarë në gardhin mbrojtës. Por hendeku nuk kishte nevojë të ishte i pandërprerë; në shumë vende, shiritë të gjatë shtëpiash si fortesa në buzën e qytetit përbënin mbrojtje adekuate; kurse në veriperëndim kishte masa shkëmbore që ishin të pakalueshme në vetvete dhe thjesht duheshin lidhur me njëra tjetrën. Më e afërta e këtyre, e njohur si Mali Sal, duhej futur brenda hendeqeve, sepse trualli përpara tij ishte vend i shkëlqyer për kampin. Vetë hendeku do ta kufizonte kampin në veri në një përfshirje të gjerë nga një prej pikave të larta shkëmbore deri në një pikë në murin lindor të qytetit. Kjo do të ishte shtrirja më e gjatë e vetme e hendekut dhe më e rëndësishmja.

Krahas të qenit ideuesi i strategjisë, Selmani e dinte saktësisht se sa i gjerë dhe i thellë duhej të ishte hendeku; dhe duke qenë se kishte punuar me Beni Kurejdhet, ai e dinte se ata i zotëronin të gjitha e nevojitura. Ata nuk ishin kundër dhënies hua, duke parë rrezikun e përbashkët; ngaqë,

edhe pse nuk kishin dashuri për Profetin, shumica e tyre ishin të mendimit se pakti i tyre me të ishte një leverdi politike që nuk duhej flakur. Kështu që kazma, rrashqelë dhe lopata u huazuan prej tyre. Ata ofruan edhe kosha hurmash që ishin thurur fort me fije palme dhe mund të përdreshin për bartjen e dheut të gjermuar.

Profeti e bëri çdo sektor të bashkësisë së tij përgjegjës për një pjesë të hendekut duke punuar edhe vetë me ta. Ata dilnin çdo sabah menjëherë pas namazit dhe ktheheshin në shtëpi në muzg. Tek u priu për të dalë në njërin prej mëngjeseve të para ai këndoi një përkujtim për punën e tyre në ndërtimin e Xhamisë:

“O Zot, nuk ka hajr përveç atij të Ahiretit,
Ndaj ndihmoji Ndihmuesit dhe Mërguesit.”

Ai u vazhdua menjëherë nga të gjithë; dhe nganjëherë ata këndonin:

“Nuk ka jetë përveç asaj të Ahiretit
Mëshirë, O Zot, mbi Ndihmuesit e Mërguesit.”

Ata ia kujtonin vetes pareshtur se koha ishte e pakët. Armikun do ta kishin mbi shpinë së shpejti, dhe nëse ndokush tregonte shenja dobësimi bëhej menjëherë objekt përqeshjeje. Selmani, nga ana tjetër, ishte objekt admirimi, sepse ishte jo vetëm i fuqishëm e trupfortë por ishte mësuar me vite që të gjermonte dhe mbarte për Beni Kurejdhët. “Ai punon sa për dhjetë” - thoshin ata, e një rivalitet miqësor nisi mes tyre. “Selmani është i yni” - pohuan Mërguesit, për arsye se Selmani kishte lënë shumë shtëpi në kërkim të udhërrëfimit. “Ai është prej nesh” - ua kthyen Ndihmuesit; “ne kemi më shumë të drejtë për të.” Por Profeti tha: “Selmani është prej nesh, Ehlu'l-Bejtit.”³³³

Gurët dhe shkëmbinjtë e gjermuar që mund të shërbenin si predha u mblodhën përgjatë anës medinase të hendekut; tokën e bartnin në kosha mbi krena dhe pasi e hidhnin i mbushnin ata me gurë që i sillnin te hendeku. Gurët më të mirë gjendeshin rrëzë Malit Sal. Burrat u zhveshën të gjithë deri në brez, ndërsa ata që nuk kishin shporta i lidhën si trasta rrobat e jashtme që kishin hequr dhe i përdorën për të zhendosur tokën e gurët. Mëngjesin e parë ata ishin ndjekur deri në kamp nga një sërë djemsh

³³³ Familjes së Profetit.

të etshëm për të marrë pjesë në punë. Më të vegjlit ishin nisur në shtëpi menjëherë, por Profeti lejoi shumë prej të tjerëve që të gërmonin e bartnin, të porositur ta linin kampin me t'u shfaqur armiku. Ndërsa ata që ishin dërguar në shtëpi nga Uhudi - Usama e djali i Umerit Abdullahu me shokë - ishin tashmë pesëmbëdhjetë vjeçarë e bashkë me moshatarët e tjerë u lejuan t'u bashkoheshin radhëve të burrave jo vetëm për të punuar por edhe për betejën, kur të vinte. Njëri prej tyre, Berai i klanit Haritkeh të Evsëve, tregonte vite më vonë për bukurinë e madhe të Profetit siç i kujtohej atij te hendeku, të veshur me një gunë të kuqe, me gjoksin e spërkatur me pluhur dhe flokët e zinj të gjatë sa t'ia preknin supet. "Më të bukur se atë nuk kam parë" - thoshte ai. Nuk ishte vetëm ai i ndërgjegjshëm për këtë bukuri dhe për bukurinë e përgjithshme të kësaj pamjeje. Veçanërisht vetë Profeti, tek shikonte rreth vetes, gëzohej me thjeshtësinë dhe afrinë e tyre ndaj natyrës – trashëgimisë së qëmotshme të njeriut – dhe ai mori një këngë, të cilës iu bashkuan të gjithë:

Kjo është bukuri e jo ajo e Hajberit
Më e pafajshme është, O Zot, dhe më e dëlirë.³³⁴

Ai punonte herë me Mërguesit herë me Ndihmuesit, nganjëherë me kazëm, nganjëherë me lopatë e nganjëherë si bartës. Por kudo që të ishte, kuptohej se ai duhej njoftuar për ndonjë vështirësi të pazakontë. Megjithë punën e rëndë, kishte çaste hareje. Një i kthyer nga Beni Damrah, njëri nga Njerëzit e Stolit që jetonte në Xhami, ishte njeri mjaft i devotshëm por në pamje nuk ishte shumë i favorizuar dhe veç kësaj prindërit i kishin vënë emrin Xhuejl, që ka kuptimin e dytë "brumbull i vogël". Profeti e kishte ndryshuar këtë emër së fundmi me emrin e këndshëm Amr, që do të thotë jetë, mirëqenie shpirtërore, fe. Pamja e damritit që gërmonte në hendek e shtyu njërin nga muhaxhirët të thurte dyvargëshin:

Emrin e ndryshoi nga Xhuejl në Amr
Atë ditë ia dhamë të gjorit ndihmën.

Ai ia përsëriti këtë Amrit dhe ata që e dëgjuan e kapën dhe e bënë këngë, jo pa të qeshura. Profeti u bashkohej vetëm tek fjalët "Amr" dhe "ndihmën", të cilat i shqiptonte çdo herë me theksim të konsiderueshëm. Pastaj i drejttoi në një këngë tjetër:

³³⁴ V. 446.

“Zot, të mos ishte për Ty kurrë s’do ishim udhëzuar
 S’do kishim dhënë zekat e as namaz s’do kishim ofruar.
 Dërgoje atëherë paqëtimin mbi ne,
 Forcona këmbët për ndeshjen atje.
 Ky hasëm na shtypi dhe deshi të na çorodiste,
 Por ne kundërshtuam dhe s’e lamë të na vriste.”³³⁵

Thirrja e parë për ndihmë erdhi nga Xhabiri, i cili kishte gërmuar deri tek një shkëmb që asnjë nga veglat nuk mund ta lironte. Profeti kërkoi pak ujë dhe pështyu në të; pastaj, si u lut, ai e spërkati ujin mbi shkëmb, dhe ata arritën ta nxirrnin si piring rëre.³³⁶ Një ditë tjetër ishin Mërguesit ata që kishin nevojë. Pas shumë përpjekjeve të kota për të çarë ose hequr një shkëmb që kishte goditur, Umeri shkoi te Profeti, i cili ia mori kazmëne i dha shkëmbit një goditje pas të cilës një flakërim tamam si i vetëtimës shkëlqeu mbrapa mbi qytet e drejt jugut. Ai i dha një goditje tjetër dhe prapë pati një shkreptimë por në drejtim të Uhudit dhe përtej tij në veri. Një goditje e katërt e ndau shkëmbin në copa dhe kësaj radhe drita vezulloi nga lindja. Selmani i pa tri vezullimet dhe e diti se kjo duhet të kishte njëfarë domethënieje. Kështu që e pyeti për një interpretim Profetin, i cili tha: “A e pe, Selman? Me dritën e të parit pashë kështjellat e Jemenit; me dritën e të dytit pashë kështjellat e Sirisë; me dritën e të tretit pashë pallatin e bardhë të Kisrës³³⁷ në Medain. Me të parën Zoti më ka hapur Jemenin; me të dytën më ka hapur Sirinë dhe Perëndimin; dhe me të tretën Lindjen.”³³⁸

Shumica e gërmuesve në hendek nuk kishin për të ngrënë mjaftueshëm dhe puna i rriti sëmbimet e urisë. Në veçanti Xhabiri ishte goditur nga dobësia e skajshme e Profetit ditën që kishte pasur nevojë për të te hendeku, e në mbrëmje i kërkoi të shoqes nëse mund t’i gatuate ndonjë gjellë. “Nuk kemi asgjë përveç kësaj deleje” - tha ajo “dhe një racion elb.” Kështu ai e bëri kurban delen dhe të nesërmen ajo e poqi atë dhe bluajti elbin. Atëherë, kur ishte tepër errësirë për të vazhduar punën, Xhabiri shkoi te Profeti që sa po linte hendekun dhe e ftoi tek darka me mish deleje dhe bukë elbi. “Profeti vendosi shputën e tij ngjitur me timen” -

³³⁵ V. 448-9; I.S. II/1, 51.

³³⁶ I.I. 671.

³³⁷ Mbretit pers.

³³⁸ V. 450.

tregon Xhabiri, “dhe i lidhi gishtat e tij me të mitë. Unë dëshiroja që të vinte vetëm, por ai i tha një tellalli të thërriste: ‘Shkoni me të Dërguarin e Zotit te shtëpia e Xhabirit. Përgjigjuni, se Xhabiri ju ka ftuar.’” Xhabiri shqiptoi vargun që besimtarët këshillohen të thonë në çaste belaje: *Vërtet të Zotit jemi dhe vërtet Atij i kthehem*, dhe shkoi përpara të paralajmëronte të shoqen. “I ftove ti apo ai?” – pyeti ajo. “Jo, i ftoi ai” – tha Xhabiri. “Atëherë të vijnë” – tha ajo, “sepse ai e di më mirë.” Gjella u vendos përpara Profetit e ai e bekoi dhe shqiptoi Emrin e Zotit mbi të e filloi të hante. Me të ishin ulur dhjetë vetë dhe kur u ngopën, ata shkuan dhe u bënë vend dhjetë të tjerëve, dhe kështu vazhdoi gjersa të gjithë punëtorët e hendekut e kishin shuar urinë, dhe akoma kishte mbetur ca mish dhe pak bukë.³³⁹

Një ditë tjetër Profeti pa një vajzë që hyri në kamp me diçka në dorë dhe e thirri të vinte. Ishte mbesa e Abdullah ibn Ravahes. Siç tregonte ajo më vonë: “Kur i thashë të Dërguarit të Zotit se po i çoja disa hurma tim eti dhe tim xhaxhai, ai më tha t’ia jepja atij. Kështu që unë i derdha në duart e tija por ato nuk i mbushën. Ai kërkoi një garment, e cila u shtrua për të, dhe ai i hodhi hurmat mbi të në mënyrë të tillë që ishin shpërndarë mbi sipërfaqen e saj. Pastaj ai u kërkoi atyre që ishin me të t’i ftonin gërmuesit për drekë, dhe kur erdhën, ata filluan të hanin dhe hurmat u shtuan e vazhdonin të rridhnin nga cepat e rrobës kur njerëzit u larguan prej tyre.”³⁴⁰

³³⁹ I.I. 672; V. 452.

³⁴⁰ I.I. 672.

LX. Rrethimi

Hendeku zor se kishte përfunduar – atyre iu deshën gjashtë ditë gjithsej – kur erdhi lajmi se ushtria e Kurejshëve po afrohej në luginën e Akikut dhe ndodhej tashmë paksa në jugperëndim të qytetit, ndërsa Gatafanët dhe fiset e tjera të Nexhdit po lëviznin drejt Uhudit nga lindja. Të gjitha shtëpitë në dalje të oazit ishin boshatisur paraprakisht dhe banuesit e tyre ishin strehuar brenda zonës së mbrojtur. Profeti tani dha urdhër që çdo gruaje dhe fëmije t’i caktohej një vend në dhomat e sipërme të fortesave. Pastaj fushoi me burrat e tij, rreth tremijë gjithsej, në vendin e zgjedhur. Tenda e tij prej lëkure të kuqe u ngrit rrëzë Malit Sal. Aishja, Umm Selemja dhe Zejnebi ndërroheshin për të qenë me të atje.

Ushtria mekase dhe aleatët e tyre ngritën kampe më vete, jo larg Uhudit. Kurejshët u lemeritën kur panë se të mbjellat e oazit ishin korrur tashmë. Deveve të tyre do t’u duhej të mbaheshin me akacie të luginës së Akikut. Ndërkaq devetë e Gatafanit ushqeheshin me dy lloje tamarisku që rriten në pjesët me shkorret të rrafshinës pranë Uhudit. Ndërsa për kuajt e të dyja ushtrive nuk kishte asgjë përveç tagjisë që kishin sjellë me vete. Kësisoj, ishte e detyrueshme që armikut t’i jepej fund sa më shpejt të ishte e mundur, dhe me këtë nijet dy ushtritë u bashkuan dhe përparuan në drejtim të qytetit. Ebu Sufjani ishte kryekomandant, por çdonjëri nga prijësit e ndryshëm do të kishte ditën e tij të nderit, në të cilën do të drejtonte të luftuarit. Halidi dhe Ikrimah ishin sërish në komandë të këmbësores mekase, ndërsa Amri ishte në trupën e Halidit. Teksa afroheshin ata morën zemër duke parë kampin armik para tyre jashtë qytetit. Ata ishin druajtur se do t’i gjenin të vendosur pas frëngjive; kurse në fushë të hapur ata do të mund t’i mposhtnin thjesht nga pesha e shifrave. Mirëpo, kur u afruan më tepër, ata u shtangën të shihnin se një hendek i gjerë shtrihej mes tyre dhe harkëtarëve të rreshtuar përgjatë tërë vijës së tij në anën e brendshme. Kuajt e tyre do mund ta arrinin vetëm me vështirësi, pastaj do të vinte vështirësia më e madhe e kalimit të tij. Edhe tani madje një rrebesh shigjetash u tregonte se ishin brenda shtrirjes së armikut, kështu që u tërhoqën në një largësi më të siguar.

Pjesa tjetër e ditës u kalua në këshillim dhe më në fund ata vendosën se shpresën më të mirë e kishin te mundësia për ta detyruar armikun të tërhiqte masivisht trupat nga veriu i qytetit, për ta mbrojtur atë gjetiu. Sikur të rrallohej mjaftueshëm nga prania e mbrojtësve, hendeku nuk duhej të ishte i vështirë për t'u kaluar. Mendimet e tyre tani u kthyen kah Beni Kurejdheh, fortesat e të cilëve bllokoni qasjen ndaj Medines nga juglindja. Sipas marrëveshjes, Hujeji i Nedirëve kishte ardhur nga Hajberi për t'iu bashkuar ushtrisë dhe tani i dyndi shërbimet e tij ndaj Ebu Sufjanit si ambasador i çifutëve, duke e siguruar se mund t'i bindte kollaj që ta shkelnin paktin e tyre me Muhammedin; dhe me të siguruar ndihmën e tyre qyteti mund të sulmohej njëherësh nga dy drejtime. Ebu Sufjani e pranoi me dëshirë ofertën dhe e nxiti të mos humbiste kohë.

Beni Kurejdhet kishin frikë nga Hujeji; të cilin e shihnin si sjellës i fatit të keq, njeri jo i mbarë që u kishte sjellë belanë të tijëve dhe do t'u shkaktonte të njëjtën atyre, sikur ta linin të bënte si donte. Ata i druheshin edhe me tepër sepse ai kishte një fuqi dërrmuese personaliteti, të cilës ishte e vështirë t'i dilej para. Nëse donte diçka, ai do ta dobësonte çdo kundërvënien dhe as pushonte vetë e as nuk i linte të tjerët të pushonin, gjersa ta merrte. Tani, ai shkoi te fortesa e Ka'bi ibn Esedit, kryetarit të Kurejdheve – që kishin bërë paktin e tyre me Profetin – dhe trokiti në portë, duke njoftuar kush ishte. Në fillim, Ka'bi refuzoi ta çkyçte. “Ngatërrohesh, Ka'bi” - tha Hujeji, “më lër të hyj.” “Ngatërrohesh ti, Hujeji” - tha Ka'bi, duke e ditur mirë se çfarë kërkonte. “Kam bërë një pakt me Muhammedin dhe nuk do ta shkel atë që është mes meje dhe tij.” “Më lër të hyj” – tha Hujeji “dhe le të flasim.” “Jo” - u përgjigj Ka'bi; por më në fund Hujeji e akuzoi se nuk po e linte brenda sepse nuk donte të ndante bukën me të, çka e zemëroi aq shumë Ka'bin sa që e hapi portën. “Ngatërrohesh, Ka'bi” – tha ai, “të kam sjellë lavdi të përjetshme dhe fuqi si ajo e detit të trazuar. Të kam sjellët Kurejshët, Kinanët dhe Gatafanët me prijësat dhe kryetarët e tyre, dhjetë mijë rumbullak prej tyre, me njëmijë kuaj. Më janë betuar se nuk do të ndalen gjersa ta kenë çrënjosur Muhammedin dhe ata që janë me të. Kësaj here Muhammedi nuk do të ikë.” “Pasha Zotin” - tha Ka'bi, më ke sjellë turpin e përjetshëm – një re pa ujë, tërë vetëtimë e bubullimë, asgjë tjetër në të. Ngatërrohesh, Hujeji. Lërmë rehat siç jam.” Hujeji e pa se po dobësohej dhe gjuha e tij elokumente shtjelloi mbi leverditë e mëdha që do të kishin të gjithë nëse feja e re fshihej nga dheu. Në fund, ai bëri benë më solemne në Zot: “Nëse Kurejshët e Gatafanët kthehen në trevat e tyre pa e

asgjësuar Muhammedin, do hyj me ty në fortesën tënde, dhe fati im do jetë si i yti.” Kjo e bindi Ka’bin se Islami nuk kishte mundësi mbijetimi dhe ai u pajtua t’i binte mohit paktit mes popullit të vet dhe Profetit. Hujeji kërkoi të shihte dokumentin dhe, kur e lexoi, e grisi më dyshë. Ka’bi tani shkoi t’u tregonte të tijëve se ç’kishte ndodhur mes tyre. “Çfarë leverdie qenka” - i thanë, “nëse ti vritesh e bashkë me ty edhe Hujeji?” dhe ai ndeshi menjëherë goxha kundërvënie. Pikërisht me Kurejdhet kishte ardhur të jetonte Ibn Hajjabani, çifuti i moçëm nga Siria, i cili kishte shpresuar ta takonte Profetin duke e përshkruar dhe ngulmuar se dalja e tij ishte e afërt, dhe shumë prej tyre e ndjenin se Muhammedi duhej të ishte me të vërtetë ky njeri, ndonëse pak prej tyre ishin në gjendje të interesoheshin në një Profet që nuk ishte çifut, dhe aq më pak prej tyre ishin të aftë të nxirrnin ndonjë përfundim praktik për rëndesën e kundërvënies ndaj një Profeti, qoftë ai çifut apo joçifut. Sa për shumicën, ata thjesht ishin kundër shkeljes së një pakti politik; por kur disa prej hipokritëve sollën lajme që konfirmuan çfarë kishte thënë Hujeji dhe shkuan veçmas dhe pa rezerva t’i shihnin gjërat vetë, opinionin e përgjithshëm filloi të anonte nga Kurejshët dhe aleatët e tyre. Ishte me të vërtetë një pamje e frikshme, vështruar përmes hendekut nga ana e Medines, të shihej rrafshina matanë që gëlonte në njerëz dhe kuaj aq gjatë e gjerë sa arrinte shikimi.

Ndërkohë Halidi dhe Ikrimah po hetonin hendekun, çka se në largësi, për të parë ku mund të pritej më kollaj. “Çfarë hilet!” - thirrën ata në dëshpërim. “Arabët nuk kanë përdorur kurrë një marifet të tillë. Me ta duhet të jetë patjetër ndokush nga Persia.” Për zhgënjimin e tyre, ata panë se puna ishte kryer tepër mirë, përveç një segmenti të shkurtër që ishte paksa më i ngushtë se pjesa tjetër dhe i cili ruhej mirë. Një a dy përpjekje, që u bënë për ta çarë, dështuan plotësisht. Kuajt e tyre nuk kishin parë kurrë diçka të ngjashme me hendekun dhe tregonin një averzion të fortë ndaj tij. Kjo mund të ndryshonte, por hëpërhë luftimi nuk mund të ishte më tepër se shkëmbime shigjetash.

Heqja dorë e Beni Kurejdheve nga pakti i tyre nuk mbeti gjë e fshehtë. Shumë prej hipokritëve ishin të pavendosur se cilës anë i përkisnin dhe ishin të gatshëm të tradhëtonin sekretet e cilësdo palë tek tjetra. Umeri ishte i pari ndër Shoqëruesit që dëgjoji se çifutët ishin tashmë një armik potencial. Ai shkoi te Profeti, i cili ishte ulur në tendën e tij me Ebu Bekrin. “O i Dërguari i Zotit” – tha ai, “mora vesh se Beni Kurejdhet e kanë shkelur marrëveshjen e tyre dhe janë në luftë me ne.” Profeti u trazua dukshëm.

Dhe dërgoi Zubejrin të shihte si qe puna. Atëherë, që Ndihmuesit të mos ndiheshin të përjashtuar, ai thirri dy Sadët e Evsëve dhe Hazrexhëve bashkë me Usejdin, dhe pasi u tregoi haberin, tha: “Shkoni shihni nëse është e vërtetë. Nëse nuk është, thuajeni haptas. Por nëse është, atëherë ma thoni në ndonjë mënyrë të hollë.” Ata mbërritën para fortesës së Kurejdheve pak pas Zubejrit dhe panë se ata e kishin mohuar me të vërtetë paktin. Ata i zunë be në Zot që t’i ktheheshin paktit sërish përpara se të ishte tepër vonë, por ata thjesht iu përgjigjën: “Kush është i Dërguari i Zotit? Nuk ka pakt mes nesh dhe Muhammedit, e as kurrfarë marrëveshjeje.” Më kot ua kujtuan ata fatin e Beni Kajnukëve dhe Beni Nedirëve. Ka’bi dhe të tjerët ishin bërë tashmë tepër të sigurt për fitoren e Kurejshëve për t’u vënë vesh atyre; dhe kur panë se po harxhonin frymë kot, ata u kthyen te Profeti. “Adal e Karah” – i thanë, duke shqiptuar emrat e dy fiseve që e kishin tradhtuar Hubejbin dhe shoqëruesit e tij tek njerëzit e Hudhejlit. Profeti kuptoi dhe madhëroi Zotin: “*Allāhu Ekber!* Gazmenduni, o muslimanë!”

Tani u bë e nevojshme që të reduktohej forca e trupave të hendeku dhe të mbahej një garnizon në qytet, kështu që Profeti ktheu mbrapsht njëqind burra. Pastaj atij i mbërriti paralajmërimi se Hujeji po i nxiste Kurejshët dhe Gatafanët që të nisnin natën nga njëmijë burra të fortesat e Kurejdheve dhe së andejmi t’i vërsuleshin qendrës së qytetit, të futeshin në fortesat e muslimanëve e t’ua grabisnin gratë dhe fëmijët. Nata e caktuar u shty, për arsye të ndryshme, mëse një herë, dhe projekti nuk u realizua kurrë; por me ta marrë vesh, Profeti dërgoi Zejdin me një trupë prej treqind kalorësish për të patrulluar rrugët, duke madhëruar Zotin përgjatë çdo nate, dhe dukej sikur qyteti ishte mbushur me një ushtri të fuqishme.

Kuajt nuk nevojiteshin në kamp, por trupave iu ndihej rëndë nevoja, sepse hendeku duhej ruajtur natë e ditë, kështu që tani çdonjëri mbante rojë për një kohë më të gjatë. Ditët kalonin dhe mundimi ishte shumë i madh, ndërsa Halidi e Ikrimah me njerëzit e tyre kërkonin pareshtur të shfrytëzonin ndonjë çast amullie. Por ata ia dolën të kalonin hendekun vetëm një herë, kur Ikrimah vërejti papritur se pjesa më e ngushtë kishte rasisur të ruhej dobët për momentin. Ai ia doli ta bënte kalin e tij ta kapërcente hapësirën dhe u pasua nga tre të tjerë. Por kur kaloi i katërti, Aliu dhe ata që ishin me të e kishin përforcuar sektorin e ngushtë duke e bërë sërish të pakalueshëm dhe ndërprerë kësisoj edhe tërheqjen e kalorësve që tashmë ishin në anën e tyre. Njëri prej këtyre, Amri, bërtiti një sfidë për dyluftim. Kur Aliu u ofrua, ai refuzoi, duke thënë: “Nuk më pëlqen të vras dikë si ty. Yt atë e kisha

shok nderi. Ndaj kthehu mbrapa, je veçse një djalosh.” Por Aliu ngulmoi, kështu që Amri zbriti e të dy burrat bënë përpara. Pas pak, një re pluhuri i fshehu ata nga shikimi; atëherë u dëgjua zëri i Aliut në madhërim dhe u kup-tua se Amri ose kishte vdekur ose po vdiste. Ndërkohë Ikrimah me të tijtë shfrytëzuan habitjen për të rimarrë anën tjetër, por Neufeli i Mahzumëve nuk arriti të kapërcente distancën e kali i tij ra bashkë me të në hendek. Ata filluan ta gjuanin me gurë por ai thirri: “O arabë, vdekja është më e mirë se kjo”, kështu që zbritën dhe e vranë.

Ndonëse i dështuar, kalimi i hendekut kishte treguar se ishte i mundur, e të nesërmen ishin bërë sulme në pika të ndryshme përpara agimit. Profeti i këshilloi besimtarët dhe u premtoi fitore nëse ishin të palëkundur, dhe të tillë ata mbetën, megjithë lodhjen fillestare nga mundimi i rojës së stërzgjatur. Vendi i kampit ishte zgjedhur mirë, sepse rrëpira e truallit në ikje nga Mali Sal nënkuptonte që shpati i afërm ishte mjaft më i lartë se i largëti. Armiku u përpoq tërë ditën të kalonte me forcë sa e sa herë, por nuk arriti asgjë dhe luftimi u kufizua, ashtu sikurse një ditë më parë, në një zbrazje shigjetash. Nuk pati të vrarë nga asnjëra palë, por Sad ibn Muadhi u godit në krah nga një shigjetë që i çau një venë, dhe shumë prej kuajve të Gatafanëve u plagosën.

Erdhi vakti për namazin e drekës, por as që bëhej fjalë që ndokush të ulte vigjilencën ndonjë çast. Kur po mbaronte koha, ata që ishin më pranë Profetit i thanë: “O i Dërguari i Zotit, nuk jemi falur” – një fakt i qartë por tejet shqetësues sepse diçka e tillë nuk kishte ndodhur kurrë qysh me shfaqjen e Islamit. Xhevapi i tij u dha njëfarë sigurie: “Jo, pasha Zotin, nuk jam falur.” Erdhi koha për faljen e pasdites dhe pastaj kaloi me perëndimin e diellit. Por prapsepër armiku i vazhdoi sulmet, dhe vetëm kur drita e fundit ishte shuar nga perëndimi ata u tërhoqën në kampet e tyre. Sapo u larguan nga shikimi, Profeti u tërhoq nga hendeku, duke lënë Usej-din të vazhdonte rojën me një togë burrash, ndërsa ai vetë u priu të tjerëve në katër vaktet që ishin të detyrueshme tani. Halidi u rishfaq papritur atë natë me një trup kalorësish, në shpresë se do ta gjente hendekun të parua-jtur, por Usejdi dhe harkëtarët e tij i mbajtën tutje.

Shpallja iu referua mundimit të atyre ditëve, si koha *kur sytë nuk shihnin dot më me vendosmëri, dhe kur zemrat iu ngjitën burrave deri në fyte, e ju bluanit mendime të çuditshme për Zotin. Aty u provuan e u sprovuan besimtarët dhe shpirtrat e tyre u dridhën me dridhje të fuqishme.*³⁴¹

³⁴¹ XXXIII, 10-11.

Çdonjërit i lindi pyetja se edhe sa ditë të tjera mund të durohej. Ushqimi filloi të mbarohej dhe netët ishin jashtëzakonisht të ftohta; dhe shumë prej të dobëve në besim, të irrituar nga uria, të ftohtit e mosfjetja, ishin thuajse gati t'u bashkoheshin hipokritëve, të cilët po përhapnin fjalë se nuk ishte e mundur të vazhdohej t'i bëhej qëndresë një armiku të tillë, me të cilin i ndante vetëm një hendek dhe se ata duhet të tërhiqeshin pas murreve të qytetit. Por bindja e besimtarëve të vërtetë u konfirmua nga mundimi, dhe ata u lëvduan nga Shpallja pse kishin thënë, në kohët e tendosjes më të madhe, kur i panë klanet të bashkuara ndaj tyre: *Kjo është ajo që Zoti e i Dërguari i Tij na premtuan. Ajo që Zoti e i Dërguari i Tij parathanë ndodhi me të vërtetë. Shpallja shtonte: Dhe ajo veçse i rriti në besim e nënshtrim. Ata kishin folur kështu duke kujtuar një varg që i ishte shpallur Profetit dy a tre vjet më parë: Mendokeni se do të hyni në Xhennet, pa ju patur gjetur akoma e ngjashmja e asaj që i gjeti ata që kaluan para jush? Fatkeqësi e lëndime i goditën dhe ata u bënë të dridhën, gjersa i Dërguari i Zotit tha, e bashkë me të ata që besojnë: Kur vjen ndihma e Zotit? Ja, vërtet ndihma e Zotit është afër.*³⁴²

Profeti e dinte se në shumë veta të popullit të tij fuqitë e durimit po i afroreshin fundit të tyre. Por ai e dinte gjithashtu se me kalimin e çdo dite edhe armiku e ndjeu shtrëngimin e mundimit. Kështu që gjeti mënyrë t'u çonte fjalë natën dy kryetarëve të Gatafanit, duke u ofruar një të tretën e vjeljes së hurmave të Medines nëse tërhiqeshin nga fusha. Ata iu përgjigjën: "Na jep gjysmën e hurmave të Medines." Por ai refuzoi ta ngrinte ofertën e tij prej një të trete dhe ata u pajtuan, kështu që dërgoi dikë t'i thërrisnin Uthmanin dhe i tha atij të hartonte një traktat paqeje mes besimtarëve dhe klanit Gatafan. Pastaj thirri dy Sadët dhe ata erdhën tek tenda e tij - kryetari i Evsëve me krahun e lidhur - dhe ai ua tregoi planin e tij. Ata thanë: "O i Dërguari i Zotit, a është kjo diçka që na e kërkon ti, apo diçka që e ka urdhëruar Zoti ta bëjmë? Apo është diçka që ti po e bën për hatrin tonë" Ai u përgjigj: "Është diçka që po e bëj për hatrin tuaj, dhe pasha Zotin nuk do ta bëja pa i parë arabët duke ju gjuajtur nga një hark e duke ju sulmuar nga çdo anë, dhe pa ia thyer një pjesë të ashpërsisë së mësymjes së tyre ndaj jush." Por Sadi i plagosur i tha: "O i Dërguari i Zotit, ne dhe këta ishim besimtarë në zotat përkrah me Zotin, adhures idhujsh, pa e adhuruar tamam Zotin dhe pa e njohur Atë. Atëherë ata nuk shpresonin të hanin as edhe një hurm tonin, përveçse si mysafirë ose me shkëmbim. Dhe tani që Zoti na ka dhuntisur me Islam dhe na ka udhëzuar e forcuar

³⁴² II, 214.

me ty e me të, t'ua jepkemi të mirat tona? Pasha Zotin, nuk do t'u japim gjë përveç shpatës, gjersa Ai të vendosë mes nesh." "Qoftë si do ti" - tha Profeti, dhe Sadi ia mori penën e letrën Uthmanit dhe e vizoi përsipër atë që ishte shkruar, duke thënë: "Le ta bëjnë më të keqen e tyre!"³⁴³

Këto negociata, që tani u kthyen në hiç, kishin qenë me kryetarët e klaneve Fazareh dhe Murreh. Aleati i tretë gatafanas i Kurejshëve ishte klani i Ashxhaejve, të cilit i përkiste Naimi, njeriu që Ebu Sufjani dhe Suhejli kishin paguar për t'i frikësuar, nëse mundej, muslimanët nga të mbajturit e premtimit të tyre për t'i ndeshur mekasit në një Bedr të dytë. Qëndrimi në Medine e kishte ndikuar thellësisht, kështu që kishte dalë tani me ndjenja të përziara me pjesën tjetër të klanit të tij për t'i mbështetur mekasit në këtë rast. Admirimi i tij për burrat e fesë së re ishte konfirmuar dhe rritur nga qëndresa e tyre ndaj një ushtrie mëse tri herë më të madhe. Pastaj erdhi vakti kur, siç do të tregonte vetë, "Zoti ma hodhi Islamin në zemër"; dhe atë natë - thuajse me t'u braktisur projekti për armëpushim të posaçëm me Gatafanët - ai iu drejtua qytetit dhe së andejmi kampit, ku kërkoi të shihte Profetin. "Ç'të ka sjellë këtu, Naim?" - i tha ai. "Kam ardhur" - u përgjigj ai, "të deklaroj besimin tim në fjalën tënde e të dëshmoj se ke sjellë të vërtetën. Ndaj kërkomë ç'të dëshirosh, O i Dërguari i Zotit, se mjafton të më urdhërosh dhe do të ta përmbush komandën. Të mitë dhe të tjerët nuk dinë asgjë për Islamin tim." "Me çmosin tënd" - iu përgjigj Profeti, "vëri kundër njëri tjetrit." Naimi kërkoi leje të gënjente dhe Profeti tha: "Thuaj ç'të duash për të na i shqitur, se lufta është mashtrim." ³⁴⁴

Naimi u kthye përmes qytetit dhe shkoi te Beni Kurejdhët, të cilët e pritën si mik të vjetër dhe i ofruan ushqim e pije. "Nuk erdha për këtë" - tha ai, "por që t'ju paralajmëroj për frikën time lidhur me sigurinë tuaj dhe t'ju jap këshillën time." Pastj vazhdoi e u vuri në pah që nëse Kurejshët dhe Gatafanët nuk arrinin t'i jepnin një humbje vendimtare armikut ata do të ktheheshin në shtëpi dhe do t'i linin çifutët në mëshirë të Muhammedit dhe ndjekësve të tij. Ndaj, ata duhet të refuzonin të bënin edhe një gjuajtje për Kurejshët gjersa t'u jepeshin burra kryesues të tyre peng, si garanci se ata nuk do të tërhiqeshin gjersa armiku të ishte mposhtur. Këshilla e tij u pranua me entuziazëm nga Beni Kurejdhët, të cilët ishin kapluar gjithnjë e më tepër nga bash ato frikëra që ai kishte cekur. Kështu që u pajtuan të bënin ç'u tha ai dhe premtuan të mos u tregonin të tijëve ose Kurejshëve se këshillën ua kishte dhënë ai.

³⁴³ I.I. 676.

³⁴⁴ I.I. 681; V. 480-1.

Pastaj ai shkoi te miku i tij i dikurshëm Ebu Sufjani e i tha atij dhe prijësve të tjerë të Kurejshëve që ishin me të se kishte një informacion shumë serioz për të përcjellë, me kusht – të cilin e pranuan – që të betoheshin se nuk do t'i tregonin askujt se i kishte informuar ai. “Çifutët janë penduar për trajtimin e tyre ndaj Muhammedit” – tha ai, “dhe i kanë çuar fjalë se: ‘Jemi pishman për ç’kemi bërë, a do të të kënaqë nëse marrim pengje disa prej burrave kryesues të Kurejshëve e Gatafanëve dhe të t’i japim si pengje që t’ua këpusësh kokat? Atëherë do të luftojmë me ty kundër atyre që të mbeten.’ Muhammedi u ka dërguar pajtimin e tij; kështu që nëse çifutët ju kërkojnë njerëz nga ju si pengje, mos u jepni asnjërin.” Pastaj shkoi tek njerëzit e tij dhe klanet e tjera të Gatafanëve dhe u tha të njëjtat gjëra siç u kishte thënë Kurejshëve.

Pas këshillimit, prijësit e dy ushtrive pushtuese vendosën të mos i tregonin hëpërhë asgjë Hujejit, por të verifikonin çfarë kishte thënë Naimi. Kështu që dërguan Ikrimen te Beni Kurejdhët me mesazhin: “Përgatituni për luftim në agim, që ta heqim qafe Muhammedin një herë e mirë.” Ata u përgjigjën: “Nesër është Sabbat, por ne gjithsesi nuk do të luftojmë me ju nëse nuk na jepni pengje, të cilët do të jenë si sigurim për ne gjersa t’i kemi dhënë fund atij. Sepse druhemi që, nëse beteja merr kundër jush, ju do të tërhiqeni në vendin tuaj duke na lënë me atë njeri dhe nuk mund ta përballojmë të vetëm.” Kur ky mesazh mbërriti Kurejshët e Gatafanët, ata thanë: “Pasha Zotin, ajo që na tha Naimi është tamam e vërteta.” Dhe i çuan fjalë sërish Beni Kurejdhës se nuk do t’u jepnin askënd, por u kërkuan të luftonin gjithsesi, çka u nxori atyre përgjigjen se nuk do të jepnin as edhe një goditje gjersa të kishin marrë pengjet e tyre.

Ebu Sufjani tani shkoi tek Hujeji dhe tha: “Ku është ndihma që na premtove nga të tutë? Ata na lanë në baltë e tani kërkojnë të na tradhetojnë.” “Pasha Torën, jo!” – tha Hujeji. “Ka ardhur Sabbati e ne nuk e thyejmë dot. Por të dielën do të luftojmë kundër Muhammedit dhe shoqëruesve të tij si zjarr gllabërues.” Vetëm atëherë Ebu Sufjani i tregoi rreth kërkesës për pengje. Hujeji u step dukshëm dhe duke e interpretuar hutimin e tij si shenjë faji, Ebu Sufjani tha: “Betohem në Latën se kjo nuk është tjetër veçse hile e juaja, e tyrja dhe e jotja, sepse të mbaj përgjegjësi se ke hyrë në hilet e njerëzve të tu.” “Jo” - protestoi ai, “pasha Torën që iu shpall Moisiut ditën e Malit Sinai, nuk jam tradhtar.” Por Ebu Sufjani nuk u bind dhe, i frikësuar për jetën e vet, Hujeji la kampin dhe mori drejt fortesave të Beni Kurejdhëve.

Sa i përket raportit mes Kurejshëve dhe fiseve të Nexhdit, zor se kishte nevojë për veprim nga ana e Naimit. Kishin kaluar thuajse dy javë dhe nuk

ishte arritur asgjë. Furnizimet e të dyja ushtrive po mbaronin, ndërsa gjithnjë e më tepër kuaj të tyre po ngordhnin çdo ditë, nga uria ose plagët e shigjetave, ose të dyja. Kishin ngordhur edhe disa deve. Kurejshëve nuk u shpëtoi se Gatafanët dhe beduinët e tjerë ishin e shumta aleatë ngurrues. Ata kishin marrë pjesë në fushatë shumë më tepër në shpresë të plaçkitjes sesa të armiqësisë me fenë e re; dhe këto shpresa që i kishin joshur t'i vërsuleshin oazit të Jethribit kishin dalë krejtësisht të kota. Kundërpaditë ishin në gjuhët e shumëkujt dhe mosbesimi i ndërsjellët u përhap ndër të dyja ushtritë pushtuese. Ekspedita praktikisht kishte dështuar; dhe vula përfundimtare e dështimit u vu nga Qielli.

Për tre ditë me radhë, pas namazit, Profeti kishte bërë lutjen: "O Zot, Shpallës i Librit, Llogarimarrës i Shpejtë, bëji bashkëfederuesit të largohen, detyroji të ikin të lëkundur." Kur e gjithë kjo mori fund, u shpall vargu i mëposhtëm: *O ju që besoni, kujtojeni nderën e Zotit mbi ju, kur ushtritë ju mësynë dhe Ne dërguam ndaj tyre një erë dhe ushtri që nuk i patë.*³⁴⁵

Për ditë me radhë, moti kishte qenë jashtëzakonisht i ftohtë dhe i lagësht; dhe tani një erë prerëse erdhi nga lindja me rrëke shiu, që e detyruan gjithkënd të strehohej. Ra nata dhe një stuhi harboi mbi rrafshinë. Era u shtua deri në fuqi uragani dhe atë që s'e bëri ajo e bënë duar të padukshme. Shpejt, anakënd dy kampeve të pushtuesve nuk mbeti as edhe një tendë në këmbë e asnjë zjarr i ndezur, dhe njerëzit u strukën përtokë duke u dridhur, të ngjeshur pas njëri tjetrit për t'u ngrohur.

Kampi i muslimanëve ishte disi i mbrojtur nga era, e cila nuk rrëzoi asnjë prej tendave të tyre. Por idhnimi prej saj mbushi ajrin dhe, bashkë me mundimin e akumuluar të rrethimit, i çoi besimtarët në një dobësi të brendshme që nuk e kishin menduar si të mundshme. Profeti u fal deri natën vonë; pastaj shkoi mes burrave që ndodhën të ishin më pranë tendës së tij, dhe njëri prej tyre, Hudhejfeh ibn Jemani, tregonte më vonë se ata e kishin dëgjuar të thoshte: "Cili nga ju do të ngrihet e të shkojë të shohë se ç'po bën armiku dhe pastaj të kthehet; unë do t'i kërkoj Zotit që ai të jetë Shoqëruesi im në Xhennet?" Por nuk pati përgjigje. "Ishim aq të demoralizuar" - tregon Hudhejfeh "aq të ngrirë e të uritur saqë askush s'u ngrit në këmbë." Kur u bë e qartë se askush nuk ishte i gatshëm të ofrohej, Profeti thirri Hudhejfen, i cili u ngrit dhe shkoi tek ai, i nxitur në veprim nga veçimi i tij prej të tjerëve. "Nuk mund të mos ngrihesha" - tha ai, "kur dëgjova emrin tim në buzët e tij." "Shko" - tha Profeti, "dhe hyr mes tyre e shih se

³⁴⁵ XXXIII, 9.

ç'kanë ndërmend të bëjnë; por mos bëj gjë tjetër pa u kthyer te ne." "Kësh-tu që shkova" - tregon Hudhejfe, "dhe hyra mes tyre ndërsa era dhe ush-tritë e Zotit po bënin punën kundër tyre." Ai tregoi se si ishte futur mes figurave të strukura të Kurejshëve - se te kampi i tyre kishte shkuar - gjer-sa iu afrua vendit ku ishte ulur komandanti i tyre. Ata e kaluan natën të mpirë nga të ftohtit, dhe pastaj aty nga agimi, kur era filloi të binte, Ebu Sufjani thirri me zë të lartë: "Burra kurejshë, kuajt dhe devetë po na ngor-dhin; Beni Kurejdhët na lanë në baltë dhe kemi marrë vesh se duan të na tradhtojnë; ndërsa tani pësuam nga era atë që po ju shohin sytë. Ndaj lar-gohuni që këtej se unë po iki." Me këto fjalë ai shkoi te deveja e tij dhe hipi mbi të, aq i ethshëm për t'u nisur saqë harroi t'ia zgjidhte pengojcën, gjë të cilën e bëri vetëm pasi e kishte detyruar kafshën të ngrihej mbi tri këmbë. Por Ikrimah i tha: "Ti je kryetari i njerëzve dhe prijësi i tyre. Kaq me nxi-tim po na shpërndan dhe po i lë njerëzit pas?", me ç'rast Ebu Sufjani u tur-përua, dhe pasi e përgjunji devenë sërish, zbriti. Ushtria e la kampin dhe u nis, dhe ai priti gjersa shumica prej tyre nisën marshimin për në shtëpi. Pastaj u nis dhe vetë, pasi ishte pajtuar me Halidin dhe Amrin se duhej t'i shtonin pjesës së pasme një togë prej dyqind kalorësish. Tek po prisnin, Halidi tha: "Çdo njeri i arsyeshëm tani e di se Muhammedi nuk ka gënjyer", por Ebu Sufjani ia preu: "Ti ke më shumë të drejtë të mos e thuash këtë se kushdo tjetër." "Si kështu?" - pyeti Halidi. Dhe ai u përgjigj: "Sepse Muham-medi përçmoi nderin e yt eti dhe ta vrau kryetarin e fisit, Ebu Xhehlin."

Sapo dëgjoji urdhrin për marshim, Hudhejfeh u drejtuar për te kampi i Gatafanëve, por e gjeti vendin të shkretuar, sepse era e kishte dërrmuar edhe qëndresën e tyre dhe ata ishin nisur tashmë drejt Nexhdit. Kështu që u kthye te Profeti, i cili po qëndronte në namaz, i mbështjellë ndaj të ftoh-tit në një mbështjellëse që i përkiste njëres prej grave të tij. "Kur më pa" - tregon Hudhejfeh, "më bëri me shenjë t'i ulesha pranë dhe hodhi cepin e mbështjellëses mbi mua. Atëherë, me mua akoma të mbështjellë në të, bëri rukunë dhe sexhdet. Kur dha selamin mbyllës, ia tregova lajmin."³⁴⁶

Bilali thirri ezanin e sabahut; dhe kur e falën, gjysëmdrita e ditës që po lindte zbuloi boshatisjen totale të rrafshinës matanë hendekut. Profeti njoftoi që secili kishte leje të kthehej në shtëpi, me ç'rast shumica e tyre u nisën me shpejtësi për në qytet. Pastaj, nga droja se mos bashkëfederuesit kishin lënë spiunë, ose që Beni Kurejdhët mund të ishin duke vëzhguar dhe duke u përpjekur ta bindnin armikun të kthehej, duke u treguar se

³⁴⁶ I.I. 683-4; V. 488-90.

hendeku nuk mbikëqyrej më, ai dërgoi Xhabirin dhe djalën e Umerit Abdullahun pas shokëve të tyre të nisur, që t'i thërrisnin. Ata shkuan të dy pas tyre, duke bërëtitur me sa forcë kishin, por as edhe njëri nuk ktheu as kokën. Xhabiri i ndoqi Beni Harithët deri në fund dhe qëndroi për pak kohë duke bërëtitur jashta shtëpive, por askush nuk doli. Kur ai dhe Abdullahu më në fund u kthyen te Profeti për t'i treguar dështimin e tyre të plotë, ai qeshi dhe u nis vetë për në qytet me ata Shoqërues që kishin pritur ta shoqëronin.

LXI. Beni Kurejdheh

Kishin vetëm pak orë për pushim. Kur namazi i drekës ishte falur, Gabrieli erdhi te Profeti. Ai ishte veshur shkëlqyeshëm, me turbanin plot brokadë ari e argjendi, dhe një rrobë kadifeje brokadë ishte hedhur mbi samarin e mushkës që ai po ngante. “A i ule armët, O i dërguar i Zotit?” - tha Profeti. “Melekët s’i kanë ulur armët, unë veç po kthehem nga ndjekja e armikut, asgjë tjetër. Vërtet se Zoti në fuqinë dhe madhësinë e Tij të urdhëron, O Muhammed, që t’ua mësysh bijve të Kurejdhes. Tani po shkoj tek ta, që t’ua bëj shpirtrat të dridhen.”³⁴⁷

Profeti dha urdhër që askush të mos e falte namazin e drekës gjersa të kishin hyrë në territorin e Kurejdheve. Flamuri iu dha Aliut dhe përpara muzgut të gjitha fortesat ishin rrethuar nga e njëjta ushtri prej tremijë burrash, që u ishte kundërvënë Kurejshëve dhe aleatëve të tyre te Hendeku.

Ata qëndruan të rrethuar për njëzet e pesë netë dhe pastaj çuan dikë te Profeti duke i kërkuar t’i linte të këshilloheshin me Ebu Lubaben. Ashtu sikurse Beni Nedirët, ata kishin qenë për një kohë të gjatë aleatë të Evsëve, dhe Ebu Lubabeh kishte qenë ndër lidhjet e tyre kryesore me fisin e tij. Profeti i kërkoi të shkonte tek ata dhe kur mbërriti ai u rrethua nga gra vajtuese e fëmijë, kështu që shumë nga sertësia e tij ndaj armikut hileqar u zbut; dhe kur burrat e pyetën nëse duhej t’i dorëzoheshin Muhammedit, ai tha “Po”, por duke treguar njëkohësisht nga fyti sa për t’i paralajmëruar se, sipas mendimit të tij, dorëzimi nënkuptonte vrasje. Gjesti ishte në mos-përputhje me miratimin e tij dhe mund ta zgjaste rrethimin edhe më tepër; dhe, sapo e bëri atë, një ndjesi dërmuese faji iu shtua fajit që kishte ndërjerë tashmë në thellësi të shpirtit për shkak të palmës që kishte refuzuar t’i jepte shërbëtorit të tij jetim me kërkesën e Profetit.³⁴⁸ “Këmbët nuk më kishin lëvizur nga vendi” – tregonte ai, “kur u bëra i ndërgjegjshëm se e kisha tradhtuar të Dërguarin e Zotit.” Fytyra e tij ndërroi ngjyrë dhe ai recitoi vargun: *Vërtet të Zotit jemi dhe vërtet Atij i kthehemi. “Ç’ të mundon?”* – tha Ka’bi. “E kam tradhtuar Zotin dhe të Dërguarin e Tij” – tha Ebu Lubabeh, dhe teksa mori të ulej nga dhoma e sipërme vendosi dorën në

³⁴⁷ I.I. 684

³⁴⁸ Të shihet Kreu XLVIII.

mjekër, e cila i ishte njomur me lotë. Atij nuk i bëhej të dilte siç kishte hyrë dhe të përballej me Evsët dhe të tjerët të cilët, siç e dinte, po prisnin me padurim të dëgjonin lajmin dhe ta shoqëronin tek Profeti. Kështu që kaloi përmes një porte nga shpina e fortesës dhe iu drejtua qytetit. Ai shkoi drejt e në Xhami dhe u lidh te njëra prej kolonave, duke thënë: “Nuk lëviz nga ky vend gjersa Zoti të më falë për çfarë kam bërë.”

Profeti po priste kthimin e tij dhe, kur më në fund dëgjoji çfarë kishte ndodhur, ai tha: “Sikur të kishte ardhur tek unë do t’i isha lutur Zotit ta falte; por duke parë se ka bërë atë që ka bërë, nuk më takon mua ta liroj gjersa Zoti ta falë.”³⁴⁹

Ai qëndroi te kolona për nja dhjetë a pesëmbëdhjetë ditë. Para çdo namazi, ose kur ishte e domosdoshme, e bija vinte ta zgjidhte; dhe pasi lutej ai i kërkonte ta lidhte sërish. Mirëpo, brengosja e gjëmës së tij u pakësua për shkak të një ëndrre që ai kishte patur një natë gjatë rrethimit. E kishte ndjerë veten të ngulur në një moçal fëlliqësie nga e cila nuk mund të dilte gjersa gati vdiq nga kutërbimi i tij. Pastaj pa një përrua rrjedhës dhe u la në të dhe ajri përreth ishte kundërmues. Kur u zgjua, ai shkoi te Ebu Bekri për ta pyetur se çfarë mund të nënkuptonte kjo; dhe Ebu Bekri i tha se trupi i tij nënkuptonte nefsin e tij, që do ta mundonte rëndë dhe ai do të lirohej prej kësaj; dhe gjatë ditëve te kolona ai jetonte në shpresë të atij lehtësimit.

Sa për Beni Kurejdhët, Ka’bi u sugjeroi se, ngaqë shumë prej tyre e besonin Muhammedin të ishte Profet ata duhet të hynin në fenë e tij dhe të shpëtonin jetën dhe pronën e tyre. Por ata i thanë se vdekja ishte e preferuar dhe se nuk do të pranonin asgjë përveç Torës dhe ligjit të Moisiut. Kështu që Ka’bi bëri sugjerime të tjera, duke u vënë në dukje mundësi të tjera veprimi, por edhe këto u ishin të papranueshme. Ishin tre të rinj nga Beni Hadlët – pra pasardhës të vëllait të Kurejdhes, Hadlit – që kishin qenë në fortesat e të afërmeve të tyre gjatë tërë rrethimit, dhe ata përsëritën propozimin e parë të Ka’bit. Në djalërinë e tyre ata ishin njohur me Ibn el-Hajjabanin, çifutin e moçëm sirian që kishte ardhur të jetonte mes tyre, dhe tani përsëritnin fjalët e tij rreth Profetit të pritur: “Vaktin e tij e keni pranë. Bëhuni të parët ta mbërrini, O çifutë; sepse do të niset për të derdhur gjak e zënë robër gratë dhe fëmijët e atyre që i kundërvihen. Të mos ju zmbarsë kjo prej tij.”³⁵⁰ Por përgjigjja e vetme që morën ishte: “Nuk do

³⁴⁹ V. 507.

³⁵⁰ I.I. 136.

ta braktisim Torën”, kështu që tre të rinjtë zbritën nga fortesa atë natë dhe duke u treguar rojeve muslimane për njetin e tyre për të hyrë në Islam, i dhanë betimin Profetit. Nga Beni Kurejdhët, vetëm dy ndoqën shembullin e tyre. Njëri nga këta, Amr ibn Suada, kishte refuzuar qysh në fillim të nxitjes shkeljen e paktit me Profetin dhe ishte distancuar formalisht prej saj. Tani ai u sugjeroi që, nëse nuk hynin në Islam, mund të ofronin t’i paguanin Profetit haraç ose taksë – “por pasha Zotin, nuk e di nëse do pranojë”. Por prapë, ata iu përgjigjën se preferonin të vriteshin sesa të pajtoheshin t’u paguanin haraç arabëve. Kështu që ai la fortesën dhe, pasi kaloi përmes rojeve muslimane, e kaloi natën në Xhaminë e Medine. Por ai nuk u pa kurrë më, dhe akoma edhe sot nuk dihet nga shkoi ose ku vdiq. Profeti ka thënë për të: “Ai është një burrë, të cilin Zoti e shpëtoi për besnikërinë e tij.” Burri tjetër, Rifaeh ibn Samav’al, i mashtroi rojet dhe mori strehim tek Selma b. Kejsi, teza e Profetit, gjysëm-motra e Emine, e cila ishte martuar me një hazrexh të Beni Nexhharëve. Pikërisht në shtëpinë e saj Rifaeh hyri në Islam.

Të nesërmen, megjithë paralajmërimin e Ebu Lubabes, Beni Kurejdhët i hapën portat e fortesave të tyre dhe iu nënshtruan gjykimin të Profetit. Burrat u morën përjashta me duart e lidhura pas shpine dhe atyre iu caktua një hapësirë në njërën anë të kampit. Në anën tjetër u mblodhën gratë e fëmijët dhe Profeti i vuri nën kujdesin e Abdullah ibn Selamit, ish kryerabinit të Beni Kajnukeve. Armët e parzmoret, veshjet dhe sendet shtëpiake u mblodhën nga të gjitha fortesat dhe u grumbulluan në një vend. Qypat me verë dhe musht të fermentuar të hurmave u hapën dhe u derdhën.

Klanet e Evsëve i dërguan një përfaqësi Profetit duke i kërkuar të tregonte ndaj ish aleatëve të tyre të njëjtën butësi që kishte treguar ndaj Beni Kajnukeve, të cilët kishin qenë aleatë të Hazrehëve. Ai iu përgjigj me fjalët: “A do t’ju kënaqte, burra Hazrehë, sikur njëri nga ju të shqiptonte gjykimin mbi ta?” dhe ata u pajtuan. Kështu që ai thirri nga Medina prijësin e tyre, Sad ibn Muadhin, plaga e të cilit nuk ishte shëruar akoma dhe për të cilin po kujdeseshin në një tendë. Profeti e kishte vendosur atje që të mund ta vizionte më shpesh, dhe Rufejdah, një grua esleme, po ia mjekonte plagën. Disa prej burrave të klanit të tij shkuan tek ai dhe, pasi e hipën mbi një gomar e sollën në kamp. “Del mirë para bashkëfederuesve të tu” – i thanë ata rrugës, “sepse i Dërguari i Zotit të ka vendosur gjykues mbi ta, pa ndonjë arsye tjetër përveçse që t’i trajtosh me lëshime.” Por Sadi ishte burrë i hakut; sikurse edhe Umeri, ai kishte qenë kundër kursimit të robërve në

Bedr, dhe opinioni i tyre ishte konfirmuar nga Shpallja. Shumë Kurejshë që ishin shpënguar në atë rast kishin dalë kundër tyre në Uhud dhe prapë në hendek; dhe në këtë fushatë të fundit fuqia e pushtesve kishte qëndruar kryesisht në veprimtaritë armiqësore të çifutëve në ekzil të Beni Nedirëve. Sikur këta të ishin vrarë në vend që të liheshin të shkonin në ekzil, ushtria pushtuese mund të ishte përgjysmuar, dhe Beni Kurejdhët do t'i kishin mbetur pa dyshim besnikë paktit të tyre me Profetin. Argumentet e ofruara nga përvoja e mëhershme nuk ishin në favor të lëshimit, për të mos thënë më shumë. Veç kësaj, vetë Sadi kishte qenë një ndër të dërguarit të Kurejdhët në çastin e krizës dhe e kishte parë shëmtinë e hiles së tyre kur kishin menduar se humbja e muslimanëve ishte e sigurt. Ishte e vërtetë që, nëse jepte gjykim të ashpër shumica e burrave dhe grave evsë do ta fajësonin, por kjo konsideratë nuk do të kishte kurrë shumë peshë të Sadi, ndërsa tani nuk peshonte hiç, sepse ai ishte i bindur që po vdiste. Ai i ndërpreu lutjet e farefisit të tij me fjalët: “Sadit i ka ardhur koha që, në kauzën e Zotit, të mos e dëgjojë fajësimin e fajësuesit.”

Sadi ishte burrë me shtat të fuqishëm, i pashëm e madhështor, dhe kur erdhi në kamp ai, Profeti tha “Ngrihuni në nderim të zotëriut tuaj” dhe ata u ngritën ta përshendesnin me fjalët: “Ebu Amr, i Dërguari i Zotit të ka caktuar të gjykosësh çështjen e bashkëfederuesve të tu.” Ai tha: “A betoheni në Zotin atëherë dhe e lidhni besën për Atë se gjykimi im do të jetë verdikti mbi ta?” “Betohemi” - i thanë. “Dhe a është i detyrueshëm mbi atë që është këtu?” – shtoi ai, me një vështrim në drejtim të Profetit, por pa e përmendur, nga nderimi. “Po” – tha Profeti. “Atëherë gjykoj që burrat të vriten, prona të ndahet dhe gratë e fëmijët të merren robër.”³⁵¹ Profeti i tha: “Ke gjykuar me gjykimin e Zotit nga mbi shtatë qiejt.”

Gratë e fëmijët u çuan në qytet ku u strehuan, ndërsa burrat e kaluan natën në kamp, ku recituan Torën dhe e këshilluan njëri tjetrin për vendosmëri dhe durim. Në mëngjes Profeti urdhëroi hapjen e kanaleve të gjata, të thella dhe të ngushta në Pazar. Burrat, rreth shtatëqind - sipas disa rrëfimeve më shumë e sipas disa të tjerëve më pak - u morën në grupe të vogla, dhe çdo grup ulej përgjatë kanalit që do t'i ishte varr. Atëherë Aliu, Zubejri dhe Shoqëruesit e tjerë të ri ua prenë kokat, secilit me një të rënë të shpatës.

³⁵¹ Gjykimi i Sadit ishte pa dyshim i drejtuar kryesisht ndaj hiles së tyre; por në të vërtetë përkonte përpiktasi me ligjin çifut për trajtimin e një qyteti të rrethuar: *Kur Zoti Perëndia yt ta ketë dorëzuar në duart e tuaja, do ta godasësh çdo mashkull në të me tehun e shpatës: por gratë dhe të vegjlit, gjedhët e gjithçka në qytet, madje edhe plaçkën e tij, do ta marrësh për vete.* Ligji i Përtërirë 20:13-14.

Kur e morën Hujejin për në Pazar, ai iu kthye Profetit, i cili ishte ulur mënjanë me disa nga Shoqëruesit e tij më të vjetër: “Nuk e fajësoj veten pse të jam kundërvënë, por ai që braktis Zotin, do të braktiset.” Pastaj iu kthye të tijëve dhe tha: “Urdhri i Zotit nuk mund të jetë i gabuar – një shkrim, urdhër e masakër që Zoti e ka zbritur në librin e Tij ndaj bijve të Izraelit.” Pastaj u ul pranë hendekut dhe koka e tij u pre.

Të fundëve që vdiqën iu pre koka në dritën e pishtarit. Atëherë një plak, Zabir ibn Bata, rasti i të cilit nuk ishte vendosur akoma, u mor në shtëpinë ku ishin strehuar gratë. Të nesërmen në mëngjes, kur atyre iu tregua për vdekjen e burrave të tyre, ato mbushën qytetin me tingullin e kujës së tyre. Por i moshuari Zabir i bëri të pushonin, duke thënë: “Heshtni! Mos jeni gratë e para të bijve të Izraelit që janë bërë robër qëkur ka filluar bota? Sikur të kishte ndonjë hajr nga burrat tuaj, ata do t’ju kishin shpëtuar nga kjo. Por kapuni, pra pas fesë së çifutëve, sepse në të duhet të vdisni dhe në të duhet të jetojmë në të mbramen.”

Zabiri kishte qenë gjithmonë armik i Islamit dhe kishte bërë shumëçka për të trazuar kundërvënien ndaj Profetit. Por në luftërat civile të Jethribit ai kishte shpëtuar një hazrexh, Thabit ibn Kejsin, që dëshironte t’ia shpërblente për këtë dhe shkoi te Profeti që t’i kërkonte ta linte Zabirin të gjallë. “Është i joti” - i tha Profeti; por kur Zabirit i thanë për faljen e tij ai i tha Thabitit: “Ç’i duhet jeta një plaku pa grua e fëmijë?” Kështu Thabiti shkoi sërish te Profeti, i cili ia dha bashkëshorten e fëmijët e Zabidit. Por Zabidi tha: “Një familje në Hixhaz pa pronë, si të mbijetojnë?” Thabiti shkoi prapë te Profeti, i cili ia dha të gjitha zotërimet e Zabirit përveç armëve dhe parzmores. Por mendimi për vdekjen e të gjithë anëtarëve të fisit të tij e pushtuan tani Zabirin dhe ai tha: “Po të kërkoj për Zotin, Thabit, me hakun që kam te ti, që të më bashkosh me të mijtë, se tani që kanë shkuar, jeta nuk ka dobi.” Fillimisht Thabiti refuzoi, por kur pa se ai e kishte seriozisht, e mori tek vendi i ekzekutimit dhe Zubejrit iu tha t’ia priste kokën. Gruaja dhe fëmijët u liruan kurse prona e tij iu kthye atyre, nën kujdestarinë e Thabitit.

Ndërsa gratë dhe fëmijët e tjerë u ndanë, bashkë me pronën, mes burrave që kishin marrë pjesë në rrethim. Shumë prej këtyre të kapurve u shpënguan nga Nedirët në Hajber. Si pjesë të hises së tij Profeti kishte zgjedhur Rejhanën, të bijën e Zejdrit të Nedirëve, i cili e kishte martuar me një kurejdhës. Ajo ishte grua e bukur dhe mbeti skllave e Profetit gjersa vdiq rreth pesë vjet më vonë. Në fillim ai e vendosi nën kujdestarinë e hallës së tij

Selma, në shtëpinë e të cilës ishte strehuar tashmë Raifaeh. Rejhana ishte kundër hyrjes në Islam, por Rifaeh dhe farefisi i tij nga Beni Hadl i folën për fenë e re dhe nuk kaloi shumë e një prej të tre konvertuarve të rinj, me emrin Thalebeh, erdhi te Profeti dhe i tregoi se Rejhana kishte hyrë në Islam, me ç'rast ai u gëzua pa masë. Kur u bë e qartë se ajo nuk ishte shtatzënë, ai shkoi tek ajo dhe i ofroi ta lironte dhe ta bënte bashkëshorten e tij. Por ajo tha: "O i Dërguari i Zotit, lërmë në pushtetin tënd; kjo do të jetë më e lehtë për mua dhe për ty."

LXII. Pas rrethimit

Kur Sadi kishte gjykuar Beni Kurejdhët, ai u kthye te shtrati i tij i sëmundjes në Xhami. Ai ishte lutur që, nëse Zoti kishte luftime të tjera për të kundër armiqve të Tij, ta linte të jetonte, e nëse jo, të mos e linte të jetonte; dhe tani gjendja e tij u përkeqësua me shpejtësi. Një natë, jo shumë kohë pas rrethimit, Profeti e gjeti në dukje pa ndjenja. Ai iu ul te koka, të cilën e ngriti lehtë dhe e mbështeti mbi gjoks, pastaj u lut: “O Zot, vërtet Sadi është përpjekur udhës, me besim të plotë në të dërguarin Tënd, duke mos lënë pa bërë asgjë që kishte për të bërë. Merre atëherë tek Ti shpirtin e tij me pranimin më të mirë, me të cilin merr shpirtrat e krijesave të Tua.” Sadi e dëgjoji zërin e Profetit dhe, duke hapur sytë, tha: “Paqe pastë mbi ty, O i Dërguari i Zotit, dëshmoj se e ke kumtuar mesazhin.” Pas një ore a dy, kur Profeti ishte kthyer në shtëpi, Gabrieli erdhi tek ai dhe i tha se Sadi kishte vdekur.

Kur e mbajtën qivurin e tij në varrezë, mbajtësit ishin të mahnitur nga lehtësia e ngarkesës së tyre, sepse Sadi ishte burrë i bëshëm, por kur ia përmendën këtë Profetit, ai tha: “I pashë Melekët ta mbartnin.” Ata e ulën qivurin buzë varrit dhe ai priu xhenazen, me një mizëri njerëzish që fale-shin pas tij. Pastaj kur e ulën trupin në varr, fytyra e Profetit u zbeh papritur dhe ai tha tri herë *Subhān Allāh*, “Lartësuar qoftë Zoti!”, që përbën një pohim të Transhendencës Absolute të Zotit, diçka që, sikurse tani, shqiptohet duke iu referuar diçkaje që duhet tejkualuar. Të gjithë të pranishmit e përsëritën dhe varreza gjëmoi nga madhërimet. Atëherë, pas një çasti ai shqiptoi fjalët e fitores, *Allāhu Ekber*, “Zoti është Mëse i Madh” dhe varreza gjëmoi sërish, sepse madhërimi u përsërit nga të pranishmit. Më pas, kur u pyet përse kishte ndërruar bojë, Profeti tha: “Shokut tuaj iu ngushtua varri dhe ai ndjeu një shtrëngim që, nëse mund t’i shmangej kush, Sadi do t’i ishte shmangur. Pastaj Zoti i dha lehtësimin lumturues.”³⁵²

Pikërisht agimin e një prej ditëve vijuese, kur ndodhej në banesën e Umm Selemes, Profeti e njoftoi: “Ebu Lubabes i është falur.” “A mund t’ia jap sihariqin?” - pyeti ajo. “Nëse do” - u përgjigj ai, kështu që ajo qëndroi tek dera e banesës së saj që hapej kah Xhamia, jo larg kolonës pas të cilës ai ishte lidhur, dhe thirri: “O Ebu Lubabeh, gazmendu, se Zoti të ka lehtësuar.”

³⁵² V. 529.

Burrat që ishin në xhami vërshuan mbi të për ta liruar, por ai i ndali duke thënë: “Jo deri sa të më lirojë i Dërguari i Zotit me duart e tija.” Kështu që Profeti kaloi pranë tij rrugës për të drejtuar namazin dhe ia liroi litarët.

Pas namazit, Ebu Lubabeh erdhi te Profeti dhe tha se dëshironte të bënte një ofrim në shlyerje të asaj që kishte bërë, dhe Profeti pranoi prej tij një të tretën e pronës, sepse Shpallja që e kishte liruar thoshte: *Merr zekat nga pasuria e tyre për t'i dëlirur*,³⁵³ duke iu referuar jo vetëm Ebu Lubabes por edhe burrave të tjerë me faj që e kishin pranuar lirisht gabimin.

Rreth pesë muaj pas fushatës së Hendekut, Profeti dëgjoi se një karvan i pasur i Kurejshëve ishte nisur nga Siria, dhe Zejdi u dërgua t'i bënte pritë me një çetë prej njëqind e shtatëdhjetë kalorësish. Ata e kapën tërë mallin, përfshirë shumë argjend, që ishte pronë e Safvanit, dhe shumica e burrave u zunë robër. Mes të paktëve që kishin ikur ishte Ebu'l-Asi, dhëndri i Profetit; dhe teksa iu afrua Medines, pranë të cilës i duhej të kalonte rrugës për në Mekë, ai u mbush me mall për të shikuar gruan dhe bijën e tyre të vogël Umamen. Nën mbulojën e natës, ai u fut në qytet me rrezik të konsiderueshëm dhe arriti disi të gjente se ku jetonte Zejnebi. Ai trokiti në derë dhe ajo ia hapi dhe e futi brenda. Nuk ishte shumë para agimit dhe kur Bilali thirri ezanin Zejnebi e la atë në shtëpi me Umamen dhe shkoi në Xhami të zinte vendin e vet si zakonisht, me motrat dhe njerkat e saj në rreshtin e parë të grave, pas rreshtave të burrave. Profeti bëri madhërimin hapës, të cilin burrat e përsëritën pas tij; dhe në çastin e shkurtër të qetësisë që vijoi Zejnebi thirri me sa zë kishte: “O njerëz, i jap mbrojtje Ebu'l-Asit, djalit të Rabiut.” Pastaj hyri në namaz duke bërë madhërimin.

Kur Profeti kishte shqiptuar përshëndetjen mbyllëse të Paqes, ai u ngrit dhe u kthye me fytyrë nga xhemati duke thënë “A e dëgjuat edhe ju çfarë dëgjova unë?”, dhe pati një murmurimë pohimi në krejt Xhaminë. “Pasha Atë që ma ka shpirtin në dorë” – tha ai, “nuk dija gjë për këtë gjersa dëgjova çfarë dëgjova. Muslimani më i poshtër mund të japë mbrojtje, e cila do të jetë detyruese mbi të gjithë muslimanët e tjerë.” Pastaj shkoi tek e bija dhe tha: “Prite me të gjitha nderimet, por mos e lër të të qaset si bashkëshort, se nuk je e tija me Ligj.” Ajo i tha të atit se Ebu'l-Asi ishte trazuar nga humbja e mallit që kishte fituar vetë me trambë në Siri në emër të disa kurejshëve që ia kishin besuar mallrat, sepse ai ishte ndër njerëzit më të besuar në Mekë. Kështu që Profeti u çoi fjalë atyre në ekspeditë që kishin marrë pronën e Ebu'l-Asit: “Ky njeri ka lidhje me ne, siç e dini, dhe

³⁵³ IX, 103.

ju ia keni marrë pronën. Nëse do të kishit mirësinë t'ia kthenit, kjo do të më kënaqte; por nëse jo, ajo është plaçkë që jua ka dhënë Zoti, kështu që e drejta juaj mbi të është më e madhja." Ata thanë se do t'ia kthenin dhe madje shkuan deri aty sa t'i kthenin calikë të vjetër, shishe të vogla lëkure e copa druri. Atij iu kthye gjithçka pa përjashtim; dhe meqë kishte shenja se ai mendonte të hynte në Islam, njëri prej tyre i tha: "Përse nuk hyn në Islam dhe i merr këto mallra për vete, sepse ato janë pronë e idhujtarëve?" Por ai u përgjigj: "Do të ishte një fillim i keq për Islamin tim sikur ta shkelja amanetin." Ai i çoi mallrat në Mekë e ua ktheu pronarëve të tyre. Pastaj u kthye në Medine dhe hyri në Islam, duke bërë betimin e tij. Kështu që Zejnebi u ribashkua me të shoqin dhe kishte gazmend të madh në familjen e Profetit dhe anekënd qytetit.

LXIII. Hipokritët

Prita e suksesshme e Zejdit ndaj karvanit të rrugës lindore i ktheu edhe një herë mendimet e Kurejshëve nga rruga perëndimore, të cilën e parapëlqenin aq shumë; dhe tani ata i nxitën aleatët e tyre të bregut të Detit të Kuq, një klan të Huzaejve, që të ndërmerren një sulm mbi Medinen, pa dyshim me shpresën se sulmuesit mund të mblihdnin mbështetje nga fisa të tjera bregdetare, duke i hapur kështu sërish udhën vetes. Por klanet e tjera të Huzaejve ishin të prirur më pozitivisht ndaj Profetit sesa arritën të kuptonin mekasit, dhe lajmet për këtë projekt i mbërritën në kohë. Kështu, atij iu dha rasti të demonstronte fuqinë e pazvogëluar e madje në rritje të tij edhe përgjatë rrugës perëndimore, deri në largësinë prej disa marshimesh pranë vetë Mekës. Pas tetë ditësh, mjaft më përpara se Beni'l-Mustalikët të ishin përgatitur për nisje, ai kishte fushuar në territorin e tyre, në një prej pikave të tyre me ujë. Prej aty, ai bëri përpara dhe me një manovër të shpejtë arriti t'i rrethonte banorët e tendave, të cilët u dorëzuan pa shumë qëndresë. Vetëm një musliman u vra, ndërsa nga armiqtë jo më shumë se dhjetë. Rreth dyqind familje u morën robër dhe preja përfshiu rreth dymijë deve dhe pesëqind dele e dhi.

Ushtria fushoi atje edhe për ca ditë, por qëndrimi u ndërpre nga një incident i pafat. Një grindje plasi tek njëri nga pusët, mes dy burrave të fiseve bregdetare të Gifarëve dhe Xhuhejnëve, mbi atë se cila kovë i takonte kujt, dhe ata nisën të ziheshin. Gifariti, të cilin Umeri e kishte paguar t'i printe kalit, bërtiti për ndihmë - "O Kurejshë" - ndërsa xhuhejnasi thirri aleatët tradicionalë hazrexhë, dhe Mërguesit e Ndihmuesit më kokënxehtë ia behën tek vendi. U zhveshën shpatat dhe mund të ishte derdhur gjak sikur disa nga Shoqëruesit më të afërt të mos kishin ndërhyrë në të dyja anët. Këtu çështja normalisht duhej të mbyllej. Por ndodhi që një numër më i madh hipokritësh sesa zakonisht kishin marrë pjesë në ekspeditë; ata ishin në territor të njohur dhe të mirëujitur dhe që nga fillimi kishte ekzistuar shpresa për një fitore të lehtë dhe plaçkë që ia vlente barra. Mirëpo, ata nuk ishin të gatshëm të ndërronin pikëpamje por ngulmonin t'i shihnin ekspeditat e nisura nga Jethribi si bastisje të Hazrexhëve dhe Evsëve të plotësuar nga ndihmës. Kështu që kampi u takonte bijve të Kajlehut:

refugjatët kurejshë ishin, sikurse gjetkë, thjesht një barrë. Në këtë suazë mendimi, Ibn Ubejji po rrinte veçuar me një grup shokësh të tij kur zhurma e një zënke u erdhi në veshë dhe njëri prej tyre shkoi të shihte si qe puna. Ai u kthye të raportonte, mjaft saktësisht, se njeriu i Umerit e kishte patur krejtësisht fajin, dhe se kishte qenë ai që kishte goditur i pari. Kjo shërbeu ndezjen e sërishme të thëngjijve të idhnimit që akoma po digjeshin në hi nga sprova e Hendekut. Pesë viteve të fundit tensioni ishte rritur dalëngadalë gjersa prania e Muhammedit dhe e Mërguesve të tjerë e kishte ngritur tërë Arabinë kundër tyre. Përveç kësaj, fiset e pasura dhe mikpritëse çifute, që kishin luajtur rol aq të rëndësishëm në bashkësi, ishin çrënjësuar – dy prej tyre kishin ikur ndërsa i treti ishte masakruar. Luftërat civile të oazit kërkonin me të vërtetë një zgjidhje, por Ibn Ubejji ishte i bindur se po ta kishin bërë mbret, ai do të kishte ditur si t’i jepte fund mosmarrëveshjes, pa e futur popullin e tij në hasmëri të rrezikshme shtesë. Dhe tani këta refugjatë të varfëruar kishin patur pafytyrësinë të pengonin kalimin e bamirësve të tyre drejt pusit! “Deri këtu shkuan?” – tha Ibn Ubejji. “Ata kërkojnë të kenë përparësi ndaj nesh, na nxjerrin jashtë vendit tonë dhe asgjë s’na bie për shtat për këta leckamanë kurejshë përveç fjalës së vjetër ‘Ushqeje fort qenin se do ushqehet me ty.’ Pasha Zotin, kur të kthehemi në Medine, më të lartit dhe më të fuqishmit mes nesh do t’i dëbojnë më të ulëtit dhe më të dobëtit.” Një djalosh hazrexh i quajtur Zejd, i cili po rrinte në buzë të rrethit, shkoi drejt e te Profeti dhe i tregoi ç’kishte thënë Ibn Ubejji. Profeti ndërroi ngjyrë, dhe Umeri, që ishte me të, sugjeroi se duhet t’ia këpuste tradhtarit kokën në vend, por ai tha: “Po sikur të thonë njerëzit O Umer, se Muhammedi i vret Shoqëruesit e tij?” Ndërkohë, njëri nga ndihmuesit kishte shkuar tek Ibn Ubejji dhe e kishte pyetur nëse vërtet kishte thënë atë që kishte raportuar djali, dhe Ibn Ubejji erdhi drejt e te Profeti dhe u betua se nuk e kishte thënë diçka të tillë. Disa hazrexhë që ishin të pranishëm folën gjithashtu në mbrojtje të tij, të anktshëm të shmangnin trazinë. Profeti e la të dukej sikur incidenti ishte mbyllur; por një mënyrë më e sigurt për të shmangur trazinë ishte t’i preokuponte mendjet e njerëzve me diçka tjetër dhe dha urdhër të linin kampin menjëherë.

Kurrë më parë nuk ishte parë ai të largohej në atë vakt: nuk ishte shumë pas mesdrekës; dhe me ndalesa të shkurtra gjatë kohëve të lutjes ata u mbajtën në marshim në vapën e pasdites, pastaj përgjatë tërë natës, dhe nga agimi e deri kur vapa u bë tepër e rëndë të nesërmen. Kur më në fund morën urdhër të fushonin, burrat ishin tepër të lodhur për të bërë

diçka tjetër përveç gjumit. Gjatë marshimit Profeti iu hap Sad ibn Ubades, i cili për muslimanët kishte zëvendësuar dalëngadalë Ibn Ubejjin si kryetar i Hazrexhëve, se ai besonte që Zejdi kishte folur të vërtetën. “O i Dërguari i Zotit” - tha Sadi, “nëse dëshiron, dëboje, sepse ti je më i larti e më i forti, ndërsa ai më i ulëti e më i dobëti.” Megjithatë, i kërkoi të vepronte butësisht me Ibn Ubejjin dhe Profeti nuk e kishte ndërmend ta përmendte incidentin prapë; por pak pas bisedës me Sadin çështja iu mor nga duart, sepse Shpallja zbriti mbi të dhe u shpall Sureja që titullohet Hipokritët, njërin prej të cilëve e citon, ndonëse jo me emër, si folës të fjalëve të kallëzuara nga Zejdi. Megjithatë, Profeti nuk e nxori këtë sure gjersa ishin kthyer në Medine. Por ai ngau kalin deri tek Zejdi dhe duke u përkulur drejt tij ia kapi veshin. “Djalosh, veshi yt ka dëgjuar mirë, dhe Zoti e ka konfirmuar fjalën tënde.”

Ndërkohë Abdullahu, djali i Ibn Ubejjit, ishte mërzhitur shumë sepse e dinte që i ati i kishte thënë ato fjalë. Atij i kishin treguar gjithashtu se Umeri i kishte kërkuar Profetin t’ia vrisnin të atin, dhe ai druhej se ky dënim mund t’i jepej dhe urdhri mund të zbatohet orë e çast. Kështu që shkoi te Profeti dhe tha: “O i Dërguari i Zotit, më kanë thënë se kë ndërmend të vrasësh Abdullah ibn Ubejjin. Nëse duhet ta bësh patjetër, jepma mua urdhrin dhe ta sjell unë kokën e tij. Hazrexhët e dinë fare mirë se ndër ta nuk ka njeri me respekt birësor ndaj të atit sesa unë dhe druhem që nëse ia jep urdhrin ndokuj tjetër, shpirti im nuk do të më dhembë duke parë vrasësin e tim eti tek ec mes njerëzve, por do ta vrisja atë, dhe duke patur vrarë një besimtar për një jobesimtar do të hyja në zjarrin e Xhehenemit.” Por Profeti tha: “Jo, por të veprojmë butësisht me të dhe ta shfrytëzojmë sa më mirë shoqërinë e tij përderisa të jetë mes nesh.”³⁵⁴

³⁵⁴ I.I. 726-8.

LXIV. Varësja

Aishja dhe Umm Selemja e kishin shoqëruar Profetin në ekspeditën e tij; dhe në një ndalesë dy ose tre ditë pas marshimit të detyruar, një varëse oniksi që mbante Aishja u zgjidh dhe rrëshqiti në tokë pa u vënë re. Kur e vërejti humbjen e saj, ishte tepër errësirë për të kërkuar por asaj nuk i bëhej të nisej pa të. E ëma ia kishte vënë në qafë ditën e dasmës, dhe ajo ishte ndër gjërat më të vyera të saj. Vendi ishte pa ujë dhe Profeti nuk kishte synuar më shumë se një ndalesë të shkurtër, por tani ai dha urdhër që të fushonin atje deri në të zbardhur. Arsyja për këtë ndryshim plani kaloi gojë më gojë dhe u ndje mjaft indinjim që një ushtri e tërë të lihej të priste në një pikë aq të pamëshirshme për hir të një varësje. Disa Shoqërues shkuan e iu ankuan Ebu Bekrit, i cili u turpërua shumë dhe i hoqi veshin të bijës për pakujdesinë e saj. Nuk kishte as edhe një pus aty pranë dhe burrat e kishin përdorur tërë ujin që kishin mbajtur me vete, duke synuar t'i mbushnin calikët dhe shishet e tyre në kampin plot ujë, të cilit i ishin drejtuar. Nuk do të mund të faleshin në mëngjes, sepse nuk kishin me se të merrnin abdes. Por orëve të fundit të natës, Profetit iu shpall vargu i dëlirjes me anë të dheut (*tejemmum*) – një ngjarje me rëndësi të pashprehshme për jetën praktike të bashkësisë: *Nëse nuk gjeni ujë, dëliruni me dhë të pastër, duke fërkuar me të fytyrat dhe duart.*³⁵⁵ Ndjenjat që ishin ndezur përgjatë krejt ushtrisë u qetësuan dhe Usejdi thirri: “Ky nuk është bekimi i parë që na keni sjellë, O familje e Ebu Bekrit.”

Kur zbardhi dita, qaforja nuk dukej gjëkund akoma; por kur të gjitha shpresat për ta gjetur atë ishin humbur dhe ata po bëheshin gati të nise-shin pa të, deveja e Aishes u ngrit nga ku ishte përgjunjur tërë natën dhe ja ku ishte varësja, në truallin nën të.

Njëri nga kampet vijuese ishte në një luginë të këndshme, me shtrirje të gjata rëre të rrafshët. Dy tendat e Profetit u ngrehën si zakonisht paksa larg nga të tjerat dhe atë ditë ishte radha e Aishes me të. Më vonë ajo do të tregonte se si ai kishte sugjeruar të bënin një garë. “E mbështolla rrobën time rrotull vetes” – tha ajo, “dhe Profeti bëri po kështu. Atëherë vrapuam dhe ai fitoi. ‘Kjo është për atë garën tjetër’ – tha ai, ‘që më ke fituar.’ Ai e kishte fjalën për një ngjarje që kishte ndodhur në Mekë, përpara Hixhretit.

³⁵⁵ IV, 43.

Aisha shtoi, si shpjegim: “Ai kishte ardhur te shtëpia e tim eti dhe unë kisha diçka në dorë e ai më tha: ‘Sillma këtu’ dhe unë nuk desha e iu largova; ai vrapoi pas meje, por unë isha tepër e shpejtë për të.”³⁵⁶

Kapësja e varësës së Aishes nuk ishte e sigurt dhe në një nga ndalesat e fundit përpara Medines i rrëshqiti prapë nga qafa. Kjo ndodhi kur urdhri për të marshuar ishte dhënë tashmë dhe ajo ishte tërhequr nga kampi për të kryer një nevojë natyrore. Kur u kthye, ajo dhe Umm Selemja u ulën në hovdet përkatëse, mbyllën perdet dhe çveluan fytyrat. Vetëm atëherë e vërejti Aishja humbjen e saj; dhe duke rrëshqitur nën perde u kthye ta kërkonte. Ndërkohë burrat kishin shaluar devetë dhe u prinë atyre drejt hovdeve që kishte lidhur secili mbi samar. Ata ishin mësuar me një ndryshim të konsiderueshëm në peshë mes tyre – ajo e një gruaje tridhjetë vjeçe në krahasim me një katërmëdhjetë vjeçe që ishte e lehtë për moshën – dhe nuk arritën të dallonin se këtë radhë më e lehta e dy hovdeve ishte më e lehtë se zakonisht, kështu që i nisën përpara devetë për t’iu bashkuar marshimit pa u menduar dy herë. “E gjeta varësen” - tregonte më vonë Aishja, “dhe u ktheva në kamp, por aty nuk kishte frymë njeriu. Ndaj shkova aty ku kishte qenë hovdah ime, duke menduar se do të më shihnin se mungoj e do të ktheheshin të më kërkonin, dhe teksa po rrija atje m’u rënduan sytë dhe rashë në gjumë. Isha shtrirë atje kur Safvan³⁵⁷ ibn Muattali kaloi aty pranë. Ai kishte mbetur mbrapa ushtrisë për njëfarë arsyeje dhe nuk kishte fjetur në kamp. Kur më pa, ai erdhi e qëndroi në këmbë pranë meje. Ai më kishte parë përpara se të na urdhërohej mbajtja e velit, dhe kur më njohu, tha: ‘Vërtet të Zotit jemi dhe vërtet Atij i kthehem. Kjo qenka bashkëshortja e të Dërguarit të Zotit!’” Shqiptimi i vargut të kthimit prej tij e zgjoi atë; dhe ajo vuri velin e saj mbi fytyrë. Safvani i ofroi devenë e tij dhe e shoqëroi në këmbë deri në ndalesën vijuese.³⁵⁸

Pas mbërritjes së ushtrisë atje, hovdah e Aishes ishte ngritur nga deveja e saj dhe ishte vendosur në tokë; dhe kur ajo nuk doli prej aty, ata menduan se duhet të ishte në gjumë. E madhe ishte shtangia e tyre kur, aty nga fundi i ndalesës, pasi burrat kishin pushuar, ajo ngau në kamp, e prirë nga Safvani. Ky ishte fillimi i një skandali që do të trondiste Medinen, dhe gjuhët e hipokritëve tani nuk u treguan të avashta në nisjen e tij, por për momentin Profeti, Aishja dhe shumica e shoqëruesve ishin mjaft të pave-tëdijshëm rreth trazimit të afërt.

³⁵⁶ V. 427.

³⁵⁷ Një djalë i ri i Sulejmëve, që kishte ardhur të jetonte në Medine dhe njehej kështu si një prej Mërguesve.

³⁵⁸ I.I. 732; B. LII, 15; V. 426-8.

Plaça u nda si zakonisht, dhe ndër të kapurit ishte bija e Harithit, kryetarit të fisit të mundur. Ajo i ra në hise një Ndihmuesi që fiksoi një çmim të lartë për lirimin e saj, dhe ajo erdhi te Profeti për të kërkuar ndërhyrjen e tij në emër të saj. Atë ditë ai ishte në banesën e Aishes, e cila i hapi derën dhe që më vonë do të thoshte, duke treguar çfarë kishte ndodhur: “Ajo ishte një grua e këndshme dhe e bukur. Nuk kishte burrë që ta shihte e që ajo të mos ia pushtonte zemrën, dhe kur e pashë në derën e dhomës time u mbusha me mëdyshje, sepse e dija që Profeti do të shihte tek ajo çfarë pashë dhe unë. Ajo hyri në prani të tij dhe tha: ‘O i Dërguari i Zotit, jam Xhujejrija, bija e Harithit, të zotit të popullit të vet. Ti e di pikëllimin që më ka rënë dhe kam ardhur të kërkoj ndihmën tënde në çështjen e liritim tim.’ Ai u përgjigj: ‘A don diçka më të mirë se kjo?’ ‘Çfarë është më mirë?’ – pyeti ajo, dhe ai u përgjigj: ‘Që unë ta paguaj lirimin tënd dhe të marthem me ty.’”³⁵⁹

Xhujejrija e pranoi me kënaqësi ofertën e tij, por martesë nuk kishte ndodhur akoma kur i ati mbërriti me disa deve për lirimin e saj. Ato nuk ishin sa numri që kishte bërë nijet të ofronte, sepse në luginën e Akikut, pak para se të arrinte në oaz, ai u kishte hedhur një shikim të fundit kafshëve të zgjedhura dhe ishte mbërthyer aq shumë me admirim për dy prej tyre sa që i kishte ndarë nga të tjerat dhe i kishte fshehur në një prej kalimeve të luginës, i paaftë ta bënte vedin të ndahej me to. Pjesën tjetër e çoi te Profeti dhe tha: “O Muhammed, ma ke zënë vajzën dhe ja ku është pagesa.” “Po ato dy devetë” – i tha Profeti, “që fshehe në Akik, ku janë?” dhe vazhdoi t’i përshkruante në hollësi të përpikta kalimin ku i kishte lidhur. Atëherë Harithi tha: “Dëshmoj se nuk ka zot përveçse Zoti, dhe se ti, Muhammed, je i Dërguari i Zotit”; dhe dy prej djemve të tij hynë në Islam me të. Ai çoi dikë tek dy devetë e ia dha bashkë me të tjerat Profetit, i cili ia ktheu të bijën. Pastaj ajo hyri vetë në Islam dhe Profeti i kërkoj të atit t’ia jepte në martesë, gjë që ai e bëri;³⁶⁰ dhe një banesë u ndërtua për të.

Kur u mor vesh se Beni Mustalikët ishin tani kushërinj të Profetit me martesë, Mërguesit dhe Ndihmuesit i liruan të kapurit e tyre që nuk ishin shpenguar. Rreth njëqind familje u liruan. “Nuk njoh grua” – tha Aishja, duke iu referuar Xhujejrijës, “që t’i ketë qenë bekim më i madh popullit të vet se ajo.”³⁶¹

³⁵⁹ I.I. 729.

³⁶⁰ I.H. 729.

³⁶¹ I.I. 729.

LXV. Gënjeshtra

Jo shumë pas kthimit të saj në Medine, Aishja u sëmur. Ndërkaq, për-folja që hipokritët kishin përshpëritur kundër saj dhe Safvanit po përsëri-tej anakënd qytetit. Pak e morën seriozisht, ndonëse mes atyre që e morën ishte kushëriri i saj Mistahu, i klanit Muttalib. Por qoftë nëse e besonin apo ajo, e dinin të gjithë, përveç saj. Megjithatë, ajo ishte e ndërgjegjshme për njëfarë rezerve nga ana e Profetit, dhe asaji mungonte vëmendja e dashur që ai i kishte treguar në sëmundjet e tjera të saj. Ai hynte në dhomë dhe u thoshte atyre që kujdeseshin për të “Si jeni të gjitha sot?”, thjesht duke e përfshirë me të tjerat. Thellësisht e lënduar, por tepër krenare për t’u ankuar, ajo i kërkoi leje të shkonte te shtëpia e prindërve, ku e ëma mund të kujdesej për të. “Si të duash” – i tha ai.

Për ta treguar atë që ndodhi me fjalët e vetë Aishes: “Shkova tek nëna ime pa dijeni për çfarë thuhej dhe e mora veten nga sëmundja pas nja njëzet ditëve. Atëherë një mbrëmje dola me nënën e Mistahut – e cila ishte vajzë tezeje e tim eti – dhe tek po ecte përkrah meje, u pengua në xhyben e saj dhe thirri: ‘U pengoftë Mistahu!’ ‘Pashë Zotin’ - i thashë, kjo ishte fjalë e rëndë ndaj një Mërguesi që luftoi në Bedr!’ ‘O bija e Ebu Bekrit’ - tha ajo, ‘mos vallë s’ të kanë rënë në vesh haberet?’ ‘Çfarë haberesh?’ – i thashë. Pastaj më tregoi se çfarë kishin thënë përgojuesit dhe se si e përsërisnin njerëzit. ‘A mund të jetë kështu, vallë?!’ - i thashë. ‘Pasha Zotin, po!’ - u përgjigj ajo, dhe unë u ktheva në shtëpi e përlotur dhe qava e qava, gjersa mendova se të qarit do ma çante mëllçinë. ‘Zoti të faltë!’ - i thashë nënës. ‘Njerëzit flasin si të duan dhe ti s’ më tregon asnjë fjalë!’ ‘Bija ime e vogël’ - tha ajo, ‘mos e merr kaq rëndë, se rrallë ka grua të bukur të martuar me një burrë që e do, e që bashkëshortet e tjera të mos jenë plot përgojim ndaj saj dhe të tjerët e përsërisin atë që ato thonë.’ Kështu që ndenja zgjuar gjithë natën, dhe lotët më shkonin rrëke.”³⁶²

Por në të vërtetë, çfarëdo xhelozish të kenë ekzistuar mes njëres apo tjetres, bashkëshortet e Profetit ishin të gjitha gra të përzotshme dhe asnjëra prej tyre nuk mori pjesë në përhapjen e shpifjes. Përkundrazi, ato e mbrojtën Aishen dhe folën mirë për të. Prej atyre që duheshin fajësuar

³⁶² B. LII, 15.

kryesisht, më e afërta me familjen e Profetit ishte kushërira e tij, Hamnah, motra e Zejnebit, e cila e përsëriti përgojimin, duke menduar se kështu u shërbente interesave të së motrës: sepse përgjithësisht mendohej që, po të mos ishte Aishja, Zejnebi do të kishte qenë gruaja e preferuar e Profetit; dhe Zejnebi vuajti shumë nga zelli i pamenduar i së motrës në emër të saj. Një tjetër nga shpifësit, krahas Misbahut, ishte poeti Hassan ibn Thabit; ndërsa në sfond ishin Ibn Ubejji dhe hipokritët e tjerë, që kishin nisur gjithçka.

Ishte e qartë se Profeti priste një Shpallje, por kur nuk erdhi gjë ai pyeti jo vetëm bashkëshortet por edhe të afërmit e tjerë. Usamah, që ishte në moshë të njëjtë me Aishen, foli me vrull në mbrojtje të saj. “Kjo është gënjeshtër e tëra” – tha ai. “Nuk dimë asgjë për të veçse mirë.” Nëna e tij, Umm Ejmeni, ishte po aq e prerë në lavdërim të saj. Ndërsa Aliu tha: “Zoti nuk të ka kufizuar, dhe ka boll gra përveç asaj. Por pyet shërbëtoren e saj se të tregon të vërtetën.” Kështu që Profeti e thirri atë dhe i tha: “O Burejrah, a ke parë gjë tek Aishja që të të bëjë ta dyshosh?” Ajo u përgjigj: “Pasha Atë që të ka dërguar me të vërtetën, di vetëm mirë për të; po të ishte ndryshe, Zoti do ta njoftonte të Dërguarin e Tij. Nuk i gjej faj tjetër Aishes, përveçse të qenit vajzë, e re në moshë, dhe kur unë zë brum dhe i kërkoj të shohë, atë e zë gjumi dhe qengji i saj vjen e han atë. E kam qortuar për këtë mëse një herë.”

Kur shkoi në Xhami, Profeti u ngjiti në minber dhe, pasi falënderoi Zotin, tha: “O njerëz, ç’thoni për ata që më lëndojnë në lidhje me njerëzit e shtëpisë, duke përcjellë për ta çfarë nuk është e vërtetë? Për Zotin, nuk di asgjë veç të mirës për njerëzit e shtëpisë, dhe asgjë veç të mirës për burrin që përflasin, i cili nuk hyn kurrë në një shtëpi timen pa qenë unë me të.” Sapo i tha këto fjale, Usejdi u ngrit në këmbë dhe tha: “O i Dërguari i Zotit, nëse janë prej Evsëve, merremi ne me ta; e nëse janë nga vëllezërit tanë hazrexhë atëherë jepna urdhrin tënd sepse ata meritojnë t’u prehen kokat.” Përpara se ai të mbaronte, Sad ibn Ubadeh ishte ngritur në këmbë, sepse Hassani ishte hazrexh e po kështu edhe burrat që e kishin kurdisur shpifjen me marifet në fillim. “Pasha Zotin, gënjen!” – tha ai. “Nuk do t’i vrisni e as nuk mundeni dot. Dhe as nuk do të kishe folur kështu sikur të ishin të tutë.” “Pasha Zotin, gënjen ti!” – tha Usejdi. “Neve do t’i vrasim dhe ti je një hipokrit, që përpiqet në emër të hipokritëve.” Ndërkaq dy fiset gati iu vërsulën njëri tjetrit, por Profeti u bëri me shenjë ta ndërprisnin dhe duke zbritur nga minberi i qetësoi e i nisi në paqe.

Sikur ta kishte ditur se Profeti e kishte mbrojtur nga minberi, Aishja do të ishte ngushëlluar shumë. Por ajo nuk diti asgjë rreth kësaj në atë kohë. Ajo ishte e vetëdijshme vetëm për të pyeturit e tij të të tjerëve rreth

saj, çka sugjeronte se ai nuk dinte ç'të mendonte, dhe kjo e mërzhiti shumë Aishen. Ajo nuk priste që ai t'ia lexonte shpirtin, sepse ajo e dinte që dija për gjërat e fshehura i vinte nga bota tjetër. "Unë di vetëm çfarë më jep Zoti" – thoshte ai. Ai nuk synonte t'ua lexonte njerëzve mendimet; por ajo priste prej tij që ta dinte se përkushtimi i saj ndaj tij ishte i tillë që ta bënte gjënë për të cilën akuzohej të pamundur.

Sidoqoftë, nuk mjaftonte që vetëm ai të besonte se Aishja dhe Safvani ishin të pafajshëm. Gjendja ishte e rëndë dhe duhej patjetër dëshmi që do ta bindte krejt bashkësinë. Për këtë qëllim, Aishja ishte treguar më pak e dobishmja nga të gjithë të përfshirët. Kishte ardhur koha tashmë që heshtja e saj të ndërpritej. Jo se çfarëdo që ajo të thoshte mund të mjaftonte për ta zgjidhur krizën. Por Kur'ani premonte se pyetjet e shtruar gjatë kohës së shpalljes së tij do të kishin përgjigje.³⁶³ Në rastin e këtushëm, Profeti e kishte mbushur vendin me pyetje – të njëjtën pyetje, të përsëritur ndaj personave të ndryshëm – por që përgjigjja e premtuar të jepej nga Qielli, mbase nevojitej që pyetja t'i ishte shtruar tashmë personit të përfshirë më ngusht.

"Isha me prindërit" - tregon Aishja, "dhe kisha qarë për dy net e një ditë; dhe ndërsa ata po rrinin me mua një ensare pyeti nëse mund të na bashkohej dhe unë i kërkova të hynte dhe ajo u ul e qau me mua. Pastaj hyri Profeti dhe zuri vendin e tij; ai nuk ishte ulur me mua qëkur njerëzit kishin filluar të flisnin atë që flisnin. Kishte kaluar një muaj e atij nuk i kishin ardhur lajme nga Qielli për mua. Pasi shqiptoi dëshmimin *nuk ka zot përveçse Zoti*, ai tha: 'O Aishe, më kanë thënë kështu e ashtu për ty, e në qofsh e pafajshme, Zoti patjetër do ta deklarojë pafajësinë tënde; dhe nëse kë bërë diçka të gabuar, atëherë kërkova faljen e Zotit dhe pendoju Atij; se vërtet, nëse robi e rrëfen mëkatin e pastaj pendohet, Zoti e ndjen.' Sapo ai mbaroi së foluri, lotët e mi pushuan së rrjedhuri dhe i thashë tim eti 'Përgjigju të Dërguarit të Zotit për mua' dhe ai tha: 'Nuk di çfarë të them.' Kur ia kërkova time 'mëje, ajo tha të njëjtën gjë. Nuk isha më shumë se një vajzë, e re në moshë, dhe nuk kishte shumë Kur'an që mund të recitoja, kështu që thashë: 'E di mirë se e keni dëgjuar atë që thonë njerëzit, dhe kjo ju ka zënë vend në shpirtëra dhe ju e keni besuar; e nëse ju them se jam e pafajshme – dhe Zoti e di se jam - nuk do të më besoni, ndërsa po të rrëfeja atë për të cilën Zoti e di se jam e pafajshme, do më besoni.' Pastaj kërkova në mendje për emrin e Jakubit, por nuk munda ta kujtoj dot, kështu që thashë: 'Por do të them siç tha babai i Jusufit: *Sabri i bukur duhet të jetë i imi;*

³⁶³ V, 101.

dhe Zoti është ai, ndihma e të cilit duhet kërkuar ndaj asaj çfarë thonë.³⁶⁴ Pastaj u ktheva në minderin tim dhe u shtriva mbi të, duke shpresuar se Zoti do të më deklaronte të pafajshme. Jo se mendoja që Ai do të dërgonte një Shpallje në lidhje me mua, sepse më dukej se isha tepër e parëndësishme që rasti im të përmendej në Kur'an. Por shpresoja që Profeti të shihte në ëndërr një vizion që do të më shfajësonte."

"Ai qëndroi ulur në shoqërinë tonë dhe të gjithë ishim akoma të prani-shëm kur i erdhi një Shpallje: ai u mbërthye me shtrëngimet që e mbërthenin në kohë të tilla, dhe tamam si perla djerse dolën prej tij, ndonëse ishte si një ditë dimri. Pastaj, kur u çlirua nga trysnia, ai tha në një zë që dridhej me kënaqësi: 'O Aishe, lavdëroje Zotin, sepse të ka deklaruar të pafajshëm.' Atëherë ime 'më tha: 'Çohu dhe shko tek i Dërguari i Zotit' dhe unë i thashë: 'Jo pasha Zotin, nuk çohem të shkoj tek ai dhe nuk do të lavdëroj kënd veç Zotit.'"³⁶⁵

Fjalët shfajësuese ishin: *Vërtet, ata që sollën gënjeshtren janë një palë nga ju ... Kur e morët në gjuhët e juaja, duke shqiptuar me gojë atë për çka nuk kishit dije, e njehët thjesht si çikërrimë. Por në sytë e Zotit është e madhe. Përse nuk thatë, kur e dëgjuat: 'Të folurit rreth kësaj nuk është për ne. Madhëruar qofsh! Kjo është shpifje e përbindshme.' Zoti ju urdhëron kujdes nga të përsëriturit e të ngjashmes, në qofshi besimtarë.*³⁶⁶

Shpallja e re gjithashtu merrej me krejt çështjen e kurorëshkeljes dhe, ndërkohë që parashtronte ndëshkimin, parashtronte po kështu që, si dënim për shpifjen ndaj grave të ndershme, shpifësit të kamzhikosen. Ky dënim u zbatua mbi Mistahun, Hassanin e Hamnën, të cilët kishin qenë më ekspllicitë në përhapjen e shpifjes dhe të cilët e pranuan fajin e tyre. Kurse hipokritët, që kishin qenë më tinëzarë, kishin qenë megjithatë vetëm implicitë, dhe ata nuk pranuan se kishin ndonjë hise në të, kështu që Profeti preferoi të mos e ndiqte çështjen, por t'ua linte Zotit.

Ebu Bekri e kishte pasur zakon t'i jepte të afërmit të tij Mistah një kuotë të hollash për shkak të varfërisë së tij, por tani tha: "Kurrë më, për Zotin, nuk do t'i jap Mistahut dhe nuk do t'i bëj më nder asnjëherë, pas asaj që ka thënë ndaj Aishes dhe pas mjerimit që na ka sjellë." Por tani erdhi Shpallja: *Të mos betohen burrat me dinjitet e pasuri ndër ju se nuk do t'u japin të afërmeve, nevojtareve dhe atyre që kanë mërguar për hir të Zotit. Le të falin e të jenë lëshues. A nuk ëndeni që Zoti t'ju falë juve? Dhe Zoti është Falës, i*

³⁶⁴ XII, 18.

³⁶⁵ B. LII, 15.

³⁶⁶ XXIV, 15-17.

*Mëshirshëm.*³⁶⁷ Atëherë Ebu Bekri tha: “Vërtet, ëndem që Zoti të më falë.” Dhe u kthye te Mistahu e i dha atë që e kishte pasur zakon t’i jepte dhe tha: “Betohem se nuk do ta tërheq kurrë prej tij!” Po kështu edhe Profeti, pasi kishte kaluar njëfarë kohe, tregoi bujari të madhe ndaj Hassanit; dhe e martoi kushërirën e tij Hammah, të vejën e Musabit, me Talhain, të cilit i lindi dy djem.

³⁶⁷ XXIV, 22.

LXVI. Dilema e Kurejshëve

Profeti e agjëroi Ramazanin në Medine dhe qëndroi aty edhe gjatë muajit pasues. Një natë, aty nga fundi i tij, ai pa në ëndërr se me kokën e rruar hyri në Qa'be, dhe çelësi i saj ishte në dorën e tij. Të nesërmen ai u tregoi Shoqëruesve të tij për këtë dhe i ftoi të kryenin Haxhin e Vogël, me ç'rast nisën përgatitjet me ngut që të niseshin sa më parë të ishte e mundur. Mes tyre ata blenë shtatëdhjetë deve për t'u flijuar në vendin e shenjtë. Mishi do të shpërndahej mes të varfërve në Mekë. Profeti vendosi të merrte me vete njërën prej bashkëshorteve të tija dhe shorti i ra Umm Selemes. Mes haxhinjve ishin edhe dy gra hazrexhe që kishin qenë të pranishme në Akabanë e Dytë, Nusejbah dhe Umm Mani.

Çdo burrë mori me vete një shpatë dhe çka nevojitej për gjah, por para se të niseshin Umeri dhe Sad ibn Ubadeh sugjeruan se duhej të shkonin krejt të armatosur. Kurejshët, thanë ata, munden fare mirë që të shfrytëzojnë rastin për t'i sulmuar, megjithë muajin e shenjtë. Por Profeti refuzoi, duke thënë: "Nuk do të mbaj armë; nuk kam qëllim tjetër porse të kryej Haxhin." Në ndalesën e parë ai kërkoi t'i silleshin devetë e flijimit, dhe dedikoi vetë njërën prej tyre, duke e kthyer me fytyrë nga Meka, duke vendosur një shenjë në ijen e saj të djathtë, dhe duke i vendosur kurora në qafë e paskëtaj urdhëroi që edhe të tjerat të dedikoheshin po ashtu. Pastaj nisi përpara një burrë Huzaejsh prej klanit të Ka'bëve, që t'i sillte haber për reagimet e Kurejshëve.

Profeti ishte kokëzbuluar dhe e kishte vënë tashmë veshjen e moçme të haxhiut prej dy copash rrobe të paqepur, njërën të lidhur për brezi për të mbuluar pjesën e ulët të trupit, ndërsa tjetrën të varur rreth supeve. Tani ai e dedikoi veten për Haxhin me dy rekate namaz, pas të cilave filloi të shqiptonte thirrjen e haxhiut *Lebbejk Allāhumme Lebbejk*, që do të thotë "Ja ku jam në shërbimin Tënd, O Zoti im." Shumica e të tjerëve ndoqën shembullin e tij, por disa preferuan të prisnin gjersa të kishin shkuar pak më tej në udhëtimin e tyre, sepse gjendja e haxhiut mbartte me vete kush-tëzime të caktuara rreth gjahut.

Kur dëgjuan për nisjen e haxhinjve nga Medina, Kurejshët u mbushën me mëdyshje, siç e kishte pritur Profeti, dhe thirrën menjëherë një takim në Kuvend. Ata nuk kishin ndeshur kurrë dilemë më serioze. Nëse, si

kujdestarë të haremit, do të pengonin qasjen e mbi një mijë haxhinjve arabë tek Shtëpia e Shenjtë, ky do të ishte dhunimi më flagrant i ligjeve mbi të cilat themelohej krejt madhështia e tyre. Nga ana tjetër, nëse u lejonin armiqve të hynin në Mekë në rehati dhe paqe, kjo do të përbënte një fitore të pamatë morale për Muhammedin. Lajmet e kësaj do të përhapeshin anekënd Arabisë dhe do të ishin në buzët e gjithkujt; duke shërbyer si vendosje e kurorës së disfatës mbi sulmin e tyre të pasuksesshëm mbi Medinë së fundmi. Mbase më e keqja e të gjithave, kryerja e riteve të lash-ta nga këta haxhinj do të shërbente për ta bërë besimin e ri më tërheqës dhe për të konfirmuar pretendimin e tij si feja e Abrahamit. Duke marrë gjithçka parasysh, ishte jashtë diskutimit që ata të liheshin të vinin. “Pasha Zotin, nuk do bëhet” - thanë ata, “për sa kohë të ketë mbetur mes nesh një sy i vetëm me dritëz jete në të.”

Kur haxhinjtë arritën Usfanin, zbuluesi që ishte dërguar përpara iu ribashkua aty me lajmin se Kurejshët kishin dërguar Halidin me një trupë prej dyqind kuajsh që t’i pengonin s’u afruari. Kështu që Profeti kërkoi një udhërrëfyes që mund t’i çonte nga një shteg tjetër, dhe eslem i drejtoi paksa drejt bregut dhe pastaj përmes një shtegu gjarpërues e të vështirë, gjersa arritën kalimin që të zbret në Hudejbije, një shtresë toke nën Mekë, buzë territorit të shenjtë. Kthesa i kishte mbajtur larg syve të Halidit, por në një pikë, kur ishte tepër vonë që ai të merrte pozicion tjetër, ata ngritën aq shumë pluhur sa që ai e kuptoi ç’kishte ndodhur dhe galopoi mbrapsht në Mekë, për t’i paralajmëruar Kurejshët për afrimin e tyre.

Profeti kishte zgjedhur devenë e tij të preferuar Kasva për Haxh, dhe në fund të kalimit ajo ndaloi dhe u përgjunj. Shkëmbinjtë ushtuan pasi shumë prej burrave thirrën *Hal! Hal!*, që është shprehja që ata përdorin për ta detyruar devenë të çohet, por ajo qëndroi si e ngulur në tokë. “Kasvaja është kokëfortë” – thanë ata, por Profeti e dinte mirë se kjo ishte shenjë që ata nuk duhet të shkonin më tej se Hudejbija, hëpërhë sidoqoftë. “Nuk është kokëfortë” – tha ai, “nuk e ka për natyrë; por atë e mban Ai që mbajti elefantin.” Pastaj, duke iu referuar Kurejshëve, shtoi: “Ata nuk do të më kërkojnë këtë ditë asnjë lëshim që respekton të drejtat e Zotit por unë do t’ua jap.”³⁶⁸ Pastaj i foli Kasvasë dhe ajo u ngrit shpejt në këmbë dhe e mbarti atë deri poshtë në buzën e Hudejbijes, të ndjekur nga haxhinjtë e tjerë. Këtu ai u tha të fushonin; por nuk kishte thuar aspak ujë, përveç llumërave në fund të një a dy lugoreve, dhe burrat po ankoheshin nga etja. Profeti thirrin

³⁶⁸ I.I. 741.

Naxhiun, burrin eslemas që ishte përgjegjës për devetë për kurban dhe i tha t'i sillte një kovë me sa më shumë ujë të mundej nga lugorja më e madhe, gjë që ai e bëri. Pasi mori abdes, Profeti shpërlau gojën dhe e pështyu ujin në kovë. Pastaj, duke marrë një shigjetë nga trasta e tij, tha: "Zbrit poshtë me këtë ujë e derdhe në ujërat e lugores; pastaj përzieji me këtë shigjetë." Naxhiu veproi siç u porosit dhe ujë, i kthjellët dhe i freskët vërshoi aq shpejt dhe aq bollshëm me prekjën e shigjetës sa që ai gati u hutua përpara se të kacavirrej mbrapsht. Haxhinjtë u mblodhën buzë lugores dhe secili piu deri sa u ngop, siç bënë dhe kafshët.

Mes haxhinjve ishin edhe një apo dy hipokritë, përfshirë Ibn Ubejjin; dhe, si u ul të ngopej me ujë, një prej burrave të fisit të tij iu drejtua me fjalët: "Eja në vete, O Ebu Hubab! A nuk është koha që të shohësh se ku je? Ç'mund të ketë më shumë se kaq?" "E kam parë të ngjashmen e kësaj më parë" - tha Ibn Ubejji, me ç'rast tjetri iu kundërvu aq kërcënueshëm sa që Ibn Ubejji shkoi me të birin te Profeti për të parandaluar telashin, duke thënë se ishte keqkuptuar. Por përpara se të kishte kohë të fliste, Profeti i tha: "Ku e ke parë të ngjashmen e asaj që pe sot?" Ai u përgjigj: "Nuk e kam parë kurrë të ngjashmen e saj." "Përse atëherë" - pyeti Profeti, "e the atë që the?" "Kërkoj falje nga Zoti" - tha Ibn Ubejji. "O i Dërguar i Zotit" - tha i biri, "kërko falje për të" dhe Profeti e bëri atë.³⁶⁹

Pasi shuajtën etjen, haxhinjtë mundën edhe të ngopeshin, falë një dhurate deveshë dhe delesh nga dy kryetarë beduinë, fisi i të cilëve, Huzaejt, mbikëqyrës të dikurshëm të Haremit, përfshinte klanet e Eslemëve, Ka'bëve e Mustalikëve. Për dikë, këta të gjithë kishin predispozicion të mirë ndaj Profetit. Për ata prej tyre që ende nuk kishin hyrë në Islam, kishte një leverdi politike në këtë aleancë, e cila nevojitej për të kundërpeshuar paktin që armiqtë e tyre të mëdhenj Beni Bekrët, kishin patur për aq gjatë me Kurejshët. Gjendja do t'i jepte shkas së shpejti disa ngjarjeve me rëndësi mëse të madhe. Megjithatë, hëpërhë nuk kishte luftim mes Huzaejve e Bekrëve, dhe Huzaejt toleroheshin nga Kurejshët, por në këtë çast dyshoheshin. Një nga burrat e tyre kryesues, Budejl ibn Varkai, ishte në Mekë kur erdhi lajmi se haxhinjtë kishin fushuar në Hudejbije. Ai shkoi me disa nga të tijët tek Profeti për ta njoftuar mbi qëndrimin e Kurejshëve. "Betohen në Zot" - tha ai, "se nuk do ta lënë të hapur rrugën mes teje dhe Shtëpisë, gjersa të jetë shuar i fundit nga burrat e tyre luftues." Profeti i tha: "Nuk kemi ardhur këtu për betejë; kemi ardhur vetëm për të kryer rrotusjelljet tona të haxhit përreth

³⁶⁹ V. 589.

Shtëpisë. Atë që na zë rrugën do ta luftojmë; por do t'u jap kohë, nëse duan, që të marrin masat e tyre dhe të na e hapin rrugën.

Budejli me të tijët u kthyen në Mekë dhe Kurejshët i pritën në heshtje të zymtë. Kur i ofruan t'u tregonin se ç'kishte thënë Muhammedi, Ikrimah ibn Ebu Xhehli tha se ata nuk dëshironin ta dëgjonin, me ç'rast Urvah, njëri prej aleatëve të tyre nga Thekifët – e ëma ishte mekase – protestoi se ky qëndrim ishte absurd. Kështu që Safvani i tha Budejliut: “Tregona çfarë pe dhe dëgjove.” Dhe ai u tregoi për qëllimin paqësor të haxhinjve dhe se Profeti kishte thënë që ishte i gatshëm t'u jepte Kurejshëve kohë që të pre-gatiteshin për ardhjen e tyre. Atëherë Urvah tha: “Budejli ju ka sjellë një lëshim të këndshëm, që askush nuk e refuzon, përveçse në dëm të vet. Ndaj pranoje këtë thashethem rreth tij, por më dërgo mua të sjell konfir-mim të drejtpërdrejtë nga Muhammedi; dhe do të shoh se kush është me të e ju shërbej si zbulues, për t'ju sjellë habere rreth tij.”

Kurejshët ia pranuan ofertën, por kishin çuar tashmë si zbulues dhe të dërguar të mundshëm burrin që komandonte tërë aleatët e tyre të fiseve beduine, të njohura së bashku si Ahabish. Ky ishte Hulejsi i Beni'l-Harithëve, njërit prej klaneve të Kinanëve. Pikërisht ai e kishte qortuar Ebu Sufjanin për gjymtimet në Uhud. Kur e pa të vinte, Profeti e dinte – ose nga ecja dhe çehra ose nga ajo që kishte dëgjuar për të – se ai ishte njeri i devotshëm, me një nderim të madh për gjërat e shenjta, kështu që urdhë-roi që kafshët e synuara për kurban duhet të qiteshin para tij; dhe kur shtatëdhjetë devetë kaluan solemnisht përpara Hulejsit me shenjat e dedi-kimit dhe ornamentet festive, ai u impresionua aq shumë sa që pa shkuar të fliste me Profetin u kthye drejt e te Kurejshët dhe i siguroi se qëllimet e haxhinjve ishin krejtësisht paqësore. Të inatosur, mekasit i thanë se ishte thjesht njeri shkretëtire, pa dijeni për situatën. Ky ishte një gabim i madh taktik dhe ata e kuptuan pas pak, por tepër vonë. “Burra kurejshë” – tha ai sertësisht, “pasha Zotin, nuk pranuan për këtë që t'ju jemi aleatë dhe e nuk bëmë për këtë paktin me ju. A të ndalohet ai që vjen për të nderuar Shtëpinë e Zotit nga kjo? Pasha Atë që ma ka shpirtin në dorë, ose lëreni Muhammedin të bëjë atë që ka ardhur të bëjë, ose unë do t'i largoj Aha-bishët, deri tek i fundit.” “Pritna, Hulejs” – i thanë ata, “gjersa të arrijmë kushte që mund t'i pranojmë.”

Ndërkaq Urvah i Thekifëve kishte arritur te kampi i haxhinjve dhe kishte nisur bisedimin me Profetin. I ulur përballë tij, ai filloi duke e trajtu-ar si të barabartë dhe e kapi për mjekre kur iu drejtua; por Mugirah, njëri

nga Mërguesit që po rrinte pranë, ia goditi dorën me shpinën e shpatës dhe ai e largoi. Pak më vonë, kur ai guxoi ta kapte Profetin sërish për mjekre, Mugira i dha një goditje më të fortë, duke i thënë: “Hiqe dorën nga mjekra e të Dërguarit të Zotit sa është e jotja akoma.” Urvah u përmbajt nga familiaritete të tjera me Profetin; por pasi foli me të për ca kohë, qëndroi në kamp për disa orë. Ai u kishte premtuar Kurejshëve të ishte zbuluesi dhe i dërguari i tyre, dhe kishte prirje të vërente gjithçka. Por ajo që e impresionoi më shumë ishin gjëra që nuk kishte ardhur t’i shihte, gjëra të cilave s’ua kishte parë të ngjashmen kurrë; dhe kur u kthye në Mekë u tha Kurejshëve: “O njerëz, më kanë nisur si të dërguar tek mbretër - Çezari, Hosrovi e Negusi - dhe nuk kam parë mbret, që njerëzit ta nderojnë siç e nderojnë Muhammedin Shoqëruesit e Muhammedit. Nëse urdhëron gjë, ata e përmbushin thuajse pa e shqiptuar ai akoma; kur merr abdes, ata gati luftojnë për ujin që bjen prej tij; kur flet ai, zërat e tyre heshtin; ata nuk e shikojnë plotësisht në fytyrë, por i ulin sytë nga nderimi. Ai ju ka ofruar një lëshim të mirë ndaj pranojeni prej tij.”³⁷⁰

Ndërkohë që Urvah ishte akoma në kamp, Profeti e kishte hipur një burrë nga Ka’bët të quajtur Hirash mbi njëren nga devetë e tija dhe e kishte nisur si të dërguar te Kurejshët. Kur ai mbërriti, Ikrimah e lidhi devenë; por Hunejsi dhe të tijët ndërhyjnë e ia shpëtuan jetën të dërguarit, duke i detyruar Kurejshët që ta linin të kthehej te Profeti. “O i Dërguari i Zotit” - tha ai kur u kthye, “dërgo dikë që është më i mbrojtur se unë.” Profeti thirri Umerin por ai tha se Kurejshët e dinin mirë hasmërinë e tij të madhe ndaj tyre dhe askush nga klani i tij, Beni Adijtë, nuk ishte aq i fortë sa ta mbronte. “Por po të tregoj një burrë” - tha ai, “që është më i fuqishëm në Mekë sesa unë, më i pasur në farefis e më i mbrojtur - Uthman ibn Affani.” Kështu që Profeti çoi Uthmanin dhe ai u prit mirë nga të afërmit e tij të Abdu-Shemsëve dhe nga të tjerët; dhe ndonëse ia ripohuan refuzimin e lejimit të atyre që ishin në Hudejbije për t’iu afruar Qa’bes, ata e ftuan personalisht t’i bënte rrotullsjelljet e tij si haxhi, gjë që ai e refuzoi. Kurejshët tashmë i kishin çuar nmesazh Ibn Ubejjit, duke i ofruar edhe atij të njëjtat lëshime, por ai u përgjigj: “Nuk i bëj rrotullimet e mia rreth Shtëpisë gjersa i Dërguari i Zotit të ketë bërë të tija.” Profeti u njoftua për këtë dhe mbeti i kënaqur.

³⁷⁰ B. LIV, 15; V. 593-600.

LXVII. “Një fitore e qartë”

Pikërisht gjatë mungesës së Uthmanit në Mekë, mbi Profetin erdhi një gjendje që ishte e krahasueshme me atë të marrjes së një Shpalljeje, por e cila e linte në zotërim të plotë të aftësive të tij. Ai i dha udhëzime njërit prej Shoqëruesve të tij, i cili atëherë shkoi nëpër kamp duke njoftuar: “Shpirti i Shenjtë i ka zbritur Profetit dhe i ka kërkuar aleancë. Ndaj shkoni përpara në Emër të Zotit për t’i dhënë besën.”³⁷¹ Ndërkohë Profeti ishte ulur nën një pemë akacie që ishte e gjelbër, ku gjethnaja e saj pranverore po shpërthente në gjethe; dhe një nga një Shoqëruesit erdhën e i dhanë besën. I pari që arriti tek ai ishte Sinani, që ishte i të njëjtit fis si familja Xhahsh, pra Beni Esed ibn Huzejmeh. Thirrësi nuk kishte specifikuar asgjë për natyrën e betimit, kështu që Sinani tha “O i Dërguari i Zotit, të jap besën time për atë që ke në shpirt” – dhe të tjerët u betuan në përputhje me këtë. Atëherë Profeti tha: “Unë jap betimin për Uthmanin” e ndërkaq vendosi dorën e majtë, si dorë të dhëndrit të vet, dhe duke e rrokur me dorën e djathtë, dha betimin. Vetëm një i pranishëm nuk arriti t’i përgjigjej thirrësit dhe ky ishte hipokriti Xhadd ibn Kejs, i cili u përpoq të fshihej pas devesë por që megjithatë u pa.

Kurejshët tani dërguan Suhejlin të përmyllte një traktat dhe më të shkuan dy anëtarët e fisit të tij Mikrazi e Huvejtibi. Ata u këshilluan me Profetin, dhe Shoqëruesit i dëgjuan zërat e tyre të ngriheshin dhe uleshin në varësi të asaj nëse rreth pikës në fjalë ishte e vështirë apo e lehtë të arrihej pajtim. Kur më në fund kishin arritur një marrëveshje, Profeti i tha Aliut të shkruante kushtet, duke filluar me fjalët e shpallura të dedikimit *Bismi’l-Lahi’r-Rahmani’r-Rahim* (‘Në Emër të Zotit, të Mirit, të Mëshirshmit’), por Suhejli kundërshtoi. “Sa për *Rahmanin*” - tha ai, “nuk e di kush është. Por shkruaj *Bismi’k Allāhumme* (‘Në Emrin Tënd, O Zoti im’), siç e ke pasur zakon të shkruaje.” Disa nga Shoqëruesit bërtitën, “Pasha Zotin, nuk do të shkruajmë gjë tjetër veç *Bismi’l-Lahi’r-Rahmani’r-Rahim*”, por Profeti i mos-përfilli dhe tha “Shkruaj *Bismi’k Allāhumme*” dhe vazhdoi të diktonte: “Këto janë kushtet e armëpushimit ndërmjet Muhammedit të Dërguarit të Zotit dhe Suhejlit birit të Amrit”; por Suhejli protestoi rishtasi. “Sikur të të dinim për të Dërguar të Zotit” – tha ai, “nuk do të të kishim penguar nga Shtëpia e

³⁷¹ V. 604.

as nuk do të të kishim luftuar; por shkruaj Muhammedi biri i Allahut.” Aliu e kishte shkruar tashmë “i Dërguari i Zotit” e Profeti i tha t’i fshinte ato fjalë, por ai u përgjigj se nuk mundej. Kështu që Profeti i tha t’ia tregon-te me gisht fjalët e përmendura dhe i fshiu vetë. Pastaj i tha që të shkruante në vend të tyre “biri i Allahut”, gjë që ai e bëri.

Dokumenti vazhdonte: “Ata janë pajtuar të heqin barrën e luftës për dhjetë vjet, kohë gjatë së cilës njerëzit do të jenë të sigurtë dhe nuk do të vënë dorë mbi njëri tjetrin; me kusht që këdo që vjen te Muhammedi nga Kurejshët pa lejen e kujdestarit të vet, Muhammedi do t’ua kthejë atyre; por kushdo që vjen te Kurejshët nga ata që janë me Muhammedin nuk do të kthehet. Nuk do të ketë dredhi e hile. Kushdo që dëshiron të hyjë në lidhjen dhe paktin e Muhammedit, mund ta bëjë; dhe kush dëshiron të hyjë në lidhjen dhe paktin e Kurejshëve, mund ta bëjë.” Në kamp ndodheshin disa burra nga paria e Huzaejeve, që kishin ardhur të vizitonin haxhinjtë, ndërsa njëri ose dy përfaqësues të Bekrëve kishin ndjekur Suhejlin; dhe ndërkaq Huzaejt brofën në këmbë dhe thanë: “Neve jemi një me Muhammedin në lidhjen dhe paktin e tij.” Sakaq Bekrët thanë: “Neve jemi me Kurejshët në lidhjen dhe paktin e tyre.” Dhe kjo marrëveshje u ratifikua më pas nga kryetarët e të dyja fiseve. Traktati mbyllej me fjalët: “Ti Muhammed, do të largohesh nga ne këtë vit dhe nuk do të hysh në Mekë kur të jemi ne të pranishëm. Por vitin e ardhshëm, neve do të dalim jashtë Mekës dhe ti do të hysh aty me Shoqëruesit e tu, duke qëndruar për tri ditë, pa mbajtur armë përveç atyre të udhëtarit, me shpatat në mille.”³⁷²

Për arsye të vizionit të Profetit, Shoqëruesit kishin qenë të sigurtë për suksesin e ekspeditës së tyre; dhe kur dëgjuan kushtet e traktatit dhe panë që, pasi kishin mbërritur buzë vendit të shenjtë u duhej të ktheheshin në shtëpi pa arritur gjë, ishte gati më tepër se ç’mund të duronin. Por më e keqja nuk kishte ardhur akoma: teksa po rrinin në heshtje të zymtë dhe shpërthyesë, u dëgjua kërkëllitja e zinxhirëve dhe një i ri po hiqej zvarrë kampit me këmbët në pranga. Ishte Ebu Xhendeli, njëri nga bijtë e vegjël të Suhejlit. I ati e kishte burgosur për Islamin e tij, nga droja se mos arratisej në Medinë. Vëllai i tij i madh Abdullahu ishte mes haxhinjve dhe gati ta mirëpriste, kur Suhejli e kapi litarin e lidhur për qafën e të burgosurit dhe i ra dhunshëm në fytyrë. Pastaj iu kthye Profetit dhe tha: “Marrëveshja jonë u përmbyll përpara se ky të vinte tek ti.” “Kjo është e vërtetë” - tha Profeti. “Na e kthe ne, atëherë” - tha Suhejli. “O muslimanë” - thirri Ebu Xhendeli me gjithë zërin,

³⁷² I.I. 747-8.

“iu dashkam kthyer idhujtarëve, që të më persekutojnë për shkak të fesë time?” Profeti e mori Suhejlin mënjanë dhe i kërkoi si nder që ta linte të birin të shkonte, por Suhejli refuzoi pa u zbutur. Të dërguarit që ishin bashkë me të, Mikrazi e Huvejtibi, kishin heshtur deri atëherë, por tani, duke ndjerë se ky incident ishte fillim jo i mbarë për armëpushimin, ndërhyjnë: “O Muhammed, i japim ne mbrojtje në emrin tënd.” Kjo nënkuptonte se ai do të strehohej me ta, larg të atit, dhe ata e mbajtën premtimin. “Bëj durim, Ebu Xhendel” – i tha Profeti. “Zoti do të të japë ty dhe atyre me ty lehtësim e rrugëdalje. Jemi pajtuar për kushtet e një armëpushimi me këta njerëz e u kemi dhënë besën tonë solemne, siç kanë bërë dhe ata me ne, e nuk do ta shkelim fjalën.”

Në këtë pikë Umeri nuk mundi të përmbahej më. Duke u ngritur në këmbë, ai shkoi tek Profeti dhe tha: “A nuk je ti Pejgamberi i Zotit?” dhe ai u përgjigj “Po.” “A nuk jemi në të drejtën, ndërsa armiqtë në të gabuarën?” - tha ai, dhe Profeti pohoi sërish. “Atëherë përse dorëzohemi kaq poshtë kundër nderit të fesë tonë?” - tha Umeri, me ç’rast Profeti u përgjigj: “Unë jam i Dërguari i Zotit dhe nuk do t’i mosbindem Atij. Ai do të ma japë fitoren.” “Po a nuk na the” - ngulmoi Umeri, “se do të shkonim tek Shtëpia dhe se do t’i bënim rrotullimet përreth saj?” “Tamam” - tha Profeti, “po a të thashë se do të shkonim këtë vit?” Umeri e pranoi se nuk kishte thënë. “Vërtet do të shkosh tek Shtëpia” – tha Profeti “dhe do t’i bësh shtatë rrotullimet rreth saj.” Por Umeri po ziente akoma me indinjim dhe shkoi te Ebu Bekri për t’i shfryrë ndjenjat e tij akoma më tej. Ai i shtroi të njëjtat pyetje që i kishte drejtuar Profetit; por megjithëse nuk i kishte dëgjuar përgjigjet, Ebu Bekri i dha të njëjtin xhevap për çdo pyetje thuajse në të njëjtat fjalë; dhe në fund shtoi: “Ndaj kapu pas yzengjisë së tij, se për Zotin ka të drejtë.” Kjo e impresionoi Umerin dhe ndonëse ndjenjat e tija nuk ishin qetësuar akoma, ai nuk u kushtoi më tej vëmendje, dhe kur Profeti e thirri të vendoste emrin e tij në traktat ai firmosi në heshtje. Profeti i tha po ashtu djalit të Suhejlit, Abdullahut që ta vendoste emrin e tij. Ndër muslimanët e tjerë që e firmosën ishin Aliu, Ebu Bekri, Abdur-Rahman ibn Aafi dhe Mahmud ibn Meslemeh.

Një pjesë e idhnimit të përgjithshëm dukej se ishte lëmuar; por kur Suhejli me të tjerët u larguan nga kampi, duke marrë me vete Ebu Xhendelin e përлотur, burrave iu trazuan shpirtërat përsëri. Profeti po rrinte mënjanë, me ata që kishin firmosur dokumentin. Pastaj i la ata dhe shkoi drejt grupit kryesor të haxhinjve. “Çohuni dhe bëni kurban kafshët tuaja” – tha ai, “dhe rruajini kokat.” As edhe njëri nuk lëvizi dhe ai e përsëriti për së

dyti e për së treti, por ata thjesht e panë në heshtje të shushatur e të hutuar. Nuk ishte rebelim nga ana e tyre, por duke qenë se pritshmëritë iu ishin rrënuar nga rrjedha e ngjarjeve, ata ishin tani tamam të stepur nga urdhri për të bërë diçka që e dinin se ishte ritualisht e pasaktë; sepse sipas traditës së Abrahamit flijimet duheshin bërë brenda territorit të shenjtë dhe kjo vlente edhe për ritin e rruarjes së kokës. Megjithatë, mosbindja në dukje e tyre e lemeriti Profetin, i cili u tërhoq në tendën e tij dhe i tregoi Umm Selemes çfarë kishte ndodhur. “Dil përpara” - i tha ajo “dhe mos i thuaj asnjë fjalë askujt, gjersa të kesh bërë kurbanin tënd.” Kështu që Profeti shkoi tek deveja që kishte dedikuar vetë dhe e bëri kurban, duke thënë me zë të lartë, që ta dëgjonin njerëzit: *Bismi'l-Lah, Allahu Ekber*. Pas këtyre fjalëve burrat brofën në këmbë dhe garuan të bënin kurbanet e tyre, duke rënë mbi njëri tjetrin në ethshmërinë e tyre për t'u bindur; dhe kur Profeti thirri Hirashin - burrin e Huzaejve që kishte dërguar në Mekë përpara Uthmanit - që t'ia rruante kokën, shumë prej Shoqëruesve morën t'i rruanin kokat njëri tjetrit me aq vrull saqë Umm Selemja u frikësua, siç do të tregonte më vonë, se mund të shkaktoheshin plagë vdekjeprurëse. Por disa prej tyre prenë thjesht disa kaçurelë nga flokët e tyre, duke ditur se kjo ishte tradicionalisht e pranueshme si zëvendësim. Ndërkaq Profeti ishte tërhequr tek tenda e tij me Hirashin; dhe kur riti ishte kryer ai qëndroi në hyrje, me kokë të rruar dhe tha: “Zoti i mëshiroftë rruajtësit e kokave të tyre!” Atëherë, ata që kishin prerë flokët e tyre protestuan: “Dhe prerësit e flokëve të tyre, O i Dërgari i Zotit!” Por Profeti përsëriti atë që kishte thënë në fillim, dhe zërat u ngritën në protestë edhe më zhurmshëm. Atëherë pas një përsëritjeje tjetër e një proteste buçitëse ai shtoi: “Dhe mbi prerësit e flokëve!” Kur u pyet më vonë përse ishte lutur fillimisht vetëm për rruajtësit e kokave, ai u përgjigj: “Sepse ata nuk dyshuan.”

Duke u kthyer në tendën e tij, Profeti mblodhi flokët e tij të zinj të harlisur nga toka e i hodhi mbi një pemë mimoze aty afër, me ç'rast burrat u mblodhën përrotull e secili kërkonte të merrte ç'të mundte për bekimin e tyre. Nusejbah nuk lejoi t'ia kalonin burrat dhe duke çarë rrugën e saj drejt pemës arriti të merrte disa kaçurrela, të cilat i ruajti gjersa vdiq.

Toka e kampit ishte shtruar me flokët e haxhinjve. Por befas erdhi një shkulum i fuqishëm ere që i ngriti flokët nga dheu e i çoi drejt Mekës, në territorin e shenjtë; të gjithë u gëzuan, duke e marrë si shenjë se haxhi ishte pranuar nga Zoti falë njetit të tyre dhe tani ata e kuptuan përse Profeti u kishte thënë të bënin kurbanët.

Pasi kishin ndërmarrë udhën e kthimit, Umerin nisi ta brente ndërgjegjja; dhe ankthi i tij u rrit së tepërmi kur iu afrua Profetit kalërueshëm, duke dashur të hynte në bisedë, dhe Profeti – kështu iu duk atij – ishte dukshëm

i largët dhe i rezervuar. Umeri kalëroi përpara, duke thënë me vete: “O Umer, të qaftë nëna djalin!” Ai tregon më vonë se ishte aq i shqetësuar që e kishte diskutuar urtinë e Profetit saqë druhej se do të kishte Shpallje të veçantë në dënim të tij. Frika e tij arriti kulmin kur ai dëgjoji pas tij patkonjtë e një kali galopues dhe kalorësi e thirri të kthehej te Profeti. Por shqetësimi i tij u zhduk në çast me të parë fytyrën rrezatuese në gëzim të Profetit. “Më ka zbritur një sure” - tha ai, “që është më e dashur për mua se çdo gjë nën këtë diell.”

Shpallja e re nuk linte dyshim se ekspedita nga e cila po ktheheshin duhej konsideruar si fitore, sepse ajo hapej me fjalët: *Vërtet të kemi dhënë një fitore të qartë.*³⁷³ Ajo fliste edhe për paktin e betimit së fundmi: *Zoti ishte i kënaqur me besimtarët kur të dhanë besën nën pemë. Ai e dinte ç’kishin në zemra dhe zbriti Shpirtin e Paqes mbi ta dhe ua dha shpërblimin e një fitoreje të afërt.*³⁷⁴ Kënaqësia e Mirë Hyjnore e përmendur është hiç më pak se premtimi i *Ridvanit*³⁷⁵ për atë që e kishte përmbushur besën, kështu që ky betim beatifik njihet si Pakti i *Ridvanit*. Zbritja e Sekines, Shpirtit të Paqes, përmendet edhe në një varg tjetër: *Ai është që zbriti Shpirtin e Paqes mbi zemrat e besimtarëve që të rriten në besim, mbi besimin e tyre ... që t’i sjellë besimtarët e besimtarët në kopshte të ujitura nga lumenj të rrjedhshëm, ku do të banojnë pavdekësisht, dhe që t’ua heqë çdo faj ligësish. Ngadhënjim i pamatë për ta është ky, në sytë e Zotit.*³⁷⁶

Vizioni i Profetit që e kishte nxitur ekspeditën, përmendet kështu: *Zoti me të vërtetë ia ka përmbushur të Dërguarit të Tij vizionin: Dashtë Zoti, do të hyni në xhaminë e pacenueshme në siguri, pa frikë, me flokët e rruara ose të prera. Por Ai e di atë që ju nuk e dini dhe përpara saj ju ka dhënë një fitore të afërt.*³⁷⁷

³⁷³ XLVIII, 1.

³⁷⁴ XLVIII, 18.

³⁷⁵ Të shihet Kreu XXX.

³⁷⁶ XLVIII, 4-5.

³⁷⁷ XLVIII, 27.

LXVIII. Pas Hudejbijes

Ebu Basiri i Thekifëve ishte një i ri, familja e të cilit kishte ardhur nga Taifi dhe ata ishin vendosur në Mekë si bashkëfederues të Zuhrejve. Ai kishte hyrë në Islam dhe ata e kishin burgosur, por ai ishte arratisur dhe kishte shkuar deri në Medine në këmbë, duke mbërritur pak pas kthimit të Profetit nga Hudejbija. Ai u ndoq shumë shpejt nga një i dërguar i Kurejshëve, që kërkonte kthimin e tij. Ndërkohë që i dha Ebu Basirit të njëjtat fjalë ngushëllimi që i kishte dhënë Ebu Xhendelit, Profeti i tha se ishte i detyruar nga traktati që ta dorëzonte në duart e të dërguarit. Shoqëruesit, përfshirë Umerin, ishin pajtuar tashmë pak a shumë me kushtet e traktatit, kështu që kur Ebu Basiri u mor nga kurejshi dhe skllavi i liruuar që kishte sjellë me vete si mbështetje, Mërguesit dhe Ndihmuesit e pranishëm u bënë jehonë qetësisht fjalëve të Profetit: “Gazmendu! Zoti me siguri do të gjejë një rrugëdalje për ty.”

Shpresat e tyre u realizuan më shpejt nga ç’ë pritnin. Megjithë rininë e tij, Ebu Basiri ishte njeri i shkathët dhe në ndalesën e parë arriti t’ia merrte shpatën të dërguarit dhe ta vriste, me ç’rast i liruari, i quajtur Keuther, u arratis fill e në Medine. Ai hyri në xhami i papenguar dhe iu hodh para këmbëve Profetit, i cili ndodhi të ishte aty dhe tha tek e pa të afrohej: “Ky njeri ka parë diçka të tmerrshme.” Keutheri nxori me gulçim se shoku i tij ishte vranë dhe se vetë ai thuajse ishte vranë; e nuk kaloi shumë dhe vetë Ebu Basiri u shfaq me shpatën e zhveshur në dorë. “O Pejgamberi i Zotit” - tha ai, “detyrimi yt është përmbushur. Ti më ktheve tek ata e Zoti më shpëtoi.” “Medet për të ëmën!”³⁷⁸ - tha Profeti. “Ç’ dru i mirë zjarri për luftë, sikur të kishte burra të tjerë me vete!” Por sikur Kurejshët të nisnin të dërguar të tjerë për ta kërkuar ai do të ishte i detyruar të pajtohej, siç kishte bërë herën e parë. Mirëpo, një ide e tillë ishte largmendsh për Ebu Basirin, i cili tani sugjeroi që armët dhe parzmorja e të vdekurit bashkë me devetë duheshin trajtuar si plaçkë, të ndaheshin në pesë pjesë dhe të shpërndaheshin sipas ligjit. “Po ta bëja këtë” - tha Profeti, “ata do të pohonin se nuk i kam përmbushur kushtet, të cilave u betova se do t’u përmbahesha.” Pastaj iu kthye të mbijetuarit të tmerruar kurejsh: “Plaçka e marrë nga shoku yt është përgjegjë-

³⁷⁸ Një shprehje eliptike e përdorur shpesh, që do të thotë: “Ai është aq kokënxhtë, saqë të ëmës do t’i duhet shumë shpejt ta qajë.”

sia e jote” – tha ai. “Dhe ktheje këtë njeri tek ata që të dërguan” – shtoi ai, duke treguar nga Ebu Basiri. Keutheri u zbeh: “O Muhammed” – tha ai, “unë e çmoj jetën time. Fuqia ime nuk mjafton për të dhe nuk është se duart e mia kanë fuqinë e dy burrave.” Muslimanët i kishin përmbushur detyrimet e tyre, por përfaqësuesi i Kurejshëve kishte rrezikuar të merrte kujdestarinë e të burgosurit. Kështu që Profeti iu kthye Ebu Basirit dhe i tha: “Shko nga të duash.”

Ai shkoi deri në brigjet e Detit të Kuq, me fjalët “sikur të kishte burra të tjerë” akoma në vesh. Ai nuk ishte i vetmi që e kishte vërejtur këtë autorizim dhe udhëzim të veluar. Umeri ishte zhytur në çfarë kishte ngjarë; dhe ai arriti t’ia përcillte fjalët e Profetit muslimanëve në Mekë, bashkë me informacionin për vendndodhjen e Ebu Basirit, të cilat i mësoi shumë shpejt nga një njeri miqësor nga fiset bregdetare, që erdhi në Medine. Tani, djali i Suhejlit Ebu Xhendeli, nuk ishte më i ruajtur nga afër nga mbrojtësit siç kishte qenë pranë të atit; dhe gjithsesi traktati kishte shkaktuar shtendosje të përgjithshme të vigjilencës në Mekë ndaj mbikëqyrjes së të burgosurve të rinj muslimanë, sepse Muhammedi kishte treguar që, nëse arratiseshin në Medine, ai do ta mbante fjalën dhe do t’i kthente. Kështu që Ebu Xhendeli shkoi deri tek Ebu Basiri dhe të rinj të tjerë bënë të njëjtën gjë, përfshirë Velidin, vëllain e Halidit. Ebu Basiri ndërtoi me ta një kamp në një pikë strategjike në rrugën e karvaneve nga Meka në Siri. Ata e njohën si udhëheqësin e tyre dhe ai u printe në namaz e i udhëzonte mbi çështje të lidhura me ritet dhe aspekte të tjera të fesë, sepse shumë prej tyre kishin hyrë në Islam së fundmi dhe e respektonin shumë, duke iu bindur me dëshirë. Kurejshët ishin gëzuar me sigurinë e rivendosur të rrugës së tyre të preferuar në veri. Por jo më pak se shtatëdhjetë të rinj iu bashkuan kampit të Ebu Basirit duke u bërë lemeria e karvaneve. Më në fund, pasi pësuan shumë humbje në jetë njerëzish dhe mallra, Kurejshët i çuan një letër Profetit duke i kërkuar t’i merrte ata kusarë në bashkësinë e tij, me premtimin se nuk do të kërkonin kthimin e tyre në Mekë. Kështu që Profeti i shkroi Ebu Basirit se mund të vinte në Medine me shokët e tij. Por ndërkaq, prijësi i ri ishte sëmurrur seriozisht dhe kur i mbërriti letra, vdekja i ishte afruar. Ai e lexoi dhe vdiq duke e shtrënguar mes duarve. Shokët e tij u fallën mbi të dhe e varrosën, dhe bënë një xhami në vendin e varrosjes së tij; pastaj shkuan t’i bashkoheshin Profetit në Medine.³⁷⁹

Kur mbërritën shtresën e llavës, deveja e Velidit u pengua dhe e rrëzoi, kështu që ai preu gishtin mbi një gur. Tek e lidhi, ai iu drejtua me një strofë, që thoshte:

³⁷⁹ V. 624-9; B. LIV; I.I. 751-3.

Cfarë je ti përveçse një gisht që gjak pikon,
Pa ndonjë plagë tjetër në rrugën e Zotit shkon.

Por prerja u qelbëzua dhe plaga doli të ishte vdekjeprurëse. Megjithatë, para se të vdiste ai arriti t'i shkruante një letër vëllait të vet Halidit duke e shtyrë të hynte në Islam.

Vetëm një muslimane iku nga Meka këtë herë dhe gjeti strehim në Medine: gjysëm-motra e Uthmanit, Umm Kulthumi, e bija e nënës së tij Arva dhe Ukbes, i cili ishte vrarë gjatë kthimit nga Bedri. Por tani erdhi një shpallje që ndalonte kthimin e besimtareve tek jobesimtarët. Kështu që kur dy vëllezërit e plotë të Umm Kulthumit erdhën për ta marrë, Profeti refuzoi t'i linte ta merrnin dhe Kurejshët e pranuan refuzimin e tij pa protestë. Në traktat nuk ishin përmendur gra. Atëherë Zejdi, Zubejri e Abdur-Rahman ibn Aufi i kërkuan dorën në martesë, dhe Profeti e këshilloi të martohej me Zejdin, gjë që ajo e bëri.

Muajin pas traktatit, Aishja dhe i ati pësuan një humbje të rëndë, e cila do të pasohej së shpejti me sebeb për gëzim të madh. Umm Rumani u sëmur e vdiq. Ajo u varros në Baki, e Profeti u lut mbi të dhe e zbriti në varr. Lajmi i vdekjes së saj erdhi pashmangshmërisht në Mekë dhe i ra në vesh të birit, Abdul-Ka'beh; dhe ka mundësi që ky mort ta ketë nxitur të ndërmernte një veprim që pa dyshim e kishte menduar për ca kohë. Sido që të ishte, jo shumë pas vdekjes së të ëmës, ai erdhi në Medine e hyri në Islam. Kur dha besën, Profeti ia ndërroi emrin në Abdur-Rahman.

Ai nuk ishte i vetmi musliman i ri në këtë kohë. Me kalimin e javëve dhe të muajve, u bë gjithnjë e më e dukshme përse Kur'ani kishte deklaruar se armëpushimi ishte *fitore e qartë*. Mekasit dhe medinasit mund të takoheshin në paqe dhe të bisedonin lirshëm së bashku; dhe dy viteve të ardhshme bashkësia e Islamit u rrit mëse dyfish.

Pak pas kthimit të haxhinje ishte shpallur një varg që i kishte gëzuar të gjithë: *Ndofta Zoti do të vendosë dashuri mes jush dhe atyre me të cilët jeni në hasmëri*.³⁸⁰ Këto fjalë duket se u referoheshin në përgjithësi shumë konvertimeve që po ndodhnin. Por ato u morën gjithashtu nga disa t'i referoeshin në veçanti një raporti të ngushtë të papritur që do të vendosej tani ndërmjet Profetit dhe një prijësi kurejsh.

Disa muaj përpara Hudejbijes, nga Abisinia kishin mbërritur habere për vdekjen e Ubejdullah ibn Xhahshit, kushëririt dhe kunatit të Profetit. Ai kishte qenë i krishterë përpara se të hynte në Islam, dhe jo shumë pas mër-

³⁸⁰ LX, 70.

gimit në Abisini ai ishte kthyer në Krishterim. Kjo e kishte mërzitur shumë të shoqen Umm Habiben, bijën e Ebu Sufjanit, e cila mbeti muslimane; dhe kur kishin kaluar katër muaj pas vdekjes së bashkëshortit të saj, Profeti i dërgoi një mesazh Negusit, duke i kërkuar të rrinte në vend të tij për ratifikimin e një martese mes tij dhe vejushës, nëse ajo dëshironte. Profeti nuk i dërgoi asaj mesazh më vete; por ajo pati një ëndërr në të cilën dikush erdhi dhe e quajti “nënë e besimtarëve” dhe ajo e interpretoi të nënkuptonte se do të bëhej bashkëshorte e Profetit. Të nesërmen ajo mori një mesazh nga Negusi që konfirmoi ëndrrën e saj, me ç’rast ajo zgjodhi të afërmin e saj Halid ibn Saidin³⁸¹ që ta jepte atë në martesë, dhe ai e Negusi e solemnizuan paktin mes tyre në prani të Xhaferit dhe vëllezërve të tjerë. Atëherë Negusi shtroi një gosti dasme në pallatin e tij dhe të gjithë muslimanët u ftuan.

Gjithashtu, Profeti i kishte çuar fjalë Xhaferit se do të mbetej i kënaqur nëse ai dhe bashkësia e tij do të vinin të jetonin në Medine. Xhaferi nisi menjëherë përgatitjet për udhëtimin e Negusi u dha dy anije. U vendos që Umm Habibja të udhëtonte me ta; ndërkaq në Medine nisi puna për ndërtimin e një banese për të, përbri atyre të bashkëshorteve të tjera.

Negusi nuk ishte princi i vetëm sundues, të cilit Profeti i dërgoi letër në këtë kohë. Kur kishte çarë shkëmbin në dukje të pamposhtur në hendek, ai kishte parë kështjellat e Jemenit me dritën që kishte flakëruar nga goditja e parë, ndërsa me dritën që kishte ndriçuar nga goditja e tretë dhe përfundimtare kishte parë pallatin e bardhë të Hosrovit ne Medain. Sa i përket sigurisë që i ishte dhënë atëherë rreth përhapjes së ardhshme të perandorisë së Islamit, kishte një lidhje mes këtyre dy dritave përderisa Jemeni tani ndodhej nën sundimin e Persisë; dhe Profeti u shty t’i shkruante monarkut pers, duke e informuar për Profetësinë e tij dhe duke e ftuar në Islam. Ai mund të mos kishte patur fort shpresë për suksesin e mesazhit të tij, por ishte e nevojshme që atij t’i jepej mundësia për të bërë zgjedhjen e duhur përpara se të ndërmerrej çfarëdo veprimi tjetër.

Sa për të dytën nga këto tri drita, ajo kishte zbuluar kështjellat e Sirisë dhe Profeti kishte marrë prej saj sigurinë e përhapjes së Islamit në ato pjesë si dhe në Perëndim. Tani ai diktoi një letër Herakliut, Perandorit Romak në të njëjtat terma si letra që i dërgoi guvernatorit të Sirisë. Një letër e ngjashme iu dërgua në Aleksandri Mukavkisit, sundimtarit të Egjiptit.

Ndërkohë Hosrovi kishte dëgjuar nga burime të tjera për fuqinë në rritje të mbretit arab të Jethribit që pretendonte të ishte Profet. Kështu që i çoi porosi Badhanit, mëkëmbësit të tij në Jemen, duke i kërkuar të dhëna

³⁸¹ Të shihet Kreu XVI.

të mëtejshme dhe të qarta për Muhammedin. Badhani nisi menjëherë dy të dërguar në Medine që ta shihnin çështjen vetë e t'i sillnin habere. Duke ndjekur një modë që ishte e përhapur në oborrin pers, ata kishin rruar mjekrat e rritur mustaqe të gjata. Pamja e tyre ishte e pështirë për Profetin. "Kush ju ka urdhëruar ta bëni këtë?" - pyeti ai. "Zotëriu ynë" - i thanë ata, duke nënkuptuar Hosrovin. "Zoti im" - tha Profeti, "më ka urdhëruar të rris mjekrën e të shkurtoj mustaqet." Ai i nisi, duke i thënë të ktheheshin të nesërmen. Atë natë Gabrieli i tha se në të njëjtën ditë në Persi kishte patur një kryengritje, në të cilën Hosrovi ishte vvarë, dhe në vend të tij tani sundonte i biri. Kështu që kur të dërguarit e tij u kthyen, Profeti u tregoi për këtë dhe u kërkoi ta njoftonin zotëriun e tyre mëkëmbës. Pastaj tha: "Thuaji se feja ime dhe perandoria ime do të shkojnë shumë përtej mbretërisë së Hosrovit; dhe thuaji nga unë: 'Hyr në Islam dhe do të të konfirmoj në atë që ke dhe do të të caktoj mbret mbi popullin tënd në Jemen.'"

Ata u kthyen në Sana, pa ditur ç'të mendonin, dhe ia dorëzuan mesazhin Badhanit, i cili tha: "Do ta shohim se ç'do të ndodhë. Nëse ajo që ai thotë është e vërtetë, atëherë ai është Profet, të cilin e ka dërguar Zoti." Por edhe përpara se të kishte kohë të dërgonte kënd në Persi për të parë si qëndronte e vërteta, arriti një lajmëtar nga Sorushi, Shahu i ri, që njoftonte çfarë kishte ndodhur dhe u kërkonte betimin. Në vend që të përgjigjej, Badhani hyri në Islam e po kështu dy të dërguarit e tij dhe persë të tjerë që ishin me të. Pastaj ai çoi fjalë në Medine dhe Profeti e konfirmoi sundimin e tij mbi Jemenin. Ky ishte fillimi i përmbushjes së asaj që i ishte zbuluar në shkëndijën e parë të dritës nga hendeku.

Letra e Profetit e mbërriti Medainin pas vdekjes së Hosrovit, kështu që iu dorëzua pasuesit të tij, përgjigjja e vetme e të cilit ishte ta griste copash. "Tamam ashtu shqyeja duarsh mbretërinë, O Zot" - tha Profeti kur dëgjoi për këtë.

Po këto javë pas kthimit të haxhinjve u krye një sulm ndaj jetës së Profetit me mjete që nuk ishin përdorur ndaj tij akoma. Në çdo brez të çifutëve në Arabi mund të gjendeshin një ose dy të ushtruar në shkencën e magjisë; dhe njëri nga këta ishte mes çifutëve që akoma jetonin në Medine, i quajtur Labid, një magjistar ekspert, i cili i kishte mësuar edhe të bijat në këtë zanat të rafinuar, që dija e tij të mos vdiste me të. Labidi tani mori një rryshfet të majmë që t'i bënte një magji sa më vdekjeprurëse Profetit. Për këtë i duheshin disa krehje të flokëve të tij, të cilat ai ose disa prej bijave të tij arritën t'i siguronin, mundet me ndërmjetësinë e një personi krejt të pafajshëm. Ai lidhi njëmbëdhjetë nyje në flokë dhe vajzat e tij frynë mallkime

në çdo nyjë. Pastaj e ngjiti pas një lastari nga një palmë mashkull hurmash që kishte mbi të veshjen e jashtme të polenit dhe e hodhi në një pus të thellë. Magjia mund të zhbëhej vetëm nëpërmjet zgjidhjes së nyjeve.

Profeti e pikasi shpejt se diçka ishte seriozisht jo në rregull. Nga njëra anë atë filloi ta linte kujtesa, ndërsa nga ana tjetër filloi të imagjinonte se kishte bërë gjëra të cilat në fakt nuk i kishte bërë. Atë gjithashtu e kaploi dobësia e kur i ofrohej ushqim ai nuk e bënte dot veten të hante. Ai iu lut Zotit ta shëronte dhe në gjumin e tij ishte i ndërgjegjshëm për dy persona, ku njëri i ulej te koka, tjetri te këmbët. Ai e dëgjoi njërin t'i tregonte tjetrit për shkakun ekzakt të pafuqisë së tij si dhe për emrin e pusit.³⁸² Kur u zgjua, Gabrieli erdhi tek ai dhe, duke ia konfirmuar ëndrrën i dha dy Sure të Kur'anit, njëra nga të cilat përmban pesë vargje e tjetra gjashtë. Profeti dërgoi Aliun tek pusi, duke i thënë t'i recitonte dy suret mbi të. Pas çdo vargu zgjidhej një nyje gjersa u zgjidhën të gjitha dhe Profeti rimori fuqinë e plotë mendore dhe trupore.³⁸³

E para nga këto dy sure është:

*Thuaj: strehohem në Zotin e agimit
nga e keqja e asaj që Ai ka krijuar,
dhe nga e keqja e muzgut kur çulloset në terr,
dhe nga e keqja e grave që u fryjnë nyjeve,
dhe nga e keqja e lakmuesit kur lakmon.*³⁸⁴

E dyta është:

*Thuaj: strehohem në Zotin e njerëzve,
Mbretin e njerëzve,
Zotin e njerëzve
nga e liga e përshpëritësit tinzar,
që përshpërit në kraharorët e njerëzve;
nga xhinnët dhe njerëzit.*³⁸⁵

³⁸² B. LIX, 10.

³⁸³ Bejdaviu rreth ajetit CXIII, 4.

³⁸⁴ CXIII.

³⁸⁵ CXIV. Sipas disa autoriteteve, këto dy sure që u recituan në këtë rast nuk ishin të saposhpallura, por i ishin dhënë Profetit në Mekë përpara hixhretit.

Këto sure janë vendosur krejt në fund të Kur'anit. Ato quhen “dy strehëmarrjet” dhe recitohen vazhdimisht për mbrojtje ndaj çdo lloj të keqeje.

Profeti urdhëroi që pusi të mbulohej e të hapej një tjetër aty pranë, për ta zëvendësuar. Ai thirri Labidin, i cili rrëfeu se i kishte bërë magji për hir të një rryshfeti, por nuk ndërmoi asnjë masë ndaj tij.

LXIX. Hajberi

Armëpushimi me Mekën mundësoi përqendrimin tek rreziqet që shtriheshin në veri. Më i madhi i këtyre ishte qyteti i Hajberit, i zënë nga çifutët, të cilët ishin në pjesën më të madhe pazbutshmërisht armiqësorë ndaj Islamit. Magjistari Labid ishte paguar thujse me siguri prej aty, edhe pse kjo mund të kishte qenë vepër e një individi. Por kishte arsye shumë më të dukshme dhe të përgjithshme për të ndërmarrë veprim ndaj Beni Nedirëve të ikur dhe të afërmve të tyre në fis nga Hajberi. Jo se kishin gjasa të pushtonin Jethribin. Përveç njërit ose dyve prej tyre, ata nuk kishin marrë pjesë drejtpërdrejt në fushatën e Hendekut, por pikërisht ata i kishin dhënë Kurejshëve çdo inkurajim për të sulmuar e pikërisht ndikimi i tyre i kishte shtyrë aleatët e tyre Gatafanë të merrnin anën e Kurejshëve në atë rast. Gjithashtu, pikërisht nëpërmjet tyre Gatafanët ishin virtualisht ende në luftë me oazin. Medina nuk mund të njihte kurrë ndonjë plotësi paqeje po të mbetej Hajberi ashtu siç ishte.

Ishte bërë e qartë për një kohë të gjatë se herët a vonë duhej bërë diçka në atë drejtim; dhe tani kishte ardhur koha, sepse Profeti ishte i sigurt se *fitorja e afërt* e premtuar së fundmi në Shpallje - e cila për më tepër do të ishte e majme në plaçkë - nuk mund të ishte tjetër veçse marrja e Hajberit. Por ajo nuk do të ndahej nga të gjithë ata që dëshmonin Islamin. Shpallja e bënte të qartë se beduinët që nuk u ishin përgjigjur thirrjeve të tija për të kryer Haxhin e Vogël ishin shtyrë kryesisht nga motive mercenare: meqenëse nuk kishte shpresë plaçkitjeje në Haxh, nuk ia vlente barra qiranë. Kështu që ata nuk duheshin lejuar të merrnin pjesë në zaptimin e asaj që ishte pa dyshim një prej bashkësive më të pasura të Arabisë.

Kjo nënkuptonte nisje me një forcë të vogël, e cila megjithatë kishte epërsinë se ua ruante planet të fshehta deri në çastin e fundit. Por edhe kur u mor vesh, projekti u kalua gojë më gojë si shakà e jo si fakt. Fuqia e pathyeshme e Hajberit ishte thujse proverbiale. Kurejshët dhe armiqtë e tjerë të Islamit shpresonin që lajmi të ishte i vërtetë sepse në këtë rast Muhammedi do të merrte më në fund një humbje dërrmuese; por ata druajtën se mund të mos ishte i vërtetë, sepse e dinin që ai nuk ishte i çmendur. Sa për vetë njerëzit e Hajberit, vetëbesimi i tyre ishte i atillë sa që refuzuan ta

besonin. Ata madje nuk morën as mundimin t'u kërkonin ndihmë aleatëve të tyre, gjersa mbërritën lajme të sigurta nga Medina se Muhammedi ishte gati të nisej. Vetëm atëherë Kinani, kryetari i tyre virtual, u bëri një vizitë të shpejtë Gatafanëve, duke u ofruar gjysmën e hurmave të vjelë atë vit nëse dërgonin përforcimet e tyre. Ata u pajtuan ta bënë këtë dhe prematuan një forcë prej katër mijë burrash. Çifutët e Hajberit e kishin zakon të vinin parzmoret e tyre çdo ditë dhe të rreshtonin fuqinë e plotë luftuese në njerëz, dhjetë mijë gjithsej. Ndihma e Gatafanëve do ta rriste numrin në katërmëdhjetë mijë; dhe sipas lajmeve nga Medina, ushtrinë sulmuese e përbënin vetëm një mijë e gjashtëqind njerëz.

Përpara se Profeti të nisej, një evs i njohur si Ebu Abs i erdhi me një problem. Ai e kishte një deve të ngante, por rrobat e tija ishin lecka dhe ai nuk kishte mjete që të siguronte furnizime për marshim dhe nuk kishte asgjë për t'i lënë familjes që të mbahej, e jo më t'i blente vetes veshje të re. Kishte edhe shumë të tjerë në kushte të ngjashme, mirëpo ky ishte një rast i përskajshëm. Shumëçka ishte harxhuar në Haxh dhe gjithçka që ishte fituar deri tani si pre kundërpeshohej nga numri në rritje i të konvertuarve të skamur që vinin në Medine nga çdo anë. Profeti i dha Ebu Absit një gunë të mirë të re, dhe ajo ishte e disponueshme hëpërhë; por gjatë marshimit, një a dy ditë më vonë, vuri re se ai kishte veshur një gunë shumë më të varfër dhe e pyeti: "Ku është guna që të dhashë?" "E shita për tetë dirhemë" – tha Ebu Absi. "pastaj bleva dy dirhemë furnizime për vete, dhe i lashë dy dirhemë familjes që të mbaheshin me to dhe bleva një gunë për katër dirhemë." Profeti qeshi dhe tha: "O babai i Absit, ti dhe shokët e tu jeni vërtet të varfër. Por pasha Atë që ma ka shpirtin në dorë, nëse ruheni e jetoni edhe pak, do të keni furnizime të bollshme dhe do të lini me bollëk për familjet e juaja. Do të mbusheni me dirhemë dhe skllever; dhe nuk do të jetë mirë për ju!"³⁸⁶

Në njëfarë pike gjatë marshimit, mes dy kampeve, Profeti e ndali ushtrinë dhe thirri një eslema të njohur si Ibn el-Akva, për të cilin dinte se kishte zë të mrekullueshëm. "Zbrit" – i tha ai, "dhe na këndo një këngë nga këngët e tua për devetë." Beduini u këndonte deveve të tyre teksa udhëtonin nga njëri vend në tjetrin. Ata këndonin poezi me melodi të vjetra, monotone, fanitëse e të përvajshme; dhe me kadencat trishtueshmërisht të qeta të njëjër prej këtyre, Ibn el-Akvai këndoi disa fjalë që Profeti ua kishte mësuar gjatë gërmimit të hendekut:

³⁸⁶ V. 636.

Zoti ynë, të mos ishte për Ty kurrë nuk do të ishim udhëzuar
As nuk do të jepnim zekat e as namaz s’do të kishim ofruar.

Kështu fillonte; dhe kur ai kishte mbaruar Profeti i tha: “Zoti të mëshiroftë”, me ç’rast Umeri protestoi: “E bëre të paevitueshme, O i Dërguari i Zotit. Sikur të na lije ta shijonim edhe pak!” Ai donte të thoshte – siç e dinin të gjithë – se Profeti e kishte parathënë martirizimin e tij të hershëm, sepse ata kishin nisur të konkludonin nga përvoja se, kur ai luste Mëshirë mbi dikë, personi me siguri nuk e kishte të gjatë.

Brenda dy ditësh e gjysëm ata ishin vetëm një darkë marshim larg synimit të tyre. Tani ishte e rëndësishme të zihej një pozicion që do t’i vendoste si pengesë midis Hajberit dhe aleatëve të tij gatafanë. Duke patur këtë qëllim parasysh, Profeti kërkoi një udhërrëfyes dhe gjatë natës ata mbërritën një shesh të hapur përpara mureve. Ishte shumë errët, sepse hëna e re kishte perënduar; dhe kaq i qetë ishte afrimi i tyre saqë askush nuk lëvizi në qytet, e asnjë zog apo kafshë shtëpiake nuk dha alarmin. Vetëm gjeli e theu qetësinë. Ezani u këndua me zë të ulët atë agim në kampin musliman; dhe pasi u falën, ata vështruan përpara në heshtje këtë “kopësht të hixhazit”, të cilin drita në rritje po ua zbulonte teksa fortesat filluan të lartoheshin mbi korijet e pasura me palma dhe fushat e drithit. Dielli lindi dhe kur punëtorët e tokës dolën me belat, kazmat dhe shportat e tyre ata u shtangën ta shihnin veten ballë për ballë me një ushtri zymtësisht të heshtur. “Muhammedi dhe ushtria e tij” - bërtitën ata dhe vërshuan mbrapsht në bastionet e tyre. *Allahu Ekber!* - tha Profeti, duke shtuar, në një lojë ngadhënjyese me gërmat e emrit: *Haribat Hajber!* (Hajberi bërbatë!) Pastaj ua vulosi solemnisht disfatën duke recituar vargun e shpallur që flet për dënimin e Zotit: *Kur u zbarkon përpara vendbanimeve, agim i keq pra, për ata që janë paralajmëruar!*³⁸⁷ Por në vend që të thoshte *zbarkon* ai tha “*zbarkojmë*”.

Çifutët mbajtën me ngut një këshill lufte. Por megjithë paralajmërimet e njërit prej prijësve të tyre, ata vendosën t’u besonin mureve të tyre. Nuk kishte të krahasuar, thanë ata, ndërmjet fortesave të Jethribit e çitadelave të tyre si mal, siç u pëlqente t’i quanin. Vendimi për të luftuar në grupe të ndara mbështetej kryesisht te dobësia e tyre më e madhe, që ishte mungesa e bashkimit. Ajo që Shpallja i kishte thënë Profetit për çifutët e Jet-

³⁸⁷ XXXVII, 177.

hribit ishte e vërtetë edhe për ata të Hajberit: *Mëria gëlon mes tyre. Ti i njeh si tërësi, por zemrat i kanë të ndara.*³⁸⁸ Ishte fatkeqësia e tyre të përballeshin tani me një ushtri e cila, ndonëse e vogël, depërtohej nga disiplina e nënkuptuar në vargun e shpallur: *Vërtet Zoti i do ata që luftojnë për kauzën e Tij në rreshta si të ishin një bllok i ngjeshur,*³⁸⁹ një ushtri me burra, shpirtrat e të cilëve lumturoheshin në premtimin e botërave: *Sa shumë grupe të vogla i kanë mposhtur mizëritë me lejen e Zotit! Dhe Zoti është me të palëkundshmit.*³⁹⁰

Ditën e parë që Profeti sulmoi fortesën më të afërt, trupat e të tjerëve nuk marshuan jashtë si një trup për t'i sulmuar rrethuesit, por qëndruan mbrapa mureve të tyre, të zënë me forcimin e fortifikimeve të tyre. Këto taktika e reduktonin mosbarazinë numerike, por ato e vunë palëkundshmërinë e muslimanëve para provës së një fushate të gjatë në territor të huaj dhe të shumë betejave në vend të njërës. Burrat e Hajberit ishin ndër qitësit më ekspertë të Arabisë. Muslimanët nuk kishin patur kurrë më parë një stërvitje aq të rëndë në përdorimin e mburojave të tyre; dhe në fillim të fushatës gratë në kamp u mbajtën të zëna duke mjekuar plagë shigjetash. Ndër gratë e Profetit shorti i kishte rënë për të dytën herë rresht Umm Selemes; dhe mes grave të tjera që shoqëronin ushtrinë për t'u kujdesur për të plagosurit dhe mbajtur furnizimin me ujë në prapavijë ishte halla e Profetit Safijja, Umm Ejmeni, Nusejbah dhe Umm Sulejmi, nëna e Enesit.

Për disa ditë me radhë nuk u arrit asgjë; por natën e gjashtë, kur Umeri ishte në komandë të rojës, në kamp u kap një spiun, i cili në këmbim të jetës u dha informacione të çmuara për fortesat, duke u treguar se cilat mund t'i zaptounin më lehtë dhe sugjeruar që të fillonin me njërën që nuk ishte e mirëmbrojtur dhe kishte një sasi armësh në qilaret e saja të gjera, përfshirë disa mekanizma lufte që ishin përdorur në të kaluarën kundër fortesave të tjera, sepse ashtu sikurse Jethribi, edhe Hajberi ishte molepsur shpesh me grindje civile. Të nesërmen fortesa u mor dhe mekanizmat u nxorën jashtë që të përdroreshin në mësymje të tjera, një katapultë për hedhjen e gurëve dhe dy testudo për ngjitjen e njerëzve mureve nën një çati të padepërtueshme, që të hapnin një hyrje. Pjesërisht falë këtyre mekanizmave, fortesat e lehta ranë njëra pas tjetrës. E para qëndresë e fuqishme që ndeshën ishte një kala e quajtur Naim. Këtu garnizoni doli me forca të shumta dhe atë ditë çdo sulm i ndërmarrë nga muslimanët u zmbraps.

³⁸⁸ LIX, 14.

³⁸⁹ LXI, 4.

³⁹⁰ II, 249.

“Nesër” – tha Profeti, “do t’ia jap emblemën një njeriu, të cilin Zoti dhe i Dërguari i Tij e duan. Zoti do të na e japë fitoren me duart e tija; ai nuk është prej atyre që kthejnë shpinën e ikin.”

Në fushatat e tij të mëparshme, Profeti kishte përdorur flamuj relativisht të vegjël si emblema. Por në Hajber kishte sjellë një emblemë të zezë të madhe të bërë nga një xhybe e Aishes. Ata e thërrisnin “Shqiponja” e ai ia dha tani Aliut. Pastaj u lut për të dhe Shoqëruesit e tjerë që Zoti t’u jepte fitoren. Pas një tjetër dite luftimi të ashpër, në të cilën Zubejri dhe Ebu Duxhaneh me turbanin e kuq luajtën rol të spikatur, Aliu i udhëhoqi burrat e tij në një mësymje përfundimtare, e cila e zmbropsi garnizonin thellë në bastionin e tyre, duke i lënë muslimanët në kontroll të dyerve. Fortesa u dorëzua, por jo përpara se shumë prej burrave të saj të ishin arratisur në fortesa të tjera përmes një daljeje të pasme.

“Ku janë Beni Gatafanët?” ishte pyetja që po shtrohej anekënd Hajberit, por pa përgjigje. Në fakt ata ishin nisur me një ushtri prej katër mijë burrash, siç kishin premtuar. Po pas një dite marshimi, ata kishin dëgjuar natën një zë të çuditshëm - nuk e dinin në vinte nga toka apo nga qielli - dhe zëri thirri tri herë rresht: “Njerëzit e juaj! Njerëzit e juaj! Njerëzit e juaj!” me ç’rast ata pandehën se familjet e tyre ishin në rrezik dhe nxituan të ktheheshin nga kishin ardhur, vetëm për të gjetur gjithçka në rregull. Por pasi u kthyen, atyre nuk u nisej për së dyti, pjesërisht ngase shumë prej tyre ishin të bindur se do të mbërrinin tepër vonë për të marrë pjesë në mposhtjen e armikut.

Më e padepërtueshmja e bastioneve të Hajberit njihej si Çitadela e Zubejrit. Ajo kurorëzonte një masiv të lartë shkëmbor me një afrim të rrëpirë mbi portat dhe thepa të mprehta nga të gjitha anët e tjera. Shumica e burrave luftues që kishin shpëtuar nga fortesat e tjera i ishin bashkuar garnizonit të fortesës, i cili qëndronte i patundur brenda mureve. Profeti i rrethoi për tri ditë e kur një çifut nga një fortesë tjetër i erdhi dhe i tha se kishin një burim të fshehtë që do t’u lejonte të duronin thujse pa kufi; ai i ofroi t’ia tregonte sekretin, me kusht që jeta, pasuria dhe familja e tij të ishin të sigurta. Profeti u pajtua dhe ai i tregoi se ku mund të gërmonte për t’i vënë pendën një vije nëntokësore që rridhte nën shkëmbinjtë e çitadelës. Ata kishin shkallë që të çonin aty nga brendia e çitadelës dhe duke qenë se rrjedha nuk thahet kurrë, nuk mbanin rezerva uji. Kështu që kur ai u ndërpre, ata u detyruan të dilnin e të luftonin nga etja; dhe pas një beteje të egër u mundën.

Bastioni i fundit që bëri qëndresë ishte Kamusi. Ai i përkiste familjes së Kinanëve, një prej klaneve më të pasura e më të fuqishme të Nedirëve. Disa

prej tyre kishin jetuar me kohë në Hajber, ndërsa të tjerë, përfshirë vetë Kinanin, ishin vendosur aty së fundmi nga Jethribi. Kishin qenë veçanërisht ata që ishin mbështetur në ndihmën nga Gatafanët, mosmbajtja e premtimit nga të cilët kishte qenë një zhgënjim shkrajues për ta; dhe ata ishin akoma tejet të demoralizuar nga lajmet e këqija të sjella nga tërë ata të ikur që ishin grumbulluar tani në Kamus. Megjithatë, ata duruan për katërbëdhjetë ditë; pastaj Kinani çoi fjalë se dëshironte të binte në ujdi me Profetin, i cili tha se ishte i gatshëm të negocionte. Kështu që kryetari i tyre doli nga fortesa me të tjerët nga familja; dhe u ra në pajtim që askush nga garrisoni nuk duhej të vritej ose të zihej rob - bashkë me familjet e tyre - me kusht që ta linin Hajberin dhe që të gjitha zotërimet e tyre të bëheshin pronë e fitimtarëve. Atëherë Profeti shtoi një klauzolë të mëtejshme, gjegjësisht që obligimi i tij për t'ua kursyer jetët dhe për t'i lënë të iknin duhej anuluar për këdo që përpiquej të fshehte ndonjë pjesë të zotërimeve të veta. Kinani e të tjerët u pajtuan me këtë; dhe Profeti thirri Ebu Bekrin, Umerin, Aliun, Zubejrin e dhjetë çifutë që ta dëshmonin këtë marrëveshje.

Por shpejt u bë e qartë si për çifutët, ashtu edhe për muslimanët, se shumë pasuri po fshihej. Ku ishte thesari me nam i Beni Nedirëve të cilin e kishin sjellë me vete nga Medina dhe të cilin e kishin shpalosur aq me tepri në varganin e tyre përmes rrugëve të saj? Profeti e pyeti Kinanin rreth kësaj e ai u përgjigj se qysh nga mbërritja e tyre në Hajber thesari ishte shitur për të blerë më shumë armë, parzmore dhe fortifikime. Çifutët e dinin se ai gënjente e ishin edhe më të shqetësuar sepse shumë prej tyre e besonin se ishin në prani të një Profeti. Ata ishin të mendimit se nuk kishin nevojë ta ndiqnin sepse nuk u ishte dërguar atyre; porse do të ishte qartësisht e kotë të përpiqeshin ta mashtronin. Njëri prej tyre, që e kishte pronën e Kinanit për zemër, shkoi tek ai dhe e luti të mos fshihte asgjë, se po ta bënte, Profeti do të informohej patjetër rreth saj. Kinani e qortoi zemërueshëm; por brenda më pak se një dite thesari u gjet dhe Kinani u vra bashkë me një kushëri të tij, që u zbulua se ishte veçuar për të kryer fshehjen. Familjet e tyre u kthyen në të kapur.

Pas rënies së Kamusit, dy fortesat e mbetura u dorëzuan me të njëjtat kushte. Atëherë çifutët e Hajberit u këshilluan mes vedi dhe i dërguan një përfaqësi Profetit, duke i sugjeruar që, meqenëse ishin të shkathët në menaxhimin e fermave dhe vreshtave të tyre, ai duhej t'i lejonte të rrinin në shtëpitë e tyre dhe ata do t'i jepnin një qira vjetore sa gjysma e prodhimit. Profeti u pajtua me këtë; por shtoi që nëse në të ardhmen vendoste t'i dëbonte,

ata duhej të iknin. Përflitej se muslimanët synonin ta zgjatnin fushatën e tyre për në Fedek, një oaz i vogël por i pasur në verilindje; dhe kur çifutët e Fedekut dëgjuan për kushtet që i ishin vënë Hajberit ata çuan fjalë duke ofruar të dorëzoheshin me të njëjtat kushte. Kështu, Fedeku u bë pronë e Profetit, sikurse çdo pasuri tjetër që nuk ishte marrë me forcë.

Kur ishte rënë në pajtim për të gjitha kushtet dhe ushtria fitimtare kishte pushuar, e veja e Selam ibn Mishkamit pjeku një qengj e ia helmoi çdo pjesë me një helm vdekjeprurës, të cilin e përqendroi sidomos të shpatullat, pasi kishte mësuar duke pyetur se Profeti pëlqente shpatullën e qengjit ndaj kyçeve të tjera. Atëherë ajo e solli në kamp dhe ia vendosi përpara Profetit, me ç'rast ai e falënderoi dhe ftoi Shoqëruesit e tij të pranishëm të hanin me të.

Ndodhi që kësaj here, i ulur bri Profetit ishte një hazrexh i quajtur Bishr, i biri i Beraït që i kishte udhëhequr muslimanët e Jethribit në Akabanë e Dytë dhe i cili kishte qenë i pari që ishte falur në drejtim të Mekës. Kur Profeti mori një kafshatë nga qengji, Bishri bëri të njëjtën gjë dhe e kapërdiu, por Profeti e nxori atë që kishte në gojë dhe u tha të tjerëve: "Mbajini duart! Kjo shpatull po më tregon se është e helmosur." Ai çoi dikë që ta thërriste gruan dhe e pyeti nëse ajo e kishte helmosur. "Kush të tregoi?" - e pyeti ajo. "Vetë shpatulla" u përgjigj Profeti. "Çfarë të shtyu ta bësh këtë?" "Epo, ti e di" - tha ajo, "çfarë i ke bërë popullit tim; dhe më ke vrarë babain, xhaxhain e burrin. Kështu që thashë: 'Nëse është mbret, do ta heq qafe; por nëse është Profet ai do të njoftohet për helmin'." Fytyra e Bishrit ishte zbehur tashmë si hiri dhe ai vdiq pas pak. Por megjithatë Profeti e fali gruan.³⁹¹

Ajo nuk ishte gruaja e vetme që kishte humbur një baba dhe një bashkëshort nga duart e muslimanëve. Ndër të kapurit si rezultat i fshehjes së thesarit nga Kinani ishte e veja e tij Safijjah, e bija e Hujejjit, që i kishte bindur Beni Kurejdhët të shkelnin traktatin me Profetin, dhe i cili ishte vrarë bashkë me ta pas Betejës së Hendekut. Ajo ishte shtatëmbëdhjetë vjeçe dhe ishte martuar me Kinanin vetëm një muaj a dy përpara se Profeti të nisej nga Medina. Përsa kishte zgjatur, martesë nuk kishte qenë e lumtur. Ndryshe nga i ati dhe i shoqi, Safijjah kishte natyrë thellësisht të përzotshme. Nga mosha më e njomë ajo kishte dëgjuar njerëzit e saj të flisnin për Profetin që do vinte së shpejti dhe kjo ia kishte mbushur përfytyrimin. Pastaj kishin nisur të flisnin për një arab në Mekë, kurejsh, i cili pohonte se ishte Profet; dhe pastaj erdhi lajmi se ai kishte mbërritur në Kuba. Kjo kishte ndodhur shtatë vjet më parë, kur ajo kishte qenë fëmijë dhjetë vjeç; dhe

³⁹¹ B. LI, 28.

asaj i kujtohej mirë i ati dhe xhaxhai që ishin nisur plot vetëbesim në Kuba për t'u siguruar se ky njeri ishte një mashtrues; por ajo që i ishte vulosur në kujtesë mbi të gjitha kishte qenë kthimi i tyre natën vonë, që të dy në një gjendje hidhërimi të përskajshëm. Nga ajo që thoshin dukej qartë se ata e besonin që i sapoardhuri ishte Profeti i premtuar, por që ata synonin t'i kundërviheshin; dhe mendja e saj e re ishte hutuar.³⁹²

Pak pas martesës së saj e jo shumë përpara se Profeti të mbërrinte përpara Hajberit, ajo kishte pasur një ëndërr. Ajo pa një hënë shkëlqyese të varej në qiell dhe e dinte se nën të shtrihej qyteti i Medines. Atëherë hëna filloi të lëvizte drejt Hajberit, ku i ra në prehër. Kur u zgjua, ajo i tregoi Kinanit se ç'kishte parë në ëndërr, me ç'rast ai e goditi në fytyrë dhe tha: "Kjo mund të nënkuptojë vetëm një gjë: se ti e dëshiron Mbretin e Hixhazit, Muhammedin." Shenja e goditjes ishte akoma e dallueshme kur ajo iu soll si e kapur Profetit. Ai e pyeti se çfarë ia kishte shkaktuar atë dhe ajo i tregoi për ëndrrën e saj. Tani Dijai³⁹³ i Beni Kalbëve, që kishte hyrë në Islam pak pas Bedrit, kishte kërkuar që Safijjah t'i jepej si hisa e tij nga preja e Hajberit, ose si pjesë e hises së tij, dhe Profeti ishte pajtuar; por kur dëgjoi ëndrrën e saj ai e thirri Dijain dhe i tha të merrte më mirë kushërirën e saj. Atëherë ai i tha Safijjes se ishte i gatshëm ta lironte dhe i ofroi të zgjidhte midis të qëndruarit çifute duke iu kthyer të vetëve ose hyrjes në Islam duke u bërë bashkëshortja e tij. "Zgjedh Zotin e të Dërguarin e Tij" - tha ajo; dhe ata u martuan në ndalesën e parë të marshimit për në shtëpi.

Fushata nuk kishte mbaruar akoma, sepse në vend që të ktheheshin rrugës së drejtpërdrejtë nga kishin ardhur, Profeti u kthye paksa në Perëndim dhe rrethoi çifutët e Vadi'l-Kurasë në fortesat e tyre. Ata kishin qenë në një ligë me Hajberin dhe pas tri ditësh u dorëzuan me të njëjtat kushte.

Ibn el-Akvai, eslemiu që u kishte kënduar në udhëtimin për në veri, ishte vrarë në Hajber gjatë një sulmi mbi Çitadelën. Shpata e tij ishte kthyer disi kundër tij duke i dhënë një plagë vdekjeprurëse dhe njëri nga Ndihmuesit vërejti se ai nuk mund të njehej si dëshmor. "Gënjen kush thotë ashtu" - tha Profeti. "Vërtet ai kalon nëpër Kopshtet e Parajsës aq lirshëm sa notuesi nëpër ujë."³⁹⁴ Një tjetër pyetje për martirizimin lindi në Vadi'l-Kura, ku skllavi i zi i Profetit, Karkarai, u vra nga një shigjetë teksa po i hiqte samarin një deveje.

³⁹² I.I. 354-5.

³⁹³ Ai ishte një burrë me bukuri të madhe dhe Profeti thoshte për të: "Më i ngjashmi me Xhibrailin ndër tërë burrat që kam parë është Dijah el-Kalbi." I.S. IV, 184.

³⁹⁴ V. 662.

Por Profeti u përgjigj: “Po digjet bash njetash në Xhehennem, nen një hirkë qi e ka vjedhë në Hajber dhe e cila i asht bâ hirkë zjermit.”³⁹⁵

Ai e kishte zakon t’i paralajmëronte vazhdimisht se privilegji i të jetuarit me të në këtë bashkësi mbartte një përgjegjësi të rëndë, sepse Zoti ishte i Drejtë dhe do t’i gjykonte më rreptë sesa ata që jetonin në epoka më të këqija, kur ishte më e vështirë t’i rezistojë të keqes. Ai tha: “Vërtet ju jeni në një epokë kur kushdo që lë pasdore një të dhjetën e Ligjit do të shkatërrohet. Por do të vijë një epokë kur kushdo që përmbush një të dhjetën e ligjit do të shpëtohet.”³⁹⁶

³⁹⁵ I.I. 765.

³⁹⁶ Tir. XXXI, 79.

LXX. “Kë do më shumë?”

Kur ushtria fitimtare mbërriti në Medine pas shtatë javëve mungesë, ata panë se Xhaferi dhe shoqëruesit e tyre ishin tashmë atje. Ai ishte nisur për në Abisini në moshën njëzet e shtatë vjeçare ndërsa tani ishte burrë dyzet vjeç. Ai nuk e kishte parë Profetin për trembëdhjetë vjet, ndonëse kishin qenë në komunikim të vazhdueshëm. Profeti e shtrëngoi dhe e puthi në mes dy syve. Atëherë tha: “Nuk di për cilën nga të dyja të gëzohem më shumë, për ardhjen e Xhaferit apo fitoren e Hajberit.” Me Xhaferin ishin bashkëshortja Esma dhe tre djemtë e tyre Abdullahu, Muhammedi dhe Avni, i cili kishte lindur në Abisini.

Me të ishte edhe Umm Habibja, banesa e të cilës ishte e gatshme për ta pritur dhe një gosti e dytë martesore u mbajt për festimin e bashkimit të saj me Profetin. Ajo ishte tani rreth tridhjetë e pesë vjeçe. Të gjitha bashkëshortet e tjera, përveç Aishes, e kishin njohur atë në Mekë. Veç kësaj, ajo ishte kunata e Zejnebit, ndërsa Savden dhe Umm Selemja i kishte patur shoqe të ngushta ditëve të hershme në Abisini. Ardhja e saj ishte pritur dhe nuk shkaktoi fort lëvizje. Një objekt shqetësimi shumë më të madh për bashkëshortet ishte shtesa e papritur në shtëpinë e tyre, e reja dhe e shumë e bukura Safijeh. Kur mbërritën në Medine, Profeti e sistemoi përkohësisht në njërën prej shtëpive të Harithes gjithnjë mikpritës; dhe pasi dëgjoi për bukurinë e saj, Aishja çoi dikë të pyeste Umm Selemen për shoqëruesen e tyre të re. “Është vërtet shumë e bukur” - tha Umm Selemja, “dhhe i Dërguari i Zotit e do shumë.” Aishja shkoi te shtëpia e Harithes dhe hyri me mizërinë e grave që po vizitonin nusen e re. Ajo mbante vel, dhe duke mos e nxjerrë identitetin e saj, mbeti disi në sfond, por mjaft afër që të shihte vetë se ajo që kishte thënë Umm Selemja ishte e vërtetë. Pastaj e la shtëpinë, por Profeti, që ishte atje, e kishte njohur dhe duke e përcjellë i tha: “O Aishe, si t’u duk?” “Pashë në të një çifute si çdo çifute tjetër.” “Mos thuaj ashtu” - i tha Profeti, “sepse ajo ka hyrë në Islam dhe e ka bërë të mirë Islamit e saj.”

Megjithatë, Safijjah ishte veçanërisht e lëndueshme mes bashkëshorteve, për arsye të të atit. “O bija e Hujejit” - në vetvete mënyrë respektuese të drejtuar, mund të shndërrohej në fyerje nga toni i zërit, dhe me raste ajo vinte te

Profeti e përlotur, sepse ndonjëra³⁹⁷ nga shoqërueset e saj ishte përpjekur ta bënte të ndihej inferiore. Ai i tha: “Thuaji: babai im është Haruni, ndërsa xhaxhai im Musai.”

Nga të gjitha bashkëshortet, Safijja ishte më e afërta në moshë me Hafsën, e cila tani ishte njëzet e dy vjeçe. Kjo i kishte rritur frikërat e Aishes fillimisht, por me kalimin e javëve dy gratë më të reja gjetën njëfarë simpatie për njëra tjetrën dhe Hafsa po ashtu u miqësua me të sapoardhurën. “Ishim dy grupe” - tregon vite më vonë Aishja, “në njërin isha unë, Hafsa ja, Safijjah e Savdaja, ndërsa në tjetrin Umm Selemeh dhe të tjerat.”

Asokohe Aishja ishte në vitin e saj të gjashtëmbëdhjetë, e madhe për moshën në disa aspekte por jo në disa të tjera. Ndjenjat e saja ishin gjithmonë të qarta nga fytyra, e thujse gjithmonë nga gjuha e saj. Një herë Profeti i tha: “O Aishe, nuk është e fshehur nga unë kur je e zemëruar me mua e as kur je e kënaqur.” “O më i shtrenjtë për mua se im atë e ime ‘më’ - tha ajo, “si e di këtë?” “Kur je e kënaqur” - i tha ai, “ti thua, tek zë be: ‘Jo, pasha Zotin e Muhammedit’, por kur je e zemëruar thua ‘Jo, pasha Zotin e Ibrahimit’.”³⁹⁸ Në një rast tjetër, kur Profeti erdhi tek ajo paksa më vonë se ç’kishte pritur, ajo i tha: ‘Ku ke qenë këtë ditë deri tani?’ “O Humejre” - i tha ai, “kam qenë me Umm Selemen.” “A nuk je ngopur me Umm Selemen?” - tha ajo; dhe kur ai buzëqeshi pa u përgjigjur, ajo shtoi: “O i Dërguari i Zotit, më thuaj pak për veten tënde. Sikur të ishte mes dy tatëpjeta-ve të një lugine, te njëra nga të cilat nuk është kullotur, ndërsa tek tjetra është kullotur, ku do t’i kullosje tufat?” “Tek ajo ku nuk është kullotur” - u përgjigj Profeti. “Tamam’ - i tha ajo; dhe unë nuk jam si cilado prej bashkëshorteve të tuaja. Çdonjëra prej tyre e ka patur një bashkëshort përpara teje, përveç meje.” Profeti qeshi dhe nuk tha asgjë.³⁹⁹

Aishja e dinte mirë se nuk mund ta kishte Profetin vetëm për vete. Ajo ishte një grua, ndërsa ai si njëzet burra. Shpallja kishte thënë rreth tij: *Vërtet, ti je me natyrë madhështore.*⁴⁰⁰ Ishte tamam sikur ai të përbënte një botë në vetvete, të krahasueshme me botën e jashtme dhe në disa mënyra mistershëm një me të. Ajo kishte vënë re shpesh se po të kishte ndonjë turrë vetëtimash, qoftë edhe larg, fytyra e tij ndërronte ngjyrë; tingulli i një shkulmi të fuqishëm ere e ndikonte dukshëm po ashtu; dhe në të paktën

³⁹⁷ Gjegjësisht Aishja dhe Hafsaja, siç tregohet në *Sahih-ët* e Buhariut dhe Muslimit, si dhe në *el-Isti’ab* nga Ibn Abd el-Berri, tek jetëshkrimi i Hatixhes. (*shën. përk.*)

³⁹⁸ I.S. VIII, 47.

³⁹⁹ I.S. VIII, 55.

⁴⁰⁰ LXVIII, 4.

një rast kur kishte patur rrebesh shiu ai kishte zbuluar kokën, shpatullat e gjoksin duke dalë përjashta që të ndante kënaqësinë e tokës në marrjen e begatisë së qiellit drejtpërsëdrejti mbi lëkurën e tij.

Aishja nuk ishte asnjë fije më pak xheloze për arsye të dallimit të tij nga burrat e tjerë; por ajo e dinte se xhelozia, ndryshe nga dashuria, ishte vetëm për këtë jetë. Duke folur për Parajsën, Shpallja kishte premtuar mëse një herë: *Dhe ne ua heqim çfarëdo mllëfi të kenë në gjokse.*⁴⁰¹ Një ditë, ajo i tha Profetit: “O i Dërguari i Zotit, cilat janë bashkëshortet e tuaja në Xhennet” “Ti je ndër to” - i tha ai dhe ajo i ruajti këto fjalë për tërë jetën, ashtu si dhe thënien e tij drejtuar asaj: “Xhibraili është këtu dhe të jep përshëndetjet e tij të Paqes.” “Paqe pastë mbi të dhe Mëshira me Bekimet e Zotit!” – i ishte pëgjigjur ajo.⁴⁰²

Për xhelozinë e saj, ajo tregonte më vonë: “Nuk isha xheloze për asnjë bashkëshorte tjetër të Pejgamberit siç isha për Hatixhen, për shkak të përmendjes së saj të pareshtur prej tij dhe sepse Zoti i kishte dhënë sihariqet e mira të saj për një vilë në Xhennet prej gurësh të çmuar. Dhe kurdo që të bënte kurban një dele, ai u dërgonte një pjesë të mirë atyre që kishin qenë shoqe të saja. Shumë herë i thosha: ‘A thua se nuk ka patur ndonjëherë grua tjetër në botë, përveç Hatixhes.’”⁴⁰³

Ndijimet dhe reagimet e Aishes ishin tejet të shpejta. Pak pas Hajberit, a ndofta një çikë më herët, Halah, nëna e Ebu'l-Asit, kishte ardhur për vizitë në Medine për të shikuar të birin, nusen Zejnebe, dhe mbesën Umameh; dhe një ditë kur Profeti ishte në banesën e Aishes ra dera dhe u dëgjua zëri i një gruaje që kërkonte leje për të hyrë. Profeti u zbeh dhe u dridh; e duke i rënë çështjes në te menjëherë, Aishja u kaplue nga një valë xhelozie dhe e qortoi atë; sepse ajo e dinte që në zërin e Halasë ai kishte dëgjuar zërin e së motrës, Hatixhes. Ai e konfirmoi këtë më pas dhe tha se mënyra e saj e të lypurit leje kishte qenë e njëjtë me atë të gruas së tij të ndjerë.⁴⁰⁴

Savdaja, tanimë disi në moshë, ia dha ditën e saj me Profetin Aishes, sepse ishte e sigurtë që kjo do të kënaqte mjaft Profetin; pjesa e tjetër e bashkësisë, përfshirë bashkëshortet e tjera, nuk kishin asnjë dyshim që nga të gjitha gratë e gjalla tani, Profeti donte më shumë Aishen. Kjo nuk ishte thjesht hamendje, ngase herë pas here, ai pyetej nga një Shoqërues apo një tjetër: “O i Dërguari i Zotit, kë do më shumë në tërë botën?” Dhe ndonëse nuk i përgjigjej gjithmonë njëlloj kësaj pyetjeje, përderisa ndjente dashuri

⁴⁰¹ VII, 42; XV, 47.

⁴⁰² I.S. VII, 55.

⁴⁰³ B. LXIII, 20.

⁴⁰⁴ *po aty.*

të madhe në mëse një drejtim - për të bijat dhe fëmijët e tyre, për Aliun, për Ebu Bekrin, për Zejdin dhe Usamen - përgjigjja ishte nganjëherë Aishen, por kurrë ndonjëherë nga gratë e tjera. Për këtë arsye kishte filluar të bëhej zakon në Medine që nëse një njeri kishte ndonjë nder për t'i kërkuar Profetit, dhe nëse i bënte dhuratë në drejtim të lutjes së tij, siç këshillonte Kur'ani, ai e shtynte ofrimin gjersa Profeti të ishte në banesën e Aishes me supozimin se atëherë ishte më i lumtur e kësioj më i gatshëm ta bënte nderën. Kjo shkaktoi mëri në shtëpinë e Profetit dhe Umm Selemja shkoi tek ai në emër të saj dhe bashkëshorteve të tjera duke i kërkuar të bënte njoftim se kushdo që dëshironte t'i bënte dhuratë duhet ta bënte këtë pa prituri ditën e tij në një banesë të caktuar. Profeti nuk iu përgjigj e ajo i kërkoj sërish dhe prapë ai qëndroi i heshtur. Atëherë ajo i kërkoj për së treti dhe ai tha: "Mos më shqetëso në lidhje me Aishen, sepse vërtet Shpallja nuk më vjen kur jam nën strehën e një bashkëshortetje, përveçse tek Aishja."⁴⁰⁵ Umm Selemja tha: "I pendohem Zotit që të kam shqetësuar." Por bashkëshorte të tjera nuk u kënaqën të ndalnin këtu dhe dërguan Fatimen, të cilës i kërkuan të ndërhynte në emër të tyre dhe t'i thoshte: "Bashkëshortet e tuaja të vënë në be për Zotin t'ua japësh hakun në lidhje me të bijën e Ebu Bekrit." Fatimja u pajtua me ngurrim që ta bënte këtë, por e shtyu për disa ditë, gjersa më në fund kushërira e saj Zejnebi, bija e Xhahshit, erdhi tek ajo dhe ngulmoi. Kështu që ajo shkoi tek i ati dhe i tha çfarë i kishin kërkuar t'i thoshte. "Bija ime e vogël" - i tha Profeti, "a nuk e do ti çfarë dua unë?" Kur ajo pohoi, ai tha: "Atëherë duaje" - duke nënkuptuar Aishen. Pastaj tha: "Të çoi Zejnebi, apo jo?" "Zejnebi dhe të tjerat" - tha Fatimja. "Beto hem se ishte Zejnebi ajo që e gatiti këtë." Dhe kur Fatimja e pranoi, ai buzëqeshi.

Ajo u kthye te bashkëshortet dhe tregoi çfarë kishte ngjarë. "O bija e të Dërguarit të Zotit" - i thanë ato, "nuk na vlejte asgjë!" Ato e nxitën të shkonte për së dyti, por ajo refuzoi, kështu që i thanë Zejnebit "Shko ti" dhe ajo shkoi te Profeti, i cili më në fund i tha Aishes të fliste me të dhe ajo nxori argumente, ndaj të cilave Zejnebi nuk mundi të thoshte asgjë. Profeti kishte obligim të ishte i drejtë e i paanshëm ndaj bashkëshorteve të tij dhe t'i inkurajonte të tjerët të ndiqnin shembullin e tij; por ai nuk ishte përgjegjës për paanësinë e të tjerëve kundrejt bashkëshorteve të tija. Atë nuk e lejonte ndjeshmëria e tij për të ndërhyrë; e tija ishte të pranonte një dhuratë me falënderime e t'ia linte gjithçka tjetër në dorë dhuruesit. Kur Zejnebi kishte ikur, ai i tha Aishes: "Ti je me të vërtetë e bija e Ebu Bekrit."⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ B. LI, 8.

⁴⁰⁶ B. LI, 8; I.S. VIII, 123.

Xhelozia ishte e pashmangshme në shtëpinë e Profetit dhe ai bëri çmosin ta merrte me të lehtë. Një herë ai u fut në një dhomë ku ishin mbledhur bashkëshortet dhe pjesëtarët e tjerë të familjes, dhe kishte në dorë një varëse oniksi që sapo ia kishin dhënë. Duke ua treguar atyre, ai tha: “Do t’ia jap asaj që e dua më shumë se të gjitha.” Disa prej bashkëshorteve filluan të pëshpërisnin të thartuara me njëra tjetrën: “Do t’ia japë të bijës së Ebu Bekrit.” Por pasi i mbajti pezull goxha, ai thirri mbesën e tij të vogël Umamen dhe ia lidhi rreth qafës.

Ai ishte po kaq i dhënë pas nipave të tij, bijve të Aliut dhe të Fatimes. “Më të dashurit për mua nga njerëzit e shtëpisë sime janë Hasani e Huseini” - thoshte ai. Edhe Usamah njehej si nip dhe mëse një herë Profeti e mori atë bashkë me Hasanin për dore dhe u lut: “O Zot, unë i dua, duaji dhe Ti!”⁴⁰⁷

⁴⁰⁷ I.S. IV/1, 43.

LXXI. Pas Hajberit

Fushata e Hajberit u pasua nga gjashtë ekspedita relativisht të vogla, dy prej të cilave, nën Umerin dhe Ebu Bekrin përkatësisht, ishin kundër klaneve armiqësore të fisit Havazin, territori i të cilëve bllokonte rrugëqasjen kryesore ndaj Jemenit. Të tjerat ishin në lindje dhe në veri, kundër klaneve të Gatafanëve. Dy prej këtyre ishin kundër Beni Murrahëve, territori i të cilëve ishte ngjitur me Fedekun, i cili tani i përkiste Profetit. Të kthyer në qeraxhinj të tij, çifutët e Fedekut kërkonin mbrojtje ndaj beduinëve; por forca e këtyre plaçkitësve u nënvleftësua në Medine, kështu që në ekspeditën e parë u dërguan vetëm trembëdhjetë burra e thuajse të gjithë u vranë. Profeti çoi menjëherë një forcë tjetër prej dyqind vetash dhe armiqtë u morën para me humbje të konsiderueshme në njerëz. U kapën edhe disa robër, si dhe deve e dele. Shtatëmbëdhjetë vjeçari Usame u lejua të merrte pjesë në këtë ekspeditë. Ai kishte qenë me ushtrinë mbrapa Hendekut, por kjo ishte fushata e tij e parë në kuptimin e plotë. Gjatë ndeshjes, një prej murrejve e talli për moshën e re, por shpejt pati arsye të bëhej pishman. I vendosur tashmë të tregonte zotësinë e tij, Usama tani u nxit në furi dhe e ndoqi thellë në shkretëtirë megjithë urdhrat e dhënë para betejës se duhej të rrinin bashkë; ai më në fund e mbërriti dhe e plagosi, me ç'rast burri i fisit Murrah bërtiti *la ilahe il-la'Llah*, nuk ka zot përveçse Zoti. Por megjithëse dëshmoi Islamin, Usama ia dha goditjen vdekjeprurëse.

Komandanti i ekspeditës ishte Galib ibn Abdullahu,⁴⁰⁸ dhe një ndër mendimet e tij të para pas betejës ishte: "Ku është Usama?" Ai dhe gjithkush tjetër në ushtri e dinte dashurinë e madhe të Profetit për djalin e Zejdit; por megjithë fitoren Usameh u kthye në një kamp jashtëzakonisht të shqetësuar, një orë pasi ra mbrëmja. Galibi e kërdisi sertësisht. "Shkova pas një njeriu që po më tallte" - tha djaloshi, "dhe kur iu afrova dhe e thera, ai tha *la ilahe il-la'Llah*." Me ç'rast e fute shpatën në mill?" - tha Galibi. "Jo" - tha Usama, "jo pa e bërë të pinte etjen e vdekjes." Atëherë tërë kampi shkrepëtiu me sharje dhe ai e zhyti kokën në duar, i mposhtur nga turpi. Gjatë marshimit nuk i bëhej as të hante. Kishte patur një Shpallje, të cilën më të vjetrit e dinin mirë, në lidhje me një ose dy raste kur një besimtar

⁴⁰⁸ I Beni Lejthëve, një klani të Kinanëve.

kishte qenë gati duke vrarë një jobesimtar, i cili atëherë kishte dëshmuar Islamin; dhe shpirtplasur me idenë se do të humbiste plaçkat, parzmoret dhe armët që kishte menduar se i përkisnin, fitimtari kishte thënë “Ti nuk je besimtar” dhe e kishte vrarë. Në rastin e Usames, motivi kishte qenë nderi e jo plaçka e luftës, por parimi ishte i njëjtë. Vargu i shpallur ishte: *O ju që besoni, kur të luftoni në rrugën e Zotit, bëni dallim, e mos i thoni atij që ju ka deklaruar paqe: “Ti nuk je besimtar”, duke kërkuar përfitimet e kësaj jete të ulët, sepse te Zoti ka plaçkë plot. Kështu e kishit zakon dikur, por Zoti ka zbritur Hirin e Tij mbi ju. Ndaj bëni dallim. Vërtet Zoti është i Dijenishëm për çfarë veproni.*⁴⁰⁹

Sapo mbërritën në Medine, Usama shkoi drejt e te Profeti, i cili e përqafoi me dashuri, pastaj i tha: “Tregomë tash për fushatën tënde.” Kështu, Usama i tregoi gjithë çka kishte ndodhur qëkur ishin nisur e kur arriti te pika kur kishte vrarë njeriun, Profeti tha: “O Usame, a e vrave kur kishte thënë *la ilahe il-la ‘Llah?’* “O i Dërguari i Zotit” - u përgjigj ai, “ai e tha vetëm e vetëm që t’i shmangej vrasjes.” “Mos vallë ia hape zemrën për të ditur nëse fliste të vërtetën apo gënjente?!” “Kurrë më nuk do të vras dikë që thotë *la ilahe il-la ‘Llah’* - tha Usama. Dhe më pas ai do të tregonte: “Sa dëshiroja që të kisha hyrë në Islam atë ditë.”⁴¹⁰ Sepse Profeti kishte pohuar që hyrja në Islam fshin të gjitha mëkatet e kaluara.

Pas kthimit nga Hajberi Profeti qëndroi në Medine për nëntë muaj. Megjithë fushatat e vogla, armëpushimi në jug dhe fitorja në veri i bënë këta muaj një kohë paqeje e mbrothësie relative, ndonëse pasuria që ishte fituar nga Kopshti i Hixhazit shkaktoi edhe probleme.

Umeri erdhi një mëngjes te shtëpia e të Dërguarit dhe, teksa po afrohej, dëgjoi tingullin e zërave të grave të ngritur në një timbër që i dukej i pahijshëm në prani të një Profeti. Për më tepër gratë ishin kurejshe, pra mërguese, gjë që ia konfirmoi opinionin se ato po mësonin prapësi nga medinaset, të cilat kishin qenë për breza me radhë më pak të shtrënguara e më të sigurta në vetvete sesa mekaset. Profeti urrente të refuzonte një kërkesë, siç e dinin fare mirë, dhe tani po i kërkonin me njëfarë ngulmi t’u jepte veshje të ndryshme që i kishin ardhur si pjesë e një të pestës (*hums*) në plaçkën e luftës. Kishte një perde të hapur përgjatë dhomës dhe kur u dëgjua zëri i Umerit që kërkonte leje për të hyrë papritur pati një heshtje të plotë dhe gratë u fshehën pas perdes me një shpejtësi të tillë sa që ai gjeti vetëm Profetin të shtangur nga të qeshurit. “Zoti ta mbushtë jetën me gaz, O i Dërguari i Zotit” - tha ai. “Çudi, vërtet” - tha Profeti, “se sa shpejt këto

⁴⁰⁹ IV, 94.

⁴¹⁰ V. 725.

gra që ishin me mua para një çasti u zhdukën pas perdes me të ta dëgjuar zërin!" "Përkundrazi, është haku yt, jo i imi, që të të frikësohen ty, jo mua" - tha Umeri. Atëherë, duke iu drejtuar grave, ai tha: "O armike te veteve tuaja, më paskeni frikë mua e jo të Dërguarin e Zotit?" "Po, tamam" - thanë ato, "sepse ti je më i rëndë dhe më i ashpër se i Dërguari i Zotit." "Kjo është e vërtetë, O biri i Hattabit" - tha Profeti. Atëherë shtoi: "Pasha Atë që ma ka në dorë shpirtin, sikur Shejtani të shihte se je duke udhëtuar në një shteg, do të zgjidhte tjetër rrugë prej tëndes."⁴¹¹

Pasuria e fituar së fundmi dhe lehtësimi vijues i gjendjes e inkurajoi madje edhe Umm Ejmenin që t'i kërkonte Profetit një nder. Ajo e kishte ndier me kohë nevojën për një deve që ta quante të sajën; dhe tani ajo shkoi tek ai dhe i tha t'i jepte një të tillë. Ai e pa me seriozitet dhe tha: "Do të të hyp mbi pjellën e një deveje." "O i Dërguari i Zotit" - thirri ajo, duke menduar se ai nënkuptonte një deve të njomë, "kjo nuk bën për mua. Nuk e dua." "Nuk do të të hyp mbi kafshë tjetër" - tha ai, "përveçse mbi pjellën e një deveje."⁴¹² Kështu që biseda vazhdoi gjersa një buzëqeshje në fytyrën e Profetit e bëri të kuptonte se ai po e ngacmonte dhe se çdo deve është doemos pjella e një deveje tjetër.

Mirëpo, një ditë tjetër, Umeri e gjeti Profetin në humor më pak të mirë, me kokën e mbështetur mbi dorë, të cilën e kishte vendosur në faqe. "O Umer" - tha ai, "po më kërkojnë atë që nuk e kam." Rrugës për në Hajber, duke folur për rritjen e pasurimit që fitorja e premtuar do të sillte në Medine, ai kishte thënë: "Nuk do të jetë e mirë për ju." Ishte tamam siç kishte thënë ai dhe kjo vlente për shtëpinë e tij si dhe për të tjerët. Deri atëherë Profeti dhe familja e tij kishin bërë një jetë përkorjeje të skajshme. Aishja ka treguar se përpara Hajberit ajo nuk e kishte ditur ç'donte të thoshte ngopja me hurma. E tillë ishte varfëria e të varurve të tyre në rritje saqë bashkëshortet e Profetit i kishin kërkuar atij vetëm atë që u nevojitej, dhe jo gjithmonë. Gjërat pa të cilat mund të bëhej dhuroheshin ose shiteshin, që të hollat të harxhoheshin për bamirësi. Por tani Profeti kishte kënaqësinë t'u bënte dhurata bashkëshorteve dhe ato nga ana e tyre nuk ishin të avashta në të mësuarit për të kërkuar më, gjë që nganjëherë krijonte probleme, sepse barazia kërkonte që çfarë i jepes njëres u duhej dhënë të gjithave.

Në të njëjtën kohë ato filluan ta shfrytëzonin këtë butësi në mënyra të tjera. Një ditë, Umeri e qortoi të shoqen për diçka dhe ajo iu përgjigj

⁴¹¹ B. LXII, 6.

⁴¹² I.S. VIII, 163.

thekshëm; dhe kur ai debatoi me të, ajo iu përgjigj se gratë e Profetit e kishin zakon t'i kthenin fjalë, kështu që pse të mos e bënte edhe ajo. "Dhe njëra prej tyre" – shtoi ajo, duke nënkuptuar bijën e tyre, "ia thotë çfarë ka në mendje pa turp nga mëngjesi deri në mbrëmje." Shumë i trazuar nga kjo, Umeri shkoi te Hafsa, e cila nuk e mohoi se ajo çfarë kishte thënë e ëma ishte e vërtetë. "Ti nuk ke as hirin e Aishes as bukurinë e Zejnebit' – i tha ai, duke shpresuar t'ia lëkundte vetëbesimin; dhe kur këto fjalë u dukën pa efekt, ai shtoi: "Kaq e sigurt je që, nëse e zemëron Pejgamberin, Zoti nuk do të të shkatërrojë në zemërimin e Tij?"⁴¹³ Pastaj shkoi te kushërira e tij Umm Selemeh dhe i tha: "A është e vërtetë se ia shprehni mendimet të Dërguarit të Zotit dhe i përgjigjeni pa respekt?" "Pashë gjithçka të mrekullueshme" – tha Umm Selemja, "ç'të duhet ty të hysh mes të Dërguarit të Zotit dhe bashkëshorteve të tija? Po, pasha Zotin, ne ia themi çfarë kemi në mendje dhe nëse e vuan këtë që bëjmë kjo është puna e tij, dhe nëse na e ndalon do të na gjejë edhe më të bindura ndaj tij sesa ndaj teje."⁴¹⁴ Umerit iu duk se e kishte tepruar dhe se qortimi ishte i drejtë; por nuk mund të kishte dyshim se jo gjithçka ishte mirë në shtëpinë e Profetit.

Ndreqja relativisht e beftë e ndodhur tani ishte pjesërisht për shkak të një ngjarjeje krejt të papritur. Letra e Profetit, që e ftonte Mukavkisin në Islam, kishte marrë përgjigje shmangëse; por me përgjigjen e tij sundimtari i Egjiptit kishte dërguar një dhuratë të pasur prej njëmijë njësishe ari, njëzet veshjesh cohe të rafinuar, një mushke, një gomarice dhe, si kurorë të dhuratës, dy skllaveve kopte të krishtera, të shoqëruara nga një eunuk i moshuar. Skllavet ishin motra, Marijah dhe Sirina, dhe që të dyja të bukura, por Marija jashtëzakonisht e tillë dhe Profeti u mahnit me bukurinë e saj. Ai ia dha Sirinën Hassan ibn Thabitit dhe e strehoi Marijen në shtëpinë aty pranë, ku kishte jetuar Safijjah përpara se të ndërtohej banesa e saj ngjitur me Xhaminë. Aty ai i bënte vizitë ditën dhe natën; por bashkëshortet e tija u bënë aq haptasi xheloze sa që ajo u mërzit, pastaj ai e strehoi atë në Medinen e Sipërme. Në fillim, Aishja dhe bashkëshortet e tjera u lehtësuan, por shpejt mësuuan se nuk kishin fituar gjë. Sepse Profeti nuk e vizitonte Marijen aspak më rrallë, dhe largësia shtesë nënkuptonte se mungesat e tija ishin edhe më të gjata se më parë.

Ato e dinin mirë se ai ishte krejtësisht brenda të drejtave të tij – të drejta që ishin njohur që nga koha e Abrahamit dhe më parë. A nuk kishin

⁴¹³ I.S. VIII, 131.

⁴¹⁴ I.S. VIII, 137.

zbritur ato të gjitha, përveç Safijjes, nga bashkimi i Abrahamit me robëreshën Agar? Për më tepër, ligji që i ishte shpallur Moisiut i kishte konfirmuar të drejta të tilla, dhe Kur'ani e lejonte shprehimisht pronarin të merrte robëreshën si konkubinë, me kusht pranimin e saj të lirë. Por bashkëshortet e dinin gjithashtu se Profeti ishte tejet i ndjeshëm dhe u kujdesën që krejt jeta e tij shtëpijake të depërtohej nga reagimet e tyre të pafshëhura. Veçanërisht Hafsa e shfreu një ndjenje të tillë, sa që Profeti më në fund u shty të betohej se nuk do ta shihte Marijen më, dhe Aishja ishte bashkëpunëtore e Hafsasë në këtë rast.

Shpallja që erdhi tani njihet si Sura e Ndalimit⁴¹⁵ sepse hapet me vërejtje ndaj Profetit pse e kishte ndaluar Marijen nga jeta e tij: *O Pejgamber, përse ia ndalon vetes, për hatër të bashkëshorteve të tua, atë që Zoti ta ka bërë të lejuar? Atëherë, pasi e liron formalisht nga betimi i tij, i drejtohet Hafsasë e Aishes, ndonëse jo me emër: Nëse të dyja i pendoheni Zotit (keni shkak, sepse) zemrat tuaja kanë anuar (nga ndalimi); dhe nëse e ndihmoni njëra tjetrën ndaj tij, vërtet Zoti, bash Ai, është Miku Mbrojtës i tij, dhe Xhibraili e besimtarët e zgjedhur; dhe matanë këtyre, engjëjt janë mbledhur ta ndihmojnë. Vargu vijues u drejtohet të gjitha bashkëshorteve: Ndofta, po ju divorcoi, Zoti i tij do t'i japë në vendin tuaj bashkëshorte më të mira se ju, të nënshtruara ndaj Zotit, besimtare, të devotshme, të durimshme, të prira ndaj adhurimit e agjërimit, vejusha e vasha.*

Sureja mbyllet me shembuj, nga historia sakrale, të dy grave të liga dhe dy grave që ishin të përsosura: Zoti përmend si shembull për ata që nuk besojnë, gruan e Nuhut dhe gruan e Lutit. Ato ishin nën dy burra të drejtësishëm nga shërbëtorët Tanë, të cilëve ato u bënë tradhti dhe të cilët kësisoj s'u vlejten asgjë te Zoti; dhe atyre dyjave iu tha: *Hyni në zjarr me ata që hyjnë në të.*

Dhe Zoti përmend si shembull për ata që besojnë, bashkëshorten e Faraonit kur tha: "Zoti im, ndërto më një banesë tek Ti në Xhennet e shpëtomë nga Faraoni dhe veprat e tij, dhe shpëtomë nga njerëzit që bëjnë shkelje"; dhe Merjemen, të bijën e Imranit, e cila e ruajti të dëlirë mitrën e saj dhe në frymë në të nga Shpirti Ynë. Dhe ajo dëshmoi të vërtetën e fjalëve të Zotit të saj dhe të shkrimeve të Tij, dhe ishte ndër të përthithurat në lutje.

Kur ua recitoi këtë Shpallje bashkëshorteve të tija, Profeti i la të përsiatëshin rreth saj dhe u tërhoq në një verandë me strehë, e cila ishte dhoma e vetme që kishte, përveç banesave të tyre. Nëpër Medine u hap lajmi se ai i kishte divorcuar gratë dhe mbërriti në veshin e Umerit po atë natë. Në agim ai shkoi si zakonisht në Xhami, por menjëherë pas namazit,

⁴¹⁵ LXVI.

përpara se t'i drejtohej Umeri, Profeti u tërhoq në hajatin e tij. Umeri shkoi tek Hafsaja dhe e gjeti në lotë. "Pse qan?" - i tha, duke shtuar përpara se ajo të përgjigjej: "A nuk të thashë se kjo do të ndodhte? A të ka divorcuar i Dërguari i Zotit?" "Nuk e di" - i tha ajo, "por ai është atje, i veçuar në atë hajat." Hyrja e saj ishte nga Xhamia, ku Umeri u kthye tani. Aty ishin mbledhur disa burra, të ulur përreth minberit. Disa prej tyre ishin të për-lotur; Umeri u ul me ta për pak kohë dhe pastaj, duke mos mundur t'i duronte ndjenjat e tij, shkoi tek dera e hajatit ku po rrinte një djalë abisinas, shërbyes i Profetit. "Kërko leje që të hyjë Umeri" - i tha ai djalit, i cili u fut dhe doli pas pak duke thënë: "Ia përmenda por ai heshti." Umeri u kthye tek vendi ku ishte ulur më parë. Pastaj shkoi përsëri të kërkonte nëse mund të hynte dhe përsëri i thanë se Profeti nuk ishte përgjigjur. Kjo ndodhi edhe për së treti, por sapo Umeri ishte kthyer mbrapa, djali e thirri se Profeti kishte thënë që mund të hynte. Umeri hyri dhe e gjeti të mbështetur në një rrogoz xunkthi. Shpina e tij, që ishte pjesërisht e zbuluar, tregonte qartë shenjat e uljes në rrogoz, ku ajo ia kishte shtypur lëkurën. Një jastëk lëkure, i mbushur me fibra palme, ishte në anë të tij dhe ai ishte mbështetur mbi të. Sytë i kishte të ulur dhe ai nuk e vështroi Umerin kur hyri. "O i Dërguari i Zotit" - tha Umeri, "a i ke divorcuar bashkëshortet e tua?" Profeti i ngriti sytë drejt atyre të Umerit: "Jo, nuk i kam" - tha ai. "Allahu Ekber!" - thirri Umeri, me një zë që mund të dëgjohej në të gjitha shtëpitë fqinje. Umm Selemja tregonte më vonë: "Po qaja, dhe kur dikush vinte tek unë e më pyeste 'A të ka divorcuar i Dërguari i Zotit', i thosha 'Pasha Zotin, nuk e di.' Kjo vazhdoi gjersa Umeri erdhi te Profeti. E dëgjua madhërimin e tij - ishim të gjitha në banesat tona - dhe e kuptuam se i Dërguari i Zotit i ishte përgjigjur me 'Jo' pyetjes së tij." Ç'është e vërteta, në mendjen e gjithkujt ishte vetëm një pyetje dhe ata ishin të sigurt se Umeri do të ishte veçanërisht i shqetësuar prej saj për shkak të të bijës.

"Qëndrova aty" - tregonte më pas Umeri, "duke u përpjekur të kuptoja gjendjen e të Dërguarit të Zotit dhe i thashë: "Ne kurejshët e kishim zakon të ishim mbi bashkëshortet tona, por kur mbërritëm në Medine, erdhëm tek një popull gratë e të cilëve ishin mbi ta." Ai pa shenjën e një buzëqeshjeje t'i përshkonte fytyrën Profetit, kështu që vazhdoi t'i tregonte atë që i kishte thënë si paralajmërim më parë Hafsasë, dhe përsëri Profeti buzëqeshi, me ç'rast ai guxoi të ulej. Edhe një herë ai u step nga zbrastësia e dhomës - një rrogoz mbi dysheme, tre jastëkë lëkure dhe asgjë tjetër. Ai sugjeroi që Profeti t'i lejonte vetes më shumë luks dhe si kontrast i për-

mendi grekët dhe persët, por u ndërpre nga fjalët: “A je në dyshim, O biri i Hattabit? Të mirat e tyre u janë shpejtuar në këtë jetë tokësore të tyre.”

Kishte ardhur koha e hënës së re dhe Profeti ua bëri me dije bashkëshorteve të tija se nuk dëshironte të shihte asnjërën prej tyre gjersa të kishite kaluar muaji. Kur hëna ishte ngrënë krejtësisht, ai shkoi në fillim te banesa e Aishes. E gëzuar, por e befusuar ta shihte, ajo i tha: “Është akoma nata e njëzet e nëntë.” “Nga e di ti?” - e pyeti ai, dhe ajo u përgjigj: “I kam numëruar.” “Po ky ishte muaj njëzet e nëntësh” – tha ai. Ajo kishte harruar se nganjëherë muaji hënor është njëzet e nëntë ditë e jo tridhjetë. Atëherë i tregoi asaj për një Shpallje tjetër që kishte marrë, që ia bënte të domosdoshme t’i shtronte asaj të zgjedhurit mes dy mundësive. Ai i kishte kërkuar babait të saj që ta ndihmonte duke e këshilluar të bijën në këtë çështje. “Jo” - kishte thënë Aishja, “nuk do të të ndihmojë askush në lidhje me mua. Po më thuaj për se bëhet fjalë, O i Dërguari i Zotit?” Ai u përgjigj me fjalët: “Zoti të shtron përpara këtë zgjedhje” - dhe recitoi vargjet e shpallura së fundmi: *O Pejgamber, thuaju bashkëshorteve të tuaja: nëse dëshironi këtë jetë të poshtme dhe stolitë e saja, atëherë ejani t’jua dhuroj të mirat e saja e t’ju lëshoj me një lëshim të ndershëm. Por nëse dëshironi Zotin e të Dërguarin e Tij dhe banesën e Ahiretit, atëherë vërtet Zoti ka pregatitur për ju një shpërblese të madhe, për ato prej jush që bëjnë mirë.*⁴¹⁶ Ajo tha: “Vërtet dëshiroj Zotin dhe të Dërguarin e Tij e banesën e Ahiretit.” Dhe asnjë nga gratë e tij nuk tha ndryshe.

⁴¹⁶ XXVIII, 28-9.

LXXII. Haxhi i Vogël dhe rrjedhoja e tij

Muajt u zvarritën gjersa kaloi thuajse një vit nga nënshkrimi i traktatit të Hudejbijes. Tani ishte koha për t'u nisur drejt Mekës, në përputhje me premtimin e Kurejshëve se Profeti dhe Shoqëruesit e tij do të kishin hyrje të siguruar në Vendin e Shenjtë për të kryer ritin e Haxhit të Vogël. Ishin gjithsej rreth dymijë haxhinj, përfshirë haxhinjtë aspirues të vitit të shkuar, përveç disave që kishin vdekur ose ishin vrarë në betejë. Mes atyre që nuk kishin qenë në Hudejbijeh ishte Ebu Hurejre, nga Beni Davsët.⁴¹⁷ Ai kishte mbërritur në Medine me të tjerët nga fisi i tij gjatë fushatës së Hajberit, dhe duke qenë i pastrehë u ishte bashkuar Njerëzve të Stolit. Me hyrjen në Islam, emri i tij ishte ndryshuar në Abdur-Rahman, por ai njihej gjithmonë si Ebu Hurejreh, “burrë kotelesh”, fjalë për fjalë “babai i një koteleje”, sepse ashtu si Profeti, ai i donte macet dhe mbante shpesh një kotele për të luajtur me të. Ai u bë shpejt i favorizuar nga Profeti, i cili në këtë rast e vuri përgjegjës për devetë e kurbanit.

Kur dëgjuan se haxhinjtë kishin mbërritur anën e territorit të shenjtë, Kurejshët e zbrazën tërë lugoren e Mekës dhe u tërhoqën në majat e kodrave rrethuese. Kryetarët e Kurejshëve ishin mbledhur së bashku në Malin Ebu Kubejs, nga ku mund të shihnin poshtë Xhaminë. Ata kishin gjithashtu një pamje të gjerësishtme të vendeve përreth; dhe tani i panë haxhinjtë të dilnin në një radhë të gjatë nga kalimi veriperëndimor që të zbret në luginë, pak përpara hyrjes në qytet. Pas pak, veshët e tyre kapën një murmurimë të padallueshme, që u bë shpejt e dallueshme si thirrja e kahmotshme e haxhit: *Lebbejk Allāhumme Lebbejk*, Ja ku jam O Zot, në shërbimin Tënd.

Vargani i gjatë i burrave kryezbuluar, të veshur bardh udhëhiqej nga Profeti i hipur mbi Kasvanë, me Abdullah ibn Ravahen në këmbë, duke mbajtur frenin. Disa nga të tjerët ishin mbi deve e disa në këmbë. Ata u nisën drejt e tek Shtëpia e Shenjtë nëpërmjet rrugës më të afërt. Çdonjëri kishte veshur rrobën e sipërme si hirkë, por në hyrje të Xhamisë Profeti rregulloi të tijën, duke e kaluar nën krahun e djathtë dhe duke e lënë krahun të zhveshur, dhe duke i kryqëzuar dy fundet mbi shpatullën e majtë, në mënyrë që të vareshin përpara dhe mbrapa. Të tjerët ndoqën shembullin

⁴¹⁷ Të shihet Kreu XVIII.

e tij. Ende mbi deve, ai shkoi tek cepi juglindor i Qa'bes dhe e preku me reverim Gurin e Zi me shkopin e tij. Pastaj bëri shtatë rrotullimet përreth Shtëpisë, pas të cilave u tërhoq tek rrëza e kodrës së vogël të Safasë dhe bëri para mes saj dhe kodrës së Mervës, shtatë vrapime gjithsej, duke përfunduar në Mervah, ku ishin çuar tashmë shumë prej kafshëve të kurbanit. Atje ai bëri kurban një deve dhe koka e tij u rruajt nga Hirashi, që kishte bërë të njëjtën gjë për të në Hudejbijeh. Kjo e plotësoi ritin e Haxhit të Vogël.

Atëherë ai u kthye në Xhami, me synimin të hynte në Shtëpinë e Shenjtë, ndonëse e ishte e çrregulluar me idhuj. Por dyert ishin të kyçura dhe çelësi ishte tek një pjesëtar i klanit Abdu-Dar. Profeti çoi dikë që ta kërkonte, por kryetarët e Kurejshëve u përgjigjën se kjo nuk ndodhej në marrëveshjen e tyre, duke qenë se hyrja në Shtëpi nuk ishte pjesë e ritit të Haxhit. Kështu që asnjë nga muslimanët nuk hyri në të atë vit; por kur dielli kishte arritur zenitin Profeti i tha Bilalit të ngjitej majë Qa'bes dhe të thërriste ezanin. Zëri i tij kumbues e mbushi tërë luginën e Mekës dhe lundroi deri në majat e kodrave, fillimisht me madhërimin, pastaj me dy dëshmimet e Islamit: "Dëshmoj se nuk ka zot përveçse Zoti. Dëshmoj se Muhammedi është i Dërguari i Zotit." Nga Ebu Kubejsi, kryetarët e Kurejshëve mund ta dallonin qartë Bilalin dhe u xhindosën nga pamja e një skllavi të zi majë Shtëpisë së Shenjtë. Por mbi të gjitha ishin të ndërgjegjshëm se ky përbënte ngadhënjim për armikun, i cili mund të kishte rrjedhoja të pallogaritshme dhe u pishmanosën idhnueshëm që e kishin nënshkruar traktatin, i cili një vit më parë ishte dukur në favor të tyre.

Haxhinjtë kaluan tri ditë në qytetin e zbratur. Tenda e Profetit u ngreh në Xhami. Gjatë natës, mekasit që ishin muslimanë u përvodhën fshehurazi nga kodrat dhe pati shumë takime të gëzueshme. Abbasi, Islami i të cilit tolerohej nga mekasit, i kaloi haptaz shumicën e tri ditëve me Profetin. Pikërisht atëherë ia ofroi ai për grua motrën e të shoqes, Mejmunën, tashmë të vejë, dhe Profeti pranoi. Mejmunah dhe Umm el-Fadli ishin motra të plota, dhe bashkë me to në shtëpinë e Abbasit jetonte edhe gjysëm-motra e tyre Selma, e veja e Hamzait, bashkë me të bijën Umarah. Aliu sugjeroi që kushërira e tyre, e bija e Hamzait, nuk duhej lënë mes idhujtarëve, me çka Profeti dhe Abbasi u pajtuan; dhe ngaqë Fatimja ishte me haxhinjtë u rregullua që ajo ta merrte Umaren me vete në hovden e saj.

Kur tri ditët po mbaronin, Suhejli dhe Huvejtibi zbritën nga Ebu Kubejsi dhe i thanë Profetit, i cili ishte ulur me Sad ibn Ubadën dhe Mërgues të tjerë: "Koha jote mbaroi, ndaj ik prej nesh." Profeti u përgjigj: "Sa do të

të prishte punë të më jepnit pak pushim, që të festoj martesën time mes jush dhe t'ju pregatis një gosti?" "Nuk na duhet ajo gosti" - i thanë. "Ik prej nesh. Të vëmë në be për Zotin, O Muhammed, dhe paktin mes nesh, ta lësh vendin tonë. Kjo ishte nata e tretë, që tani ka kaluar." Sadi u zemërua me mungesën e njerëzisë së tyre, por Profeti e heshti, duke thënë: "O Sad, jo fjalë të rënda atyre që na erdhën vizitë në kamp!" pastaj urdhëroi që deri në darkë çdo haxhi duhet të kishte lënë qytetin. Por ai bëri përjash-tim për shërbëtorin e tij Ebu Rafiun, të cilit i tha të rrinte pas e të sillte Mejmunen me vete, gjë të cilën ai e bëri; dhe martesë u konsumua në Sarif, disa milje jashtë Vendit të Shenjtë.

Kjo aleancë e re vendosi edhe një marrëdhënie të paparashikuar me armikun. Mejmunah, Umm el-Fadli dhe dy gjysëm-motrat e tyre Selma dhe Esmaja ishin të gjitha bija të së njëjtës nënë. Por Mejmunah dhe Umm el-Fadli kishin një gjysëm-motër tjetër nga ana e babait të tyre, e cila quhej Esmā,⁴¹⁸ e veja e Velidit të madh të Mahzumëve. Pikërisht ajo i kishte lindur Halidin, që tani ishte bërë nipi i Profetit për nga martesë.

Një ditë, pak pas kthimit nga Meka, Profetin e zgjoi nga një pushim zhegu tingulli i një debati disi të nxehur. Ai njohu zërat e Aliut, Zejdit e Xhaferit dhe dukej qartë se kundërshtoheshin të tre me njëri tjetrin. Ishte po ashtu e dukshme se sa më shumë debatnin, aq më tepër i largoheshin një marrëveshjeje. Duke hapur derën e dhomës ku ndodhej, ai i thirri brenda dhe i pyeti për shkakun e debatit të tyre. Ata pohuan se ishte çështje nderi, se cili prej tyre kishte më shumë të drejtë të ishte kujdestari i vajzës së Hamzait, e cila kishte qëndruar në shtëpinë e Aliut që prej arrijtes së saj nga Meka. "Ejani tek unë" - tha Profeti, "dhe do të gjykoj mes jush." Kur ishin ulur të gjithë, ai iu kthye në fillim Aliut dhe e pyeti çfarë kishte të thoshte për vete. "Ajo është vajza e xhaxhait tim" - tha ai, "dhe isha unë ai që e nxori nga Meka dhe kam më shumë të drejtë mbi të." Profeti atëherë iu kthye Xhaferit, i cili tha: "Ajo është vajza e xhaxhait tim dhe tezja e saj është në shtëpinë time." Bashkëshortja e tij Esmaja ishte tezja e Umares. Kurse Zejdi tha thjesht: "Ajo është bija e vëllait tim", sepse Profeti kishte bërë paktin e vëllazërimit mes Hamzait dhe Zejdit kur kishin ardhur për së pari në Medinë, dhe Hamzai kishte bërë një testament ku e linte Zejdin në krye të punëve të tij. Nuk kishte dyshim që secili prej të treve ishte i bindur se kishte të drejtën më të mirë për nderin në fjalë. Kështu që, përpara se të shqiptonte gjykimin e tij, Profeti tha fjalë lavdëruese për çdo-

⁴¹⁸ Ndonëse shkruhet me të njëjtat gërma latine, përveç diakritikeve, ky emër, që fillon me *ajn* dhe *sad*, dallon mjaft në tingull nga Esmā, që fillon me *elif* dhe *sin*.

njërën. Atëherë i tha Xhaferit: “Ti je si unë në karakter dhe në pamje.”⁴¹⁹ Jo para se të shihte që e kishte bërë të lumtur secilin e shqiptoi ai vendimin e tij, i cili ishte në favor të Xhaferit. “Ti ke më shumë të drejtë për të” - tha ai. “Tezja është si nënë.” Xhaferi nuk tha asgjë por u ngrit në këmbë dhe eci për qark Profetit me hapa valltari. “Xhafer, çfarë është kjo?” - tha Profeti. Ai u përgjigj: “Është ajo që i kam parë abisinasit ta bëjnë në nderim të mbretit të tyre. Nëse Negusi i jepte ndokujt arsye të mirë të gëzohej, ai ngrihej dhe kërcente rreth tij.”

Jo shumë më pas Profeti rregulloi një martesë mes Umares e thjeshtit të tij Selemes, babai i të cilit, Ebu Selemeh, ishte djali i motrës së Hamzait, Barrasë. Në atë rast, Profeti tha: “A ia kam shpërblyer Selemes mjaftueshëm tani?” Ai donte të thoshte se i ishte borxhli Selemes që ia kishte dhënë të ëmën Umm Seleme në martesë, dhe tani si shpërblim ai i kishte dhënë Selemes një nuse.

Hyrja e Profetit në Mekë ishte dëshmuar nga burrat më të shquar kurejshë. Por kishte patur dy përjashtime të spikatura: Halidi dhe Amri nuk kishin qenë në Ebu Kubejs e as nuk kishin fushuar në cilëndo kodër tjetër mbi Mekë. Vendimi i tyre për të munguar ishte bërë në mënyrë të pavarur dhe arsyet e tyre nuk ishin të njëjta. Por në një pikë ata puqeshin plotësisht: se traktati i Hudejbijes kishte qenë një fitore e madhe morale për Profetin dhe se hyrja e tij në Mekë do të dilte si fundi i qëndresës së tyre ndaj tij. Mirëpo hasmëria e Amrit ndaj Islamit nuk ishte mpakur, ndërsa Halidi kishte qenë tash sa vjet dy mendjesh. Për së jashtmi kjo nuk kishte qenë e dukshme: guximi luftarak e kishte shtyrë në ballë të çdo veprimi që Kurejshët kishin ndërmarrë ndaj Profetit. Por më vonë ai do të rrëfehej se ishte larguar nga Uhudi dhe Hendeku me ndjenjën merakosëse se beteja kishte qenë e kotë dhe se në fund Muhammedi do të ngadhënjente; dhe kur Profeti e kishte shmangur togën e tij rrugës për në Hudejbije, Halidi kishte thirrur: “Ai burrë është i mbrojtur pacenueshmërisht!” Ai kishte qenë aksioni i tij i fundit kundër Islamit. Pastaj kishte ardhur fitorja mahnitëse në Hajber.

Por kishte edhe konsiderata të një lloji tjetër: thujse përpos vetes ai kishte një pëlqim personal për Profetin; dhe nga letra që vëllai i tij më i ri Velidi i kishte shkruar përpara se të vdiste kishte mësuar se Profeti pyeste për të e se kishte thënë: “Sikur ta vendoste vrullin e tij të frikshëm në anën e Islamit kundër idhujtarëve, do të ishte më mirë për të; dhe ne do t'i jepnim përparësi mbi të tjerët.” Velidi kishte shtuar: “Shih, pra vëlla se çfarë ke humbur!”

⁴¹⁹ I.S. IV/1, 24.

Ekzistonte gjithashtu një ndikim edhe më i afërt familjar në këtë mes. Nëna e Halidit, Esmaja, e cila kishte qenë për një kohë të gjatë pro Profetit, kishte hyrë së fundmi në Islam; dhe tani tezja e tij Mejmunah ishte bërë bashkëshortja e Profetit. Jo shumë pas kësaj martese, Halidi pati një ëndërr, në të cilën ishte i ndërgjegjshëm se ndodhej në një vend që ishte i mbyllur nga të gjitha anët dhe skajimisht i shterpë. Atëherë doli nga izolimi i tij në një tokë të gjelbër e pjellore, me kullota që shtriheshin gjërë e gjatë. Ai e dinte se ky ishte njëfarë vizioni; dhe pasi ia kuptoi thelbin e domethënies, e ndau mendjen të shkonte në Medine. Por ai preferonte të shkonte me një shoqëruar. A nuk kishte asnjë tjetër me mendime të njëjta? Pas Amrit, i cili nuk gjendej dot, shokët e tij më të afërt të armëve ishin Ikrimah e Safvani. Ai i thirri të dy, por Safvani tha: “Edhe sikur çdo kurejsh tjetër të ndiqte Muhammedin, unë nuk do ta bëja kurrë!” Ikrimah tha pak a shumë të njëjtën gjë; dhe Halidit iu kujtua se baballarët e të dyve ishin vrarë në Bedr, ku Safvani kishte humbur edhe një vëlla. Me keqardhje ai u nis i vetëm, por me të lënë shtëpinë ndeshi Uthman ibn Talhain e Abdudarit - i cili vite më parë kishte shoqëruar fisnikërisht Umm Selemen nga Meka në Medine. Uthmani ishte mik i afërt i Halidit, më i afërt madje edhe se Safvani apo Ikrimah; por përvoja e Halidit me dy të tjerët e kishte bërë fjalëpak; e atij iu kujtua për më tepër se Uthmani kishte humbur të atin, dy xhahallarë dhe katër vëllezër në Uhud. Ata kalëruan së bashku për njëfarë kohe. Befas, Halidi vendosi të fliste dhe me një shikim zhbirues, tha: “Gjëma jonë nuk është më e mirë se ajo e një dhelpre në tokën e saj. Hidhi veç një kovë ujë dhe të del jashtë fill!” Ai e pa menjëherë se Uthmani e kuptoi përsosmërisht se ç’kishte dashur të thoshte, ndaj e pyeti se ku po shkonte dhe përse; e Uthmani, që i ishte afruar pak nga pak të njëjtit vendim, vendosi ta shoqëronte. Halidi u pajtua me kënaqësi të priste gjersa ai të kthehej nga shtëpia me furnizime e rroba; dhe të nesërmen herët në mëngjes të dy u nisën për Medine.

Ndërsa Amri ishte një mendje me Safvanin e Ikrimen për Islamin, por ai e shihte më qartë se ata the pasigurinë e situatës; dhe pasi mblodhi rreth vetes burra më të rinj nga klani i tij Sahmit dhe të tjerë, të cilët e shihnin si prijës, i bindi ata të shkonin me të në Abisini. Ai vuri në dukje që nëse Muhammedi ngadhënjente në luftën pashmangshmërisht të afërt për pushtet, atëherë ata do të kishin azil të sigurtë; dhe nëse Kurejshët ngadhënjenin ata mund të ktheheshin në Mekë tek e fundit. “Më mirë të jemi nën Negusin se nën Muhammedin” - tha ai dhe të gjithë u pajtuan.

Amri ishte politikan finok dhe njeri me këmbëngulje të madhe, që nuk dekurajohej kollaj. Megjithë dështimin e tij total për të minuar përshtypjen e fuqishme që kishin lënë Xhaferi dhe shoqëruesit e tij, ai prapë kishte bërë çmosin të zbuste Negusin sa i përkiste atij dhe kishte ruajtur me ngulm marrëdhëniet me të gjatë viteve, duke shmangur gjithmonë çdo përmendje të refugjatëve muslimanë. Por tani ata kishin lënë vendin e tyre dhe kishin shkuar në Medine; e bashkë me ta duhej të kishin shkuar - kështu ia preu mendja gabueshëm Amrit - të gjitha paragjykimet e Negusit në favor të fesë së re. Në pritjen e parë, dhurata e tij e majme prej lëkure u pranua hirësisht dhe Negusi dukej aq i kënaqur sa që Amri vendosi të dilte menjëherë në temë dhe t'i kërkonte azil. Po kur e bëri këtë, ai foli për Profetin me shpëfillje, çka provokoi një shpërthim dërrmues të beftë zemërate mbetërore. Amri u step krejtësisht: nga ajo që tha Negusi, ishte e qartë që mënyra më e mirë që të bënte karrierë në oborrin e tij – tejet më e mirë se dhuratat prej lëkure – ishte që të bëhej ndjekës i Muhammedit. Ai kishte ikur nga Islami vetëm për të zbuluar se Islami e kishte parakaluar bash te streha që kishte shpresuar të hynte; dhe pas rrënimit të planeve të tija, qëndresa e tij filloi të shkërmoqej. “A e dëshmoni Ju këtë, O Mbret?” - tha ai, duke nënkuptuar profetësinë e Muhammedit. “E dëshmoj përpara Zotit” - tha Negusi. “Bëj si po të them, O Amr, dhe ndiqe. E tija është e vërteta, pasha Zotin, dhe ai do të ngadhënjë mbi çdo bindje që t'i kundërvihet, tamam siç ngadhënjeu Moisiu mbi Faraonin dhe ushtritë e tij.”⁴²⁰

Historia nuk i ka regjistruar emrat e shoqëruesve të Amrit ose të asaj që ata vendosën të bënin. Por vetë Amri hipi në një anije që e çoi në një port në bregdetin jemenas, ku bleu një deve dhe furnizime për t'u nisur drejt veriut; dhe kur mbarriti në Haddah, njëra nga ndalesat e para në rrugën bregdetare nga Meka në Medine, ai ndeshi Halidin e Uthmanin dhe rrugën e mbetur e bënë së bashku.

Në Medine ata u pritën me gëzim dhe Halidi do të tregonte më vonë për Profetin: “Fytyra e tij shndriti me dritë teksa ma ktheu përshëndetjen e Paqes.” Ai ishte i pari që dha betimin. “Dëshmoj se nuk ka zot përveçse Zoti dhe se ti je i Dërguari i Zotit.” “Lavdi pastë Zoti që të ka udhëzuar” - tha Profeti. “Gjithmonë kam parë në ty një inteligjencë, që kam shpresuar se në fund nuk do të të sillte gjetiu porse në hajr.” “O i Dërguari i Zotit” - tha Halidi, “ti i ke parë tërë ato fushëbeteja ku kam marrë pjesë kundër teje në qëndresë kokëfortë ndaj të vërtetës. Lutju, pra Zotit që të m'i falë.” “Islami

⁴²⁰ V. 734.

e shqit tutje gjithçka që ka ndodhur përpara tij” - tha Profeti. “Edhe aq shumë sa ajo?” - tha Halidi, akoma dukshëm me ndërgegje të trazuar; dhe Profeti u lut: “O Zot, fale Halidin për tërë pengimin në rrugën e të Vërtetës Tënde.”⁴²¹ Atëherë Uthmani e Amri dhanë besën e tyre; dhe Amri tregonte më vonë se ai kishte qenë krejt i paaftë t’i ngrinte sytë deri tek fytyra e Profetit, kaq reverim të madh ndjente për të në atë çast.

Kushëriri i Umerit, Hishami,⁴²² vëllai i Amrit, ishte arratisur nga Meka në Medine pak pas Betejës së Hendekut. Qysh atëherë, atij i ishte bashkuar nipi i tij Abdullahu, djali i Amrit. Abdullahu, që ishte tani gjashtëmbëdhjetë vjeç, ishte thellësisht i devotshëm e mjaft i dhënë pas agjërimit. Ai gjithashtu tregonte shenja premtuese se do të ishte ndër Shoqëruesit më të ditur dhe regjistroi shumë thënie të Profetit, i cili i dha leje t’i shkruante. Edhe Abdullahu edhe Hishami ishin lutur për Islamin e Amrit dhe ribashkimi i tij me ta në Medine ishte çështje gëzimi të madh për ata dhe atë.

Dy ngjarje të tjera gëzimi në këta muaj ishte Islami i Akilit, vëllait të Xhaferit e Aliut, dhe i Xhubejrit, birit të Mutimit. Besimi që kishte lëshuar rrënjë në zemrën e Xhubejrit kur ai kishte ardhur të shlyente disa prej të kapurve të Bedrit ishte bërë një rritje që nuk mund të lihej mënjanë. Kur Akili erdhi të jepte besën, Profeti i tha: “Të dua me dy dashuri, për afrinë tënde fisnore me mua dhe për dashurinë ndaj teje që kam parë gjithmonë tek xhaxhai im.”⁴²³

⁴²¹ V. 741-9.

⁴²² Të shihet Kreu XXXV.

⁴²³ I.S. IV/2, 30.

LXXIII. Vdekje dhe premtimi i një lindjeje

Gjysma e parë e po këtij viti gëzimi, i tetti pas Hixhretit, ishte edhe kohë mortit. E para prej vdekjeve në shtëpinë e Profetit ishte ajo e të bijës së tij Zejnebit. Ai qëndroi me të në fund e i tha fjalë ngushëlluese dhëndrit të tij e mbesës së vogël. Pastaj i dha udhëzime Umm Ejmenit, bashkë me Savden e Umm Selemen, që ta bënëin gati trupin për varrim. Pas kryerjes së larjes, Profeti hoqi një rrobë të brendshme që mbante dhe u tha ta mbështillnin të bijën në të, përpara se t'i vishnin qefinin. Atëherë drejtoi xhenazen dhe u lut edhe pranë varrit të saj.

Hatixhja ishte e vetmja prej bashkëshorteve të tij që i kishte lindur fëmijë. Medinasit digjeshin që Profetit t'i lindte një fëmijë në qytetin e tyre. Vetëm dy prej bashkëshorteve të tij të tanishme – Umm Selemja e Umm Habibja – u kishin lindur fëmijë bashkëshortëve të tyre të parë. Por çdo martesë e re i mbushte medinasit me shpresa të freskëta, të cilat dalëngadalë u zbehën, sepse as edhe një nga bashkëshortet e tija të mëvonshme nuk ishte e destinuar për të qenë nënë e një fëmije të Profetit. Mirëpo tani, pak pas vdekjes së bijës së tij më të madhe, dukej se ai do të bëhej baba përsëri. Marijah, robëresha e tij kopte, priste një fëmijë. Ajo ishte tashmë qendër e vëmendjes për medinasit që e njihnin mirë afeksionin e Profetit për të, dhe të cilët donin ta kënaqnin me mirësinë e tyre ndaj saj; e tani vëmendshmëria e tyre u dyfishua.

Rreth tre muaj pas kthimit nga Haxhi i Vogël, Profeti nisi pesëmbëdhjetë burra që të vepronin si të dërguar të paqes nga Islami tek njëri nga fiset në kufijtë e Sirisë; por përshëndetjet e tyre miqësore hasën në një rrebesh shigjetash dhe pasi u detyruan të luftonin u vranë të gjithë, përveç njërit.

Ekzistonte edhe një pengesë tjetër, më e vogël, ngase përfshiu vetëm një vdekje, por me rëndësi më të madhe politike. Profeti kishte dërguar më parë Dijah Kalbiun te guvernatori i Bostras me letrën e tij për Çezarin, e cila kishte mbetur pa përgjigje. Një i dërguar i dytë në Bostra u ndal tani nga një kryetar i fisit të Gassanëve dhe u vra. Një veprim i tillë nuk mund të lihej të kalonte i pandëshkuar, megjithë rrezikun që Gassanët, të cilët ishin kryesisht të krishterë, mund të ishin në gjendje ta bindnin përfaqësuesin e Çezarit që t'u dërgonte ndihmë.

Profeti mblodhi një ushtri prej tremijë burrash dhe e vendosi Zejdin në krye të tyre, me udhëzimet që nëse Zejdi vritej, do ta zëvendësonte Xhaferi. Abdullah ibn Ravaheh u emërua si i treti në radhën e përparësisë. Nëse këta të tre vriteshin, burrat duhej të ndiqnin një komandant të zgjedhur prej tyre. Profeti i dha pastaj Zejdit një emblemë të bardhë dhe me Shoqërues të tjerë të tij e shoqëroi ushtrinë deri aty ku toka ngritet lart drejt Kalimit të Lamtumarës, një grykë mes kodrave paksa në veri në Uhudit.

Abdullahu kishte me vete, mbrapa samarit, një jetim, të cilit i ishte kujdestar. Rrugës djali e dëgjoji të recitonte ca vargje që kishte thurur, të cilat shprehnin dëshirën që të lihej mbrapa në Siri kur ushtria të kthehej në shtëpi. “Kur i dëgjova ato vargje qava” - tregon djali “dhe ai më goditi lehtë me kamzhikun e tij dhe tha: ‘Ç’ të bëhet ty, o mjeran, nëse Zoti më jep shehadetin dhe pushoj nga kjo botë, nga mundimet e preokupimet e saj dhe nga pikëllimet e aksidentet e saj, ndërsa zotrote kthehesh i sigurt mbi samar?’ Paskëtaj, gjatë një ndalese natën, ai fali dy rekate të pasuara nga një lutje e gjatë. Pastaj më thirri dhe unë i thashë: ‘Si urdhëron.’ *‘Insha Allah’* – tha ai, ‘është shehadet.’”⁴²⁴

Kur ushtria arriti kufirin sirian ata dëgjuan se fiset veriore jo vetëm që kishin ardhur në numra të konsiderueshëm, por që përfaqësuesi i Çezarit i kishte përforcuar së tepërmi me trupa perandorake. Gjithsejt armiku thuhej se ishte njëqind mijë ushtarë. Duke përllogaritur mundësinë e teprimit të madh, Zejdi megjithatë vendosi të ndalej e të mbante një këshill lufte. Shumica e burrave ishin në favor të dërgimit të menjëhershëm të habereve te Profeti për këtë përmbyse të rëndë të situatës. Atëherë ai mund ose t’i urdhëronte të ktheheshin në shtëpi ose t’u jepte përforcime. Por Abdullahu foli vrullshëm kundër një kursi të tillë. Duke përdorur të njëjtin argument të palëkundshëm që kishte përdorur përpara Uhudit, dhe i cili do të përdorej përsëri e përsëri në të ardhmen, ai e përfundoi fjalën e tij kështu: “Kemi përpara nesh sigurinë e njëjës nga dy gjëra të mira: ose fitoren ose shehadetin – t’u bashkohemi vëllezërve tanë si shoqërues në kopshtet e Xhennetit. Përpara, pra në sulm!”

Vendosmëria e Abdullahut fitoi dhe armiku vazhdoi avancimin e tij verior. Tani, ata nuk ishin larg nga skaji jugor i Detit të Zi, të ndarë prej luginës së tij të gjatë dhe të thellë nga një varg kodrash, që ngjitet lart nga brigjet e tij lindore. Një marshim prej pak orësh i solli në largësi shikimi nga armiku. Cilido që ishte numri i përgjithshëm i forcave arabe e bizan-

⁴²⁴ V. 759.

tine, muslimanët mund ta shihnin fill se ishin jashtëzakonisht më të paktë, në një shkallë të cilën s'e kishin përjetuar ende. Asnjë prej tyre nuk kishte dëshmuar më parë një shkëlqim të tillë ushtarak si ai i skuadriljeve perandorake që përbënin qendrën e ushtrisë, me arabët në të dy krahët. Salltani i Kurejshëve gjatë zbritjes nga kodra e Akankalit në Bedr kishte qenë si një hiç në krahasim me larminë e armëve, parzmoreve dhe kuajve të mirëpajisur që u kapte tani syri. Veç kësaj, afrimi i tyre ishte pritur dhe legjionet ishin gati për ta, të rreshtuar në formacion luftarak.

Duke dashur të shmangnin një ndeshje të drejtpërdrejtë, sepse pjerrësia e dheut ishte kundër tyre, Zejdi dha urdhër të tërhiqeshin në jug drejt Mu'tes, ku do të kishin avantazhin, e aty e konsoliduan pozicionin e tyre. Armiku, i ndërgegjeshëm për epërsinë e madhe numerike dhe i vendosur që ta kthente atë në një ditë vendimtare, i ndoqi deri në Mu'teh. Teksa ata afroheshin, në vend që të tërhiqeshin më tej siç prisnin ata, Zejdi dha urdhër për sulm.

Në atë çast hapësira midis Mu'tes dhe Medines u palos për Profetin dhe ai e pa Zejdin me emblemën e bardhë duke u prirë të tijëve në betejë. Ai e pa shumë herë të plagosur për vdekje gjersa më në fund ra përtokë dhe Xhaferi e mori emblemën dhe luftoi gjersa edhe jeta e tij i doli nga plagët. Atëherë Abdullahu e mori emblemën dhe sulmi që ai drejtoi kundër armikut u zbraps me një mësymje të furishme në të cilën ai u vra dhe të tijët u tërhoqën në çrregullí. Një tjetër ensar, Thabit ibn Arkami, e mori emblemën dhe muslimanët u rreshtuan, me ç'rast ai i dha Halidit, i cili fillimisht e refuzoi nderin duke thënë se Thabiti kishte më tepër të drejtë për të. "Merre, burrë" - tha Thabiti "se e mora vetëm me ta dhanë ty." Kështu që Halidi mori komandën dhe i thuri radhët së bashku e përparimi i armikut u ndal aq fuqishëm sa që ata u tërhoqën mjaftueshëm për t'u mundësuar muslimanëve të bënin një tërheqje të rregullt. Ishte fitore për palën tjetër, por ata nuk fituan epërsi prej saj; dhe nga muslimanët, përveç tre prijësve të tyre, ishin vlarë vetëm pesë veta. Kësisoj, kjo ishte njëfarë fitoreje për Halidin; dhe kur Profeti u tregoi Shoqëruesve të tij për betejën dhe për vdekjen e Zejdit, Xhaferit dhe Abdullahut, ai tha: "Atëherë, një nga shpatat e Zotit mori emblemën dhe Zoti ua hapi rrugën" - pra që muslimanët të arrinin një pikë të sigurt; dhe kështu Halidi u quajt "Shpata e Zotit".

Teksa përshkruante betejën, Profetit i rridhnin lotë në faqe dhe kur erdhi koha e namazit ai e drejtoi atë dhe u tërhoq menjëherë nga Xhamia, në vend që ta kthente fytyrën nga xhemati, siç e kishte zakon. Ai veproi njëlloj në aksham dhe pas faljes së jacisë.

Ndërkohë ai kishte shkuar në shtëpinë e Xhaferit. “O Esmā” - tha ai, “sillmi bijtë e Xhaferit.” Me ca mëdyshje për seriozitetin e fytyrës së tij, ajo i solli tre djemtë. Profeti i puthi e sytë iu mbushën sërish me lotë dhe qau. “O i Dërguari i Zotit” - tha ajo, “më i shtrenjtë se im atë dhe ime ‘më, ç’ të bëri të qash? A të kanë ardhur habere për Xhaferin dhe shoqëruesit e tij?” “Pikërisht” - u përgjigj ai. “Ata u prenë përtokë në këtë ditë.” Ajo nxori një klithmë vaji dhe gratë nxituan pranë saj. Profeti u kthye në shtëpinë e tij dhe urdhëroi të përgatitej ushqim për familjen e Xhaferit gjatë ditëve të ardhshme. “Brenga i mban të zënë” - tha ai “përtej kujdesit për nevojat e tyre.”

Umm Ejmeni, Usama dhe pjesa tjetër e familjes së Zejdit ndodheshin në shtëpinë e tij. Ai ishte pjekur me ta; dhe tek po hehej, bija e vogël e Zejdit doli në rrugë e përlotur dhe kur e pa, ajo vrapoi në krahët e tij. Tani ai filloi të qante papërmbajturazi dhe tek e shtrëngonte fëmijën pas vetes, trupi i tij dridhej me dënësë. Sad ibn Ubadeh ndodhi të kalonte aty pari atë çast dhe duke kërkuar fjalë ngushëllimi, murmuriti: “O i Dërguari i Zotit, çfarë është kjo?” “Kjo” - tha Profeti, “është ai që e don përmalljen për të dashurin.”⁴²⁵

Atë natë Profeti pati një vizion të Parajsës dhe pa se Zejdi ishte atje, dhe Xhaferi, Abdullahu e dëshmorët e tjerë të betejës; dhe ai e pa Xhaferin të fluturonte me krahë si Engjëll. Në agim, ai shkoi në Xhami; Shoqëruesit e tij e ndjenë se pesha e pikëllimit e kishte lënë; dhe pas namazit, ai u kthye si zakonisht me fytyrë nga xhemati. Atëherë shkoi përsëri te Esmaja, për t’i treguar për vizionin e saj; dhe ajo u ngushëllua së tepërmi.

Kur Halidi dhe burrat e tij u kthyen në Medine, Profeti kërkoj t’i sillnin mushkën e tij të bardhë, Duldul, që i kishte dhënë Mukavkisi, dhe duke e vënë djalin e madh të Xhaferit përpara tij në samar, doli t’i takonte. Shumë burra e gra ishin rreshtuar tashmë përgjatë rrugës dhe teksa trupat afroheshin ata i thumbonin e u hidhnin dhë fytyrave. “Lënës mejdani” - bërtisnin ata. “Paskeni ikur nga të luftuarit në rrugën e Zotit?” “Jo” - tha Profeti, “ata nuk janë prej atyre që ia mbathin po prej atyre që i kthehen luftimit, *insha Allah*.”⁴²⁶

Frenimi në Mu’teh qe një inkurajim për arabët veriorë që ta forconin qëndresën e tyre ndaj shtetit islam dhe muajve vijues erdhën lajme se fiset Bali dhe Kudaeh po mblidheshin në numra të konsiderueshëm pranë kufirit sirian, me qëllimin për të marshuar drejt jugut. Por këtë radhë dukej se nuk bëhej fjalë për përforcime nga Çezari. Profeti dërgoi Amrin në krye të treqind burrave, me udhëzime që të luftonte aty ku nevojitej dhe të fitonte

⁴²⁵ I.S. III/1, 32.

⁴²⁶ V. 765.

aleatë aty ku të mundej. Zgjedhja e komandantit mund të jetë përcaktuar pjesërisht nga lidhjet e afërta farefisnore të Amrit me një prej fiseve në fjalë, se e ëma ishte balije. Me anë të marshimeve natën dhe fushimeve relativisht të veçuara ai shmangu tërheqjen e vëmendjes jo të duhur dhe mbërriti kufirin sirian për dhjetë ditë. Dimri kishte ardhur herët atë vit dhe të pamësuar me të qenit aq thellë në veri, mekasit dhe medinasit nisën të mblihdnin dru zjarri sapo kishin bërë ndalesën e tyre përfundimtare. Por Amri ua ndaloi ndezjen e çfarëdo zjarri; dhe gërnjarët u heshtën me fjalët: “Jeni urdhëruar të më dëgjoni dhe të më bindeni; ndaj bëni kështu!”

Duke e pikasur shpejt se armiku ishte në numër më të madh se ç’kishin pritur, dhe se hëpërhë kishte fare pak shpresë për ndihmesë lokale, ai dërgoi një xhuhejnas të Profeti duke i kërkuar përforcime. Ebu Ubejdedh u nis menjëherë me dyqind vetë. Si një nga Shoqëruesit e afërt, i cili për më tepër kishte luftuar në shumë beteja, ai priste të kishte përparësinë; por Amri ngulmoi që të sapoardhurit ishin thjesht përforcim dhe se ai ishte kryekomandanti. Profeti i kishte thënë Ebu Ubejdes të bënte kujdes që të kishte bashkëpunim të përsosur e jo ndarje mes forcave, kështu që më i vjetri lëshoi, duke i thënë Amrit: “Në rast se *ti* nuk më bindesh *mua*, pasha Zotin *unë* do të të bindem *ty*.” Kur Profeti dëgjoi për këtë, ai luti bekime mbi Ebu Ubejden.

Amri tani u priu pesëqind burrave të tij dhe me afrimin e tij armiku u shpërnda. Pati vetëm një shkëmbim të shkurtër shigjetash; ndërsa gjatë pjesës tjetër ishte çështje mbërritjeje në kampe të braktisura, të cilat ishin përdorur deri fare pak më parë nga njerëz që tani ishin zhdukur; dhe në mungesë të klaneve armiqësore, elementet miqësore – individë dhe grupe – guxuan të dilnin sheshit. Kështu që Amri mundi të pohonte, në një letër dërguar Profetit, se e kishte rivendosur ndikimin e Islamit në kufirin sirian.

Ai ndikim tani po rritej tek mbarë fiset nga të gjitha anët e oazit të Jethribit. Arsyet nuk ishin të kulluara shpirtërore: Profeti njihej si armik i rrezikshëm dhe i paparashikueshëm dhe si aleat i fuqishëm, i besueshëm e bujar; krahasimisht, aleancat e tjera filluan të dukeshin më pak tërheqëse dhe më të rrezikshme. Në shumë raste, motivet politike dhe fetare ishin ndërlidhur pazgjidhshmërisht; por ekzistonte edhe një faktor i ngadaltë por i fuqishëm dhe i thellësishtëm, që nuk kishte të bënte hiç me politikën, dhe i cili ishte kryesisht i pavarur nga përpjekjet e qëllimshme të besimtarëve për të përhapur mesazhin e Islamit. Ky ishte paqja e jashtëzakonshme që i karakterizonte ata që ushtronin fenë e re. Kur’ani, Libri i Njëshmërisë

së Zotit, ishte edhe Libri i Mëshirës e Libri i Parajsës. Recitimi i vargjeve të tij, i kombinuar me mësimin e të Dërguarit, i mbushte besimtarët me sigurinë se e kishin lehtësisht të qasshme, nëpërmjet përmbushjes së kushteve të caktuara që ishin ku e ku brenda kapaciteteve të tyre, kënaqësinë e amshuar të çdo dëshire të mundshme. Lumturia rezultuese ishte kriteri i besimit. Profeti ngulmonte: “Besimtari është gjithmonë mirë, cilatdo qofshin rrethanat.”⁴²⁷

⁴²⁷ N. XXI, 13.

LXXIV. Shkelje armëpushimi

Megjithë traktatin, disa prej burrave të fisit Bekr ishin akoma të vendosur ta zgjasnin grindjen me Huzaejt; dhe jo shumë pas fushatës së Amrit në Siri, një klan i Bekrejve bënë një bastisje natën kundër Huzaejve, njëri prej të cilëve u vra. Në luftimin që vijoi, një pjesë e të cilit ndodhi brenda territorit të shenjtë, Kurejshët i ndihmuan aleatët e tyre me armë; dhe një ose dy kurejshë morën pjesë në luftim nën mbulesën e natës. Beni Ka'bet e Huzaejve dërguan menjëherë një përfaqësi në Medine për ta njoftuar Profetin mbi çfarë kishte ndodhur dhe për t'i kërkuar ndihmë. Ai u tha se mund të mbështeteshin tek ai dhe i ktheu në territorin e tyre. Kur ikën, ai shkoi te Aishja, e cila mund ta shihte nga fytyra e tij se ishte tejet i zemëruar. Ai kërkoi ca ujë për të marrë abdes dhe ajo e dëgjoi të thoshte me vete teksa hidhte ujë mbi vete: "Mos u ndihmofsha po s'i ndihmova të bijtë e Ka'bit."⁴²⁸

Ndërkohë, mekasit ishin jashtëzakonisht të shqetësuar për rrjedhojat e mundshme të asaj që kishte ndodhur dhe nisën Ebu Sufjanin ta paqëtonte Profetin, nëse nevojitej. Rrugës, ai takoi Huzaejt që po ktheheshin në shtëpi dhe u druajt se ishte tepër vonë. Frikërat e tij u rritën nga çehreja e pazhbirueshme e Profetit. "O Muhammed" - tha ai, "unë kam munguar në armëpushimin e Hudejbijes, ndaj le ta forcojmë paktin e t'ia zgjasim afatin." Profeti i bishtnoi kërkesës së tij me pyetjen: "A ka ndodhur gjë që ta shkelni nga ana e juaj?" "Mos e dhashtë Zoti!" - tha Ebu Sufjani i merakosur. "Edhe ne" - tha Profeti "i përmbahemi armëpushimit për afatin e rënë dakort në Hudejbije. Nuk do ta modifikojmë e as nuk do pranojmë tjetër në vend të tij." Ishte e qartë se ai nuk ishte gati të thoshte më, kështu që Ebu Sufjani shkoi të shihte të bijën, Umm Habiben, me shpresën se ajo mund të ndërhynte në emër të tij. Ata nuk ishin takuar për pesëmbëdhjetë vjet. Vendi më i mirë për t'u ulur ishte shiltja e Profetit, por kur po zinte vend, ajo e palosi me shpejtësi nën të. "Vajzë e vogël" - tha ai, "mos është kjo shilte tepër e mirë për mua, apo jam unë vallë tepër i mirë për të?" "Është shiltja e Profetit" - tha ajo "e ti je idhujtar, njeri i papastruar." Pastaj shtoi: "O babai im, ti je zotëria i Kurejshëve e kryetari i tyre. Si ka mundësi që nuk ke hyrë në Islam dhe adhuron gurë që as nuk dëgjojnë, as nuk shikojnë?"

⁴²⁸ V. 791.

“Çudi e çudive” - tha ai, “u dashka të braktis atë që baballarët e mi kanë adhuruar për të ndjekur fenë e Muhammedit?” Dhe, duke parë që prej saj nuk pritej ndihmë, shkoi te Ebu Bekri dhe Shoqërues të tjerë për t’u kërkuar të ndërmjetësonin në emër të tij për një rinovim të paktit, sepse ai tani ishte i sigurtë, ndonëse Profeti nuk kishte thënë ashtu, se e konsideronte paktin të abroguar nga luftimi së fundmi. Por do të ishte njëllor si rinovimi i paktit, pra do të parandalohet gjakderdhja, nëse ndokush me ndikim do të jepte mbrojtje të përgjithshme mes një njeriu e një tjetri. Ebu Sufjani ia sugjeroi këtë alternativë Ebu Bekrit por ai u përgjigj thjesht: “Unë jap mbrojtje vetëm brenda shtrirjes së mbrojtjes së dhënë nga i Dërguari i Zotit.”

Të tjerët u përgjigjën thuajse njëllor dhe më në fund Ebu Sufjani shkoi te shtëpia e Aliut, duke ia bërë të madhe farefisninë mes tyre, sepse të dy ishin stërnipër të dy vëllezërve Hashim dhe Abdu Shems. Por Aliu tha: “Medet për ty, Ebu Sufjan! I Dërguari i Zotit është i vendosur mos me ta plotësue kërkesën; dhe askush nuk mund t’i flasë në favor të një gjëje kur është kundra saj.” Shoqëruesit e dinin mirë se Shpallja i kishte thënë Profetit: *Këshillohu me ta për çështje; e kur të jesh i vendosur, besoji Zotit;*⁴²⁹ dhe ata kishin mësuar nga përvoja se, kur Profeti arrinte gradën e vendosmërisë, të cilën ai e kishte arritur qartësisht edhe kësaj here, ishte e kotë të kërkonin ta pengonin. Ebu Sufjani tani iu kthye Fatimes, e cila ishte e pranishme, me Hasanin e ulur në dysheme, përballë saj: “O bija e Muhammedit, kërkoji djalit tënd të vogël të japë mbrojtje ndërmjet një njeriu e një tjetri, që të bëhet përgjithmonë zotëria i Arabëve.” Por Fatimja u përgjigj se djemtë nuk japin mbrojtje dhe Ebu Sufjani iu kthye sërish Aliut i dëshpëruar dhe e luti të sugjeronte një rrugë tjetër veprimi. “Nuk shoh ndonjë” - tha Aliu, “përveçse të ngrihesh vetë e të japish mbrojtje mes një njeriu e një tjetri. Ti je zotëriu i Kinanëve.” “A do më vlente gjë?” - tha Ebu Sufjani. “Pasha Zotin, nuk mendoj se po” - tha Aliu, “por nuk shoh gjë tjetër për ty për të bërë.” Kështu që Ebu Sufjani shkoi në Xhami dhe thirri me zë të lartë: “Vini re, jap mbrojtje mes një njeriu dhe një tjetri, dhe nuk mendoj se Muhammedi do më lërë pa mbështetje.” Pastaj shkoi te Profeti dhe tha: “O Muhammed, nuk mendoj se do t’ma mohosh mbrojtjen.” Por Pejgamberi thjesht u përgjigj: “Kjo është ajo që mendon ti, O Ebu Sufjan”⁴³⁰ dhe kryetari umejjad u kthye në Mekë me mëdyshje të mëdha.

Profeti filloi të pregatitej për një fushatë dhe Ebu Bekri pyeti nëse duhet të bëhej gati edhe ai. Profeti i tha se duhej dhe i tregoi se po dilnin

⁴²⁹ III, 159.

⁴³⁰ I.I. 807-8; V. 794.

kundër Kurejshëve. “Të mos presim mbarimin e afatit të armëpushimit?” - tha Ebu Bekri. “Ata na kanë tradhëtuar dhe kanë shkelur paktin” - tha Profeti, “dhe do t’i sulmoj. Por mbaje sekret ç’të thashë. Le të mendojë njëri mendues se i Dërguari i Zotit është nisur për Siri, ndërsa tjetri se i është drejtuar Thekifëve, e një tjetër Havazinëve. O Zot, merrja Kurejshëve aftësinë për të na shikuar dhe për t’u njoftuar rreth asaj që po ndërmarrim, që t’ua mësyjmë beftazi në tokën e tyre.”

Në përgjigje të kësaj lutjeje erdhi fjalë nga Qielli se një prej Mërguesve, i quajtur Hatib, e kishte marrë vesh disi sekretin dhe u kishte nisur Kurejshëve një letër për t’i paralajmëruar rreth sulmit të afërt. Ai ia kishte dhënë një gruajë të Muzejnëve, e cila po udhëtonte për Mekë dhe ajo e kishte fshehur në flokë. Profeti dërgoi Aliun e Zubejrin pas saj dhe pasi nuk arritën ta gjenin letrën në bagazhin e saj, ata e kërcënuan se do ta kontrollonin nëse nuk e nxirrte. Ajo ua dha letrën e ata ia çuan Profetit, i cili kërkoi t’i thirrej shkruesi i saj. “Ç’të shtyu ta bësh këtë, O Hatib?” - i tha ai. “O i Dërguari i Zotit” - u përgjigj ai, “unë jam vërtet besues në Zotin dhe të Dërguarin e Tij. Nuk e kam ndryshuar besimin tim dhe asgjë tjetër nuk ia ka zënë vendin. Por jam njeri pa pozitë te Mekasit, pa të afërm ndikues; dhe për hir të tim biri e të familjes time që ndodhen atje mes tyre synova të arrija favorin e tyre.” “O i Dërguari i Zotit” - tha Umeri, “më lër t’ia këpus kokën. Ky është hipokrit.” Por Profeti i tha: “Nga e di ti, O Umer, që Zoti nuk i ka vështuar burrat e Bedrit duke thënë: ‘Bëni ç’të doni, se jua kam falur’?”⁴³¹

Profeti u nisi tani të dërguar atyre fiseve tek të cilët mendonte se mund të mbështetej për ndihmë, me një thirrje të përgjithshme për të qenë të pranishme në Medine në fillim të muajit të ardhshëm, që ishte Ramazan. Beduinët u përgjigjën besnikërisht; dhe kur erdhi dita e caktuar ushtria ishte më e madhja që ishte nisur ndonjëherë nga Medina. Asnjë musliman i shëndoshë nuk qëndroi pas. Mërguesit ishin shtatëqind, me treqind kuaj; ndihmuesit ishin katër mijë, me pesëqind kuaj; ndërsa fiset, përfshirë ata që iu bashkuan rrugës, e çuan numrin e përgjithshëm në gati dhjetëmijë burra. Kavaleria ecte mbi deve, përpara kuajve; dhe me përjashtim të disa prej Shoqëruesve më të afërt askush prej tyre nuk e dinte se cili ishte armiku.

Kur ishin afërsisht në gjysëm të rrugës ata u takuan nga Abbasi dhe Umm el-Fadli, me bijtë e tyre. Abbasi kishte vendosur se ishte koha që të linin Mekën dhe të jetonin në Medine. Profeti i ftoi t’i bashkoheshin ekspeditës së tij, gjë që ata e bënë, për gëzimin e Mejmunes, e cila kishte ardhur me Profetin.

⁴³¹ I.I. 809-10.

Edhe Umm Selemja ishte me Profetin; dhe në një nga ndalesat e mëpasme, asaj i thanë se në kamp ndodheshin dy kurejshë, që donin të flisnin me të. Njëri prej tyre ishte gjysëm-vëllai i saj Abdullahu, djali i babait të saj dhe i hallës së Profetit Atikës; tjetri ishte një djalë i xhaxhait të madh të Profetit, Harithit: poeti Ebu Sufjan, i ushqyer dikur me gji nga Halimja. Ai kishte me vete të birin, Xhaferin. Të dy kishin qenë të afërt me Profetin gjersa kishte ardhur Shpallja, kur ishin kthyer kundër tij. Tani kishin ardhur t'i kërkonin falje dhe t'i kërkonin Umm Selemes të ndërmjetësonte për ta. Ajo shkoi te Profeti dhe tha: "Ka ardhur vëllai i gruas tënde, djali i hallës tënde, bashkë me djalin e xhaxhai tënd, që e ke vëlla gjiri." Por ai tha: "Nuk kam pse t'i takoj. Sa për vëllain tim - duke nënkuptuar të vëllain e saj Abdullahun - ai më ka thënë çfarë më ka thënë në Mekë;⁴³² e sa për djalin e xhaxhait tim, ai më ka koritur." Ebu Sufjani e kishte satirizuar në poezitë e tij. Ajo iu përgjërë për ta, por më kot, dhe kur u tregoi atyre, Ebu Sufjani tha: "O të më shohë ose do ta marr tim bir për dore dhe dal në shkretëtirë gjersa të vdesim nga etja dhe uria. Dhe ti" - duke nënkuptuar Profetin - "je më i përvuajturi i njerëzve, madje edhe jashtë farefisit tim." Kur ajo ia përsëriti Profetit këto, ai lëshoi pe⁴³³ dhe u pajtua t'i priste në tendë, ku ata shqiptuan dëshmimin e besimit; dhe e bënë Islamin e tyre të mirë.

Gjatë marshimit, në njërin prej atyre ditëve, Profeti pa një shakë që ishte shtrirë anës rrugës me një tufë këlyshësh të vegjël, të cilët po i ushqente, dhe u druajt se ajo mund të ngacmohej nga ndonjë prej ushtarëve. Kështu që i tha Xhuejlit të Damrejve të rrinte rojë pranë saj gjersa të kalonte çdo kontingjent.⁴³⁴ Emri Xhuejl i kishte mbetur akoma, megjithë emrin e ri Amr që i kishte dhënë Profeti.

Në Kudejd ushtrisë iu bashkuan Beni Sulejmët, një trupë kalorësiake prej nëntëqind vetash. "O i Dërguari i Zotit" - tha njëri prej zëdhënësve të tyre, "ti mendon se jemi shtiracakë, por ne jemi dajat e tu natyrorë" - duke iu referuar nënës së Hashimit, Atikës, e cila ishte e fisit të tyre - ndaj të kemi ardhur që të na provosh. Ne jemi të palëkundshëm në luftë, guximtarë në ndeshje, kalorës të fortë në samar."

Ashtu si ata që kishin ardhur me forcat kryesore nga Medina, ata kishin sjellë emblemat dhe sinjalizuesit e tyre të pamontuar dhe të palosur. Ata i kërkuan tani Profetit t'i montonte e t'ua jepte kujt dëshironte ai nga

⁴³² Të shihet Kreu XXI.

⁴³³ V. 811.

⁴³⁴ V. 804.

mesi i tyre; mirëpo nuk kishte ardhur akoma koha për valëvitjen e flamujve. Dhe ai nuk u tregoi as ku ishin nisur.

Në të nisur, Profeti kishte dërguar një njeri nëpër ushtri që të thërriste: "Ai që don të agjërojë, le të agjërojë, dhe ai që don ta ndërpresë, le ta ndërpresë." Në rast udhëtimi në Ramazan lejohej ndërprerja e agjërimit, me kusht që ditët e humbura të agjëroheshin të plota më vonë. Vetë Profeti dhe shumë të tjerë agjëruan gjersa arritën në një largësi të caktuar nga territori i shenjtë; pastaj ai dha urdhër të ndërpritej agjërimi; dhe kur fshuan më Marr ez-Zahran ai bëri me dije se arsyeja e ndërprerjes së agjërimit kishte qenë mbledhja e fuqisë për t'u ndeshur më armikun. Kjo ua shtoi kureshtjen në kulm disave. Nga Marr ez-Zahrani, Meka mund të mbërrihej brenda një dite marrshim, lehtësisht brenda dy ditëve. Por duke patur parasysh armëpushimin, nuk kishte fort gjasa që të kishin dalë kundër Kurejshëve. Kampi i tyre ishte gjithashtu rrugës për tek fiset armiqësore të Havazinëve. Apo mos ndofta, tani që kishte shtënë në dorë kopshtin verior të Hixhazit, Profeti kishte ndër mend të zaptonte kopshtin e tij jugor, Taifin deri atëherë të pathyeshëm, qendrën e adhurimit të Latës?

Duke parë se pyetja "Kush janë armiqtë?" po kalonte gojë më gojë në tërë ushtrinë, Ka'b ibn Maliku doli vullnetar që të shkonte te Profeti e ta pyeste. Megjithatë ai nuk mori guximin t'ia shtronte pyetjen drejtpërsëdrejti, por duke shkuar aty ku Profeti po rrinte ulur jashtë tendës së vet, u përgjunj përpara tij dhe recitoi katër vargje melodioze që sapo i kishte thurur për këtë rast. Kuptimi i tyre ishte se burrat kishin arritur pikën e zhveshjes së shpatave duke i pyetur ato se për cilin armik ishin destinuar tehat e tyre dhe që, sikur shpatat të mund të flisnin, edhe ato do ta kishin bërë këtë pyetje. Por përgjigja e vetme e Profetit ishte një buzëqeshje dhe Ka'bit iu desh të kthehej tek burrat pa arritur gjë.

Dëshira e tyre për të njohur destinacionin ishte asgjë më shumë se kureshtje i kotë në krahasim me zellin e Kurejshëve dhe Havazinëve për t'ia njohur përgjigjen të njëjtës pyetje. Fisi i madh Havazin ishte i përhapur kryesisht në shpatet e pjesës kodrore, që mbizotëronte skajin jugor të rrafshinës së Nexhdit. Taifi ishte në njërin prej këtyre shpateve, dhe pikërisht Thekifët, banorët e Taifit dhe kujdestarët e tempullit të tij, morën nismën e dërgimit të një mesazhi urgjent te të gjitha bashkëklanet e tyre havazine se një ushtri prej dhjetë mijë vetash kishte ardhur nga Jethribi, dhe se duhej të bëheshin gati për më të keqen. Shumica e klaneve u përgjigjën menjëherë dhe trupat nisën të mblidheshin në një pikë epërsie në veri të Taifit.

Sa për Kurejshët, edhe pse do të donin të mendonin se në rrezik ishte Taifi e jo Meka, ata ishin të ndërgjegjshëm që e kishin shkelur paktin. Kjo, bashkë me refuzimin e Profetit për ta rinovuar, i shqetësoi thuajse deri në dëshpërim. Profeti ishte i vetëdijshëm për këtë dhe për t'ua rritur frikën u dha urdhër të tijëve që të shpërndaheshin dhe të ndezte secili një zjarr pas errësirës. Nga rrethinat e territorit të shenjtë tani mund të shiheshin dhjetë mijë zjarre fushimi që digjeshin, dhe në Mekë mbërriti lajmi se ushtria e Muhammedit ishte tejet më e madhe se ç'kishin drujtur. Pas një këshillimi me ngut Kurejshët e pranuan ofertën e Ebu Sufjanit për të shkuar e folur sërish me Profetin. Me të shkuan Hakimi, nipi i Hatixhes, i cili kishte bërë çmosin ta ndalonte betejën e Bedrit, dhe Budejli i Huzaejve, i cili e kishte ndihmuar Profetin në Hudejbije dhe kishte shoqëruar së fundmi disa prej të afërmve të tij në Medine, lidhur me shkeljen e paktit. Tek po i afroreshin kampit, në largësi dëgjimi të uturimës së deveve, ata panë një burrë në një mushkë të bardhë, i cili dukej se po vinte t'i takonte. Ishte Abbasi, i cili kishte rrëshqitur nga kampi, me shpresën për të gjetur dikë në rrugë që t'i çonte një mesazh të tij Kurejshëve. Ishte e detyrueshme, mendonte ai, që ata t'i dërgonin një përfaqësi Profetit para se të ishte tepër vonë. Kur u njohën e u përshëndetën, Abbasi i mori tek tenda e Profetit, dhe Ebu Sufjani tha: "O Muhammed, ke ardhur me një asortiment të çuditshëm njerëzish – ca të njohur e ca të panjohur – kundër fisit tënd." Por Profeti ia preu: "Shkelësi je ti. Ju e shkelët paktin e Hudejbijes dhe mbështetët sulmin ndaj Beni Ka'bëve, duke e dhunuar mëkatësisht vendin e shenjtë të Zotit dhe Haremin e Tij. Ebu Sufjani mori të ndërronte paksa temë: "Medet, sikur ta kishe kthyer zemërimin dhe strategjinë tënde kundër Havazinëve! Sepse ata i ke më të largët në fis dhe më të ashpër në hasmëri." "Shpresoj" - tha Profeti, "se Zoti im do m'i japë të gjitha – nëpërmjet fitores mbi Mekën, ngadhënjimit të Islamit në të e shpartallimit të Havazinëve – dhe se Ai do të më pasurojë me të mirat e tyre si plaçkë dhe familjet e tyre si robër." Atëherë u tha tre burrave: "Dëshmoni se nuk ka zot përveçse Zoti dhe se unë jam i Dërguari i Zotit." Hakimi e Budejli bënë dëshmimet e tyre të besimit, kurse Ebu Sufjani dëshmoi "nuk ka zot përveçse Zoti" pastaj heshti. Kur iu kërkua të shqiptonte dëshmimin e dytë, ai tha: "O Muhammed, kam ende një skrupull në shpirt rreth kësaj; jepi pak pushim." Kështu që Profeti i tha xhaxhait të tij t'i merrte në tendën e tij për këtë natë. Në sabah u thirr ezani në tërë kampin dhe Ebu Sufjani u dridh së tepërmi nga tingëllimi i tij. "Nga po bëjnë?" - pyeti ai. "Të falen" -

tha Abbasi. "Dhe sa shpesh falen çdo ditë e natë?" - pyeti Ebu Sufjani, dhe kur iu tregua se namazet ishin pesë, tha: "Pasha Zotin, shumë janë!" Pastaj i pa njerëzit të mblidheshin me zell e të shtyheshin, për t'u spërkatur me ujë nga abdesi i Profetit, ose marrë disa pikla nga ajo që mbetej prej tij, dhe tha: "O Ebu'l-Fadl, kurrë nuk kam parë sovranitet si ky." "Eja në vete!" - tha Abbasi. "Besoj!" "Çomë tek ai" - tha Ebu Sufjani, dhe pas lutjes Abbasi e çoi tek Profeti dhe ai dëshmoi profetësinë e tij, se ai ishte me të vërtetë i Dërguari i Zotit. Abbasi e mori Profetin mënjanë dhe tha: "O i Dërguari i Zotit, ti e njeh mirë dashurinë e Ebu Sufjanit për nderim dhe lavdi. Dhuroja, pra ndonjë nder." "Do ta bëj" - tha Profeti dhe duke shkuar te kryetari umejjad i tha të kthehej te Kurejshët e t'u thoshte: "Kushdo që hyn në shtëpinë e Ebu Sufjanit do të jetë i siguar; kushdo që kyç derën e vet do të jetë i siguar dhe kushdo që hyn në Xhami do të jetë i siguar."

LXXV. Marrja e Mekës

Tendat ishin ngarkuar tashmë në devetë e transportit dhe Profeti më në fund kërkoi t'i sillëshin emblemat e sinjalizuesit. Pastaj ai i montoi njërin pas tjetrit, duke i vendosur në duart e mbajtësit që i kishte caktuar secilit. Ai i tha Abbasit të shoqëronte Ebu Sufjanin deri tek fundi i ngushtë i luginës dhe ta mbante aty, në mënyrë që ai ta shihte vetë sasinë e ushtrisë tek kalonte. Atëherë do të kishte kohë të mjaftueshme për t'u kthyer te Kurejshët dhe për t'ua përcjellë mesazhin e tij, sepse një njeri i vetëm mund të mbërrinte në Mekë me një rrugë më të drejtpërdrejtë sesa ajo që do të merrte një ushtri e tërë.

“Kush është ai?” - tha Ebu Sufjani, duke treguar nga burri në krye të ushtrisë që i doli tani në shikim. “Halid ibn Velidi” – tha Abbasi; dhe kur erdhi paralel me ta Halidi shqiptoi tre madhërime, *Allahu Ekber*. Me Halidin ishin kalorësit e Sulejmëve. Ata pasoheshin nga Zubejri turbanverdhtë në krye të një trupe prej pesëqind muhaxhirësh dhe të tjerësh. Edhe ai shqiptoi tre madhërime teksa kaloi Ebu Sufjanin, dhe e tërë lugina gjëmoi si me një zë sepse burrat e tij i bënë jehonë. Trupë pas trupe parakaluan dhe me ardhjen e secilit, Ebu Sufjani pyeste se kush ishin dhe çdo radhë mahnitej, ose ngaqë deri atëherë fisi kishte qenë tejet larg ndikimit të Kurejshëve, ose ngaqë kishte qenë së fundmi armiqësor ndaj Profetit, siç ishte rasti me klanin Gatafan Ashxhaejve, një nga emblemat e të cilëve mbahej nga Nu'ejmi, ish miku i tij dhe i Suhejlit.

“Ndër të gjithë arabët” - tha Ebu Sufjani, “këta ishin armiq të më të ashpër të Muhammedit.” “Zoti bëri që Islami t'u hynte në zemra” - tha Ibn Abbasi. “E tërë kjo është nga hiri i Zotit.”

Skuadrilja i fundit ishte ajo e Profetit, e përbërë krejtësisht nga muhaxhirë dhe ensarë. Vezullimi i çelikut të tyre u jepte një pamje të gjelbër në të zezë, sepse ishin plotësisht të armatosur e të blinduar, u shiheshin vetëm sytë. Profeti ia kishte dhënë emblemën e tij Sad ibn Ubades, i cili printe pararojën; dhe tek po kalonte dy burrat në anë të rrugës, ai thirri: “O Ebu Sufjan, kjo është dita e shfarosjes! Dita kur të pacenueshmit do të cenohen! Dita e poshtërimit të Kurejshëve nga Zoti.” Profeti ishte në mes të grupit, hipur mbi Kasvanë dhe anash tij ishin Ebu Bekri e Usejdi, me të

cilin po bisedonte. “O i Dërguari i Zotit” - thirri Ebu Sufjani kur ai u afrua në largësi dëgjimi, “a ke urdhëruar vrasjen e popullit tënd?” - dhe i përsëriti atë që kishte thënë Sadi. “Të vë në be Zotin” - shtoi ai, “në emër të popullit tënd, sepse nga të gjithë njerëzit ti je më i madhi në respekt farefisnor, më i mëshirshmi, më bamirësi!” “Kjo është dita e mëshirës” - tha Profeti, “ditë në të cilën Zoti i ka lartësuar Kurejshët.” Atëherë Abdur-Rahman ibn Aufi dhe Uthmani i thanë, sepse ishin fare afër: “O i Dërguari i Zotit, nuk jemi të sigurt se Sadi nuk do të kryejë befaz ndonjë sulm të dhunshëm mbi Kurejshët.” Kështu që Profeti i çoi fjalë Sadit që t’ia jepte emblemen të birit Kejsit, një burrë me temperament relativisht të butë, e t’ia linte atij udhëheqjen e skuadriljes. Të nderojë birin do të thoshte të nderojë atin, dhe në duart e Kejsit emblema do të ishte akoma me Sadin. Por Sadi refuzoi ta dorëzonte pa urdhër të drejtpërdrejtë nga Profeti, i cili atëherë zgjodhi turbanin e kuq nga helmata dhe ia dërgoi Sadit si shenjë. Emblema iu dha menjëherë Kejsit.

Kur ushtria kishte kaluar, Ebu Sufjani u kthye në Mekë me të katra dhe duke qëndruar përjashta shtëpisë së vet, i thirri me sa zë kishte një turme që po mblidhej shpejt: “O kurejshë, Muhammedi ndodhet këtu me një forcë, të cilës nuk i bëni dot ballë. Muhammedi ka ardhur me dhjetë mirë burra të çeliktë. Dhe më ka garantuar se kushdo që hyn në shtëpinë time do të jetë i siguar.” Hindi doli nga shtëpia dhe e kapi të shoqin për mustaqesh. “Vriteni këtë planc të majmë burri që nuk duhet për asgjë” - bërtiti ajo. “Ti mbrojtës mjeran i një populli!” “E mjera ti” - bërtiti ai, “të mos ju mashtrojë kjo grua ndaj gjykimit tuaj më të mirë, sepse ju ka ardhur ajo, të cilës nuk i bëni dot ballë. Por kushdo që hyn në shtëpinë e Ebu Sufjanit do të jetë i siguar.” “Të vraftë Zoti!” - i thanë. “Ç’vlen shtëpia jote për gjithë këtë mori që jemi?” “Dhe kushdo që ndryhet do të jetë i siguar” - u përgjigj ai, “e kushdo që hyn në Xhami do të jetë i siguar”, atëherë turma e mbledhur u shpërnda, disa për në shtëpitë e tyre e disa për në Xhami.

Ushtria ndaloi në Dhu Tuva, që nuk është larg qytetit dhe mund të shihet prej atje. Ky ishte vendi ku dy vite më herët ishte pozicionuar Halidi për të ndaluar qasjen e tyre. Por tani nuk kishte shenjë të kurrfarë qëndrese. Dukej tamam sikur qyteti të ishte i zbrazët, sikurse vitin e shkuar gjatë vizitës së tyre. Por kësaj radhe nuk kishte kufi tre-ditor për qëndrimin e tyre; dhe kur Kasvaja u ndal, Profeti e përkuli kokën gjersa mjekra e tij gati preku samarin, në mirënjohje ndaj Zotit. Atëherë rreshtoi trupat, duke vendosur në krye Halidin nga e djathta dhe Zubejrin nga e majta. Trupën e tij, që tani ndodhej në qendër, e ndau dyshë; njëra gjysmë do të

drejtohej nga Sadi me të birin, ndërsa tjetra, në të cilën ndodhej vetë, do të drejtohej nga Ebu Ubejdeh. Kur të jepej urdhri, ata do të ndaheshin dhe do të hynin në qytet nga katër drejtime të ndryshme, Halidi nga ultësira ndërsa të tjerët nga kodrat, përmes kalimeve të ndryshme.

Lart përmbi ushtrinë e grumbulluar, në shpatet e Malit Ebu Kubejs, ishin dy figura, që shikimi i mprehtë mund t'i dallonte si një plak paska i kërrusur me një shkop, i udhëhequr e i ndihmuar nga një grua. Ata ishin Ebu Kuhafeh dhe Kurejbah, babai dhe motra e Ebu Bekrit. Atë mëngjes, kur mbërriti lajmi për ardhjen e Profetit në Dhu Tuva, plaku i verbër i kishte thënë të bijës t'i printe lart në mal dhe t'i tregonte çfarë mund të shihte. Në rini, kur kishte qenë i fuqishëm, ai u ishte ngjitur kodrave në anën tjetër të Mekës për të shikuar ushtrinë e Abrahës dhe elefantin e tij. Tani ishte i moshuar dhe i verbuar prej vitesh; por të paktën do të kishte një vështrim, përmes syve të së bijës, të kësaj ushtrie prej dhjetë mijë vetash, në të cilën ndodhej i biri e dy nipat. Kurejbah e përshkroi atë që shihte si një masë e dendur e zezë dhe ai i tha se ata ishin kalorësit të rreshtuar në formacion të ngjeshur, në pritje të urdhrave. Pastaj ajo pa një masë të zezë të shpërndahej gjersa u kthye në katër divizione të dallueshme, dhe i ati i tha ta çonte në shtëpi me tërë shpejtësinë. Ata ishin akoma në rrugë kur një trupë kalorësish u kaloi pranë me shpejtësi e njëri prej tyre u përkul nga samari dhe ia mori varësen e argjenditë Kurejbes nga qafa. Përveç kësaj, nuk u lënduan dhe mbërritën në shtëpi shëndosh.

Ata nuk kishin qenë të vetëm në Ebu Kubejs. Në një pjesë tjetër të malit, Ikrimah, Safvani e Suhejli kishin mbledhur një forcë kurejshësh me disa prej aleatëve të tyre të Bekrejve dhe Hudhejlëve. Ata ishin të vendosur të luftonin; dhe kur panë trupën e Halidit që po i afrohej hyrjes së poshtme në qytet, zbritën dhe i sulmuan. Por ata nuk ishin kundërshtarë të denjë për Halidin dhe të tijet, të cilët i luftuan dhe vranë rreth tridhjetë prej tyre, duke humbur vetëm dy jetë në anën e tyre. Ikrimah dhe Safvani ia mbathën kalërueshëm drejt brigjeve, ndërsa Suhejli shkoi në shtëpi dhe u ndry.

Luftimi pothuajse kishte mbaruar kur Profeti hyri përmes kalimit të Adhahirit në Mekën e Sipërme. Duke vështruar poshtë drejt pazarit, ai u lemerit nga shkëlqimi i shpatave të zhveshura. "A nuk e ndalova luftimin?" - tha ai. Por kur i shpjeguan se çfarë kishte ndodhur, ai tha se Zoti e kishte bërë kader për hajr.

Ai mund të shihte tendën e tij prej lëkure të kuqe, që Ebu Rafiu kishte ngritur tashmë jo larg Xhamisë. Ai ia tregoi Xhabirit që ishte në krah të tij; dhe pas një lutjeje lavdëruese e falënderuese ai nisi të zbriste drejt lugores. "Nuk do të hyj në asnjë shtëpi" - i tha ai.

Umm Selemja, Mejmunah e Fatimja po e prisnin në tendë; dhe mu përpara arritjes së tij atyre u ishte bashkuar Umm Hania. Ligji islam e kishte bërë të qartë se martesat mes grave muslimane e burrave paganë ishin zhbërë dhe kjo vlente edhe për martesën e saj me Hubejren, i cili e kishte parashikuar rënien e Mekës dhe kishte shkuar të jetonte në Nexhran. Por dy nga të afërmit e saj nga martesat, njëri prej tyre vëlla me Ebu Xhehlin, kishin marrë pjesë në luftimin kundër Halidit dhe ishin futur pastaj në shtëpinë e saj për strehim. Atëherë Aliu kishte ardhur për ta përshëndetur dhe duke parë dy mahzumasit kishte nxjerrë shpatën e do t'i kishte vlarë megjithë mbrojtjen formale që ajo u kishte dhënë; por ajo u hodhi një hirkë përsipër e duke u futur mes tij dhe tyre, tha: "Pasha Zotin, më vraz mua të parën!" dhe ai u largua. Tani, pasi i kishte ndryrë, ajo kishte ardhur të ndërmjetësonte për ta te Profeti. Ajo e gjeti Fatimen jo më pak të rreptë se Aliun. "I jepke mbrojtje idhujtarëve?" - tha ajo. Por qortimet e Fatimes u ndërpre nënë nga ardhja e Profetit. Ai e përshëndeti kushërirën me dashamirësi të madhe e kur ajo i tregoi çfarë kishte ndodhur, ai tha: "Nuk bëhet. Atë që siguron ti e sigurojmë edhe ne; kë mbron ti e mbrojmë edhe ne."

Ai bëri ritin e larjes së plotë (*gusl*) dhe fali tetë rekate namaz; pas të cilave pushoi një orë ose më tepër. Pastaj thirri t'i sillnin Kasvanë, dhe pasi vendosi parzmoren e helmetën, ngjeshi shpatën; por në dorë mbante një shkop dhe balliku i tij ishte i ngritur. Disa prej atyre që kishin kalëruar me të në mëngjes ishin rreshtuar jashtë tendës dhe i bënë eskortë teksa iu drejtua për në Xhami, duke folur me Ebu Bekrin, që e kishte në krah.

Ai shkoi drejt e tek cepi juglindor i Qa'bes dhe e preku me reverim Gurin e Zi me shkopin e tij, duke shqiptuar sakaq një madhërim. Ata që ishin pranë tij e përsëritën, *Allāhu Ekber, Allāhu Ekber*, dhe thirrja u mor pastaj nga të gjithë muslimanët në xhami dhe e tërë Meka gjëmoi prej saj, gjersa Profeti u bëri shenjë me dorë të heshtnin. Pastaj bëri shtatë rrotullimet rreth Shtëpisë së Shenjtë, ku Muhammed ibn Meslemeh i mbante kapistrën. Gjatë Haxhit të Vogël ky nder i ishte dhënë një hazrexhi. Ishte me vend kësaj që kësaj radhe t'i jepej një evsi.

Profeti tani u kthye mënjanë nga Qa'bja drejt idhujve përrotull, që e rrethonin në një qark të gjerë, treqind e gjashtëdhjetë gjithsej. Ai ngau devenë mes Shtëpisë e idhujve, duke përsëritur ajetin: *E Vërteta ka adhur dhe e rremja është zhdukur. Vërtet, e rremja është përherë e zhdukshme*⁴³⁵ dhe duke treguar kah idhujt, një nga një, me shkopin e tij; dhe me të bërë shenjë ai,

⁴³⁵ XVII, 81.

çdo idhull binte përmbys. Pasi plotësoi gjiron ai zbriti dhe u fal në Mekamin e Ibrahimit, i cili asokohe ishte ngjitur Qa'bes. Pastaj shkoi te Pusi i Zemzemit ku Abbasi i dha të pinte; dhe ai e konfirmoi përgjithmonë të drejtën tradicionale të bijve të Hashimit për t'u dhënë ujë haxhinjve. Por kur Aliu i solli çelësin e Qa'bes dhe Abbasi i kërkoi t'ia jepte familjes së tyre edhe të drejtën e ruajtjes së tij, ai tha: "Unë ju jap vetëm atë që keni humbur, jo atë që do të jetë humbje për të tjerët." Pastaj thirri burrin e Abdu-Darëve që i kishte ardhur më herët në Medine me Halidin e Amrin, Uthman ibn Talhain; dhe duke ia dorëzuar çelësin konfirmoi përjetë të drejtën tradicionale të klanit të tij për kujdestarinë e saj. Uthmani e mori çelësin me reverim dhe shkoi të hapte derën e Shtëpisë së Shenjtë, i ndjekur nga Profeti. Usama e Bilali ishin pranë nga pas dhe duke u kërkuar të hynin pas tij, Profeti i tha Uthmanit ta mbyllte derën pas tyre.

Përveç një ikone të Virgjreshës Mari dhe foshnjës Jezu, dhe pikturës së një plaku, që thuhet se ishte Abrahami, muret përbrenda ishin mbuluar me piktura perëndish pagane. Duke e vënë dorën e tij si mbrojtje mbi ikonën, Profeti i tha Uthmanit të kujdesej që të gjitha pikturat e tjera, përveç asaj të Abrahamit, të fshieshin.⁴³⁶

Ai qëndroi brenda ca kohë dhe pastaj, duke marrë çelësin nga Uthmani, e hapi derën; duke qëndruar në prag me çelësin në dorë, tha: "Lavdi pastë Zoti, që e përmbushi premtimin e Tij dhe e ndihmoi shërbëtorin e Tij e i shpartalloi klanet, i Vetëm." Mekasve të strehuar në Xhami u ishin bashkuar tashmë shumë prej atyre që ishin strehuar në fillim nëpër shtëpitë e tyre dhe po rrinin në grupe, aty këtu, jo larg Qa'bes. Profeti iu drejtua tani atyre, me fjalët: "Çfarë thoni e çfarë mendoni?" Ata u përgjigjën: "Them të mirën dhe mendojmë të mirën: vëlla fisnik dhe bujar, biri i një vëllai fisnik dhe bujar. E jotja është të urdhërosh." Atëherë ai iu drejtua me fjalët e faljes që, sipas Shpalljes, u kishte thënë Jozefi vëllezërve të tij, kur i kishin ardhur në Egjipt: "Vërtet, unë them atë që ka thënë vëllai im Jusufi: *Këtë ditë nuk do të ketë qortim për ju. Zoti ju fal, dhe Ai është më i Mëshirshmi i mëshiruesve.*⁴³⁷

Ebu Bekri kishte lënë Xhaminë për të takuar të atin dhe tani u kthye duke i prirë Ebu Kuhafes për dore, pasuar nga e motra Kurejbah. "Përse nuk e le plakun në shtëpi" - i tha Profeti, "që të shkoja unë atje?" "O i Dërguari i Zotit" - tha Ebu Bekri, "është më me vend që të vijë ai te ti sesa të shkosh ti tek ai." Profeti i dha dorën dhe duke e tërhequr të ulej përballë tij, e ftoi të bënte dy dëshmimet e Islamit, të cilat ai i bëri me gatishmëri.

⁴³⁶ V. 834; A.I., 107. Rrëfime të tjera thonë "të gjitha" pa i përmendur këto dy përjashtime.

⁴³⁷ XII, 92.

Pasi dha urdhra që Hubeli, më i madhi i idhujve të rënë, të ndahej copash dhe të gjitha të groposeshin. Profeti njoftoi anekënd qytetit se kushdo që kishte një idhull në shtëpi duhej ta shkatërronte. Pastaj u tërhoq në kodrën e Safasë aty afër, ku i kishte predikuar për së pari familjes së vet. Aty, ai mori homazhin e atyre armiqve të vet që tani dëshironin të hynin në Islam, burra e gra. Ata i erdhën me qindra. Mes grave ishte Hindi, e shoqja e Ebu Sufjanit. Ajo erdhi e veluar, nga frika se Profeti mund të urdhëronte ta vrisnin përpara se të hynte në Islam; dhe tha: “O i Dërguari i Zotit, lavdi pastë Ai që e bëri ngadhënjimtare fenë që zgjodha për vete.” Atëherë zbuloi fytyrën e tha: “Hindi, bija e Utbes”; dhe Profeti tha: “Mirësevjen.” Një tjetër grua që erdhi në Safa ishte Umm Hakimi, bashkëshortja e Ikrimes. Pasi hyri në Islam, ajo e përgjëroi Profetin t’i jepte imunitet të shoqit. Ai e bëri këtë, edhe pse Ikrima ishte akoma në luftë me të; dhe Umm Hakimi mori vesh se ku ndodhej dhe shkoi ta sillte.

Profeti vështroi përreth grumbullit përpara tij dhe duke iu kthyer xhaxhait të vet, tha: “O Abbas, ku janë dy bijtë e tënd vëllai, Utbah e Muattibi? Nuk po i shoh.” Këta ishin djemtë e mbetur të Ebu Lehebit. Pikërisht Utbah e kishte kthyer Rukajjen nën trysninë e të atit dhe mesa dukej ata kishin frikë të dilnin. “Sillmini” - tha Profeti, kështu që Abbasi i solli nipat e tij, që hynë në Islam dhe bënë betimin e tyre. Atëherë Profeti i mori për dore dhe duke ecur mes tyre i çoi tek vendi i madh i lutjeve që quhet el-Multazem dhe që është ajo pjesë e murit të Qa’bes, e cila shtrihet mes Gurit të Zi dhe derës. Aty bëri një lutje të gjatë dhe duke vënë re gëzimin në fytyrën e tij, Abbasi e përmendi atë. Ai mori përgjigjen: “I kërkova Zotit të m’i jepte këta dy djem të xhaxhait tim dhe Ai m’i dha.”⁴³⁸

Më e afërta e tre faltoreve më të njohura të paganizmit me Mekën ishte tempulli i Uzzasë në Nahlah. Profeti dërgoi Halidin që ta shkatërronte këtë qendër idhujtare. Me t’u lajmëruar për afrimin e tij, kujdestari i tempullit e vari shpatën në statujën e perëndeshës dhe i bëri thirrje të mbrohej e ta vriste Halidin ose të bëhej monoteiste. Halidi e rrënoi tempullin dhe idhullin e tij dhe u kthye në Mekë. “A pe gjë?” - e pyeti Profeti. “Asgjë” - tha Halidi. “Atëherë nuk e ke shkatërruar” - tha Profeti. “Kthehu dhe shkatërroje.” Kështu që Halidi shkoi përsëri në Nahlah, dhe nga rrënojat e tempullit doli një grua e zezë, krejt e zhveshur, me flokë të gjata që valëviteshin egërsisht. “Shpinën ma zunë mornicat” – tregonte Halidi më pas. Por ai thirri: “Uzza, për ty është mohimi, jo adhurimi” – dhe duke ngritur shpatën e

⁴³⁸ I.S. IV/1, 41-2.

preu përtokë. Kur u kthye, i tha Profetit: “Lavdi pastë Zoti që na shpëtoi nga zhdukja! E kisha zakon të shihja tim atë të nisëj drejt Uzzasë me një fli prej njëqind deveshë dhe delesh. Ai ia flijonte asaj dhe qëndronte tre ditë në faltoren e saj, pastaj kthehej i gëzuar me çfarë kishte arritur.”⁴³⁹

Ndërkohë shumica e mekasve kishin dhënë betimin. Suhejli përbënte përjashtim; por pasi ishte strehuar në shtëpinë e vet, çoi dikë tek i biri Abdullahu që t’i kërkonte të ndërhynte te Profeti në emër të tij. Sepse, megjithë amnistinë e përgjithshme atij nuk i besohej se ajo vlente edhe për të. Por kur Abdullahu i foli Profetit ai u përgjigj menjëherë: “Është i siguar, nën mbrojtjen e Zotit, ndaj le të dalë.” Atëherë u tha atyre që ishin përreth: “Pa shikime të vëngërta ndaj Suhejlit, në e takofshi! Të dalë lirshëm, se pasha jetën time ai është njeri me intelekt dhe nder, që nuk do të jetë i verbër ndaj së vërtetës së Islamit.” Kështu, Suhejli doli e qarkulloi si të donte; por nuk hyri në Islam.

Sa për Safvanin, kushëriri i tij Umejri mori leje dy muaj nga Profeti dhe paskëtaj iu vu pas dhe pa se po priste një anije në Shuejbeh, që asokohe ishte porti i Mekës. Safvani ishte dyshues dhe refuzonte prerazi t’i ndryshonte planet, me ç’rast Umejri shkoi përsëri te Profeti, i cili i dha tubanin e tij me shirita të bërë me cohë Jemeni që t’ia çonte kushëririn të tij si shenjë sigurie. Kjo e bindi Safvanin, i cili vendosi të kthehej dhe të kërkonte sigurime të mëtejshme për vete. “O Muhammed” - tha ai. “Umejri po më thotë që nëse pajtohem për diçka” - duke nënkuptuar hyrjen në Islam - “bukur e mirë, e nëse jo, atëherë më jep dy muaj prehje.” “Qëndro këtu” - tha Profeti. “Jo pa më dhënë përgjigje të qartë” - tha Safvani. “Do të kesh katër muaj prehje” - tha Profeti; dhe Safvani u pajtua të qëndronte në Mekë.

Ikrimah ishte i fundit prej të treve që erdhi në prani të Profetit pas fitores së Mekës. Por ai ishte i pari që hyri në Islam. Ai kishte vendosur të merrte një anije nga bregu i Tihames në Abisini, dhe kur po vinte këmbë mbi kuvertë, kapiteni i tha: “Bëje të mirë fenë tënde me Zotin.” “Ç’të them?” - pyeti Ikrimah. “Thuaj: *nuk ka zot përveçse Zoti*” ishte përgjigjja dhe ai e bëri të qartë se nga frika e mbytjes së anijes nuk merrte njeri që nuk dëshmonte ashtu. Katër fjalët *la ilahe il-la ‘Llah* i hynë Ikrimes në shpirt dhe ai e diti në atë çast se mund t’i kishte shqiptuar me sinqeritet. Mirëpo nuk hypi, sepse arsyeja e tij e vetme për ta bërë këtë ishte të largohej nga ato fjalë, pra nga mesazhi i Muhammedit, që përmbledhej në *la ilahe il-la ‘Llah*. Nëse mund ta pranonte atë mesazh në kuvertë, mund ta pranonte edhe në breg. “Zoti ynë në det

⁴³⁹ V. 873-4.

është Zoti ynë në tokë” - tha ai me vete. Atëherë e shoqja iu bashkua e i tregoi se Profeti e kishte garantuar sigurinë e tij në Mekë dhe ata u kthyen menjëherë. Profeti e dinte se ai po vinte dhe u tha Shoqëruesve të tij: “Ikrimah ibn Ebu Xhehli po ju vjen si besimtar. Ndaj mos ia shani të atin, sepse sharja e të vdekurve i fyen të gjallët dhe nuk i mbërrin të vdekurit.”

Me të arritur në Mekë, Ikrimah shkoi drejt e te Profeti, i cili e përshëndeti me një çehre të kënaqur, duke i thënë, pasi kishte hyrë në Islam formalisht: “Nuk ka gjë që do të ma kërkosh në këtë ditë e mos të ta jap.” “Po të kërkoj” - tha Ikrimah, “t’i lutesh Zotit të ma falë tërë hasmërinë ndaj teje” dhe Profeti u lut siç i kërkoi ai. Atëherë Ikrimah foli për paratë që kishte harxhuar dhe betejat që kishte luftuar për t’i penguar njerëzit nga ndjekja e së vërtetës, dhe tha se tash e mbrapa do të harxhonte dyfishin e saj dhe do të luftonte me përpjekje të dyfishuar në rrugën e Zotit; dhe e mbajti fjalën.

LXXVI. Beteja e Hunejnit dhe rrethimi i Taifit

Lëvizja përfundimtare e Profetit ndaj Kurejshëve nuk i kishte ndalur Havazinët nga vazhdimi i konsolidimit të forcave të tyre. As shqetësimi i tyre nuk u zbut nga lajmi i marrjes së lehtë të Mekës prej tij dhe shkatërrimin e të gjithë idhujve të saj; dhe i madh ishte alarmi i tyre për fatin e tempullit të Uzzasë, që kishte qenë faltorja simotër e tempullit të tyre të Latës. Kur zaptuesit kishin kaluar dy javë në Mekë, Havazinët kishin mbledhur një ushtri prej afro njëzet mijë vetësh në luginën e Avtasit, në veri të Taifit.

Duke lënë një burrë nga klani Abdu-Shems në krye të Mekës dhe caktuar Muadh ibn Xhebelin, një hazrexh të ri por të mirëinformuar, për të udhëzuar të konvertuarit në të gjitha çështjet e lidhura me fenë, Profeti marshoi me tërë ushtrinë, e cila tani ishte rritur me një forcë shtesë prej dymijë kurejshësh. Shumica e këtyre ia kishin dhënë betimin së fundmi, por disa, përfshirë Suhejlin dhe Safvanin, akoma nuk kishin hyrë në Islam dhe ishin aty thjesht për të mbrojtur qytetin ndaj Havazinëve. Përpara se të niseshin, Profeti kishte çuar dikë tek Safvani për të huazuar njëqind parzmore metalike të cilat dihej se i zotëronte, si dhe armët që përfshihe-shin me to. “O Muhammed” - tha Safvani, “a është punë ‘Ma jep ose ta mora’ apo si?” “Është një hua që do të kthehet” - tha Profeti, me ç’rast Safvani u pajtua të siguronte devetë për transportimin e parzmoreve dhe armëve, të cilat ia dorëzoi Profetit kur mbërritën kampin përfundimtar.

Klanet e Havazinëve që kishin dalë kundër tyre ishin Thekifët, Nasrët, Xhushamët dhe Bekrejt. Kryekomandanti i tyre ishte një tridhjetë vjeçar i Nasrëve me emrin Malik, i cili, megjithë moshën e re, kishte fituar nam për trimëri të madhe dhe dorëgjërësi princi. Kundër këshillës së më të vjetërve, ai kishte dhënë urdhër të merrnin me vete të gjitha gratë, fëmijët e gjedhët, me shpjegimin se duke i patur këto në prapavijë, burrat do të luftonin më trimërisht. Ai dërgoi tre zbulues që t’i sillnin informacion për ushtrinë që po afrohej nga Meka, por nuk kaloi shumë dhe ata u kthyen thuajse të pagojë, në një gjendje çuditërisht të rrënuar, ku kyçet u ishin liruar nga llahtari, disa madje deri në dislokim. “Pamë burra të bardhë e kuaj pullali” - tha njëri “dhe u goditëm menjëherë me çfarë po sheh.” “Nuk po luftojmë banues të tokës” - tha një tjetër, “por banues të Qiellit.

Dëgjoje këshillën tonë dhe tërhiq; se nëse tanët shohin çfarë pamë ne, do të pësojnë çfarë pësuam ne.” “Turp të keni!” - tha Maliku. “Jeni burracakët e kampit.” Dhe aq e mjerë ishte gjëma e tyre trupore dhe shpirtërore, sa që ai urdhëroi që të mbylleshin në burgim larg nga trupat e tjera, që të mos përhapnin panik nëpër ushtri. Pastaj u tha atyre që kishte përreth: “Tregomëni një burrë guximtar.” Por burri i zgjedhur u kthye në të njëjtën gjendje si të tjerët, pasi kishte parë të njëjtit kalorës lebetitës në pararojë të ushtrisë kundërshtare. “Vetë shikimi i tyre është i padurueshëm” - gulçoi ai. Por Maliku refuzoi të dëgjonte dhe pas muzgut urdhëroi të bënin përpara në luginën e Hunejnit, ku rruga fillonte të zbriste poshtë e tek shtrati i luginës. Në të dyja anët kishte gryka, disa prej të cilave ishin të mëdha me hyrje të gjëra që mund të shiheshin nga lart por krejtësisht të maskuara nga poshtë. Në njërën ose dy prej tyre, ai vendosi një pjesë të madhe të kuajve të tij, me urdhrin për t’iu vërsulur armikut sapo ai të jepte sinjal. Pjesa tjetër e ushtrisë ishte rreshtuar mbi rrugën pranë majës së bllokut shkëmbor.

Atë natë, Profeti fushoi jo larg nga ana tjetër e luginës; dhe, pasi fali namazin e sabahut me të tijet, i këshilloi e u dha sihariqet e fitores nëse ishin të palëkundshëm. Qielli ishte i vranët, kështu që dukej akoma terr kur zbritën në shtratin e luginës. Halidi ishte në pararojë si më parë, duke komanduar Sulejmin e të tjerët. Pastaj vinte pjesa muslimane e kontingjentit të ri mekas. Profeti, i hipur mbi Duldulin, ishte kësaj radhe në mes të ushtrisë, me të njëjtën skuadrilje muhaxhirësh dhe ensarësh, por i rrethuar nga më shumë pjesëtarë të familjes së tij se më parë, përfshirë kushërinjtë Ebu Sufjan e Abdullah, që i ishin bashkuar rrugës për në Mekë, dhe dy djemtë e mëdhenj të Abbasit, Fadlin e Kithamin, si dhe dy djemtë e Ebu Lehebit. Në pjesën e pasme të ushtrisë ishin mekasit që ende nuk kishin hyrë në Islam.

Pararoja thaujse kishte përfunduar zbritjen kur, në gjysëm-dritë, ushtria e palëvizur e Havazinëve u përvijua mbi ta në shpatin përballë. Ishte një pamje e frikshme, aq më tepër ngase në prapavijë të ushtrisë kishte mijëra deve, të shaluara ose jo nga gra, dhe në zbehtësinë e agimit ato dukeshin si pjesë e ushtrisë. Rruga ishte qartësisht e mbyllur në atë drejtim; por para se të kërkoheshin udhëzime të reja ose të jepeshin urdhëra të rinj, Maliku dha sinjalin. Befas, skuadriljet e Havazinëve vërshuan nga grykat dhe u vërsulën mbi Halidin dhe të tijet. Mësymja ishte aq e ashpër dhe e beftë sa që ai nuk mund të bënte asgjë për t’i rreshtuar Beni Sulejmët, të cilët bënë pak ose aspak qëndresë, por u kthyen e ikën me turr, duke i

shpërhapur radhët e mekasve që qëndronin pas tyre dhe të cilët tani i ndoqën në ikjen përpjetë rrëpirës nga ku sapo kishin zbritur. Rrëmuja e tmerrshme e kuajve dhe deveve e zuri grykën në pjesët e saj më të ngushta, por Profeti ishte në një pikë ku mund të tërhiqej paksa në të djathtë, dhe tani ai ndërmori një qëndrim të fortë në anë të rrugës me një trup të vogël të atyre që kishin kalëruar pranë tij - Ebu Bekri, Umeri dhe muhaxhirët e tjerë, disa nga ensarët, dhe të gjithë burrat e familjes së tij ishin të pranishëm. Djali i Harithit, Ebu Sufjani, qëndronte pranë tij dhe mori unazën e frerit të Duldulit në dorë.

Profeti thirri të tjerët t'i bashkoheshin, por fjalët e tij u mbytën nga zhurma e betejës. Kështu që iu kthye Abbasit, i cili kishte zë me fuqi të jashtëzakonshme, dhe i tha të thërriste: "O Shokë të Pemës! O Shokë të Akacies!" Thirrja mori përgjigje të menjëhershme nga të gjitha anët: *Lebbejk!*, "Ja ku na ke" - siç i paraqiteshin Mërguesit dhe Ndihumesit. Shpejt, ai kishte me vete njëqind burra dhe, duke u shpërndarë përgjatë ngushticës ata e ndalën në çast mësymjen e armikut. Abbasi vazhdonte të thërriste dhe shumë prej atyre që kishin ikur tani iu kthyen luftimit. Profeti qëndroi mbi yzengjitë e tij, që të shihej më mirë e të shihte më mirë. Armiku po përgatiste një mësymje të re dhe ai u lut: "O Zot, po Ta kërkoj premtimin Tënd!" Pastaj i tha vëllait të tij nga gjiri që t'i jepte ca guralecë, dhe pasi i mori, ia flaku në fytyrë armikut siç kishte bërë në Bedr. Vala e betejës papritur u kthye, në dukje pa ndonjë arsye – apo më mirë ajo nuk ishte e dukshme për besimtarët, por ishte e tillë për armikun, siç kishte qenë më herët për zbuluesit e tyre; dhe paskëtaj erdhi Shpallja: *Zoti ju ka ndihmuar në shumë mejdane, dhe në ditën e Hunejnit, kur u ngazëllyet me numrin tuaj por ai s'ju vlejti hiç, dhe toka megjithë gjerësinë e saj ju ngushtua, dhe ju u kthyet mbrapsht në ikje. Pastaj Zoti dërgoi Shpirtin e Paqes mbi të Dërguarin e Tij dhe besimtarët, dhe zbriti një ushtri që nuk e patë e i ndëshkoi ata që nuk besonin. E tillë është shpërbleja e jobesimtarëve; paskëtaj Zoti i kthehet kujt dëshiron Ai, sepse Zoti është Falës, Mëshirues.*⁴⁴⁰

Vënia përpara ishte e tmerrshme: Maliku luftonte me guxim të madh, por më në fund u tërhoq me burrat e Thekifëve në qytetin e tyre të rrethuar me mur të Taifit. Pjesa kryesore e Havazinëve u ndoq me shumë vrasje aq larg sa Nahlah. Së andejmi ata u kthyen në kampin e tyre në Avtas; por Profeti dërgoi një forcë për t'i larguar dhe ata ia mësynë kodrave.

Muslimanët kishin humbur shumë njerëz në fillim të betejës, sidomos Beni Sulejmët, që kishin mbajtur peshën kryesore të pritës fillestare. Por

⁴⁴⁰ IX, 25-7.

pas mësymjes së parë ishin vrarë relativisht pak veta. Njëri nga këta të paktë ishte Ejmeni, vëllai i madh i Usames, i cili u rrëzua përbri Profetit.

Gratë dhe fëmijët e Havazinëve që kishin qenë në prapavijë u kapën të gjithë; dhe krahas deveve, deleve e dhive ishin edhe 4000 ons argjend mes presë. Profeti e vendosi Budejlin përgjegjës duke dhënë urdhër që gjithçka, përfshirë edhe të kapurit, të çoheshin në luginën e afërt të Xhiranës, rreth dhjetë milje larg Mekës.

Mes divizioneve të Havazinëve ishte një kontingjent nga Beni Sad ibn Bekr, klani me të cilin Profeti kishte kaluar foshnjërinë dhe fëmijërinë e hershme; dhe njëri nga të kapurit në moshë i qortoi kapësit e saj me fjalët: “Pasha Zotin, unë jam motra e kryetarit tuaj.” Ata nuk i besuan, por megjithatë e sollën te Profeti. “O Muhammed, jam motra jote” – tha ajo. Profeti e kundroi me habi: ajo ishte e moshuar, shtatëdhjetë vjeçe a më tepër. “A ke ndonjë tregues për këtë?” – tha ai, dhe ajo i tregoi menjëherë shenjën e një kafshimi. “Ti më kafshove” – tha ajo, “kur po të mbartja në luginën e Sararit. Kemi qenë me barinjët. Babai yt ka qenë babai im, dhe nëna jote ka qenë nëna ime.” Profeti e pa se ajo po fliste të vërtetën: ishte me të vërtetë Shejma, njëra nga motrat e saja të gjirit; dhe duke hapur sixhaden e tij për të, i kërkoi të ulej. Sytë iu mbushën me lot dhe ai e pyeti për lajme rreth Halimes e Harithit, prindërve të tij birësues, dhe ajo i tregoi se kishin vdekur të dy në moshë të thyer. Pasi biseduan, ai i ofroi mundësinë që të rrinte me të ose të kthehej tek Beni Sadët. Ajo tha se kishte dëshirë të hynte në Islam, por zgjodhi të kthehej te klani i saj. Profeti i dha një dhuratë të majme dhe, me njetin për t’i dhënë më tepër, i tha që të rrinte me njerëzit e saj që ishin në kamp, duke pohuar se do ta takonte përsëri kur të kthehej. Pastaj u nis me ushtrinë për Taif.

Thekifët kishin në qytet furnizime të mjaftueshme për një vit. Ata kishin po ashtu mjete të bollshme për t’u qëndruar mekanizmave të luftës që Profeti kishte urdhëruar të përdroreshin ndaj tyre kur të dështonte gjithçka tjetër; dhe ishin harkëtarë të zotë. Pati shumë shkëmbime të ashpra shigjetash, por kaloi një gjysëm muaji e muslimanët nuk ishin më pranë zaptimit të qytetit se ç’kishin qenë ditën e parë. Gjithçka që ishte arritur ishte hyrja e disa burrave në Islam, sepse Profeti kishte njoftuar një ditë me anë të një tellalli se të gjithë skllëverit e Thekifëve që do t’u bashkoheshin muslimanëve do të liroheshin. Rreth njëzet skllëverë arritën të dilnin nga qyteti dhe kur erdhën te kampi, dhanë besën e tyre. Kishte kaluar pothuajse një javë tjetër kur Profeti pati një ëndërr se atij iu dha një tas me

gjalpë, dhe një gjel erdhi dhe e çukiti, pastaj e derdhi. “Nuk besoj se do të nxjerrësh nga kjo ditë atë që dëshiron” - i tha Ebu Bekri, dhe Profeti u pajtua. Mbase e kishte arritur tashmë përfundimin se rrethimi i Thekifëve nuk ishte mënyra më e mirë për t’i mposhtur. Sido që të ishte, ai dha urdhër që të ndëpritej rrethimi dhe të vazhdonin drejt Xhirates. Tek po largoheshin nga qyteti, njëri nga burrat i kërkoi Profetit t’i mallkonte banorët e tij. Pa u përgjigjur, ai ngriti duart në lutje dhe tha: “O Zot, udhëzoji Thekifët e silli tek ne.”

Mes të vrarëve nën muret e Taifit ishte gjysëmvëllai i Umm Selemes, kushëriri i Profetit Abdullahu, i cili kishte hyrë në Islam së fundmi.

LXXVII. Pajtime

Kur ushtria mbërriti në Xhiraneh, të kapurit ishin në një thark të madh, të strehuar nga dielli, rreth gjashtë mijë gra dhe fëmijë. Shumica e tyre ishin të keqmbathur, dhe Profeti dërgoi një burrë të Huzaejeve në Mekë që të blente rrobë të re për secilin, që do paguhej nga argjendi që kishte qenë pjesë e presë. Devetë ishin rreth njëzet e katër mijë; ndërsa delet e dhinë nuk mori t'i numëronte kush, por u gjykuan të ishin rreth dyzet mijë.

Shumë prej burrave nuk kishin durim derisa të merrnin hisen e tyre të presë, por Profeti nuk dëshironte hëpërhë të jepej në çfarëdo shkalle të pakthyeshme, por parashikoi se Havazinët do t'i dërgonin një delegacion që do t'i lypte trajtim bujar. Megjithatë, ishte një sektor i shpërndarjes, të cilin nuk dëshironte ta shtynte. Një e pesta e tij e marrë nga preja shërbente për të njëjtat qëllime si të ardhurat nga zekati; dhe një Shpallje së fundmi kishte futur një kategori të re personash që kishin të drejtën e përfitimit nga fonde të tilla, gjegjësisht *ata, zemrat e të cilëve duhen pajtuar*. Vargu i shpallur thoshte: *Zekati është për të varfrit dhe nevojtarët, për ata që e mbledhin, për ata zemrat e të cilëve duhen pajtuar, për lirimin e skllëvërve dhe të kapurve, për lehtësimin e borxhlive, për kauzën e Zotit, dhe për udhëtarin –obligim i urdhëruar nga Zoti. Dhe Zoti është Njohës, i Urtë.*⁴⁴¹ Një shembull i atypër-atyshëm i atyre, zemrat e të cilëve duheshin pajtuar ishin ata kurejshë që kishin hyrë së fundmi në Islam nga forca e rrethanave, kur bota e tyre - bota e paganizmit arab - ishte rrënuar nga vendosja e fesë së re në Mekë. Profeti i dha Ebu Sufjanit njëqind deve, dhe kur ai kërkoi paskëtaj që bijtë e tij Jezidi dhe Muavija të mos harrohen, atyre iu dhanë nga njëqind deve, çka nënkuptonte se Ebu Sufjani mori treqind. Kjo nuk kaloi pa u rënë në sy të tjerëve, dhe kur nipit të Hatixhes Hakimit iu dhanë njëqind, ai kërkoi edhe dyqind të tjera, të cilat Profeti ia dha fill. Ashtu sikurse në rastin e Ebu Sufjanit, çdo ngurrim ose hezitim do ta kishte mundur qëllimin e dhuratës. Por megjithatë, Profeti i tha Hakimit: "Kjo pronë është kullotë e mirë gjelbëruese. Kushdo që e merr me bujari shpirti do të bekohet prej saj; por kushdo që e merr për kryelartësinë e egos nuk do të bekohet prej saj dhe do të jetë si ai që ka ngrënë por nuk është ngopur. Dora e sipërme

⁴⁴¹ IX, 60.

është më e mirë se e poshtnja; dhe filloje dhënien tënde me ata familjarë që varen prej teje.” “Pasha Atë që të ka nisur me të vërtetën, nuk marr gjë prej kujt pas teje” - tha Hakimi, i vendosur që në të ardhmen dora e tij nuk do të ishte kurrë e poshtnja; dhe ai mori vetëm njëqind deve, duke hequr dorë nga pretendimi i tij për të tjerat.⁴⁴²

Në të njëjtën kategori marrësish përfshiheshin ata që ishin në prag, por që nuk e kishin marrë akoma vendimin për të hyrë në Islam. Disave nga këta iu dhanë gjithashtu njëqind deve. Më të rëndësishmit prej tyre ishin Safvani dhe Suhejli. Të dy kishin luftuar në Hunejn dhe kur një nga mekasit e pakonvertuar në prapavijë kishte shprehur kënaqësinë me tërheqjen fillestare të muslimanëve, ai ishte qortuar ashpër nga Safvani: “Nëse më duhet të kem një kryetar, më mirë të jetë kurejsh, se havazin!” Pasi kishte marrë njëqind devetë e tija, Safvani e kishte shoqëruar Profetin tek kalëronte përmes luginës së Xhirates për të shikuar prenë. Kishte shumë lugore që shtriheshin anash luginës kryesore, në njërën prej të cilave kullota ishte veçanërisht e harlisur, kështu që ishte plot me deve, dele e dhi, bashkë me njerëzit që po i kullosnin. Duke parë se Safvani ishte stepur nga ajo që kishte para syve, Profeti i tha: “A të pëlqen kjo ravine?” Dhe kur Safvani pohoi ngrohtësisht, ai shtoi: “Është e jotja, me gjithëcka brenda.” “Dëshmoj” – tha Safvani “se asnjë shpirt nuk mund ta ketë një mirësi të tillë, të mos ishte shpirti i një Profeti. Dëshmoj se nuk ka zot përveçse Zoti dhe se ti je i Dërguari i Tij.”

Sa për Suhejlin, edhe atij iu mposhtën dyshimet e fundit në Xhiraneh, ose nëpërmjet afrimit të ripërtërirë me të birin Abdullahun, ose duke dëshmuar fitoren e mrekullishme të Hunejnit, ose përmes përjetimit të tij të pranisë dhe dorëgjërësisë së Profetit, ose nëpërmjet të gjitha këtyre së bashku; por me t’u futur në Islam ai hyri pa rezerva; dhe tre vjet më pas, kur Abdullahu u vra në një betejë dhe Ebu Bekri i foli fjalë ngushëlluese babait të pikëlluar, ai u përgjigj: “Më kanë treguar se i Dërguari i Zotit ka thënë: ‘Dëshmori do të ndërmjetësojë për shtatëdhjetë prej njerëzve të tij.’ Dhe kam shpresa se im bir nuk do të fillojë më kënd tjetër para meje.”

Mes të tjerëve që pranuan Islamin në Xhiraneh ishin disa prijës të Mahzumëve: dy vëllezër të Ebu Xhehlit; gjysëm-vëllai i Halidit Hishami, vëllai i plotë i Velidit të ri që kishte vdekur; dhe një djalë i dytë i hallës së Profetit, Atikës, Zuhejri, vëllai i të cilit ishte martuar së fundmi në Taif. Kishte qenë pikërisht Zuhejri ai që, duke sfiduar Ebu Xhehlin, kishte qenë

⁴⁴² V. 945.

i pari që kishte folur dhjetë vjet më herët në Kuvend për anulimin e ndalimit mbi Hashimitë dhe Muttalibët. E ëma e tij Atika kishte hyrë në Islam përpara të dy të bijve.

Ushtria muslimane kishte kaluar tashmë disa ditë në luginë, por ende nuk kishte ardhur delegacion nga Havazinët, kështu që Profeti i dha çdo njeriu hisen e vet të presë. Sapo ai e përfundoi atë, delagacioni arriti dhe në të ishte vëllai i tij i gjirit Harithi. Katërmbëdhjetë prej tyre ishin tashmë muslimanë. Pjesa tjetër hyri në Islam aty dhe, duke ngulmuar që i tërë fisi duhej konsideruar si farefis i tij nga gjiri, i kërkuan bujari. “Të kemi ushqyer në prehrat tanë dhe të kemi tajisur në gjinjtë tanë” – thanë ata. Ai u tha se i kishte pritur gjersa kishte menduar se nuk do të vinin dhe se preja e luftës tashmë ishte shpërndarë. Atëherë, edhe pse e dinte përgjigjen, ai i pyeti se ç’kishin më të shtrenjtë, bijtë dhe bashkëshortet, apo pronat; dhe kur ata i thanë: “Kthena bijtë tanë dhe bashkëshortet tona”, ai tha: “Sa për ata që më kanë rënë mua dhe bijve të Abdul-Muttalibit, janë të juajt; dhe do t’i lus të tjerët në emrin tuaj. Kur të kem prirë namazin e drekës, thoni: ‘I kërkojmë të Dërguarit të Zotit të ndërmjetësojë për ne te muslimanët, ndërsa muslimanëve të ndërmjetësojnë për ne tek i Dërguari i Zotit.’”⁴⁴³

Ata bënë siç iu tha dhe Profeti iu kthye xhematit dhe shpjegoi se ata po kërkonin që t’u ktheheshin fëmijët dhe bashkëshortet. Mërguesit dhe Ndihmuesit i paraqitën menjëherë të kapurit e tyre te Profeti. Sa për fiset, disa prej tyre bënë të njëjtën gjë, disa refuzuan; por ata që refuzuan u bindën që t’i linin të kapurit e tyre në këmbim të kompensimit të mëvonshëm; kështu që të gjithë iu kthyen njerëzve të tyre, përveç një gruaje të re që i kishte rënë djalit të tezes së Profetit, Sadit të Zuhrejve, dhe e cila dëshiroi të qëndronte me të.

Profeti i dha motrës së tij nga gjiri deve, dele e dhi të tjera e i uroi lamtumirën. Atëherë, kur delegacioni mori të nisej, ai i pyeti për habere nga prijësi i tyre Maliku. Ata i thanë se u ishte bashkuar Thekifëve në Taif. “Çojini fjalë” – u tha ai, “që nëse më vjen si musliman, do t’ia kthej familjen dhe pronën e do t’i jap njëqind deve.” Ai e kishte vendosur qëllimisht familjen e Malikut me tezen e tij Atikën në Mekë dhe nuk e kishte lënë pasurinë të shpërndahej.

Kur Malikut i erdhi fjala në Taif, ai nuk u tha asgjë Thekifëve, nga droja se mund ta burgosnin nëse dyshonin për qëllimin e tij; dhe duke lënë qytetin natën, arriti në kamp dhe hyri në Islam. Profeti e vendosi në komandë të bashkësisë së madhe dhe akoma në rritje të Havazinëve, me

⁴⁴³ I.I. 877

udhëzime që të mos i linte të qetë Thekifët. Heqja e rrethimit ndaj Thekifëve kishte qenë kësisoj jo më shumë se më i shkurtri pushim. Një tjetër lloj rrethimi, më pak i thekshëm por më i paepur, po ia zinte vendin tani.

Profeti e dinte mirë që, ndonëse feja kishte fuqi në vetvete për të vepëruar mbi shpirtrat, kjo fuqi varej nga të pranuarit e fesë me njëfarë shkalle përkushtimi, e jo thjesht në emër. Pikërisht për të larguar pengesat ndaj një përkushtimi të tillë, sikurse ndjesia e idhnimit ose irritimit, ishte shpallur parimi i dhënies atyre, *zemrat e të cilëve duhen pajtuar*; mirëpo ky parim nuk u kuptua fillimisht nga shumë prej Shoqëruesve të hershëm, le më të tjerët. Krahas që u përmend më lart, dhurata të majme u ishin dhënë disa beduinëve të rëndësishëm, Islami i të cilëve ishte tejet i diskutueshëm, ndërsa burra më meritues të shkretëtirës ishin kapërcyer. Sadi i Zuhrejve e pyeti Profetin përse i kishte dhënë njëqind deve Ujejnës së Gatafanëve dhe njëqind Akrait të Temimëve e asgjë Xhuejlit të devotshëm të fisit Damrah, i cili për më tepër ishte tejet i skamur, në ndryshim nga ata të dy. Profeti u përgjigj: "Pasha Atë që ma ka xhanin në dorë, Xhuejli është më i vlefshëm se një botë me njerëz si Ujejne e Akrai; por kam pajtuar shpirtrat e tyre që t'i nënshtrohen më mirë Zotit, kurse Xhuejlin ia kam besuar nënshtimit⁴⁴⁴ që ai tashmë e ka bërë."⁴⁴⁵

Nuk kishte vërejtje të tjera nga ana e Mërguesve; por aty nga fundi i ndalesës së Profetit në Xhiraneh pati një shqetësim në rritje në mesin e katër mijë Ndihmuesve. Shumë prej tyre ishin varfëruar, dhe nga preja jashtëzakonisht e bollshme çdonjëri kishte marrë vetëm katër deve ose të barazvlefshmen e tyre në dele e dhi. Ata kishin shpresuar shpërblesë të mirë nga të kapurit, por e kishin flijuar pa ngurrim hisen e tyre për të kënaqur Profetin. Ndërkaq, ata kishin dëshmuar dhënien e dhuratave të majme për gjashtëmbëdhjetë kurejshë me ndikim dhe katër prijës të fiseve të tjera. Të gjithë marrësit ishin njerëz të kamur. Por as edhe një Ndihmues nuk kishte marrë dhuratë nga Profeti. I tillë ishte rasti edhe me Mërguesit; por ky nuk ishte ngushëllim për medinasit, sepse shumica e dhuratave u kishin shkuar burrave kurejshë, pra të afërmve të Mërguesve. "I Dërguari i Zotit u është bashkuar të tijëve" - thoshin Ndihmuesit mes njëri tjetrit. "Në kohë lufte shokët e tij jemi ne, por kur ndahet preja shokë të tij janë populli dhe familja e tij. Dhe do të donin të dinim se nga vjen kjo: nëse vjen nga Zoti, e pranojmë me sabër; por nëse është jo më shumë se mendim që i ka ardhur të Dërguarit të Zotit, do t'i kërkonim të na favorizonte edhe ne."

⁴⁴⁴ *islām*.

⁴⁴⁵ V. 948.

Kur ndjenjat në mesin e tyre u nxeën, Sad ibn Ubadeh shkoi te Profeti dhe i tha çfarë kishin në mend dhe në gjuhë. “Po ti ku qëndron këtu, O Sad?” - tha Profeti. “O i Dërguari i Zotit” - u përgjigj ai. “Unë jam si çdokush prej tyre. Do të donim të dinim se nga vjen kjo.” Profeti i tha të mbli-dhte të gjithë Ndihmuesit në njërin prej tharqeve që ishin përdorur për të strehuar të kapurit; dhe disa nga Mërguarit iu bashkuan, me lejen e Sadit. Atëherë Profeti shkoi tek ata e, pasi lavdëroi dhe falënderoi Zotin, iu drejtua me fjalët: “O burra ensarë, më ka ardhur fjalë se jeni prekur thellësisht ndaj meje në shpirtrat tuaj. A nuk ju gjeta në gabim e Zoti ju udhëzoi, të varfër dhe Zoti ju pasuroi, armiq të njëri tjetrit dhe Zoti jua pajtoi zemrat?” “Vërtet, po” - u përgjigjën ata. “Zoti dhe i Dërguari i Tij janë më të begatë e më hirëplotë.” “A nuk po më përgjigjeni?” - tha ai. “Si të përgjigjemi?” - pyetën ata, me njëfarë hutimi. “Nëse dëshironi” - u përgjigj ai, “mund të më thoni, dhe sinqerisht, e t’ju besohet: ‘Na ke ardhur i diskredituar e ne të kredituam, i lënë dhe të ndihmuam, i përzënë dhe të morëm brenda, i pastrehë dhe të rehatuam.’ O ensarë, a jeni trazuar në shpirtrat tuaj për gjërat e kësaj dynjaje me të cilat kam pajtuar zemrat e njerëzve që t’i nënsh-trohen Zotit, kur juve vetë ju kam lënë në besim të Islamit? A nuk jeni të plotkënaqur, O ensarë, që njerëzit të marrin me vete delet dhe devetë e tyre, ndërsa ju te merrni me vete të Dërguarin e Zotit në shtëpitë e juaja? Sikur të gjithë njerëzit të merrnin një drejtim, ndërsa ensarët një tjetër, unë do të shkoja rrugës së ensarëve. Zoti i mëshiroftë ensarët, bijtë e tyre dhe bijtë e bijve të tyre.” Ata qanë gjersa mjekrat e tyre u njomën në lotë dhe njëzëri thanë: “Jemi të plotkënaqur me të Dërguarin e Zotit si hisen tonë dhe fatin tonë.”⁴⁴⁶

XXVIII. *Pas fitores*

Nga Xhiraanah Profeti bëri Haxhin e Vogël dhe pastaj u kthye në Medine. Pak pasi mbërriti, ai u arrit nga Urvah i Thekifëve, që ishte impresionuar aq shumë në Hudejbijje nga reverimi i muslimanëve për udhëheqësin e tyre.⁴⁴⁷ Urvah kishte munguar në Jemen gjatë fushatës së fundit; dhe rrëfimet që kishte dëgjuar pas kthimit për fitoren mrekullore të Hunejnit e kishin plotësuar njetin e tij të gjysëm-formuar për t'i dhënë besën Profetit. Pasi e bëri këtë, ai i kërkoi leje për t'u kthyer në Taif dhe për ta ftuar popullin e Thekifëve në Islam. "Do të të vrasin" - i tha Profeti. "O i Dërguari i Zotit" - tha Urvah, "unë jam më i shtrenjtë për ta se fëmija i parë." "Do të të vrasin" - përsëriti Profeti. Po kur Urvah kërkoi leje për së treti, ai tha: "Atëherë shko po deshe." Ishte tamam siç kishte thënë Profeti: ata ia rrethuan shtëpinë me harkëtarë dhe jo shumë më pas ai u plagos për vdekje nga një shigjetë. Familja e tij e pyeti, tek po vdiste, se ç'mendonte për vdekjen e tij, dhe ai tha: "Është një hir që Zoti në Begatinë e Tij ma ka dhënë." Pastaj u tha atyre ta varrosnin me dëshmorët që ishin vranë së fundmi në rrethim të Taifit, gjë që ata e bënë. Kur i treguan për vdekjen e tij, Profeti tha: "Urvah është tamam si njeriu i Ja-Sinit.⁴⁴⁸ Ai e ftoi popullin e tij tek Zoti dhe ata e vranë."⁴⁴⁹ Ky njeri ishte Habibi, një marangoz i Antiokisë, i cili i ftoi njerëzit e tij të pranonin mesazhin e Jezusit pasi ata kishin përzënë Apostullin Pjetër dhe të tjerët. Ata e vranë; dhe me fjalët e Kur'anit: *Iu tha: hyr në Xhennet. Ai tha: Ah sikur ta dinte populli im si m'i ka falur Zoti mëkatet, e derdhur mbi mua begatinë e Tij!*⁴⁵⁰ Pas vdekjes së Urves i biri dhe nipi i tij e lanë Taifin dhe erdhën te Profeti në Medine, ku hynë në Islam dhe jetuan me kushëririn e tij Mugireh, i cili ishte një prej Mërguesve.

Vdekja e Abdullah ibn Ravahes në Mu'teh e kishte privuar Profetin jo vetëm nga njëri prej Shoqëruesve të tij të vyer por edhe nga një poet i vyer, sepse thuhet që ai i konsideronte vargjet e Abdullahut si të barabarta me ato të Hassanit e Kab ibn Malikut. Por sipas pajtimit të përgjithshëm, kishte dy poetë arabë asokohe që ua kalonin të gjithë të tjerëve. Njëri prej

⁴⁴⁷ Të shihet Kreu LXVI.

⁴⁴⁸ Sureh XXXVI.

⁴⁴⁹ V. 961.

⁴⁵⁰ XXXVI, 26-7.

tyre ishte Labidi;⁴⁵¹ i dyti ishte një Kab tjetër, djali i njërit prej poetëve kryesorë të brezit paraprirës, Zuhejr ibn Ebi Selmës. Ndonëse muzejnas, Kabi e kishte kaluar shumicën e jetës te Gatafanët, kështu që nuk kishte rënë nën ndikimin islam, që ishte aq i fuqishëm në klanin e vet. Vëllai i tij Buhejri kishte hyrë në Islam pas Hudejbijes, por Kabi e kishte kundërshtuar potershëm fenë e re dhe kishte shkruar vargje satirike kundër Profetit, i cili bëri me dije se kushdo që e vriste ofenduesin do t'i bënte shërbesë kauzës së Zotit. Buhejri e kishte shtyrë tashmë të vëllain - ndonëse më kot - që të shkonte t'i lypte të falur Profetit. "Ai nuk e vret atë që i vjen në pendesë" – i kishte thënë ai; dhe tani, pas fitores në Mekë, ai i vazhdoi mesazhet e tij të mëparshme me një poemë ku ndodheshin vargjet:

Jo te Uzzaja e as Lata, po vetëm tek Ai Zot,
Mund ta kesh ikjen, në iksh dot
Një ditë kur ikje s'ka, e as kthim më kot,
Përveç zemërdëlitit në nënshtrim ndaj të vetmit Zot.

Me hyrjet e reja të mizërishtme në Islam nga çdo anë, Kabi ndihej sikur toka po i ngushtohej dhe, i frikësuar për jetën, shkoi në Medine, te shtëpia e një miku xhuhejnas, të cilit i shqiptoi pranimin e Islamit. Të nesërmen iu bashkua xhematit në Xhami për namazin e sabahut, pas të cilit shkoi të Profeti dhe e vendosi dorën e vet mbi të tijën, duke thënë: "O i Dërguari i Zotit, nëse Kab ibn Zuhejri do të të vinte në pendesë, i bërë musliman, duke të kërkuar imunitet, a do ta prisje po të ta sillja?" Dhe kur Profeti u përgjigj se do ta priste, Kabi tha: "Unë, O i Dërguari i Zotit, jam Kab ibn Zuhejri." Njëri nga Shoqëruesit brofi në këmbë dhe kërkoi leje t'ia priste kokën, por Profeti i tha: "Lëre, sepse ka ardhur në pendesë dhe nuk është më si ka qenë." Atëherë Kabi recitoi një odë që kishte thurur për këtë rast. Ajo ishte në stilin tradicional beduin, e shkëlqyer në diksion dhe tejet melodioze, me shumë përshkrime të gjalla të natyrës; por thelbi i saj ishte lypja e faljes. Ajo mbyllej me një fragment në lavdërim të Profetit dhe të Mërguesve, që fillon kështu:

I Dërguari dritë është, burim drite;
Një teh indian, shpatë e ngritur nga shpatat e Zotit,
Mes shoqëruesish kurejshë. Kur ata zgjodhën
Islamit në luguren e Mekës, njerëzit thanë: "Shporruni!"

⁴⁵¹ Të shihet Kreu XXX.

Ata shkuan, jo ngordhalaqë, jo si ata që ia mbathin,
Tek lëkundur mbi samare dhe të keqarmatosur,
Por heronj, krenarë dhe fisnikë në sjellje, me shkëlqim të veshur
Në parzmoret e sajuara⁴⁵² të Da'udit për t'u ndeshur.

Kur kishte mbaruar, Profeti hoqi hirkën e tij jemenase e ia hodhi mbi shpatulla poetit, në njohje të mjeshtërisë së tij të gjuhës.⁴⁵³ Por më pas i tha njërit prej Shoqëruesve të tij: “Ah sikur të kishte folur mirë për Ndihmuesit, se vërtet e meritojnë!” dhe kjo iu tregua Kabit, i cili thuri një poemë tjetër në lavdërim të Ndihmuesve, që fliste për guximin dhe trimërinë e tyre në betejë, sigurinë e mbrojtjes së tyre, dhe bujarinë e tyre si mikpritës.⁴⁵⁴

Tashmë ishte e qartë se nuk do të prisnin shumë për lindjen e fëmijës së Marijes. Selma, e cila ishte kujdesur për Hatixhen në lindjen e të gjithë fëmijëve të saj, ishte plakur tashmë. Kishin kaluar njëzet e pesë vjet qëkur kishte ndihmuar të vinte në jetë Fatimja, por megjithatë ajo këmbënguli që do të bënte të njëjtën për fëmijën e ri të Profetit, kështu që kur lindja mendohej të ishte e afërt ajo u vendos në mahallën ku jetonte Marijah, në Medinen e Sipërme.

Fëmija lindi natën dhe atë natë Gabrieli kishte ardhur tek Profeti dhe i ishte drejtuar si kurrë më parë: “O babai i Ibrahimit.” Menjëherë pas lindjes, Selma dërgoi të shoqin Ebu Rafiun, t'i tregonte Profetit se ishte bërë me djalë; dhe të nesërmen në mëngjes në Xhami, pas namazit të sabahut, Profeti u tregoi Shoqëruesve të tij për lindjen. “Dhe i kam vënë emrin e babait tim, Ibrahimit” – shtoi ai. Në Medine kishte gazmend të madh dhe rivalitet të fortë mes grave ensare se cila të ishte mëndeshë. Zgjedhja ra mbi gruan e një kovaçi në Medinën e Sipërme e cila jetonte pranë nënës së foshnjës; dhe Profeti do ta vizitonte të birin thuajse çdo ditë duke marrë shpesh siestën e tij atje.

Nganjëherë Ibrahim i sillej në shtëpinë e të atit. Aishja tregonte se një ditë Profeti e solli tek ajo në krahët e tij dhe tha: “Pa shiko sa më ngjet.” “Nuk shoh kurrfarë ngjashmërie” – tha ajo. “A nuk e sheh sa të mirë e ka lëkurën dhe sa të këndshëm trupin?” – tha Profeti. “Të gjithë që ushqehen me qumësht deleje janë llokum dhe me lëkurë të mirë” – u përgjigj ajo. Një nga barinjët ishte udhëzuar t'i dërgonte qumësht çdo ditë mëndeshës.

Profeti qëndroi gjastë muaj në Medine pas kthimit nga Meka, dhe gjatë kësaj kohe ai dërgoi mjaft ekspedita të vogla. Njëra prej këtyre, nën

⁴⁵² Sipas Kur'anit (XXXIV, 10), veshjen parzmorë e shpiku Davidi.

⁴⁵³ I.I. 893.

⁴⁵⁴ I.H. 893.

udhëheqjen e Aliut, ishte kundër fisit Tejj, territori i të cilit ndodhej në verilindje të Medines. Aliu ishte dërguar më parë të shkatërronte faltoren e Menatit në Kudejd, mbi Detin e Kuq, kështu që nga tri qendrat kryesore të idhujtarisë në Arabi kishte mbetur vetëm Lata në Taif. Por tempulli i Fulsit ishte një qendër adhurimi idhujsh për ata pjesëtarë të Tejjit që nuk ishin të krishterë; dhe objekti kryesor i kësaj mësymjeje ishte shkatërrimi i atij tempulli. Tejji ishte fisi i poetit Hatim. Djali i tij Adiu, një i krishterë sikurse i ati, e kishte pasuar mbas vdekjes si kryetar i fisit.

Me afrimin e beftë të Aliut dhe të burrave të tij, Adiu u arratis me familjen e afërt, përveç njëjës nga motrat, e cila u kap bashkë me shumë të tjerë të fisit. Kur u soll përpara Profetit, ajo u hodh në këmbët e tij dhe iu lut ta lironte. “Im atë e lironte gjithmonë të kapurin” - tha ajo, “strehohej me mysafirin, ngopte të uriturit dhe rehatonte të pikëlluarit. E as nuk e kthente ai kurrë mbrapsht kërkuesin e një dhurate. Unë jam bija e Hatimit.” Profeti iu përgjigj me fjalë dashamirëse dhe, duke iu kthyer njerëzve rreth tij, tha: “Lëreni të shkojë, sepse i ati e donte sjelljen fisnike, dhe Zoti po ashtu e do atë.”

Ndërkohë një burrë i fisit të saj kishte ardhur për të kërkuar lirim e saj dhe Profeti e vuri në ngarkesë të tij, duke i dhënë një deve dhe veshje të mira. Ajo shkoi të kërkonte të vëllain Adiun dhe e bindi të shkonte në Medine. Atje ai hyri në Islam, duke i dhënë besën Profetit, i cili ia konfirmoi prijesinë mbi fisin Tejj; dhe paskëtaj ai u tregua aleat besnik dhe ndikues.

Pikërisht gjatë këtyre muajve, në fillim të Rexhebit, Profeti i erdhi fjala e vdekjes së Negusit. Pas namazit vijues që u fal në Xhami, ai iu kthye xhematit dhe tha: “Në këtë ditë vdiq një njeri i drejtësishëm. Ndjaj ngrihuni dhe faluni për vëllain tuaj Ashamah.”⁴⁵⁵ Pastaj u priu në xhenaze. Raportime erdhën më vonë nga Abisinia se një dritë ishte parë të ndriçonte pashetur mbi varrin e mbretit.⁴⁵⁶

⁴⁵⁵ B. LXIII, 37.

⁴⁵⁶ I.I. 223.

LXXIX. Tebuku

Jo shumë pas betejës së Hunejnit, Perandori Herakli ia kishte kthyer Kryqin e Shenjtë Jerusalemit, dhe kjo shënoi përmbushjen përfundimtare të fitores së bizantinëve mbi persët – të cilën Shpallja e kishte parashikuar dhe për të cilën kishte thënë *atë ditë besimtarët do të gëzohen*.⁴⁵⁷ Kishte me të vërtetë arsye për t’u gëzuar që persët ishin detyruar të evakuonin trupat e tyre nga Siria dhe Egjipti. Por sa i përket Sirisë, një rrezik dukej se ishte zëvendësuar nga një tjetër. Vetëm nga ai drejtim dukej se rrezikohej shteti i ri islam. Në Medine përflitej gjithnjë e më shumë se Herakliu i kishte dhënë ushtrisë së tij pagën vjetore në drejtim të një fushate të gjatë kundër Jethribit. Thuhej, veç kësaj, se bizantinët kishin marshuar tashmë në jug deri në Balka dhe kishin mbledhur fiset arabe Lahm, Xhudham, Gassan e Amileh. Këto raportime ishin pjesërisht të ekzagjeruara dhe pjesërisht e anasjellta e së vërtetës. Mbi të gjitha, nuk dihej përgjithësisht akoma se, gjatë fushatës perse, Herakliu kishte patur një ëndërr, në të cilën ai pa anekënd Sirisë ngadhënjimin e mbretërisë së “një njeriu rrethprerë”, të cilin e kishte identifikuar me shkruesin e letrës që e kishte ftuar në Islam. Ëndrra ishte e një fuqie dhe qartësie të tillë sa që ta frenonte lëvizjet drejt jugut, e biles deri në njëfarë mase, mbrojtjen prej tij të vetë Sirisë. Tani ai ishte tërhequr nga Jerusalemi në Homs; dhe atje, në sigurinë e tij se e tërë provinca do të mposhtej eventualisht, ai u propozoi gjeneralëve të tij që të bëhej një traktat me Profetin, duke i dhënë atij provincën e Sirisë, me kusht që të mos kishte avancim përtej kufirit të saj verior. Shtangia e tyre me këtë ide dhe averzioni skajimor ndaj saj e shtynë atë që ta braktiste; por ai nuk e harroi kurrë ëndrrën e tij.

Profeti ishte po ashtu i sigurt se Zoti do t’ua hapte Sirinë ushtrive të tij islame; e nëse ngaqë mendonte se kish’ ardhur koha apo sepse donte t’i stërviste pak trupat e tij për fushatën e pashmangshme veriore, ai njoftoi tani një ekspeditë kundër bizantinëve dhe nisi të mblidhte ushtrinë ku e ku më të madhe dhe më të pajisur që kishte drejtuar ndonjëherë. Deri atëherë kishte qenë praktikë e tija të mos e tregonte objektivin fillimisht dhe t’i mbante përgatitjet sa më të fshehta të ishte e mundur. Por kësaj

⁴⁵⁷ XXX, 4.

radhe nuk kishte përpjekje për fshehtësi dhe u dërguan urdhëra në Mekë dhe tek fiset aleate se duhet të nisin menjëherë në Medinë të gjithë burrat e armatosur kalërues të disponueshëm për fushatën siriane.

Ishte fillimi i tetorit 630 AD. Stina ishte gjithmonë e nxehtë, por atë vit kishte pasur thatësi dhe vapa ishte më rënduese se zakonisht. Ishte gjithashtu koha kur kishte mjaft fruta të pjekura për ngrënie; kështu që kishte dy arsye për të mos dëshiruar pjesëmarrje në ekspeditë; një arsye e tretë ishte reputacioni i hatashëm i legjioneve perandorake. Hipokritët e shumë nga më pak të devotshmit në mesin e muslimanëve erdhën tek Profeti me justifikime të ndryshme, duke i kërkuar leje të qëndronin mbra-pa, dhe shumë prej beduinëve vepruan njëllor. Ishin edhe katër burra me besim të fortë, Kab ibn Maliku dhe dy hazrethë të tjerë e një evs, të cilët nuk vendosën me paramendim të rrinin në shtëpi e as nuk nxorën justifikime; por atyre u dukej aq e padëshirueshme ta linin Medinen atë stinë, sa që nuk u bëhej të nisin pregatitjet, dhe e shtynin detyrën nga njëra ditë në tjetrën, gjersa zbardhi dita kur ishte tepër vonë dhe trupat kishin ikur. Por shumica nisën të bëheshin gati me tërë shpejtësinë, dhe të pasurit garonin me njëri tjetrin në kontributin e tyre me të holla. Vetëm Uthmani dha sa për kafshët udhëtuese dhe pajisjet e dhjetë mijë vetëve. Prapseprap nuk kishte mjaftueshëm për të gjithë ata që dëshironin të shkonin, e një Shpallje vijuese⁴⁵⁸ i ka gdhendur në kujtesë “shtatë qarësit” - pesë Ndihmues nevojtarë dhe dy beduinë të Muzejnëve dhe Gtavanëve - të cilët Profeti i ktheu mbrapsht me ngurrim sepse nuk kishte kafshë kalërimi për ta, dhe lotët mbushën sytë e tyre teksa u larguan nga prania e tij.

Kur kontingjentet beduine kishin mbërritur, ushtria numëronte tridhjetë mijë vetë, me dhjetë mijë kuaj. Një kamp u ngrit jashtë qytetit dhe Ebu Bekri u vu në krye të tij gjersa, kur gjithçka ishte gati për marshim, vetë Profeti kalëroi përpara dhe mori komandën.

Ai e kishte lënë Aliun të kujdesej për familjen e tij, por hipokritët përhapën thashethemin se Profeti e shihte si barrë dhe ndjehej i çliruar që e kishte hequr qafe nga prania e vet. Kur dëgjoi këtë, Aliu u mërziq aq shumë, sa që vendosi parzmoren e tij, mori armët dhe e mbërriti Profetin në ndalesën e parë, duke synuar t’i kërkonte leje për ta shoqëruar. Ai i tregoi atij se ç’flisnin njerëzit dhe Profeti i tha: “Gënjejnë. Unë të kërkoja të qëndrosh për hir të asaj që kam lënë pas. Ndaj kthehu dhe më përfaqëso

⁴⁵⁸ IX, 92.

në familjen time dhe tënden. A nuk je i kënaqur, O Ali, që të jesh për mua siç ishte Haruni për Musain, përveçse nuk do të ketë Profet pas meje.”⁴⁵⁹

Gjatë marshimit për në veri, një ditë në agim ndodhi që Profeti u vonua në marrjen e abdesit. Burrat ishin në rreshta për namaz dhe e pritën gjersa u frikësuan se do të ngrihej dielli përpara se të ishin lutur. Pastaj u ra dakort që t’u printe Abdur-Rahman ibn Aafi, dhe ata e kishin falur njërin nga dy rekatet kur Profeti u shfaq. Abdur-Rahmani mori të tërhiqej, por Profeti i bëri me shenjë të qëndronte aty ku ishte dhe vetë iu bashkua xhematit. Kur kishin shqiptuar përshëndetjen e Paqes e cila mbyll lutjen, Profeti u ngrit dhe fali rekatën që kishte humbur. Kur përfundoi, ai tha: “Vepruat mirë, sepse vërtet një Profet nuk vdes pa u prirë në lutje nga një njeri i devotshëm i popullit të vet.”⁴⁶⁰

Ndërkohë në Medine, rreth dhjetë ditë pasi ushtria kishte marshuar përjashta, njëri nga katër besimtarët që kishin mbetur pas, Ebu Hejthemeh i hazrexhëve doli në bahçen e tij, mes hijes së pemëve, në një ditë vape të madhe. Aty ishin dy bune dhe ai pa se bashkëshortet e tija e kishin spërkatur secilin me ujë, dhe në secilin atij i ishte përgatitur një gjellë, dhe uji ishte ftohur në qypa prej balte që ai të pinte. Ai qëndroi te pragu i njërit prej buneve e tha: “I Dërguari i Zotit është në saç të diellit, i goditur nga erërat e nxehta, ndërsa Ebu Hejthemeh është në hije të freskët me ushqimin gati dhe dy gra të këndshme, pushim në pronën e tij!” Pastaj iu kthye bashkëshorteve dhe tha: “Pasha Zotin, nuk do të hyj në asnjërin prej buneve të juaja gjersa ta kem mbërritur më parë të Dërguarin, kështu që më bëni gati furnizime.” Ata ia përgatitën dhe, duke shaluar devenë, ai u nis në tërë shpejtësinë pas gjurmëve të ushtrisë.

Një natë, aty nga mesi i rrugës prej Medines në Jerusalem, Profeti tha: “Nesër, dashtë Zoti, do të mbërrini te burimi i Tebukut. Nuk do ta arrini gjersa dielli të nxejë shumë. Dhe kushdo që të vijë në të, të mos e prekë ujin pa ardhur unë.” Por dy nga të parët që mbërritën pinë prej burimit, dhe kur mbërriti pjesa kryesore e ushtrisë, uji ishte bërë më pak se një çurgë. Profeti i qortoi ashpër dy burrat dhe u tha disa të tjerëve që të mblidhnin sa më shumë ujë që të mundnin në grushtet e tyre dhe ta hidhnin në një lëkurë të vjetër. Kur ishte mbledhur mjaftueshëm, ai lau duart e fytyrën në të dhe pastaj e hodhi mbi shkëmbin që mbulonte gojën e burimit, duke kaluar duart mbi të dhe duke u lutur siç deshi Zoti që të lutej. Pastaj

⁴⁵⁹ I.I. 897.

⁴⁶⁰ V. 1012.

me një tingull si të rrufesë uji gufoi; dhe vazhdoi të rridhte i pampakur mbasi të gjithë burrat kishin kënaqur nevojat e tyre. Ai iu kthye Muadhrit,⁴⁶¹ që ishte pranë tij dhe tha: “Ndofta, O Muadh, do të jetosh për ta shikuar këtë vend si lugajë të shumë kopshteve.” Dhe u bë siç tha ai.

Ai ishte mërzitur dhe trishtuar nga mospjesëmarrja e katër besimtarëve që nuk kishin marshuar dot me ushtrinë, po aq sa për Ebu Hejthemen, që e mbërriti disa ditë pasi kishin mbërritur në Tebuk. Kur kalorësi i vetëm u pa të afrohej, por përpara se të ishte i dallueshëm, Profeti tha, si në lutje: “Ji Ebu Hejthemi!” atëherë, kur burri u afrua dhe e përshëndeti, ai tha: “Medet për ty, Ebu Hejthemeh!” por kur iu tregua se ç’kishte ndodhur, ai e bekoi.

Ushtria qëndroi për njëzet ditë në Tebuk. Ishte e dukshme se fjalët për rrezikun nga bizantinët kishin qenë mjaft të pabazuara. E nga ana tjetër nuk ishte ende as koha për marrjen e premtuar të Sirisë. Por gjatë atyre ditëve Profeti bëri një traktat paqeje me një bashkësi të krishterë dhe çifute që jetonte në krye të gjirit të Akabes dhe përgjatë bregut të tij lindor. Në këmbim të një haraçi vjetor atyre u garantohej mbrojtja nga shteti islam. Pastaj ai u kthye në Medine me pjesën kryesore të ushtrisë, pasi e kishte dërguar Halidin me katërqind e njëzet kuaj në Dumat el-Xhandal, në verilindje të Tebukut. Ky bastion i rëndësishëm ishte rrugës nga Medina për në Irak, si dhe në njërën prej rrugëve për në Siri. Ukejdiri, sunduesi i tij i krishterë u befasua, i dalë për gjah, nga Halidi, i cili e mori si të burgosur dhe e solli në Medine, ku bëri aleancë me Profetin dhe hyri në Islam.

⁴⁶¹ Të shihet Kreu LXXVI.

LXXX. Pas Tebukut

Ashtu si kthimi nga Bedri, kthimi nga Tebuku ishte plot trishtim: një tjetër bijë e Profetit, Umm Kulthumi, kishte vdekur në mungesë të tij; dhe kësaj here edhe i shoqi kishte munguar. Profeti u lut pranë varrit të saj dhe i tha Uthmanit se, po të kishte një bijë tjetër të pamartuar, do t'ia jepte për martesë.

Ata hipokritë që nuk kishin marrë pjesë në ekspeditë shkuan te Profeti dhe bënë justifikimet e tyre, të cilat ai i pranoi, duke u kujtuar ndërkaq se Zoti i njihte mendimet e tyre më të fshehta. Por ai u tha tre besimtarëve, që kishin qëndruar pas, të largoheshin prej tij gjersa Zoti ta vendoste çështjen e tyre, duke urdhëruar që askush të mos fliste me ta. Me fjalët e Shpalljes së sapoardhur: *Kur toka, megjithë gjerësinë e saj, iu ngushtua dhe kur shpirtrat iu ngushtuan, dhe kur kishin mbërritur të mendonin se nuk ka strehim nga Zoti përveçse në Të, atëherë iu kthye Ai atyre që ata t'i kthehen në pendesë Atij. Vërtet Zoti, Ai është i Kthyeshmi, i Mëshirshmi.*⁴⁶² Xhemati u gëzua dhe shumë prej tyre rendën nga Xhamia për të njoftuar tre burrat për lajmin e mirë. Më i riu i tyre, Ka'b ibn Maliku, kishte ngrëhur një tendë të vetmuar për vete jashtë qytetit dhe tregonte vite më vonë se kishte dëgjuar një kalë të galoponte drejt tij dhe një zë që thërriste: "Sihariqe, Ka'b", me ç'rast i ishte përdhësuar Zotit, sepse nuk mund të kishte sihariq përveç njërit. Atëherë kishte shkuar në Xhami. "Kur e përshëndeta Profetin" - tha ai, "fytyra i shndriti nga kënaqësia tek më tha: 'Gëzohu në ditën më të mirë që të ka ardhur qëkur të lindi nëna.' I thashë: 'A është prej teje, O i Dërguari i Zotit, apo prej Zotit?' 'Jo, është prej Zotit' - u përgjigj ai. Kur i Dërguari i Zotit ishte i kënaqur për arsye të ndonjë sihariqi, hëna e tij merrte shkëlqimin e një hëne."⁴⁶³

Qysh nga hyrja e tij në Islam, Maliku, prijësi i Havazinëve, nuk kishte ndenjor kot. Beni Thekifët mund të krenoheshin akoma për pathyeshmërinë e Taifit; por tani ishin rrethuar nga të gjitha anët, gjërë e gjatë, nga bashkësi muslimane, dhe çdo karvan që nisnin mund të sulmohej e plaçkitesh. Ata madje nuk mund të dërgonin deve dhe dele për kullosje pa rrezikun e kapjes nga burrat e Malikut, të cilët për më tepër bënë me dije se do

⁴⁶² IX, 118.

⁴⁶³ I.I. 912.

të vrisnin çdo thekifas që t'u binte në duar, përveç nëse braktiste politeizmin e tij. Pas disa muajsh ata vendosën që nuk kishin zgjedhje porse t'i dërgonin një delegacion Profetit duke thënë se do të pranonin Islamin dhe duke kërkuar një dokument që do të garantonte sigurinë e popullit dhe kafshëve të tyre në tokën e tyre.

Kthimi nga Tebuku kishte qenë në fillim të Ramazanit e po atë muaj arriti delegacioni nga Taifi. Ata u pritën miqësisht dhe një tendë u ngrit për ta jo larg Xhamisë. Vijonte si rrjedhojë që, nëse pranonin Islamin, territori i tyre do të ishte nën mbrojtjen e shtetit islam. Por Profeti nuk u pajtua me disa prej kërkesave të tyre dytësore. Ata i kërkuan t'i linte ta mbanin Latën të pashkatërruar për tre vjet dhe kur ai refuzoi ata kërkuan dy vjet, pastaj një, gjersa më në fund përfunduan të kërkonin një muaj leje, gjë që gjithashtu u refuzua. Atëherë iu lutën që të mos i detyronte t'i thyenin idhujt e tyre me duart e veta dhe t'u bënte lëshimin e mosfaljes së pesë vakteve të namazit. Ai ngulmoi se ata duhet të luteshin, duke thënë: "Nuk ka hajr në një fe që nuk ka lutje kanonike." Por ai u pajtua t'i shfajësonte nga shkatërrimi i idhujve të tyre me duart e tyre; dhe urdhëroi Mugiren, nipin e Urves, të kthehej me ta e të shkatërronte Latën, duke marrë me vete Ebu Sufjanin nga Meka që t'i asistonte.

Pas hyrjes së tyre në Islam delegatët e agjëruan pjesën e mbetur të Ramazanit në Medine, pastaj u kthyen në Taif. Ebu Sufjani iu bashkua grupit në Mekë, por ishte Mugira që e shkatërroi i vetëm idhullin. Klani i tij mori masa të caktuara që ta mbronin, nga droja se mos pësonte të njëjtin fat si Urvah; por askush nuk synoi të hakmerrej për perëndeshën, megjithë të qarat e një morie grash që e vajtuan humbjen e saj.

Dy nga burrat që e urrenin më tepër dorëzimin e qytetit nuk ishin as qytetarë e as adhurues të 'zojës' së tij. Kur Profeti kishte marshuar në Mekë, Ebu Amiri, babai i Handhales, dhe Vahsh shtizëdhësi ishin strehuar të dy në Taif, i cili dukej fortesë e pathyeshme. Po tani, ku të strehoheshin? Ebu Amiri u arratis në Siri, ku edhe vdiq "në arrati, i vetmuar e i pastrehë", duke përmbushur mallkimin që kishte lëshuar pa dashje mbi veten.⁴⁶⁴ Vahshiu ngurronte akoma se ku të shkonte, kur një thekifas e siguroi që Profeti nuk do të vriste askënd që hynte në Islam. Kështu që ai shkoi në Medine dhe pasi takoi Profetin bëri dëshmimin e tij formal. Tamam kur po bënte shehadetin një nga besimtarët e njohu vrasësin e Hamzait dhe tha: "O i Dërguari i Zotit, ky është Vahshiu." "Lëre" - i tha

⁴⁶⁴ Të shihet Kreu XXXIX.

Profeti, “sepse hyrja e një njeriu në Islam është më e dashur për mua sesa vrasja e njëmijë jobesimtarëve.” Atëherë sytë e tij u ndalën në fytyrën e zezë përpara tij. “A je me të vërtetë Vahshiu?” - tha ai, duke shtuar pas pohimit të burrit: “Ulu dhe më trego se si e vrave Hamzain.” Kur shtizëhedhësi kishte përfunduar, Profeti tha: “Medet, largoma fytyrën tënde e mos të të shoh më përsëri.”⁴⁶⁵

Sa për kushëririn e Ebu Amirit, Ibn Ubejjin, ai u sëmur rëndë muajin pas Tebukut dhe disa javë më vonë ishte e qartë se po vdiste. Rrëfimet tradicionale dallojnë në lidhje me gjendjen shpirtërore në të cilën vdiq, por të gjitha pajtohen se Profeti i drejtoi xhenazen dhe u lut buzë varrit të tij kur ishte varrosur. Sipas një raportimi, kur Profeti kishte marrë qëndrim në namaz, Umeri shkoi tek ai dhe protestoi kundër dhurimit të një hiri të tillë një hipokriti, por Profeti iu përgjigj, me buzëqeshje: “Rri pas meje, Umer. Më është ofruar të zgjedh dhe kam zgjedhur. Më është thënë: *Kërkon apo nuk kërkon falje për ta, edhe në kërkofsh falje shtatëdhjetë herë, Zoti prapë nuk do t’i falë.*⁴⁶⁶ Dhe po ta dija se Zoti do ta falte nëse lutesha më shumë se shtatëdhjetë herë, do ta rrisja numrin e du’ave.”⁴⁶⁷ Pastaj ai drejtoi xhenazen dhe eci përbri qivurit deri në varrezë dhe qëndroi buzë varrit të tij. Jo shumë më pas u shpall vargu i mëposhtëm për hipokritët: *Dhe mos e fal kurrë xhenazen mbi ndonjë prej tyre që vdes, e as mos i rri bri varrit, se vërtet ata nuk kanë besuar në Zotin dhe të Dërguarin e Tij, dhe kanë vdekur në zullumin e tyre.*⁴⁶⁸ Por sipas raportimeve të tjera⁴⁶⁹ ky varg kishte zbritur më parë si pjesë e Shpalljes që kishte ardhur menjëherë pas kthimit nga Tebuku. Ai nuk ishte më i zbatueshëm për Ibn Ubejjin, sepse Profeti e vizitoi gjatë sëmundjes dhe pa se afërsia e vdekjes e kishte ndryshuar. Ai e luti Profetin t’i jepte një rrobë të tijën, me të cilën ta mbështillnin dhe t’ia shoqëronin trupin në varr, gjë që Profeti u pajtua ta bënte. Pastaj ai foli prapë: “O i Dërguari i Zotit, shpresoj se do të falesh bri qivurit tim e t’i kërkosh falje Zotit për gjynahet e mia.” Profeti pohoi sërish dhe pas vdekjes së tij veproi siç kishte premtuar. Djali i të vdekurit, Abdullahu ishte i pranishëm në të gjitha këto raste.

Thekifët nuk ishin fisi i vetëm që i nisën të dërguar Profetit. Shumë të dërguar të tjerë erdhën në Medine nga e tërë Arabia në këtë “vit të përfaqësive”, siç quhet viti i nëntë i Hixhretit. Mes të tjerëve ishin ata që vinin

⁴⁶⁵ I.I. 566.

⁴⁶⁶ IX, 80.

⁴⁶⁷ I.I. 927.

⁴⁶⁸ IX, 84.

⁴⁶⁹ Mirhond, *Ravdat es-Safa*, II, vëll. 2, ff. 671-2, që citon nga burime të hershme. Të shihet dhe B. XXIII, 76.

nga pjesë të ndryshme të Jemenit, përfshirë letra nga princat himjaritë që njoftuan pranimin e Islamit nga ana e tyre dhe refuzimin e politeizmit dhe ndjekësve të tij. Profeti u përgjigj përzemërsisht; ai theksoi obligimet e Islamit, duke u kërkuar t'i trajtonin mirë të dërguarit që do të niste për të mbledhur taksat e detyrueshme mbi muslimanët, të krishterët dhe çifutët, dhe duke specifikuar se “një çifut e një i krishterë që e mban fenë e vet nuk do të largohet prej saj por do të paguajë haraçin... e do të ketë mbrojtjen e Zotit dhe të Dërguarit të Tij”.⁴⁷⁰ Një Shpallje e kohëve të fundit kishte thënë, në lidhje me dallimet fetare: *Secilit i kemi caktuar një ligj e një udhë; dhe sikur të kishte dashur, Zoti⁴⁷¹ mund t'ju kishte bërë një popull... Ndaj garoni me njëri tjetrin në vepra të mira. Tek Zoti do të silleni të gjithë dhe Ai do t'ju njoftojë atëherë për gjërat në të cilat dalloni.*⁴⁷²

Jo të gjitha delegacionet ishin përfundimtare. Amir ibn Tufejli, njeriu përgjegjës për masakrën në Bir Mauneh, ishte bërë kryetari i Beni Amirëve, dhe nën trysni nga fisi i tij ai erdhi në Medine. Por ai vetë ishte njeri arrogant e në këmbim të Islamit të tij i kërkoi Profetit ta emëronte pasues të vetin. “Nuk është as për ty e as për të tutë” - tha profeti. Atëherë më jep banuesit e tendave dhe mbaj fshatarët” - tha Amiri. “Jo ashtu” - tha Profeti, “por në dorën tënde do të vendos frenat e kalorësisë, sepse je kalorës i shkëlqyer.” Kjo nuk i mjaftonte kryetarit beduin. “Pse, me kurrgjë do mbetkam unë?” - tha ai me shpërfillje, duke shtuar teksa u kthye me shpinë: “Do ta mbush tokën me kalorës dhe ushtarë kundër teje.” Kur ai ishte larguar, Profeti u lut: “O Zot, udhëzoi Beni Amirët dhe hiqja Islamit Amir ibn Tufejlin”; dhe Amiri u godit nga një abces dhe vdiq pak përpara se të mbërrinte në shtëpi. Fisi i tij dërgoi një përfaqësi të dytë dhe më në fund u arrit një pakt. Poeti Labid ishte njëri nga të dërguarit dhe ai hyri në Islam. Raportohet se ai kishte nijet ta braktiste poezinë që aty. “Si këmbim, Zoti më ka dhënë Kur’anin” - thoshte Ai. Por megjithatë, ai vazhdoi të thurte poezi deri në vdekje, duke i vendosur dhuntitë e tija në shërbim të fesë së vet.

Koha e Haxhit po afrohej dhe Profeti caktoi Ebu Bekrin në krye të tij. Ai u nis nga Medina me treqind njerëz, por jo shumë pasi ish larguar erdhi një Shpallje që ishte e rëndësishme të dëgjohej nga të gjithë haxhinjtë në Mekë, si muslimanët, edhe politeistët. “Askush nuk do të jetë transmetues prej meje përveçse një burrë nga Familja ime (*Ehl-i Bejti*)” - tha Profeti,

⁴⁷⁰ I.I. 956.

⁴⁷¹ Të shihet shënimi 61, Kreu XVI.

⁴⁷² V, 48.

dhe i tha Aliut të nisej me tërë shpejtësinë e t'i mbërrinte haxhinjtë. Ai duhej t'i recitonte vargjet e shpallura në luginën e Minasë dhe ta bënte të qartë se askush pas atij viti nuk do të lejohej të sillej rreth Shtëpisë së Shenjtë lakuriq dhe se idhujtarët po e bënë Haxhin për herë të fundit.

Kur Aliu i mbërriti të tjerët, Ebu Bekri e pyeti nëse kishte ardhur të komandonte ekspeditën, por ai u përgjigj se ai ishte nën komandën e tij, kështu që vazhduan së bashku dhe Ebu Bekri drejtoi lutjet dhe mbajti ligjëratat. Ditën e Bajramit, kur të gjithë haxhinjtë ishin mbledhur në luginën e Minasë për të bërë kurbanet e tyre, Aliu kumtoi Mesazhin Hyjnor. Kuptimi i tij ishte se idhujtarëve u jepeshin katër muaj për të qarkulluar në siguri si të donin, por paskëtaj Zoti dhe i Dërguari i Tij do të liroheshin nga çdo obligim ndaj tyre. Atyre iu shpall luftë dhe do të vriteshin ose merreshin robër kudo që të gjendeshin.⁴⁷³ U bënë dy përjashtime: sa u përket atyre idhujtarëve që kishin një traktat të posaçëm me Profetin dhe të cilët i ishin përmbajtur atij besnikërisht, traktati do të mbetej i vlefshëm deri në fund të afatit të tij; e nëse ndonjë idhujtar kërkonte mbrojtje ajo do t'i jepej dhe ai do të çohej në një vend të sigurtë, pasi të ishte udhëzuar më parë në Islam. Kishte gjithashtu edhe një varg të shpallur që dukej se u drejtohej specifikisht të konvertuarve së fundmi në Mekë, të cilët mund të druhen se përjashtimi i idhujtarëve jo vetëm që do t'i privonte nga mundësitë për tregti por edhe nga shumë dhurata të majme: *O ju që besoni, idhujtarët janë të papastër. Ndaj mos i lini t'i afrohen xhamisë së pacenueshme pas këtij viti. E nëse i druheni skamjes, Zoti do t'ju pasurojë nga Begatia e Tij. Vërtet Zoti është i Gjithëdijshtëm, Pafundësisht i Urtë.*⁴⁷⁴

Profeti qëndroi në shtëpi për thujse krejt vitin pasues, që ishte i dhjet-ti që prej mërgimit të tij. Ibrahim i mund të ecte tashmë dhe po fillonte të fliste. Hasani dhe Huseini kishin një motër të vogël të quajtur sipas tezes së tyre Zejnebit, ndërsa Fatimja priste një fëmijë të katërt. Të tjerë të afërm ishin tre bijtë e Xhaferit. Ata ishin tani thjeshtit e Ebu Bekrit, i cili ishte martuar me nënën e tyre, Esmanë, dhe ajo gjithashtu priste një fëmijë. Veçanërisht e dashur për Profetin ishte motra e saj Umm el-Fadl. Në Mekë ai e kishte patur zakon t'i bënte vizitë shpesh dhe qysh me lëvizjen e Abbasit në Medinë ai u bë sërish vizitor i shpeshtë në shtëpinë e tyre. Djali i tyre më i madh, prej të cilit ajo kishte marrë titullin, ishte bërë tashmë burrë dhe kishte dhënë shumë shenja të favorshme. Në të paktën një rast,

⁴⁷³ Mungesa e Emravë të Mëshirës thekson natyrën rigorozë të këtij mesazhi, që hap shtëpisht Suren e Pendesës (IX), të vetmen në Kur'an që nuk fillon me *Bismi'l-Lahi'r-Rahmani'r-Rahim*.

⁴⁷⁴ IX, 28.

kur ishte radha e Mejmunes për të pritur Profetin, ajo e ftoi nipin e saj Fadlin të rrinte me të.

Përfaqësitë vazhdonin të vinin sikurse vitin e shkuar, dhe njëri nga këta ishte ai i të krishterëve të Nexhranit, të cilët synonin të bënin pakt me Profetin. Ata ishin të ritit bizantin dhe në të shkuarën kishin marrë subvencione të pasura nga Konstantinopoja. Delegatët, gjashtëdhjetë gjithsej, ishin pritur nga Profeti në Xhami dhe kur erdhi koha e lutjes së tyre, ai i lejoi të luteshin aty, gjë që ata e bënë, me fytyrë nga lindja.

Në audiencat që patën me të gjatë qëndrimin të tyre, u cekën shumë pika doktrimore dhe kishte mospajtime mes tij e tyre rreth personit të Jezusit. Atëherë mbërriti Shpallja: *Vërtet gjasimi i Isait te Zoti është si gjasimi i Ademit. Ai e krijoi nga pluhuri,⁴⁷⁵ pastaj i tha "Ji!" dhe ai qe. Kjo është e vërteta nga Zoti yt, ndaj mos ji prej dyshuesve. Dhe kushdo që hahet me ty rreth tij pas dijes që të ka mbërritur, thuaj: Ejani, dhe le të thërrasim bijtë tanë e bijtë e juaj dhe gratë tona e gratë e juaja dhe vetet tuaja e vetet tona. Pastaj të lutemi, duke lëshuar mallkimin e Zotit mbi ata që gënjejnë.*⁴⁷⁶ Profeti ua recitoi këtë shpallje të krishterëve e i ftoi të takoheshin me të dhe familjen e tij dhe ta zgjidhnin mospajtimin e tyre në mënyrën e lartsugjeruar. Ata i thanë se do mendoheshin për këtë dhe të nesërmen kur erdhën te Profeti, panë se me të ishte Aliu dhe pas tyre ishte Fatimja me dy bijtë e saj. Profeti kishte veshur një hirkë të madhe, të cilën tani e hapi mjaftueshëm për t'i mbështjellë të gjithë në të, përfshirë veten. Për këtë arsye ata të pestë njihen si "Njerëzit e Hirrës". Sa për të krishterët, ata thanë se nuk ishin të gatshëm që ta çonin mospajtimin e tyre deri te lutja për mallkim; dhe Profeti bëri një traktat favorizues me ta, sipas të cilit në këmbim të pagimit të taksave, do të kishin mbrojtjen e plotë të shtetit islam për veten, kishat dhe pronësitë e tjera të tyre.

Gëzimit të patrazuar të muajve të hershëm të këtij viti i erdhi fundi me sëmurjen e Ibrahimit. Shpejt u bë e qartë se ai nuk do të mbijetonte. Për të kujdeseshin e ëma dhe tezja e tij Sirini. Profeti e vizitonte vazhdimisht dhe ishte me të kur po vdiste. Teksa fëmija dha shpirt, ai e mori në krahë dhe nga sytë i rrodhën lot. Ndalimi prej tij i vajtimit të zhurmshëm e kishte bërë mbizotërues nocionin se të gjitha shprehjet e pikëllimit në mor-te duheshin shkurajuar dhe kjo ide e gabuar rrinte ende më shumë mendje. "O i Dërguari i Zotit" - tha Abdur-Rahman ibn Afi, që ishte i pranishëm,

⁴⁷⁵ Që duhet kuptuar "në mitrën e të ëmës", sepse nuk bëhet fjalë që Jezusi është krijuar krejt i rritur si Ademi. Paralelja mes dy krijimeve qëndron në ndërhyrjen e drejtpërdrejtë Hyjnore tek të dy.

⁴⁷⁶ III, 59-61.

“kjo është ajo që ke ndaluar. Kur muslimanët të të shohin duke qarë edhe ata do të qajnë.” Profeti vazhdoi të qante dhe kur arriti të gjente zë tha: “Nuk ndaloj këtë. Këto janë shtysa të butësisë dhe mëshirës, e kush nuk mëshiron nuk do të mëshirohet. O Ibrahim, sikur të mos ishte i sigurt premtimi i ribashkimit dhe kjo të mos ishte një rrugë që të gjithë duhet ta kalojmë, dhe sikur i fundit prej nesh të mos e arrinte të parin, atëherë do të brengoseshim për ty me një pikëllim edhe më të madh. Por prapë jemi goditur me pikëllim për ty, O Ibrahim. Syri qan dhe zemra brengoset, por nuk themi asgjë që do ta fyejë Zotin.”⁴⁷⁷

Ai u tha pastaj fjalë ngushëlluese Marijes e Sirinit, duke i siguruar se Ibrahim ishte në Parajsë. Pastaj, pasi i la për pak kohë, u kthye me Abbasin dhe Fadlin. I riu lau trupin dhe e shtriu, ndërsa të tjerët u ulën dhe e vështruan. Pastaj ai u soll në varreza në qivurin e tij të vogël. Profeti ia priu xhenazen dhe u lut përsëri për të birin buzë varrit, pasi Usama dhe Fadli e kishin shtrirë trupin në të. Kur dheu ishte vënë përsipër, ai qëndroi buzë varrit, dhe pasi kërkoi një calik me ujë, u tha ta spërkatnin mbi varr. Njëfarë disnivele ishte lënë në dhé, e kur e vërejti ai tha: “Kur ndokush prej jush bën diçka, le ta bëjë të përsosur.” Dhe pasi e sheshoi me dorë ai tha për veprimin e tij: “Nuk i bën as dëm as mirë, por ua lehtëson shpirtin të prekurve nga fatkeqësia.”⁴⁷⁸

Ai kishte theksuar mëse një herë nevojën [e muslimanit] për ta bërë përsosmërinë synimin [e vet] në çdo veprim të kësaj bote dhe shumë prej thënieve të tija tregojnë që ky synim duhet të jetë jo i lidhur me dynjanë por i shkëputur. Tregohet se Aliu e ka përmbledhur kështu udhëzimin e Profetit në lidhje me këtë: “Bëj për këtë botë sikur të jetoje përgjithmonë dhe për tjetrën sikur të vdisje në mëngjes.” Me kenë gjithmonë i gatshëm me u nisë don me thanë me kenë i palidhun me gjâ. “Ji në këtë botë si i huaj ose kalimtar”⁴⁷⁹ – ka thënë Profeti.

Ditën e vdekjes së Ibrahimit, jo shumë pas varrimit tij, pati një eklips të diellit; por kur disa prej njerëzve ia veshën atë mortit të Profetit, ai tha: “Dielli dhe hëna janë dy shenja nga shenjat e Zotit. Drita e tyre nuk errësohet për shkak të vdekjes së askujt. Nëse i shihni të eklipsohen, duhet të faleni gjersa të hapen.”⁴⁸⁰

⁴⁷⁷ I.S. I/1, 88-9.

⁴⁷⁸ *po aty.*

⁴⁷⁹ B. LXXXI, 3.

⁴⁸⁰ I.S. *po aty.*

LXXXI. Gradat

Motivet shpirtërore përfaqësoheshin dobët në shumë prej konvertimeve që ndodhën tani; e nuk kaloi shumë dhe erdhi kjo Shpallje e mëtejshme: Arabët e shkretëtirës thonë: *Ne kemi besim. Thuaju: 'Besim ju nuk keni, por thoni "nënshtrohemi", se besimi akoma s'ju ka hyrë në zemra. E nëse i bindeni Zotit dhe të Dërguarit të Tij, assesi nuk do t'jua kursejë Ai shpërblesën për çfarë bëni'*.⁴⁸¹

Ky varg plotësoi hierarkinë e Islamit, ku nënshtimi pa besim ishte grada më e ulët. Gradat më të larta, pra ato të besimit, përbëjnë temën - apo më mirë temat - e Ajetit të Dritës që i ishte shpallur Profetit disa muaj përpara armëpushimit të Hudejbijes. Përgjatë Kur'anit drita do të thotë besim, dhe këtu përmenden katër grada përndritjeje:

*Zoti është Drita e qiejve dhe e tokës. Drita e Tij është si një kamare, brenda të cilës ndodhet një fitil. Fitili është në qelq; porsia planet ndriçues. Ai ndizet nga një pemë e bekuar ulliri - as i lindjes as i perëndimit - vaji i të cilit gati flakëron në shkëlqim, ndonëse flaka s'e ka prekur. Dritë mbi dritë. Zoti udhëzon te drita e Tij kë dëshiron Ai; dhe Zoti citon simbole për njerëzit; e Zoti është Njohësi i gjithçkaje.*⁴⁸²

Pikësëpari, në rend ngjitës, është kamarja, që ndriçohet por nuk është vetë ndriçuese. Pastaj është qelqi kristalor, mbi të cilin është shkëlqimi i vajit; dhe më në fund është vetë flaka. Përmendja e simboleve të kujton një tjetër varg, që fillon me të njëjtën fjali: *Zoti citon simbole për njerëz, por duke shtuar arsyen: që të përsiaten;*⁴⁸³ dhe krejt Vargu i Dritës është thirrje për meditim. Por sa u përket gradave të ndryshme, këtu Kur'ani tregohet vetëm nënkuptues. Gjetiu, duke filluar nga Shpalljet më të hershme, ai është më i haptë. Në njëren prej këtyre,⁴⁸⁴ njerëzimi ndahet në grupe, *ata të së djathtës, ata të së majtës dhe të përparmit*. Sa për të përparmit, pra ata të gradës më të lartë, që quhen gjithashtu *shërbëtorët e Zotit*,⁴⁸⁵ thuhet se ata janë *të afruar tek Zoti*, epitete ky që përdoret edhe për Kryeengjët për t'i

⁴⁸¹ XLIX, 14.

⁴⁸² XXIV, 35.

⁴⁸³ LIX, 21.

⁴⁸⁴ LVI, 7-40.

⁴⁸⁵ LXVI, 6; LXXXIX, 29. Kur'ani e përdor termin *shërbëtorët të Zotit* në dy kuptime, njëri prej të cilëve është krejt përfshirës - edhe Shejtani është shërbëtor i Tij - ndërsa tjetri tejet përjashtues, si në vargjet e mësipërme dhe në vijuesin, që i drejtohet Shejtanit: *Sa për shërbëtorët e Mi, mbi ta nuk ke pushtet.* (XVII, 65)

dalluar nga Engjëjt. Të tjera Shpallje të hershme prezantuan një gradë të tretë në hierarkinë e besimtarëve, të drejtësishmit, që janë ndërmjet të përparmëve dhe të djathtëve. Raporti ndërmjet këtyre tri gradave mund të nxirret nga ajo që thotë Kur'ani për bekimet e tyre në Parajsë. Ndërsa të djathtëve u jepet për pije ujë rrjedhës i kulluar, vetëm të përparmit kanë qasje të drejtpërdrejtë te krojet më të larta, por të drejtësishmëve u jepet një gllënj-kë, që është përzier në një prej këtyre krojeve apo tjetrin,⁴⁸⁶ çka sugjeron se ata janë personat që pasojnë gjurmëve të të përparmëve.

Gradat e epërsisë nënkuptohen nga Shpallja edhe në përmendjen prej saj të zemrës. Duke folur për shumicën, ajo thotë: *Nuk janë të verbër sytë, por zemrat në gjokse.*⁴⁸⁷ Profeti, nga ana tjetër, ashtu si Profetët para tij, ka thënë se zemra e tij rrinte zgjuar, që do të thotë se syri i saj ishte i hapur; dhe Kur'ani tregon që kjo mundësi mund të ndahet, qoftë edhe vetëm në njëfarë shkalle, edhe nga të tjerë, sepse ai u drejtohet *atyre që kanë zemra.*⁴⁸⁸ Tregohet se për Ebu Bekrin, Profeti ka thënë: "Ai jua kalon jo nëpërmjet agjërimit dhe lutjes së shumtë, por në sajë të diçkaje që i është fiksuar në zemër."⁴⁸⁹

Profeti fliste shpesh për epërsinë e disave nga ndjekësit e tij mbi të tjerët; dhe në Mekë, në kohën e fitores, kur në praninë e tij Halidi ia ktheu zemëru-eshëm Abdur-Rahman ibn Afit, i cili e kishte qortuar, ai tha: "Avash Halid, lëri Shoqëruesit e mi, se sikur të kishe Malin Uhud në ar dhe ta shpenzoje në rrugën e Zotit nuk do të arrije meritën e cilitdo prej tyre."⁴⁹⁰

Sipas Shpalljes, dallimet mes një grade dhe një tjetre janë më të gjera në botën tjetër sesa në të këtushmen: *Shikoni se si i kemi favorizuar disa prej tyre mbi të tjerët; dhe vërtet Ahireti është më i madh në grada e më i madh në përparësi hierarkike.*⁴⁹¹ Profeti ka thënë: "Njerëzit e Xhennetit do ta shohin vendin e lartuar mbi ta tamam siç shohin tani planetin shkëlqyes⁴⁹² në horizontin lindor ose perëndimor."⁴⁹³ Dallimet mes një njeriu dhe një tjetri pasqyroheshin edhe në mënyrën e mësimit të tyre prej tij, një pjesë e të cilit ishte rezervuar për të paktit që do ta kuptonin. Ebu Hurejreh ka thënë: "Kam ruajtur në kujtesë dy hambarë me dije, që e mora nga i Dërguari i Zotit.

⁴⁸⁶ LXXVI, 5; LXXXIII, 27.

⁴⁸⁷ XXII, 46. Të shihet edhe Kreu XXIX i librit.

⁴⁸⁸ XII, 111; XIII, 19, etj.

⁴⁸⁹ el-Hakim et-Tirmidhi, *Nevadir el-usul*.

⁴⁹⁰ I.I. 853.

⁴⁹¹ XVII, 21.

⁴⁹² Afërditën.

⁴⁹³ M. LI, 4.

Njërin prej tyre e kam nxjerrë, por po ta nxirrja tjetrin, do ta këpusnit këtë fyt⁴⁹⁴ - duke bërë me shenjë te fyti i tij.

Gjatë marshimit të kthimit në Medine pas fitoreve të Mekës dhe Hunejnit, Profeti u tha disa prej Shoqëruesve të tij: “Jemi kthyer nga e Vogla Luftë e Shenjtë tek e Madhja Luftë e Shenjtë.” Dhe kur një prej tyre e pyeti: “Çfarë është e Madhja Luftë e Shenjtë, O i Dërguari i Zotit?”, ai u përgjigj: “Lufta kundër nefsit.”⁴⁹⁵ Nefsi i njeriut të rënë është i ndarë kundër vetes. Për aspektin e tij më të ulët, Kur’ani thotë: *Vërtet nefsi urdhëron për keq.*⁴⁹⁶ Pjesa e mirë e tij, pra ndërgjegjja, quhet *nefsi përherë-qortues*;⁴⁹⁷ dhe pikërisht ai e zhvillon të Madhen Luftë të Shenjtë, me ndihmën e Shpirtit, kundër nefsit të ulët.

Më në fund kemi nefsin në paqë, që përbën nefsin e plotë, jo më të ndarë ndaj vetes, pasi beteja është fituar. Të tillë janë nefset e atyre që kanë arritur gradën më të lartë, në shkallën e të përparmëve, shërbëtorëve të Zotit, të afruarve. Kur’ani i drejtohet këtij nefsi të përsosur me fjalët: *O nefsi i paqëtuar, kthehu tek Zoti yt i plotkënaqur e plotkënaqës.*⁴⁹⁸ *Hyr mes shërbëtorëve të Mi. Hyr në Parajsën Time.*⁴⁹⁹ Natyra e dyfishtë e këtij bekimi të kujton premtimin kur’anor të dy parajsave për nefsin e bekuar, si dhe përshkrimin e Profetit ndaj gjendjes së tij të përfundme si “Takimi me Zotin tim dhe Parajsën”. Për *nefsin e paqëtuar*, hyrja në *Parajsën Time* përkon me “takimin me Zotin tim”, ndërsa hyrja *mes shërbëtorëve të Mi* përkon me “Parajsën”, pra parajsën e dytë shoqëruese. Parajsa Sipërore, ajo e Zotit, “takimi me Zotin tim” nuk është tjetër veçse Ridvani. Së fundmi ishte shpallur vargu: *Zoti u ka premtuar besimtarëve dhe besimtareve kopshte që ujiten nga lumenj të rrjedhshëm, ku do të banojnë paodekësisht, vende të shkëlqimit në Xhennetin e Adnit. E Ridvani nga Zoti është më i madh. Ai është Lumtunimi i Pafund.*⁵⁰⁰

Profeti ka folur gjithashtu për gradën sipërore në atë që ajo mund të arrihet gjatë jetës mbi tokë, dhe kjo thënie është një nga ato që quhen tradita të shenjta, sepse përcjellin fjalët e drejtpërdrejta të Zotit: “Shërbëtori Im nuk resht së M’u afuari me adhurime të shtuara vullnetarisht prej tij gjersa ta dua; dhe kur e dua, Unë jam të dëgjuarit me të cilin dëgjon, të pamurit me të cilin shikon, dora me të cilën rrok dhe këmba mbi të cilën ecën.”⁵⁰¹

⁴⁹⁴ B. III, 42.

⁴⁹⁵ Bejhaki, *Zuhd*.

⁴⁹⁶ XII, 53.

⁴⁹⁷ LXXV, 2.

⁴⁹⁸ Pra me *Ridvan* të ndërsjelltë.

⁴⁹⁹ LXXXIX, 27-30.

⁵⁰⁰ IX, 72.

⁵⁰¹ B. LXXXI, 37.

Kryeadhurimi vullnetar është *dhikr Allāh*, që mund të përkthehet “përkujtim i Zotit ose thërritje e Zotit”. Në një prej Shpalljeve të para Profeti u urdhërua: *Thërrite në përkujtim Emrin e Zotit tënd dhe përkushtoj Atij me një përkushtim të plotë.*⁵⁰² Një Shpallje e mëvonshme thotë: *Vërtet namazi mbron nga zullumi dhe e urryeshmja; por përkujtimi i Zotit është më i madh.*⁵⁰³ Duke iu referuar verbërisë së zemrës dhe kurës së saj, Profeti ka thënë: “Çdo gjë e ka një lustrues që ia heq ndryshkun, lustruesi i zemrës është përkujtimi i Zotit.”⁵⁰⁴ Dhe kur u pyet se kush do të renditej më lart në vlerësimin e Zotit Ditën e Ringjalljes, ai u përgjigj: “Burrat dhe gratë që e thërrasin Zotin shumë në përkujtim.” Dhe kur u pyet nëse ata do të renditeshin edhe më lart se ai që kishte luftuar në udhën e Zotit, ai u përgjigj: “Edhe sikur ta ketë tundur shpatën mes jobesimtarëve e idhujtarëve gjersa t’i jetë thyer e ngjyer në gjak, përkujtuesi i Zotit do të kishte një gradë më të shkëlqyer se e atija.”⁵⁰⁵

⁵⁰² LXXIII, 8.

⁵⁰³ XXIX, 45.

⁵⁰⁴ Bejhaki, *Da’avat*.

⁵⁰⁵ Tir. XLV.

LXXXII. E ardhmja

Profeti ka thënë: “Më të mirët e popullit tim janë brezi im; pastaj janë ata që vijnë pas tyre; pastaj ata që vijnë pas këtyre”,⁵⁰⁶ dhe ai u gëzohej pjesëtarëve të shquar të brezit të tij, pra atyre që i konsideronte Shoqëruesit e tij. Dhjetë prej tyre, të cilët e vizituan një herë, ai u premtoi Parajsën. Këta ishin Ebu Bekri, Umeri, Uthmani, Aliu, Abdur-Rahman ibn Aufi, Ebu Ubejdeh, Talhah, Zubejri, Sadi i Zuhrejve dhe Saidi, djali i Zejd hanifit. Ai ua kishte dhënë edhe më parë të njëjtën siguri disave prej tyre më parë, dhe librat e thënieve të tij kanë regjistruar shumëçka nga lavdërimet e tij të mëdha për Dhjetë të Premtuarit, dhe për të tjerë, të cilëve ai po ashtu u dha sihariqet e Parajsës, si atëherë kur pohoi: “Xhenneti ëndet për tre: Ali-un, Ammarin⁵⁰⁷ e Selmanin.”⁵⁰⁸ Fatimes ai i tha: “Ti je më e larta e grave të Xhennetit, me përjashtim të Virgjerëshës Merjem, bijës së Imranit.”⁵⁰⁹ Duke parashikuar rolin e madh që do të luhej nga Aliu si një nga përcjellësit kryesorë të urtisë për brezat e ardhshëm, ai ka thënë: “Unë jam qyteti i diturisë dhe Aliu është porta e tij”;⁵¹⁰ dhe ai ka thënë në përgjithësi: “Shoqëruesit e mi janë si yjet: cilindo prej tyre të ndiqni, do të drejtudhëzoheni.”⁵¹¹

Kur burrat u kthyen nga Tebuku ata kishin thënë mes njëri tjetrit që ditëve të luftës tashmë u kishte ardhur fundi; dhe kjo ide u përforcua aq shumë nga ardhja e delegacioneve të ndryshme, saqë shumë besimtarë nisën të shisnin armët dhe parzmoret. Po kur e mori vesh, Profeti ua ndaloi dhe tha: “Një grup nga populli im nuk do të reshtë së luftuari për të vërtetën deri në daljen e Antikrishtit.” Ai ka thënë gjithashtu: “Sikur ta dinit atë që di unë, pak do qeshnit e shumë do vajtonit;”⁵¹² dhe “Nuk vjen kohë mbi ju që të mos pasohet nga një më e keqe.”⁵¹³ Ai i paralajmëroi se populli i

⁵⁰⁶ B. LXII, 1.

⁵⁰⁷ Të shihet Kreu XXVI.

⁵⁰⁸ Tir. XLVI, 33.

⁵⁰⁹ A.H. III, 64. Kur’ani tregon se si Engjëjt i thanë Marisë: *Ai (Zoti) të ka zgjedhur mbi të gjitha gratë e botëve* (III, 24).

⁵¹⁰ Tir. XLVI, 20.

⁵¹¹ F. XXVI, *Menakib es-Sahabeh*.

⁵¹² B. LXXXI, 27.

⁵¹³ B. XCII, 14.

tij do t'i ndiqte çifutët e të krishterët në rrugën e shthurjes: "Do t'i ndiqni ata që qenë para jush pëllëmbë pas pëllëmbë, pash pas pashi gjersa, po të zbritnin në vrimën e një gjarpri helmues, do t'i ndiqnit."⁵¹⁴ Dhe, duke folur për pikën më të ulët që do të arrihej nga njerëzimi në përgjithësi përpara fundit, ai ka thënë: "Islami filloi si i huaj e do të kthehet prapë si i huaj."⁵¹⁵ Porse prapë, ai premtoi se Zoti nuk do t'i braktiste: "Zoti do t'i dërgojë kësaj bashkësie, në krye të çdo njëqind vjetëve, dikënd që do ta ripërtërijë për të fenë e tij."⁵¹⁶ Në një rast tjetër, ata Shoqërues të tij që ishin me të e dëgjuan të pohonte mëse një herë: "Ah vëllezërit e mi!" Ata i thanë: "O i Dërguari i Zotit, a nuk jemi ne vëllezërit e tu?" dhe ai u përgjigj: "Juve jeni Shoqëruesit e mi. Por vëllezërit e mi janë nga ata që nuk kanë ardhur ende" – në një version tjetër "që do të vijnë ditëve të fundit". Mënyra në të cilën ai foli sugjeroi se po u referohej personave të një lartësie të madhe shpirtërore.

Ai profetizoi gjithashtu se, megjithë të këqijat e ditëve të mëvona, do të shfaqej një kalif, të cilin njerëzit do ta përmendin si Mehdiu, që do të thotë i drejtudhëzuari: "Mehdiu do të jetë nga brumi im, me ball të gjerë e hundën si shqiponjë. Ai do ta mbushë tokën me hak dhe drejtësi tamam siç është mbushur me zullum dhe shtypje. Shtatë vjet do të sundojë."⁵¹⁷

Por më në fund, kah fundi i sundimit të tij, ose pas atij, do të vinte Antikrishti, "një burrë i verbër në syrin e djathtë, në të cilin e tërë drita shuhet, si të ishte kokërr rrushi",⁵¹⁸ dhe ai do të shkaktonte çoroditje të madhe mbi tokë, dhe me fuqinë e tij për të bërë çudira do të fitonte gjithnjë e më shumë njerëz me vete. Por do të ishte një trup besimtarësh që do të luftonin kundër tij. "Kur ata të dalin për luftë" - ka thënë Profeti, "tamam kur do të jenë duke radhitur rreshtat për namaz kur të thërritet [ezani] për të, Isa i biri i Merjemes do të zbresë dhe do t'u prijë në namaz. Dhe armiku i Zotit, kur ta shohë Isain, do të shkrihet, siç shkrihet kripa në ujë. Po të lihej, do të shkrihej deri në zhdukje; por Zoti do ta vrasë me duart e Isait, që do t'ua tregojë atyre gjakun e tij mbi heshtën e vet."⁵¹⁹

Ai ka folur gjithashtu për shumë prej shenjave, me anë të të cilave njerëzit mund ta dinin se ardhja e këtyre gjërave përfundimtare do të ishte pranë; dhe si një ndër shenjat, ai përmendi lartësinë e tepruar të ndërte-

⁵¹⁴ M. XLVII, 6.

⁵¹⁵ M. I, 232.

⁵¹⁶ A.D. XXX, 1.

⁵¹⁷ A.D. XXXV, 4.

⁵¹⁸ M. LII, 20.

⁵¹⁹ M. LII, 9.

save që do të ndërtonin njerëzit. Por ajo profeci u bë në një rast të madh, që duhet kronikuar më plotësisht, me autoritetin e djalit të Umerit, Abdullahut, i cili përsërit fjalët e të atit:

Umeri tha: “Një ditë, kur po rrinim me të Dërguarin e Zotit, na erdhi një njeri, rrobat e të cilit ishin tejet të bardha dhe flokët e të cilit ishin tejet të zeza dhe ai as që kishte ndonjë shenjë udhëtimi mbi vete, ndonëse askush prej nesh s’e njihte. Ai u ul përballë Profetit, gju më gju me të dhe ia vendosi pëllëmbët mbi kofshë, duke i thënë: ‘O Muhammed, më thuaj ç’është dorëzimi (*islām*)’. I Dërguari i Zotit iu përgjigj: ‘Dorëzimi është të dëshmosh se nuk ka zot përveç Allahut dhe se Muhammedi është i Dërguari i Allahut, të kryesh lutjet, të japësh lëmoshën, të agjërosh në Ramazan dhe, nëse mundesh, të kryesh haxhë në Shtëpinë e Shenjtë.’ Ai tha: ‘Të vërtetën fole’ dhe ne u çuditëm se si e konfirmoi ai, duke e patur pyetur vetë më parë. Pastaj ai tha: ‘Më trego çfarë është besimi (*īmān*)’. Ai u përgjigj: ‘Të besosh në Zotin, Engjëjt e Tij, Librat e Tij, të Dërguarit e Tij dhe Ditën e Fundit dhe të besosh se nuk të vjen e mirë a e keqe, veçse nëpërmjet Providencës së Tij.’ ‘Fole të vërtetën’ - tha ai dhe vazhdoi: ‘Më thuaj çfarë është virtyti (*ihsān*)’. Ai u përgjigj: ‘Ta adhurosh Zotin thua se e shikon Atë, sepse nëse nuk e sheh ti, të sheh Ai ty.’ ‘Të vërtetën fole’ - tha ai dhe pastaj pyeti: ‘Më trego për Vaktin.’ Ai u përgjigj: ‘I pyeturi nuk di më shumë se pyetësi.’ Ai tha: ‘Tregomi atëherë shenjat e tija.’ Ai u përgjigj: ‘Kur skllavja do të lindë të zonjën;⁵²⁰ dhe kur ata që s’ishin veçse barinj nevojtarë të zbathur lakuriq do të ngrejñë ndërtesa lart e më lart.’ Pastaj i huaji u largua e unë qëndrova edhe ca pasi kishte ikur; kur Profeti më tha: ‘O Umer, a e di kush ishte ai që pyeti?’ I thashë: ‘Zoti dhe i Dërguari i Tij e dinë më së miri.’ Ai tha: ‘Ishte Xhibra’ili. Erdhi tek ju për t’ju mësuar fenë tuaj’.”⁵²¹

⁵²⁰ Një grua që lind të bijën do të bëhet kësajsoj thjesh një skllave për të, për arsye të mosrespektit të fëmijëve të ditëve të mbrame për prindërit e tyre. Pjesa e dytë e thënies parashikon jo vetëm kaos në rendin shoqëror, por edhe ngadhënjimin e përfundëm të mënyrës sedentare të jetesës mbi nomaden, pra vulën përfundimtare të vënë mbi vrasjen e Kainit nga Abeli.

⁵²¹ M. I, 1.

LXXXIII. *Haxhi i Lamtumirës*

Kur ndodhej në Medine gjatë Ramazanit Profeti e kishte zakon të bënte një halvet në Xhami gjatë dhjetë ditëve të mesit të muajit, e disa prej Shoqëruesve të tij bënin po kështu. Por këtë vit, pasi kishte mbajtur dhjetë ditët e caktuara, ai i ftoi Shoqëruesit e tij të qëndronin në veçim me të edhe për dhjetë ditë të tjera, pra deri në fund të muajit, gjë që ata e bënë. Pikërisht në Ramadan, Gabrieli i vinte çdo vit për t'u siguruar që asgjë nga shpallja nuk i kishte dalur nga kujtesa; dhe këtë vit, pas veçimit, Profeti i besoi Fatimes një sekret që nuk u duhej thënë ende të tjerëve: "Xhibraili ma reciton Kur'anin mua dhe unë atij, një herë në vit; por këtë vit ma ka lexuar dy herë. Nuk mundem porse të mendoj se më ka ardhur vakti."⁵²²

Muaji i Shevvalit kaloi; dhe në muajin e njëmbëdhjetë të vitit u njoftua anekënd Medines se vetë Profeti do ta drejtonte Haxhin. Lajmi iu dërgua fiseve të shkretëtirës dhe mizëri njerëzish vërshuan në oaz nga të gjitha drejtimet, të kënaqur me rastin për ta shoqëruar të Dërguarin në çdo hap të udhës. Haxhi do të ishte si asnjë tjetër për qindra vjetë: haxhinjtë do të ishin të gjithë adhurues të Zotit Një dhe asnjë idhujtar nuk do ta përdhoste Shtëpinë e Shenjtë me kryerjen e çfarëdo riti pagan. Pesë ditë përpara fundit të muajit, Profeti u nis nga Medina në krye të mbi tridhjetë mijë burrave dhe grave. Të gjitha bashkëshortet e tija ishin të pranishme, secila në hovden e vet, të shoqëruara nga Abdur-Rahman ibn Auafi dhe Uthman ibn Affani. Ebu Bekri shoqërohej nga gruaja e tij Esmaja dhe, në njërin nga ndalesat e para, ajo lindi një djalë, të cilin e quajtën Muhammed. Ebu Bekri ishte për kthimin e saj në Medine, por Profeti i tha të kryente larjen e përgjithshme dhe t'i dedikohej Haxhit e të shkonte me ta siç kishte planifikuar.

Në muzgun e ditës së dhjetë pas nisjes nga Medina, Profeti mbërriti kalimin, përmes të cilit kishte hyrë në Mekë ditën e fitores. Atje kaloi natën dhe të nesërmen në mëngjes zbriti në Lugore. Kur hyri në largësi shikimi nga Qa'bjaja ai ngriti duart në nderim duke e lënë frerin e devesë së tij të binte, të cilin pastaj e mori në dorën e majtë, dhe me dorën e djathtë të shtrirë në përgjërime, u lut: "O Zot, rritja kësaj Shtëpi nderin, madhërimin, begatinë, respektimin e devotshmërinë që merr nga njerëzimi!"⁵²³ Ai

⁵²² B. LXI, 25.

⁵²³ V. 1097.

hyri në Xhami dhe bëri shtatë rrathët e Qa'bes, pas të cilave u lut në Mekamin e Ibrahimit. Pastaj, duke dalur në Safa ai shkoi shtatë herë mes saj dhe Mervës, e ata që ishin me të bënë çmosin për t'i gdhendur në kujtesat e tyre fjalët e sakta të lavdërimit dhe lutjes që ai shqiptonte në çdo mekam.

Pasi u kthye në Xhami, ai hyri në Qa'be me mbajtësin e çelësave të saj, Uthman ibn Abdu-Darin, duke marrë me vete edhe Bilalin e Usamen, si më parë. Por atë mbrëmje kur ai vizitoi Aishen në tendën e saj, ajo vërejtí se ishte i trishtuar dhe e pyeti përse. "Kam bërë diçka sot" - tha ai, "që do të doja të mos e kisha bërë. Hyra në Shtëpi; dhe ndofta një njeri nga populli im" - e kishte fjalën për vitet e ardhshme - "nuk do të mund të hyjë në të dhe kështu mund të ndjejë njëfarë shqetësimi në shpirt. Jemi urdhëruar vetëm që t'i rrotullsillemi, e jo të hyjmë në të."⁵²⁴

Ai refuzoi përsëri të qëndronte në ndonjë shtëpi në Mekë, megjithë përgjërimit e Umm Hanisë që të rrinte tek ajo; dhe ditën e tetë të hënës së re e ngau devenë deri në luginën e Minasë i ndjekur nga pjesa tjetër e haxhinjve. Mbasí kaloi aty natën, ai vazhdoi pas agimit për në Arafat, një luginë e gjerë afro trembëdhjetë milje në lindje të Mekës, me të dalë nga vendi i shenjtë. Arafati është në rrugën për Taif dhe kufizohet në veri dhe në lindje nga malet e Taifit. Por e ndarë prej tyre, dhe e rrethuar nga të gjitha anët nga lugina, është një kodër e quajtur gjithashtu Arafat ose Mali i Mëshirës. Ajo përbën pjesën qendrore të kësaj ndalesë të haxhit, e cila megjithatë shtrihet mbi pjesën më të madhe të ultësirës; dhe pikërisht në këtë kodër Profeti bëri ndalesën e tij atë ditë.

Disa prej mekasve shprehën habi që kishte shkuar aq larg, se ndërkohë që haxhinjtë shkuan në Arafat, Kurejshët ishin mësuar të rrinin brenda vendit të shenjtë duke thënë: 'Ne jemi populli i Zotit.' Por ai tha se Abrahami e kishte urdhëruar ditën e Arafatit si pjesë thelbësore të Haxhit, dhe se Kurejshët e kishin braktisur këtë praktikë të tij. Profeti theksoi atë ditë lashtësinë e Haxhit dhe fjalët "trashëgimia e Ibrahimit" ishin shpesh në buzët e tij.

Për t'ua ngulitur të gjitha fiseve se tani e tutje gjakmarrjeve u kish' ardhur fundi anakënd bashkësisë së Islamit dhe se jeta e zotërimet e çdo njeriu ishin të shenjta, ai dërgoi si tellall nëpër mizërinë e njerëzve vëllain e Safvanit, Rabien, i cili kishte zë të fuqishëm dhe i tha të deklaronte: "I Dërguari i Zotit thotë: A e shihni se cili muaj është?" Ata heshtën dhe ai u përgjigj: "Muaji i shenjtë." Pastaj pyeti: "A e shihni cila tokë është kjo?" Ata heshtën përsëri dhe ai u përgjigj: "Toka e shenjtë." Atëherë tha: "A e

⁵²⁴ V. 1100.

dini cila ditë është kjo?” Dhe sërish u përgjigj ai: “Dita e Haxhit të Madh.” Atëherë ai kumtoi sipas udhëzimeve të Profetit: “Vërtet Zoti jua ka bërë të pacenueshëm gjakun e njëri tjetrit dhe pronën e njëri tjetrit, gjersa ta takoni Zotin tuaj, tamam siç e ka bërë të pacenueshme këtë ditë tuajën, në këtë tokë tuajën, në këtë muaj tuajin.”

Kur dielli e kishte kaluar zenitin, Profeti mbajti një ligjëratë të cilën, pasi lavdëroi Zotin, e filloi me fjalët: “Dëgjomëni, O njerëz, se nuk e di nëse do të takohem më me ju në këtë vend pas këtij viti.” Pastaj i këshilloi ta trajtonin njëri tjetrin mirë dhe u bëri shumë përkujtime të asaj që ishte urdhëruar e të asaj që ishte ndaluar. Më në fund ai tha: “Kam lënë mes jush atë që, po u kapët fort pas saj, do t’ju ruajë nga gabimi, një tregues të qartë, Librin e Zotit dhe fjalën e Pejgamberit të Tij. O njerëz, dëgjomini fjalët dhe merrni vesh.” Pastaj u përcolli një Shpallje, të cilën sapo e kishte marrë dhe e cila e përmbylli Kur’anin, sepse ishte fragmenti i fundit që u shpall: *Këtë ditë jobesimtarët e humbin shpresën për mbisundimin ndaj fesë tuaj, ndaj mos iu frikoni atyre, po frikomuni Mua! Këtë ditë kam përsosur për ju fenë e juaj dhe përmbushur nderën Time ndaj jush dhe kam patur kënaqësinë e mirë të zgjedh për ju si fe Islamin.*⁵²⁵

Ai e përfundoi ligjëratën e shkurtër me një pyetje të sinqertë: “O njerëz, a jua kam përcjellë besnikërisht mesazhin?” Një murmurimë e fuqishme pohimi “O Zot, po!” u ngrit nga mijëra fyte, dhe fjalët drithëruese *Allāhumme na’m* u shtrinë rrufeshëm përgjatë luginës. Profeti ngriti gishtin tregues dhe tha: “O Zot, dëshmo!”⁵²⁶

Pastaj u fal namazi, ndërsa pjesa e tjetër e Ditës së Arafatit, siç quhet, u kalua në meditim e lutje. Sapo perëndoi dielli Profeti hipi mbi devenë e tij dhe duke i kërkuar Usames ta ndiqte, ai zbriti nga kodra përmes luginës e në drejtim të Mekës, i pasuar nga haxhinjtë e tjerë. Tradita ishte që të ngahej shpejt në këtë pikë, por pas shenjës së parë të teprimit ai thirri: “Avash, avash! Me qetësi shpirti! Dhe le të bëjnë kujdes të fortit mes jush për të dobëtit!” Ata e kaluan natën në Muzdelife, e cila ndodhet brenda vendit të shenjtë, dhe aty mblodhën guralecë, me të cilat të gjuanin Shejtannin, i cili përfaqësohet nga tri shtylla në Akabah në luginën e Minasë. Savdja kërkoi lejen e Profetit të linte Muzdelifen më herët. Duke qenë trupmadhe dhe më e rëndë se shumica e grave, ajo kishte vuajtur më shumë nga nxehtësia dhe nga mundimet e udhëtimit, dhe ishte e ankthshme ta

⁵²⁵ V, 3.

⁵²⁶ I.I. 969.

kryente ritin e gurëzimit përpara se të mbërrinte mizëria. Kështu që ai e dërgoi përpara në shoqëri të Umm Sulejmit, të shoqëruara nga Abdullahu, njëri prej djemve të Abbasit.

Vetë Profeti fali sabahun në Muzdelifeh dhe pastaj u priu haxhinje drejt Akabasë, me Fadlin e hipur mbrapa, mbi devenë e tij. Pikërisht në këtë pikë dhe ditë, dymbëdhjetë vjet më herët, ai kishte takuar gjashtë burrat hazrethë që i kishin dhënë besën, duke i shtruar rrugën pakteve të Akabasë së Parë e të Dytë. Pas gurëzimit, kafshët u bënë kurban dhe Profeti thirri dikë t'i rruante kokën. Haxhinjtë u mblodhën rreth tij në shpresën të merrnin disa kaçurrelë flokësh të tij. Ebu Bekri do të vinte në dukje më vonë kontrastin e Halidit të Uhudit dhe Hendekut me Halidin që tani tha: "O i Dërguari i Zotit, ballukja jote! Mos ia jep kujt përveç meje, t'u bëfshin kurban im atë e ime 'më!'" Dhe kur Profeti ia dha, ai e shtrëngoi me reverim mbi sytë dhe buzët e tija.

Profeti tani u kërkoi haxhinje të vizitonin Qa'ben dhe të ktheheshin për ta kaluar atë natë dhe dy të tjerat në Mina. Ai vetë priti deri pasditen vonë. Atëherë bashkëshortet e tija e shoqëruan në Mekë, me përjashtim të Aishes, e cila nuk ishte në gjendje pastërtie rituale. Pak ditë më vonë, me t'u bërë e aftë, ai e dërgoi jashtë vendit të shenjtë, të shoqëruar nga vëllai i saj Abdur-Rahmani. Atje ajo u dedikua rishtasi dhe duke shkuar në Mekë ajo bëri rrotullimet përreth Qa'bes.

Pasi kreu fushatën e Jemenit, trupa prej treqind kuajsh që Profeti kishte dërguar në Ramazan po i afrohej Mekës nga jugu. Aliu kishte kalëruar përpara burrave të tij, i ethshëm ta takonte Profetin sa më shpejt të ishte e mundur për të kryer Haxhin me të, të cilin tani ai e kishte kryer. Mes një të pestës nga plaçka e luftës që i takonte shtetit kishte mjaft lir për të veshur tërë ushtrinë, por Aliu kishte vendosur që ai i duhej dorëzuar Profetit i paprekur. Mirëpo, në mungesë të tij, njeriun të cilin e kishte lënë përgjegjës e kishin bindur t'i huazonte çdo njeriu një ndërresë të re rrobash nga liri. Ndërrimi ishte shmë i nevojshëm sepse ata kishin qenë larg shtëpisë për thujse tre muaj. Kur nuk ishin larg nga të hyrit në qytet, Aliu kalëroi përjashta që t'i takonte dhe u çudit tek pa shndërrimin që kishte ndodhur. "Ua dhashë unë veshjet" – tha zëvendëskomandanti, "që pamja e tyre të ishte më e qenur kur të hynin mes njerëzve." Ata e dinin se gjithkush në Mekë do të kishte veshur rrobat e tyre më të mira në nderim të Festës, dhe ishin të ankthshëm të dukeshin më së miri. Por Aliut iu duk se nuk mund ta miratonte një liri të tillë dhe i urdhëroi të rivishnin rrobat e vjetra dhe t'i

kthenin të rejat tek plaçka e luftës. Përgjatë tërë kampit u ndje mëri e madhe për shkak të kësaj, dhe kur dëgjoi për këtë, Profeti tha: “O njerëz, mos e fajësoni Aliun, sepse ai është tepër i skrupullt në rrugën e Zotit për t’u fajësuar.” Por këto fjalë nuk mjaftuan ose ndofta u dëgjuan vetëm një herë nga disa, dhe mëria vazhdoi.

Gjatë kthimit nga Medina një nga ushtarët iu ankua thekshëm Profetit për Aliun, fytyra e të cilit ndërroi ngjyrë. “A nuk jam më i afërt ndaj besimtarëve sesa vetet e tyre?” – tha ai; dhe kur personi pohoi, ai shtoi: “Kujtdo që i jam më i afërti (*maula*) unë, i është më i afërti Aliu.” Më vonë gjatë udhëtimit, kur u ndalën në Gadir Humm, ai i mbledhi të gjithë njerëzit së bashku, dhe duke e kapur Aliun për dore i përsëriti këto fjalë, të cilave u shtoi lutjen: “O Zot, bëhu miku i atij që është mik i tij dhe hasmi i atij që është hasmi i tij”; dhe murmurimat kundër Aliut u heshtën.⁵²⁷

Një nga përfaqësitë e vitit të shkuar kishte qenë nga një fis kristian i Jemames, Beni Hanifeh, territori i të cilëve shtrihej përgjatë kufirit lindor të Nexhdit. Ata ishin pajtuar të hynin në Islam; por tani njëri nga burrat e tyre, i quajtur Musejlimeh, pretendonte se edhe ai ishte Profet, dhe jo shumë kohë pas kthimit të haxhinjve nga Meka, letra e mëposhtme u soll në Medine nga dy të dërguar prej Jememes: “Nga Musejlimeh i Dërguari i Zotit për Muhammedin të Dërguarin e Zotit, paqe pastë mbi ty! Më është dhënë të ndaj autoritetin me ty. Gjysma e tokës është e jona dhe gjysma u përket Kurejshëve, edhe pse ata janë njerëzit shkelës. Profeti i pyeti të dërguarit se çfarë mendonin për çështjen në fjalë dhe ata thanë: “Opinionin ynë është tamam si i tiji.” “Pasha Zotin” - tha Profeti, “të mos ishte që të dërguarit nuk bën të vriten, do t’jua kisha hequr kokat.” Pastaj diktoi një letër që t’ia jepnin zotëriut të tyre: “Nga Muhammedi i Dërguari i Zotit për Musejlimeh gënjeshtarin. Paqe pastë mbi atë që e ndjek udhërrëfimin! Vërtet toka është e Zotit; Ai e bën ta trashëgojë atë kë do Ai nga shërbëtorët e Tij; dhe fundi është në favor të të përzotshmëve.”⁵²⁸

Dy mashtrues të tjerë u shfaqën në këtë kohë, Tulejheh, një prijës i Beni Esedit, dhe Esved ibn Ka’bi i Jemenit. Jemenasi pati një sukses të shkurtër dhe mori kontroll të shpejtë mbi një sipërfaqe të gjerë, por kryelartësia e tij ia ktheu shpejt shumë nga ndjekësit kundra; dhe pas disa muajsh ai u vra. Tulejheh më në fund u mposht nga Halidi dhe, pasi hoqi dorë nga të gjitha pretendimet, u bë një forcë për Islamin. Sa për Musejlimen, ai

⁵²⁷ Ibn Kethir, *el-Bidajeh ve’n-nihajeh*, V, 209.

⁵²⁸ I.I. 965.

e pat rrisht të shpohej nga një shtizë prej dorës së Vahshiut, ndërsa Abdullahu, biri i Nusejbes, i dha një goditje vdekjeprurëse me shpatë. Por kjo mposhtje ndodhi muaj më vonë. Hëpërhë, teksa hëna e Haxhit po venitej dhe viti i njëmbëdhjetë i Hixhretit po hapej, të gjithë këta mashtrues ishin rreziqe potenciale për Islamin; dhe pati edhe një grua temimase të quajtur Saxheh, e cila pretendoi të ishte profete. Por Profeti nuk ishte i predispozuar të ndërmernte veprim ndaj kujtdo prej tyre. Vëmendja e tij u kthye nga veriu, dhe ditëve të fundit të Seferit, muajit të dytë të vitit (në fund të Majit 632), ai vendosi se kishte ardhur koha të përmysej humbja në Mu'teh. Pasi urdhëroi nisjen e përgatitjeve për një fushatë kundër atyre fiseve arabe të Sirisë që ishin rreshtuar me legjionet perandorake ditën kur Zejdi dhe Xhaferi ishin vvarë, ai thirri të birin e Zejdit, Usamen dhe, megjithë moshën e re, e vendosi në krye të ushtrisë prej tremijë vetash.

LXXXIV. Zgjedhja

Profeti fliste vazhdimisht për Parajsën dhe kur e bënte këtë ishte si një njeri që e sheh atë që po përshkruan. Kjo përshtypje u konfirmua nga shumë shenja të tjera, si për shembull kur ai zgjati dorën njëherë thua se për të marrë diçka, dhe pastaj e tërhoqi. Ai nuk ka tha asgjë, por disa prej atyre që ishin me të e vërejtën veprimin e tij dhe e pyetën për të. “Pashë Xhennetin” – tha ai, “dhe zgjata dorën për një vilë rrush. Sikur ta kisha marrë, do të kishit ngrënë prej saj përsa të zgjaste bota.”⁵²⁹ Ata ishin mësuar të mendonin rreth tij si dikush që është tashmë në Ahiret në njëfarë kuptimi. Mbase pjesërisht për këtë arsye, kur ai fliste për vdekjen e tij, dhe kur aludonte tërthorazi, siç bënte kohëve të fundit, se ajo mund të ishte e afërt, fjalët e tij nuk u bënë shumë përshtypje atyre. Veç kësaj, megjithë gjashtëdhjetë e tre vitet e tij, ai kishte akoma shtatin dhe hirin e një burri shumë më të ri, sytë e tij ishin ende të shndritshëm dhe kishte vetëm pak qime të bardha në flokët e tij të zinj. Megjithatë, në një rast, një pohim i tij kur ndodhej me gratë e veta ishte boll kërcënues për të ngritur çështjen se cila prej tyre do të ishte e para që do t’i bashkohej në botën tjetër. Ai u përgjigj: “Ajo me krahapjen më të gjatë do më bashkohet e para,”⁵³⁰ me ç’rast ato nisën të matnin krahët e tyre, njëra pas tjetrës. Mesa duket, edhe pse nuk është regjistruar, Savdah ishte fituesja e këtij konkurrimi, sepse ishte më e gjata ndër to dhe në përgjithësi më e bëshmjë. Zejnebi, nga ana tjetër, ishte imcake e rrokej me një krah. Por pikërisht Zejnebi vdiq e para, një dhjetë vjet më vonë. Vetëm atëherë e kuptuan ato se me “më krahapurën” Profeti kishte nënkuptuar më dhënësen, sepse Zejnebi ishte tejet bujare, sikurse paraardhësja e saj me të njëjtin emër, që ishte quajtur “nëna e të skamurve.”

Një natë, jo shumë pasi Profeti kishte urdhëruar përgatitje për fushatën e Sirisë dhe përpara se ushtria të nisej, ai thirri një të liruar të tij in the small hours, Ebu Muvejhbeh, dhe tha: “Jam urdhëruar të lutem për falje të njerëzve të varrezës, ndaj eja me mua.” Ata shkuan së bashku dhe kur mbërritën varrezën Baki, Profeti tha: “Paqe pastë mbi ju, O njerëz të varreve. Gëzohuni me gjendjen tuaj, sa shumë më e mirë është ajo se gjendja e

⁵²⁹ B. XVI, 8.

⁵³⁰ I.S. VIII, 76-7.

njerëzve që jetojnë tani. Fitnet vijnë si valë të natës më të errët, njëra fill pas tjetrës, secila më e keqe se pararendësja.” Pastaj iu kthye Ebu Muvejhibes dhe tha: “Më janë ofruar çelësat e thesareve të kësaj bote dhe të pavdekësisë në të, vijuar nga Xhenneti, dhe më është dhënë të zgjedh mes atyre dhe takimit të Zotit tim e Xhennetit.” “O më i shtrenjtë se im atë dhe ime ‘më’ - tha Ebu Muvejhibeh, “merr çelësat e thesareve të kësaj bote dhe pavdekësinë në të, të vijuar nga Xhenneti.” Por ai iu përgjigj duke thënë: “Unë tashmë e kam zgjedhur takimin me Zotin tim dhe Xhennetin.” Pastaj u lut për falje të njerëzve të Bakies.⁵³¹

Pikërisht në agimin e asaj dite, apo ndofta të nesërmen, koka e tij filloi të dhimbte siç nuk e kishte parë të dhimbte kurrë, porse prapë ai shkoi në Xhami dhe, pasi drejtoi namazin, u ngjit në minber dhe luti bekime mbi dëshmorët e Uhudit, tamam sikur – siç u tha më vonë – ta bënte për herë të fundit. Atëherë tha: “Është një shërbëtor në mesin e shërbëtorëve të Zotit, të cilit Zoti i ka ofruar të zgjedhë midis kësaj bote dhe asaj që është me Të, dhe shërbëtori ka zgjedhur atë që është me Zotin.” Kur ai e tha këtë, Ebu Bekri qau, sepse e dinte që Profeti po fliste për vete e zgjedhja nënkuptonte vdekje të afërt. Profeti e pa se ai e kishte kuptuar dhe, si i tha të mos qante, foli: “O njerëz, më bamiresi i njerëzve për mua në shoqërimin e tij dhe në atë që i ka dhënë dora është Ebu Bekri; dhe po të merrja nga i gjithë njerëzimi një shok të pandashëm, ai do të ishte Ebu Bekri – por shoqërimi dhe vëllazëria në fe është e jona gjersa Zoti të na bashkojë në Praninë e Tij.” Pikërisht me këtë rast, duke vështruar përrotull hyrjet e shumta të xhamisë nga shtëpitë private që e rrethonin, ai tha: “Shikojini këto dyer që hapen nga xhamia. Të murosën të gjitha, përveç asaj të Ebu Bekrit.”⁵³² Përpara se të linte minberin, ai tha: “Unë nisem para jush e jam dëshmuesi i juaj. Takimi juaj me mua është te Bazeni,⁵³³ të cilin vërtet po e shoh nga ku po qëndroj. Nuk druham se do t’i shoqëroni zota Zotit; por i druham për ju kësaj dynjaje, se mos kërkonin të garoni me njëri tjetrin në përfitimet e saj.”⁵³⁴

Nga Xhamia ai shkoi në banesën e Mejmunes, e cila kishte radhën ta strehonte. Mundi i fjalimit përpara xhematit ia kishte rritur zjarmminë; dhe pas një ore a dy, duke dashur t’i bënte me dije Aishes se ishte i sëmurë, ai shkoi ta vizitonte pak. Edhe asaj i dhimbte koka, dhe kur ai hyri në dhomë,

⁵³¹ I.I. 1000.

⁵³² I.I. 1006.

⁵³³ I ushqyer nga Keutheri, lumi qiellor që i është dhënë Profetit, Bazeni është një liqen ku besimtarët shuajnë etjen e tyre në hyrje të Parajsës.

⁵³⁴ B. LXIV, 17.

ajo rënko: “Oh koka ime!” “Jo, Aishe” – tha Profeti, “por koka ime!” Por ai e pa hetueshëm, thua se po i kërkonte ndonjë shenjë sëmundjeje vdekjep-rurëse në fytyrë, dhe duke mos gjetur asnjë, tha: “Do të doja të ishte ajo” - duke nënkuptuar vdekjen e saj - “e unë të isha gjallë, për të lypur falje për ty dhe lutur mëshirë mbi ty, dhe për të të mbështjellë e për t’u falur mbi ty e për të të varrosur.” Aisha e pa se ai ishte i sëmurë dhe u alarmua nga toni i zërit të tij, por u përpoq ta bënte të lehtë dhe ia doli t’i sillte një buzë-qeshje të shkurtër në fytyrë. Pastaj ai përsëriti: “Jo, por koka ime”⁵³⁵ dhe u kthye te Mejmuna.

Ai u përpoq të vepronte siç bënte kur ishte shëndosh dhe vazhdoi të drejtonte lutjet në Xhami si zakonisht; por sëmundja e tij u rrit, deri sa erdhi vakti kur ai mund të falej vetë ndenjtur, dhe i tha xhematit që edhe ata të faleshin ndenjtur. Gjatë kthimit të tij në banesën e gruas që kishte radhën, ai pyeti “Ku jam nesër?” dhe ajo përmendi gruan ku ai do të shkonte. “Po pasnesër?” – pyeti ai. Ajo u përgjigj prapë; por e habitur nga ngulmimi i tij dhe duke e ndjerë se nuk i pritej që të ishte me Aishen, ajo u tregoi grave të tjera, me ç’rast ato u mblodhën të gjitha dhe i thanë: “O i Dërguari i Zotit, po ia japim ditët tona me ty motrës sonë Aishe.”⁵³⁶ Ai e pranoi dhuratën e tyre, por ishte tepër i pafuqishëm për të ecur i pandihmuar, kështu që Abbasi dhe Aliu e ndihmuan deri tek banesa e Aishes.

I erdhi fjalë se kishte shumë kritika për zgjedhjen prej tij të një djaloshi kaq të ri sa Usama për të drejtuar ushtrinë e fushatës siriane, dhe se për pasojë kishte njëfarë plogështimi në përgatitje. Ai ndjeu nevojën t’u përgjigjej kritikuesve të tij, por zjarrmia e tij ishte tepër e fortë, kështu që u tha bashkëshorteve të tij: “Më hidhni shtatë calikë ujë nga puse të ndryshme që të dal tek ata e t’i këshilloj.” Hafsah solli një govatë tek dhoma e Aishes dhe gratë e tjera sollën ujë, dhe ai u ul në govatë ndërsa ato ia hidhnin ujin përsipër. Pastaj ato e ndihmuan të vishej dhe ia lidhën kokën, dhe dy nga burrat e mbajtën mes tyre deri në Xhami, ku ai u ul në minber dhe iu drejtua të mbledhurve aty, duke thënë: “O njerëz, niseni ushtrinë e Usames, se ndonëse ia vini në dyshim prijësinë siç ia vutë në dyshim të atit para tij, prapëseprap ai është i denjë për komandën,⁵³⁷ tamam siç ishte i denjë i ati.” Ai zbriti nga minberi dhe u ndihmua të kthehej te shtëpia e Aishes. Përgatitjet u rimorën me nxitim dhe Usama doli me ushtrinë aq larg sa Xhurfi, ku fushuan, rreth tre milje në veri të Medines.

⁵³⁵ I.S. II/2, 10.

⁵³⁶ I.S. II/2, 30.

⁵³⁷ Kur, pas njëfarë vonese, fushata nisi, Usamah e provoi vërtetësinë e këtyre fjalëve.

Ezanin tjetër, Profeti e ndjeu se nuk mund ta drejtonte namazin më edhe po të rrinte ulur, kështu që u tha grave: “Thuajini Ebu Bekrit t’u prijë njerëzve në namaz.” Por Aishja druhej se të atit do t’i dhimbte shumë që të zinte vendin e Profetit. “O i Dërguari i Zotit” – tha ajo, “Ebu Bekri është njeri shumë i ndjeshëm, me zë jo të fortë dhe i dhënë shumë pas qarjes kur reciton Kur’an.” “Thuaji të drejtë namazin” - tha Profeti, tamam sikur ajo të mos kishte folur. Ajo u përpoq sërish, kësaj radhe duke sugjeruar që ta zëvendësonte Umeri. “Thuaji Ebu Bekrit të drejtë namazin” - përsëriti ai. Aishja i kishte hedhur një shikim zhbirues Hafsasë, e cila tani mori të fliste, por Profeti e heshti atë me fjalët: “Jeni tamam si gratë që ishin me Jusufin.⁵³⁸ Thuajini Ebu Bekrit t’u prijë njerëzve në namaz. Fajësuesi le të gjejë faj dhe ambiciozi le të aspirojë. Zoti dhe besimtarët nuk duan ndryshe.”⁵³⁹

Profeti rrinte shumë kohë me kokën e tij në gjoksin e Aishes ose në prehërin e saj; po kur vinte Fatimja, Aishja tërhiqej pak për t’i dhënë babë e bije pak privatësi së bashku, dhe gjatë njëjës prej këtyre vizitave Aishja e pa t’i pëshpëriste diçka të bijës, e cila filloi menjëherë të qante. Atëherë ai i besoi asaj një tjetër sekret dhe ajo buzëqeshi në mes të lotëve. Tek mori të ikte, Aishja e pyeti se ç’kishte thënë ai, dhe ajo iu përgjigj se ishin sekrete që ajo nuk mund t’i nxirrte. Por pas disa kohësh ajo i tregoi: “Pejgamberi më tha se do të vdiste në atë sëmundje në të cilën vdiq, ndaj qava. Atëherë më tha se unë do të isha e para nga njerëzit e shtëpisë së tij që do ta pasonte, ndaj dhe qesha.”⁵⁴⁰

Ai pati shumë dhimbje gjatë sëmundjes, e një ditë kur ishte më rëndë, bashkëshortja e tij Safijjah i tha: “O Pejgamber i Zotit, sikur ta kisha unë atë që ke ti!”, dhe ndërkaq disa nga bashkëshortet e tjera shkëmbyen shikime e i përshpëritën njëra tjetrës se kjo ishte hipokrizi. Profeti i pa dhe tha: “Shkoni shpëlani gojën.” Ata e pyetën përse dhe ai tha: “Për shpifjen ndaj shoqes tuaj. Për Zotin, ajo flet të vërtetën në sinqeritet të plotë.”⁵⁴¹

Umm Ejmeni ishte në gatishmëri të vazhdueshme dhe e mbante të birin të informuar. Tashmë ai kishte vendosur të mos përparonte më dhe të qëndronte te kampi në Xhurf, gjersa Zoti të vendoste. Por një mëngjes lajmet ishin të tilla që ai erdhi në Medine e shkoi i përplotur te Profeti, i cili ishte tepër i sëmure atë ditë për të folur, ndonëse krejt i ndërgjegjshëm. Usama u përkul mbi të dhe e puthi, dhe Profeti ngriti dorën me shputën të kthyer lart, për të kërkuar e marrë bekime nga Qielli. Pastaj bëri një gjest thua se po zbrazte dorën mbi Usamen, i cili u kthye trishtueshëm në kamp.

⁵³⁸ Duke iu referuar gruas kokëngjeshur të Potifarit dhe shoqeve të saj; të shihet Kur’ani, XII, 31-3.

⁵³⁹ I.S. II/2, 20.

⁵⁴⁰ B. LXII, 12.

⁵⁴¹ I.S. VIII, 91.

Të nesërmen ishte e hënë, 12 Rebi I i vitit 11 të Islamit, ose 8 Qershor 632 AD. Herët atë mëngjes, zjarrmia e Profetit ra, dhe ndonëse e kishin lënë fuqitë, ezani e bëri të vendoste të shkonte në Xhami. Namazi kishte filluar kur hyri ai, dhe njerëzit pothuajse u shqitën prej tij nga gëzimi që e shikuan, por ai u bëri me shenjë të vazhdonin. Për një çast ai qëndroi duke i parë dhe fytyra e tij shkëlqeu me kënaqësi tek vërejtë devotshmërinë e çehres së tyre. Atëherë, akoma rrezatues, ai bëri përpara, i ndihmuar nga Fadli e Thavbani, një nga të liruarit e tij. “Kurrë nuk e kam parë fytyrën e Pejgamberit më të bukur se në atë vakt” - tregon Enesi. Ebu Bekri kishte qenë i ndërgjegjshëm në rreshtat pas tij. Ai e dinte se mund të kishte patur veçse një sebeb, dhe se njeriu që po dëgjonte t’i afrohej duhej të ishte Profeti. Kështu që, pa kthyer kokën, ai u tërhoq, por Profeti ia vuri dorën mbi shpatull dhe e shtyu sërish në ballë të xhematit, duke i thënë “Prije namazin”, ndërsa vetë u ul në të djathtë të Ebu Bekrit dhe u fal ndenjtur.

I madh ishte gëzimi me këtë shërim në dukje, e jo shumë pas namazit Usama mbërriti përsëri nga kampi, duke pritur ta gjente Profetin më keq por shumë i gëzuar ta gjente më mirë. “Nisu para, me bekimet e Zotit” – tha Profeti. Kështu që Usama i dha lamtumirën dhe kalëroi mbrapsht në Xhurf, ku u tha të vetëve të përgatiteshin për marshimin në veri. Ndërkohe Ebu Bekri kishte marrë leje të shkonte deri në Medinen e Sipërme. Qysh përpara martesës me Esmanë, ai kishte qenë i fejuar me Habiben, të bijën e Harixhes, hazrexhin me të cilin kishte banuar para dhjetë vitesh kur kishte mbërritur në oaz, dhe ata ishin martuar së fundmi. Habibja jetonte akoma me familjen e saj në Sunh, ku ai shkoi ta vizitonte.

Profeti u kthye te banesa e Aishes i ndihmuar nga Fadli e Thavbani. Aliu dhe Abbasi e ndoqën atje, po nuk qëndruan gjatë; dhe kur dolën jashtë, disa njerëz që po kalonin e pyetën Aliun se si ishte Profeti. “Lavdi Zotit” – tha Aliu, “mirë është.” Por kur pyetësit ishin larguar, Abbasi e kapi Aliun për dore dhe i tha: “Beto hem se e njoh vdekjen në fytyrën e të Dërguarit të Zotit, siç kam arritur ta njoh në fytyrat e të afërmeve tanë. Të shkojmë, pra e të flasim me të. Nëse autoriteti i tij do të na vishet, do ta marrim vesh; dhe nëse dikujt tjetër pos nesh, atëherë do t’i kërkojmë të na lëvdojë ndër njerëz, që të na trajtojnë mirë.” Por Aliu tha: “Për Zotin, nuk e bëj, se në e na kurseftë ai autoritetin, askush pas tij nuk do të na e japë ndonjëherë.”⁵⁴²

Profeti tani ishte kthyer në minderin e tij dhe qëndronte shtrirë, me kokën mbi gjoksin e Aishes, tamam sikur e tërë fuqia t’i ishte harxhuar. Megjithatë, kur vëllai i saj Abdur-Rahmani hyri në dhomë me një misvak

në dorë, ajo e pa Profetin ta shihte në një mënyrë të atillë që ajo e diti se e donte. Ajo ia mori të vëllait dhe e brejti për ta zbutur. Pastaj ia dha Profetit, i cili fërkoj dhëmbët me forcë me të, megjithë pafuqinë e tij.

Jo shumë kohë më pas ai humbi ndjenjat dhe Aishja mendoi se ishte pragu i vdekjes, por pas një ore ai hapi sytë. Pastaj asaj iu kujtua se ai i kishte thënë: “Asnjë Profet nuk vdes pa iu patur treguar atij vendi i vet në Xhennet dhe pastaj t’i jetë ofruar zgjedhja: të jetonte apo të vdiste.” Dhe ajo e kuptoi se kjo ishte kryer, dhe se ai ishte kthyer nga një vizion i Ahiretit. “Tani nuk do të na zgjedhë neve!” - tha ajo me vete. Pastaj e dëgjoi të murmurinte: “Me shoqërimin suprem në Xhennet, *me ata mbi të cilët Zoti ka derdhur nderet e Tija, pejgamberët, evlijatë, dëshmorët dhe të drejtësishmit, ç’shoqëri mëse e shkëlqyer janë.*⁵⁴³ Pastaj e dëgjoi të murmuriste: “O Zot, me shoqërimin suprem”⁵⁴⁴ dhe këto ishin fjalët e fundit që ajo dëgjoi të thoshte. Dalëngadalë koka e tij u rëndua mbi gjoksin e saj, deri sa gratë e tjera filluan të vajtonin, dhe Aishja ia vendosi kokën mbi jastëk e iu bashkua atyre në vajtim.

⁵⁴³ K. IV, 69.

⁵⁴⁴ I.S. II/2, 27.

LXXXV. Pasuesia dhe varrimi

Shenjat që Abbasi kishte qenë i pari t'i shihte u bënë shpejt të dukshme edhe për të tjerët; dhe përpara ardhjes së vdekjes Umm Ejmeni i kishte çuar fjalë të birit se Profeti po vdiste. Kampi tashmë ishte ngritur për marshimin nga veriu, por Usamah dha urdhra menjëherë për kthim në Medine. Shumë prej Shoqëruesve ishin me ushtrinë, përfshirë Umerin, dhe kur mbërritën në qytet e u përballën me lajmin se vdekja kishte ndodhur, Umeri refuzoi ta besonte. Ai kishte keqinterpretuar një varg në Kur'an, të cilin e kishte pandehur se nënkuptonte që Profeti do të jetonte më shumë se ata dhe se tërë brezat e ardhshëm, dhe ai qëndroi tani në xhami, ku iu drejtua njerëzve, duke i siguruar se Profeti ishte thjesht mungues në Shpirt dhe se do të kthehej. Teksa po fliste kështu. Ebu Bekri arriti kalëruar nga Sunhu, sepse lajmi ishte përhapur shpejt nëpër tërë oazin. Pa u ndalur të fliste më askënd, ai shkoi drejt e te shtëpia e të bijës dhe tërhoqi nga fytyra e Profetit hirkën me të cilën e kishin mbuluar. Ai e kundroi, pastaj e puthi. "Më i shtrenjtë për mua se im atë e ime më" - tha ai, "e shijove vdekjen që Zoti kishte vendosur për ty. Nuk do të të gjejë më vdekje kurrë pas kësaj." Me reverim ai ia shtriu hirkën mbi fytyrë sërish dhe doli jashtë tek moria e njerëzve, të cilëve Umeri po u drejtohej akoma. "Avash, Umer!" tha ai, teksa u afrua. "Dëgjo ç'po të them!" Umeri nuk i vuri vesh dhe ngulmoi, por duke njohur zërin e Ebu Bekrit njerëzit e lanë Umerine u kthyen të dëgjonin çfarë kishte për t'iu thënë më i vjetri ndër të dy. Pasi lavdëroi Zotin, ai tha: "O njerëz, kushdo që ka adhuruar Muhammedin - vërtet Muhammedi është i vdekur; e kushdo që ka adhuruar Zotin - vërtet Zoti është Gjallues dhe nuk vdes." Pastaj recitoi vargjet e mëposhtme, që ishin shpallur pas betejës së Uhudit: *Muhammedi është veçse i dërguar, e sa të dërguar kanë kaluar përpara tij. Nëse vdes ose vritet, a do të ktheheni nga thembrat? Kushdo që kthehet nga thembrat nuk do t'i bëjë dëm Zotit me këtë; dhe Zoti do t'i shpërblejë falënderuesit.*⁵⁴⁵

Ishte tamam sikur njerëzit të mos kishin ditur për këtë varg gjersa ua recitoi Ebu Bekri atë ditë. Ata e morën prej tij dhe ai ishte në gjuhët e të gjithëve. Umeri do të thoshte më vonë: "Kur e dëgjova Ebu Bekrin ta

⁵⁴⁵ III, 144.

recitonte atë ajet, isha aq i shtangur saqë rashë përtokë. Këmbët s'më mbanin më dhe e dita se i Dërguari i Zotit kishte vdekur."

Aliu tani ishte tërhequr në shtëpinë e tij, dhe bashkë me të Zubejri e Talhai. Pjesa tjetër e Ndihmuesve u mblodhën rreth Ebu Bekrit dhe atyre iu bashkua Usejdi dhe shumë prej klanit të tij. Por shumica e Ndihmuesve, nga Evsët si dhe Hazrexhët, ishin mbledhur në verandën e Beni Saidëve, prijësi i të cilëve ishte Sad ibn Ubadeh dhe Ebu Bekrit e Umerit i erdhën fjalë se ata po e debatnin atje çështjen se ku duhej të qëndronte autoriteti, tani që Profeti kishte vdekur. Ata e kishin pranuar me dëshirë autoritetin e tij; por në mungesë të tij, shumë prireshin të mendonin se bijtë e Kajlehut nuk duheshin sunduar prej askujt përveçse një burri nga Jethribi dhe dukej se ata ishin duke i dhënë besën Sadit.

Umeri e nxiti Ebu Bekrin të shkonte me të në verandë dhe Ebu Ubejdeh shkoi me ta. Sadi ishte i sëmurë dhe ishte shtrirë në mes të verandës, i mbështjellë në xhelabije. Në emër të tij, një tjetër ensar mori t'i drejtohej kuvendit kur tre burrat kurejshë hynë, kështu që ai i përfshiu në fjalimin e tij, i cili filloi, pas lavdërimit të Zotit, me fjalët: "Ne jemi Ndihmuesit e Zotit dhe forca luftuese e Islamit; dhe ju, O Mërgues, jeni nga ne, sepse një grup prej jush kanë banuar mes nesh." Folësi vazhdoi në të njëjtën linjë, duke madhëruar Ndihmuesit, dhe ndërsa u jepte Mërguesve hise në atë lavdi, nuk e përmendi me dashje pozitën unike që ata kishin në vetvete si bashkësia e parë islame. Kur ai kishte përfunduar, Umeri mori të fliste, por Ebu Bekri e heshti dhe foli vetë, me takt por vendosmërisht, duke ripohuar lavdërimin për Ndihmuesit, por duke vënë në pah se bashkësia e Islamit ishte përhapur tashmë anekënd Arabisë dhe se arabët në tërësi nuk do të pranonin autoritetin e kujtdo përveçse një kurejshi, sepse Kurejshët kishin pozitë unike e qendrore mes tyre. Duke përfunduar, ai e kapi Umerin dhe Ebu Ubejden për dore e tha: "Ju ofroj njërin prej këtyre dy burrave. Jepjani betimin cilitdo prej tyre që të doni." Atëherë një tjetër ndihmues u ngrit dhe sugjeroi se duhet të kishte dy autoritete, dhe kjo çoi në një debat të nxehur, gjersa Umeri më në fund ndërhyri, duke thënë: "O Ndihmues, a nuk e dini se i Dërguari i Zotit urdhëroi Ebu Bekrin të printe namaz?" "E dimë" – u përgjigjën ata, dhe ai tha: ""Atëherë cili prej jush do të marrë përparësi mbi të me dashje?" "Mos dhashtë Zoti që të marrim përparësi ndaj

tij!”⁵⁴⁶ – thanë ata, me ç’rast Umeri kapi dorën e Ebu Bekrit dhe i dha betimin, i pasuar nga Ebu Ubejdeh dhe të tjerët nga Mërguesit, që tani u ishin bashkuar atyre. Atëherë të gjithë Ndihmuesit e pranishëm ia dhanë po ashtu besën Ebu Bekrit, me përjashtim të Sadit, i cili nuk e njohu atë kurrë si kalif,⁵⁴⁷ dhe i cili eventualisht mërgoi në Siri.

Çfarëdo që të kishin vendosur ata në verandë, do të kishte qenë e papra-nueshme për cilindo që të drejtonte namazin në Xhami në Medine përveç Ebu Bekrit, përse ishte ai aty; dhe të nesërmen në agim, përpara se të drejton-te lutjen, ai u ul në minber, dhe Umeri u ngrit e iu drejtua të mbledhurve, duke i urdhëruar t’i jepnin betimin Ebu Bekrit, të cilin e përshkroi si “më i miri i juaj, Shoqëruesi i të Dërguarit të Zotit, i dyti prej të dyve kur ishin në shpellë.”⁵⁴⁸ Një Shpallje së fundmi kishte kujtuar privilegjin e Ebu Bekrit si i vetmi Shoqërues i Profetit në këtë çast vendimtar;⁵⁴⁹ dhe i tërë xhemati iu betua për besnikëri atij njëzëri – përveç Aliut, i cili e bëri këtë më vonë.⁵⁵⁰

Atëherë Ebu Bekri lavdëroi dhe falënderoi Zoti e iu drejtua atyre, duke thënë: “Më është dhënë autoriteti mbi ju por nuk jam më i miri i juaj. Nëse ia çoj mbarë, më ndihmoni; e nëse ia çoj keq, më drejtoni. Kujdesi i sinqertë për të vërtetën është besnikëri ndërsa mospërfillja ndaj të vërtetës është pabesí. I dobëti mes jush do të jetë i fortë tek unë gjersa t’ia kem siguruar të drejtat, në dashtë Zoti; dhe i forti mes jush do të jetë i dobët tek unë gjersa t’ia kem marrë haqet e të tjerëve, në dashtë Zoti. Bindmuni përse t’i bindem Zotit dhe të Dërguarit të Tij. Por nëse i mosbindem Zotit dhe të Dërguarit të Tij, nuk më detyroheni kurrfarë bindjeje. Çohuni për namaz, Zoti ju mëshiroftë!”⁵⁵¹

⁵⁴⁶ I.S. II/2, 23.

⁵⁴⁷ Në arabisht *Halifeh*, ku titulli i plotë është *Halifet Resul Allah*, Mëkëmbës i të Dërguarit të Zotit.

⁵⁴⁸ K. IX, 40.

⁵⁴⁹ Të shihet Kreu XXXVII.

⁵⁵⁰ Pas vdekjes së Fatimes disa muaj më vonë, Aliu i tha Ebu Bekrit: “Ne e dimë mirë shquarjen tënde dhe atë që të ka dhuruar Zoti, dhe nuk jemi xhelozë për asnjë përfitim që Ai ka bërë të vijë tek ti. Por ti na përballe me një gjë të kryer, duke mos na lënë zgjedhje, dhe ne ishim të mendimit se kishim një të drejtë në të për arsye të afrisë farefisnore me të Dërguarin e Zotit.” Atëherë sytë e Ebu Bekrit u mbushën me lotë dhe ai tha: “Pasha Atë që ma ka në dorë shpirtin, më parë do të doja që gjithçka të ishte mirë mes meje dhe familjes së të Dërguarit të Zotit sesa mes meje e familjes time”; dhe atë ditë në drekë ai e çlirroi publikisht në Xhami Aliun pse nuk e kishte njohur akoma si kalif, me ç’rast ai pohoi të drejtën e Ebu Bekrit dhe ia dha betimin (B. LXIV, 38).

⁵⁵¹ I.I. 1017.

Pas lutjes, shtëpia e Profetit dhe familja e tij vendosën ta përgatisnin për varrim, por ishin në mospajtim se si duhet ta bënë këtë. Atëherë Zoti lëshoi gjumë mbi të gjithë, dhe në gjumë secili dëgjoi një zë t'i thoshte: "Lajeni Profetin me rrobën e tij përmbi të." Kështu që shkuan te banesa e Aishes, të cilën ajo e kishte lënë hëpërhë, dhe Evs ibn Havliu, një hazrexh, lyp i leje të përfaqësonte Ndihmuesit, duke thënë: "Po të vë në be Zotin, O Ali, dhe hisen tonë tek i Dërguari i Tij!" dhe Aliu e lejoj të hynte. Abbasi dhe bijtë e tij Fadli e Kathemi e ndihmuan Aliun të kthente trupin, ndërsa Usamah i hidhte ujë përsipër, i ndihmuar nga Shukrani, njëri nga të liruarit e Profetit, dhe Aliu e kaloi dorën e tij mbi çdo pjesë të xhelabijes së gjatë prej leshi. "Më i shtrenjtë për mua se im atë e ime 'më' - tha ai, "sa i shkëlqyer je, në jetë dhe në vdekje!" Edhe pas një dite, trupi i Profetit dukej se thjesht ishte zhytur në gjumë, përveçse nuk kishte frymëmarrje dhe puls, si dhe ngrohtësi e përkulshmëri.

Shoqëruesit tani u mospajtuan mbi atë se ku duhej të varrosej. Shumë vetave u dukej se varri i tij duhej të ishte pranë varreve të tri bijave të tij dhe Ibrahimit, si dhe të Shoqëruesve që ai i kishte varrosur dhe ua kishte falur xhenazin vetë, në Baki el-Garkad, ndërsa të tjerë mendonin se duhej të varrosej në Xhami; por Ebu Bekri u kujtua se e kishte dëgjuar të thoshte: "Asnjë Profet nuk varroset tjetërkund, përveçse ku ka vdekur", kështu që varri u hap në dyshemenë e dhomës së Aishes pranë divanit ku ndodhej i shtrirë ai.

Pastaj të gjithë medinasit i bënë vizitë dhe u lutën mbi të. Ata vinin në grupe, dhe çdo xhemat i vogël falte xhenazen – fillimisht burrat, grup pas grupi, e pastaj kur të gjithë burrat e kishin vizituar, erdhën gratë me fëmijët. Atë natë ai u shtri në varr nga Aliu dhe ata që e kishin përgatitur për varrim.

I madh ishte pikëllimi në Qytetin e Dritës, siç quhet Medina sot. Shoqëruesit qortonin njëri tjetrin për të qarit, por qanin vetë. "Nuk qaj për atë" – tha Umm Ejmeni, kur e pyetën për lotët e saj. "A nuk e ditkam unë se ka shkuar tek ajo që është më e mirë për të sesa kjo botë? Por qaj për haberet nga Qielli që na janë ndërprerë."⁵⁵² Ishte me të vërtetë sikur një portë e madhe të ishte mbyllur. Prapseprap, ata u kujtuan se ai kishte thënë: "Ç'punë kam unë me këtë dynja? Unë dhe kjo dynja jemi si një kalorës dhe

⁵⁵² I.S. II/2, 83-4.

një pemë nën të cilën ai strehohet. Pastaj ai vazhdon rrugën dhe e lë pas atë.⁵⁵³ Ai e kishte thënë këtë që gjithsecili prej tyre ta thoshte vetë; dhe nëse porta tani ishte mbyllur, ajo do të hapej për besimtarët me vdekjen. Ata e kishin akoma në veshë tingullin e thënies së tij: “Unë shkoj përpara jush dhe jam dëshmuesi i juaj. Takimi juaj me mua është te Bazeni.” Pasi e kumtoi mesazhin në këtë botë, ai kishte shkuar ta përmbushte në Ahiret, ku do të vazhdonte të ishte, për ta e të tjerë, por pa kufizimet e jetës mbi tokë, Çelësi i Mëshirës,⁵⁵⁴ Çelësi i Parajsës, Shpirti i së Vërtetës, Lumturia e Zotit.

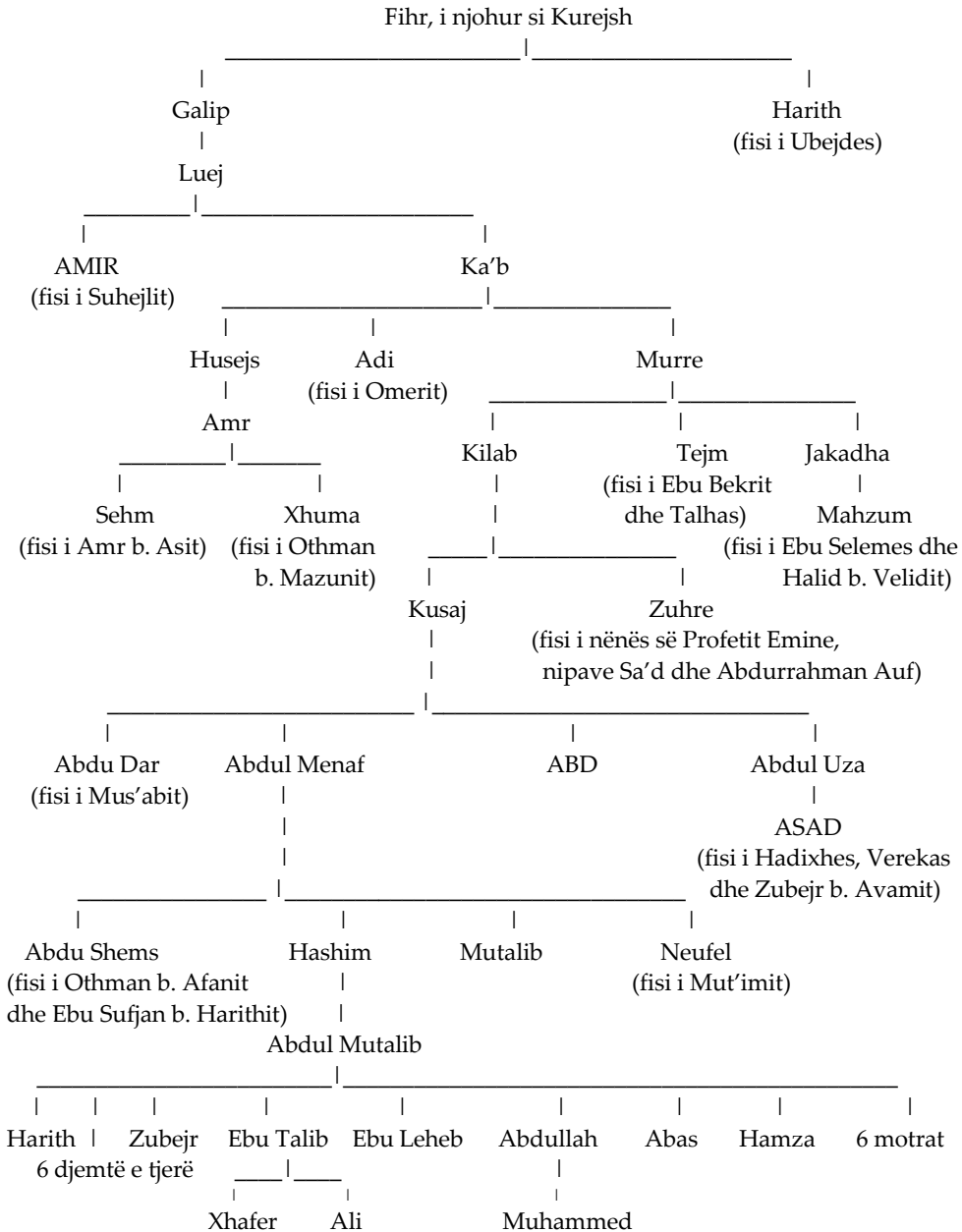
Vërtet Zoti dhe engjëjt e Tij e mbulojnë me bekime Profetin. O ju që besoni, lusni bekime mbi të dhe jepini përshëndetje Paqeje.

⁵⁵³ I.M. XXXVII, 3.

⁵⁵⁴ Ky dhe titujt e tjerë që e pasojnë janë marrë nga litanitë (*evrad*) tradicionale të emrave të Profetit.

Pema e Kurejshëve

(Fihri është pasardhës i Ismailit në vijën e meshkujve. Pasardhësit e Fihrit të cilët njihen si Kurejshët e periferisë janë paraqitur në trungun e mëposhtëm.)

Çelësi i referencave

K. – Kur’ani

Vepra jetëshkrimore dhe historike

Ky libër bazohet kryesisht në shkrimet e tre autorëve të mëposhtëm të shekujve të tetë dhe të nëntë AD:

I.I = Ibn Is'hakReferimet janë nga redaktimi i Vüstenfeld-it, *Sirat Resul Allah*, jetëshkrim i Profetit nga Muhammed ibn Is'haku në recenzimin me shënime të Abdul-Melik ibn Hishamit (I.H.).

I.S.= Ibn SadReferimet janë nga botimi i Leidenit i *Kitab et-Tabakat el-Kebir* nga Muhammed ibn Sadi.

V.= VakidiReferimet janë nga redaktimi i Marsden Jones i *Kitab el-Megazi*, një kronikë e fushatave ushtarake të Profetit, nga Muhammed ibn Umer el-Vakidi. Përveç këtyre, ka referime të rastit ndaj:

A.= AzrakiRedakimi i Vüstenfeld-it i *Ahbar Mekkah*, një histori e Mekës, nga Muhammed ibn Abdullah el-Azraki.

Tab.= TaberiBotimi i Leidenit i *Ta'rih er-Rusul ve'l-Muluk*, "Historia e të Dërguarve dhe Mbretërve" nga Muhammed ibn Xherir et-Taberi, komentimi kur'anor i të cilit, *Tefsir*, citohet gjithashtu.

S. = SuhejliBotimi i Kajros i *er-Ravd al-unuf*, një komentim i Ibn Is'hakut, nga Abdur-Rahman ibn Abdullah es-Suhejli.

Përmbledhje të thënieve të Profetit

Në libër bëhen referime ndaj tetë tradicionalistëve të mëposhtëm të shekullit të nëntë, sipas sistemit të përdorur nga Vensinck në veprën e tij *Concordances*.

B.= Muhammed ibn Ismail el-Buhari

M.= Muslim ibn el-Haxhxhaxh el-Kushejri

Tir. = Muhammed ibn Isa et-Tirmidhi

A.H.= Ahmed ibn Muhammed ibn Hanbel

N.= Ahmed ibn Shuajb en-Nesai

A.D.= Ebu Daud es-Sixhistani

D. = Abdullah ibn Abdur-Rahman ed-Darimi

I.M.= Muhammed ibn Maxheh

Ka edhe referime të rastit ndaj tradicionistëve të mëposhtëm të shekullit të njëmbëdhjetë, përmbledhjet e të cilëve nuk janë përfshirë në doracakun e Vensinck-ut.

Bej. = Ahmed ibn el-Husein el-Bejhaki, *Kitab es-Sunen el-Kubra*

F. = Husein ibn Mahmud el-Farra el-Begevi, *Mishkat el-Mesabih*.

Indeks i personave (përveç Muhammedit),

VENDEVE (përveç Arabisë, Qa'bes, Mekës dhe Medines),
FISEVE (përveç Kurejšëve),
LIBRAVE (përveç Kur'anit) etj.

A

- Abdu Amri, 59-60
 Abdu-Dari, 14-5, 29, 98, 106, 133, 166, 178,
 209, 211, 220, 326, 329, 349, 386
 Abdul-Ka'bahu, 87, 214, 299
 Abdullah ibn Amri, 130, 204, 225
 Abdullah ibn Mesudi, 61, 165, 175, 195
 Abdullah ibn Ravaheh, 151, 172, 177-8, 255,
 325, 333, 363
 Abdullah ibn Selami, 187, 269
 Abdullah ibn Ubejji, 127, 151, 278
 Abdullah ibn Umm Maktumi, 205
 Abdullah ibn Unejsini, 231
 Abdullah ibn Xhahshi, 64, 99, 155, 160, 182,
 220, 223, 225
 Abdullah ibn Xhubejri, 208, 212
 Abdullah ibn Xhudani, 41-2, 74
 Abdullah ibn Zejdi, 153
 Abdul-Muttalibi, 17-26, 28-31, 34, 36-8, 43,
 61, 64-5, 88, 163, 360
 Abdul-Uzzai, 38
 Abdu-Menafi, 14-5, 108, 116-7
 Abdur-Rahman ibn Aufi, 92, 176, 294, 299,
 346, 369, 376, 379, 382, 385
 Abdu-Shemsi, 16, 60, 89, 114, 133, 164, 169,
 178, 185, 291, 353
 Abeliti, 33
 Abisinia, 28-9, 41, 96-7, 102, 109, 115, 125,
 134, 159, 191, 239, 299-300, 313, 329, 351,
 366
 Abrahami, 9-12, 14, 19, 25-6, 40, 53, 89-90,
 120, 143, 150, 288, 295, 322, 349, 386
 Abrahe, 347
 AD, 27, 168, 250
 Adali, 259
 Adati, 134
 Addasi, 117
 Ademi, 11, 35, 121, 223, 246, 376
 Adhahiri, 347
 Adi, 70, 89, 108, 124, 145, 164, 291, 366
 Affani, 60, 86, 291
 Afra, 178, 181
 Agari, 9-11, 18
 Ahabishi, 290
 Aisheja, 124-5
 Ajjashi, 134-6, 183
 Akabehu, 127, 130
 Akankali, 166, 168, 334
 Akhnasi, 119, 167, 233
 Akiku, 142, 256, 281
 Akili, 43, 49, 86, 167, 177, 181, 331
 Akra, 361
 Aleksandria, 300
 Ali ibn Ebi Talibi, 191
 Aliu, 176
 Amileh, 367
 Amiri, 88, 106, 177
 Amir Hadramiut, 169
 Amir ibn Fuhejreh, 96, 139, 233-4
 Amir ibn Tufejli, 374
 Amiri, babai i Handhales, 372
 Ammari, 96
 Amri, 180, 234
 Amr ibn el-Asi, 97
 Amr ibn Xhamuhuni, 225
 Amri baba i Zejdit, 89
 Amri, i biri Esedit, 46
 Antikrishti, 382-3
 Antioki, 363
 Arafa, 386-7

- Aroni, 121
 Ashami, 366
 Ashxha, 240, 250, 262, 345
 Asimi, 232
 Asim ibn Thabiti, 210
 Atikah, bija e Abdul-Muttalibit, 78
 Aafi, 59
- B**
 Badhani, 300
 Bahreini, 156
 Baki el-Garkad, 152, 400
 Bali, 335
 Balka, 367
 Barakah, 36
 Bashkëfederuesi, 119, 133, 160, 164, 175, 236, 264-5, 269-70, 297
 Bedri, 162, 164-7, 169-71, 173, 178-9, 183, 186-8, 190-2, 195, 197, 199, 200-1, 203-5, 209, 216-7, 225, 232-3, 240, 243, 262, 270, 282, 299, 329, 334, 343, 355, 371
 Beduini, 32-3, 68, 115, 139-40, 159, 199, 211, 220, 231, 233, 236, 264, 289-90, 304-5, 318, 340, 361, 364, 368, 374
 Behira, 38-9, 44
 Bekka, 10-1, 148
 Bekri, 338
 Bilali, 95, 154, 157, 176, 206-7, 227, 243, 265, 274, 326, 349, 386
 Bishri, i biri i Berait, 310
 Bostra, 31, 38, 61, 332
 Buathi, 127, 150
 Budejl ibn Varka, 289
 Buraku, 120
 Burejrah, 283
- Ç**
 Çezari, 291, 332, 335
 Çifut, 23, 93, 144, 149, 277, 308
 Çifutët, 12, 15, 25, 39, 53, 70-1, 94, 124, 131, 142, 147-9, 152-3, 159, 161-2, 178, 186-7, 200, 224, 229, 236-7, 240, 246, 250, 257-8, 262-3, 268, 270-1, 301, 304-6, 309, 311, 318, 374, 383
- D**
 Damrah, 234
 Davsi, 68-9, 325
 Demdemi, 162
 Deti i Kuq, 10, 24, 68, 115, 141, 143, 159-60, 199, 201, 276, 298, 366
 Dijah Kalbiuni, 332
 Dulduli, 335, 354-5
 Dumat el-Xhandali, 244, 370
- Dh**
 Dhu Tuwa, 346-7
 Dhu'l-Karnejni, 94
- E**
 Ebu Absi, 305
 Ebu Ahmedi, 133
 Ebu Amiri, 150, 204, 209, 220, 373
 Ebu Azizi, 177
 Ebu Basiri, 297-8
 Ebu Bekri, 42, 59-61, 74, 87, 95, 106-7, 115-6, 123-5, 134, 136-7, 139-40, 142, 145, 156-7, 165-6, 171, 175, 190, 192, 194, 205, 210, 214-5, 233-4, 236, 241, 246-7, 258, 268, 279, 282, 285-6, 294, 309, 316, 318, 339, 345, 347-9, 355, 357, 368, 374, 379, 382, 385, 388, 392, 394-5, 397, 399-400
 Ebu Bera, 233, 235
 Ebu Dherri, 68
 Ebu Duxhaneh, 208, 211-2, 214-5, 308
 Ebu Ejjubi, 146, 155
 Ebu Hudhejfeh, 134, 169, 176
 Ebu Hurejreh, 325, 379
 Ebu Kejsi, 71
 Ebu Khejthem, 369-70
 Ebu Kubejsi, 19, 41, 163, 325-6, 328, 347
 Ebu Kuhafe, 42, 115, 155, 347, 349
 Ebu Lehebi, 38, 49, 51, 64-5, 86, 92, 105, 107, 110, 116, 136, 164, 179, 350, 354
 Ebu Lubabe, 197-8, 267, 269, 273
 Ebu Mesudi, 79
 Ebu Muvejhibeh, 391-2
 Ebu Rafi, 179, 196, 327, 347, 365
 Ebu Sabri, 170
 Ebu Sabrah, 88, 99, 134
 Ebu Seleme, 51, 64, 78, 88, 99, 109, 133-4, 190, 231, 239, 328
 Ebu Sufjani, 50, 80, 86-7, 89, 114, 159, 162-4, 166-7, 179-81, 185, 202, 209, 212, 220-1, 228, 240-1, 250, 256-7, 262-3, 265, 290, 300, 338-9, 341, 343, 345-6, 350, 354, 358, 372

- Ebu Sufjani, i biri i Harithit, 111
 Ebu Sufjanin e Neufelin, bijtë e Harithit, 167
 Ebu Talha, 196
 Ebu Talibi, 22, 37-40, 43, 49, 64-7, 79, 86, 98,
 105-6, 109, 111, 114, 116, 120, 133, 167
 Ebu Ubejdeh, 59, 217, 336, 347, 382, 398
 Ebu Vahbi, 52
 Ebu Xhehli, 73-4, 78-80, 90, 96, 102, 104-6,
 108, 114, 119, 133-4, 136, 163, 167, 169,
 172, 174-5, 183, 186, 191, 209, 265, 290,
 348, 352, 359
 Ebu Xhendeli, 293-4, 297-8
 Ebu'l-Asi, 51, 87, 177, 182, 185, 274, 315
 Ebu'l-Bakhtari, 106, 108
 Ebu'l-Hakami, 73-4, 103, 108, 167
 Ebu'l-Kasimi, 47, 73
 Efesi, 94
 Egjipti, 300, 321, 349, 367
el-Emin, 44, 51, 53, 60, 137
 el-Fadli, 326, 375
 Elia, 120
 el-Lat, 24
 el-Uzzah, 24
 Emineja, 26
 Enesi, 196, 210, 216, 307, 395
 Enes ibn Nedri, 216
 Enoku, 120
 ensari, 159, 177, 181, 184, 187, 201, 204, 206,
 212, 214, 284, 334, 345, 355, 362, 365, 398
 Esau, 11
 Esedi, 25, 41, 44, 46, 106
 Esed ibn Huzejmeh, 89, 231, 292
 Eslemi, 269, 288-9, 305, 311
 Esma, 65, 87, 98, 137, 139, 155-6, 313, 327,
 329, 335, 375, 385, 395
 Esvedi, 87, 172
 Esved ibn Ka'b, 389
 Esved ibn Neufeli, 115
 Evropa, 26
 Evsi, 16, 70-1, 127-8, 130-1, 143, 145, 148-50,
 163, 178, 180, 197, 200, 202-3, 205-6,
 209-10, 222, 224, 227, 230, 232, 236, 259,
 261, 269, 276, 283, 305, 348, 368, 398
 Evs ibn Havli, 399
- F**
 Fahite, 43
 Faraoni, 322, 330
 Fatimeja, 47, 50, 116, 137, 190-1, 196-7, 201,
 225, 239, 245, 316-17, 326, 339, 348, 365,
 375-6, 382, 385, 394
 Fazarehu, 250, 262
 Fedeku, 310, 318
 Fihri, 185
 Fulsi, 366
- G**
 Gabrieli, 59, 63, 91-3, 114, 120-1, 136, 137,
 156, 174, 200, 236, 267, 273, 301-2, 365, 385
 Gaza, 16
 Gadir Humm, 389
 Galib ibn Abdullahu, 318
 Gassani, 332, 367
 Gatafani, 199, 233, 237, 240-1, 250-1, 256-7,
 259-65, 304-6, 308-9, 318, 345, 361, 364
 Gazijjeh, 210
 Gifari, 68, 162, 276
 Gogu, 94
 Greku, 52, 324
- Gj**
 Gjiri Persik, 199
- H**
 Habbari, 185
 Habibi, 363
 Haddahu, 330
 Hadli, 268, 272
 Hafsa, 191-2, 321, 323, 394
 Hakami, 160
 Hakimi, 47, 87
 Halahu, 26, 51, 315
 Halimja, e bija e Dhuejbit, 33
 Hamnahu, 133, 155, 225, 283, 286
 Hamza, 36-7, 172
 Hanifeh, 389
 Hanzale, 180, 204, 209, 212, 247
 Harbi, 80
 Harithi, 31, 134, 213
 Harith ibn es-Simmai, 215, 218, 223, 234
 Haritheh ibn Suraka, 178
 Hashimi, 41, 75, 108, 167
 Hassan ibn Thabiti, 283, 321

- Hatixhja, e bija e Khuwejlidit, 44
 Havazi, 24-5, 33, 40, 233, 318, 340, 342-3, 353-6, 359-60, 371
 Havra, 162
 Habbabi, 103
 Hajberi, 23, 40, 120, 238, 250, 253, 257, 271, 304, 306-7, 309, 311, 313, 315, 318-20, 325, 328
 Halidi, 60, 87, 89, 146, 182, 210, 213, 222, 225, 256, 258-60, 265, 288, 298-9, 327-30, 334, 345-50, 354, 359, 370, 379, 388-9
 Halid ibn Saïdi, 300
 Halid ibn Velidi, 209
 Harixhi, 395
 Hathami, 28
 Hattabi, 89
 Hazrexhi, 16, 36, 70-1, 124, 127-30, 143, 145, 148-50, 159, 168, 172-3, 187, 197, 202, 204-5, 208-10, 215, 217, 222, 227, 230-3, 259, 269, 271, 276-8, 283, 287, 310, 348, 353, 368-9, 388, 398-9
 Haxhuni, 108
 Hebroni, 11
 Herakliu, 300, 367
 Himjari, 374
 Hindi, 80, 88
 Hindi, bija e Utbes, 350
 Hindi, gruaja e Amrit, 225
 Hira, 55, 83, 92, 119
 Hishami, 134
 Hisham ibn Amri, 106
 Hishami, vëllai i Amrit, 331
 Hishami, vëllai i plotë i Velidit, 359
 Hixhaz, 24, 26, 28, 30, 49, 90, 271, 306, 311, 319, 342
 Hosrovi, 291, 300-1
 Homsî, 367
 Hubabi, 205, 289
 Hubab ibn el-Mundhiri, 168
 Hubejri, 43, 111, 120, 348
 Hubeli, 13, 20, 22-5, 213, 216-7, 221, 350
 Hudejbija, 288-9, 291, 297, 299, 325-6, 328, 338, 343, 363-4, 378
 Hudhejfeh ibn Jemani, 264
 Hudhejli, 231-2, 259, 347
 Hujeji, 236, 238, 250, 257-9, 263, 271, 313
 Hulejli, 14
 Hulejsi, 220, 290
 Hunefai, 25
 Hunejni, 353-5, 359, 363, 367, 380
 Husein ibn Selami, 153
 Hubejbi, 232, 259
 Hunejsi, 134, 191-2
 Huvejlidi, 44, 46
 Huzae, 13-4, 25, 67, 228, 251, 287, 289, 293, 295, 338, 343, 358
 Huvejtibi, 292, 294, 326
 Hejthemeh, 203-4, 223
- I**
- Ibn ed-Dahdahe, 197, 223
 Ibn ed-Dughunne, 115-6, 126
 Ibn el-Akva, 305, 311
 Ibn el-Hajjabani, 70, 268
 Ibn Kamie, 215, 221
 Ibn Kejsi, 271, 292
 Ibrahimî, 365, 375-7, 400
 Ijasi, 71, 128
 Ikrimeh, 174, 183, 209, 213, 256, 258-9, 265, 290-1, 329, 347, 350-1
 Imrani, 246, 322, 382
 Indiani, 364
 Iraku, 16, 47, 77, 90, 143, 199, 201, 370
 Irami, 70, 124
 Isaaku, 9-10, 12, 19, 149
 Isafi, 19
 Isfahani, 143
 Isfandijari, 106
 Izraeli, 25, 165, 271
- J**
- Jasiri, 96
 Jeljeli, 168, 169
 Jemameja, 77, 389
 Jemeni, 12-3, 15-6, 26, 28, 30, 70, 139, 159-60, 191, 254, 300, 318, 351, 363, 374, 388-9
 Jenbu, 160
 Jerusalemi, 120-2, 130, 147, 161, 367, 369
 Jerusalemi, 69
 Jethribi, 15-16, 23-4, 31, 36, 47, 69-72, 93, 120, 124, 127-30, 133-4, 136-7, 139, 141, 149-50, 157, 160, 164-5, 180, 184, 186-7, 195, 199,

- 233, 240, 244, 264, 271, 276, 300, 304,
306-7, 309-10, 336, 342, 367, 398
- Jexhaxhi, 185
- Jezidi, 181, 358
- Jezusi, 83, 91, 100, 120, 349, 363, 376
- Jonahuni, 118
- Jozefi, 27, 121, 349
- K**
- Ka' b ibn el-Eshrefi, 200
- Ka' b ibn Esedi, 257
- Ka' b ibn Maliku, 130, 217, 363, 368, 342, 371
- Ka' ba, 11
- Ka' bi, i biri Eshrefit, 186
- Kab ibn Zuhejri, 364
- Kaini, 33
- Kajleh, 16, 127, 142, 144, 276, 398
- Kajni, 47
- Kajnuku, 149, 153, 186-7, 189, 259, 269
- Kalb, 47-8, 143, 155, 244, 311
- Kamusi, 308-9
- Kanaani, 10-1
- Karade, 201
- Karahu, 259
- Karkara, 312
- Kasimi, 47, 50
- Kasva, 141, 145-6, 172, 288, 325, 345, 348
- Kejsi, 346
- Keutheri, 297-8
- Kinaneja, 28, 40, 202, 220, 234, 257, 290, 308,
339
- Kindi, 160
- Kisra, 254
- Kithami, 182
- Konstantinopoja, 376
- Kopti, 52, 321, 332
- Krishteri, 25, 38, 44, 98, 99, 118, 153, 299, 321,
332, 366, 370, 374, 376, 383
- Krishterimi, 26
- Krishti, 14, 26, 83
- Kuba, 133, 142, 144-5, 147, 311
- Kudae, 335
- Kudejdi, 24, 341, 366
- Kurejbi, 155, 347, 349
- Kurejdhi, 143, 153, 186-7, 236-7, 243, 251,
257-8, 262-3, 265-71, 310
- Kusejji, 14-15, 22, 26, 32, 41, 75, 80, 127
- Kutejli, 26-7, 44
- L**
- Labidi, 111-2, 301, 303-4, 364, 374
- Lahmi, 90, 367
- Lati, 28, 95-6, 263, 342, 353, 364, 366, 372
- Lejthi, 212
- Lihja, 231
- Loti, 66, 175, 190, 193, 268, 282, 284, 323, 334,
356, 362, 368, 376, 394, 400
- M**
- Magogu, 94
- Mahja, 158
- Mahmud ibn Meslemeh, 294
- Mahzumi, 22, 43, 52, 73-4, 78-9, 87-8, 96, 99,
108-9, 111, 114, 133-4, 160, 164, 167, 182,
216, 260, 327, 348, 359
- Malik ibn Sinani, 204, 217
- Maria, 26, 321, 332, 349, 365
- Marina, virgjëresha e bekuar, 100
- Marr ez-Zahrani, 342
- Mattai, 118
- Mauni, 234, 250, 374
- Maxhanne, 158
- Medain, 254, 300-1
- Mehdiu, 383
- Mejmunë, 88, 327, 340, 376, 392
- Menati, 24, 366
- Mërguesi, 136, 142, 147, 150, 152, 159-60,
163, 165, 184, 189, 191, 202-3, 205, 209,
220, 238, 240, 252-4, 276-7, 281-2, 291, 319,
326, 340, 355, 360-1, 363-4, 398
- Merva, 74, 326, 386
- Mesdheu, 10, 26
- Mikdadi, 165
- Mikrazi, 292, 294
- Mina, 124, 130, 204, 375, 386-7
- Mistahu, 282, 285
- Moabiti, 13, 20, 24
- Moisiu, 56, 91, 120, 246, 263, 268, 322, 330
- Mosuli, 90, 143
- Mu'teh, 334-5, 363
- Muadhi, 71, 128, 146, 163, 165, 168, 174-5,
200, 202, 205, 216, 370
- Muadh ibn Xhebeli, 353

- Muattibi, 350
 Muavija, 358
 Muavvidhi, 172, 174, 178
 Mubashshiri, 204
 Mugammisi, 28
 Mugireja, 21-2, 52, 67, 73, 133, 290, 363, 372
 Muhammed ibn Mesleme, 348
 Muhammed. Ebu Bekri, 385
 Muhariba, 199
 Muhaxhiri, 157, 160, 162, 212, 253, 345, 354-5
 Mukavkisi, 300, 321, 335
 Muhajriku, 224
 Multazemi, 350
 Mundhir ibn Amri, 233
 Murri, 250, 262, 318
 Musabi, 98, 128-9, 152, 155, 163, 177, 205, 209, 220, 225, 286
 Musejlime, 389
 Mustalikët, 276, 281, 289
 Mutimi, 125, 183, 202, 331
 Muttalibi, 41, 51, 105, 107, 109, 164, 167, 282, 360
 Muzahemi, 151
 Muzdelifeja, 387
 Muzejna, 211, 213, 226, 340, 364, 368
N
 Nadri, 106, 166, 178
 Naimi, 240-1, 262-3, 307
 Naim Abdullahu, 102
 Najnvehi, 118
 Nahla, 24, 118, 160, 164, 169, 350, 355
 Nasibinët, 118
 Nasri, 353
 Naxhiu, 289
 Ndihmuesi, 147, 149-50, 152, 163, 165, 172, 175-6, 187, 189-90, 195-7, 202-4, 206, 209, 214-15, 227, 229, 238, 240, 242, 246, 252-3, 259, 276-7, 281, 297, 311, 340, 360-1, 365, 368, 398-9
 Nedira, 186-7, 200, 236-8, 250, 257, 259, 267, 270-1, 304, 308
 Negusi, 28, 97-100, 102, 134, 291, 300, 328-9, 366
 Nestori, 44
 Neufeli, 41, 108, 119, 232
 Nexhdi, 26, 28, 40, 199-201, 203, 206, 231, 241, 250-1, 256, 264-5, 342, 389
 Nexhrani, 26, 348, 376
 Nexhxhari, 16, 145-6, 154, 172, 197, 269
 Nufejli, 28-30, 89
 Nufejsahu, 45
 Nusejbahu, 287, 295, 307
P
 Palestina, 15, 30
 Pentekosti, 26
 Perandoria Romake, 15, 41
 Persia, 167, 251, 258, 300-1
 Pjetri, 363
 Pleiada, 40
 Psallmi, 11
R
 Rabi, 386
 Rafi, 206
 Ranuni, 145
 Ravha, 228
 Raxhi, 231
 Rejhani, 271
 Rifaehu, 272
 Rifaeh ibn Samav'ali, 269
 Rubajji, 178
 Rufejdahu, 269
 Rukaje, 47, 50-1, 86, 89, 98, 109, 116, 133, 162, 178, 190-1, 239, 350
 Rustemi, 106
S
 Sad ibn Bekri, 33, 356
 Sad ibn Muadhi, 131, 163, 165, 168, 175, 200, 205, 216, 260
 Sad ibn Ubade, 151, 159, 203, 228, 278, 283, 287, 326, 335, 345, 362, 398
 Sadi, i biri Ebu Vakkasit, 64
 Safa, 11, 74, 78, 103, 326, 350, 386
 Safijja, 46, 49, 65, 99, 155, 211, 224, 245, 248, 307, 311, 313, 321, 394
 Safijjah, e bija e Hujejjit, 310
 Safijja, e bija e Abdul-Muttalibit, 36
 Safvani, 183-4, 201-2, 218, 232, 241, 250, 274
 Safvan ibn Muattali, 280
 Safvani, i biri Umejjes, 183
 Sahlahu, 88

- Sahmi, 41, 97, 134, 183, 329
 Saibi, 193, 207
 Said ibn el-Asiti, 60
 Saidët, 398
 Saidi, djali i Zejdit, 162, 382
 Sakbi, 205
 Sakrani, 88, 125
 Sali, 251-2, 256, 260
 Saliti, 88
 Samurahu, 206
 Sana, 28-30, 301
 Sara, 9
 Sarari, 356
 Sarifi, 327
 Savadi, 171
 Savda, 88, 125, 137, 155, 171, 177-8, 181, 192,
 313-5, 332, 387, 391
 Saxhehu, 390
 Selam ibn Mishkami, 310
 Seleme, 183
 Selimahu, 173
 Selimasi, 227
 Selime, 130, 204
 Selimët, 145, 228, 230
 Selma, 327
 Selma b. Kejsi, 269
 Selma, shërbëtorja, 248
 Selma, e bija e Amrit, 16
 Selmani, 143, 152, 243, 247, 251-2, 254, 382
 Selman Farsiu, 243
 Selmani, 143, 251
 Sinai, 263
 Sinani, 292
 Sirari, 243
 Siria, 13, 15-6, 19, 26, 30-1, 38, 40, 44, 47, 60,
 70-1, 77, 90, 122, 129-30, 141, 143, 159-60,
 162, 164-5, 189, 199, 238, 244, 254, 258,
 274, 298, 300, 332-3, 338, 340, 367, 370,
 372, 390-1, 399
 Siriakisht, 53
 Suhejli, 167, 351
 Suhejli baba i Abdullahut, 88, 134, 170, 292,
 294
 Suhejli, bijtë e Amirit, 119
 Sulafeja, 210
 Sulejmi, 199, 233-5, 250, 341, 345, 354-5
 Sumejja, 96
 Sunhu, 143, 395, 397
Sh
 Shamahu, 158
 Shammasi, 99, 216-17, 220, 227
 Sheba, 28
 Shejba, 16-7, 80, 114, 117, 166, 172, 180, 186
 Shejhejni, 206-7
 Shejma, 356
 Shejtani, 35, 132, 148-9, 190, 231, 320, 387
 Shkretëtira Nubiane, 141
 Shuejbehu, 351
 Shukrani, 400
T
 Tafili, 158
 Taifi, 24, 28, 116, 118, 160, 297, 342, 353,
 355-6, 359-60, 363, 366, 371-2, 386
 Talhai, 209-10
 Talha ibn Ubejdullahu, 219
 Talibi, 43, 49, 164, 167
 të Parfumosurit, 41
 Tebuku, 367, 369, 371-3, 382
 Tejji, 186, 366
 Tejmi, 14-5, 41-2, 59, 61, 74, 115
 Temimi, 247, 361, 390
 Tihame, 351
 Tora, 94, 263, 268-70
 Tuejmahu, 166
 Tufejli, 68, 374
 Tulejb, 99, 134
 Tulejbi, 86
 Tulejheh, 389
Th
 Thabit ibn Arkami, 334
 Thabit ibn ed-Dahdahe, 197, 223
 Thabit ibn Kejsi, 271
 Thalebeja, 199, 224, 272
 Thavbani, 395
 Thekifi, 24, 28, 79, 116-9, 202, 290, 297, 340,
 342, 353, 355-6, 360, 363, 371-3
 Thevri, 139
U
 Ubadeh ibn Samiti, 188
 Ubejdeh, 59
 Ubejdullah bin Xhahshi, 89, 109, 299

- Ubejdullah, b. Abbasi, 182
 Ubejji, 151, 172, 183, 187-8, 203-4, 207, 218, 221
 Uhudi, 202, 204, 206-7, 209, 211, 213, 216-7, 222, 224, 227-9, 231-2, 234, 239-40, 242, 251, 253-4, 256, 270, 290, 328, 333, 379, 388, 392, 397
 Ujejne, 361
 Ukadhi, 47, 228
 Ukba, 116, 164, 178, 183, 299
 Ukbeh ibn Ebi Muejtīt, 61
 Ukejdiri, 370
 Ukkashahu, 173
 Umameja, 185, 245, 274, 315, 317
 Umara, 74, 326
 Umeje, 50, 80, 86, 99, 159, 164, 167, 170, 176, 180, 339, 344
 Umejeh ibn Halefi, 90, 92
 Umejma, 50, 64, 99, 133, 155, 225
 Umeri i biri i Hattabit, 103
 Umm Ejmen, 47, 51, 65, 137, 155, 191, 196, 224, 246, 283, 307, 320, 332, 335, 394, 400
 Umm el-Fadli, 49, 65, 129, 179, 182, 326-7, 340, 375
 Umm Hakim el-Bejdasi, 61
 Umm Hakimi, 350
 Umm Hani, 43, 122
 Umm Kulthumi, 47, 50-1, 86, 137, 155, 192, 196, 371
 Umm Kulthumi, vajza e Suhejlit, 88, 134
 Umm Kulthumi, bija e Ukbes, 299
 Umm Mani, 287
 Umm Rumani, 87, 155-6, 299
 Umm Seleme, 88, 99, 109, 133, 191, 227, 239-40, 256, 273, 279-80, 287, 295, 307, 313-4, 316, 321, 323, 328-9, 332, 341, 348, 357
 Umm Sulejmi, 196, 210, 307, 388
 Umm Xhemili, 86, 107
 Unejsi, 29, 68
 Ungijvi, 26
 Urve, 363, 372
 Usameja, 65, 87, 155, 178, 206, 246, 253, 283, 316-18, 335, 349, 356, 377, 386-7, 390, 393-4, 397, 400
 Usejdi, 128-9, 131, 202, 205, 259-60, 279, 283, 345, 398
 Usejrimi, 224
 Usfani, 288
 Ushejreja, 160
 Utbah, 51, 76, 80, 89, 99, 109, 117, 166, 169, 172, 350
 Utbah ibn Rabie, 75
 Uthman ibn Affani, 60, 86, 291, 385
 Uthman ibn Mazuni, 90, 111, 125, 192, 194, 196, 207
 Uthman ibn Talha, 133, 329, 349
 Uzza, 95-6, 213, 216, 350, 353, 364
V
 Vadi'l-Kura, 143, 189, 311
 Vahbi, 213
 Vahbi, nipi i Zuhrait, 26
 Vahshi, 202, 211, 220, 372, 390
 Varaka, 25-7, 38, 44-5, 56-7, 71, 89, 95
 Vuhejbi, 26-7
Xh
 Xhabbari, 234
 Xhabiri, 130, 204, 207, 225, 228, 242, 254, 266, 347
 Xhabir ibn Abdullahu, 242
 Xhadd ibn Kejsi, 292
 Xhaferi, 43, 49, 64-5, 86, 88, 98-100, 109, 120, 300
 Xhahsh, 50, 89, 133, 173, 231, 292
 Xhejji, 143
 Xheriko, 238
 Xhiddeh, 52
 Xhirani, 356-9, 361, 363
 Xhubejr ibn Mutimi, 183, 202
 Xhubejri, 125, 331
 Xhudhami, 367
 Xhuejli, 253, 341, 361
 xhuhejni, 162, 164, 167, 199, 276, 336, 364
 Xhuhfa, 167
 Xhumaja, 90, 92, 95, 111, 114-16, 124, 159, 164, 167, 169-70, 183
 Xhurfi, 393-4
 Xhurhumi, 12-3, 19, 67
 Xhushami, 353
 Xhuvejriji, 281

Xhuvëjrija, bija e Harithit, 281

Z

Zabidi, 41, 271

Zabir ibn Bata, 271

Zamah, 125

Zamah ibn el-Eswed, 108

Zanafilla, 9-10

Zeidi, 47-8, 59, 65, 87, 90, 114, 133, 143, 150,

155, 177-8, 186, 201, 206-7, 232, 246-8, 259,

271, 274, 277-8, 299, 316, 318, 327, 333-5,

390

Zejd ibn Harithe, 47, 248

Zejneib, 47, 50, 87

Zejnebi, bija e Xhahshit, 316

Zejnebi b. Mazunit, 90

Zejnebi, e bija e Huzejmes, 233

Zemzemi, 10, 12, 18, 20-1, 37, 179, 349

Zoroastriani, 143

Zubejri, 40, 42, 49-50, 64-5, 99, 134, 155, 163,

166, 208, 210-12, 215, 224, 259, 270-1, 299,

308, 340, 345-6, 382, 398

Zubejri, b. Abdul-Muttalibi, 22

Zuhejri, 88, 108, 359

Zuhejr ibn Ebi Selma, 364

Zuhra, 26, 41, 59, 64, 66, 103, 119

[M U H A M M E D I - J E T A E T I J S I P A S B U R I M E V E M Ë T Ë H E R S H M E]

Shënimi i katalogut CIP të këtij libri ndodhet në Bibliotekën Kombëtare
Universitare "Shën Kliment Ohridski", Shkup

297.163 Мухамед

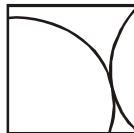
LINGS, Martin

Muhamedi a.s.: jeta e tij sipas burimeve te hershme / Martin Lings; [превод
од англиски Един Лохја]– Shkup: Logos-A, 2011 – 416 стр.; 21cm

Превод на делото: Muhammed: his life based on the earliest sources /
Martin Lings. – Фусноти кон текстот

ISBN 978-9989-58-376-6

а) Мухамед (570-632) – Биографии
COBISS.MK.ID 87614730

LOGOS·A

Copyright©Logos-A, 2011

www.logos-a.com.mk

—415—